श्री मान् देवेंद्रसूरि विराचित

श्री धर्म्मरत्न प्रकरण

(मूळ अने गुजराती भाषांतर)

प्रथम भाग.

प्रसिद्ध कर्ता

श्री लालन निकेतन

मढडा

सवत १९८१ सने १९२५

श्री બહાદુરસિંહજી પ્રી પ્રેસ–પાલીતાણા.

किमत रु ३–०–०

અનુક્રમણિકા.

વિષય.	પૃષ્ઠ.
ઉપોદ્ઘાત	૧
પ્રથમ ગુણ અક્ષુદ્રતા	૩૮
પ્રથમ ગુણ ઉપર ભીમ સોમની કથા	૪૦
બીજો ગુણ રૂપવાનપણુ	૭૧
બીજા ગુણ ઉપર સુજાત કુમારની કથા	૭૩
ત્રીજો ગુણ પ્રકૃતિ સૌમ્ય	૯૨
ત્રીજા ગુણ ઉપર વિજય કુમારની કથા	૯૩
ચોથો ગુણ લોક પ્રિયતા	૧૦૪
ચોથા ગુણ ઉપર વિનયધરની કથા	૧૦૯
પાચમો ગુણ અક્રૂરપણુ	૧૩૨
પાચમા ગુણ ઉપર કિર્તિચંદ્રનૃપ તથા અમરવિજય કુમારની કથા	૧૩૪
છઠ્ઠો ગુણ ભીરૂતા	૧૫૫
છઠ્ઠા ગુણ ઉપર વિમલની કથા	૧૫૬
સાતમો ગુણ અશઠતા	૧૬૯
સાતમા ગુણ ઉપર ચક્રદેવનીકથા	૧૭૨
આઠમો ગુણ સુદાક્ષિણ્ય	૨૦૫
આઠમા ગુણ ઉપર ક્ષુલ્લક કુમારની કથા	૨૦૬
નવમો ગુણ લજ્જાળુપણુ	૨૧૯
નવમા ગુણ ઉપર વિજયકુમારની કથા	૨૨૨
દશમો ગુણ દયાળુપણુ	૨૩૫
દશમા ગુણ ઉપર યશોધરનુ ચરિત્ર	૨૩૮
અગીઆરમો ગુણ સોમદૃષ્ટિપણુ	૨૮૯
અગીઆરમા ગુણ ઉપર સોમવસુની કથા	૨૯૦
બારમો ગુણ રાગીપણુ	૩૦૩
બારમા ગુણ ઉપર પુરંદર રાજાની કથા	૩૦૬

श्री धर्मरत्नं प्रकरण.

सटीक.[2]

———o◆o———

(ઉપોદ્ઘાત.[3])

આપણા જૈન ગ્રંથકારોની એવી શૈલી છે કે, શરૂઆતમાં મંગળાચરણ કરવું જોઇએ, એથી ટીકાકાર પહેલાં સામાન્ય મંગળ કરે છે—

|| ॐ[4] ||

|| नमः प्रवचनाय[5] ||

પ્રવચનને નમસ્કાર[6] [થાઓ.]

---

૧ મૂળ ગ્રંથની આદિમાં " धम्मरयणस्स जुग्गो " એવું પદ છે, તે પરથી ગ્રંથનું તેજ નામ પાડેલ છે.

૨ મૂળ ગ્રંથપર જે વિવેચન લખાય તેને ટીકા અથવા વૃત્તિ કહેવામાં આવે છે, તેપરથી જે ગ્રંથ ટીકા સહિત હોય તે સટીક કહેવાય.

૩ ઉપોદ્ઘાત એટલે પ્રસ્તાવના અર્થાત્ કોઈ પણ બાબતનું આદિ મંડાણ.

૪ પ્રાચીન જૈન ગ્રંથોની પ્રતોની આદિમાં આ સાંકેતિક ચિન્હ વપરાય છે. આ ચિન્હ માન્ય ધારા મુજબ ઓંકાર અથવા ઐંકાર બતાવનાર હોવું જોઇએ.

૫ પ્રવચન એટલે ઉત્કૃષ્ટ વચન—ઉત્તમ વચન, અર્થાત્ જિન વચન—જિનાગમ—જિન સિદ્ધાંત.

૬ આ સામાન્ય મંગળ વખતે પ્રત લખનાર લેખકે પોતા માટે લખેલ હોય, તોપણ હોય.

તેરમો ગુણ સત્કથાખ્ય
તેરમા ગુણ ઉપર રોહીણીની કથા
ચૌદમો ગુણ સુપક્ષયુક્તપણુ
ચૌદમા ગુણ ઉપર ભદ્રનંદી કુમારની કથા
પંદરમો ગુણ દીર્ઘદર્શીપણુ
પંદરમા ગુણ ઉપર ધનશ્રેષ્ઠિની કથા
સોલમો ગુણ વિશેષજ્ઞતા
સોલમા ગુણ ઉપર સુબુદ્ધિ મંત્રીની કથા
સતરમો ગુણ વૃદ્ધાનુગામીપણુ
સતરમા ગુણ ઉપર મધ્યમબુદ્ધિની કથા
અઢારમો ગુણ વિનય
અઢારમા ગુણ ઉપર ભૂવન તિલક કુમારની કથા
ઓગણીશમો ગુણ કૃતજ્ઞતા
ઓગણીશમા ગુણ ઉપર વિમલકુમારની કથા
વીશમો ગુણ પરહિતાર્થકારીપણુ
વીશમા ગુણ ઉપર ભીમ કુમારની કથા
એકવીશમો ગુણ લબ્ધલક્ષ્યપણુ
એકવીશમા ગુણ ઉપર નાગાર્જુનની કથા
નિગમન
નિગમન ઉપર પ્રભાસ ચિત્રકારકથા

श्री धर्मरत्न प्रकरण.

सटीक.[2]

(ઉપોદ્ઘાત.[3])

આપણા જૈન ગ્રથકારોની એવી શૈલી છે કે, શરૂઆતમા મગળાચરણ કરવુ જોઇએ, એથી ટીકાકાર પહેલા સામાન્ય મગળ કરે છે —

॥ ૐ[4] ॥

॥ नमः प्रवचनाय[5] ॥

પ્રવચનને નમસ્કાર[6] [થાઓ.]

---

૧ મૂળ ગ્રથની આદિમા “ धम्मरयणस्स जुग्गो ” એવુ પદ છે, તે પરથી ગ્રથનુ તેજ નામ પાડેલ છે

૨ મૂળ ગ્રથપર જે વિવેચન લખાય તેને ટીકા અથવા વૃત્તિ કહેવામા આવે છે, તેપરથી જે ગ્રથ ટીકા સહિત હોય તે સટીક કહેવાય

૩ ઉપોદ્ઘાત એટલે પ્રસ્તાવના અર્થાત્ કોઈ પણ બાબતનુ આદિ મડાણ

૪ પ્રાચીન જૈન ગ્રથોની પ્રતોની આદિમા આ સાકેતિક ચિન્હ વપરાય છે આ ચિન્હ મારા ધારવા મુજબ ઓકાર અથવા ઐકાર બતાવનાર હોવુ જોઇએ

૫ પ્રવચન એટલે ઉત્કૃષ્ટ વચન—ઉત્તમ વચન, અર્થાત્ જિન વચન—જિનાગમ—જિન સિદ્ધાત

૬ આ સામાન્ય મગળ વખતે પ્રત લખનાર લેખકે પોતા માટે લખેલ હોય, તોપણ હોય

ટીકાકારનુ ખાસ મંગળાચરણ.

सद्ज्ञान लोचन विलोकित सर्व भाव
निःसीमभीमभवकाननदाहदावम् ।
विश्वार्चित प्रवरभास्वर धर्मरत्न-
रत्नाकर जिनवर प्रयत प्रणौमि* ॥ १ ॥

સમ્યક્ જ્ઞાનરૂપ ચક્ષુવડે સર્વ પદાર્થોને જોનાર, સીમા રહિત ભયંકર સંસારરૂપ વનને બાળવા માટે દાવાનળ સમાન, જગત્પૂજ્ય, ઉત્તમ અને ઝગમગતા ધર્મરૂપ રત્નના માટે રત્નાકર [સમુદ્ર] સમાન, (એવા) જિનેશ્વરને (હું) સાવધાન [રહી] સ્તવુ છુ

હવે ટીકાકાર અભિધેય[1] તથા પ્રયોજન[2] બતાવે છે.

श्री धर्मरत्न शास्त्र[3] बह्वर्थ स्वल्प शब्द सदर्भ
स्वपरोपकार हेतो[4] र्विवृणोमि यथाश्रुत[5] किंचित्[6] ॥ २ ॥

ઝાઝા અર્થવાળા અને થોડી શબ્દ રચનાવાળા શ્રી ધર્મરત્ન નામના

---

* આ કાવ્યનો છંદ વસંતતિલક છે, તેનુ લક્ષણ આ પ્રમાણે છે—
उक्ता वसन्ततिलका तभजाजगौगः— આ કાવ્યમાં જિનેશ્વરના ચાર વિશેષણો આપી ચાર અતિશય બતાવ્યા છે તે આ પ્રમાણે—
પહેલા વિશેષણથી જ્ઞાનાતિશય એટલે ઉત્કૃષ્ટ જ્ઞાન
બીજા વિશેષણથી અપાયાપગમાતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ નિર્દોષિતા
ત્રીજા વિશેષણથી પૂજાતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ પૂજ્યતા
ચોથા વિશેષણથી વાગતિશય—એટલે ઉત્કૃષ્ટ વાણી

૧ જે બાબત કહેવાની હોય તે અભિધેય કહેવાય
૨ જે અર્થે પ્રવૃત્તિ કરાય તે પ્રયોજન કહેવાય
૩ આ પદથી અભિધેય બતાવ્યુ છે
૪ આ પદથી પ્રયોજન બતાવ્યુ છે
૫ આ પદથી સ્વમતિ કલ્પના દૂર કરી છે
૬ આ પદથી એમ બતાવવાનુ છે કે હજુ વધુ વિવરણ થઈ શકે, પણ

'શાસ્ત્રને, સ્વપરના ઉપકારમાટે, જેમ મે સાભળ્યુ છે તેમ કાઇક વર્ણન કરૂ 'છુ *

હવે ટીકાકાર મૂળ ગ્રંથની પ્રથમ ગાથામાટે અવતરણ લખે છે.

इहहि हेयोपादेयादिपदार्थसार्थपरिज्ञानप्रवीणस्य जन्मजरामरणरोगशोकादिदुर्गदौर्गत्यनिपीडितस्य भव्यसत्त्वस्य स्वर्गापवर्गादिसुखसपत्समपादनावंध्यनिबंधनं सद्धर्मरत्न मुपादातु मुचितं[1]

આ જગતમા છાડવા આદરવા યોગ્ય વિગેરે પદાર્થાની સમજ ધરનાર, છતા જન્મ–જરા–મરણ–રોગ–શોકાદિ વિષમ પંચાતીથી પીડાયેલા ભવ્ય પ્રાણીએ, સ્વર્ગ–મોક્ષાદિ સુખ સંપદાનુ મજબૂત કારણભૂત સદ્ધર્મરૂપી રત્ન ગ્રહણ કરવુ જોઇએ

तदुपादानोपाय श्च गुरूपदेश मंतरेण न सम्यग् विज्ञायते[2]

તે [સદ્ધર્મ રત્ન] ગ્રહણ કરવાનો ઉપાય ગુરૂના ઉપદેશ વિના ખરો ખર જાણી શકાતો નથી

नचानूपायप्रवृत्ताना मभीष्टार्थसिद्धिः[3]

અને ઉપાય જાણ્યા વગર પ્રવૃત્તિ કરનારાઓને ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ

ગ્રંથ વધી પડે તેથી હુ કાઇક વર્ણન કરીશ આ આયા ૭૯ છે

* શાસ્ત્રની આદિમા મંગળ, અભિધેય, પ્રયોજન તથા સબંધ એમ ચાર બાબતો બતાવવી જોઇએ, જેમાની ત્રણ તો પાધરી બતાવી છે ચોથો સબંધ સામર્થ્યગમ્ય એટલે કે, પોતાના જોરે જણાઈ શકે તેમ છે તે આ પ્રમાણે કે, આ ગ્રંથના શબ્દો વાચક છે, અને એની જે મતલબ તે વાચ્ય છે, તેથી વાચ્ય વાચકભાવરૂપ સબંધ પોતાની મેળે સમજી શકાય તેમ છે એનેજ ઉપાયોપેય અથવા સાધ્યસાધન સબંધ પણ કહે છે

૧—૨—૩ આ ત્રણ ઉલ્લેખોનો ટુકામા સારાંશ એ છે કે, ઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિને માટે ગુરુ પાસેથી ઉપાય મેળવી તેમ અંગીકાર કર્યાથી ચતુર, પુરુષ જન્મ—જરા—મરણથી છૂટીને સ્વર્ગ મોક્ષાદિના સુખ અવશ્ય મેળવી શકે છે, માટે તેવા જનોને ગુરૂએ ઉપાય બતાવવો જોઇએ

થતી નથી

इत्यत[1]कारुण्यपुण्यचेतस्तया धर्मार्थिना धर्मोपादानपालनोपदेश दातुकामः सूत्रकारः शिष्टमार्गानुगामितया[1] पूर्वं ताव दिष्टदेवतानमस्कारादि[2] प्रतिपादनार्थ मिमा गाथा माह ॥ उ[3] ॥

એથી કરીને નૂતર કરૂણાથી પવિત્ર અંતકરણવાળા હોવાથી ધર્માર્થિ પ્રાણીઓને ધર્મ ગ્રહણ કરવા તથા તેનુ પાલન કરવાનો ઉપદેશ દેવા ઇચ્છતા થકા સત્પુરૂષોના ધોરણને અનુસરી પહેલા આદિમા ઈષ્ટ દેવતા નમસ્કાર વિગેરે બાબતો બતાવવા ખાતર આ ગાથા કહે છે

(मूळ गाथा.)

नमिऊण सयल गुण रयण—
कुलहर[4] विमल केवलं वीरं।
धम्मरयण त्थियाण
जणाण वियरेमि उवएस ॥ १ ॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

સકળ ગુણરૂપી રત્નોના ઉત્પત્તિ સ્થાન સમાન નિર્મળ કેવળ જ્ઞાનવાન વીર પ્રભુને નમીને ધર્મ રત્નના અર્થિ જનોને ઉપદેશ આપુ છુ

---

૧ શિષ્ટ એટલે શિક્ષા પામેલા—કેળવાયેલ જનો, તેનનો માર્ગ એટલે ધોરણ—પદ્ધતિ શિષ્ટ જનોનુ એ ધોરણ છે કે મંગળ પૂર્વક પ્રવર્તવુ તેથી સૂત્રકાર પણ તેમજ કરે છે

૨ આદિ શબ્દથી અભિધેય પણ બતાવે છે

૩ વાક્યનો પ્રસંગ પૂર્ણ થાય ત્યારે આ છભાગનુ ચિન્હ સંસ્કૃત—પ્રાકૃતમા વપરાય છે એ પૂર્ણવિરામનો અર્થ સારે છે

૪ કુળગૃહ—કુળઘર—ઉત્પત્તિસ્થાન,

[પ્રથમ ગાથાની ટીકા.]

इह पूर्वार्द्धेना[1] भीष्टदेवतानमस्कारद्वारेण विघ्नविनायकोपशांतये[3] मंगल मभिहित मुत्तरार्द्धेन चाभिधेय मिति ।

આ ગાથાના પૂર્વાર્દ્ધવડે અભીષ્ટ દેવતાને નમસ્કાર કરવાના દ્વારે કરીને વિઘ્નવિનાયક (દેવ ગણ) ની ઉપશાંતિના અર્થે મંગળ કહી બતાવ્યું છે, અને ઉત્તરાર્દ્ધવડે અભિધેય કહી બતાવ્યું છે

संबंधप्रयोजने पुनः सामर्थ्यगम्ये । तथाहि ।

સંબંધ અને પ્રયોજન તો સામર્થ્ય ગમ્ય છે, એટલે કે પોતાના જોરથીજ જણાય છે, તે આ રીતે —

संबंध स्ताव दुपायोपेयलक्षणः[4] साध्यसाधनलक्षणो वा । तत्रेदं शास्त्र मुपायः साधनं वा । साध्य मुपेयं वा शास्त्रार्थपरिज्ञान मिति ।

ત્યાં સંબંધ તે ઉપાયોપેય સ્વરૂપ અથવા સાધ્યસાધન રૂપ જાણવો ત્યાં આ શાસ્ત્ર છે તે [તેના અર્થનો] ઉપાય અથવા સાધન છે, અને શાસ્ત્રના અર્થનું પરિજ્ઞાન છે તે ઉપેય અથવા સાધ્ય છે

---

૧ ગાથાના પહેલા બે પદ તે પૂર્વાર્દ્ધ અને છેલ્લા બે પદ તે ઉત્તરાર્દ્ધ ગણાય છે

૨ અભીષ્ટ દેવતા એટલે જે પ્રભુનું શાસ્ત્ર હોય, તે પ્રભુ અથવા અનુકુળ દેવતા

૩ વિઘ્નવિનાયક એટલે વિઘ્નો ઉપર મના બનાવનાર અર્થાત્ વિઘ્ન કરનાર તથા ટાળનાર દેવગણ

૪ ઉપાય એટલે જેવડે શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન થઈ શકે તે, અર્થાત્ ખુદ શાસ્ત્ર તે ઉપાય છે, અને ઉપેય એટલે જે ઉપાયવડે પ્રાપ્ત થઈ શકે તે, અર્થાત્ શાસ્ત્રાર્થનું પરિજ્ઞાન

प्रयोजन[1] तु द्विविध,—कर्तुः श्रोतुश्च । पुनरनंतर[2]परपर[3]भेदा देकैकद्वेधा ।

પ્રયોજન તો બે પ્રકારના છે— કરનારનુ અને સાભળનારનુ, તે દરેક પાછુ અનતર અને પરપરા ભેદે કરીને બે પ્રકારનુ છે

तत्रानतर कर्तुः सत्त्वानुग्रहः—परपर मपवर्गप्राप्तिः । तथा-चोक्त ।

ત્યા શાસ્ત્ર કરનારને અનતર પ્રયોજન ભવ્ય જીવોપર અનુગ્રહ કરવો એ છે, અને પરપર પ્રયોજન મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે, જે માટે કહેલુ છે કે—

(श्लोक)

" सर्वज्ञोक्तो पदेशेन, य' सत्त्वाना मनुग्रह
करोति दु ख तप्ताना, स प्राप्नोत्यचिराच्छिव, " इति ।

સર્વજ્ઞના કહેલા ઉપદેશવડે કરીને જે પુરૂષ દુખથી તપેલા જીવો ઉપર અનુગ્રહ કરે તે થોડા વખતમા મોક્ષ પામે છે

श्रोतुः पुनरनतर शास्त्रार्थपरिज्ञान, परपर तस्या प्यपवर्गप्राप्तिः । उक्तच ।

સાભળનારને તો અનતર પ્રયોજન શાસ્ત્રાર્થ પરિજ્ઞાન છે, અને પર-પર પ્રયોજન તો તેને પણ મોક્ષ પ્રાપ્તિરૂપ છે કહેલુ છે કે—

(श्लोक)

" सम्यक् शास्त्रपरिज्ञाना, द्विरक्ता भवतो जना
लब्ध्वा दर्शनसशुद्धिं, ते याति परमा गति "—मिति

---

१ પ્રયોજન એટલે ફળ કે અર્થ
૨ અનતર એટલે તરતનુ અથાત્ હમણા ને હમણાનુ, તાત્કાલિક
૩ પરપર એટલે લાબા વખતે પેદા થનાર અર્થાત્ આખરી.

શાસ્ત્રના સમ્યક પરિજ્ઞાનથી સન્માર્ગથી વિરક્ત થએલા જનો સમ્યક્ત્વની શુદ્ધિ મેળવીને પરમગતિ [મોક્ષગતિ] પામે છે

सांप्रत सूत्रव्याख्या

હવે મૂળની ગાથાની વ્યાખ્યા કરીએ છીએ.

नत्वा—प्रणम्य, कं—वीरं—कर्मविदारणात्, तपसा विराजनात्, तपोवीर्ययुक्तत्वाच्च, जगति यो वीर इतिख्यातः-यदुक्तं:—

" विदारयति यत्कर्म, तपसा च विराजते
तपोवीर्येण युक्त श्च, तस्मा द्वीर इति स्मृतः "

तं वीरं श्रीमद्वर्द्धमानस्वामिनं

નમીને એટલે પ્રણામ કરીને, કોને એટલે વીરને, કર્મને વિદારણ કરવાથી, તપવડે વિરાજમાન હોવાથી, અને ઉત્તમ વીર્યે કરી યુક્ત હોવાથી જગતમા જે વીર એવા ઇલકાબથી પ્રખ્યાતિ પામેલ છે, જે માટે કહેવામા આવ્યુ છે કે —

જે માટે કર્મને વિદારણ કરે છે, તપથી વિરાજે છે, અને તપ વીર્યથી યુક્ત છે, તે માટે વીર એવા નામથી ઓળખાય છે

તે વીરને એટલે કે શ્રીમાન્ વર્ધમાન સ્વામીને,

किं विशिष्टं—सकलगुणरत्नकुलगृहं—सकलाः समस्ता ये गुणाः क्षमामार्दवार्जवादयः—स्तएव रौद्रदारिद्र्यमुद्राविद्रावकत्वात् सकलकल्याण कलापकारणत्वा च्च रत्नानि—सकलगुणरत्नानि, तेषां कुलगृहं—मुत्पत्तिस्थानं-तं सकलगुणरत्नकुलगृहं

કેવા વીરને-(ત્યા વિશેષણ આપે છે કે) સકળ ગુણ રત્ન કુળગૃહ-(એટલે કે) સકળ-સમસ્ત જે ગુણો-ક્ષાંતિ માર્દવ આર્જવાદિક-તેઓજ ભયકર દારિદ્રની છાપને ગાળનાર હોવાથી તેમજ સકળ કલ્યાણ પરંપરાના કારણભૂત હોવાથી રત્નરૂપે (ગણાયાથી) સકળ ગુણ રત્નો [કહેવાય છે

તેમના જે કુળગ્રહ એટલે ઉત્પત્તિસ્થાન છે, એવા તે વીરને,

पुनः किंविशिष्ट—विमलकेवल—विमल सकलतदावारकर्माणु-रेणुसपर्कविकलत्वेन निर्मल केवल केवलाख्य ज्ञान यस्य स विमलकेवल–स्त,

ફરીને કેવા વીરને–[ત્યા બીજુ વિશેષણ આપે છે કે] વિમળ કેવળ એટલે કે વિમળ અર્થાત્ જ્ઞાનને ઢાકનાર તમામ કર્મ પરમાણુ રજના સબધથી રહિત હોવાથી નિર્મળ, કેવળ અર્થાત કેવળ નામે જ્ઞાન છે જેને તે વિમળકેવળ–એવા તે વીરને,

त्त्वा मत्ययस्य चोतरक्रियासापेक्षत्वा दुत्तरक्रिया माह

નમ ધક ભૂતકૃદતનો ત્વા પ્રત્યય ઉત્તર ક્રિયાપદની અપેક્ષા રાખનાર હોવાથી ઉત્તરક્રિયા કહે છે, [મતલબ કે સકળ ગુણ રત્ન કુળગૃહ વિમળકેવળજ્ઞાની વીરને નમી કરીને પછી શુ કરનાર છુ તે બતાવે છે]

वितरामि—प्रयच्छामि, क—मुपदेश—उपदिश्यत इत्युपदेशो हिताहित प्रवृत्ति निवृत्तिनिमित्तवचनरचनाप्रपंच स्त,

વિતરામિ એટલે આપુ છુ, શુ ?–ઉપદેશ–કહેવુ તે ઉપદેશ અર્થાત્ હિતમા પ્રવર્ત્તવા અને અહિતથી નિવૃત થવા માટે જે વચન રચનાની ગોઠવણી તે ઉપદેશ

केभ्यो जनेभ्यो लाकेभ्यः—कथभूतेभ्यो—धर्मरत्नार्थिभ्य॰

કોને ઉપદેશ આપુ છુ ? જનોને–લોકોને, કેવા જનોને ? ધર્મરત્નના અર્થિઓને

दुर्गति मपतत माणिगण धारयति सुगतौ धत्ते चेति धर्म्म । उक्तच ।

दुर्गतिमसृतान् जतून, यस्मा द्धारयते तत
धत्ते चैतान् शुभस्थाने, तस्माद्धर्म इति स्मृत॰—इति

દુર્ગતિમા પડનાર પ્રાણિઓને (પડતા) ધરી રાખે અને શુગતિમા પહોચાડે તે ધર્મ જે માટે કહેલુ છે કે—

જે માટે દુર્ગતિમા પડતા જતુઓને તેનાથી ધરી રાખે છે

અને શુભસ્થાનમા તેમને પહોચાડે છે માટે તે ધર્મ કહેવાયો છે

स एव रत्नं प्राग्व्यावर्णित शब्दार्थ, तदर्थयते मृगयत इत्येवशीलायेते धर्मरत्नार्थिन स्तेभ्यः

તે ધર્મજ રત્ન ગણાય—રત્ન શબ્દનો અર્થ પૂર્વે વર્ણવ્યો છે તે ધર્મરત્નને જેઓ ચાહે તેવા સ્વભાવવાળા જે હોય તે ધર્મરત્નાર્થિ કહેવાય તેવા જનોને—

सूत्रे च षष्ठी चतुर्थ्यर्थे प्राकृत लक्षणवशात् यदाहुः प्रभु श्री हेमचद्र सूरिपादाः[1] स्वकृत प्राकृत लक्षणे "चतुर्थ्याः षष्ठी" इति गाथाक्षरार्थः ।

મૂળ ગાથામા પ્રાકૃતના નિયમ પ્રમાણે ચોથીના અર્થે છઠી વિભક્તિ વાપરેલ છે જે માટે પ્રભુ શ્રી હેમચદ્ર સૂરિ મહારાજે પોતાના પ્રાકૃત વ્યાકરણમા કહ્યુ છે કે "ચતુર્થીના બદલે ષષ્ઠી કરવી" આ રીતે ગાથાનો અક્ષરાર્થ બતાવ્યો

भावार्थः पुनरय,—

ભાવાર્થ તો આ પ્રમાણે છેઃ—

नत्वेति पूर्वकालाभिधायिनाऽक्षिप्तोत्तर कालक्रियेण स्याद्वाद[2]शार्दूलनादसवादिना पदेनैकात नित्यानित्यवस्तुविस्तारिवादिप्रवादिमृगयो र्मुखबधो व्यधायि ।

---

૧ વિશેષ નામની સાથે પાદ શબ્દ જોડવાથી પાદ શબ્દનો અર્થ પૂજ્ય થાય છે અને તે બહુવચનમાજ વર્તે છે

૨ સ્યાદ્વાદ એટલે કથચિત્ વાદ અર્થાત્ કાઇક અપેક્ષાએ એમ પણ હોય અને કોઇક અપેક્ષાએ તેમ પણ હોય એમ ઉભયકાટિને ગ્રહણ કરનાર કથન

"नमीने" એ પૂર્વકાળ દર્શક અને ઉત્તરકાળની ક્રિયા સાથે સબંધ રાખનાર એ રીતે સ્યાદ્વાદરૂપી સિંહનાદ સમાન પદે કરીને એકાંત નિત્ય તથા એકાંત અનિત્ય વસ્તુ સ્થાપન કરનાર વાદિ પ્રતિવાદીરૂપ બન્ને હરણોનું મુખ બંધ કરેલ છે

यतो नैकांतेन नित्योऽनित्यो वा कर्त्ता क्रियाद्वयं कर्तु मीष्टेः क्रियाभेदे कर्तृभेदात्, ततो द्वितीयक्रियाक्षणे कर्तु रनित्यनित्यत्वाभावप्रसंगाभ्यां द्वयो रप्यपाकृति रिति ।

કારણ કે એકાંત નિત્ય અથવા એકાંતઅનિત્ય કર્તા જૂદી જૂદી બે ક્રિયા કરી શકે નહિ, કેમકે જૂદી જૂદી ક્રિયા થતા કર્ત્તા પણ જૂદા જૂદા થઇ જાય તેથી બીજી ક્રિયા કરવાના ક્ષણમાં કર્ત્તાને કાં તો અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે અથવા તો નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પડશે એ રીતે બે પ્રસંગોએ કરીને એકાંત નિત્યપણા તથા એકાંત અનિત્ય પણાનું ખંડન કર્યું

હવે વિશેષણોનો ભાવાર્થ બતાવતા ચાર અતિશય જણાવે છે

---

* આ ન્યાયની પંક્તિ છે માટે તેનો વિશેષ અર્થ જણાવીયે છીયે જો વસ્તુને એકાંત નિત્ય માનીયે તો નિત્ય વસ્તુ હમેશા એક સ્વભાવે રહે તેથી તેજ પદાર્થ એક ક્ષણે એક ક્રિયા કરી બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા નહિ કરી શકે તેમજ જો એકાંત અનિત્ય માનિયે તો પદાર્થ ક્ષણ વિનાશી થતા બીજે ક્ષણે શી રીતે બીજી ક્રિયા કરી શકે તેથી એકાંત અનિત્ય વાદિને તેજ પદાર્થ બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી તેણે માનેલા અનિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કર્યું અને એકાંત નિત્ય વાદિને તેજ પદાર્થ બીજે ક્ષણે બીજી ક્રિયા કરતો બતાવી સ્વભાવ ભેદ સિદ્ધ કરી તેણે માનેલા નિત્યપણાના અભાવનો પ્રસંગ લાગુ પાડી તેનું ખંડન કર્યું

માટે સાર એ છે કે જો સ્યાદ્વાદથી વસ્તુને નિત્યાનિત્યપણું માનીયે તો જ "હું આમ કરીને આમ કરૂં છું" એમ એક કર્ત્તા બે ક્રિયા સાથે જોડાઇ શકાય, માટે આવી જાતના સામર્થ્યથી સ્યાદ્વાદની સિદ્ધિ થાય છે

सकलगुणरत्नकुलगृह मित्यनेन भगवतः श्रीमदपश्चिमतीर्थाधिनाथस्य पूजातिशय' प्रकाश्यते, तथाच पूज्यत एवा हंमपमिकाविधीयमानावनामवशसमुत्पन्नशिरःकोटीरकोटीविटकसघट्टैः सुरासुरनरनिकरनायकै रपि गुणवत उक्तच,

सव्वो गुणेहि गण्णो, गुणाहियस्सजह लोगे वीरस्स
सभत-मउड-विडवों, सहस्सनयणो सयय मेइ । इति[१] ।

'સકળગુણરત્ન કુળગૃહ' એ પદે કરીને છેલ્લા તીર્થ નાયક ભગવાન વીર પ્રભુનો પૂજાતિશય બતાવવામા આવે છે, કેમકે ગુણવાન્ પુરૂષોને દોડમ દોડા કરી કરવામા આવતા પ્રણામના લીધે માથા ઉપરના મુગટોની અણીઓના ઝણઝણ કરતા મેલાપ સાથે દેવો અને દાનવોના ઇંદ્રો પણ પૂજ્યા કરે છે જ, કહેલુ છે કે,

આ લોકમા નર કોઈ ગુણોના લીધે (માનનીય)
ગણાય છે, દાખલા તરીકે જુઓ કે ગુણે કરીને અધિક
એવા વીર પ્રભુની પાસે ઝળતી મુગટની અણીઓ વડે ઇંદ્ર
(પણ) હમેશા આવ્યા કરે છે

विमलकेवल मित्यमुना तु ज्ञानातिशयसपन्नतया प्रसिद्धसिधार्थपार्थिवकुलविमलनभस्तलनिशीथिनीनायस्य जिननाथस्य वचनातिशय : प्रपंच्यते, यतः केवलज्ञानेसत्यवश्यभाविनी भगवता तीर्थकृता सद्देशनाप्रवृत्ति, स्तीर्थकरनामकर्मण इत्थमेव वेद्यमानत्वात् । यदुक्त श्रीभद्रबाहुस्वामिपादैः-

"तच कह वेइज्जइ, अगिलाए धम्मदेसणाईहिं" । इत्यादि[२] ।

'વિમળ કેવળ' એ પદે કરીને તો જ્ઞાનાતિશય સહિતપણુ બતાવ્યાથી પ્રખ્યાત સિદ્ધાર્થ રાજાના કુળરૂપ નિર્મળ આકાશ પ્રદેશમા ચંદ્ર

---

१ સંસ્કૃત છાયા — सर्वो गुणै गेण्यो, गुणाधिकस्य यथा लोके वीरस्य संभ्रातमुकुटविटपः सहस्रनयनः सतत मेति

२ મૂ૦ છા૦—तच्च कथ वेद्यते, अग्लान्या धर्मदेशनादिभिः (આવશ્યક નિર્યુક્તિ)

ભમાન વીર જિનેશ્વરનો વચનાતિશય (પણ) જણાવાય છે, કારણ કે કેવળ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થતા તીર્થંકર ભગવાન્ અવશ્યપણે ઉત્તમ દેશના આપવા પ્રવર્ત્ત છે, કેમકે એ રીતે જ તીર્થકર નામ કર્મ વેદી-શકાય છે જે માટે પૂજ્ય શ્રી ભદ્રબાહુ સ્વામીએ કહેલુ છે કે,—

> " તે (તીર્થંકરનામ કર્મ શી રીતે વેદાય ? (તેનુ ઉત્તર એ કે) અગ્લાનીથી અર્થાત્ વગર થાકવે ધર્મદેશ નાદિક કર્યાથી " વગેરે

वीर मिति सान्वयपदेन च भगवतः समूलकापकर्पितनिःशेषापायनिबधनकर्मशत्रुसंघातस्य चरमजिनेश्वरस्या पायापगमातिशयःमस्पष्ट निर्दृक्यते, यतोऽपायभुतंभवभ्रमणकारणत्वात् सर्व मपि कर्म । तथाचा गमः—

' सव्व पाव कम्म, भामिज्जइ जेण ससारे[1] । इति ।

' વીર ' એવા યોગિકપદે કરીને સર્વ અપાયના હેતુભૂત કર્મરૂપી શત્રુના સમૂહને મૂળથી ઊખેડનાર ભગવાન્ ચરમ જિનેશ્વર વીર પ્રભુનો અ પાયાપગમાતિશય ખુલ્લી રીતે ટાંકી બતાવેલો છે, કારણ કે તમામ કર્મ સ સારમા ભ્રમણ કરવાના કારણ હોવાથી અપાયરૂપે રહેલ છે જુવો આગમમા લખ્યુ છે કે

> " સર્વ કર્મ (પરમાર્થે) પાપરૂપ છે, કેમકે તેનાવડે (જીવ) સસારમા ભટકયા કરે છે "

धर्मरत्नार्थिभ्य इत्येतेन श्रवणाधिकारिणा मर्थित्व मेव मुख्य लिंग मित्य भाणि । यदुक्त परोपकारभूरिभिः श्री हरिभद्रसूरिभि —

> " तत्थ हिगारी अत्थी, समत्थओ जो न मुत्तपडिकुट्ठो
> अत्थी उ जो विणीओ, समुट्ठिओ पुच्छमाणो य " । इति[2] ।

---

१ स० छा०—सर्वे पाप कर्म, भ्राम्यते येन संसारे

२ (स० छा०) तत्राधिकारी अर्थी, समर्थोयो न सूत्रप्रतिकुष्टः ।
अर्थी तु यो विनीतः समुत्थितः पृच्छमान श्च ।

'ધર્મરત્નાર્થિ' એ પદે કરીને એમ સૂચવ્યુ છે કે સાભળવાના અધિકારિનુ મુખ્ય લિગ અર્થિપણુ જ છે–અર્થાત જે અર્થિ હોય તેજ સાભળવાનો અધિકારી ગણાય, જે માટે બહુ પરોપકાર કરનાર શ્રી હરિભદ્ર સૂરિએ નીચે મુજબ કહેલુ છે —

> "ત્યા જે અર્થી હોય, સમર્થ હોય, અને સૂત્રમા વર્ણવેલા દોષથી રહિત હોય તે (સાભળવાનો) અધિકારી જાણવો અર્થી ત કે જે વિનીત થઈ સાભળવા આતુર થાય અને પૂછતા માડે "

जनाना मित्यनेन बहुवचनातेने द सुचितं भवति, यथा नैक मेवे श्वरादिक माश्रित्यो पदेशदाने प्रवर्तितव्य–किंतु सामान्येन सर्वसाधारणतया। तथाचाह भगवान् सुधर्मस्वामी—

> जहा पुन्नस्स कत्थइ तहा तुच्छस्स कत्थइ
> जहा तुच्छस्स कत्थइ तहा पुन्नस्स कत्थइ । इति[१]।

'જનોને' એવા બહુવચનાત પદથી એમ જણાવ્યુ છે કે ફક્ત એકલા મોટા માણસનેજ ઉદ્દેશી ઉપદેશ આપવાનુ નહિ રાખવુ, કિંતુ સામાન્યપણે સર્વને સરખી રીતે ઉપદેશ આપવો જે માટે સુધર્મ સ્વામિએ કહ્યુ છે કે—

> "જેમ તવગરને કહેવુ તેમ ગરીબને કહેવુ જેમ ગરીબને કહેવુ તેમ તવગરને કહેવુ "

वितराम्यु पदेश मिती हाय माशयो—न निजप्रज्ञाभिमानेन, न परपरिभवाभिप्रायेण, न कस्यचि दुपार्जनायप्रवर्त्ते—किंतर्हि कथ नु नामा मी जतवःसद्धर्ममार्ग मासाद्या पर्यवसित महानंदामंदानंदसंदोह मवाप्स्यती त्यनुग्रहबुध्यापरेपा मात्मन श्च । वक्ष्याणि—

---

१ (भ० ८८) यथा पुर्णस्य कथ्यते तथा तुच्छस्य कथ्यते (આચા ૧૧)

"ઉપદેશ આપુ છુ" એમ કહેવાનો એ આશય છે કે પોતાની બુદ્ધિ બતાવવા ખાતર, અથવા બીજાને હલકો પાડવા ખાતર અથવા કોઇને કમાવી આપવા ખાતર હુ પ્રવર્ત્તતો નથી,—કિંતુ શી રીતે આ પ્રાણીઓ સદ્ધર્મમાર્ગ પામીને અનત મુક્તિ સુખ રૂપ મહાન્ આનદના સમૂહને પામી શકે એવી રીતે પોતાપર અને બીજાઓપર અનુગ્રહ બુદ્ધિ લાવીને (ઉપદેશ આપુ છુ) જે માટે કહેલુ છે કે,—

" शुद्धमार्गोपदेशेन, यः सत्त्वाना मनुग्रह
करोति नितरातेन, कृतः स्वस्या प्यसौमहान् " ।

तथा

" न भवति धर्म श्रोतुः सर्वस्यै कांततो हितश्रवणात्
ब्रुवतो नुग्रहबुध्या वक्तु स्त्वेकांततो भवति " ।
इत्युक्त' मभावार्थ मकलोपि गाथार्थः ॥ छ ॥

'જે પુરૂષ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરી બીજા પ્રાણિઓપર અનુગ્રહ કરે છે તે પોતાના આત્મા ઉપર અતિશય મહાન્ અનુગ્રહ કરે છે"

હિતાપદેશ સાભળવાથી સવ સાભળનારાઓને કઇ એકાતે ધર્મ પ્રાપ્તિ થતી નથી, પણ અનુગ્રહ બુદ્ધિથી ઉપદેશ આપનારને તો એકાતે-અવશ્ય ધર્મપ્રાપ્તિ થાય છે

આ રીતે ભાવાર્થ સહિત પ્રથમ ગાથાનો તમામ અર્થ કહ્યો.

હવે બીજી ગાથા માટે ટીકાકાર અવતરણ આપે છે.

अथ यथाप्रतिज्ञात विभणिषु प्रस्तावय न्नाह ॥ छ ॥

હવે સૂત્રકાર પોતાની પ્રતિજ્ઞા મુજબ કહેવા ઇચ્છતા થકા પ્રસ્તાવના કરે છે.

(મૂળ ગાથા.)

भवजलहिमि अपारे,
दुलह मणुयत्तणं पि जंतूणं,
तत्थवि अणत्थहरण,
दुलहं सद्धम्मवररयणं ॥ २ ॥

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં (ભમતા) જંતુઓને મનુષ્યપણું (મળવું) પણ દુર્લભ છે, તે (મનુષ્યપણા) માં પણ અનર્થને હરનાર એવું સદ્ધર્મરૂપી રત્ન (મળવું) દુર્લભ છે

(ટીકા)

भवन्त्यस्मिन् नारकतिर्यङ्नरामररूपेण कर्मवशवर्त्तिनः प्राणिन इति भवः संसारः, सएव जन्मजरामरणादिजलधारणा ज्जलधि स्तस्मिन्ननादिनिधनतयाऽपारेऽदृष्टपर्यंते वभ्रम्यमाणाना मिति शेषः—

(ભૂ ધાતુનો અર્થ ઉત્પન્ન થવું હોવાથી) પ્રાણિઓ કર્મના વશે કરીને નારકતિર્યંચ-નર-તથા દેવરૂપે ઉત્પન્ન થતા રહે છે જેમાં તે ભવ-સંસાર જાણવો. તેજ ભવ જન્મજરા મરણાદિરૂપ જળને ધરનાર હોવાથી જળધિ ગણી શકાય, હવે તે ભવજળધિ આદિ અને અંતથી રહિત હોવાના કારણે અપાર એટલે છેડા વિનાનો રહેલ છે, તેમાં 'ભમતા' એટલું પદ અધ્યાહાર કરી જોડવાનું છે-(તેથી એ અર્થ થયો કે અપાર સંસારરૂપ સાગરમાં ભમતા જંતુઓને—)

दुर्लभ दुराप मनुजत्व मपि—मनुष्यमात्रोपि, दूरे ताव देशकुलजातिप्रमृतिसामग्री त्यपे रर्थ. ।

મનુજત્વ-મનુષ્યપણું પણ દુર્લભ=દુખે મળી શકે છે પણ કહેવાની એ મતલબ કે દેશ-કુળ-જાતિ વગેરેની સામગ્રી મળવી દુર્લભ છે એ વાત તો દૂરજ રહી, પણ શુદ્ધ મનુષ્યપણું મળવું પણ દુર્લભ છે

यज्जगदे जगदेकबंधुना श्री वर्द्धमान स्वामिना अष्टापदादागत श्री गौतममहामुनिं प्रति—

જે માટે જગતના ખરેખરા બંધુ શ્રી વર્દ્ધમાન સ્વામિએ અષ્ટાપદ પર્વતપરથી આવેલા શ્રી ગૌતમ મહામુનિને (નીચે મુજબ) કહેલું છે,—

"दुलहे खलु माणुसे भवे,
चिरकालेण वि सव्वपाणिण.
गाढा य विवागकम्मुणो—
समय गोयम मा पमायए" इति

"સર્વે પ્રાણિઓને લાંબા વખતે કરીને પણ મનુષ્ય ભવ (મળવું) ખરેખર દુર્લભ છે, કર્મના વિપાક આકરા (ભયંકર) છે-માટે હે ગૌતમ તું ક્ષણ માત્ર (પણ) પ્રમાદ-આલસ્ય નહિ કરજે"

अन्यै रप्युक्त—

"ससारकातार मपास्तपार, बंभ्रम्यमाणो लभते शरीरी-
कृच्छ्रेण नृत्व सुखसस्यबीज, प्ररूढ दुःकर्मशमेननून"

બીજા મતવાળાએ પણ કહ્યું છે કે—

"અપાર સંસારરૂપ અરણ્યમાં ભટકતો પ્રાણી (ત્યાં) ઊગેલા દુષ્કર્મરૂપ (તૃણોને) બાળીને સુખરૂપ પાક

१ (સં॰ છા॰) दुर्लभ खलु मानुषो भव', चिरकालेना पि सर्वमाणिना, गाढा श्च विपाका कर्मणः— समय गौतम मा प्रमादस्व (ઉત્તરાધ્યયન)

ના બીજભૂત મનુષ્યપણાને ખરેખર કષ્ટે કરીનેજ પામી શકે છે."

"नरेषु चक्री त्रिदशेषु वज्री,
मृगेषु सिंहः प्रशमो व्रतेषु,
मतो महीभृत्सु सुवर्णशैलो,
भवेषु मानुष्यभवः प्रधानः"

"મનુષ્યોમા ચક્રવર્તી પ્રધાન છે, દેવોમા ઇંદ્ર પ્રધાન છે, પશુઓમા સિંહ પ્રધાન છે, વ્રતોમા પ્રશમ-શાંતિભાવ પ્રધાન છે, પર્વતોમા મેરૂ પ્રધાન છે, અને ભવોમા મનુષ્યભવ પ્રધાન છે"

तथा

"अनर्घ्याण्यपि रत्नानि, लभ्यते विभवैः सुख—
दुर्लभो रत्नकोट्यापि, क्षणोपि मनुजायुषः" इति

"અમૂલ્ય રત્નો પણ પૈસાના જોરે સહજમા મેળવી શકાય છે, પણ ક્રોડ રત્નોવડે કરીને પણ મનુષ્યના આયુનો ક્ષણમાત્ર પણ મેળવવો દુર્લભ છે"

जतुना प्राणिना—तत्रापि मनुजत्वे सत्यप्य—नर्थहरण मिति—नार्थ्यंते नाभिलष्यते ये दारिद्रक्षुद्रोपद्रवाद्योऽपाया स्ते ह्रियते विध्वस्यते येन तदनर्थहरण दुर्लभ दुःप्राप—किंत दित्याह, सत्—साधुः पूर्वापरा विरोधप्रभृतिगुणगणालकृतत्वेन परप्रावादुकपरिकल्पितधर्मापेक्षया शोभनो धर्मः—सद्धर्मः—सम्यग्दर्शनादिकः-सएवै हिकार्थमात्रप्रदायीतररत्नापेक्षया शाश्वतानंतमोक्षार्थदातृत्वेन वर प्रधान रत्न सद्धर्मवररत्न मिति ॥छ॥ २ ॥

જતુઓને એટલે પ્રાણિઓને-ત્યા પણ અર્થાત્ મનુષ્યપણામા પણ અનર્થ હરણ એટલે અનર્થ કહેતા જેની અર્થના-અભિલાષા ન કરીયે એવા દારિદ્ર્ય તથા નીચ ઉપદ્રવો વગેરે અપાય-તેમને હરાય-નાશ થાય જેનાવડે-તે અનર્થ-હરણ, તે શુ તે કહે છે,-સત્-સારો એટલે કે પૂર્વાપર અવિરોધ વગેરે ગુણગણથી અલકૃત હોવાના લીધે બીજા વાદિઓએ કલ્પેલા ધર્મોની

અપેક્ષાએ શોભન એવો જે ધર્મ તે સદ્ધર્મ-અર્થાત્ સમ્યક્દર્શનાદિક ધર્મ-તે સદ્ધર્મજ શાશ્વત અને અનંત મોક્ષરૂપ અર્થને દેનાર હોવાથી આ લોક-નાજ અર્થને સાધનાર બીજા રત્નોની અપેક્ષાએ વર એટલે પ્રધાન હોવાથી સદ્ધર્મ વરરત્ન કહેવાય તે દુર્લભ-દુષ્પ્રાપ છે (૨)

મૂળની ત્રીજી ગાથા માટે અવતરણ.

अथा मु मेवार्थं दृष्टांतविशिष्ट स्पष्टयन्नाह ॥छ॥

(मूळ गाथा.)

जह चिंतामणिरयण,
सुलहं नहु होइ तुच्छविहवाणं,
गुणविहववज्जियाणं,
जियाण तह धम्मरयण पि ॥३॥

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

જેમ ધનહીન જનોને ચિંતામણિરત્ન મળવું સુલભ નથી, તેમ ગુણરૂપી ધને કરીને રહિત જીવોને ધર્મરત્ન પણ મળી શકતું નથી.

(ટીકા)

यथा—येन प्रकारेण, चिंतामणिरत्न—सुमतीत, सुलभ—सुमाप, नहु—नैव, भवति—जायते, तुच्छविभवाना—तुच्छः—स्वल्पो विभवः—कारणे कार्योपचाराद् विभवकारण पुण्य येषां ते तुच्छविभवाः स्वल्पपुण्या इत्यर्थः तेषां । तथाविधपशुपालवत् ।

જેમ-જે પ્રકારે, જાણીતુ ચિંતામણીરત્ન, સુલભ એટલે સુખે પામી શકાય તેવુ, નથી એટલે નથીજ થતુ, (કોને?) થોડા વિભવવાળાને એટલે ઇહા કારણમા કાર્યનો ઉપચાર કરેલો હોવાથી વિભવ શબ્દે વિભવનુ કારણ પુણ્ય લેતા થોડા પુણ્યવાળા જે હોય તેમને તેવા પ્રકારના અર્થાત્ પુણ્યહીન પશુપાળની માફક (એની વાત આગળ કહેવામા આવશે)

तथा गुणा अक्षुद्रतादयो वक्ष्यमाणस्वरूपा, स्तेषा विशेषेण भवनं सत्ता गुणविभवोऽथवा गुणाएव विभवो विभूतिर्गुणविभव, स्तेन वर्जितानां रहितानां जीवाना पचेंद्रियप्राणिना—मुक्तच,—

प्राणा द्वित्रिचतुः प्रोक्ता भूतानि तरवः स्मृताः
जीवा पचेंद्रिया ज्ञेयाः शेषाः सत्त्वा इती रिताः (१)

તેજ રીતે ગુણો એટલે આગલ કહેવામા આવનાર અક્ષુદ્રતા વગેરે, તેમનુ જે વિશેષે કરીને ભવન હ્હેતા હોવુ તેને કહિયે ગુણવિભવ અથવા ગુણરૂપી વિભવ એટલે રીદ્ધિ તે ગુણવિભવ, તેણે કરીને વર્જિત એટલે રહિત જીવોને એટલે પચેંદ્રિય પ્રાણિઓને, (ઇહા જીવ શબ્દે પચેંદ્રિય પ્રાણિઓ લેવા) કહેવુ પણ છે કે,—

પ્રાણ એટલે દ્વી ત્રીય, તથા ચતુરિંદ્રિય જાણવા,
ભૂત એટલે તરૂ સમજવા,
જીવ એટલે પચેંદ્રિય જાણવા,
બાકીના પૃથ્વી, પાણી, અગ્નિ અને વાયુ તે સત્ત્વ
કહેલા છે

अपिशब्दस्य वक्ष्यमाणस्ये ह सवधा देव भावनाकार्या—एकेंद्रियविकलेंद्रियाणा ताव द्धर्मप्राप्तिर्नास्ति, पंचेंद्रियजीवानामपि तत्तद्योग्यताहेतुगुणसामग्री विकलाना—तयातेन प्रकारेण—धर्मरत्न सुलभं न भवती ति प्रकृते संबध इति

મૂળ ગાથાના અંતે લગાડેલા अपि શબ્દનો સંબંધ જીવ શબ્દની સાથે કરવાનો છે, તેથી ઇહા આ રીતે પરમાર્થ યોજના કરવી કે "એકેંદ્રિય તથા વિકળેંદ્રિયોને તો મૂળે ધર્મપ્રાપ્તિ રહેલ નથી, પણ પંચેંદ્રિય જીવો પણ જે તેવી તેવી યોગ્યતાના કારણ જે ગુણ તેની સામગ્રીથી રહિત હોય તેમને તેજ રીતે ધર્મરત્ન મળવું સુલભ નથી, ચાલતી વાતનો સંબંધ છે

पूर्वसूचित पशुपाल दृष्टांत आय

वहुविबुधजनोपेत–हरिरक्षित मप्सरः शतसमेत,-
इह अत्थि हत्थिणउर–पुर पुरंदरपुर व वर १.

પ્રથમ જણાવેલ પશુપાળનો દૃષ્ટાંત આ મુજબ છે.

બહુ વિબુધજન (દેવતાઓ) થી યુક્ત, હરિ (ઇંદ્ર) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (દેવાંગનાઓ) થી શોભિત ઇંદ્રપુરી માફક ઇહાં બહુ વિબુધ જન (પંડિતો) થી યુક્ત, હરિ (એ નામના રાજા) થી રક્ષિત, સેંકડો અપ્સર (પાણીના તળાવો) થી શોભિત હસ્તિનાપુર નામે ઉત્તમ નગર હતું (૧)

तत्र श्रेष्ठिगरिष्ट'–पुनागो नागदेवनामा सीत्,
निम्मलसीलगुणधरा–वसुधरा गेहिणी तस्स २

ત્યાં પુરૂષોમાં હાથી સમાન ઉત્તમ નાગદેવ નામે મોટો શેઠ હતો, તેની નિર્મળ શીળવાળી વસુંધરા નામે સ્ત્રી હતી (૨)

तत्तनयो विनयोज्वल–मतिविभवभरो बभूव जयदेवः
दक्ख रयणपरिक्ख–सिक्खइ सो वारस समाओ ३

તેમનો વિનયવાન્ અને તેથીજ નિર્મળ બુદ્ધિની સમૃદ્ધિવાળો જયદેવ નામનો પુત્ર હતો, તે સ્વભાવે ચતુર હોઈ બાર વર્ષ લગી રત્નોની પરીક્ષા શીખતો રહ્યો (૩)

(સં૦.છા૦) इहा स्ति हस्तिनापुर पुर पुरंदरपुर मिव वर १
निर्मल शीलगुणधरा वसुधरा गेहिनी तस्य २
दक्षो रत्नपरीक्षा शिक्षते स द्वादश समा· ३

विजितान्यहाम ममल-विञ्ञमं चिंतितार्थदानपडु,
चिंतामणिं पमुत्तु-मेसमणी गणड उवलसमे ४

જેનાપર કોઈથી હસાય નહિ એવા નિર્મળ છેડા સહિત અને મનવંછિત-પૂરણ કરનાર ચિંતામણિ રત્ન શિવાય બીજા મણિઓને તે પત્થર સમાન ગણવા લાગ્યો (૪)

चिंतामणिरत्नकृते-सुकृती स कृतोद्यमः पुरे सकले,
हट्टहट्टेण घर-घरेण भमिओ अपरिततो ५

તે ભાગ્યશાળી પુરૂષ ઉદ્યમી થઇને ચિંતામણિ રત્ન માટે આખા નગરમા હાટેહાટ અને ઘેરઘેર થાક્યા વગર ફરી વળ્યો (૫)

नच त मवाप दुराप-पितरा त्वूचे च य न्मया न पुरे,
चिंतामणी न पत्तो-तो जामि तयत्थ मन्नत्थ ६

છતા તે તે દુર્લભ મણિને મેળવી શક્યો નહિ ત્યારે તે પોતાના માબાપને કહેવા લાગ્યો કે હુ આ નગરમા ચિંતામણી પામી શક્યો નહિ તો હવે તેના માટે બીજા સ્થળે જાઉ છુ (૬)

ताभ्या मभाणि वत्स-स्वच्छमते कल्पनै व खल्वे षा,
अन्नत्थवि कत्थइ नत्थि-एस परमत्थओ भवणे ७

તેમણે કહ્યુ કે હે પવિત્ર બુદ્ધિવાળા પુત્ર, ચિંતામણિ તો ખાલી કલ્પના માત્રજ છે, માટે જગત્મા કલ્પના શિવાય બીજા કોઈપણ સ્થળે તે ખરેખર રહેલ નથી (૭)

(મ૦ છા૦) चिंतामणिं प्रमुच्य, शेषमणीन् गणयति उपलसमान् ४
हट्टहट्टेन गृहगृहेण भ्रात. अपरितान ५
चिंतामणि नं प्राप्तः-तद् यामि तदर्थं मन्यत्र ६
अन्यत्रापि कुत्रचित् नास्ति एष परमार्थत. भवने ७

त द्रत्नै रसपरनै-र्यथेष्ट मन्यै रपि व्यवहरस्व,
निम्मलकमलाकलिय-भवण ते होइ जेण मिण ८

(ग्र १००)

તે માટે બીજા સરસ રત્નોથીજ જેમ તને ફાવે તેમ વ્યાપાર ચલાવ, કે જેથી તારૂ ઘર નિર્મળ લક્ષ્મીથી ભરપૂર થાય (૮)

इत्युक्तो वि स चिंता-रत्नासो रचितनिश्चय श्चतुरः,
वारिज्जतो पियरेहिं-निग्गओ हत्थिणपुराओ. ९

આમ કહીને માબાપોએ વાર્યા છતા પણ તે ચતુર કુમાર ચિતામણિ મેળવવા માટે દૃઢ નિશ્ચય કરીને હસ્તિનાપુરથી રવાને થયો (૯)

नगर निगमग्रामाकर-कर्वटपत्तनपयोधितीरेषु,
तम्मग्गणपवणमणो-सुइर भतो किलिस्सतो १०

તે નગર, નિગમ, ગામ, આગર, ખેડા, પાટણ, તથા દરિયાના કિનારાઓમા તે ચિતામણિની શોધમાજ મન રાખીને દુખો વેઠી બહુ કાળ ભમતો રહ્યો (૧૦)

त मलभमानो विमना-द्य्यौ किं नास्ति सत्य मेवे द,
अहवा तस्स त्थित्त-न अन्नहा होइ सत्थुत्त ११

પરતુ કયા પણ તેને તે નહિ મળવાથી તે ઉદાસ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે શુ તે નહિજ હોય એ સાચી વાત હશે? અથવા તો શાસ્ત્રમા તેનુ અસ્તિત્વ જણાવેલ છે તે ખોટુ કેમ બને? (૧૧)

(स॰ छा॰) निर्मलकमलाकलित भवन तव भवति येने द ८
वार्यमाण पितृभ्या निर्गत हस्तिनापुरात् ९
तन्मार्गण प्रवणमना, सुचिर भ्रात, क्लिश्यन् १०
अथवा तस्या स्तित्व नान्यथा भवति शास्त्रोक्त ११

इति निश्चित्य स चेतसि-निपुण बभ्रमितु मारभत भूयः
पउराओ मणिखाणीउ-पुच्छापुच्छि नियच्छतो १२

એમ મનમા નિશ્ચય કરીને તે ફરીને પૂછી પૂછીને મણિઓની અનેક ખાણીઓ જોતા થકા ખૂબ ફરવા લાગ્યો (૧૨)

वृद्धनरेणै केन च-सोऽभाणि यथा मणीवती हा स्ति,
खाणी मणीण तत्यय-पवरमणी पावइ सपुन्नो १३

ફરતા ફરતા તેને એક વૃદ્ધ માણસ મળ્યો તેણે તેને કહ્યુ કે ઈહા એક મણીવતી નામે મણિની ખાણ છે, ત્યા તે પવિત્ર ઉત્તમ મણિ મળી શકે છે (૧૩)

तत्रच जगाम मणिगण-ममल मनारत मथो मृगयमाणः,
एगो य तस्स मिलिओ-पसुवालो वालिमो अहिय १४

ત્યારે જયદેવ નિરતર તેવી મણિઓની શોધ ચલાવવા માટે ત્યા જઈ પહોચ્યો, તેવામા ત્યા તેને એક અતિશય મૂર્ખ પશુપાળ મળ્યો (૧૪)

जयदेवेन निरैक्षत-वर्त्तुल उपल श्च करतले तस्य,
गहिओ परिच्छिओ तह-नाओ चितामणि त्ति इमो. १५

તે પશુપાળના હાથમા જયદેવે એક ગોળ પત્થરો જોયો, ત્યારે તે લઈને તેણે તપાશી જોતા તેને ચિતામણિ માલમ પડયો (૧૫)

सोऽयाचि तेन समुदा-पशुपालः माह कि ममुना कार्य,
भणइ वणी सगिहगओ-बालाण कीलण दाह १६

ત્યારે તેણે હર્ષ પામી તેના પાસેથી તે પત્થરો માગ્યો, ત્યારે પશુપાળ બોલ્યો કે એનુ તારે શુ કામ છે? એટલે તે વાણીઓ બોલ્યો કે ઘેર જઈ નાના બાળકોને રમકડા તરીકે આપીશ (૧૬)

(સ૦ છા૦) मचुरा मणिखानीः पृष्टापृष्टया पश्यन् १२
खानि र्मणीना नत्रच मवरमणिः माप्यते स पूर्णः १३
एक श्च तस्य मिलितः पशुपालो बालिशः अधिक १४
गृहीतः परीक्षित स्तथा-ज्ञातः चिंतामणिः इति अय १५
भणति वणिक् स गृहगतः बालाना क्रीडनक दास्ये १६

सोऽजल्प दीदृशा इह-ननु बहवः संति किं न गृह्णासि,
सिठिसुओ भणइ अह-ममुस्सुओ नियगिहगमणे. १७

પશુપાળ બોલ્યો કે એવા તો ઈહાં ઘણા પડ્યા છે તે કાં નથી લઈ લેતો, ત્યારે શેઠનો પુત્ર બોલ્યો કે મારે મારા ઘરે જવાની ઊતાવળ છે (૧૭)

त देहि मह्य मेन-त्व मन्य मपि भद्र लप्स्यसे ह्यत्र,
अपरोवयारसील-त्तणेण तहविहु न सो देइ १८

તે માટે હે ભદ્ર, તુ આ પત્થર મને આપ, કારણકે તને તો ઈહા બીજુ પણ જડી જશે, (એમ જયદેવે માગ્યા છતા) તે પશુપાળને પરોપકાર કરવાની ટેવજ નહિ હોવાથી તે તેણે તેને આપ્યો નહિ (૧૮)

तत एतस्या पि च वर-मय मुपकर्त्ता स्तु मा स्म भू दफलः,
इय करुणारसियमई-सिठिसुओ भणइ आभीर १९,

ત્યારે જયદેવે વિચાર કર્યો કે ત્યારે ભલે આ રત્ન એનુ ભલુ કરો, પણ અફળ રહે તે સારૂ નહિ, એમ કરૂણાવાન થઈને તે શ્રેષ્ઠીપુત્ર તે ભરવાડને કહેવા લાગ્યો (૧૯)

यदि भद्र मम न दत्से-चिंतामणि मे न मात्मनापि तत.
आराहसु जेण तुहपि-चिंतिय देइ खलु एसो २०

હે ભદ્ર, જો તુ આ ચિતામણી મને નથી આપતો તો હવે તુજ એની આરાધના કરજે કે જેથી એ તુ જે ચિતવીશ તે આપશે (૨૦)

(મ० છા०) श्रेष्ठि सुतो भणति अह समुत्सुक निजकगृहगमने १७
अपरोपकारशीलत्वेन तथापि च न स ददाति १८
इति करुणारसितमति श्रेष्ठिसुत. भणति आभीर १९
आराधय येन तवापि चिंतित ददाति खलु एषः २०

इतरः मोचे यदि सत्य-मेष चितामणि मैयाऽर्चिति,
ता बोरकयरकव्वर-पमुह मह देउ लहु बहुय. २१

પશુપાળ બોલ્યો વારૂ જો આ ચિંતામણિ છે એ વાત ખરી હોય તો હું ચિંતવું છું કે એ મને જલ્દી ઘણા બોર, કેર, તથા કાખાટા વગેરે આપો ૨૧

अथ हसितविकसित मुखः-श्रेष्टि सुतः स्माह चित्यते नैव,
किंतु वत्रासतिगतिम-रयणिमुहे लित्तमहिवीढे २२

ત્યારે હસીને શ્રેષ્ઠિ પુત્ર બોલ્યો કે એમ ચિંતવાય નહિ, કિંતુ (એને માટે તો આ પ્રમાણે વિધિ છે કે) ત્રણ ઉપવાસ કરી છેલી રાતના પહેલા પોહોરે લીપેલી જમીન ઉપર ૨૨

शुचिपट्टनिहितसिचये-स्नपितविलिप्त मणिं निधायो वंः
कप्पूर कुसुम माईहि-पुइउ नमिय विहिपुव्व २३

પવિત્ર બાજોટ ઉપર પાથરેલા પાથરી તેપર આ મણિને ન્હવરાવી ચંદનથી ચર્ચિત કરીને સ્થાપિત કરવી, પછી કપૂર તથા પુષ્પ વગેરેથી તેની પૂજા કરીને વિધિપૂર્વક તેને નમસ્કાર કરવો ૨૩

तदनु विचिंतत इट्ट-पुरोऽस्य सर्वं मपि लभ्यते प्रातः,
इय मोउ सो वालो वि-छालिआगाम मभिचलिओ २४

ત્યારબાદ એની આગળ જે પોતાને ઇષ્ટ હોય તે ચિંતવવું એટલે પ્રભાતે તે બધું મળે, આવું જાણીને તે ભરવાડ મૂર્ખ છતા પણ પોતાના બકરીઓવાળા ગામ તરફ ચાલ્યો. ૨૪

(स॰ छा॰) तदा वदरकरीरकर्नरमुख मह्य ददातु लघु बहुक. २१
किंतु पत्रामनिकातिमरजनिमुखे लिप्तमहीपीठे २२
कर्पूरकुसुमादिभिः पूजयित्वा न त्वा विधिपूर्व. २३
इति श्रुत्वा स बालोपि छालिका ग्राम मभिचलितः २४

नस्छास्यति हस्ततले, मणिरत्न नून मृनपुण्यस्य,
इय चिंतिय सिठिसुओ वि, तस्स पुठिं न छदेइ २५

હીન પુણ્યના હાથમા ખચિત (આ) મણિ રત્ન રહેશે નહિ—એમ ચિતવીને શ્રેષ્ઠિ પુત્રે પણ તેની પૂઠ નહિ છોડી—અર્થાત પાછળ પાછળ ચાલ્યા કર્યુ ૨૫

गच्छन् पथि पशुपाल., प्राह मणे छागिका इमा अधुना,
विक्किणिय किणिय घणसार, माइ काहामि तुह पूय २६

રસ્તે ચાલતા પશુપાળ કહેવા લાગ્યો કે હે મણિ! હવે આ બકરીઓ વેચીને ચદન કપૂર વગેરે ખરીદી (હુ) તારી પૂજા કરીશ ૨૬

मच्चिंतितार्थपूर्त्या, सान्वयसञ्ज्ञो भवे स्त्वमपि भुवने,
एव मणि मुल्लवतेण, तेण भणिय पुणो एय २७

માટે મારા મનોરથ પૂરીને તુ પણ જગતમા તારૂ નામ સાર્થક કરજે એમ તેણે મણિના સામે કહીને ફરી નીચે મુજબ કહ્યુ ૨૭

दूरे ग्राम स्तावन्, मणे कथा कथय कांचन ममाग्रे—
अह न मुणसि तो ह तुह, कहेमि निमुणेमु एगग्गो २८

ગામ હજુ દૂર છે (ત્યા લગણ) હે મણિ! તુ મારી આગળ કઈક વાર્તા કહે અગર તુ નહિ જાણતો હોય તો હુ તને કહુ છુ, તુ એકાગ્ર થઈ સાભળ ૨૮

(स० छा०) इति चिंतयित्वा श्रेष्ठिसुतोपि तस्य पृष्टिं न जहाति २५
विक्रीय क्रीत्वा घनसारादि करिष्यामि तव पूजा २६
एव मणि मुल्लपता तेन भणित पुन रेतत् २७
अथ न जानासि तर्हिअह ते कथयामि शृणु एकाग्रः २८

देवगृह मेकहस्त, चतुर्भुजो वसति तत्र देव स्तु
इय पुणरुत्त वुत्तोवि, जंपग्ग जाव नेव मणी २९

એક હાથનુ દેહેરૂ છે, તેમા ચાર હાથનો દેવ રહે છે*—એમ વા રવાર કહેતાં છતા પણ મણિ તો કશુ ન બોલ્યો ૨૯

ताव दुवाच स रुट्टो, यदि हुंकृतिमात्र मपि न मे दत्से,
ता चिंतियत्थसपायणंमि तुह केरिसी आसा ३०

તેટલે તે ગુસ્સે થઈ બોલ્યો કે જો તુ મને હુકારો પણ નથી આ પતો તો પછી મનવછિત સિદ્ધ કરવામા તારી શી આશા રાખી શકાય ૩૦

त चिंतामणि रिति ते, नाम मृषा सत्यमेव यदिवेद,
ज तुह सपत्तीए वि, न मह फिट्टेइ मणे चिता. ३१

માટે તારુ ચિતામણિ નામ જૂઠુ છે, અથવા તો તે ખરૂ જ છે+—કેમકે તુ મળ્યા છતા પણ મારા મનમા ચિતા તૂટી નથી. ૩૧

किंच क्षणमपि योह, रव्यातके विना नहि स्थातु,
सत्तो सोह कह मिह, उववासतिगेण न मरामि ३२

(स० भा०) इति पुनरुक्त उक्तोपि जल्पते यावत् नैव मणिः २९
तदा चिंतितार्थ सपादने तव कीदृशी आशा ३०
यत् तव समाप्त्यापि न मम नश्यति मनसि चिंता ३१
शक्त' सोह कथ मिह उपवासत्रिकेण न म्रिये ३२

---

* એક હાથના દહેરામા ચાર હાથનો દેવ—એ દેખીતો વિરોધ છે, તેનો પરિહાર એ છે કે ચાર હાથનો એટલે ચાર હાથવાળો દેવ એમ અર્થ લેવો.

+ ચિતામણિનો અર્થ એમ કરીયે કે ચિતાને પૂરનાર મણિ તો તે નામ ખોટુ છે પણ ચિતાનોજ મણિ તે ચિતામણિ એમ અર્થ કરીયે તો તે નામ સાચુ છે એમ તે પશુપાળના કહેવાની મતલબ છે

વળી જે હુ રાબ અને છાસ વગર એક ક્ષણ પણ રહી શકુ નહિ—
તે હુ ત્રણ ઉપવાસ કરૂં તો કેમ ઈહા મરી નહિ જાઉં ,૩૨

तन् मम मारणहेतो, र्वणिजा रे वणितो सि तद्गच्छ,
जत्थ न दीससि इय भणिय, खित्तो तेण सो सुमणी. ३३[1]

તે માટે મને મારવા ખાતર અરે તે વાણિયાએ તને વખાણ્યો લાગે છે માટે જ્યા પાછો ન દેખાય ત્યા જતો રહે એમ કહી તેણે તે ઉત્તમ મણિ નાખી દીધો ૩૩

जयदेवो मुदितमनाः, संपूर्ण मनोरथः प्रणतिपूर्वं,
चिंतामणिं गहित्ता, नियनयराभिमुह मह चलिओ ३४

(આ વખતે) શ્રેષ્ઠિ પુત્ર જયદેવ (જે તે પશુપાળની પાછળ આવ્યો આવતો હતો) તે પોતાનો મનોરથ પૂર્ણ થવાથી હર્ષિત થઈ પ્રણામ પૂર્વક તે ચિંતામણિ ઊપાડીને પોતાના નગર તરફ ચાલ્યો ૩૪

मणिमाहात्म्या दुल्लसित, वैभव. पथि महापुरे नगरे,
रयणवइनामधूय परिणीय सुबुद्धि सिट्ठिस्स ३५

बहुपरिकरपरिकरितो—जननिवहै र्गीयमान सुगुणगणः,
हत्थिणपुरम्मि पत्तो—पणओ पियराण चलणेसु. ३६

હવે તે જયદેવ ચિંતામણિના પ્રભાવથી વનવાન્ થઈ રસ્તામા મહાપુર નામે નગરમા રહેતા સુબુદ્ધિ શેઠની રત્નવતી નામે પુત્રીને પરણીને ઘણા ચાકર નોકરો સાથે લઈને ચાલતો થકો અને લોકોએ પ્રખણાતો થકો પોતાના હસ્તિનાપુર નામે શહેરમા આવીને માબાપના ચરણે પડયો ૩૫–૩૬

---

[1] (સ૰ છા૰) यत्र न दृश्यसे इति भणित्वा, निक्षिप्त स्तेन स सुमणिः ३३
चिंतामणिं गृहित्वा, निजनगराभिमुख मथ चलित' ३४
रत्नवतीनाम्नीं पुत्रीं परिणीय सुबुद्धिश्रेष्ठिनः ३५
हस्तिनापुरे प्राप्त. प्रणत. पित्रो चरणयो' ३६

अभिनंदितः स ताभ्या–स्वजनैः सन्मानित. सबहुमानैः,
थुणिओ सेसजणेण–भोगाण भायण जाओ. ३७

ત્યારે માબાપે તેને આશીષ આપી અને સગાવહાલાઓએ તેને બહુ માન આપ્યુ, તથા નગરના લોકોએ તેના વખાણ કર્યા–એમ તે જય દેવ ભોજમઝાને પાત્ર થયો ૩૭

ज्ञातस्या स्यो पनयो य, मुचकै रमरनरकातिर्यक्षु.
इयरमणीण ग्वणीसु व. परिब्भमतेण कहकहवि ३८

जीवेन लभ्यत इय, मनुजगति सन्मणीरतीतुल्या,
तत्थवि दुल्लहो चिंता–मणि, व्व जिणदेसिओ धम्मो ३९

આ દૃષ્ટાતની ખાસ મેળવણી એ છે કે ઈતર એટલે સામાન્ય મણિઓની ખાણ સમાન દેવ–નારક–તિર્યંચ રૂપ ગતિઓમા ભમતા થકા જેમ તેમ કરીને જીવ આ ઉત્તમ મણિવાળી ખાણ સમાન મનુષ્ય ગતિ પામી શકે છે, અને ત્યા પણ ચિતામણિના માફક જિન ભાષિત ધર્મ પામવો (બહુ) દુર્લભ રહેલ છે ૩૮–૩૯

पशुपालो त्र यथाखलु, मणि न लेभे नुपात्तसुकृतधनः
जह पुण्णवित्तजुत्तो, वणिपुत्तो पुण तय पत्तो ४०

तद्वद् गतगुण विभवो, जीवो लभते न धर्मरत्न मिद,
अविकलनिम्मलगुणगण, विहवभरो पावइ तय तु ४१

વળી જેમ સુકૃત નહિ કરનાર પશુપાલ તે મણિ ટકાવી

(स॰ छा॰) स्तुत. शेषजनेन भोगाना भाजन जात' ३७
इतरमणीना खनिष्विव परिभ्रमता कथकथमपि. ३८
तत्रापि दुर्लभ श्चितामणि रिव जिनदेशितो धर्मः ३०
यथा पुण्यवित्तयुक्तो वणिकपुत्रः पुनस्तत्प्राप्त. ४०
अविकलनिर्मलगुणगणविभवभरः प्राप्नोति तत्तु ४१

શકયો નહિ, પણ પુણ્ય રૂપ ધનવાન્ વણિકપુત્ર તેને મેળવી શકયો, તેમ ગુણ રૂપ ધને કરીને હીન જીવ આ ધર્મરત્ન પામી શકતો નથી, પણ સ પૂર્ણ નિર્મળ ગુણરૂપ બહુ ધનવાન્ (જ) તેને પામી શકે છે ૪૦—૪૧

दृष्टांत मेंन विनिशम्य सम्यक्, सद्धर्मरत्नग्रहणे यदीच्छा,
अमुद्रदारिद्र्यविनाशदक्ष, तत् सद्गुणद्रव्य मुपार्जयध्व. ४२

આએ દૃષ્ટાંત બરોબર સાભળ્યા બાદ જો તમને સદ્ધર્મ રૂપ રત્ન ગ્રહણ કરવામા ઇચ્છા હોય તો, બેહદ દરિદ્રતાને દૂર કરવામા સમર્થ એવા સદ્ગુણ રૂપી ધનને ઉપાર્જન કરો ૪૨

इति पशुपालकथेति गाथार्थः ॥ छ ॥ ३ ॥
એ રીતે પશુપાળની કથા છે
અને એ રીતે ગાથાનો અર્થ પૂર્ણ થયો. ૩

(હવે ચોથી ગાથાનુ અવતરણ કરે છે,—)

कतिगुणसपन्नः पुन स्तत्प्राप्तियोग्य इति प्रश्न माशक्या ह,—

હવે કેટલા ગુણવાળો હોય તે ધર્મ પામવાને યોગ્ય થાય? એ પ્રશ્ન મનમા લાવીને ઉત્તર આપે છે,—

(મૂળ ગાથા.)

इगवीसगुणसमेओ—
जुग्गो एयस्स जिणमए भणिओ,
तदुवज्जणमि पढमं—
ता जइयव्व जओ भणियं[1] ४

---

[1] 'जओ भणिय' એમ કહેલ હ્યાથી સ્પષ્ટ થાય છે કે મૂળની પાચમી, છઠ્ઠી તથા સાતમી એ ત્રણ ગાથાઓ નામી ૫ પગથી ચાલતી આવેલી છે, અને તે પ્રાચીન ગાથાઓના આધારે જ આ ધર્મરત્ન પ્રકરણ યોજવામા આવેલ છે.

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એકવીશ ગુણોથી જે સહિત હોય તે પહેલ પ્રથમ એ ધર્મ-રત્નને યોગ્ય ગણાય એમ જિનશાસનમાં કહેલુ છે, માટે તે એક-વીશ ગુણોના ઉપાર્જનમાં યત્ન કરવો જોઈયે; જે માટે પૂર્વાચાર્યોએ આગળ મુજબ કહેલુ છે.

(ટીકા.)

एभि रेकविंशतिगुणै र्वक्ष्यमाणैः समेतो युक्तः—पाठांतरेण समृद्धः संपूर्णः—समिद्धो वा देदीप्यमानो—योग्य उचित—एतस्य प्रस्तुतधर्मरत्न-स्य—जिनमतेऽर्हच्छासने—भणितः प्रतिपादित—स्तदभिज्ञै रिति शेषः ।

આ એકવીશ ગુણો જે આગળ કહેવામા આવશે તેણે કરીને (જે) સમેત કહેતા યુક્ત હોય અગર પાઠાંતરમા ('समिद्धो' એવો શબ્દ લઇયે તો તેનો એ અર્થ થાય કે) સમૃદ્ધ એટલે સંપૂર્ણ હોય અથવા સમિદ્ધ એટલે દેદીપ્યમાન હોય-તે એને એટલે પ્રસ્તુત કરેલા ધર્મરત્નને યોગ્ય એટલે ઉચિત જિન મતમા એટલે અર્હત્નાના શાસનમા ભણેલો એટલે પ્રતિપાદન કરેલો છે-(કોણે ભણેલો છે ? એના ઉત્તરમા) તે વાતના જાણ કારોએ-એટલુ ઉપરથી લઈ લેવુ

तत किं मित्याह—तदुवज्जणमि चि—तेषां गुणानां—उपार्जने वि-ढपनेप्रथम मादौ—तस्मादेतो यतितव्य ।

તેથી શુ (સિદ્ધ થયુ) તે કહે છે-તેના ઉપાર્જનમા એટલે કે તે ગુણોના ઉપાર્જન એટલે વધારવાના કામમા-પહેલા એટલે આથી આદિમા તે માટે યત્ન કરવો

इह य माशयो, यथा प्रासादार्थिनः शल्योद्धारपीठबंधादि वाद्रियते, तदविनाभावित्वा द्विशिष्टप्रासादस्य—तथा धर्मार्थिभि रेते गुणाः सम्यगु-

पार्जनीया, स्तदधीनत्वा द्विशिष्टधर्मसमृद्धे रिति । यतो यस्मात्—भणित गदित—पूर्वसूरिभि रिति गम्यत इति ।

ઈહા એ આશય છે કે જેમ મેહેલ બાધવા ઇચ્છનારાઓ, જમીન સાફ કરી પાયા વગેરેની મજબૂતી કરે છે, કેમકે તેમ કર્યાથી જ તેવો મજબૂત મેહેલ બધાઈ શકે છે-તેમ ધર્મ કરવાના અર્થિઓએ પણ આએ ગુણો બરાબર ઉપાર્જિત કરવા, કારણ કે તેમ કર્યાથીજ વિશિષ્ટ ધર્મની સમૃદ્ધિ મેળવી શકાય છે, જે માટે (આગળ કહેવામા આવશે તે પ્રમાણે) ભણેલુ એટલે કહેલુ છે (કોણે કહેલુ છે તો કે) પૂર્વાચાર્યોએ એટલુ ઉપરથી સમજી લેવુ

भणित मेवाह—

શું કહેલુ છે તેજ કહે છે,—

धम्मरयणस्स जुगो,
अक्खुद्दो, रूवव, पगइसोमो,
लोगपिओ, अक्रूरो,
भीरू, असढो, सुदक्खिण्णो. ५

लज्जालुओ, दयालू,
मज्जत्थो, सोमदिट्ठि, गुणरागी,
सक्कह सुपक्खजुत्तो,
सुदीहदसी, विसेसन्नू ६

धर्मरत्नस्य योग्य अक्षुद्रोरूपवान् प्रकृतिसोम
लोकप्रिय' अक्रूर' भीरू, अशठ. सुदाक्षिण्य' ५
लज्जालु दयालु मध्यस्थ. सोमदृष्टि' गुणरागी,
सत्कथसुपक्षयुक्त' सुदीर्घदर्शी विशेषज्ञ' ६

वुड्ढाणुगो, विणीओ,
कयण्णुओ, परहियत्थकारीय,
तहचेव लद्धलक्खो,
इगवीसगुणेहि संपन्नो. ७

(મૂળનો અર્થ)

જે પુરૂષ અક્ષુદ્ર, રૂપવાન્, શાંત પ્રકૃતિવાળો, લોકપ્રિય, અક્રૂર, પાપ ભીરૂ, નિષ્કપટી, દાક્ષિણ્યતાવાન્, શરમાળ, દયાળુ, મધ્યસ્થ, થડી નજરવાળો, ગુણરાગી, સારા સગા સાથે પ્રીતિ રાખનાર, દીર્ઘદર્શી, ગુણદોષજ્ઞ, વૃદ્ધ જનને અનુસરનાર, વિનીત, કૃતજ્ઞ, પરોપકારી અને સમજદાર, એમ એકવીશ ગુણવાળો હોય તે ધર્મ રૂપ રત્નને પાત્ર થઇ શકે છે. ૫-૬-૭

(ટીકા)

धर्म्माणा मध्ये यो रत्नमिव वर्त्तते जिनप्रणीतो देशविरतिसर्वविरतिरूपो धर्मः स धर्मरत्नः—तस्य योग्य उचितो—भवति इत्य-याहार—एकविंशत्या गुणैः संपन्न इति तृतीयगाथांते सवधः ।

ધર્મોમા જે રત્ન માફક વર્તે છે તે જિન ભાષિત દેશ વિરતિ અને સર્વ વિરતિરૂપ ધર્મ તે ધર્મરત્ન કહેવાય-તેને યોગ્ય એટલે ઉચિત-તે થાય કે જે 'એકવીશ ગુણે કરી સંપન્ન હોય' એમ ત્રીજી ગાથાના અંતે પદ છે તે સાથ જોડવુ

वृद्धानुग' विनीतः कृतज्ञः परहितार्थकारि च
तथाचैव लब्धलक्षः एकविंशतिगुणैः सपन्नः ७

तानेव गुणान् गुणगुणिनोः कथंचि दभेद इतिदर्शनाय गुणिमति- पादनद्वारेणाह—अक्खुद्दो इत्यादि ।

तत्रा क्षुद्रो नुतानमति' १

रूपवान् प्रशस्तरूपः स्पष्टपचेंद्रिय इत्यर्थ'—मतोः प्रशसावाचित्वात, रूपमात्राभिधाने पुन रिन्नेव, यथा-रूपिण॰ पुद्गला' प्रोक्ता—इति २

प्रकृतिसोमः स्वभावतोऽपापकर्मा ३

लोकप्रियः सदासदाचारचारी ४

अक्रूरोऽक्लिष्टचित्त ५

તેજ ગુણોને ગુણગુણિનો કેટલીક રીતે અભેદ બતાવવા માટે ગુણ વાચક વિશેષણોથી કહી બતાવે છે-અહીં 'अक्खुद्दो' ઇત્યાદિ પદ બોલવા

ત્યા અક્ષુદ્ર એટલે અનુત્તાન મતિવાળો હોય-અર્થાત્ જે ક્ષુદ્ર એટલે ઊછાછળો કે ટુક બુદ્ધિ ન હોય તે અક્ષુદ્ર જાણવો ૧

રૂપવાળો એટલે સારા રૂપવાળો અથાત્ જે ચોખી પાચ ઇદ્રિયોવાળો હોય-ઇહા मतु પ્રત્યય પ્રશ સાનો અર્થ જણાવે છે, ફક્ત રૂપ માત્ર જણાવવુ હોય તો इन् પ્રત્યયજ આવે, જેમકે રૂપિ પુદ્ગળો કહેલા છે (એ ઠેકાણે રૂપિ એટલે રૂપવાળા એટલોજ અર્થ થાય છે) ૨

પ્રકૃતિ સોમ એટલે કે સ્વભાવથીજ પાપના કામથી દૂર રહેનાર હોવાથી જે શાત સ્વભાવવાળો હોય ૩

લોક પ્રિય એટલે કે હમેશા સદાચારમા પ્રવર્ત્તનાર હોવાથી જે સૌ લોકને પ્રિય હોય ૪

અક્રૂર એટલે કે ચિત્તમા ગુસ્સો નહિ રાખતો હોવાથી જે શાત મનવાળો હોય ૫

भीरु रैहिकामुष्मिकापायभीलुकः ६

अशठः परावंचकः ७

मुदाक्षिण्यः प्रार्थनाभंगभीरु रिति ८

लज्जालुओ इत्यादि

लज्जालु रकार्यवर्जकः ९

दयालुः सत्त्वानुकंपकः १०

मध्यस्थो रागद्वेषरहितोऽतएवासौ सोमदृष्टि र्यथावस्थितधर्मविचार-विज्ञत्वाद्दूरं दोषत्यागी, सोमदृष्टि रित्यत्र विभक्तिलोपः] प्राकृतत्वात् । इह पदद्वयेनाप्येक एव गुणः ११

भीરુ એટલે કે આ ભવ અને પરભવના નુકશાનથી જે બીનાર હોય ૬

અશઠ એટલે કે જે પરને ઠગનાર નહિ હોવાથી નિષ્કપટી હોય ૭

સુદાક્ષિણ્ય એટલે કે કોઇની પણ પ્રાર્થનાનો ભંગ કરતાં ડરનાર હોવાથી જે દાક્ષિણ્ય ગુણવાળો અર્થાત્ લાલચ ખાઇજનાર હોય ૮

અહીં એ ગાથા બોલવી

લજ્જાલુ એટલે અકાર્ય આચરતાં શરમ ખાઇ તેને જે વર્જનાર હોય ૯

દયાલુ એટલે પ્રાણિઓ પર અનુકંપા રાખનાર હોય ૧૦

મધ્યસ્થ એટલે રાગ દ્વેષ રહિત હોય-એથીજ તે સોમદૃષ્ટિ એટલે ખરેખરી રીતે ધર્મ વિચારને સમજનાર હોવાથી (શાંત નજરથી) દોષને દૂર કરનાર હોય છે મૂળમાં 'सोमदिट्ठि' એ ઠેકાણે પ્રાકૃતપણાથી વિભક્તિનો લોપ કર્યો છે આ જગોએ મધ્યસ્થ અને સોમદૃષ્ટિ એ બે પદોથી એકજ ગુણ લેવાનો છે ૧૧

गुणरागी गुणपक्षपाती १२

सती धर्मकथा भीष्टा यस्य स सत्कथः १३

सुपक्षयुक्त' सुशीलानुकूलपरिवारोपेतः १४

सुदीर्घदर्शी सुपर्यालोचितपरिणामसुंदरकार्यकारी १५

विशेषज्ञोऽपक्षपातित्वेन गुणदोषविशेषवेदी ति १६

वुड्ढाणुगो इत्यादि

वृद्धानुग परिणतमतिपुरुपसेवक. १७

विनीतो गुणाधिकेपु गौरवकृत् १८

कृतज्ञः परोपकाराविस्मारक' १९

ગુણ રાગી એટલે ગુણોનો પક્ષપાતી અથાત ગુણો તરફ ઢળનાર હોય ૧૨

નારી કથા એટલે વમકથા તે જેને અભીષ્ટ હોય તે ન કથ અર્થાત્ ધર્મકથા કહેનાર હોય ૧૩

સુપક્ષયુક્ત એટલે કે સુશીલ અને વિનીત પરિવારવાળો હોય ૧૪

સુદીર્ઘદર્શી એટલે બરાબર વિચારીને જેનો પરિણામ સુદર આવે તેવા કાયનો કરનાર હોય ૧૫

વિશેષજ્ઞ એટલે કે અપક્ષપાતી હોઇને ગુણ દોષના વિશેષને જાણુનાર હોય ૧૬

આ જગોએ એ ગાથા બોલવી

વૃદ્ધાનુગ એટલે વૃદ્ધોને અનુસરનાર અર્થાત્ પાકી બુદ્ધિવાળા પુરૂષોને સેવનાર હોય ૧૭

વિનીત એટલે કે અધિક ગુણવાળાને માન આપનાર હોય ૧૮

કૃતજ્ઞ એટલે બીજાએ કરેલ ઉપકારને ભૂલી નહિ જનાર હોય ૧૯

परहितार्थकारी निरीहःसन् परार्थकृत्—सुदाक्षिण्ये ह्यभ्यर्थित एव परोपकारं करोत्य, य पुन' स्वतएव परहित मिति विशेषः २०

तहचेव त्ति तथाशब्दः प्रकारार्थ', चः समुच्चये, एवो वधारणे—ततश्च यथैते विंशति स्तथैव तेन प्रकारेण लब्धलक्ष्य श्च धर्माधिकारी ति पदयोगः

पदार्थ स्तु, लब्ध इव प्राप्त इव लक्ष्यो लक्षणीयो धर्मानुष्ठान व्यवहारोयेन स लब्धलक्ष्यः सुशिक्षणीय. २१

इत्येकविंशत्या गुणैः संपन्नो धर्मरत्नयोग्य इति योजित मेवेति द्वारगाथात्रयार्थः।

પરહિતાર્થકારી એટલે નિસ્વાર્થપણે પરના કામ કરનાર હોય—પ્રથમ સુદાક્ષિણ્ય એવુ વિશેષણ આપ્યુ છે તેમા અને આ વિશેષણમા એટલો ફેર જાણવો કે સુદાક્ષિણ્ય એટલે સામો માગણી કરે ત્યારે તેનુ કામ કરી આપે અને આ તો પોતાની મેળે પરાયુ હિત કરે ૨૦

'तहचेव' એ શબ્દમા તથા શબ્દ પ્રકાર અર્થે છે, અશબ્દ સમુચ્ચય અર્થે છે અને એવશબ્દ અવધારણ અર્થે છે, તેથી એનો અર્થ એ છે કે જેમ એ વીસ ગુણો કહ્યા તેમજ તે પ્રકારે લબ્ધલક્ષ્ય પણ હોવો જોઇએ અને જે એવો હોય તે ધર્મનો અધિકારી થાય એમ પદયોગ કરવો

લબ્ધલક્ષ્ય એ પદનો અર્થ આ પ્રમાણે છે કે લબ્ધ કહેતા લગભગ પામેલો છે લક્ષ્ય એટલે ઓળખવા લાયક ધર્માનુષ્ઠાનનો વ્યવહાર જેણે તે લબ્ધલક્ષ્ય અર્થાત્ સમજદાર હોવાથી જેને સુખે શીખાવી શકાય તેવો હોય ૨૧

એમ એકવીશ ગુણોએ કરીને જે સપન્ન હોય તે ધર્મ રત્નને યોગ્ય થાય એમ (પૂર્વે) જોડ્યુ જ છે એ રીતે ત્રણ દ્વાર ગાથાઓનો અર્થ થયો

આ રીતે ઉપોદ્ઘાત પૂર્ણ થયો.

(પ્રથમ ગુણ.)

(આઠમી ગાથાનું અવતરણ કરે છે.)

भावार्थं पुनः सूत्रकृदेव व्याख्यातुकाम स्ताव दक्षुद्र इति प्रथमगुण प्रकटय न्नाह । छ ।

હવે સૂત્રકાર પોતેજ ભાવાર્થ વર્ણવવા ઇચ્છતા થકા અક્ષુદ્ર એ પહેલો ગુણ ખુલામાથી બતાવે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

खुद्दो त्ति अगभीरो–
उत्ताणमई न साहए धम्म,
सपरोवयारसत्तो–
अक्खुद्दो तेण इह जुग्गो ८

[મૂળ ગાથાનો અર્થ]

ક્ષુદ્ર એટલે અગભીર અર્થાત્ ઊછાછળી બુદ્ધિવાળો જે હોય તે ધર્મ સાધી શકે નહિ, માટે જે સ્વપરનો ઉપકાર કરવા સમર્થ રહે એવો અક્ષુદ્ર એટલે ગભીર હોય તે ઇહા યોગ્ય જાણવો. ૮

(ટીકા)

यद्यपि क्षुद्रशब्द स्तु क्रूरदरिद्रलघुप्रभृतिष्व र्थेषु वर्त्तते, तथापीह क्षुद्र इत्य गभीर उच्यते—तुच्छ इति कृत्वा स पुन स्त्तानमति र निपुणधिषण इतिहेतोर्न साधयति धर्मं, भीमवत् तस्य सूक्ष्ममतिसा ध्यत्वाद् । उक्तंच ।

જોકે ક્ષુદ્ર શબ્દ તો ક્રૂર–દરિદ્ર–લઘુ વગેરે અર્થોમા વપરાય છે તો પણ ઈહા ક્ષુદ્ર શબ્દે અગભીર કહેવ છે—ને તુચ્છ હોવાથી ઉત્તાનમતિ'એ ટલે ઊપર ટપકાની બુદ્ધિવાળો હોય છે તેથી તે ભીમની માફક ધર્મ સાધી શકે નહિ, કારણ કે ધર્મ તો સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળાથીજ સાધી શકાય જે માટે કહેલુ છે કે,—

"सूक्ष्मबुद्ध्या सदा ज्ञेयो, धर्मो धर्मार्थिभि र्नरैः,
अन्यथा धर्मबुद्धैयव, तद्विघातः प्रसज्यते १

गृहीत्वा ग्लानभैपज्य, प्रदानाभिग्रह यथा,
तदप्राप्तौ तदते स्य, शोक समुपगच्छतः २

गृहीतो भिग्रहः श्रेष्ठो-ग्लानो जातो नच कचित,
अहो मेऽधन्यता कष्ट-नसिद्ध मभिवाछित. ३

एव मेतत् समादान-ग्लान भावाभिसंधिना,
साधूना तत्त्वतोयत्त-दुष्ट ज्ञेय महात्मभिः । इति । ४

एतद्विपरीतः पुनः स्वपरोपकारकरणे शक्तः समर्थो—भवतीति शेषः—अक्षुद्रः सूक्ष्मदर्शी सुपर्यालोचितकारी, तेन कारणेने ह धर्मग्रहणे योग्योऽधिकारी स्यात्, सोमवत ।

ધર્માર્થિ જનોએ હમેશા સૂક્ષ્મબુદ્ધિ વાપરી ધર્મને જાણવુ જોઇયે, નહિતો ધર્મબુદ્ધિ વડે જ ઉલટો તે ધર્મનો વિઘાત થઇ પડે છે ૧

જેમ કોઈક ટૂકી બુદ્ધિવાળો પુરૂષ માદાને ઔષધ આપવાની અભિગ્રહ લઇ માદો નહિ મળતા આખરે તે શોક કરવા લાગે કે— ૨

અરે મે ઉત્તમ અભિગ્રહ લીધો—પણ કોઈ માદો થયો નહિ તેથી હુ અધન્ય છુ કે મારો અભિગ્રહ સફળ થયો નહિ ૩

એવી રીતે સાધુઓની માદગી થવાના અભિપ્રાયે કરીને જે નિયમ ગ્રહણ કરવુ તેને મહાત્મા પુરૂષોએ પરમાર્થે દુષ્ટ સમજવુ ૪

એ ક્ષુદ્રથી વિપરીત અક્ષુદ્ર પુરૂષ સૂક્ષ્મ વાતને સમજનાર અને અગોચર વિચારીને કામ કરનાર હોવાથી પોતાને અને પરને ઉપકાર કરવા શક્ત—સમર્થ થાય છે, તેથી કરીને તેજ ઇહા એટલે ધર્મ ગ્રહણ કરવામા યોગ્ય એટલે અધિકારી થાય, સોમની માફક

(भीम सोम कथैव—)

ભીમ અને સોમની કથા આ પ્રમાણે છે,—

नरगणकलिय सुजइ-छदपि व कणयकूडपुर मत्थि,
तत्थासि वासवो वा सबुद्ध विबुहप्पिओ राया १

कमला य कमलसेणा-सुलोयणा नाम तिन्नि तरुणीओ,
भूमीवइदुहियोओ-दुस्सहापियविरहदुहियाओ २

अन्नायसरुवाओ-अन्नुन्नपि हु तहिं रुयतीओ,
समदुहदुहिय त्ति ठिया-एगत्थ गमंति दिवसाइ ३

નગણ તથા રગણે કરી સહિત સારા યતિપદવાળા છંદની માફક નરગણકલિત એટલે મનુષ્યના સમૂહે કરી સહિત અને સુયતિ એટલે સારા મુનિવરો અથવા સારા વિશ્રામ સ્થળોવાળું કનકકૂટ નામે નગર છે, તેમાં વિબુધપ્રિય એટલે દેવતાઓને વલ્લભ વાસવ કહેતાં ઇંદ્ર તેની માફક વિબુધપ્રિય એટલે પંડિતોને પ્રિય એવો વાસવ નામનો રાજા હતો ૧

તે રાજાની પુત્રી કમળા તથા કમળસેના, અને સુલોચના નામે બીજી બે રાજપુત્રીઓ મળીને ત્રણ તરૂણીઓ દુઃખે સહી શકાય એવા પ્રિય વિરહ

नरगणकलित सुयति छंदाइव कनककूटपुर मस्ति
तत्रा सीत् वासवो वासवइव विबुधप्रियो राजा १

कमलाच कमलसेना सुलोचना नाम तिस्रस्तरुण्या.
भूमिपतिदुहितरो दु:सहप्रियविरहदु:खिता. २

अज्ञातस्वरूपा अन्योन्यमपि च तत्र रुदत्य.,
समदु खदुखिता इति स्थिता एकत्रगमयति दिवसान् ३

થી દુખિત હતી તેઓને એક બીજાના સ્વરૂપની પણ ખબર ન હતી, પણ ત્યા રોતી થકી નરખા દુખે દુખિત હોઇને એક ઠેકાણે રહી દિવસો પસાર કરતી ૨—૩

तत्थेगो सुगुणेहि-अवामणो वामणो उ रूवेण,
सम्म नियकलाहिं-रजइ निवपभिइ सयलपुर ४

कइयावि निवेणु त्तो-सो जह इह विरह दुहियतरुणीओ,
जइ रंजिहिही नूण-तो तुह नज्जइ कलुक्करिसो ५

थोव मिणंति भणिरो-रन्नो ण्णाइ बहुवयसजुओ,
पत्तो ताण भवणे-कहेइ विविहे कहालावे ६

ત્યા એક સુગુણોએ કરીને અવામન અર્થાત્ પરિપૂર્ણ-પણ દેખાવે કરી વામન પુરૂષ પોતાની કલાઓવડે કરીને રાજા વગેરે તમામ નગર લોકને બરોબર ખુશી કરતો હતો ૪

તે વામનને એક વખતે રાજાએ કહ્યુ કે જો તુ વિરહ દુખિત ત્રણ તરૂણીઓને (કોઇપણ રીતે) રંજિત કરે તો ખરેખર તારી કલાની હુશિયારી માલમ પડે ૫

(ત્યારે તે વામન બોલ્યો કે) એ કામ તો તદન સહેલુ છે એમ કહીને તે રાજાની રજા મેળવી ઘણા મિત્રો સહિત તે ઘરે જઇને વિવિધ કથાઓ કહેવા લાગ્યો ૬

तत्रैकः सुगुणै रवामनो वामन स्तु रूपेण,
सम्यक् निजककलाभि -रंजयति नृपप्रभृति सकलपुर ४

कदापि नृपेणो क्तः स यथा इह विरहदुःखिततरुणीः
यदि रंजयिष्यसि नून तदा तव ज्ञायते कलोत्कर्षः ५

स्तोक मिद मिति सभणन, राज्ञो नुज्ञया बहुवयस्ययुत',
प्राप्तः तासा भवने, कथयति विविधान् कथालापान् ६

एगेण वयसेण-वुत्त कि मिमाहि मित्त वत्ताहि,
किंपि मुइमुहयचरिय-कहसु तओ कहइ इयरो वि ७

महिमहिलाभालत्थल, तिलय व पुर इह त्थि तिलयपुर,
तत्थय पूरियमग्गण, मणोरहो मणिरहो राया. ८

सुइसुरहिसीलजियविमल, मालई मालइ त्ति से दइया,
पुत्तो य भुवण अक्कमण, विक्कमो विक्कमो नाम ९

એવામા એક મિત્રે કહ્યુ કે હે મિત્ર એવી વાતોનુ કામ નથી, કિંતુ કાઈક કાનને સુખ આપનાર ચરિત્ર કહી બતાવ ત્યારે બીજો વાતો કહેવા મડયો ૭

જમીનરૂપ સ્ત્રીના કપાળમા જાણે તિલક હોય તેવુ તિલકપુર નામે એક નગર હતુ, ત્યા માગણ લોકોના મનોરથને પૂરનાર મણિરથ નામે રાજા હતો ૮

પવિત્ર અને પ્રશંસનીય શીળે કરીને નિર્મળ માલતીને જીતનાર માલતી નામે તેની રાણી હતી, અને તેમનો જગતને દાબમા રાખનાર જોરવાળો વિક્રમ નામે પુત્ર હતો ૯

एकेन वयस्येन, उक्त कि मिमाभि मित्र वार्त्ताभि',
किमपि श्रुतिमुखदचरित. कथय तत कथयती तरो पि ७

महीमहिलाभालस्थल, तिलकमिव पुर मिहास्ति तिलकपुर,
तत्रच पूरितमार्गण, मनोरथो मणिरथो राजा ८

शुचिसुरभिशीलजितविमलमालती मालती ति तस्य दयिता, पुत्र श्च भुवनाक्रमण विक्रमो विक्रमो नाम ९

नियमंदिरसनिहिए, गिहमि कम्मिवि कयावि संज्झाए,
सो सुणइ सवण सुहय, केणवि एव पढिज्जत १०

नियपुन्नपमाण गुण, वियड्ढिमा सुजण दुज्जण विसेसो,
नज्जइ ने गत्थ ठिएहि, तेण निउणा नियति महि ११

त सुणिय सुणिय मवगणिय, परियण देसदसण सतण्हो;
कुमरो रयणीए पुरा उ, निग्गओ खग्गवग्गकरो १२

તે રાજકુમાર પોતાના મેહેલની પડોશમા રહેલા કોઇક ઘરમા કો ઈક સધ્યાવેળાએ કોઇકે બોલેલુ કાનને સુખ આપનાર (નીચે મુજબનુ વાકય) સાભળવા લાગ્યો ૧૦

પોતાનુ પુણ્ય કટલુ છે તેનો તોલ, ગુણોનો વધારો તથા સુજન દુર્જનનુ અતર (એ ત્રણે વાના) એક ઠેકાણે રહેનાર માણસથી જાણી શકાય નહિ-તેથી ચતુરજનો પૃથ્વી પર્યટન કરે છે ૧૧

તે સાભળેલા વાકયને સમજી કરીને પરિજનની દરકાર કર્યા વગર (જૂદા જૂદા) દેશો જોવા ઉત્કંઠિત થયો થકો, તે રાજકુમાર રાતે (છાનો માનો) હાથમા તરવાર લઇ શહેરથી બાહેર નીકળ્યો ૧૨

निजमंदिरसंनिहिते गृहे कस्मिन्नपि कदापि संध्याया स श्रृणोति श्रवणसुखद केना प्येव पठ्यमानं १०

निजपुण्यप्रमाण गुणवर्द्धिमा सुजन दुर्जनविशेष., ज्ञायते नैकत्र स्थितै: तेन निपुणा नियाति महीं ११

तत् ज्ञात्वा श्रुत अवगणय्य, परिजन देशदर्शनसतृष्ण'
कुमारो रजन्या पुरात्, निर्गतः खड्ग व्यग्रकरः १२

सो वच्चतो मतो, अग्गे मग्गे निएइ कपि नर,
निठुरपहारविहुर, पिवासिय महियले पडिय १३
तो सरवराउ सलिल, गहितु उप्पन्नपुन्नकारुन्नो,
त पाइत्ता पवण, प्पयाणओ कुणइ पउणतणु १४
पुच्छइय भो महायस, को सि तुम किं इमा अवत्था ते,
सो भणइ सुयणसिररयण, सुणसु सि धु ति ह जोई १५
विज्जाबलिएण विपक्खजो, जोइणा छलपहारिणा अहय,
एय मवत्थ नीओ, तए पुणो पगुणिओ, सगुण १६

તેણે રસ્તે ચાલતા વનમાર્ગમાં આગળ એક આકરા ઘાથી જખમી થએલ અને તરસ્યા માણસને જમીનપર પડેલો જોયો ૧૩

ત્યારે તેને બહુ દયાળુ આ રાજાથી તેણે તળાવમાંથી પાણી આણીને, તેને પીવરાવી (તથા તે સાથે તેનાપર) પવન નાખી તેને સાવધાન કર્યો ૧૪

પછી રાજકુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે મહાયશ તુ કોણ છે અને આવી તારી શી રીતે અવસ્થા થઇ છે? ત્યારે તે ઘાયલ માણસ કહેવા લાગ્યો કે હે સુજન શિરોમણિ—સાંભળ હુ સિદ્ધ નામે યોગી છુ ૧૫

તે હુ મારાથી અધિક વિદ્યા બળવાળા માત્ર એક દુશ્મન યોગીએ આ અવસ્થાપ્રતે પહોચાડેલો છુ—હવે હે ગુણવાન્ તે મને હુશિયાર કરેલો છે ૧૬

स व्रजन् मन्, अग्रे मार्गे पश्यति कमपि नर,
निष्ठुरप्रहारविधुर, पिपासित महीतले पतित १३
तत. सरोवरात् सलिल, गृहीत्वा उत्पन्नपूर्णकारुण्य
स पायित्वा पवन, प्रदानत करोति प्रगुणतनु १४
पृच्छति च भो महायश , को सि त्व किं इमा अवस्था ते,
स भणति सुजनशिरोरत्न, शृणु सिद्ध इति अह योगी १५
विद्याबलिना विपक्षयोगिना, छलप्रहारिणा अहक,
एता मवस्था नीत:, त्वया पुन प्रगुणित॰ सगुण १६

तो सो तोसेण गरुड, मत मप्पित्तु नरवरसुयस्स,
मट्ठाण मंपत्तो, कुमरो पुण इत्थ नयरमि १७

निसि मयणगिहे वुत्थो, चिट्ठइ जा सुठु जग्गिरो कुमरो,
ता तत्थे गा तरुणी, समागया पूइउ मयण १८

बहि नीहरिउ जंपइ, अम्मो वणदेवया सुणहसम्म,
इह वासवनरवइणो, सुहिया कमल त्ति ह दुहिया १९

પછી ખુશી થઈ ગજકુમારને ગરુડ મત્ર આપીને પોતાના મુકામે ગયો, અને તે ગજકુમાર આ નગરમા આવ્યો ૧૭

રાત પડતા તે કામદેવના મદિરમા રાતવાસો રહ્યો—ત્યા તે હજુ બરોબર જાગતો થકો આલોટેલો હતો, તેવામા ત્યા એક તરૂણ સ્ત્રી કામદેવની પૂજા કરવા આવી ૧૮

પછી તે બાહેર નીકળીને કહેવા લાગી—હે વનદેવતા માતાઓ ! તમે બરોબર જાણજો, હુ અહીના વાસવ નામના રાજાની કમળા નામે એક સુખી પુત્રી છુ ૧૯

ततःस तोषेण गरुडमत्र मर्पयित्वा नरवरसुतस्य,
स्वस्थान समाप्तः, कुमार. पुन रत्र नगरे. १७

निशि मदनगृहे अवासीत्, तिष्ठति यावत् सुष्ठुजागरः कुमारः
तावत् तत्र का तरुणी, समागता पूजयितु मदन १८

बहि निःसृत्य जल्पति, अबा वनदेवता' श्रृणुत सम्यक,
इह वासवनरपतेः, सुखिता कमला इति अह दुहिता १९

मणिरहसुयस्स विकम, कुमरस्सु ज्जलगुणाणुराएण,
दिन्ना पिउणा सो पुण, इण्हि न नज्जइ कहिंपि गओ २०

जइ मह इह नऊ जाओ, सो भत्ता तो परत्थवि हविज्जा,
इय पभणिय उल्लबइ, वडविडविणि जाव मा अप्प २१

मा कुणसु साहस इय, भणिरो छुरियाइ छिंदिउ पास,
कमल कमलसुकोमल, वयणेहिं सठवइ कुमरो २२

મારા પિતાએ મને મણિરથ રાજાના પુત્ર વિક્રમ કુમારને તેના ઉજ્વલ ગુણોથી આકર્ષાઇને આપેલી છે છતા તે કુમાર હાલ કયા ગયો છે તે માલમ પડતુ નથી ૨૦

માટે જો આ ભવે તે મારો ભર્ત્તાર ન થયો તો હવે વળતા ભવે તે થજો, એમ કહીને તે તરૂણી વડના ઝાડમા ફાંસો બાંધીને તેમા પોતાનુ ગળુ નાખવા લાગી ૨૧

એટલામા વિક્રમ કુમાર (ત્યા દોડી જઈ) 'સાહસ મ કર' એમ બોલતો થકો ફાસને છુરીવડે કાપી નાખીને કમળ જેવા સુકોમળ વચનોએ કરીને કમળાને અટકાવવા લાગ્યો ૨૨

मणिरथसुतस्य विक्रमकुमारस्य उज्वलगुणानुरागेण,
दत्ता पित्रा स पुन , इदानीं न ज्ञायते कुत्रापि गतः २०

यथा मम इह नैव जात -स भर्त्ता तत. परत्रापि भवेत्,
इति प्रभण्य उल्लबयति, वटविटपिनि यावत् सा आत्मान २१

मा कुरु साहस इति, भणन् छुरिकया छित्त्वा पाश,
कमलां कमलसुकोमल वचनै सस्थापयति कुमार' २२

इत्तो तस्सुद्धिकए, भडचडगरपरिवुडो तहिं पत्तो,
वासवनिवो वि कुमरं, दट्टु हिट्ठो भणइ एवं २३

तिलयपुरे अम्हेहिं, गएहिं मणिरह समित्तमिलणत्थं,
तं बालत्ते दिट्ठो, दक्खिन्नसुपुन्न वरकुमर. २४

निच्चणुरत्ता एसा, पइ कमला कमलिणि व्व दिणनाहे,
तुह दाहिणकरमेलण, वसा सुहं लहउ मह दुहिया, २५

એટલામા પોતાની પુત્રીને શોધવા ખાતર સુભટ તથા ચાકરો લઇને નીકળેલો વાસવ રાજા પણ ત્યા આવી પહોચ્યો, અને તે કુમારને જોઈ હર્ષિત થઈ આ મુજબ કહેવા લાગ્યો ૨૩

અમે જ્યારે અમારા મિત્ર મણિરથને મળવા માટે તિલકપુરમા આવેલા, ત્યારે હે દાક્ષિણ્યપૂર્ણ કુમાર! તને અમે બાળપણમા જોયલો છે ૨૪

માટે સૂર્ય સાથે પ્રેમ રાખનાર કમળિનીના માફક આ પતિ સાથે હમેશા પ્રેમ રાખતા શીખેલી કમળા નામે મારી પુત્રી તારા દક્ષિણ કરને મેળવીને સુખી થાઓ ૨૫

इतः तच्छुद्धिकृते भटचटकरपरिवृतः तत्र प्राप्तः,
वासवनृपोपि कुमारं दृष्ट्वा हृष्टो भणति एवं २३

तिलकपुरे अस्माभिः, गतैः मणिरथस्वमित्रमिलनार्थं,
त्वं बालत्वे दृष्टो, दाक्षिण्यसुपूर्ण वरकुमर २४

नित्यानुरक्ता एषा पत्या कमला कमलिनीव दिननाथे,
तव दक्षिण करमेलन, वशात् सुखं लभतां मम दुहिता २५

इय महुरगहिरभणिईइ पत्थिओ वासवेण नरवइणा,
विकम कुमरो कमल, परिणेइ ति विकमु व्व तओ. २६

गोसे तोसेण पुरे, पवेसिओ निवइणा सभज्जो सो,
तीइ सम कीलतो, चिट्ठइ निवदिन्नपासाए २७

तो किं अग्गे कमलाइ, जपिए भणिय रायसेवाए,
समउ त्ति गओ खुज्जो, बीयदिणे कहइ पुण एव. २८

એમ મધુર અને ગભીર વાણીએ કરીને વાસવ રાજાએ પ્રાર્થના કરવાથી, ત્રિવિક્રમ એટલે શ્રી કૃષ્ણ જેમ કમલા એટલે લક્ષ્મીને પરણ્યા હતા તેમ વિક્રમ કુમાર કમળાને પરણ્યો ૨૬

વળતી પ્રભાતે હર્ષ કરીને રાજાએ તે વર વહુને નગરમા પ્રવેશ કરાવ્યો, અને તે ત્યા રાજાએ દીધેલા પ્રાસાદમા ક્રીડા કરતા થકા રહેવા લાગ્યા ૨૭

(આ રીતે પેલા વામન પુરૂષે વાત કરી ત્યારે) કમળા પૂછવા લાગી કે વારૂ આગળ શુ થયુ તે કહો ત્યારે વામન બોલ્યો કે હમણા તો રાજ સેવાનો સમય થયો છે એમ કહી જતો રહ્યો-વળતા બીજે દિને આવીને તેણે નીચે મુજબ વાત ચલાવી ૨૮

इति मधुरगभीरभणित्या प्रार्थितो वासवेन नरपतिना,
विक्रमकुमारः कमला परिणयति त्रिविक्रम इव ततः २६

गोपे तोषेण पुरे; प्रवेशितो नृपतिना सभार्य.स.
तया सम क्रीडन्, तिष्ठति नृपदत्त प्रसादे २७

ततः किंअग्रे कमलया जल्पिते भणितः राजसेवाया ,
समय इतिगतःकुब्जो द्वितीयदिने कथयति पुनरेव २८

कइयावि सुणिय रयणीइ, कलुणसद्द रुयतरमणीए,
तस्सद्दणुसारेणय, स गओ कुमरो मसाणंमि २९

दिट्ठा बाहजलाविल, विलोललोयणजुया तहिं जुवई,
तीए पुरओ जोइ, तह कुड जलिरजलणजुय ३०

होउ लयतरे पउर, पउरिसो जाव चिट्ठए कुमरो,
विसमसरपसरविहुरो, तो जोई भणइ त बाल. ३१

હવે એક વેળાએ રાતે રોતી સ્ત્રીનો કરૂણ શબ્દ સાભળીને તે શબ્દના અનુસારે ચાલતો થકો કુમાર મશાણમા પહોચ્યો ૨૯

ત્યા તેણે આસુઓથી ભીંજાયલા અને ભયભીત નેત્રવાળી જુવાન સ્ત્રી જોઇ, તથા તેના આગળ ઊભેલો એક યોગિ જોયો તેમજ બળતી આગવાળુ કુડ જોયુ ૩૦

ત્યારે બહુ બળવાન્ કુમાર (તે મામલો જોવા ખાતર) ક્ષણભર છાના પ્રદેશમા ઊભો રહ્યો, એટલામા વિષમ કામના જોરથી પીડાયલો યોગી તે બાળાને કહેવા લાગ્યો ૩૧

कदापि श्रुत्वा रजन्या करुणशब्द रुदत्यारमण्याः,
तच्छब्दानुसारेण स गतः कुमारः श्मशाने. २९

दृष्टा बाष्पजलाविल विलोललोचनयुगा तत्र युवतिः
तस्याः पुरतो योगी, तथा कुड ज्वलिर ज्वलनयुत् ३०

भूत्वा लयांतरे प्रचुर, पौरुषो याव त्तिष्ठति कुमारः
विषमसर प्रसरविधुर, स्तावत् योगी भणति तां वाला ३१

पसियच्छिप सियसयवत्त, पत्तनयणे मम करिय दइय,
चूलामणि व्व त होसु, सयलरमणीयरमणीण ३२

सा रुयमाणी पभणइ, किं अप्प मणत्थय कयत्थेसि;
जइसि हरी मयणोवा, तहावि तुमए न मे कज्ज ३३

अह रुट्ठो सो जोई, बला वि जा गिण्हिही करेण तय,
ता पुकरिय तीए, हहा अणाहा इमा पुहवी ३४

હે શ્વેત શતપત્રના પત્ર જેવા નેત્રવાળી મને તારો દયિત માનીને પ્રસાદ કરી અડક કે જેથી સકળ રમણીય રમણીયોના અંદર તું ચૂડામણી સમાન ગણાશે ૩૨

ત્યારે રોતી બાળા બોલી કે તું શામાટે ફોકટ તારા આત્માને બગાડે છે, તું કદાચ ઇંદ્ર અગર કામદેવ હોય તોપણ તારા સાથે મારે કામ નથી ૩૩

આવું સાભળીને રૂઠેલો જોગી જોર કરીને પોતાના હાથવડે તેને જેવો પકડવા લાગ્યો કે તે બાળાએ પોકાર કર્યો કે હાયહાય આ પૃથ્વી ન ધણિયાતી છે ३४

प्रसद त्वमश सित शतपत्र, पत्रनयने मा कृत्वा दयित
चूडामणि रिव त्व भविष्यसि सकलरमणीयरमणीना ३२

सा रुदती प्रभणति, किं आत्मान अनर्थक कदर्थयसि,
यद्यपि हरि मदनो वा, तथापि त्वया न मे कार्य ३३

अथ रुष्ट सयोगी बलादपि यावद् गृह्णाति करेण ता,
तावत् पूत्कारित तया हहा अनाथा इमा पृथ्वी ३४

जं सिरिपुरपहुजयसेण, निवइदुहिया अह कमलसेणा,
दिन्ना पिउणा मणिरह, निवसुयविक्कमकुमारस्स ३८

संपइ विज्जाबलिओ, अहह अखत्त करेइ कोवि इमो,
इय निसुणिय पयडियकोव, विब्भमो भणइ कुमरो त ३६

पुरिसो हवेसु सत्थ, करेसु सुमरेसु देवय इट्ठ,
परमहिल महिलसतो, रे रे पाविट्ठ नट्ठो सि ३७

કારણ કે હુ શ્રીપુર નગરના જયસેન રાજાની કમળસેના નામે પુત્રી છુ અને મારા પિતાએ મને મણિરથ રાજાના પુત્ર વિક્રમ કુમાર વેરે આપેલી છે ૩૫

હાય હાય (તે મુજના ઊપર) હમણા આ કોઈ વિદ્યા બળવાળો જુલમ ગુજારવા તૈયાર થયો છે, આવુ સાભળી મતાઇ ઊભેલો વિક્રમ કુમાર સજ્જડ કોપ બતાવતો થકો ત્યા આવી તેને કહેવા લાગ્યો ૩૬

જો મર્દ હોય તો હથિયાર લઇ લે અને તારા ઈષ્ટ દેવને સભારી લે કારણ કે હે પાપિષ્ઠ તુ પરાઇ સ્ત્રીને અભિલષે છે માટે પોતાને મરેલોજ સમજી લે ૩૭

यत् श्रीपुरप्रभुजयसेननृपति दुहिता अह कमलसेना,
दत्ता पित्रा मणिरथ, नृपसुत विक्रम कुमारस्य ३८

स प्रति विद्यावली, अहह अक्षत्र करोति कोपि अय,
इति श्रुत्वा प्रकटितकोप, विभ्रमो भणति कुमार स्त ३६

पुरुषो सि शस्त्र कुरुष्व स्मर देवता इष्टा,
परमहिला मभिलपन् रे रे पापिष्ठ नष्टो सि. ३७

तो खलभलिओ जोई, भणइ परित्थीपसग वारणओ,
निवडतो ह नरए, साहु तए रक्खिओ कुमर ३८

उवयारओ त्ति दाउ, रूवपरावित्तिकारिणिं विज्जं,
पभणइ जोगी मन्ने, गुरुविक्कम साहसगुणेहिं ३९

तुह पइ इमीइ दिट्ठी, वल्लणेण त सि विक्कमकुमारो,
इयरोवि भाहइ अहो, तुहिं गियागारकुसलत्त ४०

तो जोगिपत्थिओ त, बाल परिणित्तु त विसज्जेउ,
तीए जुओ कुमारो, नियभवणुज्जाण मणुपत्तो ४१

त्यारे योगी भयभीत् थई कहेवा लाग्यो-हे कुमार ते मने परस्त्रीने अडकतो अटकावीने खरेखर नरकमा पडता बचाव्यो छे ३८

वळतो ते योगी तेने उपकारक गणीने रूपपरावृत्ति करनारी विद्या आपीने कहेवा लाग्यो के तारा भारे पराक्रम अने साहसना गुणोथी करीने, तथा तारा प्रते वळेली आ कुमरीनी नजरथी करीने हु धारु छु के तु विक्रम कुमार छे-त्यारे विक्रम कुमार पण कहेवा लाग्यो के तु इंगित आकार ओळखवामा खास हुशियार देखाय छे ३९—४०

पछी ते योगीनी प्रार्थनाथी विक्रम कुमार ते बाळाने परणी योगीने रजा आपी स्त्री साथे पोताना घरना बगीचामा आवी पहोच्यो ४१

ततः क्षुब्ध योगी, भणति परस्त्री प्रसगवारणत
निपतन अह नरके साधु त्वया रक्षितः कुमार ३८

उपकारक इति दत्त्वा रूपपरावृत्तिकारिणीं विद्या,
प्रभणति योगी मन्ये गुरु विक्रमसाहसगुणैः ३९

त्वा प्रति अस्या दृष्टिर्वल्गनेन त्व असि विक्रमकुमारः
इतरोऽपि कथयति अहो त्व इंगिताकार कुशलत्व ४०

ततो योगिप्रार्थित स्तां बाला परिणीय त विसृज्य
तया पुनः कुमारो निजभवनोद्यान मनुप्राप्तः ४१

ता किं जायं तस्स, गओ त्ति पुट्ठमि कमलसेणाए,
ओलग्गाए वेल त्ति, जंपिउ निग्गओ खुज्जो, ४२

अह तइयवासरंमी, आगंतु कहइ तत्थ पुण एव,
कुमरो जाउज्जाणे, कीलइ सह कमलसेणाए ४३

परकज्जसज्ज मह कज्ज, मज्ज कुणसु त्ति ताव त कोइ,
आह कुमारो वि भणइ करेमि जीवियफलंएअ ४४

આટલુ નાભળી કમળસેના પૂછવા લાગી કે વારૂ તે પછી તેનુ શુ થયુ, ત્યારે પેલો વામન રાજનેવાનો વખત થયો છે એમ કહી ત્યાથી રવાને થયો ૪૨

હવે ત્રીજે દિવસે વામન ત્યા આવીને ફરીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો કે વિક્રમ કુમાર જેવો ઉદ્યાનમા આવી કમલસેના સાથે રમવા લાગ્યો–૪૩

તેટલામા તેને કોઇએ આવીને કહ્યુ કે હે પરકાર્ય કરવા તૈયાર રહેનાર કુમાર આજ મારૂ કાર્ય પણ કરી આપ ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે તૈયાર છુ કારણ કે જીવવાનુ ફળજ એ છે ૪૪

ततः किंजात तस्याग्रत इति पृष्टे कमलसेनया,
अवलगनस्य वेले ति जल्पित्वा निर्गतः कुब्ज ४२

अथ तृतीयवासरे आगत्य कथयति तत्र पुनरेव,
कुमारो यात्र द्युाने क्रीडति सह कमलसेनया ४३

परकार्यसज्ज मम कार्य अद्य कुरुष्व इति तावत् तं,
कोपि आह कुमारोपि भणति करोमि जीवितफल मेतद ४४

तयणु विमाणारूढो कुमरो वेयड्ढिकणयपुरपहुणो,
विजयनिवस्स समीवे नीओ सो तेण इय भणिओ ४५

कुमर मह अत्थि सत्तू, भद्दिलपरसामि धूमकेउ निवो,
त अक्कमिउ आराहियाइ कुलदेवयाइ मए. ४६

तव्विजयक्खमो त कुमर, पभणिओ गिण्ह ता इमा विज्जा,
आगासगामिणी माइयाउ तहचेव सो कुणइ ४७

अह साहियबहुविज्ज, हयगयरहसुहडकोडिसघडिय
कुमर इत निसुणिय, सखुद्धो धूमकेउनिवो ४८

ત્યારે તે કુમારને વિમાનપર ચડાવી વૈતાઢ્ય પર્વતમા આવેલ કનક પુરના વિજય નામના રાજા પાસે લઇ ગયો, ત્યા તે રાજાએ તેને આ પ્રમાણે કહ્યુ ૪૫

હે કુમાર ભદ્દિલપુરનો ધણી ધૂમકેતુ રાજા મારો દુશ્મન છે, તેને જીતવા માટે મે કુલ દેવતાને આરાધી તો તેણે તેને જીતવા માટે તને સમર્થ જણાવ્યો છે માટે આ આકાશ ગામિની વગેરે વિદ્યાઓ લે તેથી કુમારે તે વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી ૪૬–૪૭

હવે બહુ વિદ્યાઓ સાધીને ઘોડા, હાથી અને સુભટોનુ મોટુ લ

तदनुविमानारूढ कुमारो वैताढ्ये कनकपुरप्रभो
विजयनृपस्य समीपे नीत. सतेन इति भणितः ४५
कुमार ममा स्ति शत्रु' भद्दिलपुरस्वामि धूमकेतुनृप'
तमा क्रातु आराधितया कुलदेवतया मया ४६
तद्विजयक्षम' त्व कुमार प्रभणित गृहाण तत इमा विद्याः
आकाशगामिन्यादिका तथाचैव स करोति ४७
अथ साधित बहुविध, हयगजरथ सुभटकोटि सघटित,
कुमार मियन्ते श्रुत्वा सक्षुब्ध. धूमकेतुनृप. ४८

શ્કર લઈ ચડી આવતા વિક્રમ કુમારની વાત સાભળીને ધૂમકેતુ રાજા ગભરાયો ૪૮

अत्तुन्उलच्छिविच्छदु, मंडिय छडिउ गओ रज्ज,
तं गहिय महियसत्तू, पत्तो कुमरोवि सट्ठाण ४९

हरिसु करिसपरेण, रन्नावि सुलोयण निययधूयं,
परिणाविओ कुमारो, चिट्ठइ तत्थेव कइवि दिणे ५०

दट्ठु पुव्वपियाओ, कयावि कुमरो सुलोयणासहिओ,
इत्थेव पुणो नयरे, नियभवणुज्जाण मोइन्नो ५१

અને મ્હોટી લક્ષ્મીથી ભરપૂર એવા પોતાના રાજ્યને છોડી નાશી ગયો, તેથી તે રાજ્યને કબજે કરી શત્રુને દાબી દઈને કુમાર પણ પાછો સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થયો ૪૯

ત્યારે વિજય રાજાએ પણ બહુ હર્ષિત થઈને પોતાની સુલોચના નામે પુત્રી તે કુમારને પરણાવી, તેથી કેટલાક દિન તે ત્યાંજ રહ્યો ૫૦

હવે તે કુમાર પોતાની પ્રથમની પ્રિયાઓ જેવાને એકવાર સુલોચના સઘાતે આજ નગરમા ફરીને પોતાના ઘરના બગીચામા આવી પહોચ્યો ૫૧

अतुच्छ लक्ष्मी विच्छर्दमंडित, त्यक्त्वा गतो राज्य,
त गृहीत्वा मथित शत्रुः प्राप्तः कुमारोपि स्वस्थान. ४९

हर्षोत्कर्षपरेण राज्ञापि सुलोचना निजकपुत्री,
परिणायितः कुमार स्तिष्ठति तत्रैव कत्यपि दिनानि ५०

दृष्टु पूर्वप्रियाः कदापि कुमारः सुलोचना सहित
अत्रैव पुन- नगरे निजभवनोद्यान मवतीर्णः ५१

सो कत्थ गओ त्ति सुलोयणाइ पुट्ठमि वामणो हसिरो,
नो तुम्हे विव अम्हे, खणिया इय वुत्तु नीहरिओ ५२

नियनियचरियसवणओ, नियनियतणुनिउणफुरणओ ताहिं,
कयरूव परावत्तो, नियभत्ता तक्किओ खुज्जो ५३

अह रायपहे खुज्जो, गच्छंतो सुणिय कमिवि गिहमि.
करुणसर तो क पि हु, पुच्छइ रोइज्जए कि मिह. ५४

ત્યારે સુલોચના પૂછવા લાગી કે તે કુમાર કયા ગયો છે તે કહે ત્યારે વામન હસતો થકો બોલ્યો કે તમે જેમ નવરા છો તેમ અમે કઈ નવરા નથી એમ કહીને ત્યાથી ઊઠી નીકળ્યો પર

પોતપોતાનુ ચરિત્ર સાભળવાથી તેમજ પોતપોતાના અનુકૂળ અગ સ્ફુરણ ઊપરથી તે તરૂણીઓએ તર્ક કર્યા કે આ વામન તે બીજો કોઈ નહિ પણ રૂપ બદલાવીને રહેલો અમારો ભર્ત્તાર હોવો જોઇયે પ૩

હવે એક વખતે રાજ માગમા ચાલતો તે વામન કોઈક ઘરમા કરૂણસ્વરે રૂદન થતુ સાભળી કોઇકને પૂછવા લાગ્યો કે અહિા રૂદન શામાટે કરાય છે પ૪

स कुत्र गत इति सुलोचनया पृष्टे वामन हसन्,
नो यूय मिव वय क्षणिका इतिउक्त्वा निःसृत ५२

निजनिजचरित श्रवणत निजनिजतनुनिपुण स्फुरणत. ताभिः
कृतरूपपरावर्त्त. निजभर्त्ता तर्कित कुब्जः ५३

अथ राजपथे कुब्ज गच्छन् श्रुत्वा कस्मिन्नपि गृहे,
करुणस्वर तत कमपिच पृच्छति रुद्यते किमिह ५४

सो भणइ तिलयमंतिस्स, पुत्तिया सरसइ त्ति नामेण,
भवणोवरि कीलंती, डक्का कसिणेण उरगेण ५५

चत्ता नरिंदविंदारएहि तो तीइ मायपियसयणा,
उम्मुक्ककंठ मुक्कठवज्जिया इह रुयंति वहु. ५६

त सोउ भणइ खुज्जो, गच्छामो भद्द मंतिगेहमि,
पिच्छामि तय वालं, अह मवि उजेमि तह किंपि. ५७

इय वुत्तु मंतिभवणमि, वामणो तयणु तेण सह पत्तो,
पउणेइ पोढमंत, प्पभावओ झत्ति त वाल ५८

તે બોલ્યો કે તિલકમંત્રીની સરસ્વતી નામે પુત્રી ઘર ઉપર રમતી હતી તેવામા તેણીને કાળા સર્પે ડસી છે ૫૫

તેથી તેણીને વિષ વૈદ્યોએ (પણ) છોડી દીધી છે, તેથી તેના માબાપ અને સગાઓ આશા છૂટી ગયાથી મોકળે કંઠે ઈહાં બહુ રૂદન કરે છે ૫૬

તે સાભળીને વામન કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર! ચાલો આપણે મંત્રિના ઘરમા જઈયે, (કે જેથી) તે બાળાને હુ જોઉ અને બને તેમ હુ પણ કંઈક ઉદ્યમ-ઉપાય કરૂં ૫૭

એમ કહીને ત્યારબાદ તેના સંઘાતે વામન મંત્રિના ઘરમા પહો-

स भणति तिलकमंत्रिणः पुत्रिका सरस्वतीति नाम्ना,
भवनस्योपरि क्रीडंती दष्टा कृष्णेन उरगेण ५५

त्यक्त्वा नरेंद्रवृंदारकैः ततः तस्याः मातृपितृस्वजनाः
उन्मुक्त कंठ उत्कंठावर्जिता इह रुदंति वहु. ५६

तद् श्रुत्वा भणति कुब्जो, गच्छामो भद्र मंत्रिगेहे,
प्रेक्षे ता बाला, अहमपि उद्यच्छामि तथा किमपि. ५७

इत्युक्त्वा मंत्रिभवने, वामन स्ततदनु तेन सहप्राप्तः,
प्रगुणयति प्रौढमंत्र प्रभावतो झटिति ता बाला. ५८

ગ્યો, અને પ્રૌઢ મંત્રના પ્રભાવે કરીને ઝટવારમા તે બાળાને હુશિયાર કરવા લાગ્યો ૫૮

निययविन्नाण व तुम, सरूव मवि दंसमु त्ति सचिवेण,
सो पत्थिओ खणेण, नडु व्व जाओ सहावत्थो ५९

तस्स पहाण रूव, दट्ठु अइविम्हिओ तिलयमंती,
जा चिट्ठइ ता पढिय, मागहविंदेण पयड मिम ६०

मणिरहनिवकुलसमहर, हरहारकरेणुधवलजसपसर,
पसरियतिहुयणविक्कम, विक्कम वरकुमर जय सुचिर. ६१

ત્યારે મંત્રિએ પ્રાર્થના કરી કે જેમ તે તારૂ વિજ્ઞાન બતાવ્યુ તેમ તારૂ ખરૂ રૂપ પણ દર્શાવ, તેથી તેણે ક્ષણવારમા નટના માફક પોતાનુ મૂળરૂપ પ્રગટ કર્યુ ૫૯

તેનુ ઉત્તમ રૂપ જોઇને તિલકમંત્રી અતિ વિસ્મય પામી રહ્યો, તે ટલામા ચારણ લોકોએ પ્રગટપણે નીચે મુજબ જયઘોષ કર્યો ૬૦

મણિરથ રાજાના કુળમા ચંદ્રમા સમાન, મહાદેવ હીરાના હાર અને

निजविज्ञान मिव त्व, स्वरूप मपि दर्शयेति सचिवेन,
समार्थित क्षणेन नटइव जात स्वभावस्थ ५९

तस्य प्रधान रूप दृष्ट्वा अतिविस्मित स्तिलकमंत्री,
याव त्तिष्ठति तावत् पठित मागधवृन्देन प्रकट मिद ६०

मणिरथ नृपकुलशशधर, हरहारकरेणुधवलयश. प्रसर,
प्रसृतत्रिभुवनविक्रम विक्रम वरकुमर जय सुचिर. ६१

મહિદ હાથણના માફક સ્વચ્છ જશવાળા, ત્રણ જગતમા કૈલાયલ પરાક્રમવાન્—એવા હે વિક્રમ કુમાર તુ ચિરકાળ જયવંત રહે ૬૧

तो मती वरकुलरूव, विक्कम विक्कम निएऊण,
कुमरीइ पाणिगहण कारावइ हठ्ठतुठ्ठमणो. ६२

त सुणिय जाणिउ निय, सुयाइ कमलाइ पियपम हिठ्ठो,
वासवराया कारइ, महूसव सव्वनयरमि ६३

तत्तो मतिगिहाओ, नीओ नियमदिरे विभूइए,
सो सव्वपियाहि जुओ, सुहेण चिठ्ठइ सुरु व्व तहिं ६४

ત્યારે મંત્રીએ વિક્રમ કુમારને ઉત્તમ કુળ ઉત્તમ રૂપ અને ઉત્તમ પરાક્રમવાળો જોઇને હર્ષતોષથી તેના સાથે પોતાની પુત્રી પરણાવી ૬૨

તે વાત સાભળીને પોતાની પુત્રી કમળાનો તેને ભર્તાર જાણી હર્ષિત થએલા વાસવ રાજાએ આખા નગરમા મહોત્સવ કરાવ્યો ૬૩

ત્યારબાદ રાજાએ તે કુમારને મંત્રીના ઘરથી આડંબર સાથે પોતાના ઘરે તેડાવ્યો, ત્યા તે પોતાની બધી પ્રિયાઓ સંઘાતે રહી દેવની માફક સુખે રહેવા લાગ્યો ૬૪

ततो मन्त्री वरकुलरूपविक्रम विक्रम निरीक्ष्य, कुमार्याः
पाणिग्रहण कारापयति हृष्टतुष्टमनाः ६२

तत् श्रुत्वा ज्ञात्वा निजसुताया' कमलाया' प्रियतम हृष्टः
वासवराजा कारापयति महोत्सव सर्वनगरे ६३

ततो मन्त्रिगृहात् नीतो निजमदिरे विभूत्या.
स सर्वप्रियाभि र्युतः सुखेन तिष्ठति सुर इव तत्र ६४

कइयावि जणयलेहेण, पेरिओ पुच्छिउ ससुरराय,
चउहि वि भज्जाहि सम, कुमरो पत्तो तिलयनयरे ६५

पणओय जणणिजणए, इत्तो उज्जाणपालएण निवो,
विन्नत्तो सिरि अकलक, सूरिआगमण कहणेण ६६

तो भासुरभूइजुओ, स कुमारो मारसासणु व्व निवो,
चलिओ गुरुनमणत्थ, रायपहे नियइ नर मेग ६७

હવે કોઇક વેળાએ વિક્રમ કુમારના પિતા તરફથી લેખ આવતા તેથી ઉશ્કેરાઇને કુમાર પોતાના સસરા રાજાની રજા મેળવી ચારે ભાર્યાઓ સાથે તિલકનગરમા આવી પહોચ્યો ૬૫

(ત્યા આવી) કુમાર માબાપના પગે પડયો—એટલામા ઉદ્યાનપાળે આવી રાજાને જણાવ્યુ કે શ્રી અકલક નામના સૂરિ (ઉદ્યાનમા) પધાર્યા છે ૬૬

ત્યારે કામદેવના માફક ઝળકતા ઠાઠમાઠથી કુમાર સહિત રાજા ગુરૂને નમવા માટે ચાલ્યો થકો માર્ગમા એક માણસને જોતો હવો ૬

कदापि जनकलेखेन प्रेरित' पृष्ट्वा श्वशुरराजान
चतुर्भि रपि भार्याभि सम कुमार' प्राप्त स्तिलकपुरे ६५

प्रणत श्च जननी जनकौ (प्रति), इत उद्यानपालकेन नृपः
विज्ञप्त श्री अकलक सूरि आगमन कथनेन. ६६

ततो भास्वरभूतियुत' स कुमारो मारशासन इव नृप
चलितो गुरुनमनार्थ राजपथे पश्यति नर मेक ६७

अइसलवलतकिमिबहुल, जाल मच्छिन्नमच्छियाछन्न,
निक्कुिठकुठ सडिर, सिरहर मइदीणहीणसर ६८

त दठुमणिठ मरिठ, मडल पि व विसायमलिणमुहो,
पत्तो गुरूपपासे, नमिउ निसुणेइ धम्मकह ६९

जीवो अणाइतणुकम्म, बधसंजोगओ सया उहिओ,
भमइ अणाइवणस्सइ, मज्जगओ णतपरियट्टे. ७०

તે માણસ કિલવિલ કરતા કીડાની જાળથી ભરેલ, માખીઓથી વ્યાપ્ત, ગદા કોઢથી ફુટેલા માથાવાળો અને અતિદીન હીન સ્વરવાળો હતો ૬૮

તે અનિષ્ટ મડળની માફક ન દેખવા લાયક માણસને જોઇને રાજા વિષાદ પામી ઝાખા મુખવાળો થયો થકો ગુરૂના પાસે આવી નમીને ધર્મ કથા સાભળવા લાગ્યો ૬૯

(ગુરૂ દેશના દેવા લાગ્યા કે-) આ જીવ અનાદિકાળથી શરીર સાથે કર્મબધના સયોગથી જોડાઇને હમેશા દુખી થયો થકો અનાદિથી સૂક્ષ્મ વનસ્પતિકયમા હી અનતા પુદ્ગળ પરાવર્ત્ત ત્યા પૂરા કરે ૭૦

अति सर्पत्कृमिबहुलजाल मच्छिन्न पक्षिकाच्छन्न,
निकृष्टकु ठगलियत, शिरोधर मतिदीन हीनस्वर ६८

त दृष्ट्वु मनिष्ट मरिष्ठमंडल मिव विपादमलिनमुखः
प्राप्तो गुरूपपार्श्वे नत्वा निश्रृणोति धर्मकथ ६९

जीवो नादितनुकर्मबधसयोगतः सदा दुःखितः
भ्रमति अनादिवनस्पति मध्यगतो नतपारिवर्त्तान् ७०

ता थायरेसु तत्तो, तसत्तण कहवि पावए जीवो,
लहुकम्मो य तओ जइ, पावइ पंचिंदियत्त च ७१

पुन्नविहूणो य तओ, न अज्जखित्ते लहेइ मणुयत्त,
लद्धेवि अज्जखित्ते, न कुल जाइ बल रूव. ७२

एयपि कहवि पावइ, अप्पाऊ वा हविज्ज वाहिल्लो,
दीहाउओ निरोगो, हविज्ज जइ पुन्नजोएण ७३

पत्ते नीरोगत्ते, दसणनाणस्स आवरणओ य,
नय पावइ जिणधम्म, विवेयपरिवज्जिओ जीवो ७४

બાદ બાદર સ્થાવરોમા આવી ત્યાથી જેમ તેમ કરી જીવ ત્રસપણુ પામે છે ત્યાથી જો હલકા કર્મવાળો થાય તો પચેદ્રિયપણુ પામે છે ૭૧

ત્યા પણ હજુ પુણ્યહીન હોય તો આર્ય ક્ષેત્રમા મનુષ્યપણુ પામી શકતો નથી કદાચ આર્ય ક્ષેત્રમા જન્મે તોપણ કુળ જાતિ બળ અને રૂપ મળવા મુસ્કેલ થઇ પડે છે ૭૨

એ બધુ કદાચ પામે-તોપણ અલ્પાયુ અથવા વ્યાધિગ્રસ્ત થાય, બાકી દીર્ઘાયુષી અને નિરોગી તો પુણ્ય યોગેજ થઈ શકે ૭૩

નિરોગીપણુ પામ્યા છતા પણ-જ્ઞાનાવરણુ તથા દર્શનાવરણુ કર્મના જોરથી વિવેકહીન જીવ જિન ધર્મ પામી શકતો નથી ૭૪

ततो बादरेषु तत स्त्रसत्व कथमपि प्राप्नोति जीव
लघुकर्मा च ततोयदि प्राप्नोति पचेंद्रियत्व च ७१

पुण्यविहीन श्च तता न आर्यक्षेत्रे लभते मनुजत्व,
लब्धेपि आर्यक्षेत्रे न कुल जाति बल रूप ७२

एतदपि कथमपि प्राप्नाति, (तथापि) अल्पायु र्वा भवेद् व्याधित'
दीर्घायु र्नीरोगो भवेत यदि पुण्ययोगेन ७३

प्राप्ते नीरोगत्वे दर्शनज्ञानस्य आवरणत श्च,
नच प्राप्नोति जिनधर्मं विवेकपरिवर्जितो जीव ७४

लध्धूणवि जिणधम्म, दसणमोहणीयकम्मउदएणं,
सकाइकलुसियमणो, गुरुवयण नेव सद्दहइ ७५

अह निम्मल समत्तो, जाट्ठिय सद्दहइ गुरुवयण,
नाणावरणस्सु दए, ससिज्जत न बुज्जेइ ७६

अह ससियपि बुज्जइ, सयपि सद्दहइ बोहए अन्न,
चारित्तमोहदोसेण, सजम नय सय कुणइ ७७

જિન ધર્મ પામીને પણ દર્શન મોહનીય કર્મના ઉદયના લીધે શંકાદિકથી કલુષિત હૃદય થઈને ગુરૂ વચનને શ્રદ્ધી શકતો નથી ૭૫

હવે નિર્મળ સમ્યક્ત્વ પામી ગુરૂના વચનને ખરૂ કરી માને, તોપણ જ્ઞાના વરણના ઉદયથી ગુરૂએ કહેતા છતા પણ તેનુ મર્મ સમજી શકે નહિ ૭૬

કદાચ કહેલા (મર્મને) પણ સમજે તેમજ પોતે શ્રદ્ધી બીજાને પણ બોધિત કરે, તોપણ ચારિત્ર મોહના દોષે કરીને પોતે સંયમ કરી શકે નહિ ૭૭

लब्ध्वापि जिनधर्म दर्शनमोहनीयकर्मोदयेन,
शंकादिकलुषितमना गुरुवचन नैव श्रद्धत्ते ७५

अथ निर्मलसम्यक्त्वो यथास्थित श्रद्धते गुरुवचन,
ज्ञानावरणस्यो दये शस्यमानं न बुध्यते. ७६

अथ शस्यमान मपि बुध्यते स्वयमपि श्रद्धत्ते बोधयति अन्य,
चारित्रमोहदोषेण सयम नच स्वय करोति-७७

खीणे चरित्तमोहे, विमलतव संजम च जो कुणइ,
सो पावइ मुत्तिसुह, इय भणिय खीणरागेहि ७८

चुल्लग पासग धन्ने, जूए रयणे य सुमिण चक्के य,
चम्म जुगे परमाणू, दस दिठ्ठता सुयपसिद्धा ७९

एएहि इम सव्व, मणुयत्ताई कमेण दुल्लभ,
लध्धु करेह सहल, काऊण जिणिन्दवरधम्म ८०

अह समए भणइ निवो, भयव कि दुक्कय कय तेण,
उक्किठकुठिएण, तो इह जपेइ मुणिनाहो ८१

ચારિત્ર મોહનીય ક્ષીણ થતા જે પુરૂષ નિર્મળ તપસયમ કરે તે મુક્તિ સુખ પામે એમ વીતરાગે કહેલુ છે ૭૮

ચૂલો, પાશો, ધાન્ય, યૂથ, રત્ન, સ્વપ્ન, ચક્ર, ચર્મ, ધૂસરૂ, અને પરમાણુ, એ દશ દ્રષ્ટાતો શાસ્ત્રમા પ્રસિદ્ધ છે ૭૯

એ દશ દૃષ્ટાતોએ કરી આ બધુ મનુષ્ય ભવાદિક અનુક્રમે દુર્લભ છે, માટે તે પામીને જિનેશ્વરનો ધર્મ કરી તેને સફળ કરો ૮૦

હવે (દેશના પૂરી થયાથી) અવસર પામી રાજા (ગુરૂને) કહેવા લાગ્યો કે હે ભગવન્ મે જોયલા તે અતિશય દુષ્ટ રોગવાળાએ (પૂર્વ ભવમા)

क्षीणे चारित्रमोहे विमल तपः संयम च यः कुरुते,
स प्राप्नोति मुक्तिसुख इति भणित क्षीणरागैः ७८

चुल्लक-पाशक-धान्यानि यूथो रत्न च स्वप्नचक्रे च
चर्म्म-युगे परमाणु दश दृष्टाता. श्रुतप्रसिद्धाः ७९

एतै रिद सर्वं मनुजत्वादि क्रमेण दुर्लभ्य,
लब्ध्वा कुरुत सफल कृत्वा जिनेंद्रवर धर्मं. ८०

अथ समये भणति नृपो भगवन् कि दुष्कृत कृत तेन,
उत्कृष्टकुष्ठिना तत इह जल्पति मुनिनाथ. ८१

શુ પાપ કર્યું હશે? ત્યારે આ સ્થળે તે મુનીશ્વર (નીચે મુજબ) ઉત્તર આપવા લાગ્યા ૮૧

मणिसुदरमदिररेहिरमि मणिमदिरमि नयरंमि,
दो सोमभीमनामा, कुलउत्ता निच्च मविउत्ता ८२

पढमो णुत्ताणमई, अक्खुद्दो भद्दओ विणीओ य,
तव्विवरीओ वीओ, परपेसणजीविणो दोवि ८३

अन्नदिणे दिणमणि किरण, भासुर सुरगिरिं व उत्तुग,
कत्थवि वच्चतेहिं तेहि जिणमदिर दिठ ८४

મણિઓથી શણગારેલા મ દિરોવડે શોભતા મણિમ દિર નગરમા સોમ અને ભીમ નામના બે કુળ પુત્ર હતા, તેઓ (એક બીજાના મિત્ર હોઈ) હમેશા સાથે રહેતા ૮૨

તેઓ બે, પગાઈ ચાકરી કરી આજીવિકા ચલાવતા હતા, તેમાનો સોમ ઊંડી બુદ્ધિવાળો હોવાથી અક્ષુદ્ર ભદ્રપરિણામી અને વિનીત હતો, જ્યારે ભીમ તેથી ઉલટાજ ગુણવાળો હતો ૮૩

તે બે જણાએ એક દિવસે ક્યાક જતા થકા સૂર્યના કિરણોથી ઝગઝગિત અને મેરૂ પર્વત માફક ઊંચુ જિન મ દિર જોયુ ૮૪

मणिसुदरमदिरराजिते मणिमदिरे नगरे,
द्वौ सोमभीमनामानौ कुलपुत्रौ नित्य मवियुक्तौ ८२

प्रथमो नुतानमति रक्षुद्रो भद्रको विनीत श्च,
तद्विपरीतो द्वितीयः परप्रेष्य जीविनौ द्वावपि. ८३

अन्यदिने दिनमणिकिरण भास्वर सुरगिरि मिवो तुग,
कुत्रापि व्रजभ्या ताभ्या जिनमदिरं दृष्ट ८४

मुहुममई सोमो भणइ, भीम सुकय कय न किंपि पुरा,
अम्हेहि तेण नूण, परपेसत्तण मिण पत्त ८५

ज तुल्लेवि नरत्ते, एगे पहुणो पयाइणो अन्ने,
त सुकयदुक्कयफल, अकारण हवइ किंकज्ज. ८६

तो पणमामो देव, देमो य जलजलि दुहसयाण,
वत्ताणमई वायाल, भावओ भणइ अह भीमो ८७

ત્યારે સૂક્ષ્મ બુદ્ધિવાળો સોમ ભીમને કહેવા લાગ્યો કે, આપણે આ ગલા ભવે કશુ સુકૃત કરેલ નથી તેથીજ આ પરાઈ ચાકરી કરવી પડે છે ૮૫

જે માટે મનુષ્યપણુ તો બધાનુ સરખુ છે, છતા એક સ્વામી થાય છે, અને બીજા તેના પગે ચાલતા ચાકર થાય છે તે વિના કારણે કેમ બને? માટે તે સુકૃત અને દુષ્કૃતનુજ ફળ છે ૮૬

માટે ચાલો દેવને નમીયે, અને દુ ખોને જળાજળિ આપી દૂર કરીયે ત્યારે ઊછાછળ બુદ્ધિવાળો ભીમ વાચાળ હોવાથી (નીચે મુજબ) બોલવા લાગ્યો ૮૭

सूक्ष्ममतिः सोमो भणति भीम सुकृत कृत न किमपि पुरा,
आवाभ्या तेन नून परप्रेष्यत्व मिद प्राप्त. ८५

यत् तुल्येपि नरत्वे एके प्रभवः पदातय' अन्ये,
तत् सुकृत दुष्कृतफल अकारण भवति किंकार्य. ८६

तत प्रणमावो देव दद्व श्व जलाजलिं दुःखशताना,
उत्तानमति वाचालभावतो भणति अथ भीमः ८७

नय अत्थि भूयपचग, पवचअहिओ जिउ चिय जयमि,
हे सोम वोमकुसुम व, तयणु देवाइणो किहणु ८८

पासडितुडअइचड, तडवाडनरेहि किं मुद्ध,
देवो देउ त्ति मुहा कयत्थसे अप्प मप्पमई ८९

इय वारिओवि तेण, सोमो सोमु व्व सुद्धमइजुण्हो,
गतु जिणभवणे भुवण, बधवं नमइ समियतमो. ९०

હે સોમ! આ જગતના પાચ ભૂતની ગડબડ શિવાય આકાશના ફૂલની માફક બીજો કોઇ જીવ નામનોજ પદાર્થ નથી, તો પછી દેવ વગેરે તે શેના હોય? ૮૮

માટે હે ભોળા! તુ પાખડિઓના ભેજાના અતિ ભયકર ધુજારાના આડબરથી અજાઇને ટૂકી બુદ્ધિવાળો થઈ દેવ દેવ પોકારીને પોતાને કા હેરાન કરે છે? ૮૯

એવી રીતે તે ભીમે નિવારણ કરતા છતા પણ સોમ (ચદ્ર) ના માફક નિર્મળ બુદ્ધિરૂપ ચાદરણીવાળો સોમ જિન મદિરમા જઇ જગત્ બધુ જિનેશ્વરને નમીને પાપ તોડતો હવો ૯૦

नचास्ति भूतपचकमपचाधिको जीव एव जगति,
हे सोम व्योमकुसुम मिव तदनु देवादयः क्वनु. ८८

पापडितुडातिचडताडवाडबरैः किं मुग्ध,
देवो देव इति मुधा कदर्थयसे आत्मान मल्पमतिः ८९

इति वारितोपि तेन सोम' सोमश्व शुद्धमतिज्योत्स्नः
गत्वा जिनभवने भुवनबाधव नमति शमिततमा. ९०

गहिउ रूवगकुसुमे, पुएइ जिण पराइ भत्तीए,
तप्पुण्णवसा अज्जइ, सबोहिबीय नराउजुय ९१

मरिउ स एस सोमो जाओ मणिरहनरिंद तुह पुत्तो,
पडिपुन्नपुन्नसारो मारो इव विक्कमकुमारो. ९२

भीमो उण खुद्दमई, जिणाइ निंदणपरायणो मरिउ,
जाओ एसो कुट्ठी, पुरओ भमिही भव मणत ९३

વળી એક રૂપિયાના ફૂલ લઈને તેણે ઉત્કૃષ્ટ ભક્તિથી જિનેશ્વરની પૂજા કરી, તે પુણ્યના લીધે તેણે મનુષ્યના આયુષની સાથે બોધિ બીજ ઉપાર્જન કર્યું ૯૧

તે આ સોમ ત્યાથી મરીને હે મણિરથ રાજા! તારો પૂર્ણ પુણ્યશાળી અને (રૂપે કરીને) કામદેવ સમાન વિક્રમ કુમાર નામે પુત્ર થએલો છે ૯૨

અને ક્ષુદ્ર મતિવાળો ભીમ જિનાદિકની નિંદામા પરાયણ રહી મરીને આ કોઢિઓ થયો છે, અને તે હજુ અનત ભવ ભમશે ૯૩

गृहीत्वा रूपककुसुमानि पूजयति जिन परया भक्त्या,
तत्पुण्यवशा दर्जयति स बोधिबीज नरायुर्युत ९१

मृत्वा स एप सोमो जातो मणिरथनरेंद्र तव पुत्र,
प्रतिपूर्णपुण्यसारो मार इव विक्रमकुमारः ९२

भीम' पुन. क्षुद्रमति' जिनादिनिंदनपरायणो मृत्वा,
जात एप कुष्ठी, पुरतो भ्रमिष्यति भव मनत ९३

अह जायजाइसरणो, कुमरो हरिसुल्लसतरोमचो,
नमिउ गुरुपयकमल, गिण्हइ गिहिधम्म मइरम्म ९४

मणिरहनिवोवि विकम, कुमरे सकमियरज्जपब्भारो,
गहियवओ उप्पाडिय, केवलनाणो गओ सिद्धि ९५

जिणमदिरजिणपडिमा, जिणरहजत्ताकरावणुज्जुत्तो,
मुणिजणसेवणसत्तो, दढसमत्तो विमलचित्तो ९६

सपुन्नकलो पडिपुन्न, मडलो हणियदुरियतमपसरो,
विकमराया राउ व्व, कुवलय कुणइ मुहकलियं ९७

(ગુરૂએ કહેલી આ વાત સાભળીને) વિક્રમ કુમાર જાતિસ્મરણ જ્ઞાન પામી હર્ષથી ઉલ્લસતા રોમાચવાળો થઈ ગુરૂના ચરણ કમળને નમીને અતિ રમણીય શ્રાવક ધર્મને ગ્રહણ કરતો હવો ૯૪

મણિરથ રાજા પણ વિક્રમ કુમારને રાજ્યભાર આપીને દીક્ષા લઈ કેવળજ્ઞાન પામી મોક્ષે પહોચ્યો ૯૫

જિન મદિર-જિન પ્રતિમા-તથા જિનની રથયાત્રા કરાવવામા તત્પર રહેતો, મુનિઓની સેવામા આસક્ત, દૃઢ સમ્યક્ત્વવત, નિર્મળ ચિત્ત ધર

अथ जातजाति स्मरणः, कुमारो हर्षोल्लसद्रोमाचः
नत्वा गुरुपदकमल, गृह्णाति गृहिधर्म मतिरम्य ९४

मणिरथनृपोपि विक्रमकुमारे सक्रामित राज्यप्राग्भारः
गृहीतव्रत उत्पादित केवलज्ञानो गत' सिद्धि. ९५

जिनमदिर जिनप्रतिमा, जिनरथयात्राकारापणोद्युक्तः
मुनिजन सेवनसक्तो, दृढसम्यक्त्वो विमलचित्तः ९६

सपूर्णकल. प्रतिपूर्णमंडला हतदुरिततम.प्रसर
विक्रमराजा राजा इव कुवलय करोति सुखकलित. ९७

નાર, એવો વિક્રમ રાજા પૂર્ણ કળાવાન્ પ્રતિપૂર્ણ મંડળવાળા અને ખરાબ અંધકારના ફેલાવાને હણનાર ચંદ્રમા જેમ કુવળયને વિકાસિત કરે, તેમ પૂર્ણ કળાથી સમસ્ત મંડળ વશ કરી પાપરૂપ અંધકારને હણીને પૃથ્વીના વળયને સુખમય કરવા લાગ્યો ૯૬-૯૭

अन्नमि दिणे निवई, नियपुत्तनिहियगरूयरज्जधुरो,
अकलंकसूरिपासे पवज्ज सपवज्जेइ ९८

अक्खुद्दो गंभीरो, सुहुममई सुय महिज्जिउ बहुय,
विहिणा मरिउ पत्तो, दिवंमि लहिही कमेण सिवं ९९

श्रुत्वे ति गभीरगुणस्य वैभव-महात सुत्तानमते श्र वै भव,
श्रद्धाधना. श्राद्धजनाः समाहिता-अक्षुद्रता धत्त सदा समाहिताः १००

इति श्री सोम भीम कथा ॥छ॥

પછી કેટલેક દિવસે તે વિક્રમ રાજા પોતાના પુત્રને રાજ્ય ધુરાનો ભાર સોપીને અકલંક સૂરિના પાસે દીક્ષા ગ્રહણ કરતો હવો ૯૮

એમ અક્ષુદ્ર એટલે ગંભીર અને સૂક્ષ્મ બુદ્ધિમાન્ થઈ ઘણુ જ્ઞાન ભણી વિધિથી મરણ પામી સ્વર્ગ પહોચ્યો અને અનુક્રમે મોક્ષે પહોચશે ૯૯

આ રીતે અક્ષુદ્ર ગુણવાનની સમૃદ્ધિ અને ક્ષુદ્રજનનો વધી પડેલો સંસાર સાભળીને શ્રદ્ધાવાન શાંત વૃત્તિવાળા શ્રાવકજનોએ હમેશા શાંત રહી અક્ષુદ્રપણુ ધારણ કરવુ જોઇએ ૧૦૦

આ રીતે સોમ અને ભીમની કથા છે.

अन्यस्मिन् दिने नृपति निजपुत्रनिहितगुरुकराज्यधुरं
अकलंकसूरिपार्श्वे प्रवज्या समपद्यते ९८

अक्षुद्र गंभीरं सूक्ष्ममति श्रुत मधीत्य बहुक,
विधिना मृत्वा प्राप्तः दिव लप्स्यति क्रमेण शिव ९९

उक्तो ऽक्षुद्र इति प्रथमो गुणः, सम्प्रति द्वितीय रूपवद् गुण माह ।

અક્ષુદ્રપણા રૂપ પહેલો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે રૂપવા-ળાપણા રૂપ બીજો ગુણ કહે છે.

(मूळ गाथा.)

सपुन्नंगोवंगो-
पंचिंदियसुंदरो सुसंघयणो,
होइ पभावणहेऊ-
खमो य तह रूवव धम्मे ९

(મૂળનો અર્થ.)

સંપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો, પાંચ ઇંદ્રિયોથી સુંદર દેખાતો અને સારા સંહનન (બાંધા) વાળો હોય તે રૂપવાન્ ગણાય, તેવા પુરૂષ શાસનને શોભાવવાનો કારણભુત થાય છે, અને ધર્મ પાળવામાં પણ સમર્થ રહે છે. ૯

ટીકા.

संपूर्णान्य न्यूना—न्यंगानि शिरउदरप्रभृतीनी—उपांगानि चांगुल्यादीनि यस्य स संपूर्णांगोपांगोऽव्यंगितांग इत्यर्थः

સંપૂર્ણ એટલે અન્યૂન છે-અંગ એટલે મસ્તક પેટ વગેરે-અને ઉપાંગ એટલે આંગળીઓ વગેરે જેના તે સંપૂર્ણાંગોપાંગ કહેવાય મતલબ કે અખંડિત અંગવાળો

पचेंद्रियसुदर• काणकोकुरवधिरमूकत्वादिविकल इत्यभिप्राय'

सुसघयणु त्ति—शोभन सहनन शरीर सामर्थ्य यस्य, न पुन राद्य मेव, सहननातरेपि धर्मप्राप्तेः

" सव्वेसु वि सठाणेसु लहइ एमेव सव्वसघयणे "
इतिवचनात्

सुसहनन स्तप' सयमाद्यनुष्टानशामर्थ्योपेत इत्याकूत

एवविधस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह

भवति जायते प्रभावना हेतु स्तीर्थोन्नतिकारण-तथा क्षम श्च समर्थो रूपवान् धर्मे धर्मकरणविषये स्यात्, सुसहननत्वा त्तस्येति । सुजातवद् ।

પચેદ્રિય સુદર એટલે કે કાણો ખોખરો બહેરો મૂગો ન હોતા પાચે ઇદ્રિયોથી શોભતો

સુસહનન એટલે શોભન સહનન કહેતા શરીરબળ (બાધો) છે જેનો તે સુસહનન જાણવો, બાકી એમ ન સમજવુ કે પેહેલા સહનન વાળો જ ધર્મ પામે, કેમકે બાકીના સહનનોમા પણ ધર્મ પામી શકાય છે, જે માટે કહેલુ છે કે—

" સર્વ સસ્થાન અને સર્વ સહનનોમા ધર્મ પામી શકે "

સારા સહનનવાળો હોય તો તે તપસયમાદિક અનુષ્ઠાન કરવામા સમર્થ રહી શકે એમ એ વિશેષણ આપવાનો અભિપ્રાય છે

એવો પુરૂષ ધર્મ સ્વીકારે તો શુ ફળ થાય તે કહે છે

એવો પુરૂષ પ્રભાવનાનો હેતુ એટલે તીર્થની ઉન્નતિનુ કારણ થાય છે, તેમજ રૂપવાન્ પુરૂષ ધર્મમા એટલે કે ધર્મ કરવાની બાબતમા સમર્થ થઇ શકે છે, કારણ કે તે સારા શરીર સામર્થ્યવાળો હોય છે ઈહા સુજાત નો દૃષ્ટાત બતાવશુ

नच नंदिषेणहरिकेशबलादिभि र्व्यभिचार उद्भावनीय, स्तेषा मपि संपूर्णांगोपांगत्वादियुक्तत्वात् ।

प्रायिक चैतत्—शेषगुणसद्भावे कुरूपस्य गुणांतराभावस्य चादुष्टत्वात्, अतएव वक्ष्यति,

"पायद्धगुणविहूणा एएसिं मज्झिमा वरा नेया" इति ।

નંદિષેણ અને હરિકેશિબળ વિગેરે તો કુરૂપવાન્ હતા છતાં ધર્મ પામ્યા છે એમ કહી રૂપવાન્પણાનો વ્યભિચાર બતાવવો ન જોઇયે, કેમકે તેઓ પણ સંપૂર્ણ અંગોપાંગાદિકે કરીને યુક્ત હોવાથી રૂપવાન્ જ ગણાય

અને આ વાત પણ પ્રાયિક છે, કારણ કે બીજા ગુણનો સદ્ભાવ હોય તો પછી કુરૂપપણુ અથવા કોઈ બીજા અમુક ગુણનો અભાવ હોય તેથી કંઇ દોષ આવતો નથી એથી જ આગળ મૂળ ગ્રંથકાર જ કહેવાના છે કે,—

"ચોથાભાગ ગુણે હીન હોય તે મધ્યમ પાત્ર અને અર્ધા ગુણે હીન હોય તે અધમ પાત્ર જાણવા"

सुजात कथा चेयं

रिउचक्कअकंपाए, चंपाइ पयावविजियमित्तपहो,
मित्तपहो नामनिवो, सधम्मिणी धारणी तस्स १

સુજાતની કથા આ પ્રમાણે છે.

દુશ્મનોના દળથી અકંપિત ચંપા નામની નગરીમાં પ્રતાપથી સૂ-

रिपुचक्राकम्पायां चंपायां प्रतापविजितमित्रप्रभः
मित्रप्रभोनामनृपः सधर्मिणी धारणी तस्य १

થેની પ્રભાને જીતનાર મિત્ર પભ નામે રાજા હતો–અને તેની ધારણી નામે રાણી હતી ૧

सिट्ठी य धम्मरत्तो, धणमित्तो सुयणकमलवणमित्तो,
भज्जा तस्स धणसिरी, सिरी व वररूवलायन्ना २

ताण जाओ पुत्तो, बहुओवाइयसएहिं सुपवित्तो,
सजणियजणचमक्को, तणुप्पहा पडलचिंचिक्को ३

जं जाओ इह रिद्धे कुलंमि हे जाय त तुह सुजाय,
भण्ण इजणेण तेण, नाम कय से सुजाओ त्ति ४

ત્યા ધર્મ પરાયણ અને સુજનરૂપ કમળ વનને આનંદ આપવા સૂર્ય સમાન ધન મિત્ર નામે શેઠ હતો, તેની લક્ષ્મી સમાન ઉત્તમ રૂપ લાવણ્ય વાળી ધનશ્રી નામે ભાર્યા હતી ૨

તેમને સેંકડો ઉપાયોથી લોકોના ચિત્તને ચમત્કાર કરનાર તેમજ શરીરની કાન્તીથી અન્ચકિત એક પવિત્ર પુત્ર પ્રાપ્ત થયો ૩

તે પુત્ર રિદ્ધિવાળા કુળમા જન્મ્યો તેથી લોકો કહેવા લાગ્યા કે એનુ જન્મ સુજાત છે તેથી તેનુ સુજાત એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ ૪

श्रेष्ठी च धर्मरक्तो धनमित्र. सुजनकमलवनमित्रः
भार्या तस्य धनश्री श्री रिव वारूप लावण्या २

तयो र्जात' पुत्रो बहूपाय शतै. सुपवित्रः
सजनितजनचमत्क स्तनुप्रभापटलचेचिक्य. ३

यद् जात इह ऋद्धे कुले हेजात तद् तव सुजातं,
भण्यते जनेन तेन नाम कृत तस्य सुजात इति. ४

पडिपुन्नगोवंगो, निरुवमलवणिमसुरूवरूव धरो,
सो सव्वकलाकुसलो, कमेण तरुणत्त मणुपत्तो. ५

कइयावि पवित्ततो, जिणथुइपूयाहि वाणिपाणितल,
गुरुपयकमल विमल, कयावि भमरा व्व सेवतो ६

काहेविय जिणपवयण, पभावण पावण पुण कुणतो,
सवणपुडेहि पियतो, कयाइ जिणसमयअमयरस, ७

તે પ્રતિપૂર્ણ અંગોપાંગવાળો તથા અનુપમ લાવણ્ય અને રૂપવાળો હોઇને સર્વ કળામાં કુશળ થઈ અનુક્રમે યૌવન અવસ્થાને પામ્યો ૫

તે સુજાત ક્યારેક જિનેશ્વરની સ્તુતિ તથા પૂજામાં વાણી અને પાણિ (હાથ) ને પ્રવર્ત્તાવતો અને ક્યારેક ભમરાની માફક ગુરૂના નિર્મળ પદકમળ ને સેવતો ૬

(વળી ક્યારેક) જિન પ્રવચનની પ્રભાવના કરાવી પોતાને પવિત્ર કરતો, (અને) ક્યારેક જિન સિદ્ધાંતરૂપ અમૃત રસને પોતાના કર્ણપુટવડે કરી પીતો હતો ૭

प्रतिपूर्णांगोपांगो निरुपमलावणिमसुरूपरूपधरः
स सर्वकलाकुशलः क्रमेण तरुणत्व मनुप्राप्तः ५

कदापि प्रवर्त्तयन् जिनस्तुतिपूजायां वाणीपाणितल,
गुरुपदकमल विमल कदापि भ्रमर इव सेवमान. ६

कारापयित्वा जिनप्रवचनप्रभावना पावन पुन' कुर्वन्,
श्रवणपुटैः पिबन् कदाचित् जिनसमयामृतरस. ७

ललिएहिय मणहरेहिं, सहिययहिगमेहि भणिएहिं,
नयरे नयरेहिछे, कस्स न सो कासि तोसभर ८

इत्तो तत्थेव पियगु, नामिया धम्मघोसमतिपिया,
पेसणपहियाउ चिरा, गयाउ तज्जेइ दासीओ ९

ताओ भणति सामिणि, मा कुप्पसु अम्ह जयअपडिरूव,
दठु सुजायरूव, कस्स न मोहिज्जए हियय १०

વળી લલિત મનહર અને સહૃદય (મર્મન) જનના હૃદયને પકડ નાર વાકયોવડે કરીને ન્યાયથી વિરાજતા નગરમા તે સર્વ જનને આનદ આપતો ૮

હવે તેજ નગરમા ધર્મ ઘોષ નામના મ ત્રીની પ્રિય ગુ નામની પ્રિયા હતી તેણી દળણુ દળવા મોકલેલી દાસીઓને બહુ મોડી પાછી વળવાથી ઠ પકો દેવા લાગી ૯

ત્યારે તે દાસીઓ કહેવા લાગી કે હે સ્વામિની, તુ અમારાપર ગુસ્સે થા મા, કારણ કે જગતમા જેની જોડી મળતી નથી એવુ સુન્દર કુમારનુ રૂપ જોવા કોનુ હૃદય મોહિત નહિ થાય (તેથી અમને વાર લાગી) ૧૦

ललितैर्मनोहरैः सहृदयहृदयगमैः भणितैः
नगरे नयराजिते कस्य न स अकार्षीत् तोषभर ८

इतस्तत्रैव प्रियगुनामिका धर्म घोषमत्रिप्रिया,
पेषणप्रहिता श्चिरागता स्तर्जयति दासीः ९

ता भणति स्वामिनि मा कुप्य न जगदप्रतिरूप,
दृष्ट्वा सुजातरूप कस्य न मुह्यते हृदय १०

सा पडिभणइ हलाओ, जया स गच्छिज्ज णेण मग्गेण,
ताहे मम साहिज्जइ, त सुहय जेण पिच्छामि ११

गुणिजणअवयसवयस, परिगय तं कयाइ तमि पहे,
जतं दासीकहिय, नियइ पियगू सवत्तिजुया १२

वम्महरूवमदुप्फर, भजणपवण निएवि त एसा,
पभणइ धन्ना स च्चिय, नारी जीसे वरो एसो १३

(આવુ સાભળી) તે મત્રિપ્રિયા દાસીઓને કહેવા લાગી કે હે દાસીઓ જ્યારે તે કુમાર આ રસ્તેથી જતો જુઓ ત્યારે મને ચેતવજો કે જેથી તે કેવો રૂપવાન છે તે હુ જોઇ શકુ ૧૧

હવે એક વેળાએ સુગુણ શિરોમણિ મિત્રોએ વીંટાયલો સુજાત કુમાર તે રસ્તે થઈ જતો હતો તેવામા દાસીએ ચેતવ્યાથી પ્રિયગુ નામની મત્રિપ્રિયા પોતાની શોક્યો સાથે મળીને તેને જોવા લાગી ૧૨

ત્યારે કામદેવના રૂપના જોરવાળા ઓફાણને ભાગવામા પવન સમાન તે સુજાતને જોઇને એ મત્રિની સ્ત્રી કહેવા લાગી જગતમા તેજ સ્ત્રી નસીબદાર છે કે જેનો આ વર છે ૧૩

सा प्रतिभणति हलाः यदा स गच्छे दनेन मार्गेण,
तदा मम साधयत त सुभग येन प्रेक्षे ११

गुणिजनावतमवयस्यपरिगतं त कदापि तस्मिन्,
पथि यात दासीकथित पश्यति मियगुः सपत्नी युता. १२

मन्मथरूपमदोत्फर, भजनपवन दृष्ट्वा त एषा,
प्रभणति धन्या सावैव नारी यस्या वर एपः १३

काउ सुजायवेस, अइसाइ कयावि सा अभिरमे इ,
अन्नाण सवत्तीण, मज्जे तव्वयणचिट्ठाहिं. १४

इत्तो पत्तो मती, गिहदार निठण ति कलिऊण
अवसप्पिऊण सणिय, कवाडछिद्देण पिच्छेइ १५

अंतेउरचिठ दठु, चिंतए हा विणठय एय,
होही रहस्सभेए, सुइर ता होउ पच्छन्न. १६

વળતી કોઈ વેળાએ તેણી ભભકાદાર સુજાત કુમારનો વેષ ધારણ કરી બીજી સોકયોની વચ્ચે તે કુમારના વાકય અને ચાળા કરી ફરવા લાગી ૧૪

એવામા મત્રી ત્યા આવી ચડયો–તે ઘરનો દરવાજો બધ કરેલો જાણી ધીમે ધીમે પાસે આવી કમાડના બાકોરામાથી જોવા મડયો ૧૫

પોતાના જનાનખાનાની ચેષ્ટા જોઇને મત્રી વિચારવા લાગ્યો કે આ હેર વાત ફૂટશે તો આ જનાનખાનાની બદતર આબરૂ જશે માટે લાબા વખત સૂધી આ વાત છાની રખાવવી ૧૬

कृत्वा सुजातवेष, अतिशायि कदापि सा अभिरमते,
अन्यासा सपत्नीना मध्ये तद्वचनचेष्टाभि' १४

इतः प्राप्तो मत्री गृहद्वार निष्ठित मिति कल्पयित्वा,
अवसर्प्य शनै कपाटच्छिद्रेण प्रेक्षते १५

अत.पुरचेष्टा दृष्ट्वा चिंतयति हा विनष्ट मेतत्,
भविष्यति रहस्यभेदे सुचिर तद् भवतु प्रच्छन्न १६

अह लिहइ कूडलेह, सुजाय तुमए मह इम कहिय,
जह वधिय अप्पिस्स, मित्तपह दसदिणस्सते १७

किंतु विलबसि अज्जवि, इच्चाइ निदसए निवस्स गे,
चिंतइ निवोवि हद्धवी, एयमि इम कह घडइ १८

अहवा लोहधाण, नराण किं अकरणिज्ज मिह भुवणे,
ता हतव्वो एसो, रक्खेयव्वो जणववाओ. १९

હવે તે મત્રીએ એક ખોટો લેખ લખ્યો તેમા લખ્યુ કે "હે સુજાત તેં મને એમ કહેલુ હતુ કે દશ દિનની અદર મિત્રપ્રભ રાજાને બાધી આણીશ છતા હજુ કા વિલબ કરે છે।" ઇત્યાદિક વિગત લખીને તે લેખ રાજાને બતાવ્યો, ત્યારે રાજા પણ વિચારમા પડયો કે હાય હાય આવો ભલો માણુસ આવુ કામ કેમ કરે ૧૭-૧૮

અથવા લોભાધ મનુષ્યોને આ જગતમા કઇ અકર્ત્તવ્ય નથી માટે આ સુજાતને મારવો જોઇયે અને તે એવી રીતે કે જેથી લોકોમા પણ કશી હોહા નહિ થાય. ૧૯

अथ लिखति कूटलेखं सुजात त्वया मह्य इद कथितं,
यथा वद्धा अर्पयिष्पामि मित्रप्रभ दशदिनस्यांते. १७

किंतु विलबसे अद्यापि, इत्यादि निदर्शयति नृपस्याग्रे,
चिंतयति नृपोपि हाधिक्, एतस्मि न्निद कथ घटते. १८

अथवा लोभाधाना नराणां कि अकरणीय मिह भुवने,
ततो हंतव्य एप रक्षितव्यो जनापवादः १९

तो निवकज्जमिसेण, स लेह मप्पिय सपेसिओ रन्ना,
नयरी अररकुरीए, चदज्जयनिवइपासमि. २०

सो दटु निवाएस, तस्सय रूव विचिंवए चित्ते,
न घडइ एरिसरूवे, इममि नरवइविरुद्ध मिण २१

यत उक्त

विषमसमै र्विषमसमा, विषमै र्विषमा समैः समाचाराः
करचरणदंतनासिक, वक्त्रोष्ठनिरीक्षणैः पुरुषा. २२

તેથી રાજાએ પોતાનુ કામ બતાવવાના મિષે કરીને તેને લેખ સાથે અરરકુરી નગરીના ચદ્રધ્વજ રાજા પાસે મોકલાવ્યો ૨૦

ચદ્રધ્વજે રાજાનો હુકમ જોયો–પણ સુજાતનુ રૂપ જોતા તે ચિત્તમાં વિચારવા લાગ્યો કે આવા રૂપવાન્ પુરૂષમા આવુ રાજ વિરૂદ્ધ કામ ઘટી શકેજ નહિ ૨૧

જે માટે કહેલુ છે કે

"હાથ, પગ, દાત, નાક, મુખ, હોઠ, અને કટાક્ષ એ જેના કાંઇક વાકા અને કાઇક સીધા હોય તો તે માણસ પોતે પણ તેવોજ વાકો સીધો નિવડવાનો, જો તદન વાકા હોય તો તે તદન વાકો હોય તો તે તદન વાકો નિવડવાનો અને જો સીધા હોય તો સીધો નિવડવાનો ૨૨

ततो नृपकार्यमिषेण स लेख मर्पयित्वा समेपितोराज्ञा,
नगर्यां अररकुर्या चद्रध्वजनृपतिपार्श्वे. २०

स दृष्ट्वा नृपादेश तस्य च रूप विचिंतयति चित्ते,
न घटते ईदृग्रूपे अस्मिन् नरपति विरुद्ध मिद. २१

अह ओसारिय सव्व, साहइ दसेइ निवइलेह च,
भणइ सुजाओ नरवर, कुणसु तुम सामिआएस २३

चदज्जओ वि जपइ, न तुम मारेमि किंतु पसिऊण,
अच्छिन्नपुन्न अच्छिन्न, कित्ति पच्छन्न मत्थाहि. २४

इय भणिऊण तेण, चदजसा नामिया निया भइणी,
तयदोसदूरियतणू, दिन्ना से गरुयहरिसेण. २५

હવે તે ચદ્રધ્વજે બીજા બધાને રજા આપી (એકાતમા) સુજાતને સઘળી વાત કહી રાજાનો લેખ બતાવ્યો, ત્યારે સુજાત બોલ્યો કે હે નરવર તને જે પ્રમાણે તારા સ્વામિનો હુકમ છે તે પ્રમાણે કર ૨૩

ત્યારે ચદ્રધ્વજ બોલ્યો કે તારા ઊપર પ્રસન્ન થઇ હુ તને મારતો નથી, માટે તુ પુણ્ય અને કીર્તિને તોડયા વગર ઇહા છાનો માનો રહે ૨૪

એમ કહીને તેણે ચદ્રયશા નામની પોતાની બેન કે જે ત્વચાના દોષથી કોઢ રોગે કરી દૂષિત થએલી હતી તે ઘણી ખુશી સાથે તેને પરણાવી ૨૫

अथ अपसार्य सर्व साधयति दर्शयति नृपतिलेख च,
भणति सुजातो नरवर कुरुष्व त्व स्वाम्यादेश २३

चद्रध्वजोपि जल्पति, न त्वा मारयामि किंतु प्रसीद,
अच्छिन्नपुण्य अच्छिन्नकीर्त्ते प्रछन्न मातिष्ठ २४

इति भणित्वा तेन चंद्रयशानामिका निजा भगिनी,
त्वग्दोषदूषिततनुः दत्ता तस्य गुरुकहर्षेण. २५

त स्ससग्गवसेणं, सा सावयधम्मनिच्चला जाया,
निकिठकुठविहुरा, सुचगसवेगरंगिल्ला २६

गहियाणमणा सम, तेण निज्जामिया इमा मरिउ,
भासुरवरबुदिधरो, जाओ सोहम्मसग्गसुरो. २७

पत्तो स पउत्तोही, नमिउ जाणाविउ च अप्पाण,
भणइ सुजाय सामिय, कहेसु किं ते करेमि पिय. २८

તે ચદ્રયશા સુજાતની સોબતથી દુષ્ટકુષ્ટ રોગથી પીડાયલી છતા ઉત્તમ સવેગથી રગિત થઇ શ્રાવક ધર્મમા નિશ્ચળ થઈ २६

તેણીએ અણુસણ લીધુ અને સુજાત તેની નિર્યાપના કરવા લાગ્યો એ રીતે તેણી મરણ પામીને સૌધર્મ દેવલોકમા દેદીપ્યમાન શરીર ધારણ કરનાર દેવતા થઈ २७

તે દેવ અવધિ જ્ઞાનથી પૂર્વ ભવ જાણીને ત્યા આવી સુજાતને નમીને પોતાની ઓળખ આપી કહેવા લાગ્યો કે હે સ્વામિન્ તમારૂ શુ પ્રિય કરૂ તે કહો २८

तत्संसर्गवशेन सा श्रावकधर्मनिश्चला जाता,
निकृष्टकुष्टविधुरा सुचगसंवेगरगवती २६

गृहीतानशना सम्यक् तेन निर्यामिता इय मृत्वा,
भास्वरवरबोंदिधरो जात. सौधर्मस्वर्गसुर २७

प्राप्त स प्रयुक्तावधि' नत्वा ज्ञापयित्वा चात्मान,
भणति सुजात स्वामिन् कथय किं ते करोमि प्रिय २८

सो चिंतइ जइ पियरे, पिच्छ ता द गहेमि पव्वज्जं,
तब्भाव मिण नाउं, अमरो चंपापुरीउवरिं. २९

विउलं सिलं विउव्वइ, तो निवपमुहा जणा भिसं भीया,
धूवकडुच्छुयहत्था, भणंति सिरमिलियकरकमला ३०

भो भो खमेह सो जस्स, किंचि अम्हेहिं चिठिय दुट्ठं,
अह विचासइ तियसो, कहिं गमिस्सह हहा दासा ३१

ત્યારે સુજાત (પોતાના મનમાં) ચિંતવવા લાગ્યો કે જો હું મારા માબાપને એકવાર જોઉં તો પછી પ્રવ્રજ્યા ગ્રહણ કરૂં, ત્યારે તેનો આ વિચાર દેવ જાણી લઈ ચંપાપુરી ઉપર નીચે મુજબ સંકટ પાડવા લાગ્યો. ૨૯

શહેરના ઉપર એક મહોટી શિળા વિકુર્વી–તે જોઈ રાજા વગેરે લોકો બહુ ભય પામ્યા, તેથી ધૂપના કડચ્છા હાથમાં ધરીને હાથ મસ્તકે મેળવી કહેવા લાગ્યા ૩૦

હે દેવ હે દેવ, અમે જો કોઈનું માઠું કર્યું હોય તો તે અમને માફ કરો, ત્યારે તે દેવ બીવરાવવા લાગ્યો કે તમો ગુલામ થયા છો હવે ક્યાં જઈ શકશો ૩૧

स चिंतयति यदि पितरौ प्रेक्षे तदा द्र गृह्णामि,
प्रव्रज्या तद्भाव मिदं ज्ञात्वा अमर श्चंपापुर्यांउपरि २९

विपुलां शिलां विकुरुते, ततो नृप प्रमुखा जना भृशं भीताः
धूपकडुच्छकहस्ता भणति शिरोमिलितकरकमलाः ३०

भो भो क्षमता स यस्य किंचि दस्माभि श्चेष्ठित दुष्टं,
अथ विनासयति त्रिदश. कुत्र गमिष्यथ हहा दासा. ३१

पावेण अमच्चेण, सुसावओ दूसिओ अकज्जेण,
चूरेमि तेण तुरियं, अज्ज अणज्जे तुमे सव्वे ३२

छुट्टह जइ त खामह, नरसिररयण तओ जणो भणइ,
सो सपइ कत्थ सुरो, भणेइ इत्थेव उज्जाणे ३३

नायरजण सहिएण, निवेण सो खामिओ तहिं गतु,
आरोविओ य सिंधुर मइउद्धरकधर झत्ति ३४

(પછી કહેવા લાગ્યો કે) પાપી મંત્રીએ સુશ્રાવક ઊપર અકાર્યનો આરોપ મેલી તેને દૂષિત કર્યો છે તેથી આજ તમો બધા અનાર્યોને ચૂરીશ ૩૨

માટે તે ઉત્તમ નરને જો તમે ખમાવો તો છૂટો—ત્યારે લોકો બોલ્યા કે તે હાલ કયાં છે એટલે દેવ બોલ્યો કે આજ નગરના ઉદ્યાનમાં છે ૩૩

ત્યારે નગર લોકના સાથે રાજાએ ત્યાં જઈને તેની માફી માગી અને અતિ ઊંચા હાથી ઊપર ઝટ તેને ચડાવ્યો ૩૪

पापेन अमात्येन सुश्रावको दूषित' अकार्येण,
चूरयामि तेन त्वरित अद्य अनार्यान् युष्मान् सर्वान् ३२

छुट्यत यदि त क्षामयत नरशिरोरत्न ततो जनो भणति
स सम्प्रति कुत्र, सुरो भणति, अत्र वो द्याने ३३

नागरजनसहितेन नृपेण स क्षामित स्तत्र गत्वा,
आरोपित श्च सिंधुर मत्युद्धरकधर झटिति ३४

सो सोहतो सिरउवरि, धरिय हिमधामधवलछत्तेण,
वीइज्जतो सुरसरि, लहरीसरसेयचमरेहिं ३५

थुवतो जलभरभरिय, जलयगुम्सद्दवदिविंदेण,
दिंतो दाण मणतक्कियाहिय तक्कियजणाण ३६

धम्मुदया तुह रूवं, तुह उदओ धम्महेउ इय पीई,
अन्नुन्न होउ थिरा, इय जणवयणाइ निसुणतो. ३७

લોકો તેના મસ્તકપર હિમાલય જેવુ ધવળ છત્ર ધરવા લાગ્યા અને ગંગાની લહેરે તથા મહાદેવ જેવા શ્વેત ચામરોથી તેને વીંજવા લાગ્યા ૩૫

વળી સજળ મેઘના માફક ગાજતા બંદિઓ તેને સ્તવવા લાગ્યા, અને તે સુજાત શેઠ તાર્કિક લોકોને તેમના ધાર્યા કરતા પણ અધિક દાન દેવા લાગ્યો ૩૬

લોકો બોલવા લાગ્યા કે ધર્મના ઉદયથી તારૂ રૂપ થયુ છે અને તારા ઉદયથી ધર્મ વૃદ્ધિ પામે છે એમ એ બે બનાવને અરસપરસ સ્થિર સબંધ રહેલ છે ૩૭

स शोभमान' शिरसउपरि धारित हिमधामधवलछत्रेण,
वीज्यमानः सुरसरिल्लहरीश्वर श्वेतचामरैः ३५

स्तूयमानो जलभरभृत जलदगुरुशब्दवदिवृंदैः
यच्छन् दान मनस्तर्किताधिक तार्किक जनेभ्यः ३६

धर्मोदयाव तव रूप, तवो दयो धर्महेतु रिति प्रीतिः
अन्योय भवतु स्थिरा इति जिनवचनानि निश्रृण्वन्. ३७

धन्नो अहो इमो खलु, जस्स सुरा अवि कुणति आएस,
धम्मो वि एस पवरो, कुणति ज एरिसा पुरिसा ३८

इच्चाइ जइणसासण, पभावण सो कुणतओ सगिहे,
पत्तो पणमइ अम्मा, पिऊण पयकमल ममलमणो ३९

इत्तो य धम्मघोसो, मती वज्जो निवेण आणत्तो,
मोयाविओ सुजाएण, कारिओ तहवि निव्विसओ, ४०

अह दाउ नियय दव्व, धम्मे पुच्छिउय निव तह सुजाओ,
पियरेहि सम दिक्ख, गिण्हइ दुविह तहा सिक्ख ४१

(वळी लोको कहेवा लाग्या के) अहो आ पुरुष खरेखर धन्य छे के देवताओ पण जेनो हुकम बजावे छे, वळी आवा पुरुषो जे धर्म पाळे छे ते धर्म पण उत्तम होवो जोइये ३८

इत्यादिक जिन शासननी प्रभावना करवतो थको ते पोताने घरे आवी माबापना चरण कमळमा निर्मळ मन धरी नमवा लाग्यो ३९

हवे राजाए पहेला धर्मघोष मत्रीने मारवानो हुकम कर्यो त्यारे सुजाते वच्चे पडी तेने मुकाव्यो, छता राजाए तेने देशनिकाल कर्यो ४०

बाद ते सुजाते पोतानु द्रव्य धर्ममा वापरी राजानी रजा लइ

धन्यः अहो अय खलु यस्य सुरा अपि कुर्वन्त्यादेश,
धर्मा प्येष प्रवरः कुर्वंति य मीदृशा पुरुषा. ३८

इत्यादिजैनशासनप्रभावना स कुर्वन् स्वगृहे,
प्राप्त प्रणमति मातापित्रो पदकमल ममलमनाः ३९

इत थ धर्मघोषो मत्री व ध्यो नृपेण आज्ञप्त
मोचित सुजातेन, कारित स्तथापि निर्विषय ४०

अथ दत्वा निजकद्रव्य धर्मे पृष्ट्वा नृप तथा सुजात.
पितृभ्या सम दीक्षा गृह्णाति द्विविधा तथा शिक्षा ४१

પોતાના માબાપના સાથે દીક્ષા લીધી તથા ગ્રહણ શિક્ષા અને કરણ શિક્ષા પામી હુશિયાર થયો ૪૧

कयदुक्करतवचरणा, निम्मलकेवलकलाहि कलिल्ला,
तिन्निवि तिन्नपइन्ना, सिव मयल मणुत्तर पत्ता ४२

मंती वि धम्मघोसो, रायगिहगओ फुरतवेरग्गो,
गुरुमूलगहियदिक्खो, पवन्नपडिमाविहारोय ४३

वारत्तपुरे अयसेण, रायवारत्तमंतिगेहंमि,
निवडियबिंदु खीरं सघयमहु अगहिओ चलिओ ४४

એ ત્રણે જણ દુષ્કર તપચરણ કરીને નિર્મળ કેવળ જ્ઞાન પામી પ્રતિજ્ઞા પૂર્ણ કરી અચળ સર્વોત્તમ મોક્ષપદ પામ્યા ૪૨

હવે દેશનિકાળ થએલો ધર્મઘોષ મંત્રી પણ રાજગૃહનગરમાં જઈ વૈરાગ્ય પામી ગુરૂ પાસે દીક્ષા લઈ સાધુની બાર પ્રતિમાઓ પાળવા લાગ્યો ૪૩

તે મુનિ વારત્તપુરમાં અભયસેન રાજાના વારત્ત નામના મંત્રીના ઘરમાં વહોરવા ગયો ત્યાં તેમણે ઘી સાકરવાળી ખીર વહોરાવતાં તેમાથી બિંદુ નીચે પડયો એટલે મુનિ તે લીધા વગર ચાલતો થયો ૪૪

कृतदुष्करतपश्चरणा, निर्मलकेवलकलाभिः कलिताः
त्रयोपि तीर्ण प्रतिज्ञाः शिव मचल मनुत्तर प्राप्ताः ४२

मंत्री अपि धर्मघोषः, राजगृहगतः स्फुर द्वैराग्यः
गुरुमूलगृहीतदीक्षः प्रपन्नप्रतिमाविहार श्च ४३

वारत्तपुरे अभयसेन राजवारत्तमंत्रिगृहे,
निपतितबिंदु क्षीर सघृतमधु अगृहीत्वा चलितः ४४

किं नहु गहिया भिक्खा, मुणिणा इय जाव चिंतए मंती,
निज्जूहठिओ ता तत्थ, मच्छियाओ निलीणाओ ४५

पिच्छइ घरकोइलिया, त सरडो तंपि दुठमज्जारो
त पच्चंतियसुणओ, तंपिय वत्थव्वओ सुणओ. ४६

ते कल्हंते दठु, उवठिया तप्पहू पहूयबला,
जाय च महाजुज्ज, तो मंती चिंतए चित्ते. ४७

ત્યારે ટોળામા બેઠેલો મત્રી વિચાર કરવા લાગ્યો કે મુનિએ ભિક્ષા શામાટે લીધી નહિ હશે એટલામા તો તે બિંદુ ઊપર માખીઓ બેશવા લાગી ૪૫

તે માખીઓને ઘરોળી જોવા લાગી, તેને સરડો જોવા લાગ્યો, સર ડાને બિલાડે જોયુ, બિલાડાને બાહેરથી આવેલા કૂતરાએ જોયુ, અને તેને ત્યા વસતા કૂતરાએ જોયુ ૪૬

તેઓ લડવા માડયા, તેમને જોઈ તેમના બહુ બળવાળા ધણીઓ ત્યા દોડી આવ્યા અને ત્યા મોટી મારામારી થઇ પડી, ત્યારે મત્રી મનમા નીચે મુજબ વિચાર કરવા લાગ્યો ૪૭

किं नैष गृहीता भिक्षा मुनिना इतियावत् चिंतयति मंत्री,
निर्यूथस्थितः तावत् तत्र मक्षिका निलीना. ४५

(तां) प्रेक्षते गृहकौलिका तां सरटः तमपि दुष्टमार्जारं
त प्रात्यंतिकशुनक. तमपिच वास्तवाकः शुनकः ४६

तान् कलहमानान् दृष्ट्वा उपस्थिता तत्प्रभवं प्रभूतबलाः
जात च महायुद्धं ततो मन्त्री चिंतयति चित्ते. ४७

इय कारणा न गहिया, भिक्खा तेण ति सुद्धभाववसा,
जाइमरो गहियवओ, पत्तो सो सुंसुमारपुरे ४८

तत्थ निवधुधुमारो, अगारवई सुया य से तच,
परिणयणकए मग्गइ, पज्जोओ देइ नय इयरो ४९

अह रुठो पज्जोओ पवलवलो रुभए तय नयर,
अप्पवलो मज्जनिवो पुच्छइ नेमित्तिय भीओ ५०

તે મુનિએ ઊપરના કારણે ભિક્ષા ન લીધી એમ વિચારી વિશુદ્ધ ભાવના યોગે જાતિ સ્મરણ પામી તે મત્રી દીક્ષા લઈ સુસુમારપુરમા આવ્યો ૪૮

ત્યા ધુધુમાર નામે રાજા હતો-તેની અગારવતી નામે પુત્રી હતી, તેને પરણવા માટે પ્રદ્યોતન રાજાએ માગો મોકલ્યો પણ ધુધુમાર આપવા ઇચ્છતો નહતો ૪૯

તેથી પ્રદ્યોતન રાજા ક્રોધાયમાન થઈ ભારે લશ્કર લઈ તે નગરને રોકવા લાગ્યો, ત્યારે થોડા બળવાળા અદરના ધુધુમાર રાજાએ બી જઇને નિમિત્તિયાને પૂછ્યુ ૫૦

इति कारणात् न गृहीता, भिक्षा तेन इति शुद्धभाववशात्,
जातिस्मरो गृहीतव्रत. प्राप्तः स सुसुमारपुरे ४८

तत्र नृपधुधुमारः अगारवती सुता च तस्य ताच,
परिणयनकृते मार्गयते प्रद्योतः ददाति नच इतरः ४९

अथ रुष्टः प्रद्योतः प्रवलवलो रुध्यते तत् नगर,
अल्पवलो मध्यनृपः पृच्छति नैमित्तिक भीतः ५०

सो वि निमित्तनिमित्त, भेसइ डिंभाणि, ताणि भीयाणि,
नागहरे वारत्तयचरणे सरण पवन्नाणि. ५१
तो सहसाकारेण, मा बीहेह त्ति पभणिय मुणिणा,
नेमित्तिएण कहिय, निवस्स, ज तुह जओ नूण ५२
वीसत्थो मज्जह्ने, पज्जोओ घित्तु धुधुमारेण,
नीओ नियनयरीए, अगारवई य से दिन्ना ५३
पुरि भमिरो पज्जोओ, अप्पबल दट्टु धुधुमारनिव,
कह गहिओ ह पुठा, दइया मा कहइ मुणिवयण ५४

તે નિમિત્તિયાએ નિમિત્ત જોવા ખાતર નાના છોકરાઓને બીવરાવ્યા ત્યારે તે બીધેલા છોકરા દોડીને નાગ મંદિરમા ઊભેલા વારત્ત મુનિના શરણે ગયા ૫૧

ત્યારે સહસાત્કારે મુનિ બોલી ગયા ક બીઓમા, તે પરથી નિમિત્તિયાએ ધુધુમાર રાજાને કહ્યુ કે તારો ખચિત જય થશે ૫૨

બાદ બપોરની વેળાએ વીસામો લેતા પ્રદ્યોતનને ધુધુમારે પકડી પાડ્યો, અને તેને પોતાના નગરમા લાવી અગારવતી પરણાવી ૫૪

પછી પ્રદ્યોતને શહેરમા ફરતા ધુધુમારનુ ઓછુ લશ્કર જોઇ પોતાની પરણેતરને પૂછ્યુ કે હુ પકડાયો શી રીતે ત્યારે તેણીએ મુનિનુ વચન કહી સભળાવ્યુ ૫૪

सोपि निमित्तनिमित्त भापयति डिंभानि, तानि भीतानि,
नागगृहे वारत्तकचरणे, शरण प्रपन्नानि ५१
तत सहसात्कारेण मा बिभेत इति प्रभणित मुनिना
नैमित्तिकेन कथित नृपस्य, यत् तव जयो नून ५२
विश्वस्तो मध्यान्हे प्रद्योत गृहीत्वा धुधुमारेण,
नीतो निजनगर्या अंगारवती च तस्य दत्ता ५३
पुरि भ्रमन् प्रद्योत अल्पबल दृष्ट्वा धुधुमारनृप,
कथ गृहीतो ह पृष्टा दयिता सा कथयति मुनिवचन ५४

कहइ निवो तुज्ज नम्मो, नेमित्तियखवग, सोवि उवउत्तो,
आपव्वज्ज मुमरइ, चेडयसवइयर नवर ५८

आलोइय पडिकतो, वारत्तरिसी पर पय पत्तो,
भणिय मिण तु पसगा, मुजायचरिएण इह पगय ५६

एवं च धर्मोन्नतिहेतु रुचैः जातः सुजातः शुचिरूप रूपः
त युक्त मुक्त यदभीष्टरूपो, जीवो भवे द्धर्मसुरत्न योग्यः ५७

इति सुजात कथा

ત્યારે પ્રદ્યોતન રાજા તે મુનિ પાસે જઇ કહેવા લાગ્યો કે હે નૈમિત્તિક તપસ્વી, તને નમસ્કાર કરૂ છુ, આમ સાભળી તે મુનિએ પ્રવ્રજ્યા લીધી ત્યાથી માંડી ઉપયોગ આપતા તે છોકરાઓ તરફ કહેલુ વાકય યાદ કર્યું ૫૫

તેથી તે વાકયને આલોચી પડિકમી વારત્ત મુનિ મોક્ષ પામ્યા, આ રીતે પ્રસગમા આ વાત કહી પણ અહીં દૃષ્ટાતમા તો સુજાતના ચરિત્રનીજ જરૂર છે ૫૬

આ રીતે પવિત્ર રૂપશાળી સુજાત વમની અતિશય ઉન્નતિનો હેતુ થયો, માટે મનોહર રૂપવાન્ જીવ ધર્મરત્નને યોગ્ય થાય એમ જે કહેવામા આવ્યુ છે તે ખરોબર છે ૫૭

એ રીતે સુજાતની કથા છે

कथयति नृप' तुभ्य नर्मा नेमित्तिकक्षपक सो प्युपयुक्त'
आमव्रज्या स्मरति चेटकमव्यतिकर नवर. ०५

आलोचिनमतिक्रान वारत्तास्पि' पर पद माप्त'
भणित मिदं तु प्रसगात् मुजातचरितेन इह प्रकृतं ५६

ત્રીજો ગુણ.

उक्तो रूपवा निति द्वितीयो गुणः–अथ तृतीय प्रकृतिसोमत्वगुण माह.

રૂપવાન્‌પણા રૂપ બીજો ગુણ કહ્યો–હવે પ્રકૃતિ સોમપણા રૂપ ત્રીજા ગુણને કહે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

पयई सोमसहावो–
न पावकम्मे पवत्तए पाय,
होइ सुहसेवणिज्जो–
पसमनिमित्त परेसि पि. १०

(મૂળનો અર્થ.)

સ્વભાવે શાત સ્વભાવવાળો પ્રાયે પાપ ભરેલા કામમાં નહિ પ્રવર્ત્તે અને સુખે સેવાઇ શકાય તેમજ બીજાઓને પણ શાતિનો આપનાર થઇ પડે છે. ૧૦

(ટીકા.)

प्रकृत्याऽकृत्रिमभावेन, सौम्यस्वभावोऽभीपणाकृति र्विश्वसनीयरूप इत्यर्थ' न नैव, पापकर्म ण्याक्रोशवधादौ हिसा चौर्यादौ वा प्रवर्त्तते व्याप्रियते, प्रायो बाहुल्येना निर्वाहादिकारण मतरेणा, तएव भवति–सुख सेवनीयोऽक्लेशाराध्यः प्रशमनिमित्त मुपशमकारण च–अपिशब्दस्ये ह समुच्चायकस्य योगात्—परेपा मन्येपा मनीदशाना भवेत् । विजय श्रेष्टिवत् ।

પ્રકૃતિએ કરીને એટલે અકૃત્રિમપણાથી, જે સૌમ્ય સ્વભાવવાળો એ ટલે જેનો ભયાનક આકાર ન હોવાથી તેનો વિશ્વાસ કરી શકાય એવો હોય

તે પુરૂષ પાપકર્મ એટલે મારફાડ વગેરે અથવા હિંસા ચોરી વગેરે દુષ્ટ કામોમા પ્રાયે કરીને એટલે ઘણુ કરીને નહિજ પ્રવર્ત્તે પ્રાયે કહેવાની એ મતલબ કે નિર્વાહજ ન થઇ શકતો હોય તો જૂદી વાત છે પણ તે શિવાય નજ પ્રવર્ત્તે, અને એથીજ કરીને તે સુખ સેવનીય કહેતા વગર ક્લેશે આરાધી શકાય એવો તથા પ્રશમનુ નિમિત્ત એટલે ઉપશમનુ કારણ પણ થાય છે–આ જગોએ મૂળમા અપિ શબ્દ વાપરેલ છે તે સમુચ્ચય અર્થે વાપરેલો હોવાથી 'प्रशमनिमित्त च' એમ અન્વયમા જોડવો (કોને પ્રશમનુ નિમિત્ત થાય તે કહે છે) પરને એટલે તેવા જેઓ ન હોય એવા બીજા જનોને–દાખલા તરીકે વિજય શેઠની માફક—

तत्कथा चैवं:-

इह विजयवद्धणपुरे, अत्थि विसालु त्ति विस्सुओ सिट्ठी,
कयकोहजोहविजओ, विजओ नामेण से पुत्तो १

सो उज्झायमुहाओ कयाइ आयन्नई इम वयण,
"अप्पहिएण नरेण, खमा पहाणणे होय व्व" २

તે વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે:—

ઇહા (ભારત ક્ષેત્રમા) વિજય વર્ધન નામના નગરમા વિશાળ નામે એક સુપ્રસિદ્ધ શેઠ હતો, તેને ક્રોધરૂપ યોદ્ધાનો વિજય કરનાર વિજય નામે પુત્ર હતો ૧

તે કુમારે પોતાના શિક્ષકના મુખથકી કોઇક વેળાએ આવુ વચન સાભળ્યુ કે, "પોતાનુ હિત ઇચ્છનાર માણસે ક્ષમાવાન્ થવુ" ૨

इह विजयवर्द्धनपुरे अस्ति विशाल इति विश्रुतः
श्रेष्ठी, कृतक्रोधयोधविजयो विजयो नाम्ना तस्य पुत्रः १

स उपाध्याय मुखात् कदाचित् आकर्णयति इद वचन,
आत्महितेन नरेण क्षमाप्रधानेन भवितव्य २

जओ

खती सुहाण मूल, मूल कोहो दुहाण सव्वाण,
विणओ गुणाण मूल, मूल माणो अणत्थाण. ३

"जिणजणणीरमणीण, मणीण चिंतामणी जहा पवरो,
कप्पलया य लयाण, तहा खमा सव्वधम्माणं " ४

"इह इक्क चिय खतिं, पडिवज्जिय जियपरीसहकसाया,
सायाणत मणता, सत्ता पत्ता पय परम " ५

જે માટે કહેલુ છે કે

"સર્વ સુખોનુ મૂળ ક્ષમા છે, સર્વ દુખોનુ મૂળ ક્રોધ છે, સર્વ ગુણોનુ મૂળ વિનય છે, અને સર્વ અનર્થોનુ મૂળ માન છે " ૩

"સઘળી સ્ત્રીઓમા તીર્થકરની માતા ઉત્તમ ગણાય છે, સઘળી મણિઓમા ચિતામણિ ઉત્તમ ગણાય છે, સઘળી લતાઓમા કલ્પલતા ઉત્તમ ગણાય છે તેમ સઘળા ધર્મોમા ક્ષમા એજ ઉત્તમ ધર્મ ગણાય છે" ૪

"અહીં એકલી ક્ષમાને સ્વીકાર કરી પરીષહો તથા કષાયોને જીતીને અનત જીવો અનત સુખમય પરમપદને પામ્યા છે" ૫

क्षाति सुखाना मूल, मूल क्रोधो दु.खाना सर्वेषा,
विनयो गुणाना मूल, मूल मानो नर्थाना ३

जिनजननी रमणीना, मणीना चिंतामणि यथा प्रवर
कल्पलता च लताना, तथा क्षमा सर्वधर्माणा ४

इह एका चैव क्षाति प्रतिपद्य जितपरीषहकषायाः
सातानत मनताः सत्त्वाः प्राप्ता. पद परम. ५

पीउसवरिससरिस, त सो सगिणइ तत्तबुद्धीअे,
जाओ विउसो कमसो, पत्तो य सुतारतारुन्न ६

पियरेहिं वसतपुरे, सागरसिट्ठिस्स गोसिरि धूय.
परिणाविओ तहिच्चिय, मुत्तु पिय नियपुर पत्तो. ७

ससुरगिहाउ कयाइवि, घित्तु पिय नियगिहंमि सो इतो,
अद्धपहे पडिभणिओ, नियपियरुक्कठियपियाअे ८

કુમાર તત્ત્વ બુદ્ધિથી તે વચનને અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન ગણવા લાગ્યો, અને અનુક્રમે ભણીને વિદ્વાન થઈ મનોહર યોવનપણુ પામ્યો ૬

તે કુમારને તેના માબાપે વસતપુરમા સાગર શેઠની ગોશ્રી નામની પુત્રી સાથે પરણાવ્યો, તે સ્રીને ત્યા પિયરમાજ રહેવા દઇ વિજય કુમાર પોતાના શહેરમા આવ્યો ૭

હવે કયારેક સસરાના ઘરથી પોતાની પ્રિયાને તેડીને તે પોતાના ઘર તરફ આવતો હતો, તે જેવો અર્ધે રસ્તે આવી પહોચ્યો કે ગોશ્રીને પોતાના પિયરમા રહેવાની ઉત્કઠા થવાથી તેણી તેને કહેવા લાગી ૮

पीयूषवर्षसदृश तत् स सगणयति तत्त्वबुद्धा,
जातो विद्वान् क्रमश प्राप्त श्च सुतारतारुण्यं ६

पितृभ्या वसतपुरे सागरश्रेष्ठिनो गोश्रिय पुत्रीं,
परिणापित. तत्रचैव मुक्त्वा प्रिया निजपुर प्राप्त ७

श्वशुरगृहाव् कदाचिदपि गृहीत्वा प्रिया निजगृहे स इयन्,
अर्द्धपथे प्रतिभणितो निजपितृगृहोत्कठित प्रियया ८

वाहइ तिसापिसाई, भिस मम नाह, तो इमो तुरिय;
पत्तो कुवे सद्धिं, णुमग्गलग्गाइ दइयाओ. ९

जा कड्ढइ वारिं तओ, ता अवडे त खिवितु सा पत्ता,
जणयगिहे भणइ अह, न तेण नीया असउणत्ता १०

निवडतो स तदुब्भव, तरुमि लग्गिय विणिग्गओ तत्तो,
चिंतइ सहावसोमो, किं तीइ अणुल्लिओ अहयं ११

હે નાથ, મને બહુ આકરી તરસરૂપી પિશાચણી પીડે છે, ત્યારે આ કુમાર તરત પાછળ ચાલતી તે પ્રિયાની સાથે કૂવા પાસે આવ્યો ૯

કુમાર તે કૂવામાથી જેવો પાણી કાઢવા લાગ્યો કે તેને તેમા ધક્કો મારી તે ગોરી બાપના ઘરે પાછી વળી આવી અને કહેવા લાગી કે અપ શુકન થવાના કારણે તમારો જમાઇ મને તેડી નહિ ગયો ૧૦

કૂવામા પડેલો કુમાર તેમા ઊગેલા ઝાડને પકડી તેમાથી બાહેર આવ્યો, અને સૌમ્ય સ્વભાવવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે શામાટે મને તે ણીએ કૂવામા નાખ્યો હશે? ૧૧

बाधते तृपापिशाची भृश ममनाथ तदा अयत्वरित,
प्राप्त: कूपे सार्द्ध अनुमार्गलग्नया दयितया ९

यावत् कर्षयति वारि तत , तावत् अवटे त क्षिप्त्वा सा प्राप्ता,
जनकगृहे भणति अह, न तेन नीता अपशकुनत्वात्. १०

निपतन् स तदुद्भवतरौ, लगित्वा विनिर्गत स्तत.
चिंतयति स्वभावसौम्य., किं तया क्षिप्त. अह. ११

हु नाय पियगिहगमण, पवण चित्ताइ ता अरे जीव,
मा कुणसु तीई उवरिं, रोस सोस च टे हस्स. १२

सव्वो पुव्वकयाण, कमाण पावअे फलविवाग,
अवराहेसु गुणेसुय, निमित्तमित्त परो होइ. १३

जइ खमसि दोसवते, ता तुह खतीइ होइ अवयासो,
अह न खमसि नो तुह अवि, सया अखतीइ वावारो १४

હા જાણ્યુ, પિયર જવાના ઈરાદાથી તેણીએ એમ કર્યું, માટે હે જીવ, તેણીના ઊપર રોષ મ કર કેમકે તેમ કર્યાથી પોતાના શરીરનુ જ શોષ થાય છે ૧૨

સર્વ કોઈ પોતાના પૂર્વકૃત કર્મોનો ફળ વિપાક પામે છે, માટે અપરાધ અથવા ઉપકાર કરવામા સામો માણસ તો નિમિત્ત માત્ર રૂપે રહેલ છે ૧૩

જો તુ દોષવાળા ઊપર ક્ષમા કરે તોજ તને ક્ષમા કરવાનુ ટાકણુ મળે, પણ જો ત્યા તુ ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તને હમેશા અક્ષમાનોજ વાપરો રહેશે–અર્થાત્ ક્ષમા કરવાનો અવકાશજ નહિ મળશે ૧૪

हुं ज्ञात पितृ गृहगमन, प्रवणचित्तया ततः अरे जीव,
मा कुरु तस्याउपरि रोष शोष च देहस्य. १२

सर्वः पूर्वकृताना कर्मणा प्राप्नोति फलविपाक,
अपराधेषु गुणेषुच निमित्तमात्र परो भवति. १३

यदि क्षमसि दोषवत स्तदा तव क्षात्या भवति अवकाश.
अथ न क्षमसि तत. तत्रापि सदा अक्षात्या व्यापार' १४

(આ ગાથાનો બીજી રીતે પણ અર્થ થઈ શકે છે, તે આ પ્રમાણે કે) જો તુ દોષવાળા ઊપર ક્ષમા કરે, તો તારા ઊપર પણ ક્ષમા કરવાનો પ્રસગ આવશે (એટલે કે તુ ક્ષમા કરશે તો, બીજા પણ તારા ઊપર ક્ષમા કરશે) પણ જો તુ ક્ષમા નહિ કરે, તો પછી તારાપર પણ હમેશા અક્ષમાજ વાપરવામા આવશે (અર્થાત્ તારા ઊપર પણ કોઇ ક્ષમા નહિ કરવાનો)

इय चिंतिय नियगेह, पत्तो जणणीइ पच्छिओ भणइ,
अवसउणकारणा मे, सुणहा नो आणिया अव १५

वहुआ* वहुआणयणे, पिऊहि भणिओवि सो न उच्छहइ,
को तीइ वराईओ, काहिइ दुक्ख ति काऊण. १६

कइयावि भिस मित्तेहि, पेरिओ सो गओ ससुरगेहे,
ठाऊण कइवयदिणे, घित्तु पिय सगिह मणुपत्तो १७

એમ ચિતવીને તે પોતાના ઘરે વળી આવ્યો ત્યારે માતાએ પૂછતા કહેવા લાગ્યો કે, અપશુકન થવાના કારણે હે માતા ! હુ વહુને તેડી આવ્યો નહિ १५

બાદ ઘણી વેળાએ માબાપ વહુને તેડવા માટે તેને કહેતા, તોપણ તે તૈયાર નહિ થતો, અને વિચારતો કે, તે બાપડીને કોણ દુ ખી કરે ? १६

છતા એક વેળાએ મિત્રોએ બહુ પ્રેરણા કરવાથી તે સસરાના ઘરે

इति चिंतयित्वा निजगेह प्राप्तो जनन्या पृष्टो भणति,
अपशकुनकारणात् मया स्नुषा नो आनीता अव १५

वहुवेल वध्वानयने पितृभ्या भणितोपि स न उत्सहते,
क स्तस्या वराकया' करिष्यति दु ख मिति कृत्वा १६

कदापि भृश मित्रै प्रेरित' स गत' श्वशुरगृहे,
स्थित्वा कतिपय दिनानि गृहीत्वा प्रिया स्वगृह मनुप्राप्तः १७

* वहुआ એ રૂપ બહુ શબ્દપર કાગાથ પ્રાકૃતમા દા પ્રત્યય લગાવતા થાય— પણ જે वहुहा એવો પાઠ માનિયે તો वहुधा શબ્દનો તે બરાબર રૂપ થાય

ગયો, ત્યા કેટલાક દિવસ રહીને પ્રિયાને તેડી પોતાને ઘેર આવ્યો ૧૭

पियरेसु उवरएसु, जाय तेसिं गिहस्स सामित्त,
पिम्मपराण कमेण, चउरो तणया समुप्पन्ना १८

पयईसोमसहावो, विजओ पाएण हणियबहुपावो,
जाओ सुसेवणिज्जो, परियण सुहिसयणपभिईण १९

तस्ससग्गि वसेण, पसमिकथणो घणो जणो जाओ,
ज सगाउ जियाण, गुणागुणा हुति भणिय च २०

ત્યારકેડે માબાપ ચાલી ગયા બાદ, તેઓ ઘરના ધણી થયા, અને અરસપરસ પ્રેમ ધરી રહેવા લાગ્યા તેમને અનુક્રમે ચાર પુત્રો થયા ૧૮

મૂળ પ્રકૃતિએ શાત સ્વભાવવાળો હોવાથીજ પ્રાયે વિજય બહુ પાપ તોડી શકતો હતો, અને તેમ હોવાથી પરિજન, મિત્ર, તથા સગાવહાલા વ ગેરા તેને સુખે સેવી શકતા હતા ૧૯

તેની સોબતના યોગથી ઘણા લોક પ્રશમ ગુણ પામ્યા, કારણ કે સોબતના લીધેજ જીવોને ગુણ દોષ પ્રાપ્ત થાય છે, જે માટે કહેલુ છે કે,—૨૦

पित्रोः उपरतयोः जात तयोः गृहस्य स्वामित्व,
प्रेमपरयो क्रमेण चत्वार स्तनयाः समुत्पन्ना' १८

प्रकृति सोम्यस्वभावो विजयः प्रायेण हतबहुपाप.
जात. सुसेवनीयः परिजन सुहृत्स्वजन.प्रभृतीना. १९

तत्ससर्गवशेन, प्रशमकथने घनो जातः
यत् संगात् जीवाना, गुणागुणो भवत' भणित च. २०

(काव्य.)

संतप्तायसि सस्थितस्य पयसो नामापि न ज्ञायते-
मुक्ताकारतया तदेव नलिनीपत्रस्थित राजते,

स्वातौ सागरशुक्तिसपुट्गत तज्जायते मौक्तिक-
प्रायेणा धमम'यमोत्तमगुणः ससर्गतो दृश्यते २१*

निव्वुइदाणपहाण, खमागुण मुणिय सुहमणो विजओ,
जइ नियइ कपि कलहतय, तओ भणइ इय वयण २२

विलसिरपरमपमोया, खमापहाणा भवेह भो लोया,
मा कुणह कहवि कोह ओह पि व भवसमुद्दस्स. २३

तपेला लोढ उपर पाणी नाखीये ते, तेनु नाम पण जणाशे नहि, कमळिनीना पादडापर नाखता ते जळबिंदु मोती जेवु देखाई रहेशे, स्वात नक्षत्र वरसता दरियाई छीपमा पडीने तेज पाणी खुद मोती थाय छे माटे अधम-मध्यम अने उत्तम गुणो प्राये संाबतना लीधेज थाय छे २१

क्षमा गुणने मुक्ति मेळववानु प्रधान कारण जाणीने शुभ चित्तवाळो विजय जो कोईने कजीआे करते। देखते। ते। आवा वचन कहेते। २२

हे लोको, तमे परम प्रमोदमा मग्न रही क्षमावाळा थाओ, अने कोई पण प्रकारे क्रोध म करो कारण के क्रोध ए भव समुद्रनो प्रवाह रूपज छे २३

---

* आ काव्य भर्तृहरीना नीतिशतकनु छे

निर्वृत्तिदानप्रधान क्षमागुण ज्ञात्वा शुभमना विजय'
यदि पश्यति कमपि कळहायत ततो भणति इति वचन २२

विलसत्परमप्रमोदा' क्षमा प्रधाना भवत भो लोका'
मा कुरुत कथमपि क्रोध ओघ मिव भवसमुद्रस्य २३

धम्मत्थकाममुक्खाण, हारण कारण दुहसयाण,
कल्ह कलहसा इव, कलुसजल चयह भो भविया. २४

सव्वस्सावि हिलीय, अजपिय जपियाउ वर मिहय,
निउणमइस्स परस्स वि, अपुच्छिय पुच्छियाउ वर. २५

इय पइदिण मुवएस, दित जणय भणेइ जिट्ठसुओ,
किं ताय तुम पुणरुत्त, मेव मुवइससि सव्वेसिं २६

ધર્મ અર્થ કામ અને મોક્ષ એ ચારે પુરૂષાર્થને નાશ કરનાર અને સેંકડો દુખોના કારણભૂત એવા કલહને ગજહંસો જેમ કલુષિત જળનો ત્યાગ કરે, તેમ તેમ હે ભવ્યો! તમે પણ ત્યાગ કરો ૨૪

કોઇના પણ દોષ બોલી બતાવ્યા કરતા ન બોલવા એ સારૂ છે, અને બીજા હુશિયાર માણસે પણ તે બાબત પૂછવા કરતા ન પૂછવી સારી * ૨૫

એમ હંમેશ ઉપદેશ આપતા વિજય શેઠને તેનો મોટો પુત્ર પૂ-

धर्मार्थकाम मोक्षाना हारण कारण दुःखशताना,
कलह कलहसा इव कलुपजल त्यजत भो भव्या॰ २४

सर्वस्यापि चालीक अजल्पित जल्पिताद् वर मिह,
निपुणमतेः परस्यापि अपृष्ट पृष्टाद् वर २५

इति प्रतिदिन मुपदेश ददत जनक भणति ज्येष्ठ सुतः
किं तात त्व पुनरुक्त मेव उपदिशसि सर्वेषा. २६

* આ વાતને મળતી કહેવત છે કે "ન બોલ્યામા નવ ગુણ" मौनं सर्वार्थ साधन.

છવા લાગ્યો કે હે પિતાજી! તમે બધાને એની એજ વાત કેમ કહો છો? ૨૬

विजओ जपइ अणुहव, सिद्ध मिण वच्छ मज्झ सो आह,
कहणु भणइ तो सिट्ठी, अजपिय जपियाउ वर. २७

गाढायरेण तणएण, पभणिओ अह भणेइ सिट्ठी वि,
तुह जणणीइ पुरा ह, पणुल्लिओ नियडअवडमि २८

नय त तीएवि मए, कहिय जा त सुहावह जाय,
तुमए वि तओ एय, कहियव्व नेव कस्सावि २९

વિજય બોલ્યો કે હે વત્સ, મને એ વાત અનુભવ સિદ્ધ થએલ છે ત્યારે મોટો પુત્ર બોલ્યો કે તે શી રીતે? ત્યારે વિજય બોલ્યો કે તે વાત કહેવા કરતા ન કહેવી સારી ૨૭

પુત્રે બહુ આગ્રહ કરીને કહ્યાથી શેઠે વાત કહી કે, પૂર્વે મને તારી માએ વિષમ કૂવામા નાખ્યો હતો ૨૮

આ વાત મે તેણીને પણ ફરી નથી કહી અને તેથી સઘળુ સારૂ થયુ છે, માટે તારે પણ એ વાત કોઇને કહેવી નહિ ૨૯

विजयो जल्पति अनुभव सिद्ध मिद वत्स मम स आह कथनुं,
भणति तत्र श्रेष्ठी अजल्पित जल्पिताद् वर. २७

गाढादरेण तनयेन, प्रभणित अथ भणति श्रेष्ठी अपि,
तव जनन्या पुरा अह, प्रणुदित निकटावटे २८

नच तत् तस्या अपि मया कथित यावत् तत् सुखावह जात,
त्वयापि तत अतत् कथितव्य नैव कस्यापि २९

हसिऊण ऊणमइणा, तेण पुट्ठ कयाइ कि अमो,
सच्च मिण ज ताओ, तुमए कुवमि पक्खित्तो ३०

कह नाय मिण तीए, पुट्ठे सो आह तायवयणाओ,
त सुणिय लज्जिया सा, हियय फुडिउ धस त्ति मया ३१

एयं नाउ विजओ, अप्प अप्पासय ति निंदतो,
सोयभरभरियहियओ, करेइ दइआइ मयकिच्चं ३२

सवेगरगियमणो, कयावि सिरिविमलसूरिपासमि,
निरवज्ज पव्वज्ज, सज्जो पडिवज्जए विजओ ३३

તે તુચ્છ બુદ્ધિવાળા પુત્રે કોઈ વેળા હસતા હસતા પૂછ્યુ કે, હે મા, શુ તમે અમારા બાપને કૂવામા નાખ્યો હતો, એ વાત સાચી છે? ૩૦

તે પૂછવા લાગી કે, તે તે કેમ જાણ્યુ? ત્યારે તે બોલ્યો કે બાપે વાત કહી તેથી ત્યારે એ સાભળીને તે એટલી શરમ પામી કે તેનુ હૃદય ફુટી જવાથી તે મરણ પામી ૩૧

એ વાત જાણીને વિજય પોતાને તુચ્છ આશયવાળો ગણી નિંદતો થકો શોકાતુર થઈ તે દયિતાનુ અગ્નિસસ્કારાદિ મૃતકાર્ય કર્યું ૩૨

બાદ તેનુ મન સવેગથી રગિત થવાથી અવસર પામી શ્રી વિમળ-

हसित्वा ऊनमतिना, तेन पृष्ट कदापि कि अंबे,
सत्य मिद यत् तातस्त्वया कूपे प्रक्षिप्त' ३०

कथ ज्ञात मिदं, तया पृष्टे स आह, तातवचनात्,
तद् श्रुत्वा लज्जिता सा, हृदय स्फुटित झटिति मृता। ३१

एतद् ज्ञात्वा विजय' आत्मान अल्पाशय मिति (कृत्वा) निंदन्,
शोकभरभृतहृदयः करोति दयितायाः मृतकृत्यं ३२

सवेगरंगित मनाः कदापि श्री विमलसूरि पार्श्वे,
निरवद्या प्रव्रज्या सद्य' प्रतिपद्यते विजयः ३३

સૂરિના પાસે તરત નિરવદ્ય પ્રવ્રજ્યા અંગીકાર કરી ૩૩

सामन्न बहुवरिसे, परिपालिय चइय पाटव देह,
लहिउ च अमरगेह, कमेण पाविहि य सिद्धि पि ३४

इति निशम्य सुसाम्य निबंधन विजयवृत्त मुदार मनुत्तर,
प्रकृतिसौम्यगुण गुणशालिन श्रयत भव्यजना जननच्छिदे ३५

इति विजय कथा ॥ ७ ॥

ઘણા વર્ષ સાધુપણું પાળી શાંત સ્વભાવ હોવાથી તંદુરસ્ત રહેલા શરીરને ત્યાગ કરી દેવતા થયો, અને અનુક્રમે સિદ્ધિ પામશે ૩૪

આ રીતે સામ્ય ભાવજનક ઉદાર અને ઉત્કૃષ્ટ વિજયશેઠનું વૃત્તાંત સાભળીને ગુણશાળી ભવ્યજનો તમે જન્મનો ઉચ્છેદ કરવા સારૂ પ્રકૃતિ સૌમ્યપણું નામે ત્રીજો ગુણ ધારણ કરો ૩૫

એ રીતે વિજયશેઠની કથા છે.

ચતુર્થ ગુણ.

प्ररूपितः प्रकृतिसौम्य इति तृतीयो गुण. । अथ चतुर्थं लोकप्रियगुण माह ।

પ્રકૃતિ સૌમ્યપણારૂપ ત્રીજો ગુણ બતાવ્યો, હવે લોકપ્રિય પણારૂપ ચોથો ગુણ કહે છે

श्रामण्य बहूवर्षान् परिपाल्य त्यक्त्वा पटु देह,
लब्ध्वा चामरगेह क्रमेण लप्स्यते सिद्धिं च ३४

(मूळ गाथा.)

इहपरलोयविरुद्ध,
न सेवए दाणविणयसीलड्ढो,
लोयप्पिओ जणाण,
जणेइ धम्मंमि वहुमाण ११

(મૂળનો અર્થ.)

જે પુરૂષ દાતા વિજયવ ત અને સુશીલ થઇ આ લોક અને પરલોકથી જે વિરૂદ્ધ કામો હોય તેને નહિ કરે તે લોકપ્રિય થઇને લોકોને ધર્મ્મમા બહુ માન ઊપજાવે. ११

(ટીકા)

इहलोक विरूद्ध परनिंदादि,
ઇહલોક વિરૂદ્ધ એટલે પરનિંદા વગેરે કાર્યો,

यदुक्त—

सव्वस चेव निंदा, विमेसओ तहय गुणसमिद्धाण,
उज्जुधम्मकरणहसण रीढा जणपूयणिज्जाण १

જે માટે કહેલુ છે કે,—

(લોક વિરૂદ્ધ કાર્યો આ પ્રમાણે છેઃ—)

સર્વ કોઇની નિંદા કરવી અને તેમા પણ વિશેષે કરીને ગુણવાન્ પુરૂષોની નિંદા કરવી, ભોળે ભાવે ધર્મ કરનાર ઊપર હસવુ, જન પૂજનીય પુરૂષોનુ અપમાન કરવુ, १

सर्वस्य चैव निंदा विशेषत स्तथाच गुणसमृद्धाना,
ऋजुधर्मकरणहसन रीढा जनपूजनीयाना। १

वहुजण विरुद्धसगो, देसादाचारलघण तहय,
उव्वणभोगो य तहा, दाणाइ वि पयड मन्नेसिं २

साहुवसणमि तोसो, सइसामत्थमि अपडियारो य,
एमाइयाइ इत्थ, लोग विरुद्धाइ नेयाणि ३

इति

બહુ લોકથી જે વિરૂદ્ધ હોય તેની સોબત રાખવી, દેશ કુલ જાત વગેરેના જે આચાર હોય તેનુ ઉલ્લઘન કરવુ, ઉદ્ભટ વેષ કે ભપકો રાખવો, બીજા દેખે તેમ (નાદે ચડી) દાન વગેરે કરવુ २

ભલા માણુસને કષ્ટ પડતા રાજી થવુ, પોતાનુ સામર્થ્ય છતા ભલા માણસને પડતુ કષ્ટ નહિ અટકાવવુ, ઈત્યાદિક કાર્યો આ જગોએ લોક વિરૂદ્ધ જાણવા ३

परलोकविरुद्ध खरकर्मादि

પરલોક વિરૂદ્ધ કાર્ય તે ખરકર્મ એટલે જે કામ કરતા સખ્તાઈ વાપરવી પડે તે

तद्यथा

वहुधा खरकर्मित्व, शीरपतित्व च शुल्क पालत्वं
विरति विनापि सुकृती करोति नैवप्रकारमय १

वहुजनविरुद्धसगो देशाद्याचारलघन तथाच,
उल्वणभोग श्च तथा दानाद्यपि प्रकट मन्येषा, २

साधुव्यसने तोष मति सामर्थ्ये अप्रतीकार श्च,
एवमादिकानि लोकविरुद्धानि ज्ञेयानि ३

(હરિભદ્રસૂરિ)

તે આ પ્રમાણે છે:—

બહુ પ્રકારના ખરકર્મ જેવા કે જળાદનુ કામ, જકાત વસુલ કરનારનુ કામ ઇત્યાદિ એવા પ્રકારના કામ સુકૃતી પુરૂષે વિરતિ ન લીધી હોય તોપણ નહિ કરવા -૧

उभयलोकविरुद्ध द्यूतादि

ઉભયલોક વિરૂદ્ધ કાર્ય તે જુગાર વગેરે સાત વ્યસનો -

तद्यथा

द्यूत च मांस च सुरा च वेश्या, पापर्द्धि चौर्य परदारसेवा,
एतानि सप्तव्यसनानि लोके पापाधिके पुंसि सदा भवति १
"इहैव निंद्यते शिष्टै, र्व्यसनासक्तमानसः
मृत स्तु दुर्गतिं याति, गतत्राणो नराधमः" २

अय मभिप्रायः-एतानि कर्माणि लोकवैमुख्यकारणानि परिहर न्नेव शिष्टजनप्रियो भवति-धर्मस्यापि स एवा धिकारी ति।

तथा दान त्यागो, विनय उचितप्रतिपत्तिः शील सदाचारपरता, एभि रादयः परिपूर्णो यः स लोकप्रियो भवति, उक्त च—

તે આ પ્રમાણે છે.

જુગાર, માસ, દારૂ, વેશ્યા, શિકાર, ચોરી, અને પરસ્ત્રી ગમન આ સાત વ્યસનો આ જગતમા અતિ પાપી પુરૂષોમા હમેશા રહ્યા કરે છે ૧

વ્યસની માણસ ઈહા પણ સારા જનોમા નિંદાય છે, અને મરે ત્યારે તે નીચ માણસ વગર અટકાવે દુર્ગતિએ પહોચે છે ૨

તેથી કહેવાની મતલબ એ છે કે એ કામો કરવાથી લોકોની અપ્રીતિ થાય છે, માટે તેમનો પરિહાર કરે તોજ સારા જનોને પ્રિય થાય અને ધર્મ કરવાનો પણ તેજ અધિકારી ગણાય

તથા દાન એટલે સખાવત, વિનય એટલે યોગ્ય સત્કાર, તથા શીળ

बहुजण विरुद्धसगो, देसादाचारलंघण तहय,
उव्वणभोगो य तहा, दाणाइ वि पयड मन्नेसिं २

साहुवसणमि तोसो, सइसामत्थमि अपडियारो य,
एमाइयाइ इत्थ, लोग विरुद्धाइ नेयाणि ३

इति

બહુ લોકથી જે વિરૂદ્ધ હોય તેની સોબત રાખવી, દેશ કુલ જાત વગેરેના જે આચાર હોય તેનુ ઉલ્લઘન કરવુ, ઉદ્ભટ વેષ કે ભપકો રાખવો, બીજા દેખે તેમ (નાદે ચડી) દાન વગેરે કરવુ ૨

ભલા માણુસને કષ્ટ પડતા રાજી થવુ, પોતાનુ સામર્થ્ય છતા ભલા માણુસને પડતુ કષ્ટ નહિ અટકાવવુ, ઇત્યાદિક કાર્યો આ જગોએ લોક વિરૂદ્ધ જાણવા ૩

परलोकविरुद्ध खरकर्मादि

પરલોક વિરૂદ્ધ કાર્ય તે ખરકર્મ એટલે જે કામ કરતા સખ્તાઈ વાપરવી પડે તે

तद्यथा

बहुधा खरकर्मित्व, शीरपतित्व च शुल्क पालत्व.
विरति विनापि सुकृती करोति नैवमकारमय १

बहुजनविरुद्धसगो देशाद्याचारलंघन तथाच,
उल्वणभोग श्च तथा दानाद्यपि प्रकट मन्येषा. २

साधुव्यसने तोष' मति सामर्थ्ये अप्रतीकार श्च,
एवमादिकानि लोकविरुद्धानि ज्ञेयानि ३

(હરિભદ્રસૂરિ)

તે આ પ્રમાણે છેઃ—

બહુ પ્રકારના ખરકર્મ જેવા કે જળાદનુ કામ, જકાત વસુલ કરનારનુ કામ ઇત્યાદિ એવા પ્રકારના કામ સુકૃતી પુરૂષે વિરતિ ન લીધી હોય તોપણ નહિ કરવા -૧

उभयलोकविरुद्धं द्यूतादि

ઉભયલોક વિરૂદ્ધ કાર્ય તે જુગાર વગેરે સાત વ્યસનો –

तद्यथा

द्यूतं च मांसं च सुरा च वेश्या, पापर्द्धि चौर्यं परदारसेवा,
एतानि सप्तव्यसनानि लोके पापाधिके पुंसि सदा भवति १
"इहैव निंद्यते शिष्टै, र्व्यसनासक्तमानसः
मृत स्तु दुर्गतिं याति, गतत्राणो नराधमः" २

अय मभिप्रायः–एतानि कर्माणि लोकवैमुख्यकारणानि परिहर न्नेव शिष्टजनप्रियो भवति–धर्मस्यापि स एवा धिकारी ति।

तथा दानं त्यागो, विनय उचितप्रतिपत्ति' शीलं सदाचारपरता, एभि रादयः परिपूर्णो यः स लोकप्रियो भवति, उक्तं च—

તે આ પ્રમાણે છે

જુગાર, માંસ, દારૂ, વેશ્યા, શિકાર, ચોરી, અને પરસ્ત્રી ગમન આ સાત વ્યસનો આ જગતમા અતિ પાપી પુરૂષોમા હમેશા રહ્યા કરે છે १

વ્યસની માણસ ઈહા પણ સારા જનોમા નિંદાય છે, અને મરે ત્યારે તે નીચ માણસ વગર અટકાવે દુર્ગતિએ પહોચે છે ૨

તેથી કહેવાની મતલબ એ છે કે એ કામો કરવાથી લોકોની અપ્રીતિ થાય છે, માટે તેમનો પરિહાર કરે તોજ સારા જનોને પ્રિય થાય અને ધર્મ કરવાનો પણ તેજ અધિકારી ગણાય

તથા દાન એટલે સખાવત, વિનય એટલે યોગ્ય સત્કાર, તથા શીળ

એટલે સદાચારમા તત્પર રહેવુ તે, એ ગુણોથી જે આઢય કહેતા પરિપૂર્ણ હોય તે લોકપ્રિય થાય છે જે માટે કહેવુ છે કે—

" दानेन सत्त्वानि वशी भवति, दानेन वैराण्य पि यांति नाश,
परोपि वधुत्व मुपैति दानात, तस्मा द्धि दान सतत प्रदेय ?" १

"विणएण नरो गधेण, चदण सोमयाइ रयणियरो,
महुररसेण अमय, जणप्पियत्त लहइ भुवणे २"

"सुविसुद्धसीलजुत्तो, पावइ किर्त्ति जस च इह लोए,
सव्वजणवल्लहो विय, सुहगइभागी य परलोए ३"

इति

एतस्य धर्मप्रतिपत्तौ फल माह—

--एवविधो लोकप्रियो, जनाना सम्यग्दृशा मपि, जनय त्युत्पादयति, धर्मे यथावस्थितमुक्तिमार्गे, वहुमान मातरप्रीतिं धर्मप्रतिपत्तिहेतु बोधिवीज वा । विनयधरवत् । तथाचोक्त—

સખાવતથી દરેક પ્રાણી વશ થાય છે, સખાવતથી વેરો ભૂલી જવાય છે, સખાવતથીજ શત્રુ પણ બધુતુલ્ય થાય છે, માટે હમેશા સખાવત કરતા રહેવુ ૧

માણસ વિનયથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચદન તેની સુગધથી લોકોને પ્રિય થાય છે, ચદ્ર તેની થડકથી લોકોને પ્રિય થાય છે, અને અમૃત તેના મીઠાશથી લોકોને પ્રિય થાય છે ૨

નિર્મળ શીળવાન્ પુરૂષ આ લોકમા કીર્ત્તિ અને યશ મેળવે છે અને સર્વ લોકને વલ્લભ પણ થાય છે, તથા પરલોકમા ઉત્તમ ગતિ પામે છે ૩

એવો લોકપ્રિય પુરૂષ ધર્મ પામે તો તેથી જે ફળ થાય તે કહે છે—

એવી રીતનો લોકપ્રિય પુરૂષ જનોને એટલે સમ્યગ્દૃષ્ટિ જનોને પણ

ધર્મમા એટલે કે ખરેખરા મુક્તિ માર્ગમા, બહુ માન એટલે આતરગિક પ્રીતિ તેને જણુવે છે એટલે ઊપજાવે છે અથવા જેનાવડે ધર્મ પામી શકાય એવા બોધીબીજને ઉત્પન્ન કરે છે, વિનયધર માફક જે માટે કહ્યુ છે કે

"युक्त जनप्रियत्व, शुद्ध सद्धर्मसिद्धि फलद मल,
धर्मप्रशसनादे, बीजाधानादिभावेन" १ (इति)

ધર્મની પ્રશ સા તથા બીજા વાનનુ કારણુ હોવાથી લોકપ્રિયપણુ ખરા ધર્મની સિદ્ધિ કરવા સમર્થ છે એ વાત યથાર્થ છે १

विनयंधर कथा पुनरेव,—

अत्थि इ सुवन्नरुइरा, चंपा चपयलय व्व पवरपुरी,
फुरियनयधम्मवुद्धी, तत्थ निवो धम्मबुद्धि त्ति १

अमरीओ वि जयती, रूवेण पिया य तस्स विजयती,
सिट्ठी य इब्भनामो, पुन्नजसा नाम से भज्जा. २

વિનયધરની કથા આ પ્રમાણે છે.

ઇહા ચ પકલતા જેમ સુવર્ણુ-સારા વર્ણુથી મનોહર છે તેમ સુવર્ણુ-સોનાથી ભરપૂર ચ પાનામે મોટી નગરી હતી, તેમા ન્યાય ધર્મની બુદ્ધિવાળો ધર્મ બુદ્ધિ નામે રાજા હતો १

તે રાજાની રૂપે કરીને દેવાગનાઓને પણુ જીતનાર વિજયતી નામે રાણી હતી, અને ત્યા ઇભ્ય નામે શેઠ હતો અને તેની પૂર્ણુયશા નામે ભાર્યા હતી २

अस्ती इ सुवर्णरुचिरा चपा चपकलता इव प्रवरपुरी
स्फुरितनयधर्मबुद्धि' तत्र नृपो धर्मबुद्धि रिति १

अमरी रपि जयती रूपेण प्रिया च तस्य विजयती,
श्रेष्ठी च इभ्यनामा पूर्णयशा नाम तस्या भार्या २

निच्च गुरुजणपणओ, नियतणुअइकतकंतिजियकणओ,
उल्लसिरवहुलविणओ, ताण विणयधरो तणओ. ३

सो सव्वकला कुसलो, कोमुइनाहु व्व सयलजण इट्ठो,
निरुवमसुंदेरिमरग, सगय जुव्वण पत्तो ४

सुहसगहियकलाओ, लवणिमउवहसियतियसरमणीओ,
सावयकुलजम्माओ, पडिवन्नगिहत्थधम्माओ ५

तारा सिरी य विणया, देवी नामाउ विमलसीलाओ,
जमग चउरो परिणेइ, पवरसिट्ठीण धूयाओ ६

हमेशा गुरु जनने पगे पडनार, पोताना शरीरनी कांतिए करी सोनाने जीतनार, अने बहु विनयवान् एवो विनयधर नामे ते शेठनो पुत्र हतो ३

ते कुमार सव कळाओमा कुशळ थई चद्रमाना माफक सर्व जनने इष्ट थई अनुपम सौदर्यना रगथी भरेली यौवन अवस्था पाम्यो ४

(त्यारे) सुखे करीने सव कळाओ शीखेली, लावण्य गुणथी देवा। नाओने हसनारी, श्रावक कुळमा जन्मेली गृहस्थ धर्मने पाळती एवी तारा,

---

नित्य गुरुजनप्रणतो निजतनूतिक्रात कांतिजितकनक',
उल्लसद्बहुलविनय स्तयोः विनयधर स्तनय. ३

स सर्वकलाकुशल कौमुदीनाथ इव सकळजनेष्ठः
निरूपमसौन्दर्यरगसगत यौवन प्राप्त ४

सुखसगृहीतकला' लावण्योपहसितत्रिदशरमणी'
श्रावककुलजन्मा' प्रतिपन्न गृहस्थ धर्मा. ५

तारा श्री य विनया देवी (इति) नाम्नी विमळशीला.
समक चतस्र' परिणयति प्रवरश्रेष्ठिना पुत्री ६

શ્રી, વિનયા, અને દેવી નામની ચાર નિર્મળ શીળવાળી મોટા શેઠોની દીકરીઓને તે એકી વેળાએ પરણ્યો ૬

ववहारसुद्धिसारो, पाय परिहरियपावपब्भारो,
सो सुहजलहिनिमग्गो, काल वोलइ अणुव्विग्गो ७

को अइसुहिओ इइय, नयरे नयकुलहरे सया सुहिए,
वत्ता इमा पवत्ता, कयावि नरनाहअत्थाणे ८

एगेण तत्थ भणिय, सुहयाण जणाण मत्थयमणि व्व,
अत्थि इह इब्भपुत्तो, धणिय विणयधरो नाम ९

હવે તે વિનયધર ચોખો વ્યવહાર ચાચવી તથા બનતા લગી પાપના કામોથી દૂર રહી સુખ સાગરમા ઝીલતો થકો ખુશ મિઝાજથી વખત પસાર કરતો ૭

આ ન્યાય ભરપૂર અને સદા સુખી નગરમા સૌથી વધારે સુખી કોણ છે? એવી રીતે એક વેળા રાજ સભામા વાત નીકળી ૮

ત્યારે એક જણ બોલ્યો કે સઘળા સુભગ જનોમા શિરોમણિ સમાન ઇભ્ય શેઠનો પુત્ર વિનયધર ઇહા અતિશય સુખી છે ૯

व्यवहारशुद्धिसारः प्रायः परिहृतपापप्राग्भारः
स सुखजलधिनिमग्नः कालं व्यतिक्रमयति अनुद्विग्नः ७

को तिसुखित इह नगरे नयकुलगृहे सदा सुखिते,
वार्त्ता इय प्रवृत्ता कदापि नरनाथास्थाने. ८

अेकेन तत्र भणितं सुभगाना जनाना मस्तकमणि रिव,
अस्ति इह इभ्यपुत्र' बाढ विनयधरो नाम ९

जस्स धण वणयस्स व, जणप्पिय रूव ममरपहुणु व्व,
जीवस्स व अमलमई, करिरायस्स व सया दाण. १०

जस्सय पियाउ चउरो, अइसयसुंदेरमदिर दट्ठु,
विलियाओ अमरीओ, मन्ने नो इति दिट्ठिपह ११

इच्चाइ बहुपयार, निरुनिरुवमवन्नण सुणिय ताण,
मयणसरपसरविहुरो, राया रायाउरो जाओ १२

જાણુ કે જેના પાસે કુબેર માફક ધન છે, ઇંદ્ર તુલ્ય લોકપ્રિય જેનુ રૂપ છે, જીવના માફક નિર્મળ જેની બુદ્ધિ છે, અને મોટો હાથી જેમ હમેશા દાન (મદજળ) ઝરે તેમ જેનુ હમેશા દાન થયા કરે છે ૧૦

જેની ચારે પ્રિયાઓ અત્યત સુદર રૂપવાળી છે કે જેમને જોઇને દેવાગનાઓ છાનીમાની કયાક છુપાઈ રહેલી હોવાથી હુ માનુછુ કે દૃષ્ટિ ગોચર થતી નથી ૧૧

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારનુ તેમનુ અનુપમ વર્ણન સાભળીને કામબાણ ના જોરથી પીડાતો રાજા તેઓ તરફ રાગાધ થઇ પડયો ૧૨

यस्य धन धनदस्येव जनप्रिय रूप ममरप्रभो रिव,
जीवस्ये न अमलमति. करिराजस्य इव सदा दान. १०

यस्यच प्रिया श्चतस्र अतिशयसौंदर्यमंदिर दृष्ट्वा,
विलीना अमर्य मन्ये नो इयति दृष्टिपथ ११

इत्यादि बहुप्रकार निरुपमवर्णन श्रुत्वा तासा.
मदनशर प्रसर विधुरो राजा रागातुरो जातः १२

तिहुयणमणोहरीओ, कह मह मपज्जिहति एयाओ,
इय चिंताउरचित्तस्म, तस्स बुद्धी इमा जाया. १३

पच्चाइय पउरजण, दोस उप्पाइउ च से वणिणो,
गिह्णामि बला ताओ, न होमि गरिहारिहो जेण, १४

इय निच्छिय एगते, निभिच्च भिच्चो पयपिओ तेण,
विणयधरेण सद्धि, कुण मित्ति कवडनेहेण १५

આએ ત્રણ ભુવનોના મનને હરનારી સ્ત્રીઓ મને શી રીતે પ્રાપ્ત થાય? એમ ચિંતવવા મશગુલ બનેલા તે રાજાને આવો વિચાર સૂઝ્યો કે ૧૩

તે વાણિયા ઊપર તહોમત મેલી નગરના લોકોની ખાતરી કરાવીને પછી જુલમ ગુજારી તેની તે સ્ત્રીઓ લઇ લઉં તો હું નિંદાપાત્ર નહિ બનુ ૧૪

એમ નિશ્ચય કરી એકાંતમાં ખાતરીદાર ચાકરને બોલાવીને તે રાજાએ તેને કહ્યું કે તું કપટ સ્નેહ બતાવી વિનયધરની સાથે દોસ્તી બાંધ ૧૫

त्रिभूवनमनो हारिण्य. कथ मम सपद्यते एता
इति चिंतातुर चित्तस्य तस्य बुद्धि रिय जाना १३

मत्याय पौरजन दोप उत्पादय च तस्य वणिजः
गृह्णामि बलात्ता' न भवामि गर्हार्हा येन, १४

इति निश्चित्य एकाते निभृत्य भृत्य' प्रजल्पित स्तेन

तत्तोवि भुज्जखडे, लहु लिहाविय इमं तुम गाह,
पच्छन्न मेव मज्झ, उवणेहि अयाणिय तेण १६

तथा हि —

" पसयच्छि रइ वियक्खणि, अज्ज अभग्गस्स तुह दुसरविरहे,
सा जामिणी तिजामा तिजाममहसि व्व मह जाया " १७

तेणवि तहेव विहिए, निवेण पउराण पेसिय भुज्जं,
देवीए गयपुडे, पहिय विणयधरेणे य, १८

પછી તેના હાથે ભોજપત્રપર નીચેની ગાથા લખાવીને ઝટપટ તેને માલમ ન પડે તે રીતે છાનામાના તે મારી પાસે લાવી આપ ૧૬

તે ગાથા આ પ્રમાણે છેઃ—

" હે વિકસ્વર આખવાળી અને રતિક્રીડામા કુશળ, તારા અસહ્ય વિરહથી પીડાતા મુજ અભાગ્યાને આજની આ રાત હજારો રાત જેવી થઈ પડી છે " ૧૭

તે ચાકરે તેમજ કર્યા બાદ રાજાએ તે ભોજપત્ર નગર જનો આ ગળ મેલ્યુ અને કહ્યુ કે આ પત્ર વિનયધરે રાણી તરફ ગધપુટમા મોક લાવેલ છે ૧૮

ततोपि भूर्जखडे लघु लेखयित्वा इमा त्व गाथा,
प्रच्छन्न मेव मम उपनय अज्ञात तेन १६

प्रसदाक्षि रतिविचक्षणे अद्याभाग्यस्य तव दु सहविरहे,
सा यामिनी त्रियामा त्रियामसहस्री व मे जाता १७

तेनापि तथैव विहिते नृपेण पौराणा प्रेषित भूर्ज,
देव्यै गन्धपुटे प्रहित विनयधरेण पतत्र १८

भो भो लिवीपरिच्छ विहिऊण विणिच्छयं कहह मज्झ,
नह पच्छा कहियव्व अहह अजुत्त कयं रन्ना १९

तेवि हु न हुंति दुद्धे, पुयरया तहवि सासण पहुणो,
कायव्वं ति भणता, कुणंति हत्थे लिविपरिच्छ. २०

पिच्छिवि लिविसवाय, भणिय नायरजणेण सविसाय,
जइवि लिवीसवाओ, नय घडइ इम तु एयाओ २१

હે નાગરિકો, લિપિની પરીક્ષા કરી ચોકસ વાત મને કહો, પાછળ-થી એમ નહિ કહેતા કે રાજાએ ગેરવાજબી કર્યુ છે ૧૯

ત્યારે નગરના શ્રેષ્ઠજનો વિચારવા લાગ્યા કે જો કે દુધમા પૂરા નહિ હોય તોપણ રાજાના હુકમને તાબે થવું જોઈયે એમ કહીને પોતાના હાથમા લેખ લઈ લિપિ પરીક્ષા કરવા લાગ્યા ૨૦

ત્યારે લિપિ તો બરોબર મળતીજ આવી તેથી દિલગીરી સાથે ન ગર લોક બોલ્યા કે જો કે લિપિ મળતી આવે છે છતા એવા માણસથી એવુ કામ થવાનુ ઘટતુ નથી ૨૧

भो भो लिपिपरीक्षा विधाय निश्चय कथयत मह्य,
नैव पश्चात् कथितव्य अहह अयुक्त कृत राज्ञा. १९

तेपि च न भवंति दुग्धे पूतरका स्तथापि शासन प्रभोः,
कर्त्तव्य मिति भणतः कुर्वंति हस्ते लिपिपरीक्षा. २०

प्रेक्ष्य लिपिसवाद भणित नागरजनेन सविषाद,
यद्यपि लिपिसवादो, नच घटते इद तु एतस्मात् २१

जो चरइ मणभिरामे, मल्लइतरुनियरवहुलआरामे,
सो कट्टइयसरीरे, करी करीरे कह रमइ ७२

जो दुल्ललिओ सलिले, सयावि माणससरस्स अइविमले,
सो कह करेइ किडुं, कल्हमो गामनडुमि ७३

जो अत्थइ तप्पासे, खणमवि पडिपुन्नपुन्नपसरस्स
वजुलसगेण विस व, पन्नगो मुयइ सो पाव ७४

ता मज्झत्थो होउ, देवो चिंतेउ वत्थुपरमत्थं,
अघडतयपि घडिय एय केणावि पिसुणेण ७५

કારણ કે જે હાથી નાગવલ્લીના આરામવાળા સુંદર વનમાં ફરે તે કાંટાળા કેરોમાં શી રીતે રમે? ૭૨

જે રાજહંસ હમેશાં માનસ સરોવરના અતિ નિર્મળ પાણીમાં રમ્યા કરે તે શી રીતે ગામના ખાબોચીયામાં ક્રીડા કરે? ૭૩

તે પરિપૂર્ણ પુણ્યશાળીના પાસે જે ક્ષણવાર પણ જઈ બેસે છે તે વાસના સંગે જેમ સર્પ વિષને મૂકે તેમ પાપને મૂકી દે છે ૭૪

માટે હવે તમો નામદારે મધ્યસ્થ થઈને ખરી વાત વિચારવી જોઈયે છીયે કે આ અઘટિત બનાવ કોઈક નીચ માણસે બનાવેલ છે ૭૫

य श्चरति मनोभिरामे मल्लकी तरुनिकरबहुलारामे,
स कटकित शरीरे करी करीरे कथ रमते ७२

यो दुर्ललित सलिले सदापि मानस सरस अतिविमले,
स कथ करोति क्रीडा कल्हमा ग्रामनद्दे ७३

य स्तिष्ठति तस्य पार्श्वे क्षण मपि प्रतिपूर्ण पुण्य प्रसरस्य
वजुलसगेन विष मिव पन्नगो मुचति स पाप ७४

तत मध्यस्थो भूय देव श्चिंतयतु वस्तुपरमार्थं,
अघटमान मपि घटित मेतद् केनापि पिशुनेन ७५

सुद्धोवि फालिहमणी, उवाहिवसओ धरेइ अन्नत्त,
खलसंगाउ इमस्स वि खलिय अकयखलियसीलस्स २६

इय भणिरे पउरजणे, पडियार मयगल व्व अगणंतो,
भंजियमेरालाणो पगओ असमंजस निवइ २७

भणइ य रे रे सुहडा, हठेण आणेह तस्स दइयाओ,
मुदेह हटगेहे, निद्धाडिय परियण दूरे. २८

અગર તો જેમ સ્ફટિકમણિ પોતે નિર્મળ છતાં ઉપાધિના પ્રમાણે અન્ય રંગ ધારણ કરે તેમ આ વિનયધર પોતે અખંડિત શીળવંત છે છતાં કોઈ દુર્જનની સોબતથી આ તેની ભૂલ થએલી લાગે છે ૨૬

આ રીતે નગર લોક બોલતા છતાં જેમ મદમત્ત હાથી મહાવતને ન ગણકારે તેમ મર્યાદારૂપ ખુંટો ભાંજીને રાજા અન્યાય કરવા તરફ તૈયાર થયો ૨૭

અને પોતાના સુભટોને બોલાવી કહેવા લાગ્યો કે તમો જોરજુલમથી તેની સ્ત્રીઓને પકડી લાવો, અને ચાકર નફરોને બાહિર કાઢી તેના હાટ તથા ઘરને શીલ મારી ચો ૨૮

शुद्धोपि स्फटिकमणि उपाधिवशतः धारयति अन्यत्व,
खलसंगा दस्यापि स्खलितं अस्खलितशीलस्य २६

इति भणति पौरजने प्रतिहार मदगळ इव अवगणयन्,
भंजितमर्यादालान. प्रगत' असमंजस नृपतिः २७

भणति च रे रे सुभटा हठेन आनयत तस्य दयिता',
मुद्रयत हट्टगेहे निर्द्धाव्य परिजन दूरे २८

तुम्भे पुण नायरया, हहो दोसिल्ल पक्खवाइल्ला,
त कारह मह पुरओ, शुद्ध जेणासु मुचामि २९

इय पउर फम्मगिराहि, ताडिया धाहिया नारिंदेण,
किवणेण मग्गणा इव, पउरा पत्ता सगेहेसु. ३०

(પછી નગર લોકોને રાજા કહેવા લાગ્યો કે) તમો નગર લોકો દોષવાનના પક્ષપાતવાળા થયા છો, પણ તેને મારી આગળ નિર્દોષ ઠરાવો એટલે હું તેને તરત છોડી દઉં ૨૯

આ રીતે કૃપણ માણસ જેમ યાચકોને નિભ્રછે છે તેમ રાજાએ અતિશય કર્કશ વાણીથી નગર લોકને તાડિત કર્યાથી તેઓ દોડીને પોતાના ઘરે પહોચ્યા ૩૦

तो विणयधरभज्जा, ताओ निरवज्जकज्जमज्जाओ,
आणाविय मुहडेहिं, राया पक्खिवइ ओरोहे ३१

બાદ વિનયધરની તે પવિત્ર કામમા તત્પર ભાર્યાઓને સુભટોથી પકડાવી મગાવી રાજાએ પોતાના અંતઃપુરમા કેદ કરી ૩૧

यूय पुन र्नागरका. हहो दोषवत् पक्षपातिन.,
न कारयत मम पुरत' शुद्ध येनाशु मुचामि २९

इति प्रचुर परुषगिराभि स्ताडिता धर्षिता नरेन्द्रेण,
कृपणेन मार्गणा इव पौरा. प्राप्ता' स्वगेहेषु ३०

ततो विनयधरभार्या ता' निरवद्यकार्यसज्जा',
आनाय्य सुभटै राजा प्रक्षिपति अवरोधे ३१

ताण सुरुव दट्ठु, चिंतइ निवई अहो अह धन्नो,
ज निसुया दिट्ठाओ, मम गेह मिमाउ पत्ताओ ३२

बहुचाडुवयणपुव्व, विसए पत्थितओ निवो ताहिं,
लज्जोणयवयणाहिं, महासईहिं इम भणिओ ३३

पररमणी रमणीय, रुव पासति अहह मूढमणा,
न मणागपि हु अप्प, निवडत भीमभवकूवे. ३४

તેમનુ સુદર રૂપ જોઈને રાજા ચિતવવા લાગ્યો કે અહો મારા ભાગ્ય, કે જેમને મે સાભળેલી તેમને જોઈ છે અને તે મારા ઘરમા પ્રાપ્ત થઈ છે ૩૨

પછી રાજાએ ઘણા મીઠા વચનોવડે તેમને વિષય સબધી પ્રાર્થના કરતા શરમથી નીચા મુખ રાખતી તે મહા સતીઓએ તેને નીચે મુજબ કહ્યુ ૩૩

અહહ અફસોસની વાત છે કે મૂઢ મનવાળા જનો પરસ્ત્રીના રમણીય રૂપ તરફ જુવે છે પણ પોતે ભયકર સસારરૂપ કૂવામા પડે છે તે તરફ લગારે જોતા નથી ૩૪

तासा सुरूप दृष्ट्वा चिंतयति नृपतिः अहो अह धन्यः
यत् निश्रुता दृष्टाः मम गेह इमाः प्राप्ताः ३२

बहुचाटुवचनपूर्व विषयान् प्रार्थयमान. नृपः ताभिः
लज्जावनतवदनाभि' महासतीभिः इदं भाणित' ३३

पररमणी रमणीय रूप पश्यति अहह मूढमनस'
न मनागपि आत्मान निपतन्त भीमभवकूपे. ३४

परजुवइ जुवव्वणभर, जे जोअते जणे जए जिणइ,
कुसुमसरो वि अणगो, कह ते वुच्चति नरसीहा ३५

परकंत कामता, गयसुचरिय जीविया महामलिणा,
गुरुपावकारिणो इव, कह ते दसति नियमुह. ३६

इह विनडियअप्पाण, कुल कलकिय अकित्ति अक्ता,
अइदुस्सहनरयदुहग्गि, तावतविया भमति भवे ३७

પરાઈ સ્ત્રીના યૌવન તરફ નજર નાખનાર લોકોને પુષ્પબાણ ધર નાર અને અગહીન કદર્પ પણ જીતતો રહે છે તો પછી તેઓ રાગ્વીર ગ ણાઈ નરસિંહ શેના કહેવાય ? ૩૫

પરસ્ત્રીને ઈચ્છતા થકા સદાચારરૂપ જીવનથી હીન થએલા મહા મ લિન જનો મહા પાપ કરનારાઓની માફક પોતાનુ મુખ તે કેમ બતાવી શકતા હશે ? ૩૬

ઇહા પોતાને બગાડી કુળને કલકિત કરી અપકીર્તિ પામીને વળતા સસારમા અતિ નહિ ખમી શકાય એવી દુખરૂપ અગ્નિના તાપમા તપ્ત થઈ જીવો ભમ્યા કરે છે ૩૭

परयुवति यौवनभर यान्पश्यतो जनान् जगति जयति,
कुसुमशरोप्यनग. कथ ते उच्यते नरसिंहा' ३५

परकाता कामयमाना गतसुचरित जीविता महामलिना.
गुरुपाप कारिण इव कथ ते दर्शयति निजकमुख ३६

इह विनाश्य आत्मान कुल कलकयित्वा अकीर्त्याक्राता',
अतिदुस्सह नरक दु खाग्नि तापतप्ता भ्रमति भवे ३७

इय सुणिय दोसजालं, नराहमाण विण ट्ठसीलाण,
मणसावि सीलरयण, मा मइलमु सुकुलमभूआ. ३८

इय सुणिय सो विलक्खो. मयलदिण त निस च कहकहवि,
गमिउ गोसे पत्तो तासिं पासे पुणोवि निवो. ३९

ता नियइ ताउ सव्वाउ, जलणजालालिकविलकेसाओ,
अइमयबीभच्छीओ, जरचीवरमलिणगत्ताओ ४०

परिगलियजुव्वणाओ, रागीण विरागकरणपउणाओ,
चिंतइ य निराणंदो, वेरग्गगओ नरवरिंदो ४१

આ રીતે શીળભ્રષ્ટ નીચ પુરૂષોના અનેક દોષ સાભળીને હે કુલીન જનો, તમે મનથી પણ શીળરૂપ રત્નને મેલુ કરો મા ૩૮

એમ સાભળીને તે રાજા વિલખો થઈ તે આખો દિવસ અને રાત જેમ તેમ વ્યતીત કરી પ્રભાતે પાછો તેમની પાસે આવ્યો ૩૯

તેવામા તે સર્વે સ્ત્રીઓ તેને અગ્નિની જ્વાળા માફક પીળા કેશ વાળી અતિશય બીભત્સ અને જુના વસ્ત્ર અને મેલા શરીર વાળી દેખાવા લાગી ૪૦

વળી યાવન રહિત વયેથી અને રાગિ જનને વૈરાગ્ય ઉપજાવવા

इति श्रुत्वा दोषजालं नराधमानां विनष्टशीलानां,
मनसापि शीलरत्नं मा मलिनय सुकुलसभूताः ३८

इति श्रुत्वा स विलक्ष' सकलदिन तां निशां च कथंकथमपि,
गमयित्वा गोपे प्राप्तः तासां पार्श्वे पुनरपि नृपः ३९

ततः पश्यति ता. सर्वा ज्वलनज्वालालिक पिलकेशाः
अतिशयबीभत्सा' जरचीवर मलिनगात्राः ४०

परिगलितयौवना. रागिणां विराग करण प्रगुणाः
चिंतयति निरानंद वैराग्यगतो नरवरेंद्रः ४१

સમર્થ થએલી તે તેને દેખાઇ તેથી ઉદાસ બની વૈરાગ્ય પામી રાજા વિચારવા લાગ્યો ૪૧

किं अेस दिट्ठिबंधो, मइमोहो वा वि सुविणओ किंवा,
किंवा दिव्वपओगो, अहवा पावप्पभावो मे ४२

अहह हयासेण मओे, फलकिय नियकुल सयाविमल,
वित्थारिओ य भुवणे, तमाल दलसामलो अयसो. ४३

इच्चाइ बहुविह झूरिऊण राया विसज्जअे ताओ,
विणयधरस्स पासे, सज्जो जाया सरूवत्था ४४

શુ આ નજરબધ છે કે મારો મતિ વિભ્રમ છે કે સ્વપ્ન છે કે કોઈ દિવ્ય પ્રયોગ છે કે અગર મારા પાપનો પ્રભાવ છે ૪૨

હાય હાય મેં કમ અકુલ બની સદા વિમળ મારૂ કુલ કલકિત કર્યું અને જગતમા તમાલના પાદડાઓની માફક શામળુ અપજસ ફેલાવ્યુ ૪૩

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારે પશ્ચાત્તાપ કરી રાજાએ તેમને વિનયધરના પાસે મોકલાવી, ત્યા આવતા તેઓ તત્કાળ જેવી હતી તેવા રૂપવાળી થઈ ગઇ ૪૪

किं एप दृष्टिबंधः मतिमोहो वा पि स्वप्नः किंवा,
किंवा दिव्य प्रयोगः अथवा पाप प्रभावो मे. ४२

अहह हताशेन मया कलंकित निजकुल सदाविमल,
विस्तारित श्च भुवने तमालदलश्यामल अयश. ४३

इत्यादि बहुविध जूरयित्वा राजा विसर्जयति ताः
विनयधरस्य पार्श्वे सद्यो जाता स्तदवस्थाः ४४

इत्तोय तत्थ नयरे, पत्तो सिरिसूरसेण वरसूरी.
पत्ता गुरुनमणत्थ, निववियणयधर पउरलोया. ४५

तिपयाहिण पुव्व मपुव्व, भावभावियमणा नमिय गुरुणो,
निसियंति उचियदेसे, इय कहइ गुरूवि धम्मकह. ४६

धम्मो दुविहो भणिओ, जिणेहि जियरागदोसमोहेहिं,
सिवनयरिगमणगब्भो, सुसाहुधम्मो य गिहिधम्मो ४७

એવામા તે નગરમા શ્રી શુરસેન નામે મહાન્ આચાર્ય પધાર્યા, તેમને નમવા માટે તેમના પાસે રાજા વિનયધર અને નગર લોકો પ્રાસ થયા, ૪૫

તેઓ આવીને ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી અપૂર્વ ભાવે કરી ગુરૂને નમીને પોત પોતાને લાયક પ્રદેશમા બેઠા, હવે ગુરૂએ નીચે મુજબ ધર્મ કથા કહી ૪૬

રાગ દ્વેષ અને મોહને જીતનાર જિનેશ્વરોએ બે પ્રકારનો ધર્મ બતાવ્યો છે એક સુસાધુનો ધર્મ અને બીજો ગૃહિધર્મ એટલે શ્રાવક ધર્મ તે બન્ને પ્રકારનો ધર્મ મુક્તિપુરીએ લઇ જનાર છે ૪૭

इत श्च तत्र नगरे प्राप्तः श्री सूरसेनवरसूरिः
प्राप्ता गुरुनमनार्थ नृपविनयधर पौर लोकाः ४५

त्रि प्रदक्षिणापूर्वं अपूर्वभावभावितमनसः नत्वा गुरोः
निषीदति उचितदेशे इति कथयति गुरु रपि धर्मकथा. ४६

धर्मो द्विविधो भणितः जिनै र्जितरागद्वेषमोहैः
शिवनगरी गमन गर्भः सुसाधुधर्म श्च गृहिधर्मः ४७

तत्थय पढम सावज्ज, कज्ज परिवज्जणुज्जुओ उज्जू,
पचमहव्वयपव्वय. गुरुभारसमुव्वहणपवणो, ४८

समिईगुत्तिपवित्तो, अममत्तो सत्तुमित्तसमचित्तो,
खंतो दंतो संतो, अवगयतत्तो महासत्तो, ४९

निम्मलगुणगणजुत्तो, गुरुपयभत्तो करेइ जो सत्तो,
सो अचिरेण पावइ, सुमग्गलग्गो पवग्गपुरं. ५०

ત્યાં જે પ્રાણી સાવદ્યકાર્ય વર્જવા માટે ઉદ્યુક્ત થાય, સરળ રહે, પાંચ મહાવ્રત રૂપ પર્વતનો ભાર ઉપાડવા તૈયાર થાય, ૪૮

પાંચ સમિતિ અને ત્રણ ગુપ્તિથી જે પવિત્ર રહે, મમત્વ રહિત હોય, શત્રુ અને મિત્રમાં સમચિત્ત રાખનાર હોય ક્ષાંત-દાંત-શાંત હોય તત્ત્વને જાણનાર હોય અને સદા સત્ત્વવાન હોય ૪૯

નિર્મળ ગુણો વડે યુક્ત અને ગુરૂ સેવામાં ભક્તિમાન્ હોય એવો જે પ્રાણી હોય તે પહેલા ધર્મને એટલે સાધુ ધર્મને પાળન કરી સુમાર્ગમાં લાગ્યો થકો થોડા કાળમાં મુક્તિ પુરીએ પહોંચે છે ૫૦

तत्रच प्रथम सावद्यकार्यपरिवर्जनोद्युक्तः ऋजुः
पच महाव्रत पर्वत गुरुभार समुद्वहन प्रवण ४८

समितिगुप्तिपवित्रः अममत्त. शत्रुमित्र समचित्तः
क्षांतः दांतः शांत अपगततत्त्वो महासत्त्व ४९

निर्मळगुणगण युक्तः गुरुपदभक्त करोति यः सत्त्वः
स अचिरेण प्राप्नोति सुमार्गलग्न अपवर्गपुर ५०

तक्करणासत्तेहिं, सावगधम्मोवि होइ कायव्वो,
कालेण सोवि सिवमुक्ख, दायगो देसिओ समअे ५१

इय सोउ धम्मकह, लद्धावसेरेण पुच्छिउय रन्ना,
भयव किं कय मसम, सुकय विणयधरेण पुरा ५२

ज सव्वपिओ अेसो, पियाउ अेयस्स पवरस्वाओ,
केण पओगेण तया, ताउ विरूवाउ जायाओ. ५३

સાધુ ધર્મ જેઓ ન કરી શકે તેઓએ શ્રાવકનો ધર્મ પાળવો જો ઇએ, કારણ કે તે પણ કેટલેક કાળે મુક્તિ સુખ આપવા સમર્થ કહેલ છે એમ શાસ્ત્રમા કહ્યુ છે ૫૧

એમ ધર્મ કથા સાભળીને અનન્ર મેગવી રાજાએ ગુરૂને પૂછયુ કે હે ભગવન્ વિનયધરે પૂર્વ ભવમા કઇ જાતનુ મહાન્ સુકૃત કરેલુ છે? ૫૨

જે માટે એ પોતે સર્વ જનને પ્રિય થએલો છે તેમજ એની પ્રિયાઓ અતિશય રૂપવતી છે (વળી હે ભગવન્ એ વાત પણ કહો કે) તેઓ મે કેદ કરી તે વખતે વિરૂપ કેમ બની ગઈ? ૫૩

तत्करणाशक्तैः श्रावकधर्मोपि भवति कर्त्तव्यः
कालेन सोपि शिवर्माग्यदायको देशित. समए ५१

इति श्रुत्वा धर्मकथा लब्धावसेण पृष्ट राज्ञा,
भगवन् किं कृत असम सुकृत विनयधरेण पुरा ५२

यत् सर्वप्रिय एष' प्रिया' एतस्य प्रवररूपाः
केन प्रयोगेन तदा ताः विरपाः जाताः ५३

अह भणइ गुरू निव इह, आसी नयरंमि हत्थिसीसंमि,
राया वियारधवलो, धवलजसो, ग्वलियदियतो ५४

तस्स चरो वेयाली, अगन्नकारुन्नमाइगुणसाली,
निच्च परोवयारी, आसि दढं पावपरिहारी. ५५

सो अइउदारयाअे, पइदिवस असणमाइ समणुन्न,
दाउ कस्सइ उचिय, पच्छा भुजइ सय नियमा ५६

सो अन्नदिणे विंदुज्जाणे, पडिमाठिय सुविहिनाह,
उवसमरस व मुत्त दट्ठु तुट्ठो थुणइ एव ५७

ત્યારે ગુરૂ કહેવા લાગ્યા કે હસ્તિશીર્ષ નામના નગરમા પોતાની ઉજ્વળ યશથી દિગતને ઉજ્વળ કરનાર વિચારધવળ નામે રાજા હતો ૫૪

તે રાજાનો ચર નામે વૈતાળિક હતો તે અતિશય કરૂણા વગેરે ગુણોવાળો પરોપકારી અને પાપનો પરિહાર કરનાર હતો ૫૫

તે અતિ ઉદાર હોવાથી દરરોજ મનોજ્ઞ ભોજન કોઈ પણ લાયક પાત્રને દઈ કરીને ત્યાર પછીજ પોતે જમતો ૫૬

તે એક વેળા વિંદુ નામના ઉદ્યાનમા કાયોત્સર્ગની પ્રતિમા ધરી ઊ

अथ भणति गुरु नृप इह आसीत् नगरे हस्तिशीर्षे,
राजा विचारधवल धवलयशोगलित दिगत. ५४

तस्य चरो वैतालिक अगण्य कारूण्यादि गुणशाली,
नित्य परोपकारी आसीत् दृढ पाप परिहारी ५५

स अत्युदारतया प्रतिदिवस असनादि समनोज्ञ,
दत्वा कस्यापि उचित पश्चात् भक्ते स्वय नियमात्. ५६

स अन्यदिने विंदुद्याने प्रतिमास्थित सुविधिनाथ,
उपशमरस मिव मूर्त्त दृष्ट्वा तुष्ट स्तौति एव ५७

આ રહેલા જાણે મૂર્તિમય ઉપશમરસ નહિ હોય એવા સુવિધિનાથને જોઇ સંતોષ પામી તેને નીચે પ્રમાણે સ્તવવા લાગ્યો. ૫૭

जिन स्तुति काव्य.

वपुरि अगविन्नासु वपुरि लोयणघणलवणिम,
फटरि भालु सुविसालु फटरि मुहकमलपसन्निम,
अरिरि सरलु भुवजुयलु अरिरि सिरिवत्थहसत्थिम,
अइय चरण भवहरण अइय सव्वगसुचगिम,

अरि कुणह नयण घणुरंक थउ, वलि वलि जोइवि एहु पहु,
देवाहिदेव तिहुयणतिलओ,पर मप्पउ जिम लहुलहु ९८*

શો તારો અંગવિન્યાસ છે! શી તારા લોચનની લાવણ્યતા છે!

શો તારો વિશાળ ભાલ છે! શી તારા મુખ કમળની પ્રસન્નતા છે!

અહો તારી ભુજાઓ કેવી સરળ છે! અહો તારા શ્રી વત્સની કેવી સુંદરતા છે!

અહો તારા ચરણ કેવા ભવહરણ છે! અહો તારાં સર્વે અંગ કેવા મનહર છે!

ફરી ફરીને આ પ્રભુને જોઇને હે લોકો તમે ત

दृश्यता अंगविन्यासः दृश्यता लोचनघनलवणिमा,
दृश्यता भाल सुविशाल दृश्यता मुखकमलप्रसन्नता,

अहो सरलं भुजयुगलं अहो श्री वत्सशस्तता,
अहो चरणे भवहरणे अहो सर्वांग सुचगता

अरे कुरुत नयन धन रंकं तृप्तं, पुनः पुनः दृष्ट्वा एतं प्रभुं,
देवाधिदेवः त्रिभुवन तिलकः पर मर्प्यतु यथा लघु लघु. ९८

* આ કાવ્ય અપભ્રંશ એટલે પ્રાચીન ગુજરાતી ભાષાનું છે.

મારા રાંકડા નેત્રોને તૃપ્ત કરે, જેથી કરીને ત્રિભુવન તિલક દેવાધિદેવ જલદી જલદી તમને પરમપદ આપે ५८

एव थुणिऊण अणूण, भत्तिराएण सुद्धसद्धिल्लो,
बहुमाण मुव्वहतो जिणमि सगिह इमो पत्तो ५९

पुन्नाणुबंधिपुन्नो दएण, अह तस्स भोयणा वसरं,
सिरिसुविहिजिणो भिक्खाइ, आगओ गिहदुवारमि ६०

तं सुट्ठु दट्ठु वदी, अमद आणद जायरोमचो,
पडिलाभेइ जिणिंद, परिवेसिय कामगुणिएण. ६१

એ રીતે શુદ્ધ શ્રદ્ધાવાન્ હોઇ પરિપૂર્ણ ભક્તિરાગે કરીને જિનેશ્વરને સ્તવી કરી તે તરફ બહુ માન ધારણ કરતો થકો તે ચર વૈતાળિક પોતાના ઘરે આવ્યો ५९

હવે તેના પુણ્યાનુબંધિ પુણ્યના ઉદયવડે ભોજન વેળાયે તેના ઘરે શ્રી સુવિધિનાથ જિનેશ્વર ભિક્ષા અર્થે પધાર્યા ६०

તે જિનેશ્વરને બરોબર જોઇને તે વૈતાળિક પણ આનંદથી રોમાંચિત થઇને ઉત્તમ આહાર વહોરાવ્યો ६१

एवं स्तुत्वा अनूनभक्तिरागेण शुद्ध श्रद्धावान्,
बहुमान मुद्वहन् जिने स्वगृह अय प्राप्त' ५९

पुण्यानुबंधिपुण्योदयेन अथ तस्य भोजनावसरं,
श्री सुविधिजिनो भिक्षार्थे आगतो गृहद्वार. ६०

तं सुष्ठु दृष्ट्वा वंदी. अमंदानंदजातरोमांचः
प्रतिलाभयति जिनद्र, परिवेषितकामगुणितेन ६१

चिंतइ य अह धन्नो, अज्ज मम जम्मजीविय सहल,
ज पाणिपुडेण मिण, दाण गिण्हइ सय भयव ६२

अह उग्घुट्ठ गयणे, अहो सुदाण अहो सुदाण ति,
वियसिय मुहेहि विबुहेहि, ताडिया अमरभेरीओ ६३

बहुजणजणियचमक्क, गधोदग कुसुम वरिसेण जाय,
उक्कोसा वसुहारा पडिया भुवणगणे तस्स ६४

नर सुरअसुर पहू विहु, वदित्तु बदिणो वि से पत्ता,
सुहपरिणामेण तया, जाया समत्तसपत्ती ६८

તે સાથે ચિતવવા લાગ્યો કે હુ આજ ધન્ય-કૃતાર્થ થયો છુ અને આજે મારૂ જીવિત સફળ થયુ છે કે જે માટે ભગવાન્ સ્વહસ્તે આ મારૂ દાન ગ્રહણ કરે છે ૬૨

એટલામા આકાશમા વિકસ્વર મુખવાળા દેવોએ "અહો સુદાન-અહો સુદાન" એવો ઉદ્દઘોષ કર્યો અને દેવદુદુભિ વગાડી ૬૩

વળી લોકોના ચિત્તને ચમત્કારકારક ગધોદક તથા પુષ્પની વૃષ્ટિ થઈ અને તેના ગૃહાગણમા મોટી વસુધારા (ધન વૃષ્ટિ) થઇ ૬૪

વળી તે વૈતાળિકને વાદવા માટે નરેદ્ર દેવેદ્ર તથા અસુરેદ્ર આવી

चितयति च अह धन्य. अद्य मम जन्म जीवित सफल,
यद् पाणिपुटेन इद दानं गृह्णाति स्वय भगवान् ६२

अथ उदघुष्ठ गगने, अहो सुदान अहो सुदान मिति,
विकसितमुखैः विबुधैः ताडिता अमरभेर्यः ६३

यहुजनजनितचमत्क, गधोदककुसुमवर्षेण जात,
उत्कृष्टा वसुधारा पतिता भुवनागणे तस्य ६४

नरसुरासुर मभवोपि वदितु वदिन मपि अथ माप्ताः
शुभपरिणामेन तदा जाता सम्यक्त्व समाप्तिः ६५

પધાર્યા અને તેને શુભ પરિણામે કરીને સમ્યકત્વ પ્રાપ્તિ થઈ ૯૫

काउ सुपत्त पत्त, वित्त चित्तमि जिण मणुसरतो,
मो चइय पूइदेह, पत्तो पढम अमरगेह ९६

तत्तो चविओ एसो, जाओ विणयधरो उ लोयपिओ,
तद्दाणपुन्नवसओ, इमाउ जायाउ जायाओ ९७

तुह वेरग्गनिमित्त, तासि सुइसीलरंजियमणाए,
सासणदेवीइ तया, इमा विरूवाउ विहियाओ ९८

પછી તે પોતાના ધનને સુપાત્રમા ખરચી મનમા જિનેશ્વરનુ સ્મરણ કરતો થકો આ અશુચિમય શરીરને છોડી પેહેલા દેવલોકે પહોચ્યો ૯૬

ત્યાથી ચવીને આ લોક પ્રિય વિનયધર થયો છે અને તે દાનના પુણ્યના પ્રતાપે તેને આ ચાર સ્ત્રીઓ મળી છે ૯૭

અને તે સ્ત્રીઓના પવિત્ર શીળથી રજિત થઇને શાસન દેવતાએ તે વખતે તને વૈરાગ્ય ઊપજાવવા માટે તેમને વિરૂપ કરી હતી ૯૮

कृत्वा सुपात्रप्राप्त वित्त चित्ते जिन मनुस्मरन्,
स त्यक्त्वा पूतिदेह प्राप्त प्रथम अमरगेह ९६

तत श्च्युत एप जातो विनयधर स्तु लोकप्रिय:
तद्दाणपुण्यवशत' इमा जाता. जाया ९७

तव वैराग्यनिमित्त तासा, शुचिशीलरजितमनस्कया,
शासन देव्या तदा इमा. विरूपा. विहिता ९८

इय सुणिय फुरियगुरुचरण, धम्मबुद्धी स धम्मबुद्धिनिवो,
काऊण रज्जसुत्थ, सुत्थमणो गिण्हए दिक्खं. ६९

विणयधरो वि धम्मे, बहुमाण बहुजणाण वड्ढंतो,
चउहिं वि भज्जाहिं समं, महाविभूईए पव्वइओ ७०

पउरा वि ससत्तीए, धम्म गहिउ जयंति सट्ठाण,
सूरी वि सपरिवारो, सुहेण अन्नत्थ विहरेइ ७१

એમ સાંભળીને તે ધર્મબુદ્ધિ રાજા ઉત્કૃષ્ટ ચારિત્ર ધર્મ પાલન કરવાની બુદ્ધિવાળો થઈને રાજ્યની વ્યવસ્થા કરી સ્વસ્થ મનથી દીક્ષા લેવા લાગ્યો ૬૯

વિનયધર પણ ઘણા લોકોને ધર્મમાં બહુ માન ઊપજાવતો થકો ચારે સ્ત્રીઓ સાથે મોટા આડંબરથી દીક્ષા લેતો હવો ૭૦

નગર લોકો પણ પોતપોતાની શક્તિના અનુસારે ધર્મ સ્વીકારીને સ્વસ્થાને પહોંચ્યા અને આચાર્ય પણ સપરિવાર સુખ સમાધિથી બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા ૭૧

इति श्रुत्वा स्फुरितगुरुचरणधर्मबुद्धिः स धर्मबुद्धिनृपः
कृत्वा राज्य स्वस्थ स्वस्थमना गृह्णाति दीक्षा ६९

विनयधरोपि धर्मे बहुमान बहुजनाना वर्द्धयन्,
चतुर्भि रपि भार्याभिः सम महाविभूत्या प्रव्रजितः ७०

पौरा अपि स्वशक्त्या धर्म गृहीत्वा व्रजति स्वस्थान,
सूरि रपि सपरिवार. सुखेन अन्यत्र विहरति ७१

तो धम्मबुद्धिविणयधर मुणिणो चरिय चरण मकल्क,
निहणिय असेसकम्मा जाया मकलिय मिवसम्मा ७२

श्रुत्वे ति वृत्त विनयधरस्य, प्रभूतसत्त्वाहित बोधिबीज,
भो भव्यलोका विलस द्विवेका, लोकप्रियत्व गुण माश्रयध्व. ७३

इति विनयधर कथा समाप्ता ॥ ७ ॥

પછી તે ધનબુદ્ધિ અને વિનય ધર મુનિ અકલંક ચારિત્ર પાળીને સકળ કર્મ ખપાવી મુક્તિ સુખ પામ્યા ૭૨

આ રીતે ઘણા જીવોને બોધિબીજ પમાડનાર એવુ આ વિનય ધરનુ ચરિત્ર સાભળીને હે વિવેકશાળિ ભવ્ય જનો, તમે લોકપ્રિયપણારૂપ ગુણને ધારણ કરો ૭૩

આ રીતે વિનય ધરની કથા સમાપ્ત થઇ છે

પચમ ગુણ

इत्युक्तो लोकप्रिय इति चतुर्थो गुण., साप्रत मक्रूर इति पंचम गुण व्याचिख्यासु राह

આ રીતે લોકપ્રિયપણારૂપ ચોથો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે અક્રુરપણારૂપ પાચમા ગુણની વ્યાખ્યા કરવા ઇચ્છતા થકા કહે છે —

तत धर्मबुद्धिविनयधरमुनी चरित्रा चरण मकल्क,
निहत्य अशेष कर्माणि जाता सकल्पित शिवशर्माण ७२

(मूळ गाथा.)

कूरो किलिट्ठभावो,
सम्म धम्म न साहिउं तरड,
इय सो न इत्थ जोगो,
जोगो पुण होइ अक्कूरो १२

(મૂળનો અર્થ)

ક્રૂર એટલે ક્લિષ્ટ પરિણામી જે હોય તે ધર્મને સમ્યક્‌પણે સાધવા સમર્થ થઇ શકે નહિ–તેથી તેવો પુરૂષ આ જગોએ અયોગ્ય જાણવો કિંતુ જે અક્રૂર હોય તેજ યોગ્ય જાણવો.

(ટીકા)

क्रूरः क्लिष्टभावो मत्सरादि दूषित परिणामः सम्यक् निःकलंक धर्म न नैव साधयितु माराधयितु तरडत्ति शक्नोति. समरविजय कुमारवत ।

ક્રૂર એટલે ક્લિષ્ટ પરિણામી અર્થાત્ મત્સરાદિકથી દૂષિત પરિણામવાળો જે હોય તે સમ્યક્ રીતે એટલે નિષ્કલંકપણે (અથવા સમ્યક્ નિષ્કલંક એવા) ધર્મને સાધવા એટલે આરાધવા સમર્થ થઇ શકે નહિ, સમર વિજય કુમાર માફક

इत्य स्मा द्धेतो रसौ नैवा त्र शुद्धधर्म योग्य उचितो, योग्यः पुनरेवकारार्थ स्ततो योग्योऽक्रूर एव, कीर्तिचद्रनृपव दिति ।

એ હેતુથી ક્રૂર એવો પુરૂષ ઇંહા એટલે આ શુદ્ધ ધર્મનિ જગોએ યોગ્ય એટલે ઉચિત ન જ ગણાય, તે માટે જે અક્રૂર હોય તેજ યોગ્ય જાણવો–(મૂળમા પુણ શબ્દ છે તે એવકારાર્થ છે) કીર્તિચદ્ર રાજાની માફક

कीर्त्तिचंद्रनृप समर विजयकुमार कथा चैव

बहुसाहाग पुन्नाग सो हिया उच्चसालरेहिल्ला,
आराम भूमि सरिसा, चंपा नामेण अत्थि पुरी १

तत्थ त्थि कित्तिचंदो, नरनाहो सुयणकुमयवणचंदो,
तस्स कणिट्ठो भाया, जुवराया समरविजउ त्ति २

अह हणियराय पसरो, समियरओ मलिणअंबरो सदओ,
अंगीकयभद्दपओ, पत्तो मुमुणि व्व घणसमओ ३

કીર્તિચંદ્ર નૃપ તથા સમરવિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

જેમ આરામ ભૂમિ બહુ સાખાર-વળી શાખોવાળા ઝાડોથી ભરેલી, પુન્નાગ શોભિત-પુન્નાગ નામના ઝાડોથી શોભતી અને ઊંચા સાળ વૃક્ષોથી વિરાજતી હોય છે તેમ જે નગરી બહુસાહાગ-બહુ સાહુકારોવાળી, પુન્નાગ એટલે ઉત્તમ પુરૂષોથી શોભતી અને ઊંચા સાલ-કિલ્લાથી વિરાજિત ચંપા નામે નગરી હતી ૧

ત્યાં સુજનરૂપ કુમુદોના વનને આનંદ આપતા ચંદ્રમાન કીર્તિચંદ્ર નામે રાજા હતો તેનો નાનો ભાઈ સમરવિજય નામે યુવરાજ હતો ૨

હવે નગના જોરને હણનાર, રજસ્-પાપને શમાવનાર, મલિન—મેલા અંબર—વસ્ત્રો ધારણ કરનાર સદય—દયાવાન, અંગીકૃત ભદ્રપદ—ભ

बहुसाधुकारा पुन्नाग शोभिता उच्चसाल राजिता,
आरामभूमिसदृशा चंपा नाम्ना अस्ति पुरी १

तत्रास्ति कीर्त्तिचंद्रो नरनाथः सुजनकुमुदवनचंद्र
तस्य कनिष्ठो भ्राता युवराजा समरविजय इति २

अथ हतराजप्रसर शमितरजा मलिनांबर सदय
अंगीकृत भद्रपद प्राप्तः सुमुनिरिव घनसमय ३

લાપણાને સ્વીકાર કરનાર સુમુનિ—સુસાધુના માફક હતરાજ પ્રસર—રાજ યાત્રા અટકાવનાર, શમિત રજસ્—ધૂળને દબાવનાર, મળિનાબર-વાદલથી ભરેલા આકારાવાળો, સદક-પાણીવાળો, અગીકૃત ભદ્રપદ-ભદ્રાપદા નક્ષત્રવાળો વર્ષાકાળ આવ્યો ૩

तंमिय समए नीरय, नीरपूरेण अइबहु वहती,
भवणोवरिट्ठिएण, दिट्ठा सग्गिया नरिंदेण ४

तो कोऊहल आउल, हियओ बंधवजुओ तहि गतु,
चडइ निवो इक्काए, तरीइ सेमासु सेमजणो. ५

जा ते कीलति तहिं, ता उवरिं जलहरामि वुट्ठमि,
सो कोवि नइपवाहो, पत्तो अइतिव्ववेगेण ६

તે સમયમા પ્રાસાદ ઉપર રહેલા રાજાએ ભરપૂર પાણીના લીધે જોરથી વહેતી નદી જોઈ ૪

ત્યારે કુતૂહળના લીધે મન ખેચાયાથી પોતાના નાનાભાઈ સાથે રાજા તે નદીમા ફરવા માટે એક હોડીમા ચડયો અને બીજી હોડીઓમા બીજા લોકો ચડયા ૫

તેઓ નદીમા જેવા ક્રીડા કરવા લાગ્યા કે તેટલામા તે નદીના ઉપરના ભાગમા વરસેલા વરસાદથી એકદમ જોસબધ પૂર આવી લાગ્યો ૬

तस्मिन् समये नीरज नीरपूरेण अतिबहु वहन्ती,
भवनोपरिस्थितेन दृष्ट्वा सरित् नरेंद्रेण. ४

ततः कुतूहलाकुलहृदयो भ्रातृयुतः तत्र गत्वा,
आरोहति नृप एकस्या तर्या शेषासु शेषजनः ५

यावत् ते क्रीडति तत्र तावद् उपरि जळधरे वृष्टे,
स कोपि नदीप्रवाहः प्राप्त अतितीव्रवेगेन. ६

निज्जंति कड्डियाओ, अन्नन्नदिसासु जेण नेडीओ
थेवोवि तत्थ न फुरइ, वावारो कन्नधाराण ७

तो सरियामज्झगओ तडट्ठिओ पुक्करेइ पुरलोओ,
अह पडुपवण हया निव, दोणी उ अदमण पत्ता ८

लग्गा दीहतमाला, भिहाणअडवीइ सा कहिं रुक्खे,
तत्तो उत्तरइ निवो, कइवय परिवार बंधु जुओ ९

તેથી એ ચતા છતા પણ હોડીઓ જૂદી જૂદી દિશાઓમા વિખરાઇ ગઈ કેમકે પ્રવાહના જોરમા હોડી ચલાવનારાઓનો કશો જોર ચાલી શકતો ન હતો ૭

ત્યારે નદીના અ દર ગ્હેલા તથા કિનારે ઊભેલા પોર લોકોના પો કારો વચ્ચે આકરા પવનના ઝપાટાથી રાજાવાળી હોડી નજરથી દૂર નીકળી ગઇ ૮

તે હોડી દીઘતમાલ નામની અટવીમા કોઇક ઝાડમા ભરાઇને અટકી, ત્યારે કેટલાક પરિવાર તથા નાના ભાઈ સાથે તેમાથી રાજા નીચે ઊતર્યો ૯

नीयते कर्षिताः अन्यान्य दिशासु येन नावः
स्तोकोपि तत्र न स्फुरति व्यापार कर्णधाराणा ७

तत' सरितामध्यगतः तट स्थित. पूत्करोति पुरलोक.
अथ पटुपवनहता नृपद्रोणी तु अदर्शन माप्ता ८

लग्ना दीर्घतमालाभिधानाटव्या सा कुत्रापि वृक्षे,
तत' अवतरति नृप. कतिपयपरिवारबधुयुत. ९

जा वीसमेइ सतो, तत्तीरे ताव पिच्छइ नरिंदो,
नइपूरखणियदुत्तडि, दरपयड सुमणिरयणनिहिं. १०

गतूण तत्थ सम्म, पासिय दसेइ समरविजयस्स,
चलिय च तस्स चित्त, भासुररयणुच्चय दट्टु. ११

चिंतइ सहावकूरो, मारित्तु निव इम पगिह्लामि,
त रज्ज सुहमज्ज, अणिट्ठिय रयणनिहि मेव. १२

ત્યા થાકયાથી કિનારાપર રાજા જેવો વીસામો લેવા માડ્યો કે તે ટલામા નદીના પૂરથી ખોદાયલી દેતડના ખાડામા પાધરૂ પડેલુ ઉત્તમ મ ણિરત્નોનુ નિધાન તેના જોવામા આવ્યુ ૧૦

ત્યારે તેને બરોબર જોઇ રાજાએ તે નિધાન પોતાના ભાઈ સમર વિજયને બતાવ્યુ તે દેદીપ્યમાન રત્નોનો ઢગલો જોઇ સમરવિજયનુ ચિત્ત ચળાયમાન થયુ ૧૧

સમરવિજયે સ્વભાવે કઠીનેજ કૃર હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે રા જાને મારી કરીને સુખકારક આ રાજ્ય તથા આ અખૂટ ખજાનુ લઈ લઉ ૧૨

यावत् विश्राम्यति श्रातः तत्तीरे तावत् प्रेक्षते नरेंद्रः
नदीपूरखनित दुस्तटिदरप्रकट सुमणिरत्ननिधि १०

गत्वा तत्र सम्यक् दृष्ट्वा दर्शयति समरविजयस्य,
चलित च तस्य चित्त भास्वररत्नोच्चय दृष्ट्वा. ११

चिंतयति स्वभावक्रूरः मारयित्वा नृप इद प्रगृह्लामि,
तत् राज्य सुखसज्जं अनिष्ठित रत्ननिधि मेव. १२

रन्नो मुक्को घाओ, पुरीइ लोयंमि पुक्करंतंमि,
हाहा किमिय ति विचिंतिऊण वचाविओ तेण.॥१३

भणइ य अक्रूरमणो, निवई बाहाइ तं धरेऊण,
नियकुलअणुचियं ममभ, किं भाय तए इमं विहियं ॥१४

जइ कज्जं रज्जेण, निहिणा इमिणा व ता तुमं चेव,
गिह्णाहि आहिमुक्को, ममर धरेमो वयं तु वयं ॥१५

એમ વિચારીને તેણે રાજા ઉપર ઘા કર્યો જે જોઇ શેષ નગર લોકો પોકાર મારવા લાગ્યા કે હાય હાય આ શો કેર થયો! છતાં રાજાએ તે ઘા ચુકાવી પાડયો ૧૩

હવે રાજા અક્રૂર મનવાળો હોવાથી પોતાની ભુજાઓથી તેને ધરી રાખીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભાઇ તેં આ પોતાના કુલને અનુચિત ઉલટું કામ કેમ કર્યું? ૧૪

હે સમર જો તારે આ રાજ્ય અગર આ નિધાન ખપતું હોય તો ખુશીથી તે સ્વીકાર કર અને અમે વ્રત ગ્રહણ કરીયે ૧૫

राज्ञो मुक्तो घातः पुर्यां लोके पूत्कुर्वति,
हाहा किमिदं मिति विचिन्त्य वचापितः स्तेन. ॥१३

भणति च अक्रूरमना नृपतिं बाहुभ्यां तं धृत्वा,
निजकुलानुचितं ममम किं भ्रातस्त्वया इदं विहितं १४

यदि कार्यं राज्येन निधिना अनेन वा तदा त्वं चैव,
गृहाण आधिमुक्तः ममर धारयामो वयं तु व्रतं ॥१५

त सो निम्नुणिय अमुणिय, कोवविवागो विवेगपरिमुक्को,
विन्छोडिऊण ताह, ओसरिओ निवसगासाओ १६

जस्स निमित्ता अनिमित्त, वइरिणो बंधुणो वि इय हुंति,
अल मिमिणा निहिणा मे त मुत्तु निवो गओ सपुरं १७

समरो भमरोलिसमा, पुन्नावमाओ पुरट्ठियपि तय,
रयणनिहाण मदट्ठु, चितइ रन्ना धुव नीय १८ -

તે સાભળીને ક્રોધના ફળને નહિ જાણનાર અને વિવેકહીન સમર-વિજય તે હોડી છોડી દઈને રાજા પાસેથી વેગળો થયો ૧૬

જેના કારણે ભાઈયો પણ વિના કારણે આ રીતે વેરી થઈ પડે છે, તેવા આ નિધાનનુ મારે કામજ નથી એમ વિચારી તેને છોડી કરી રાજા પોતાના નગર તરફ આવ્યો ૧૭

હવે સમરવિજય ભ્રમરાની પક્તિ સમાન પાપના વશથી સામે પડેલા તે રત્ન નિધાનને પણ નહિ દેખતાં મનમા ચિતવવા લાગ્યો કે નક્કી એ રાજા લઈ ગયો છે ૧૮

तत् स निश्रुत्य अज्ञातकोपविपाकः विवेकपरिमुक्तः -
व्युत्सृजय ताह अपसृत नृप सकासात. १६

यस्य निमित्त अनिमित्तवैरिण बधवोपि इति भवति,
अल मनेन निधिना मे त मुक्त्वा नृपो गत. स्वपुर १७

समर भ्रमरालिसमापुण्यवशात् पुरस्थित मपि तत्, -
रत्ननिधान मदृष्ट्वा चिंतयति राज्ञा ध्रुव नीत. १८

तो जाओ चारहडो, चरडो लुटेइ बहुणो देस,
सामंतेहिं धरिउ, कयावि नीओ निवसमीवे १९

मुक्को अणेण, रज्जे, निमंतिओ चिंतिउ गओ एव,
गहियव्व रज्ज मिण, हढेण नहु न्विज्जा मेएण २०

एव कयाइ देहे, भडारे जणवए य सो चुक्को,
पत्तो निवेण मुक्को, रज्जेण ब्भत्थिओ य दढ. २१

પછી તે બહારવટિઓ થઈને બાઈના દેશને લુંટવા માંડયો, ત્યારે કોઈક વેળાએ સામંત-સરદારોએ પકડીને તેને રાજા પાસે રજુ કર્યો ૧૯

ત્યારે રાજાએ તેને માફી બક્ષી રાજ્ય આપવા માગણી કર્યા છતાં તે ચિંતવવા લાગ્યો કે રાજી ખુશીથી મારો ભાઈ રાજ્ય આપે તે ન લેતાં પોતાના જોરથી રાજ્ય લેવું ૨૦

એ રીતે કોઇ વેળા રાજાના શરીર પર ધસી જતો, કોઇ વેળા ખજાનું લૂંટતો, કોઈ વેળા દેશને લૂંટતો અને પકડાતો છતાં રાજા તેને વારંવાર માફી બક્ષી રાજ્ય લેવાને આગ્રહ કરતા ૨૧

ततः जातः चारभटः चरटः लुण्टति बहुं देशं,
सामंतैः धृत्वा कदापि नीतः नृपसमीपे १९

मुक्तः अनेन राज्ये निमंत्रितः चिंतयित्वा गतः एव,
गृहीतव्य राज्य मिदं हठेन नैव दत्त मेनेन २०

एव कदाचित् देहे भाण्डागारे जनपदे च स भ्रांतः,
प्राप्तः नृपेण मुक्तः राज्येन अभ्यर्थित श्च दृढ २१

तो जाओ जणवाओ, नियह अहो सोयराण सविसेस,
एगस्स दुज्जणत्त, असरिस मन्नस्स सुयणत्त. २२

गुरुवेरग्गो राया, अइविरसे वासरे खिवइ जाव,
ता तत्थ समोसरिओ पबोहनामा पवरनाणी २३

चलिओ पमोयकलिओ. तन्नमणत्थ निवो सपरिवारो,
निसुणिय धम्म पुच्छइ, समए नियबंधव चरित्तं २४

ત્યારે લોકાના ચર્ચા ચાલી કે અહો ભાઈ ભાઈના ફરક જુઓ કે એક જ્યારે હડહડતો દુર્જન નિવડયો છે ત્યારે બીજાનુ નિરૂપમ સૌજન્ય પણ દેખાય છે ૨૨

હવે રાજા ભારે વૈરાગ્યવાન રહી ઉદાસપણે દિવસો પસાર કરતો તે ટલામા ત્યા પ્રબોધ નામના પ્રવર જ્ઞાની પધાર્યા ૨૩

તેમને નમવા માટે પરિવાર સહિત રાજા આનંદિત થઈ ત્યા આવ્યો, અને ત્યા ધર્મ સાભળી અવસરે પોતાના ભાઈનુ ચરિત્ર પૂછવા લાગ્યો ૨૪

ततः जातः जनवादः पश्यत अहो सोदराणां सविशेष,
एकस्य दुर्जनत्व असदृश मन्यस्य सुजनत्व २२

गुरुवैराग्यो राजा अति विरसान् वासरान् क्षिपति यावत्,
तावत् तत्र समवसृतः प्रबोधनामा प्रवरज्ञानी २३

चलित प्रमोदकलित तन्नमनार्थं नृपः सपरिवारः
श्रुत्वा धर्मं पृच्छति समये निजबांधव चरित्र २४

जपइ गुरू विदेहेसु, मगले मगलावईविजए,
सोगन्धिपुरे सागर, कुरगया मयणसिट्ठिसुया २५

पढमवयसमुचियाहिं, कीलाहिं ते कयावि कीलता,
पिच्छंति बालगदुग, तह एग बालिय रम्म २६

पुट्ठा य तेहि एए के तुब्भे ता भणाइ ताणेगो,
अत्थि त्थ मोहनामा, निवई जगतीतलपसिद्धो २७

तस्स त्थि वइरिकरिकरह, केसरी रायकेसरी तणओ,
तप्पुत्तो इ सागर, महासओ सागरभिहाणो २८

गुरु बोल्या के महा विदेह क्षेत्रमा मंगळमय मंगळावती विजयमां सोगंधिकपुरमा मदन शेठना सागर अने कुरंग नामे बे पुत्रो हता २५

ते बे भाईओए पोतानी बाल्यावस्थाने उचित रमत करता थका एक वखते बे बाळक अने एक मनोहर बाळिका जोई २६

त्यारे तेमणे तेमने पूछ्युं के तमे कोण छो? त्यारे तेओमानो एक बोल्यो के, आ जगतमा सुप्रसिद्ध एवो मोह नामे राजा छे २७

ते मोह राजानो दुश्मन रूपी हाथीना बच्चाने नसाडवामा केशरी

जल्पति गुरु र्विदेहेषु, मगले मगलावती विजये,
सौगधिरपुरे सागरकुरगकौ मदनश्रेष्ठिसुतौ २५

प्रथमवय समुचिताभि क्रीडाभि तौ कदापि क्रीडतौ,
प्रेक्षाते बालकद्विक तथा एका बालिका रम्या २६

पृष्टा श्च ताभ्या मेते के यूय तत्र भणति तेषा मेक
अस्त्यत्र मोहनामा नृपति र्जगतीतल प्रसिद्ध २७

तस्या स्ति वैरिकरिकलभ, केशरी रागकेशरी तनय
तत्पुत्रो इ सागर महाशय सागराभिधान २८

સિંહ સમાન રાગકેશરી નામે પુત્ર છે, અને તેનો હું દરિયાની માફક ઊંડા આશયવાળો લોભસાગર નામે પુત્ર છું ૨૮

मह तणओ फुडविणओ, एसो उ परिग्गहाभिलासु त्ति,
वइसानरस्स धूया एसा किर कूरया नाम २९

इय सुणिय हरिसिया ते, कीलंति परुप्पर तओ मित्ति,
निम्मेइ सागरो सह सिसूहिं नउ कूरयाए वि ३० .

कुणइ कुरंगो मित्ति, तेहिं सम करयाइ सविसेस,
भयाभिभूय त्ति कमा, पत्ता ते तारतारुन्नं. ३१

અને આ એ પરિગ્રહાભિલાષ નામે મારોજ વિનયવાન્ પુત્ર છે અને આ સાથે રહેલી આ બાળિકા તો મારા ભાઈ ક્રોધવશ્વાનરની ક્રૂરતા નામે દીકરી છે ૨૯

એમ સાંભળી તેઓ ખુશી થઈ અરસપરસ રમવા લાગ્યા અને તેમાનો સાગર નામે શ્રેષ્ઠિપુત્ર ક્રૂરતા સિવાય બાકીના બે બાળકો સાથે દોસ્તી કરવા લાગ્યો ૩૦

કુરંગ નામનો શ્રેષ્ઠિ પુત્ર તે બાળકો સાથે તથા વિશેષે કરીને ક્રૂરતા

मम तनयः स्फुटविनय. एष तु परिग्रहाभिलाष इति,
वैश्वानरस्य पुत्री एषा तु क्रूरता नाम. २९

इति श्रुत्वा हृष्टौ तौ क्रीडतः परस्परं ततो मैत्री,
निर्माति सागरः सह शिशुभ्यां नतु क्रूरतयापि. ३०

करोति कुरंगो मैत्री ताभ्यां समं क्रूरतया (च) सविशेषं,
भयाभिभूतातिक्रमात् प्राप्तौ तौ तारतारुण्यं.-३१ ,

સાથે મૈત્રી કરવા લાગ્યો હવે તે બન્ને શ્રેષ્ઠિ પુત્રો બાળવય અતિક્રમીને મનોહર યૌવન અવસ્થામા પ્રાપ્ત થયા ૩૧

अह मित्तपेरियमणा, दविणोवज्जणकए गहियभंडा,
पियरेहि वारिया वि हु, चलिया देसंतरंमि इमे ३२

भिल्लेहि अंतरा अंतरायवसओ य गहियभरिधणा,
उद्धरियथेवदव्वा, धवलपुरं पट्टणं पत्ता ३३

दविएण तेण तहिय, गहिउं हट्टं कुणंति ववसायं,
दीणारसहस्सदुगं, दुक्खसहस्सेहि अज्जंति. ३४

હવે તેઓ મિત્રોની પ્રેરણાથી પૈસો ઉપાર્જન કરવા માટે, માબાપોની મનાઈ છતા પણ વેચવાનુ માલ સાથે લઇને દેશાતર જવાને થયા ૩૨

રસ્તામા તેમના અતરાય કર્મના ઉદયથી તેમનુ ઘણુ ધન ભીલોએ લૂટી લીધુ, તેથી થોડુ ઘણુ જે બચ્યુ તે સાથે તેઓ ધોળપુર નગરમા આવી પહોચ્યા ૩૩

તે દ્રવ્યવડે ત્યા તેઓ હાટ માડીને વેપાર કરવા લાગ્યા, તેમા તેમણે હજારો દુ ખ વેઠીને બેહજાર નાનામહોર કમાવી ૩૪

अथ मित्र प्रेरित मनसौ द्रव्यार्जनोपार्जनकृते गृहीतभांडौ,
पितृभ्यां वारितौ अपि चलितौ देशांतरे इमौ ३२

भिल्लैः अंतरा अंतरायवशात् च गृहीतभूरिधनौ,
उध्धृतस्तोकद्रव्यौ धवलपुरं पत्तनं प्राप्तौ ३३

द्रव्येण तेन तत्र गृहित्वा हट्टं कुरुतः व्यवसायं,
दीनारसहस्रद्विकं दु खसहस्रैः अर्जयतः ३४

तो वड्ढियनहुतह्ला, कप्पासतिलाइ भडसालाओ,
पकुणति करिसण पि हु, उच्छुक्खित्ताइ कारति ३५

तससससत्ततिलाण, निपीलण गुलियमाइ ववहार,
कारंति एव जाया, ताण दीणार पणसहसा ३६

तो वहसगे इच्छा, कमेण लक्खे वि जाव त मिलिय,
अह कोडिपूरणिच्छा, जाया मित्ताणुभावेण ३७

તે છતા તેમની તૃષ્ણા બહુ વધી પડી, જેથી તેઓ કપાસિયા અને તલની વખારો ભરવા લાગ્યા ખેતી કરવા લાગ્યા, અને સેલડીના વાડા કરાવવા લાગ્યા ૩૫

વળી ત્રસ જીવોથી મળેલા તલોને પીલાવવા લાગ્યા, ગુળી વગેરેનો વેપાર ચલાવવા લાગ્યા, એમ કરતા તેઓ પાસે પાચ હજાર સોના મ્હોર થઈ ૩૬

ત્યારે તેમને દસ હજારની અને અનુક્રમે લાખ સોનામ્હોરોની ઇચ્છા થઇ, તે મળતા લોભસાગર નામના મિત્રના પ્રતાપે કરીને ક્રોડ પૂરી કરવાની ઇચ્છા થઇ ૩૭

ततः वर्द्धितवहुतृष्णौ, कर्पासतिलादिभाडशाला
मकुरुतः कर्पण मपि च इक्षुक्षेत्राणि कारयत ३५

त्रस संसक्ततिलाना निपीलन गुणिकादिव्यवहार,
कारयत. एव जातानि तयोः दीनारपचसहस्राणि ३६

ततः तद्दशके इच्छा, क्रमेण लक्षेपि यावत् तत् मिलित,
अथ कोटि पूरणेच्छा जाता मित्रानुभावेन. ३७

तो गुरुगतीनिवहा. पहिया देसतरेसु विविहेसु,
जलहिमि पोयसघाय, वत्तिया करहमडलिया ३८

गहियाइ निवकुलाओ पट्टेण वहूणि सुकठाणाइ,
विहिया धणगणियाओ, वद्धा उ हयाइ हेडाओ. ३९

इच्चाइ पावकोडिहि, जाव कोडि वि तेसि सीमिलिया
तो पावमित्तवसओ, उववन्ना रयणकोडिच्छा ४०

त्यारे जूदा जूदा देशोमा भाडे गाडाओनी श्रेणिओ मोकलवा ला
ग्या, दरियामा वहाणो चलावा लाग्या तथा ऊटोनी कतारो फेरववा
मड्या ३८

वळी राजदरबार पासेथी घणी घणी जातना इजारा पट्टे राखवा
लाग्या, तथा कुट्टणखानाओ रखावीने पण धनार्जन करवा लाग्या, तथा घो
डानी सरतोना अखाडाओ चलाववा माड्या ३९

इत्यादिक क्रोडो पापना कामो वडे यावत् तेमने क्रोड सोनामहोर
पण मळी, छता लोभसागर नामना पापमित्रना वशथी तेमने क्रोड रतन
मेळववानी इच्छा थई ४०

ततः गुरुगन्त्रीनिवहाः प्रहिता देशातरेषु विविधेषु,
जलधौ पोतसघाताः वाहिताः करभ मडलिकाः ३८

गृहीतानि नृपकुलात् पट्टेन बहूनि शुल्कस्थानानि,
विहिता धनगणिका बद्धा स्तु हयादि हेडाः ३९

इत्यादि पापकोटिभि र्यावत् कोटि रपि तयोः समिलिता,
तदा पापमित्रवशतः उपपन्ना रत्नकोटीच्छा ४०

अह खिव्विऊण सव्व, पोए ते पत्थिया रयणभूमिं,
ता कूरया विलग्गा, गाढ कन्ने कुरगस्स ४१

जपेइ हत हतु, असहर मिम करेसु अप्पवस,
सयल दविण मिण ज, घणिणो सव्वेवि इह सुयणा, ४२

इय सा जंपइ निच्च, तहेव त परिणय इमस्स तओ,
पक्खिवइ सागर सागरमि, लहिऊण सो छिद्द ४३

તેથી તેઓ બધુ ધનમાલ વહાણમા ભરીને રત્નદ્વીપ તરફ રવાને થયા, તેટલામા કુરગ નામના ભાઇના કાનમા ક્રૂરતા ખૂબ વળગીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી ૪૧

તે ક્રૂરતા કહેવા લાગી કે આ તારા ભાગીદાર ભાઇને મારીને આ સઘળુ દ્રવ્ય તુ પોતાના સ્વાધીન કર કારણ કે આ જગત્મા સર્વે ધનવાન્ જ સુજન ગણાય છે ૪૨

આ રીતે ક્રૂરતા હમેશા તેને ઉશ્કેરતી અને તે તેજરીતે તેના મનમા ઠસતુ ગયુ, તેથી તેણે લાગ જોઇ પોતાના સાગર નામના ભાઇને સાગરમા ધક્કો મારી નાખી દીધો ૪૩

अथ क्षिप्त्वा सर्वं पोते तौ प्रस्थितौ रत्नभूमिं,
तावत् क्रूरता विलग्ना गाढ कर्णयोः कुरगस्य ४१

जल्पति हत हत्वा अश हर मिम कुरुष्व आत्मवश,
सकल द्रविण मिद यत् धनिनः सर्वेपि इह सुजनाः ४२

इति सा जल्पति नित्य तथैव तत् परिणत अस्य ततः
प्रक्षिपति सागर सागरे लब्ध्वा स छिद्र ४३

अमुहज्झाणो, वगओ, जलहिजलुप्पीलपीलिय सरीरो,
मरिउण तइयनरगमि, नारओ सागरो जाओ ४४

काउ मयकिच्च भाउगस्स हिट्ठो कुरगओ हियए,
जा जाइ किंपि दूर, ता फुट्ट पवहण झत्ति ४५

तुट्टो लोओ गलिय, कयाणग फलहय लहिय एसो,
कहकहवि तुरियदिवसे, पत्तो नीरनिहितीरमि ४६

अज्जिणिय धण भोए, भुजिस्स इय विचिंतिरो धणिय,
भमिरो वणमि हरिणा, हणिओ धूमप्पह पत्तो ४७

હવે સાગર અશુભ ધ્યાનમા રહી દરિયાના પાણીથી પીડાઇને મરણ પામી ત્રીજી નરકમા નારક થઈ ઊપનો ૪૪

આણીમેર કુરગ પોતાના ભાઇના મૃત કાર્ય કરી હૃદયમા રાજી થયો થકો જેટલે થોડોક દૂર ગયો તેટલે વહાણ ઝટ દઇને ફૂટી પડયુ ૪૫

વહાણપર ચડેલા લોકો બૂડી ગયા અને બધુ માલ ગળી ગયુ, છતા કુરગને પાટિયુ મળી જવાથી તે જેમ તેમ કરીને ચોથે દિવસે દરિયાને કિનારે આવી ચડયો ૪૬

(આટલો દુ ખી થયા છતા) તે વિચારવા લાગ્યો કે હજુ પણ ધન કમાવીને ભોગ ભોગવીશ, એમ ખૂબ વિચારીને વનમા ભટકવા લાગ્યો, તેટ

अशुभध्यानो पगत' जलधिजलोत्पीडपीडित शरीर
मृत्वा तृतीय नरके नारक' सागरो जात' ४४

कृत्वा मृतकृत्य भ्रातृकस्य हृष्ट कुरगक हृदये,
यावत् याति किमपि दूर तावत् स्फुटित प्रवहण झटिति. ४५

त्रुटितो लोक गलित क्रयाणक फलहक लब्ध्वा एप'
कथकथमपि तूर्यदिवसे प्राप्त नीरनिधितीरे ४६

अर्जयित्वा धन भोगान् भोक्ष्ये इति विंचितयन् धनिक,
भ्रमन् वने हरिणा हत. धूमप्रभा प्राप्त. ४७

લામા તેને સિંહે મારી નાખ્યો એટલે તે ધૂમપ્રભા નામની નારકીમા પહો ચ્યો ૪૭

तो भमिय भव ते दोवि, कहवि अजणनगे हरी जाया,
इक गुहत्थ जुज्झिय, चउत्थनरए गया मरिउ ४८

तो अहिणो इगनिहिणो, कए कुणता महत्तय जुज्झ,
विज्झायमुद्धझाणा, पत्ता धूमप्पह पुढवि ४९

अह बहुभवपज्जते, एगस्स वणिस्स भविय भज्जाओ,
तम्मि मए विहवकए, जुज्झिय मरिउ गया छट्ठिं ५०

પછી તે બન્ને સસારમા ભટકીને જેમ તેમ કરી અજન નામના પર્વતમા સિહ થયા, તેઓ એક ગુફાના માટે યુદ્ધ કરીને મરીને ચોથા નરકમા ગયા ૪૮

ત્યારબાદ સર્પ થયા ત્યા એક નિધાનના માટે મહા યુદ્ધ કરતા થકા શુભ ધ્યાનના અભાવે ધૂમપ્રભા નામની નારકી પૃથ્વીમા ગયા ૪૯

બાદ બહુ ભવો ભમીને એક વાણિયાની સ્ત્રીઓરૂપે થયા ત્યા તે પતિના મરણબાદ પૈસા માટે લડીલડીને છઠ્ઠી નારકીમા ગયા ૫૦

ततः भ्रान्त्वा भव तौ द्वावपि कथमपि अजननगे हरी जातौ,
एकगुहार्थ युद्ध्वा चतुर्थ नरके गतौ मृत्वा ४८

ततः अही एकनिधेः कृते कुर्वतौ महत्तर युद्ध,
विध्यात शुद्ध ध्यानौ प्राप्तौ धूमप्रभा पृथ्वीं. ४९

अथ बहुभवपर्यते एकस्य वणिजः भूत्वाभार्ये,
तस्मिन् मृते विभवकृते युधित्वा मृत्वा गतौ षष्ठीं ५०

भमिय भत्र पुण जाया, तणया निवइस्स उवरए तमि,
कलहता रज्जकए, मरिउ पत्ता तमतमाए ५१

एव दव्वनिमित्त, सहियाओ तेहि वेयणा विविहा,
नय त कस्सइ दिन्न, परिभुत्त त सय नेव ५२

अह पुव्वभवे काउ, अन्नाणतव तहाविह किपि,
जाओ सागर जीवो, त निव इयरो उ तुह बधू ५३

પાછા કેટલાક ભવ ભમીને ફરી એક રાજાના પુત્ર થયા તેઓ બા પના મરણબાદ રાજ્યના માટે કલહ કરતા થકા મરીને તમતમા નામની સા તમી નરકમા ગયા ૫૧

આ રીતે દ્રવ્ય માટે તેમણે અનેક પ્રકારની વેદનાઓ સહન કરી, છતા તે કોઇને દાનમા દીધુ નહિ અને પોતે પણ ભોગવી શકયા નહિ ૫૨

બાદ હે રાજન્ કોઈક ભવમા તેઓએ કાઇક તેવા પ્રકારનુ અજ્ઞાન તપ કર્યાથી સાગરનો જીવ તે તુ રાજા થયો છે, અને કુરગનો જીવ તે તારો ભાઇ થયો છે ૫૩

भ्रात्वा भत्र पुनर्जातौ तनयौ नृपतेः उपरते तस्मिन्,
कलहायमानौ राज्यकृते मृत्वा माप्तौ तमतमाया ५१

एव द्रव्यनिमित्त, सोढा ताभ्या वेदना विविधा
न च तत् कस्यापि दत्त, परिभुक्त तत् स्वय नैव ५२

अथ पूर्वभवे कृत्वा अज्ञानतप' तथाविध किमपि,
जातः सागरजीव त्व नृप इतरोपि तव बधु' ५३

तुम्हाणवि पच्चक्खो, इओ पर समरविजयवुत्ततो,
सो काही उवसग्ग, इक्कसि तुह गहिय चरणस्स. ५४

तो कूरयाइ सहिओ, अहिओ तसथावराण जीवाण,
दुसहदुहदहियदेहो, भमिहीही भव मणत मिमो. ५५

इय सुणिय गरूयवेरग्ग, परिगओ गिण्हए वय राया,
नियभाइणिज्जहरिकुमर, वसहसकमियरज्जधुरो ५६

હે રાજન્ ત્યાર પછીનો સમરવિજયનો વૃત્તાત તો તને પણ પ્રત્યક્ષ રીતે માલમજ છે શિવાય તે તારો ભાઇ તને ચારિત્ર લીધા પછી હજુ એ કવાર ઉપસર્ગ કરશે ૫૪

ત્યારબાદ એ કુરગનો જીવ ક્રૂરતા સહિત રહીને ત્રસ અને સ્થાવર જીવોનુ અહિત કરતો થકો અસહ્ય દુ ખોથી શરીરને બાળતો રહી અનત સસાર રઝળશે ૫૫

એમ સાભળીને ભારે વૈરાગ્ય પામીને રાજાએ પોતાના ભાણેજ હરિ નામના ઉત્તમ કુમારને રાજ્યનો ભાર સોપી દીક્ષા લીધી ૫૬

युष्माकमपि प्रत्यक्षः इतः पर समरविजय वृत्तांतः,
स करिष्यति उपसर्ग एकशः तव गृहीतचरणस्य ५४

ततः क्रूरतया सहितः अहितः त्रस स्थावराणा जीवाना,
दुःसहदुःख दहित देहः भ्रमिष्यति भव मनत मय. ५५

इति श्रुत्वा गुरुकवैराग्य परिगतः गृह्णाति व्रत राजा,
निजभागिनेय हरिकुमार वृषभ सक्रामित राज्यधुरः ५६

कमसो अइतवसोसिय, देहो वहुपढियसुद्धसिद्धंतो,
अब्भुज्जय विहार, उज्जयचित्तो पवज्जेइ ५७

कस्सइ नगरस्स वहिं, पलवबाहू ठिओ य सो भयव,
दिट्ठो पाविट्ठेण, समरेण कहिंवि गमिरेण ५८

वइर सुमरतेण, हणिओ खग्गेण कधराइ मुणी.
गुरुवेयणाभिभूओ, पडिओ धरणीयले सहसा. ५९

બાદ અનુક્રમે ભારે તપથી શરીરને સૂકવી તથા ઘણા પવિત્ર સિદ્ધાતો શીખીને ઉજમાલ થઈ તેણે અતિ આકરો એકલ વિહાર અગીકાર કર્યો ૫૭

તે પૂજ્ય મુનીશ્વર કોઇક નગરના બાહેર લાબી બાહુઓ કરી કાયોત્સર્ગમા ઊભો રહ્યો હતો તેવામા પાપિષ્ટ સમરે ત્યાથી કયાક જતા થકા તેને જોયો ૫૮

ત્યારે વેર સભારીને તેણે મુનિના કાધમા તરવારનો ઘા કર્યો, જેથી તે મુનિ ભારે પીડા પામીને તત્કાળ પૃથ્વી તળમા પડી ગયો ૫૯

क्रमशः अतितप शोषित देह' बहुपठितशुद्ध सिद्धातः
अभ्युद्यत विहार उद्यतचित्त' प्रपद्यते ५७

कस्यापि नगरस्य वहिः प्रलबबाहु' स्थिता श्च स भगवान्,
दृष्टः पापिष्ठेन समरेण कुत्रापि गच्छता ५८

वैरं स्मरता हत. खड्गेन कधरायां मुनिः
गुरुवेदनाभिभूतः पतित धरणीतले सहसा. ५९

चिंतइ रेजीव तए, अन्नाणवसा विवेगरहिएण,
वियणाओ अमणाओ, नरएसु अणतसो पत्ता. ६०
गुरुभरवहणकणदोह, वाहसीउह्न खुहपिवासाइ,
दुस्सहदुहदढोली, तिरिएसुवि विसहिया बहुसो. ६१
ता धीर मा विसीयसु, इमासु अइअप्पवेयणासु तुम,
को उत्तरिउ जलहि, निब्बुडए गुप्पईनीरे. ६२
वज्जेसु कूरभाव, विसुद्धचित्तो जिएसु सव्वेसु,
बहुकम्मखयसहाए, विसेसओ समरविजयमि ६३

મુનિ ચિતવવા લાગ્યો કે હે જીવ તે અજ્ઞાનના વશે કરી નિર્વિવેક થઈને નરકમા અનતવાર ભારે વેદનાઓ સહન કરી છે ૬૦

વળી તિર્યચ ગતિમા પણ ઘણીવાર તે ભારે ભાર વહન કરવાની, અકન કરવાની, દોહાવાની, લાગે ઠેટે ચાલવાની તાઢ, તડકો ખમવાની, તથા ભૂખ તરસ વગેરેની અસહ્ય દુ ખ પીડા સહન કરી છે ૬૧

માટે હે ધીર આત્મન્ આ અલ્પ પીડામા તુ વિષાદ મ કર, કારણ કે દરિઓ તરી પાર કર્યા પછી છીલરના પાણીમા કોણ બૂડે ૬૨

તેથી હે જીવ તુ વિશુદ્ધ મન રાખીને સર્વે જીવોમા ક્રૂર ભાવનો ત્યાગ કર, અને આ ઘણા કર્મ ક્ષય કરાવવામા સહાય કરનાર સમરવિજયમા તો સવિશેષે ક્રૂર ભાવનો ત્યાગ કર ૬૩

चिंतयति रे जीव त्वया अज्ञानवशात् विवेग रहितेन,
वेदनाः अमानाः नरकेषु अनतशः प्राप्ता
गुरुभरवहनाकनदोहवाहशीतोष्णक्षुत्पिपासादिः
दुस्सह दुःखपीडा तिर्यक्ष्वपि विसोढा बहुशः ६१
तस्मात् धीर मा विषीद इमासु अत्यल्पवेदनासु त्वं,
कः उत्तीर्य जलधिं निबुडति गोप्पदीनीरे ६२
वर्जय क्रूरभाव विशुद्धचित्त जीवेषु सर्वेषु,
बहुकर्म क्षय सहाये विशेषतः समरविजये. ६३

त लद्धो इह धम्मो, ज न कया कूरया पुरावि तए,
इय चिंततो चत्तो, पावेण सम स पाणेहिं. ६४

सुहसारे सहसारे, सो उववन्नो सुरो सुकयपुन्नो,
तत्तो चविय विदेहे, लहिही मुत्तिं समुत्तीवि ६५

श्रुत्वे त्यशुद्ध परिणाम विराम हे तोः—
श्री कीत्तिचद्र नरचद्र चरित्र मुन्यं,

भव्या नरा जनन मृत्यु जरादिभीता—
अक्रूरता गुण मगौणधिया दधध्व ६६

इति कीर्तिचद्रनृपकथा समाप्ता.

હે જીવ તે પૂર્વે પણ ક્રૂરતા નથી કરી તેથી ઇહિા તુ ધર્મ પામ્યો છે, એમ ચિતવતા થકા તેણે પાપ નિવારવાની સાથે પ્રાણનો પણ ત્યાગ કર્યો ૬૪

ત્યાથી તે સુખમય મહસ્રાર નામના દેવલોકમા સુકૃતના જોરે દેવતા થયો, ત્યાથી ચવીને તે સતોષશાળી જીવ મહા વિદેહમા મનુષ્ય થઈ મુક્તિ પામશે ૬૫

આ રીતે અશુદ્ધ પરિણામને ટાળવા માટે શ્રી કીર્તિચદ્ર રાજાનુ ચરિત્ર ખરોખર સાભળીને જન્મજન્મ અને મરણ વગેરેથી બીધેલા હે ભવ્ય જનો, તમે મુખ્ય બુદ્ધિથી અક્રૂરતા નામે ગુણને ધારણ કરો ૬૬

આ રીતે કીર્તિચદ્રરાજાની કથા સમાપ્ત થઈ

तत् लब्ध इह धर्मो यत न कृता क्रूरता पुरापि त्वया,
इति चिंतयन् त्यक्त पापेन सम स प्राणै ६४

सुखसारे सहस्रारे स उपपन्न' सुरः सुकृतपूर्ण,
तत. च्युत्वा विदेहे लप्स्यते मुक्ति समुक्ति रपि ६५

षष्ट गुण

प्रपंचितो ऽक्रूरइति पचमोगुणः इदानीं भीरु रितिषष्ट गुण विवृण्वन्नाह ॥ ७ ॥

અક્રૂરપણા રૂપ પાચમો ગુણ કહી બતાવ્યો હવે ભીરૂપણા રૂપ છઠ્ઠો ગુણ વર્ણવે છે

(मूळ गाथा.)

इह परलोयावाए-
समावतोन वट्टए पावे,
वीहइ अजसकलका-
तोखलु धम्मारिहो भीरू १२

(મૂળનો અર્થ.)

આ લોકના અને પરલોકના સકટો વિચારીનેજ પાપમા નહિ પ્રવર્ત્તે અને અપજશના કલકથી ડરતો રહે તે ભીરૂ કહેવાય, તેથી તેવો પુરૂષજ ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે १३

(ટીકા.)

इहलोकापायान् राज निग्रह प्रभृतीन् परलोकापायान् नरकगमनादीन्सभावयन् भाविनो मन्यमानो, नवर्त्तते, नप्रवर्त्तते पापे हिंसा नृतादौ

આ લોકના અપાય એટલે રાજ તરફથી થતી ધર પકડ અને પરલોકના અપાય એટલે નરક ગમનાદિક તેમને નભાવતો થકો અર્થાત્ થનારા માનતો થકો, (જે ભીરૂ હોય તે) પાપમા એટલે હિંસા જાઠ વગેરેમા ન વર્ત્તે એટલે નહિ પ્રવર્ત્ત

तथा बिभेत्युतनस्य त्ययशः कलङ्का न्निजकुल मालिन्यहेतो रापि कारणात् पापे न प्रवर्त्तते

તેમજ અપજશના કલંકથી બીહે છે એટલે ડરે છે અર્થાત્ પોતાના કુળને રખેને દાઘ લાગે તે કારણથી પણ તે પાપમા નથી પ્રવર્તતો

ततस्तस्मात् कारणात्, खलुरवधारणे, सचो परिष्ठात् सभत्स्यते ततो धर्मार्हो धर्म योग्यो, भीरु रेव पापभीरु रेव, विमलवत्

તેથી એટલે તે કારણથી ખલુ એટલે ખરેખર એ શબ્દનો સબંધ ઊપરલા પદ સાથે જોડવો તે આ રીતે કે ધર્મ ને અર્હ એટલે ધર્મને યોગ્ય જે ભીરૂ એટલે પાપથી બીનાર હોય તેજ ખરેખર છે વિમળની માફક

विमल दृष्टांत श्चैव

सिरि नंदणम मयर अत्थि कु मत्थलपुरमपण सरिस,
तत्थयकुव लयचंदो चंदो व्व जणपिओ सिट्ठी १

गय दढाण दसिरी, सिरीविपुरि मुत्तमम्ससेभज्जा,
विमल सहदेव नामा, ताण पुतासयाभत्ता २

વિમલની કથા આ પ્રમાણે છે

શ્રી નંદન (લક્ષ્મીના પુત્ર) નમકર (મગરના ચિન્હવાળા) કામદેવના સરખુ શ્રી નંદન (લક્ષ્મીથી આનંદ આપનાર) નમકર (મદાકર વેરાવાળુ) કુશસ્થળ નામે નગર હતુ, ત્યા ચંદ્રની માફક લોકપ્રિય કુવળચંદ્ર નામે એક શેઠ હતો. ૧

તે શેઠની સાનંદશ્રી નામે સ્ત્રી હતી કે જે પુરૂષોત્તમ શ્રીકૃષ્ણની સ્ત્રી લક્ષ્મીના માફક અનુપમ હતી તેમના હમેના વિનય ભક્તિ કરનાર વિમળ અને સહદેવ નામના બે પુત્ર હતા ૨

पगई इपाव भीरु जिट्ठो विवरीयओ कणिट्ठोउ,
कइयाविकी लिउते उज्जाणगया नियतिमुणिं ३

तस्स कमकमल ममल मुठुपहिन्ठान मित्तु उववित्था,
साहु विकहइ धम तासु चिय सयल जीवहिय. ४

इय सयल कम्मलेवो देवो गुम्णो विसुद्ध गुण गुरुणो,
धम्मो दयाऽरम्मो भुवणे रयणत्तणएय ५

इयमुणिउतुट्ठेहिं गहि ओमम्मत्तमाइ गिहिधम्मो,
असमत्थेहिंतेहिं दुद्ध रजइधम्म धुर वरणे ६

ते भनादिणेचलिया गहिउ पणियाइ पुव्व देसमि,
केणवि पहिएणइम जद्ध पहेपुन्छिओ विमलो ७

મોટો ભાઇ વિમળ સ્વભાવથીજ પાપ ભીરૂ હતો અને નાનો ભાઇ સહદેવ તેથી વિરૂદ્ધ સ્વભાવનો હતો તેઓ બન્ને કયારેક વનમા રમવા ગયા ત્યા તેમણે એક મુનિને જોયો ૩

તે મુનિના નિર્મળ ચરણ કમળને નમી કરીને બન્ને જણ બરોબર હર્ષિત થઈ તેના પાસે બેઠા એટલે તે મુનિએ તેમને ઉચિત અને સકળ જીવને હિતકારી ધર્મનો ઉપદેશ કર્યો ૪

મુનિનો ઉપદેશ સકળ કર્મ લેપથી રહિત દેવ, વિશુદ્ધ ગુણવાન્ ગુરૂ, અને દયામય ધર્મ એ આ જગતમા રત્નત્રય કહેવાય છે ૫

આ ઉપદેશ સાભળી તેઓએ ખુશી થઇ સમ્યક્ત્વ વગેરે ગૃહિધર્મ સ્વીકાર કર્યો કારણ કે યતિ ધર્મની દુર્ધર ધુરા ધારણ કરવામા તેઓ અસમર્થ થયા ૬

તેઓ એક દિવસે પૂર્વ દેશમા માલ લેવા અર્થે ચાલ્યા જતા હતા તેવામા અર્ધે રસ્તે મળેલા કોઇ વટેમાર્ગુએ વિમળને આવી રીતે પૂછ્યુ ૭

भोकइसुपजलपह घण इंधण नीर नीरणाइजुय,
विमलो वि दढभीर जपइ अहय नयाणामि ८

पभणेइ पुणो पहिओ गामे नयरे वकत्थगतव्व,
सिट्ठि तएसोसा हइ अग्घिस्सइ जत्थ नणुपणिय ९

पुणपहिएणुल्लविय, नियनय रऊह सुजत्थ तवससि,
समण इनि वहाणीए नयनयर अत्थि म मह्किंचि १०

जइ पभण सिविमलतु मतए समएमितेणइयवुत्ते,
सो आहस इच्छाए इताण तुमाण कें अम्हे ११

अहपत्तो पुरनाहिं पागत्थं जाव जाल एज लण,
विमलो तापहि एण भणिओ अप्पे मुमह दहण १२

ભલાભાઈ, કયો રસ્તો સીધો અને ઘણા બળતણ, ઘાસ તથા પાણીથી ભરપૂર છે તે અમને બતાવ, ત્યારે અર્થ હઠથી બીતો વિમલ બોલ્યો એ આ બાબત હું જાણતો નથી ૮

ત્યારે ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે હે શેઠ તમારે કયા ગામ કે શહેર તરફ જવાનુ છે, ત્યારે વિમલે કહ્યુ કે જ્યા માલ સસ્તુ મળશે ત્યા જશુ ૯

ફરીને વટેમાર્ગુ બોલ્યો કે તમારૂ નગર કયુ છે કે જેમા તમે રહો છો, ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે રાજાના નગરમા રહુ છુ મારૂ નગર કોઈ છેજ નહિ ૧૦

વટેમાર્ગુ બોલ્યો, હે વિમળ જો તુ કહેતો હોય તો તારી સાથે હુ આવુ એમ તેણે માગણી કરતા વિમળ બોલ્યો કે તમારી ઈચ્છાએ તમે આવો તેમા અમને શુ પૂછવાનુ છે ૧૧

હવે તેઓ એક શહેરની બાહેર આવી પહોચ્યા, ત્યા રસોઈના માટે વિમળે અગ્નિ સળગાવી તેટલામા વટેમાર્ગુએ આવી વિમળ પાસેથી અગ્નિ માગી ૧૨

सोवि पयपइ तपइ महपासे जि मसु अविय भोपहिय,
नय अगणिपमुहदाण तु कप्पए समय पडिसेहा १३

(तथाहि)

महुमज्ज ममभेसज्ज मूल सत्थग्गिज तम ताई,
नकया विहु दायव्व सड्ढे हिंपाव भीरूहि १४

अन्यत्राप्युक्तं

न ग्राह्याणि नदेयानि पचद्रव्याणिपडितैः
अग्निर्विष तथाशस्त्र मद्य मास चपचम. १५

तोसो कुविउव्व अरेरे धिट्ठ निकिट्ठ दुट्ठ धम्मिट्ठ,
वध्धुत्तराइ पकुणसिमहू पुरओ विमल इयभणिउ १६

ત્યારે વિમળ કહેવા લાગ્યો કે હે પથિક તારે જમવુ હોય તો મારા પાને જમી જા, પણ અગ્નિ વગેરે ભયકર ચીજ તો મારાથી તને આપી શકાય તેમ નથી કારણ કે શાસ્ત્રમા એવી ચીજો આપવા કરવા મનાઇ પાડેલ છે ૧૩

જે માટે કહેલુ છે કે:—

મધ, મદિરા, માન, ઔષધ[1], બૂટી[2], અગ્નિ[3], યત્ર[4], તથા મત્રાદિક[5] વસ્તુઓ પાપથી બીનાર શ્રાવકોએ કદાપિ કોઇને આપવી નહિ ૧૪

અગ્નિ, વિષ, શસ્ત્ર, મદ્ય અને માસ એ પાચ ચીજો ડાહ્યા પુરૂષોએ કોઇ પાસેથી લેવી નહિ અને કોઇને દેવી નહિ ૧૫

ત્યારે તે વટેમાર્ગુ ગુસ્સે થઇ કહેવા લાગ્યો કે અરે ધીઠા નિષ્કૃપ

૧-૨-૩-૪-૫ સોમલ વગેરે ભયક ઝેરી ઔષધો ઝેરી બુટી, તનનાર, બદુક, વગેરે ભયકર હથીઆર, ભયકર માયા તથા ભયક મત્રોની આપ ને ક ના માટે આ મનાઇ છે, એમ ધારી શકાય છે એવી ચીજો આજના વખતે પણ પરવાના સિવાય વાપરી શકાતી નથી

અને દુષ્ટ તુ ધર્મિષ્ટ પણાનો ડોળ ઘાલી મારી સાથે આવા ઉત્તર પ્રત્યુત્તર કરે છે કે? ૧૯

उत्तासिय सयल जणो कसिण तणतइय वड्ढिउलग्गो,
जइ तस्स किंचिभीय वउ वरिहुत्तगय गयण. १७

त इजपइ विमल पईरयाग कए महग्गि मप्पेसु
जभुक्खिउम्हिनाढ इहरातेना सिह पाणे १८

इयरोविभणइजलल वचलाणपाणाण कारणा,
भद्दकोनामपावभीरु इयए रिमपावमावहइ १०

अथिरोहिथिरो समलेहि गय मलो परवसेहिसाहीणोपाणेहिं,
जइविढप्प इयम्मो तार्किन खलुपत्त २०

जजाण सित पक्रणमु नजण निरत्थकरेमिपावमह.
तोसो सहरिय तणू नियरुवकाउ माह तय २१

એમ કહી તે લોકોને થથનાવવા એવી રીતે પોતાનુ આખુ શરીર વધારવા લાગ્યો કે તેથી જાણે આકાશ પણ બી જઇને જલદી ઊચે ચડી ગયુ ૧૭

તેમજ વિમળને તે કહેવા લાગ્યો કે અરે હુ ખૂબ ભૂખ્યો છુ માટે રસોઈ કરવા માટે મને અગ્નિ આપ, નહિતો હુ તારા પ્રાણ હરીશ ૧૮

ત્યારે વિમલ બોલ્યો ક આ ચચળ પ્રાણોના માટે હે ભદ્ર કયો પાપભીરૂ આવુ પાપમય પગલુ ભરે ૧૯

જો આ અસ્થિર મલીન અને પરવશ પ્રાણોથી સ્થિર, નિર્મળ અને સ્વાધીન ધર્મ સધાઇ શકાતો હોય તો પછી બીજુ શુ જોઇએ ૨૦

માટે તારે કરવુ હોય તે કર, પણ હુ કરુ નિરર્થક પાપ કરનાર નથી, આવુ સાભળી તે વટેમાગુ પોતાના વધારેલા શરીરને ટૂકુ કરીને પોતાનુ મૂળ દિવ્યરૂપ પ્રગટાવી તેને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો ૨૧

विमल अइ विमलगुणगण धन्नोसितुमतुमचियसउन्ने,
जमकोविप मसइ तुहपय डपावभीरुत्त २२

मावज्ज वयण वज्जण पचल निच्चल सुधम्मवरसुवर,
सो भणइतण डिन्न डितेण सहसण मन्न २३

वरदाण पर अमरे पुणो विजपइइमो अहोभद्द,
नियमण अप्प उण कुणसुगुणिजणगुणगहणे २४

अहतमिअइ निरीहे सप्पवि मुच्छायणमणिं सुमणो,
वधियत दुत्तरीए वत्थाविपत्तो मयठाण २५

विमलो करेई सह महदवाईणत वितोपत्ता,
पुच्छति पहिय चरिय जहट्ठिय सोविसाहेइ. २६

હે અતિ ગુણશાળી વિમળ તને ધન્ય છે અને તુજ પુણ્યશાળી છે, કેમકે ઇન્દ્ર પણ તારૂ પાપભીરૂપણુ ખુલ્લી રીતે વખાણે છે ૨૨

માટે આપત્ વચન વર્જન પરાયણ, હે નિશ્ચળ, હે ઉત્તમ ધર્મવાન્ તારે જે માગવુ હોય તે માગ, ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે હે દેવ, તે તારા દર્શન આપ્યા એટલે બધણુ આપ્યુ છે ૨૩

છતા દેવે વર માટે આગ્રહ કર્યાથી વિમલે કહ્યુ કે હે ભદ્ર ત્યારે તુ તારા મનને ગુણિજનના ગુણ ગ્રહણ કરવામા તત્પર રાખ ૨૪

આ રીતે તે તદન નીરિહ રહેતા તેના ઉત્તરીય વસ્ત્રમા દેવે જોર કરી સર્પના વિષની હરણ કરનારી મણિ બાંધી અને પછી તે સ્વસ્થાને ગયો ૨૫

ત્યારે વિમળે સહદેવ વગેરેને બોલાવ્યા તેથી તેઓ પણ ત્યા આવી તે વટેમાર્ગુની વાત પૂછવા લાગ્યા એટલે તેણે બની બનેલી હકીકત કહી સ ભળાવી ૨૬

जिणमुणि सुमरण पुव्व ते भुत्तु अहगयानयरमज्झे
तातत्थ पुरे वणिणहि आवणा लहु पिहिज्जंति. २७

चउरंगबलपबल इआ तओभमइसमरमज्जव,
मारिज्जइ पायारो दिव्वतियगोयर क्वाडे २८

न असरिच्छपिच्छिय विमल्ण कोविपुच्छिओ
पुरि सोभीयपिवपुरमेय किमीसटभटमयव्वपि २९

तो विमल मवणमूले ठाउणभणेरसो विजहइत्थ
बलिबधु करो पुरिमुत्त मुत्त पुरिमुत्तमो नया ३०

इको चियमे पुत्ता अरिमल्लो नाम विजियअरिमल्लो,
सोअज्ज केलिभवणे सुत्तोडसिओ भुयगण ३१

બાદ દેવગુરૂનુ સ્મરણ કરી જમીને તેઓ નગરમા ગયા, તેવામા ત્યા તેમણે બજારમા દુકાનદારોને જલદી જલદી દુકાનો બધ કરતા જોયા ૨૭

વળી પ્રબળ ચતુરગી લશ્કર જાણે લડાઈ માટે તમામ તૈયાર થયુ હોય તેમ આમતેમ દોડાદોડ કરતુ તેમણ જોયુ કિલ્લો સાફ કરાતો જોયો, તથા શહેરના દરવાજા બધ કરાતા જોયા ૨૮

આવી વિલક્ષણ દોડધામ જોઈને વિમળે કોઈક પુરૂષને પૂછયુ કે હે ભદ્ર આ આખુ શહેર બચબાત જેવુ કમ દખાય છે? ૨૯

ત્યાર વિમળના કાનમા રહીને તે પુરૂષે કહ્યુ ક હેહો બળીરાજાને કેદ કરનાર શ્રીકૃષ્ણની માફક બળી (બળવાખોર) દુશ્મનોને કેદ કરનાર પુરૂષોત્તમ નામે રાજા છે ૩૦

તેનો જો રાર દુશ્મનોને જીતનાર અરિમ ત નામે એકાએક પુત્ર છે, તે આજ ક્રીડાઘરમા સૂતો હતો તેવામા તેને સપ ડસ્યો ૩૧

नप्पण इणी इगाढ पुकरिए परियणेण मिलिएण,
अइ निउणपिगविट्ठोनय निट्ठो विमहरो दुट्ठो ३२

पत्तो निवोवितहिय मयत्र कुमरं निए विकत्तिगओ,
मुन्ड मतुन्डपरणाइए णिजाओपुणो पउणो ३३

किरियाउ वहु विहाओ नरिंदविंदारए हिविहियाओ,
नय जाओ कोविगुणो तत्तो भणिय निवेण इम. ३४

जइ कहविकिंपि कुमरस्सम गुलजाय ए अमच्चवरा,
तोमज्जविनणु मरण जलणोजाला भणिय गयणो ३५

तो तुत्तो परिवारो रयतिअते उरीउ करूण सर,
मामता विविमन्नाखलभाणि ओसयर पुरलोओ. ३६

ત્યારે તેની સ્ત્રીઓએ ભારે બુમના કર્યાથી ચાકર નફરોએ દોડી આવી દુષ્ટ સર્પને ઘાયએ કર્યું પણ તે તેમના દીઠામા નહિ આવ્યો ૩૨

એટલામા રાજા પણ ત્યા આવી પહોચ્યો ત કુમારને મરેલા માફક મરેલો જોઇને તરત ભારે મૂર્છા પામ્યો, છતા પવનાદિક નાખવાથી તે શુદ્ધિમા આવ્યો ૩૩

બાદ નાજવિષ વૈદ્યોએ અનેક ઉપચાર ક્રિયાઓ કરી છતા કંઈ ગુણ થયો નહિ ત્યારે રાજાએ નીચે મુજબ પોતાનો વચન જાહેર કર્યા ૩૪

હે પ્રધાનો જો કોઇપણ રીત આ કુમારને કંઈ પણ જોખમ થશે, તો હુ પણ જગજગતા અગ્નિનુ જ શરણ લઇશ ૩૫

તે રાવની રાણીઓને અજાર પડતા ત પણ કરુણ સ્વર કરે છે, અને સામત-નગરવાસી પણ વિષાદ પામેલા છે તથા નગર ન ાગ્લોક ખળ ભળી રહ્યુ છે ૩૬

अहदाविओपडहओनि वेणआट रमणेण इयनयरे,
जोजीवावइकुमर तस्स अहटेमि रज्जद्ध ३७

तग्गुणियभणइविमल सहदेवो भाय कुणसु उवयार,
ओहालिय मणिछटसु कुमरजजियटलहुएमो ३८

गरय अहिगरण मिण प्रथवरोग्गज कारणे कुणइ,
इय विमलेण उत्तो महदेवो भणइ भोभाय. ३९

उज्जीविउण कुमर अम्ह कुलस्स विहले सुहालिद,
कइया जीवि ओकिर करिज्ज कुमरोविजिणधम्म ४०

एमाइतमिभणिरेजा विमलो किंपि उत्तरइ ताव,
चेल चलाउ हविणा गहियमणिछित्तओ पडहो. ४१

हवे राजाए आतुर बनीने नगरीमा पडो फेरव्यो छे के जे कोइ आ कुमारने जीवाडे तेने हुं मारूं अर्धुं राज्य आपुं ३७

ने नामळीने सहदेव विमळने कहेवा लाग्यो के हे भाई, आ उप कार करवा जेवो छे, माटे मणिने घसीने तुं कुमार उपर छांट के जेथी ए जलदी जीवे ३८

विमले कह्युं के हे बंधु कोना कारणे आवुं मोटुं अधिकरण कोण करे? त्यारे सहदेव कहेवा लाग्यो के ३९

कुमारने जीवाडीने आपणा कुळनुं दारिद्र्य दूर कर, कारण के कुमार जीवतो रह्यो थको कदाच जिन धर्मने पण करशे ४०

ईत्यादिक तेने बोलता तेने जेटलामा विमळ कंईक उत्तर आपवा मांड्यो, तेटलामा सहदेवे तेना वस्त्रांचळमाथी मणि छोडी लई पडहने स्पर्श कर्यु ४१

नीओ कुमर ममीने मणिमोहलि ऊण छटिओ एसो,
सुत्तविउद्धव्वखणेण उट्ठीओ पुच्छइ नरिंद. ४२

कितायण मवुरिमो अरा अते उरीउ पुरलोओ,
मव्वोविरत्थमिल्लिओ तोराया कहइतमव्व ४३

दिट्ठेण सहदेवो रज्जद्धेण निमतिओरन्ना
सो आहदेव जस्मप्प भावओ जीविओ कुमरो ४४

सोमहभाया जिट्ठा विमलो विमलामओ म परिवारो.
चिट्ठइ इत्तहट्टे तस्सदेमुणयइ दाणेउ ४५

तोगन्तु इत्तत्थ निवो मह महदेवेण करिवरारूढो
तदट्ठु मुट्ठु उट्ठो अवगूहिविय भणए एव ४६

તેણે પડો ઝિલ્યાથી તેને કુમાર પાસે લઈ જવામાં આવ્યો, ત્યા તેણે મણિને ઘસીને કુમારને છાટી એટલે તે ઊંઘવામાં સૂતેલા માણસ ઊંઘમાંથી ઉઠે તેમ કુમાર ઊઠીને રાજાને પૂછવા લાગ્યો ૪૨

હે પિતાજી ! આ માણસ તથા મારી મા તથા અંતઃપુર તથા આ નગરના લોકો અહીં શામાટે ભેગા થયા છે ? ત્યારે રાજાએ બધી વાત કહી ૪૩

પછી રાજાએ હર્ષ પામી સહદેવને પોતાના રાજ્યનું અર્ધ લેવાને વિનતી કરી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે રાજન જેના પ્રભાવે કરીને આ કુમાર જીવ્યો છે ૪૪

તે નિર્મળ આશયવાળો મારો મોટો ભાઈ તો સપરિવાર ચૌટામાં રહેલ છે, માટે તેને અહીં તેડીને આ રાજ્ય આપો ૪૫

ત્યારે રાજા સહદેવ સાથે એક ઉત્તમ હાથીપર ચડીને ત્યાં ગયો, ત્યાં વિમળને જોઈ ઘણી ખુશીથી તેને ભેટીને તે આવી રીતે બોલ્યો ૪૬

भो विमल पुत्तभिक्खा इिक्षा सुन्ना सयरस मज्झ,
तपतो काऊणय माय उहुमहगिह मेहिन्नेहि सुग्ग ४७

जह ज्ह जपइ तपट राया वयणा इपणय पउणाइ,
गुरु अहिगरण पवित्ती तह तहमल्लइ विमग्गहियए. ४८

पडिभणिय तेण नरिन्द अनय विसरमर हरणमु नरिन्द,
महदेव विल्लमिय मिण, ताकिज्जउ उचिय मेयस्स ४९

कारो त्रिआगयवरे सरयवो नियगिह इमानीओ,
भणिआ यरज्ज विमण रज्जपडिभणइ इय विमलो ५०

इक्ताखर कम्म वीय अइरि तयारिग हस्म
ता निरगह नहु कज्ज रज्जेग मवज्ज मूलेण ५१

हे विमल त मेमाना मनेला मुजन पुत्रनी भिक्षा आपी छे, माटे महेरबानी करीने जनन्तुं मान धर पयाने मने नाउ कर ४७

जेम जेम नाजा तेना प्रति प्राति भर्या वचनो कहेता लाग्यो तेम तेम विमळना हृदयमा मोहिनी अधिकरण प्रवृत्ति थवानो गोप शालवा लाग्यो ४८

तथी नरी प्रत्युत्तर आप्यु के हे नरेन्द्र हे मन्यायरूप विषना हे लावाने अटकावनार उत्तम नरेन्द्र मातो मधु नरदेवनु नाम छे माटे तेनु जे काज उचित करनु होय ते कर ४९

त्यार बाद त विमळने तथा रहनेने हाथीपर चढावी पोताना घरे लाव्यो अने राज्य देवानी वीनती करवा लाग्या त्यार विमळे तेने नीचे मुजब जवाब आप्यो ५०

राज्य लेना मेटन भ कर्म करना पडे छ तथा बीजी परिग्रहवृद्धि थाय छे माटे हे नरेन्द्र पापना राज्य साथे मारे काम नथी ५१

अह सजि गीमनाउ महदेव तस्मनिव इणा दिन्न,
हयगयर हभड जणवय पुरपमुह पिभइ उमत्र ५२

अप्पि ता धवल्हर सग्व कमला उलउदय कलिय
विमलो पुण मिट्ठिपए सठवि ओणिच्छ माणोवि ५३

नियजणय पमुहल्लाओ समाणिओ तत्थ तेहि,
अह विमलो कुव्वतो जिण धम्म सम मइक्कमइ बहुकाल ५४

सहदेवो उणरज्जे रट्ठ विसएसु अइमय सयह्णो,
अकरकरे इवड्ढइपुव्व करे ढइए लोय. ५५

वियरइपावुवएसे अहिगरणे रुण इहणइ अरिदस,
असुह ज्झाणो वगओ कयाविविमलेणतो भणिओ ५६

ત્યારે મહદેવને દાક્ષિણ્યવાળો જાણીને તેને રાજાએ હાથી, ઘોડા, રથ, પયદલ દેશ–નગર વગેરે સઘળું અને બંધુ વહેંચી કરીને સ્વાધીન કર્યુ ૫૨

વળી તળાવ જેમ કમળે કરીને ભરેલ હોય તેમ કમળા (લક્ષ્મીથી) ભરપૂર એક ધવળગૃહ તેને રાજાએ આપ્યુ, અને વિમળને તેની અનિચ્છા છતા નગરશેઠનુ પદ આપ્યુ ૫૩

હવે મહદેવ તથા વિમળે મળી પોતાના માબાપ વગેરેનુ યોગ્ય સત્કાર સન્માન કર્યુ બાદ વિમળ ત્યા રહી જિન ધર્મ કરતો થકો બહુકાળ વ્યતિક્રાંત કરવા લાગ્યો ૫૪

પરંતુ મહદેવ રાજ્યમા રાષ્ટ્રમા અને વિષયોમા અતિશય તૃષ્ણાવાળો થઈ પડી નવા કર નાખવા લાગ્યો જુના કર વધારવા લાગ્યો, તથા લોકોને નષ્ટતાઈથી દડવા લાગ્યો ૫૫

તેમજ પાપના ઉપદેશો દેવા માડ્યો, અનેક અધિકરણ વધારવા લાગ્યો દુશ્મનોના દેશ ભાગવા લાગ્યો, આવી રીતે અશુભ ધ્યાનમા કમી પડ્યો તેને જોઈ એક વખતે વિમળ તેને આવી રીતે કહેવા લાગ્યો ૫૬

करि कलहकन चवलाइ रायरमलाइ कारणाभाय,
कोपावे सुपवत्तइ निय नियम धुर विराहित्ता ५७

वरमनलमिपवेसो फणि मुह कुहरेवरकरोखित्तो,
वरमस मामयपीडा नहुविरइत्रि राहणा भाय ५८

इय निसुणतो जाओ जल भरिय घणुव्व कसिणवयणोसो,
विमलेण तओमोणविहियमजोगुत्ति काऊण ५९

जिण धम्मेविगयरई विवन्नविरइ फुरतपावमई,
अइघणमणत्थ टह कुव्वतोवत समत्तो ६०

केणविनरेण पुव्वविराहिएण कयाविसहदेवो,
लहिउ छल छुरीए हणिओपत्तो पढम पुढविं ६१

હે ભાઈ! હાથીના બચ્ચાના કાન માફક ચપળ એવી રાજ્ય લક્ષ્મીના કારણે પોતાના નિયમોની ધુંસરીને ભાગી કરીને કોણ પાપમા પ્રવર્તે ૫૭

હે ભાઈ અગ્નિમા પેસવુ સારૂ સર્પના મુખના વિવરમા હાથ નાખવા સારો, તથા ગમે તેવા વિષમ રોગની પીડા સારી, પણ વ્રતની વિરાધના કરવી સારી નથી ૫૮

એમ સાભળીને પાણી ભરેલા વાદળાની માફક સહદેવે કાળુ મ્હો કર્યું, તેથી વિમળે તેને અયોગ્ય જાણી મૌન ધારણ કર્યું ૫૯

પછી સહદેવની જિન ધર્મ ઉપરથી ઓછી પ્રીત પડતી ગઈ, અને પાપની મતિ સ્ફુરિત થયાથી તે વિરતિહીન થયો થકો ઘણા અનર્થ કરીને સમ્યક્ત્વ ભ્રષ્ટ થયો ૬૦

બાદ કોઈક પ્રથમના હણાયલા પુરૂષે ક્યારેક છળ પામીને સહદેવને છુરીથી મારી નાખ્યો, એટલે તે પહેલી નાર્કીમા પહોચ્યો ૬૧

तयणु गुरुगहिरभवजल निहिंमि अइस हिय दुसहदुहनिवह,
कहकहविलहिय नरजंमकम्म हणिउ गमीससिवं ६२

अच्चतपावभीरु विमलो पुण पालिउणगिहिधम्म,
जाओ अमरो पवरो महाविदेहमिसिज्झिहिइ. ६३

इत्यवेत्य विमलस्य वेष्टित, वेष्टित नखलुकर्म कोटिभिः
हे जनाभव तपाप भीरवो धीरबोधि चरणव्यवस्थिता. ६४

इति विमल दृष्टांतः समाप्तः छ

ત્યારબાદ ભારે ગભીર સસાર સમુદ્રમા ભટકતા અસહ્ય દુ ખો વેઠીને જેમ તેમ કરી મનુષ્ય ભવ પામીને કર્મો ખપાવી તે મુક્તિ મેળવશે ૬૨

આણીમેર અત્યત પાપ ભીરૂ વિમળ ગૃહિધર્મ પાળીને પ્રવર દેવતા થઈ મહાવિદેહમા જન્મીને સિદ્ધિ પામશે ૬૩

આ રીતે કર્મની અણીઓથી અસ્પષ્ટ આ વિમળનુ ચરિત્ર જાણીને હે જનો તમે સમ્યકત્વ અને ચારિત્રમા ધીર રહી પાપભીરૂ થાઓ ૬૪

આ રીતે વિમળનો દૃષ્ટાંત સમાપ્ત થયો

સપ્તમ ગુણ

उक्तो भीरू रितिषष्ठो गुणः सांप्रत मशठइति सप्तमं गुण स्पष्टयन्नाह ॥ छ ॥

ભીરૂપણા રૂપ છઠો ગુણ કહી બતાવ્યો, હવે અશઠપણા રૂપ સાતમા ગુણને સ્પષ્ટ કરે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

असढो परनवचइ,
वीससणिज्जो पससणिज्जोय,
उज्जमइ भावसार,
उचिओ धम्मस्स तेणेसो १४

(મૂળનો અર્થ)

અશઠ પુરૂષ બીજાને ઠગતો નથી, તેથી તે વિશ્વાસ કરવા યોગ્ય તથા વખાણવા યોગ્ય રહે છે, અને ભાવ પૂર્વક ઉદ્યમ કરે છે, તે કારણથી તે ધર્મને યોગ્ય ગણાય છે ૧૪

(ટીકા)

शठो मायावि तद्विपरीतोऽ शठः परमन्य, नवचति नातिसधत्ते,

શઠ એટલે કપટી, તેથી વિપરીત તે અશઠ અર્થાત્ નિષ્કપટી પુરૂષ, પર કહેતાં અન્યને વચતો નથી, એટલે ઠગતો નથી

अतएव विश्वसनीयः प्रत्ययस्थान भवती तर' पुनरवचन्नपि न विश्वास कारण

એથીજ તે વિશ્વસનીય એટલે પ્રતીતિ યોગ્ય થાય છે, પણ કપટી પુરૂષ તો કદાચ નહિ ઠગતો હોય તોપણ તેનો કોઇ વિશ્વાસ કરતુ નથી,

यदुक्त

माया शीलः पुरषो, यद्यपि न करोति किंचिदपराध,
सर्प इवा विश्वास्यो, भवति तथा प्यात्म दोष हतः १

જે માટે કહેલુ છે કે

"કપટી પુરૂષ જો કે કશો અપરાધ નહિ પણ કરે,' તોપણ પોતાના તે દોષના જોરે સર્પની માફક અવિશ્વાસ્ય રહે છે ૧

तथा प्रशंसनीयः श्लाघनीयश्चस्या दशठ इति प्रक्रमः,

વળી સદ્ગુરુ અશઠ પુરૂષ પ્રશંસનીય એટલે વખાણવા યોગ્ય પણ થાય છે

यदवाचि.

यथाचित तथावाचो, यथा वाच स्तथा क्रिया,
धन्यास्ते त्रितयेयेषा, विसवादो न विद्यते. १

જે માટે કહેલુ છે કે

જેવુ ચિત્ત હોય તેવી વાણી હોય, અને જેવી વાણી હોય તેવી કૃતિ હોય, એ રીતે ત્રણે બાબતમા જે પુરૂષોનો અવિસંવાદ હોય તેઓ ધન્ય છે १

तथोयच्छत्ति प्रवर्त्तते धर्मानुष्ठान इतिशेषः भावसार सद्भाव सुदरं स्वचितरजनानुगत नपुनः पररजनायेति दुःमापचस्वचित्तरजनं

વળી અશઠ પુરૂષ ધર્માનુષ્ઠાનમા ભાવસારપણે એટલે સદ્ભાવ પૂર્વક અર્થાત્ પોતાના ચિત્તને રંજિત કરવા માટે, ઉદ્યમ કરે છે એટલે પ્રવર્ત્તે છે, નહિ કે પરને રંજન કરવા માટે પોતાના ચિત્તને રંજન કરવુ એ ખરેખર મુશ્કેલ કામ છે

तथाचोक्त.

भुयासो भुरिलोकस्य चमत्कार करानराः
रजयति स्वचित्तये भुतले ते थ पंचषाः १

જે માટે કહેલુ છે કે,—

બીજા ઘણા લોકોના ચિત્તને ચમકાવનારા માણસો ઘણા મળી આવે છે, પણ જેઓ આ પૃથ્વીપર પોતાના ચિત્તને રંજે તેવા તો પાચ છ જ મળશે १

तथा.

कृत्रिमै र्डबरैश्चित्रैः शक्य स्तोषयितु पर'
आत्मा तु वास्तवै रेव हतक परितुष्यति. २

વળી કહ્યુ છે કે.

બીજાને તો અનેક તરેહના બનાવટી આડબરોથી રાજી કરી શકાય છે, પણ આ (હણેયો) આત્માતો ખરેખરા બનાવોથીજ પરિતોષ પામે છે ૨

उचितो योग्यो धर्मस्य पूर्व व्यावर्णित स्वरुपस्य, ते न कारणेनै षोडशठ' सार्थवाह पुत्र चक्र देववत

તે કારણે કરીને એ એટલે અશઠ પુરૂષ પૂર્વ વર્ણવેલા સ્વરૂપવાળા ધર્મને ઉચિત એટલે યોગ્ય ગણાય છે, સાર્થવાહના પુત્ર ચકદેવની માફક

चक्रदेव चरितत्वेव

अत्थि विदेहे चपा वासपुर पउ रप उरपरि कलिय,
तत्थासि सत्यवाहो अइ रूद्दोरद टेवुत्ति १

तस्सय भज्जा सोमा सहावसोमा कयाइगिहिधम्म,
सापडिवज्ज इगणिणीइ बालचदा इपासमि २

ચક્રદેવની વાત આ પ્રમાણે છે

વિદેહ દેશમા ઘણી વસ્તીથી ભરપૂર રહેલુ ચપા નામે નગર હતુ, ત્યા અતિરૂદ્ર રૂદ્રદેવ નામે સાર્થવાહ હતો ૧

તે સાર્થવાહની સોમા નામે ભાર્યા હતી, તે સ્વભાવથીજ સૌમ્ય ગુણવાળી હતી, તેણીએ બાળચદ્રા નામની ગણિની પાસેથી ગૃહીધર્મ અગીકાર કર્યો હતો ૨

तक्किंचिविसय विमुह दट्ठुपउदठो भणेइसेभत्तामुचपिए,
धम्ममिम भोगिंपिव भोग विग्घ कर, ३

सासाहइ भोगेहिं रोगेहि वमहकयइमो आह,
किंचइउ दिट्ठमदिट्ठ कप्पण कुणसि तमूढ ४

सा भणइ इमेविसया पसुगण साहारणा विपचक्खा,
आणिस्मरियाइ फलो विक्किन्न धम्मोसमक्खोते ५

उत्तरदाण अ सत्तो विलक्खचित्तो अइवसविरत्तो,
आलवणाइवित्तत्तो तीऍम सवयऍमव्वत्तो, ६

अन्नमग्ग इकन्न सोमा जत्थित्ति लहइ नयतोसो
तम्मारणहे उमहि ठवइगिहतो घडेखिविउं ७

તેણીને કાંઈક વિષયથી વિમુખ થએલી જોઇને તેણીનો ભર્ત્તા ગુસ્સે થઇ કહેવા લાગ્યો કે સર્પની માફક ભોગમાં વિઘ્ન કરનાર આ ધર્મને મૂકીદે ૩

તેણીએ ઉત્તર આપ્યું કે રોગો સમાન ભોગોની મારે જરૂર નથી, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે મૂર્ખ સ્ત્રી તું દેખીતાને મૂકી અણદેખીતાની શામાટે કલ્પના કરે છે ૪

તેણી બોલી કે આ વિષયો તો પશુઓ પણ ભોગવી શકે છે એમ પ્રત્યક્ષ જણાય છે અને અનેક પ્રકારનો ધર્મ કરતા તો મોટા આના ઊઠાવે એવું ઐશ્વર્ય મળે છે એ તમે પ્રત્યક્ષ જુવો છો ૫

ત્યારે ઉત્તર આપવા અસમર્થ થએલો સોમ વિલક્ષ મન કરીને તે ણીના ઊપર અતિશય વિરક્ત થયો થકો તેણીના સંઘાતે બોલવા કરવાનું બંધ રાખી તેણી સાથે દરેક સ્થળે જતો આવતો, ૬

બાદ તેણે બીજી સ્ત્રી પરણવા વિચાર કર્યો પણ સોમા હયાત હોવાના સબબે તે મેળવી શકયો નહિ, તેથી તેને મારી નાખવા ખાતર એક સર્પને ઘડામાં નાખીને તે ઘડો ઘરમાં રાખી મેલ્યો ૭

भणइपिए अमुगघडा उदाममाणे सुसाविसरलमणा,
जाखि वइ कर कुंभे ताडक्का कसिण भुयगेण ८

डक्काअहतिपइणोसासाहइसोविगाढ सढयाए,
गारूडिया गारूडिया इच्चाइकरे इहलवोल ९

सिग्घसे उल्लडिय विहुरेहिंनिवडियं चटमणेहिं,
विसभीए हियपाणेहिं दूर दूरेण ओसरिय १०

अचइय समासोहम कप्पलीलावयसमुविमाणो,
पलिओ वमट्ठिईया सोमामुर सुदरी जाया. ११

रूद्दोसरूद्ददेवो नागसिरिंनागदत्तसिट्ठिसुय,
परिणीय नीइवाहाइ भुजिइ पचविहविसए १२

પછી તે સ્ત્રીને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિયા અમુક ઘડામાથી ફૂલની માળા લાવી આપ, ત્યારે સરળ મનવાળી સોમાએ ઘડામા જેવો પોતાનો હાથ નાખ્યો કે તેમા રહેલા કાળા સર્પે તેણીને ડસી ૮

તેણીએ પતિને કહ્યુ કે મને તો સર્પે ડસી છે, ત્યારે તે ભારે કપટ કરનાર હોવાથી ગારૂડીઓને બોલાવવા માટે બૂમો મારી ભારે ધાંધલ કરવા લાગ્યો ૯

એટલામા તો તરત તેણીના કેશ ખરી પડયા, દાત પડી ગયા, અને વિષથી જાણે બીધા હોય તેમ પ્રાણ દૂર થયા ૧૦

તે સોમા સમ્યકત્વ કાયમ રાખીને સૌધર્મ દેવલોકના લીલાવતસક નામના વિમાનેમા પલ્યોપમના આયુષ્યવાળી દેવાગના થઇ ૧૧

રૂદ્ર પરિણામી તે રૂદ્રદેવ હવે નાગદત્ત શેઠની નાગશ્રી નામે પુત્રીને પરણ્યો અને અનિતિ માર્ગે વર્તતો રહી પાચ પ્રકારના વિષયો ભોગવવા લાગ્યો ૧૨

रुद्दज्झाणो वगओ नरयावासमि पढमपुढवीए
खाडक्खडा भिहाणे पलिया ऊनारओ जाओ १३

अइसो सोमाजीवो चविउ सोहमओ विदेहमि,
सेलमिसु सुमारे, जाओ दती धवल कती १४

इयरो वितउव्वट्टिय जाओ कीरोतहि चियगिरिंमि,
कीरीइ सहरमतो नर भामाभासिरो भमइ. १५

कइया वितगइट करेणुयानियर परिगयदट्टु,
पुव्व भवभासाओ वहु लीवहुलो विचिंतेइ, १६

विसय सुहाउ इमाओ किहणुमए वचियव्वओ एस,
एव उवायचिंतण पवणो पत्तोसए नीडे १७

તે રૌદ્ર ધ્યાનમા ગરકાવ રહી મરીને પહેલી નારકીના ખાડખ્ખડ નામના નરકાવાસમા પલ્યોપમના આયુષ્યથી નારકપણે ઉત્પન્ન થયો ૧૩

હવે તે સોમાનો જીવ સૌધર્મ દેવલોકથી ચવીને વિદેહ દેશમા સુ-સુમાર પર્વતમા ધોળી કાંતિવાળો હાથી થયો ૧૪

પહેલો રૂદ્રદેવનો જીવ પણ નારકીથી નીકળીને તેજ પર્વતમા શુકરૂપે ઉત્પન્ન થયો, તે મનુષ્યની ભાષા બોલતો થકો શુકી સાથે રમતો ત્યા ભમતો હતો ૧૫

તેણે ક્યારેક તે હાથીને ઘણી હાથણીઓ સાથે ફરતો જોઇને પૂર્વ ભવના અભ્યાસથી બહુ કપટી થઇને નીચે મુજબ વિચાર્યું ૧૬

આ હાથીને આવા વિષય સુખથી મારે શીરીતે છૂટો પાડવો એ બાબતના ઉપાય ચિતવતો થકો તે પોતાના માળામા આવી બેઠો ૧૭

तत्थचद लेहाभिहाण खर्यारं हरित्तु सपत्तो
लीलारइति नयरो भयभीओ भणइत कीरं १८

भोइत्थ गिरिनिउ जे चिट्ठा मेगोइहाग मीखयरो,
नहुसे कहियव्वो रगओ यमसो कहेयव्वो १९

तोकीर खीरमहुमहुर वयणमहए वमुनकय तुमए,
तुइजवि अहअवस्स करिस्समगु न्वमुवयार २०

अह आगओ सखयरो अदट्ठु लीलारइपडिनियत्तो,
कहिय सुएणएयं इमस्स सोहरिसिओहियए. २१

इत्थ तरमितत्था गयगय तजहिच्छियाभमिर,
पासित्तु चिंतइ सुओ अहह अहो सुदरा वसरो २२

તેટલામા ત્યા ચદ્રલેખા નામની વિદ્યાધરીને હરીને લીલારતિ ના મનો વિદ્યાધર આવી પહોચ્યો, તે ભયભીત હોવાથી તે સૂડાને આ પ્રમાણે કહેવા લાગ્યો ૧૮

હે શુક અમે આ ઝાડીમા ભરાઇ બેસીયે છીએ ઇહિ એક બીજો વિદ્યાધર આવનાર છે, તેને મારો પતો દેવો નહિ, અને તે પાછો વળે ત્યારે મને જણાવી દેવુ ૧૯

હે દૂધ અને મધની માફક મધુર વાણી બોલનાર શુક, જો તુ એ રીતે મારો ઉપકાર કરીશ તો હુ તારો પણ અવશ્ય યોગ્ય બદલો વાળી આપીશ ૨૦

એટલામા તે વિદ્યાધર આવી પહોચ્યો, તે લીલારતિને ત્યા નહિ દેખવાથી પાછો વળ્યો, ત્યારે શુકે તે વાત છુપાઇ બેઠેલા વિદ્યાધરને જણાવી તેથી તે હૃદયમા રાજી થયો ૨૧

આ દરમ્યાન ત્યા પોતાની ઇચ્છાએ ભમતો હાથી આવી પહોચ્યો, તેને જોઈ તે શુક વિચારવા લાગ્યો કે આ મઝાની તક છે ૨૨

तो निवडिनियडिनडिओ ठाउकरिसनिहिमिभणइपिय,
भणिय वसिट्ठ रिसिणा कामिय तित्थ इमखित २३

जोइन्थभिगुनिवाय करे इसो लहइ कामियखुफल,
इयभणियपियाऽमम तहिंविपत्तो निलुक्कोय २४

तव्वयण वेरिओ पुण लीलारइ खेयरोपियासहिओ,
चलचवल कुड लधरो उप्पइओ गयणमग्गमि २५

तद्दट्ठु चिंतइकरी कामियतित्थइम खुजइहयखेयरमिहुणजाय,
पढियकिर कीरमिहुणपि २६

तो किंइमिणा तिरियत्तणेण मज्जाति चिंतियनगाओ,
झपावइसोतहिय, अहुढियकीर मिहुणत २७

તેથી તે ભારે કપટી થઇને હાથીની પાસે રહીને પોતાની પ્રિયાને કહેવા લાગ્યો કે વશિષ્ટ મુનિએ કહ્યુ છે કે આ કામિત તીર્થ નામે ક્ષેત્ર છે ૨૩

ઈહા જે ભૃગુપાત કરે તે મનવાછિત ફળ પામે છે, એમ કહીને પ્રિયાની સાથે ત્યાથી ઝપાપાતના ઢાગે પડીને નીચે છુપાઇ રહ્યો ૨૪

બાદ તેના કહેવાથી લીલારતિ વિદ્યાધર પોતાની પ્રિયા સહિત ચપળ કુડળો ધરતો થકો આકાશમા ઊડતો ગયો ૨૫

આ બનાવ જોઇને હાથી વિચારવા લાગ્યો કે આતો ખરેખર કામિત તીર્થ છે, કેમકે ઇહાથી પડેલુ શુકનુ જોડુ વિદ્યાધરનુ જોડુ બન્યુ છે ૨૬

માટે મારે પણ આ તિર્યંચપણાનુ શું કામ છે? એમ ચિતવીને પર્વતપરથી તેણે ત્યા ઝપાપાત કર્યો એટલે શુકનુ જોડુ ત્યાથી ઊડી ગયુ ૨૭

संचुन्निय गुवगोहत्थी गलहत्थिओविवियणाए,
फुरिय मुहज्ज वसाओ जाओवतर सुरोपवरो २८

अइसयकिलिट्ठचित्तो विसयपसत्तो सुओविसपत्ती,
रयणाइलोहियकूखे नरए अडतिकूखदुहल्कूवे २०

(इतश्च)

अत्थि विदेहे सिरिचक वालनयरंमि सत्थ वाहवरो,
अप्पडिहय चक्कूखो सुमगलापण इणीतस्स ३०

अहमो करिद जीवो चविऊण ताणनदणा जाओ,
नामेण चक्कदेवो मयाविगुरजणविहिय सेवो ३१

उव्वट्टिय इयरोविहु जाओ तत्थेव जन देवुत्ति,
सोमपुरोहियपुत्तो, दुवेवितरुणत्तमणुपत्ता. ३२

હવે તે હાથીના અગોપાગ ચૂરેચૂરા થઈ ગયા અને તેને ભારે વેદના થવા લાગી છતા તે શુભ અધ્યવસાય રાખીને મહાન વ્યતર દેવતા થયો ૨૮

અતિશય ક્લિષ્ટ પરિણામી અને વિષયાશક્ત શુક મરીને પહેલી નારકીના અતિ આકરા દુખથી ભરપૂર લોહિતાક્ષ નામના નરકાવાસમા પહોચ્યો ૨૯

દરમ્યાન વિદેહ ક્ષેત્રમા શ્રી ચક્રવાળ નગરમા અપ્રતિહત ચક્ર નામનો એક મહાન્ સાર્થવાહ રહેતો હતો અને તેની સુમગળા નામે સ્ત્રી હતી ૩૦

હવે તે હાથીનો જીવ વ્યતરના ભવથી ચવીને તેઓના ઘરે પુત્રરૂપે અવતર્યો, તેનુ ચક્રદેવ એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ, તે હમેશા પોતાના ગુરૂજનની સેવામા તત્પર રહેવા લાગ્યો ૩૧

પેલા શુકનો જીવ પણ નારકીમાથી નીકળીને તેજ નગરમા સોમ પુરોહિતનો યજ્ઞદેવ નામે પુત્ર થયો બાદ ચક્રદેવ અને યજ્ઞદેવ બન્ને યૌવન પામ્યા ૩૨

सब्भाव कइयवेहिं, जायामित्तीइ ते सिमन्नोन,
पुव्वकय कम्म दोसा कयावि चिंतइ पुरोहिसुओ ३३

कहण मचक देवो, इमाउ अनुच्छ लच्छि विच्छदु,
पाविहिइ फुडभम, हु नाय अत्थिइइ उवाओ ३४

चदण सत्थाहगिह मुसिउं दविण खिवित्तु एयगिहे,
कहिउ निवस्सपुरओ भंसिस्सं मपयाउ इम ३५

काउं तहेवम भणइ वयसगोवेमुमज्झदविणमिण,
नियगेहेमो वित्तओ एउचियकुणइ सरलमणो ३६

वत्ता पुरेपवत्ता मुट्ठ चदणगिहतितो पुट्ठो,
सत्थाहमु एणेमोदविणमिण कस्स भोमित्त ३७

તે બે જણ વચ્ચે એકની ખરા ભાવથી અને બીજાની કપટ ભાવથી દોસ્તી બંધાઇ બાદ પૂર્વકૃત કર્મના દોષથી પુરોહિતનો પુત્ર એક વેળા આ પ્રમાણે વિચારવા લાગ્યો ૩૩

તેણે વિચાર્યું કે આ ચક્રદેવને આવી મોટી લક્ષ્મીના વિસ્તારપરથી શી રીતે ભ્રષ્ટ કરું એમ વિચાર કરતા કરતા તેને એક ઉપાય સુજ્યો ૩૪

તેણે નિશ્ચય કર્યો કે ચન્દન સાર્થવાહનુ ઘર લૂંટીને તેનુ ધન આ ચક્રદેવના ઘરે રાખવુ અને પછી રાજાને કહીને એને પકડાવી એની સઘળી મિલ્કત પડાવવી ૩૫

પછી તેણે તે પ્રમાણે કરીને ચક્રદેવ પાસે આવીને કહ્યુ કે હે મિત્ર આ મારૂ દ્રવ્ય તુ તારા ઘરમા સભાળી રાખ ત્યારે સરળ હૃદયવાળા ચક્રદેવે તે પ્રમાણેજ કર્યું ૩૬

એવામા નગરમા વાત ચાલી કે ચદન સાર્થવાહનુ ઘર લુટાયુ છે, તે સાભળી ચક્રદેવે યજ્ઞદેવને પૂછ્યુ કે હે મિત્ર આ દ્રવ્ય કોનુ છે? ૩૭

सोआहमज्झदव्वतायभया गोविंयतुहगिहमि
आमकानमणागवि कायव्वा चक्कदेवतए. ३८

इत्तोयचदणेण अमुग अमुग चमह गयदव्व,
कहिय निवस्स तेण नयरे घोमा वियएव ३९

चदण गिहप मुहठ जेण केणवि कहेउ सोमज्झ,
इर्णिह नतस्सदडो पच्छासारिरिओ दडो ४०

अहद्दिणपणगमिगय पुरोहिपुत्तो न्निवमणटव,
जइविनजुज्ज इनियमित्त दोसफुड वियडणकाउ ४१

परमइ विरुद्ध मेयतिधारि उपारिमोनहियमि
चदणधण अवस्स अत्थिगिहे चक्कदेवस्स. ४२

ત્યારે તે બોલ્યો કે એ મારૂ દ્રવ્ય છે, કિંતુ આપના ભયથી તારે ઘેર છુપાવ્યું છે, માટે હે ચક્કદેવ તારે એ બાબત લગારે શંકા ધારવી નહિ ૩૮

આવીરીતે ચંદન શેઠે રાજા પાસે પોતાનું જે જે દ્રવ્ય ચોરાયું હતું તે નામવાર નોંધાવ્યું, તેથી રાજાએ નગરમાં નીચે મુજબ ઉદ્ઘોષણ કરાવ્યું ૩૯

જે કોઇએ ચંદનનું ઘર લૂટયું હોય તે મને આવીને હમણાં ને હમણું કહી જશે તો તેને દંડવામાં નહિ આવે, નહિ તો પછી સખત રીતે દંડ કરવામાં આવશે ૪૦

હવે પાંચ દિવસ વીત્યા કેડે પુરોહિતનો પુત્ર યજ્ઞદેવ રાજા પાસે જઇ કહેવા લાગ્યો કે હે દેવ, જો કે પોતાના મિત્રનો દોષ ખોલી બતાવવો વાજબી નથી ૪૧

છતાં આ અતિ વિરૂદ્ધ કામ છે એમ ધારીને હું તે મારા હૃદયમાં છુપાવી શકતો નથી ચંદનનું ધન અવશ્ય ચક્કદેવના ઘરમાં હોવું જોઇએ ૪૨

(राजा) नणुसोगारिठपुरिसो रायविरुद्ध इमकहकरिज्ज,
(यज्ञदेवः) गरुयाविलोहमोहियमइणोचिट्ठ तिवालव्व ४३

(राजा)सोमतोसमुहारस पाणप्पवणोसुणिज्ज एसयय,
(यज्ञदेव') अवि तरुणो दविणमिणपावियपाएहिपसरति ४४

(राजा) नणुसोमहा कुलीणो, (यज्ञदेवः) कोदो सोइहकुलस्स विमलस्स,
अइवहल परिमले मुवि कुसुमे मुनहुति, किकिमओ. ४५

(राजा) जइएवताकिज्जउ समत ओगेहसोहण तस्स,
(यज्ञदेवः) एवकिं देवस्मविपुरओ जंपिज्जणअ एअलिय ४६

तो निवइणा तलारो चदण भडारिएण सह भणिओ,
मोचक देवगहे नट्ठ दव्व गवेसेहि ४७

(રાજા બોલ્યો) અરે એતો ભારે આબરૂદાર પુરૂષ છે, તે આવુ રાજ્ય વિરૂદ્ધ કામ કેમ કરે?

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજા મોહોટા માણસો પણ લોભથી અતિ મોહ પામીને મૂર્ખ બને છે ૪૩

(રાજા બોલ્યો) અરે ચકદેવ તો સતોષરૂપ અમૃત પાનમા હમેશ પરાયણ રહેલો સાભળવામા આવે છે (યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ તરૂઓ પણ આ દ્રવ્યને પામીને તેને પોતાની પાડોથી વીંટે છે ૪૪

(રાજા બોલ્યો) અરે ચકદેવ તો મહા કુલીન્ સભળાય છે

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ, એમા નિર્મળ કુળનો શો દોષ છે? શુ સુગધી ફુલોમા પણ કીડા નથી થતા કે? ૪૫

(રાજા બોલ્યો) જો એમ છે તો તેના ઘરની ઝડતી લેવરાવીએ

(યજ્ઞદેવ બોલ્યો) મહારાજ! તમારી રૂબરૂ શુ મારા જેવાથી જૂઠુ બોલાય કે ૪૬

ત્યારે રાજાએ તળવર (કોટવાળ) તથા ચદન શેઠના ભડારીને બોલાવીને કહ્યુ કે તમે ચકદેવના ઘરે જઈ ચોરાયલા માલની તપાસ કરો. ૪૭

मोचिंत इत्तर वइणा अहह अममा वणिज्ज माइट्ठ,
किंवइया पाविज्जइ रविबिंबे तिमिरपप्भारो ४८

अहवा पहुणो आण करेमिपत्तो नओगिहेतस्स,
पभणइ चदणदव्व नट्ठ जाणेसि भोभद्द. ४०

(चक्रदेव) नट्ठनट्ठ मुणेमिकिंचिवि (नलवर')
तोभो तुमएन कुप्पियव्वमे जराय सासणेण तुहगेहंकिपि जोइस्स. ५

(चक्रदेव) कोरम्सकोणु समओ मयापया पालणत्थ मेवजओ,
नयकुल हरस्म देवस्स एस नयलोवि सरभो ५१

तो तल्वरो गिहंतो पविसिय जानिउणय निहालेइ,
ताकचण वासणय चदण नाम कियलद्ध ५२

ત્યારે તળવર વિચારવા લાગ્યો કે અરેરે આતો અણુનભવતી વાતનું હુકમ કરવામા આવે છે શુ સૂર્યના બિંબમા અંધકારનો ભરાવ પામી શકાય કે? ૪૮

અથવા સ્વામિનો હુકમ બજાવવોજ જોઈએ એમ ચિંતવી તે ચક્રદેવના ઘરે આવ્યો અને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર ચંદનના ચોરાયલા માલની તને કંઈ ખબર છે? ૪૯

(ચક્રદેવ બોલ્યો) નાના, મને કંઈ ખબર નથી

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે તારે મારાપર કશો કોપ ન કરવો કેમકે હુ રાજાના હુકમ પ્રમાણે તારૂં ઘર કાંઈક તપાસીશ ૫૦

(ચક્રદેવ બોલ્યો) એમા કોપ કરવાનુ શુ કામ છે? કારણ કે ન્યાયવાન્ મહારાજાનો આ બધળો બંદોવસ્ત કેવળ પ્રજાના પાળન અર્થેજ છે ૫૧

ત્યારે તળવર તેના ઘરમા પેસીને બરોબર જોવા લાગ્યો તો તેણે ચંદનના નામવાળુ સોનાનુ વાસણ જોયુ ૫૨

तो भणइ मदुरुखमिमो कुओ तए चक्कदेव पत्तमिण,
किहमित्तत्थ वणियपायडे मिनिरयतिमोभणइ ८३

(तलवर.)कहचडण नामक(चक्कदेव')नामविवज्जामओकहविजाय,
(तलवरः) जइएवता किंत्तियमित्तइह वामणे कणग ८४

(चक्कदेवः) चिरगोवियतिनतहा सुमरेमिअहमयचियनिएह,
(तलवर) भडारियकिसग पणमिहमोआहअजुयमिय ८५

तो छोडाविपन उल्लोनयति सव्वतंहत्तमिलिय,
भणइपुणो रक्खिवहुभोभद्द फुडक्खरंकहसु. ८६

अहवीसत्थ सहय सुकीलिय कीलिय पचितमि,
मित्तदूमे मिकहती चक्कदेवोपुणाह निय. ८७

ત્યારે દિલગીર થઈ તળવર તેને પૂછવા લાગ્યો કે હે ચક્રદેવ તને આ વામણ ક્યાથી મળ્યુ છે? ત્યારે ચક્રદેવ વિચારવા લાગ્યો કે મિત્રની થાપણને કેમ પ્રગટ કરૂ, તેથી તે બોલ્યો કે એ મારૂ પોતાનુ છે ૫૩

(તળવર બોલ્યો) ત્યારે એનાપર ચદનનુ નામ કેમ છે?
(ચક્રદેવ બોલ્યો) કોઈ પણ રીતે નામ ફેર થવાથી તેમ બન્યુ લાગે છે
(તળવર બોલ્યો) જો એમ છે તો કહે આ વામણમા કેટલી કીમતનુ સોનુ છે ૫૪

(ચક્રદેવ બોલ્યો) લાબા વખતપર મુકેલુ છે માટે મને બરોબર યાદ નથી, તમેજ તપાશીલ્યો

(તળવર બોલ્યો) હે ભાડારિક એનાપર કેટલુ ધન લાગ્યુ છે? ત્યારે તે બોલ્યો કે દશ હજાર ૫૫

ત્યારે નોંધ કઢાવીને જોવા લાગ્યા તો બધુ તેજ પ્રમાણે મળતુ થયુ, એટલે તળવર ચક્રદેવને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર સાચી વાત કહી દે ૫૬

ચક્રદેવે વિચાર કર્યો કે સાગપર વિશ્વાસ ધરનાર, સાગી સાથે ધૂળે.

રમનાર ચિત્તમા ચોટી ગ્હેલા મિત્રનુ નામ કેમ આપુ? એમ વિચારીને ફરી તેણે કહ્યુ કે એતો મારૂ જ છે ૫૭

(तलवर.) किंत्तियमित्त परसतियधणतुहगिहमिचिट्ठेइ,
(चक्कदेव:) निययपि अत्थि बहुय पज्जत्त ममपर धणेण ५८

तोतलवरेणसं च्वगिहनियतेण त धण पत्त
कुविएण चक्कदेवो हढेणनीओनि वसमीवे ५९

रन्नाभणिय नणुपइ अप्पडिहय चक्कसत्थ वाहसुए,
नहु संभवइइमतो कहेसुको इत्थपरमत्थो ६०

परदोस कहण विमुहो नाकिंचिजा जपएइमोताहे,
बहुयविडंवि ऊण निव्विसओकारिओ रन्ना ६१

अहसोविसाय विहुरो गुरुपरिभवदवङ्ग लकिय सरीरो,
चिंतइ किंम, म, सपइ पणट्ठमाणस्सजी एण ६२

(તળવર બોલ્યો) તારા ઘરમા પાન્કુ દ્રવ્ય કેટલુ ગ્હેલુ છે?

(ચક્રદેવ બોલ્યો) મારૂ પોતાનુ પણ ઘણુ જ છે, પગયાનુ મને શુ ખપ છે ૫૮

ત્યારે તળવરે આખુ ઘર શોધતા તે છુપાવેલુ ધન મેળવ્યુ એટલે તેણે ગુસ્સે થઈ ચક્રદેવને બાધી કરીને રાજા પાસે રજુ કર્યો ૫૯

રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે તારા જેવા અપ્રતિહતચક્ર સાર્થવાહના પુત્રમા આવી વાત સભવે નહિ, માટે જે ખરી વાત હોય તે કહી દે ૬૦

ત્યારે પરાયા દોષ કહેવાથી વિમુખ રહેનાર ચક્રદેવ કઈ પણ બોલ્યો નહિ, એટલે રાજાએ તેને બહુ પ્રકારે વિટબીને દેશનિકાલ કર્યો ૬૧

હવે તે ચક્રદેવના મનમા ભારે દિલગીરી પેદા થઈ, અને ભારે પરાભવરૂપ, દવાનળથી તેનુ શરીર બળવા લાગ્યુ, તેથી તે વિચારવા લાગ્યો કે હવે મારે માનભ્રષ્ટ થઈને જીવવુ શા કામનુ છે? ૬૨

(यतः)

वरंप्राण परित्यागो मामान परिखडना,
प्राणत्यागे क्षण दु.ख मान भंगे दिने दिने. ६३

इय चितिय पुरबाहि वडविडविणि जाव नघए अप्पं,
ता तग्गुणगण रंजिय हियया पुरदेवया झत्ति. ६४

ठाउनिवजणणिमुहे निवपुरओ तकहेइ उत्तत,
उव्वघण पेरत तोडुहिओ चिनए राया ६५

उपकारिणि विश्वपेआर्य जनेयः समाचरतिपाप,
तजनम सत्यसध भगवति वसुधे कथवहसि ६६

इयपरिभावियरन्ना पुरोहिपुत्त धराविउ चुरिय,
तत्थ गएणदिठ्ठो सत्थाह सुओ तह कुणंतो ६७

જે માટે કહેલુ છે કે

પ્રાણ છોડવા સારા, પણ માનનુ ખડન સહન કરવુ સારૂ નહિ, કારણ કે પ્રાણ છોડતા ક્ષણવારનુ દુ ખ રહે છે, પણ માનભગ થતા દરરોજ દુ ખ લાગે છે ૬૩

એમ ચિતવીને નગરની બાહેર એક વડના ઝાડમા તેણે પોતાને ગળે ફાસો દીધો, તેટલામા તેના ગુણે કરીને પુરદેવતા જલદી તેનાપર પ્રસન્ન થઈ ૬૪

ઉપકાર કરનાર અને વિશ્વાસ ધરનાર આર્યજન તરફ જે પાપ આચરે તેવા અનત્ય નનિનાવાળા જનને હે ભગવતી વસુધા ! તુ કેમ ધારણ કરે છે ? ૬૬

(નગર દેવતાએ આવો વિચાર રાજાના મનમા પ્રેર્યો) એટલે રાજાએ એમ વિચારીને પુરોહિતના પુત્રને ઝટ પકડાવી કેદ કર્યો અને પોતે સાર્થવાહના પુત્રની પૂઠ પકડી ત્યા તેને ફાસો ખાતા જોયો ૬૭

छिंदित्तुजत्तिपास सोगयमारोविऊणहिट्ठेण,
महयाविच्छड्डेण पवेसिओ नयरमज्झमि ६८

भणिओयभोमहायसतुज्झकुलीणस्सजुत्तमेवइम,
तह पुच्छिरस्सविमम जपरदोसो नते कहिओ ६९

किंतुतुहजमवरद्ध अनाणपमाय ओइहम्हेहिं,
तखमि यव्व सव्व खमापहाणाखुसप्पुरिसा ७०

इत्यतरे भडेहिं वधिय तत्थाणिओ पुराहिसुओ,
रोसारूण नयणेण रन्नाववज्झो समाणत्तो ७१

तो भणइ चक्कदेवो वच्छलहिएणपगइसरलेण,
महमित्ते इमेण किंनाम विरुद्ध मायरियं. ७२

રાજાએ ઝટ દઈ તેનો ફાસો કાપી તેને હાથીપર ચડાવી મોહોટા આડંબરથી નગરમા પ્રવેશ કરાવ્યો ૬૮

નજીકમા આવતા રાજાએ તેને કહ્યુ કે હે મહાશય, તને તેવી રીતે અમે પૂછતા પણ તે પરનો દોષ નહિ ઉઘાડ્યો, તે તારા જેવા કુલીન પુરૂષને બરોબર ઘટિતજ છે ૬૯

કિંતુ આ બાબતમા અમે અજ્ઞાનરૂપ ગફલતના લીધે તારો જે અપરાધ કર્યા છે, તે બધો તારે માફ કરવો, કેમકે સત્પુરૂષો ક્ષમાવાન્ હોય છે ૭૦

એટલામા સુભટો પુરોહિતના પુત્રને બાંધીને ત્યા લાવ્યા, તેને જોઈ રાજાએ લાલચોળ આંખો કરીને તેને મારી નાખવાનો હુકમ કર્યો ૭૧

ત્યારે ચક્રદેવ કહેવા લાગ્યો કે આ વત્સલ હૃદયવાન્ સરળ સ્વભાવી મારા મિત્રે વળી શુ વિરૂદ્ધ કામ કરેલ છે? ૭૨

पुरदेवयाइ कहिय कहट निवोदुट्ठ चिट्ठठियंतस्स,
मन्नुभर भरिय चित्तो तो चिंतइसत्थ वइपुत्तो ७३

अमयरसाउविसपिव ससहर विंबाउ अग्गिवुट्ठीव्व,
एरि समित्ता उइम किममम्म समज संजाय ७४

एवंसोपरिभाविय गाढ निवडि तुनिवड चलणेसु,
मोयावइनियमित्ता तोहिट्ठो भणइ नरनाहो ७५

उपकारिणि वीतमत्सरेवा सदय त्वयदितत्रकोतिरेकः
अहिते महसापराधलब्धे सघृणयस्यमनः सतांसधुर्यः ७६

अहसत्थ वाहपुत्तो सयवत्तासुपत्त निम्मलचरित्तो
भडचडगपरियरिओ नियगेहंपे सिओ रन्ना ७७

ત્યારે રાજાએ નગર દેવતાએ કહેલુ તેનુ સઘળુ લોપાળુ કહી બ તાવ્યુ, ત્યારે દિલગીર થઈને સાર્થવાહનો પુત્ર વિચારવા લાગ્યો ૭૩

અમૃતમાથી વિષ કેમ પેદા થાય અથવા ચદ્રના બિબમાથી અગ્નિ કેમ વર્ષે, તેમ આવા મિત્રથી આવુ ભારે ભુડુ કામ કેમ થયુ હશે ૭૪

એમ વિચારીને તે ચક્રદેવે રાજાના પગે પડીને તે મિત્રને છોડાવ્યો ત્યારે રાજા હર્ષ પામીને નીચે મુજબ બોલ્યો ૭૫

ઉપકારી અથવા નિર્મત્સરી માણસપર દયાળુ રહેવુ એમા શી મો ટાઈ છે? કિંતુ દુશ્મન અને વગર વિચારે અપરાધ કરનારપર જેનુ મન દ યાળુ હોય તેને સજ્જન જાણવો ૭૬

હવે શતપત્ર નામના કુલના માફક નિર્મળ ચરિત્રવાળા તે સાર્થવાહ પુત્રને સારા સુભટોની સાથે તેના ઘરે મોકલાવ્યો ૭૭

तेणाविजनदेवो आलत्रिओपाणय सारवयणेहिं,
सक्कारिय समाणिय पट्ठविओनियय भवणंमि ७८

जाओजणप्पवाओधन्नोण सेव सत्थ वाहसुओ,
अवयार परेविनरे इयजस्समई परिप्फुरइ ७९

वेरग्ग मग्गलग्गोकयाविसिरि अग्गिभुइगुरुपासे,
गिह्ने चक्कदेवोदिक्ख दुहकरगदहण सम. ८०

बहुकाल परिपालिय सामन्नसो अणन्न सामन्न,
जाओअजिभमभोतर अयराऊ सुरोवभो ८१

तत्तोचय विदेहे अरिअजिए मगल्गाइ विजए,
बहुरयणे रयण उरेसइ त्थ दुग्यण मारम्म ८२

તે ચક્રદેવે તેટલુ છતા યજ્ઞદેવને પ્રીતિ ભરેલા વચનોથી બોલાવ્યો તથા સત્કાર સન્માન આપીને તેના ઘરે મોકલ્યો ૭૮

ત્યારે લોકમા વાત ચાલી કે આ સાર્થવાહના પુત્રનેજ ધન્ય છે કે જેની અપકાર કરનાર ઉપર પણ આવી બુદ્ધિ સ્ફુરે છે ૭૯

હવે તે ચક્રદેવ વૈરાગ્યના માર્ગમા લાગ્યો થકો કોઈક દિવસે શ્રી અગ્નિભૂતિ નામના ગુરુની પાસે દુઃખરૂપી કઠ્ઠને બાળવા માટે અગ્નિ સમાન દીક્ષાને ગ્રહણ કરવા લાગ્યો ૮૦

તે ઘણા કાળ સુધી અતિ ઉત્તમ સાધુપણુ તથા નિષ્કપટ બ્રહ્મચર્ય પાળીને બ્રહ્મદેવ લોકમા ભવ સાગરોપમના આયુષ્યવાળો દેવ થયો ૮૧

ત્યાંથી ચવીને તે મહાવિદેહ ક્ષેત્રમાં ગંધિલાવતી નામની વિજયમા બહુ રત્નવાળા રત્નપુર નામના નગર નામના મોટા સાર્થવાહના ઘરે ૮૨

सिरिमइ पियाइ जाओचइण सारुत्ति नदणो तस्स,
कनायचदकंता दुवेविजिण धम्म परिकलिया ८३

मरिउं सजन देवोवि दुच्चपुढवीए नारओजाओ,
पुण आहेडय मुणओ भमिऊ तत्थे वउ ववज्ञो. ८४

तत्तो भमिय बहुभव जाओ सोरयण मागदामि सुओ,
अहण गनामापीइ पुन्नुत्ताते सिसजाया ८५

अन्नदिणे रयण इर दिमिजत्ताण गय मिनिवइमि,
सवरवइ विज्झकेऊ भजिय गिह्न इनहुवद ८६

हरियायचदकता सेमजणो कोविकत्थ विपनट्ठो,
आवा मिओयवलिउ सवरव ईनिन्न कूवतडे. ८७

તેની શ્રીમતી નામની પ્રિયાના પેટે ચંદનસાર નામે પુત્ર થયો, તે ચંદ્રકાંતા નામની સ્ત્રી પરણ્યો અને તે બન્ને જણ જિન ધર્મ પાળવા લાગ્યા ૮૩

યજ્ઞદેવ પણ મરીને બીજી નારકીમાં ઉપજી ત્યાંથી પાછો તેજ નગરમાં એક શિકારી કતનો થયો ૮૪

ત્યાંથી બહુ ભવો ભમ્યા કેડ સહગુ ણ નસાર સાર્થવાહની દાસીનો અધનક નામે પુત્ર થયો ત્યાં પાછી તે બે જણની પ્રીતિ બધાઈ ૮૫

એક દિવસે ગજ દિગયાત્રાએ ગયો હતો તે ટાંકણે વિધ્યકેતુ નામના ભીલ લોકોના સરદારે રત્નપુરને ભાંજીને ઘણા કેદી પકડ્યા ૮૬

તે ધનપકડના તે લોકો ચંદ્રકાંતાને પણ હરી ગયા અને બાકીના લોકોમાં કોઇ ત્યાં ચને કોઇ ત્યાં એમ નાશી ગયા બાદ તે ભીલ સરદાર ત્યાંથી પાછો વળીને જન જવાના કાંઠે પડાવ નાખી પડી રહ્યો ૮૭

वोलीणे सयल दिणे निसावसेसपयाणकालंमि,
अइरह सयमपुरकखडानिय निय किच्चे मुभिन्चे सु. ८८

उत्तालकाइला तग्लवहल्रवपसरभरियनहविवरे,
अग्गाणीयमिवहतयमित्थीणे यवट्टियणे ८९

सार्चदणपाणपियामलीलनियमील खडणभएण,
पच न मुक्कारपरा अपावडत मिकवमि ९०

भवियव्वया निओगा पडिया नीरमिजीवियातेण,
पडिकूवय मिठाउ गमेइ सावा मरे कइवि ९१

इत्तोयगया धाडित्ति चदणोनियपुरे समणुपत्तो,
दइया हडत्ति नाउ जाओ अइ विरह दुह दुहिओ ९२

તે આખો દિવસ પસાર થતાં પાછલી રાતે પ્રયાણના વખતે અતિ ઉતાવળના યોગે ચાકરનફર પોતપોતાને કામે રોકાઇ જતાં ૮૮

તેમજ ભારે ઘોઘાટથી આકાશ ભરાયે છતે લશ્કર અને ગરીબ કેદીઓ આગળ ચાલતા થયા ૮૯

તે ચદનસારની સ્ત્રી પોતાના પવિત્ર શીળ રખેને ખંડાઇ જાય તેના ભયથી પંચપરમેષ્ઠિ નમસ્કાર ભણતી થકી તે કૂવામાં કદી પડી ૯૦

ત્યાં ભવિતવ્યતાના જોરે તે (દૈવયોગે) પાણીમાં પડવાથી જીવતી રહી ને, બાદ તે કૂવાના પખેરામાં રહી તેણીએ કેટલાક દિવસ પૂરા કર્યા ૯૧

આણીમેર ધાડ સાડી વગી એટલે ચંદનસાર પોતાના નગરમાં આવી પહોંચ્યો ત્યાં તેની સ્ત્રી હરાયાની વાત જાણી તે વિરહના દુઃખથી ભારે દુઃખિત થવા લાગ્યો ૯૨

अहचेन्णो पयपइ दइणए याओवियड अवडाओ,
गभीगड भवाडव उत्तारो दुत्तगे नूण. १०३

तम्हाकुणिमोणनण मामणुय भवनि रत्थयनेमो,
इयजा कहेइ तासे दाहिण नयणेण गिफ्फुरिय १०४

इयरीए वामेपसो आहपिएइ अगफुरणेहि,
एस किलेसो नचिर होही अम्हति तकेमि १०५

इत्थ तरमिपत्तो सत्थ वई नदिवद्धणो तत्थ,
रयण उर नयग्गामी उदयत्थपेमण पुरिमे १०६

तेजानियतिकव ताचदणचदकतम मिदद्दु साहित्तु
सत्थवइणो कहतिय मच्चियाटलह १०७

હવે ચદન કહેના લાગ્યો કે હે પ્રિયા જેમ ગભીર મનારમાથી ઊચે ચડવુ મુશ્કેલ છે, તેમ આ વિકટ કવામાથી પણ ઊચે નીકળવુ ખરેખર મુશ્કેલ છે ૧૦૩

માટે આપણ અનશન કરીએ કે જેથી આ મનુષ્યભવ નિશ્ચક થતો અટકે, એમ ચદને કહ્યુ કે એટલામા તેની જમણી આખ ફરકી ૧૦૪

સાથે ચદ્રકાતાની ડાબી આખ ફરકી, ત્યારે ચદન બોલ્યો કે હે પ્રિયા આ અગ સ્ફુરણ પ્રમાણે આપણુ આ કષ્ટ હવે લાબો વખત નહિ ચાલે એમ હુ ધારૂ છુ ૧૦૫

એવામા ત્યા નદિવર્દ્ધન નામે સાર્થવાહ કે જે રત્નપુર નગર તરફ જતો હતો તે આવી પહોચ્યો, તેણે પોતાના ચાકરોને પાણી લેવા મોકલ્યા ૧૦૬

તેઓ જેવા કૂવામા જોવા લાગ્યા કે તેઓને ચદન અને ચદ્રકાતા જોવામા આવ્યા, તેથી તેમણે સાર્થવાહને કહીને માચીવડે તેમને બહાર કાઢયા ૧૦૭

तातेणपावपब्भार पिल्लिएण मप्पिलिओ जवहे,
तत्तोविपएसाउपाविट्ठो अहण गोहणग्ठो. ९८

अहचदणो जलतो सिरठिय पाहेय पुट्टलो पडिओ,
पडिकूलेलहु लग्गोयचदकता कहवि जित्ता. ९९

भयविहला भणइनमो अरिहुताण तित सरेणफुड,
उवलक्खिय आहइमो जिणधम्माण अभय मभय १००

त सुणिय मुणियदइय सरेणरोएइ तारतारमिमा,
तो अ नुन सुहदुहवत्ता हिगमति तरयणि १०१

उइए सहस्सकिरणे तपाहेय दुवेवि भुजति,
कइ वयदिणे सुएव परूखीण सवल मन्न १०२

तेवામા તે મહાપાપીએ તેને દવામા ધકેલી દીધો, અને પોતે ત્યાથી નાશી ગયો, ૯૮

હવે ચદન માથાપર ભાથાના પોટલાની સાથે પાણીમા પડયો તે (જીવતો રહી) પડખાના પખેરામા ચડયો એટલે ત્યા રહેલી ચદ્રકાતાને જઈ અટકયો ૯૯

ત્યારે ચદ્રકાતા ભયભ્રાત થઇ "नमो अरिहताण" એમ કહેવા લાગી ત્યારે તે શબ્દથી તેને ઓળખી જઇને ચદન બોલ્યો "जैन धर्मिओने अभय छे" १००

તે સાભળીને તેને પોતાનો પતિ જાણીને લાબા સ્વરે ચદ્રકાતા રોવા લાગી, બાદ પરસ્પરની સુખ દુખની વાતોથી તેમણે તે રાત પસાર કરી ૧૦૧

પ્રભાતે સૂરજ ઊગ્યા બાદ તે ભાથુ બન્ને જણાએ ખાધુ, એમ કેટલાએક દિવસ પસાર કરતા તે બધુ ભાથુ ખવાઇ રહ્યુ ૧૦૨

नामेणणगदेवो अणगदेवुव्वलठद रुवेण भिरिदेवसेण,
गुरूणो पासे पडिव नगिहि धम्मो ११३

अह अहणगोवि हरिणा हणिओ सेलाइ नारओजाओ,
सीहोभवियतहिंचिय पुणो विपत्तो असुहचित्तो ११४

तोहिंडिय भूरिभवे तत्थेवयसोमसत्थवाहस्स,
नदिमइभारियाए जाओधणदेव नामसुओ ११५

असद सदमाण माणते मिपीइग रूप्पपजाया,
तेदविणऽजण मणसो कयाविपत्ता रयणदीवे. ११६

कइवयदिणेहिवलिया सपुराभिमुह विढत्तबहुवित्ता,
अहधण देवो जाओ नियमित्तपवचणपरणो ११७

તેનુ અનગદેવ એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ અને તે અનગ (કામ) ના માફકજ સુદર રૂપવાન થયો તેણે શ્રીદેવસેન આચાર્ય પાસે ગૃહિ ધર્મ અગીકાર કર્યો ૧૧૩

હવે પહેલો અધનક પણ સિહે મારી નાખ્યાથી વાલુપ્રભા નારકીમા જઈને ત્યાથી સિહ થયો, ત્યાથી પાછો અશુભ પરિણામે કરીને તેજ નારકીમા ગયો ૧૧૪

બાદ ઘણા ભવ ભટકીને ત્યાજ સોમ સાર્થવાહની નદમતિ ભાર્યાના પેટે ધનદેવ નામે પુત્ર થયો ૧૧૫

નિષ્કપટી અનગદેવ અને કપટી ધન દેવની પાછી ત્યા પરસ્પર પ્રીતિ બધાઈ તેઓ બન્ને જણ પૈસો કમાવવા અર્થે કયાએક રત્ન દ્વીપમા ગયા ૧૧૬

ત્યાથી તેઓ બહુ પૈસો મેળવ્યા બાદ કેટલાક દિવસે પોતાના નગર પાછા વળ્યા તેટલામા ધનદેવે પોતાના મિત્રને ઠગવાનો વિચાર કર્યો ૧૧૭

पुट्ठोय सन्थ वइणा वुत्तत कहइचरणो सव्व
सचलिओनीयनयराभिमुह पंचोयदिणपणग १०८

दिट्ठो तेण निरपहे छट्ठदिणंदरि विदारिओ पुरिसो,
नाउधणोवलं भाइदावराओ अहणगुत्ति १०९

तदव्व गहिऊण पकामसुविमुज्झमाण परिणामो
रयण उरेसपत्तो पत्तेमुनिउजिउदव्व ११०

गिहित्तुविजय वढण सूरि समीवेण रज्जपव्वज्ज,
जाओय सुक्कप्पेमोलस अयरट्ठिइ अमरो १११

तो चविउइहभरहे रहवीर पुराभिहाण नयरंमि,
गेह वइनदिवद्धण सुन्दरि पुत्तोइ मोजाओ. ११२

પછી નાથવાડે પૂછતા ચદને સઘળો વૃત્તાત કહી સભળાવ્યો, બાદ તેઓ પોતાના નગર તરફ ચાલતા થયા, તે રીતે પાચ દિન રસ્તામા પસાર કર્યા १०८

છઠ્ઠા દિને ચાલતા તેમણે રાજ માગમા સિહે ફાડીને મારી નાખેલો એક માણસ જોયો, તેના પાસે ધન ભરેલુ નોઉ મળી આવતા તેમણે જાણ્યુ કે હાય હાય! આ તો બિચારો અવનકજ છે १०९

બાદ તે દ્રવ્ય લઇને રત્નપુરમા આવી અતિશય વિશુદ્ધ થતા પરિણામે કરીને તે દ્રવ્ય તેમણે સુપાત્રમા વાપર્યુ ११०

પછી વિજયવર્દ્ધન સૂરિ પાસે નિર્દોષ દિક્ષા લઇને ચદન શુક્ર દેવ લોકમા સોળ સાગરોપમના આયુષ્યથી દેવતા થયો १११

ત્યાથી ચવીને આ ભરત ક્ષેત્રમા રથવીરપુર નામના નગરમા નદિવર્દ્ધન નામના ગૃહપતિની સુદરી નામની ભાર્યાના પેટે તે પુત્ર થયો ११२

नामेणणगदेवो अणगदेउव्वलठइ रूवेण सिरिदेवसेण,
गुरुणो पासे पडिव नागिन्धिम्मो ११३

अह अहणगोवि हरिणा हणिओ सेलाइ नारओजाओ,
सीहोभवियतहिंचिय पुणो विपत्तो असुहचित्तो ११४

तोहिंडिय भूरिभवे तत्थेवयसोमसत्थवाहस्म,
नंदिमइभारियाए जाओधणदेव नामसुआ ११५

असढ सढमाण माणते मिपीइप्प रूप्परजाया,
तेदविणज्जण मणसो कयाविपत्ता रयणदीवे. ११६

कइवयदिणेहिवलिया सपुराभिमुह विढत्तबहुवित्ता,
अहधण देवो जाओ नियमित्तपवचणप्प रणो ११७

તેનુ અનગદેવ એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ અને તે અનગ (કામ) ના માફક જ સુદર રૂપવાન થયો તેણે શ્રીન્દ્રિસેન આચાર્ય પાસે ગૃહિ ધર્મ અગીકાર કર્યો ૧૧૩

હવે પહેલો અધનક પણ સિંહે મારી નાખ્યાથી વાલુપ્રભા નારકીમા જઇને ત્યાથી સિહ થયો, ત્યાથી પાછો અશુભ પરિણામે કરીને તેજ નારકીમા ગયો ૧૧૪

બાદ ઘણા ભવ ભટકીને ત્યાજ સોમ સાર્થવાહની નદમતિ ભાર્યાના પેટે ધનદેવ નામે પુત્ર થયો ૧૧૫

નિષ્કપટી અનગદેવ અને કપટી ધન દેવની પાકી ત્યા પરસ્પર પ્રીતિ બધાઈ તેઓ બન્ને જણ પૈસો કમાવવા અર્થે કયારેક રત્ન દ્વીપમા ગયા ૧૧૬

ત્યાથી તેઓ બહુ-પૈસો મેળવ્યા બાદ કેટલાક દિવસે પોતાના નગર તરફ પાછા વળ્યા તેટલામા ધનદેવે પોતના મિત્રને ઠગવાનો વિચાર કર્યો ૧૧૭

कम्मिविगामेहदट्ठे कराविया मोयगा दुवेतेण
इक मिविसविस एयमित्तम्म गाहति ११८

आउ न्नणस्मजाआ मग्गेः तस्स वच्चसो,
मुद्धो सहिणो दिन्नो मयतुविसमोयगो मुनो ११९

अह विसमविस विसप्पिर गुरुवेयण पसर पगिसोसहिरो
धणदेवो परिचत्तो धमण वजीविणणावि १२०

बहुसोइऊण तस्सय मय किच्च काउणग नेगावि
पत्तो कमेण सपुरे ता नयगाण कहइ सव्व १२१

नेमिपभूयइव्व दाउपुत्तिउसु पियरपमुहजण,
सो पुव्वगुरुसमीवे गिह्न इवयमु भय लोयहिय १२२

તેથી તેણે કોઈક ગામમા હારપર જઈ બે લાડુ કરાવ્યા, પછી એ કમા વિષ નાખીને ધાર્યું કે આ લાડુ મિત્રને આપીશ ૧૧૮

પરંતુ અન્તે આવતા મન આકુળ થવાથી તેની ચાન્દાન્ત ઉલટાઈ ગઈ, તેથી તેણે મિત્રને ચોખ્ખો લાડુ આપ્યો અને વિરાગો હતો તે પોતે ખાધો ૧૧૯

તેથી તે અતિ આકરા વિષની ફાયલી ભારે પીડાથી પીડાઈને ધન દેવ ધર્મની સાથે જીવિતથી પણ રહિત થઈ મરણ પામ્યા ૧૨૦

એથી અનગદેવ તેના માટે બહુ શોક કરી તેના મૃતકાર્ય કરીને અનુક્રમે પોતાના નગરમા આવ્યો અને ત્યા તેણે તેના સગા વહાલાને સઘળી વાત કરી ૧૨૧

બાદ તેમને ઘણ ધન આપી તે પોતાના માબાપ વગેરેની રજા લઈ ને અનગદેવે પ્રથમના શ્રી દેવનન ગુરૂની પાસે ઉભય લોકની હિત કર નારી દીક્ષા લીધી ૧૨૨

दुक्करतवचरणपरो परो वय रिक माणेसो मरिउ,
गुण तीसं सागराऊ पाणयकप्प सुरोजाओ १२३

कालेण तओ चिउओ जम्बुद्दीव मिएरवय वासे,
गयपुर नयरे हरिनाद सेट्ठिणो परमसड्डस्स १२४

लच्छि मइयण इणीए जाओ पुत्तोयवीर देवुत्ति,
सिरिमाण भगमुह गुरुमनी वक्यगिहिव उच्चारो १२५

धणदेवा विहुनइया उक्कडविस वेग पत्तपचत्तो,
नवसागरो वणाउ ड्डयवनोपकपुढ वीए १२६

पुणरवि भविय भुयगो न्दाग्णयण दाव दड्ड सव्वगो,
जाओ तहिंचिय चिन्तू ग अयरड मगाउ नेरइओ. १२७

તે દુષ્કર તપશ્ચરણ કરતો થકો નિ કેવળ પરોપકાર કરવામાજ મન ધરીને મરણ પામી પ્રાણત નામના દેવલોકમા ઓગણીશ સાગરોપમના આયુષ્યથી દેવતા થયો ૧૨૩

તેટલો કાળ પૂરો કરી ત્યાથી ચવીને તે જબૂદ્રીપના ઐરવત ક્ષેત્રમા ગજપુર નગરના હરિનદિ નામના પરમ શ્રાવક શેઠના ઘરે ૧૨૪

તેની લક્ષ્મીવતી નામની સ્રીના પેટે વીરદેવ નામે પુત્ર થયો તેણે શ્રીમાનભગ નામના ઉત્તમ ગુરૂ પાસે શ્રાવકના વ્રતો લીધા ૧૨૫

ધનદેવ પણ તે વખતે ઉત્કૃષ્ટ વિષના વેગથી મરણ પામીને નવ સાગરોપમને આઉખે પકપ્રભા નામની નારકીમા ઉપન્ન થયો ૧૨૬

ત્યાથી નીકળીને ફરી સર્પ થયો તે વનમા લાગેલી ભયકર આગમા સર્વ અગે બળીને તેજ નારકીના નર્ક ઊસ્કૃષ્ટ સાગરોપમના આઉખે નારકપણે ઉત્પન્ન થયો ૧૨૭

तिरिएसु भमिय सोत्थयपुरे इह नागसिट्ठिस्स,
नंदि मइभज्जाए दोणग नामासुओ जाओ १२८ .

पुव्वुत्तपीइजोगा इगहट्टे ववहर तितेदोवि
वित्तं वहुविठ्ठं तो चितइ दोणगोपावो १२९

कहएसो अमहरो हणियव्वो हुकरावेउ इण्हि,
नवधवलं हर उच्चत्तणेण नहमुल्लिहइ तत्त्व १३०

तत्थुवरिमेरि अज्झय कीलगजालानियंतियगवक्खं,
भोयणकएनिमंतित्तुवीर देव कुडु वजुं १३१ .

तो सेढसिस्समिम रमणीयत्ता सयस आरुहिही ,
खडहडि ऊण निवडिही पाणेहिविमुच्चिहिही १३२

त्याथी तिर्यंचना भवोमा भमीने ते त्या स्वस्तिकपुरमा इद्रिनाग शेठनी नंदिमती भार्याना पेटे द्रोणक नामे पुत्र थयो १२८

त्या पण तेओ पूर्व भवनी प्रीतिना योगे करी साथे जोडाई एक हाटमा वेपार करवा लाग्या तेमा तेमणे बहु पैसो वधार्यो, त्यारे पापी द्रोणक विचारवा लाग्यो के १२९

शी रीते आ मारा भागीदारने मारी नाखवो? हा एक उपाय छे ते एके धोळ आकाशने अडके एवु उंचु महेल बधाववु. १३०

तेनी टोच उपर लोढाना खीलाथी जडेलु गोख करावबु, पछी सह कुटुंब धीरदेवने जमवा माटे नोतरवो १३१

पछी तेने ते गोख बतावबु एटले ते तेने रमणीय जाणी पोते तेनापर चडी बेसशे तेटलामा ते खडखड करता त्याथी पडशे एटले झट दई मरण पामशे १३२

अह निब्वि त्तायमेसो विहवभरो मज्झचेवकिर होही,
नयको उजणं चवाओ इयचिंतिय काग्इ तहेव. १३३

जाएतुत्ताग्मेए दुवेविथ पल्हव मिहरमा ऋढा,
सइ मइरहिओ णोणा अणप्प सरूप्पभरियमणो १३४

सो मित्ताए हिइय निज्जग विससुजपरोततथ,
सय मान्दो इको पडिओ मुकोय पाणेहिं १३५

हाहारव मुहलमुहो तुरियउत्ताग्यिवीर देवोवि
जानिय इत्ता पडिट्ठो मित्तो पचत्तमणुपत्तो १३६

हामित्तामित्तावच्छल छलदूसण रहियरहियनयमज्झोह,
इयवहुविहपलविउ मयकिच्च कुणइसो तस्स १३७

(એમ મરણ પામ્યો એટલે) વગર વાધે આ તમામ પૈસો મારોજ થઇ પડશે, અને લોકોમા પણ કોઇ રીતે વાધો આવશે નહિ એમ ચિંતવીને તેણે સઘળુ તેમજ કર્યુ ૧૩૩

બાદ જમીને બન્ને જણા મેહેલના શિખરપર ચડયા, હવે દ્રોણક મૂળથીજ બુદ્ધિ રહિત હતો તે સાથે હમણા તેનુ મન અનેક સકલ્પ વિકલ્પથી ઘેરાયલુ હતુ ૧૩૪

તેથી તે મિત્રને ગોખ તરફ આવવાનુ કહેતો થકો પોતે એકલો ત્યા ચડી ગયો કે ગોખ તૂટી પડયુ એટલે તે નીચે પડી મરણ પામ્યો ૧૩૫

ત્યારે વીરદેવ તેને પડતો જોઇ મુખથી હાહાકાર કરતો થકો ઝટ ત્યાથી નીચે ઊતરી તેને જોવા લાગ્યો તો તે તેને મરણ પામેલો દેખાયો ૧૩૬

ત્યારે વીરદેવ–હે મિત્ર હે મિત્ર વત્સલ હે છળ દૂષણ રહિત હે નીતિ માર્ગના બતાવનાર એમ બહુ પ્રકારના વિલાપ કરીને તેનુ મૃતકાર્ય કરતો હવો ૧૩૭

जललवतरले जीए विज्जुलया चचलमि तरूणत्तो,
कोनामगे हवामि पडिअघ कुणइमंाविओ- १३८

इयचिंति ऊगमम्मराडाट गुग्पामपत्तासामन्नो,
उववन्नो गेवेविज्जे सो तइण भामुरो अमरो १३९

अत्थिह विदहवासे रासवडेदवसज्जवज्जहर,
अवय सहस्स कलिय चपावामति वर नयर १४०

तत्था सिमाणि भद्दो भन्ते वज्जणमणो सया सिट्ठी,
जिणधम्म रम्मकामा तस्म पियाहरि मन्नामा १४१

मोवीर देवजीवो तत्तोगेविज्ज गाउचविउण,
नामेण पुन्नभद्दो ताणपुत्तो समुप्पन्नो १४२

(पछी ते विचारवा लाग्यो के) आ जीवितव्य पाणीना बिंदुनी मा
फक चचळ छे, यौवन वीजळीना माफक चचळ छे, माटे कयो विवेकी पुरुष
गृहवासमा मुजाई रहे? १३८

એમ ચિંતવીને સમ્યકત્વ દેનાર ગુરૂની પાસે દીક્ષા લઇને ત્રીજા
ગ્રૈવેયક વિમાનમા તે દેદીપ્યમાન દેવતા થયો ૧૩૯

બાદ આ જબૂદ્વીપમા મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા ઇંદ્રનુ શરીર જેમ નિરંતર
વજ્ર ધારણ કરે છે તથા હજાર આખવાળુ છે તેમ નજીક રહેલા વજ્ર
મણિ (હીરાઓ) ને ધારણ કરનાર તથા હજારો માળાથી શોભતુ ચપાવાસ
નામે ઉત્તમ નગર છે ૧૪૦

ત્યા કલ્યાણ સાધવામા હમેશા મન ધરનાર મણિભદ્ર નામે શેઠ હતો,
તેની જિન ધર્મપર ઉત્તમ પ્રીતિ રાખનારી હરિમતી નામે પ્રિયા હતી ૧૪૧

તેમના ઘરે તે વીરદેવનો જીવ તે ત્રીજા ગ્રૈવેયક વિમાનથી ચવી
કરીને પૂર્ણભદ્ર નામે તેમનો પુત્ર થયો ૧૪૨

तेणचपढण समए घोसपढममविउच्चर तेणं,
अमरुत्ति समुल्लविय वुचइ अमरो वितेणेसो १४३

दोणो विमओ धूमाइ वार अयराउनारओजाओ,
मच्छो सय भुरमणे भविऊ तत्थे वउववन्नो १४४

भमिय भवेतत्थपुरे नदावत्ता भिहसिठिदइयाए,
सिरिन दाए धूया सजाया नदयतित्ति १४५

भवियव्वयावसेण परिणीयासाउ पुन्नभद्देण,
सापुव्व कम्मवसओ जायापइ वचणिकमणा १४६

सेपरिमणेण कहिय वध्धुत्तारकुडकवडनियडिकुडी,
सामियपिया तुहेसा नयसद्दहिय पुणो तेण १४७

તેણે પેહેલાજ સમયે પહેલોજ અવાજ ઉચ્ચારતા અમર એવો અ વાજ ઉચ્ચાર્યો તેથી તેનુ અમર એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ ૧૪૩

આણીમેર દ્રોણક મરીને ધૂમપ્રભામા બાર સાગરોપમના આઉખે નારક થયો બાદ સ્વયભૂ રમણ સમુદ્રમા મત્સ્ય થઇને તેજ નારકીમા પાછો ગયો ૧૪૪

બાદ કેટલાક ભવ ભમીને તેજ નગરમા નદાવર્ત્ત નામના શેઠની શ્રીનદા નામની સ્રી પેટે નદયતી નામે પુત્રી થઈ ૧૪૫

હવે ભવિતવ્યતાના વશે કરીને તે નદયતી ને પૂર્ણભદ્ર પરણ્યો, તે નદયતી પૂર્વ કર્મના વશે કરીને પતિને વચન કરવામા તત્પર રહેવા લાગી ૧૪૬

તેના ચાકર નફરોએ તે વાત જાણી લઇ પૂર્ણભદ્રને કહ્યુ કે, હે સ્વામિ! તારી પ્રિયા ખોટા ઉત્તર અને કુડકપટની ખાણ જેવી છે, છતા તેણે તે વાત માની નહિ ૧૪૭

कइयाविसव्वसारं कुडल जुयलंसय अवहरित्ता,
आउलहियययव्वइमा साहइपइणो पणठंति १४८

तेण विनेह वसेण घडाविउ नवयमप्पि यंतसे,
इयहरियमन्न मन्न तीएदिन्न पुणइमेण १४९

न्हाणा वसरे कइया मुद्दारयण समप्पिय तीसेसज्जाइ,
मग्गिय पुण सा आहकहिंचिनणु पडिय १५०

तत्तो अइ सभंतो निउण एसो निहालइ निहतो,
भज्जाभरण समुग्गे नठ दव्वनियइ सव्व १५१

किंकुडलाइ दव्व गयपिलद्ध इमीइ नगयवा,
करकलिय दविण जाओ एसो चिंते इसवियक्क १५२

તે નદયતીએ કયારેક બહુ મૂલ્ય બે કુડળ પોતે છુપાવીને ગભ યલી બની તે પતિને કહેવા લાગી, કે કુડળો કયાક પડી ગયા ૧૪૮

પૂર્ણભદ્રે સ્નેહના વશે તેને ફરી નવા કુડળ ઘડાવી આપ્યા, એ દરેક દાગીના તે છુપાવતી ગઇ અને પૂર્ણભદ્ર નવા ઘડાવી પૂરતો રહ્યો ૧

એક દિવસે પૂર્ણભદ્રે સ્નાન કરવાના અવસરે પોતાના હાથની ર જડિત વીંટી તેને આપી, તે સાજે માગી ત્યારે તે બોલી કે તે તો મા હાથથી કયાક પડી ગઈ ૧૫૦

ત્યારે પૂર્ણભદ્ર અતિ ઉતાવળ કરી દરેક ઠેકાણે તેની શોધ કર લાગ્યો એટલામા પોતાની તે સ્ત્રીના દાગીનાના ડાબડામા જેટલી ચીજો જ રહેલી કહેવામા આવેલી તેટલી સહી સલામત પડેલી જોઇ ૧૫૧

ત્યારે તે ડાબડો હાથમા લઇને તે મનમા તર્ક કરીને વિચારવા લ ગ્યો કે આ કુડળ વગેરે દાગીના શુ તેણીએ જતા રહેલા પાછા શોધી એમા રાખ્યા હશે કે મૂળથીજ નતાડી ગયા હશે? ૧૫૨

इत्तोय पातहिंचिय पत्ता इयरोय झत्तिनी हरिओ,
ज्जाए इनदयती धुवमिमिणा जाणिया अहय. १५३

जासयणाणविमज्जे नो उप्पाए इलायवंमज्ज,
सज्जो संजोइयकम्मणेण मारेमितावइम १५४

काउतय सयचिय अणेग मरणावहेहिं दव्वेहिं,
तमिसमि सठवती डक्का दुठेण सप्पेण. १५५

पडिया घमत्ति धरणि जाओ हाहारवो अइमहतो,
तत्थागओ पईसे आहूया पवरगारुडिया १५६

सव्वे सिनिय ताणवि खणेण निहणगयागयापावा,
छठीए पुढवीए पुरओ भमिही अणत भव १५७

એટલામા નદયતી ત્યા આવી પહોચી એટલે પૂર્ણભદ્ર ત્યાથી ઝટ બાહેર નીકળ્યો ત્યારે નદયતી વિચારવા લાગી કે એણે મને નક્કી પણે જાણી લીધી છે ૧૫૩

માટે જ્યા સૂધી એ સગાવહાલામા મને ઉઘાડી નહિ પાડે તેટલામાજ જલદી એને અમુક કર્મો એકઠા કરી કામણ કરી મારી નાખુ ૧૫૪

એમ ચિતવી તેણે પોતાના હાથે અનેક મરણ જનક ચીજો એકઠી કરી અધારામા એક ઠેકાણે ગણવા ગઈ એટલામા કાળા સર્પે તેને ડસી ૧૫૫

તે જેવી ડસાઇ તેવી ધબ દઇને જમીનપર પડી એટલે ચાકર નકરો ત્યા આવી હાહાકાર કરવા લાગ્યા તેથી તેનો પતિ પૂર્ણભદ્ર પણ ત્યા આવી પહોચ્યો અને તેણે હુશિયાર ગારૂડીઓને બોલાવ્યા. ૧૫૬

છતા બધા જોતા રહ્યા તેમ ક્ષણ વારમા મરણ પામીને તે પાપણી છઠ્ઠી નારકીમા ગઇ, અને આગળ અનત ભવ રઝળશે. ૧૫૭

तदतु पुन्नभद्दो सोयजुओतीइकाउमयकिच्च,
वेरग्ग भावियमणो जाओ समणो जिजिय करणो १५८

सुक्कज्झाणा नलदड्ड सयल कम्मिंधणो धुणियपावो.
सोभयवसपत्तो लोयग्गमुसहिय ठाण १५९

निग्निव्वेय निमित्त पकित्तियापुरिमपच्छि मिल्लभवा,
इहय असद्द गुणमीपगय पुण चक्कदेवेण १६०

इति फलमति रम्य चक्रदेवस्य सम्यक्प्रतिभवम
पि शाठ्याभावभाजो निशम्य भवत भविर लोका

स्पष्ट सतोष पोषाः कथमपि हिपरेषा
वचना चचरोमा १६१

इति चक्रदेव चरित समास.

તેને મરણ પામેલી જોઇને પૂણુભદ્રને ઘણો શોક થયો તેથી તેનુ મૃતકાર્ય કરીને મનમા વૈરાગ્ય લાવી તેણે દીક્ષા લઈ ઇંદ્રિય જય કરવા માડયો ૧૫૮

તે ભગવાન્ શુક્લ ધ્યાનરૂપ અગ્નિથી સકળ કર્મરૂપ ઇંધનને બાળી કરીને પાપથી રહિત થઇ લોકના ટોચે રહેલી મુક્તિપુરીને પામ્યો ૧૫૯

વધારે નિર્વેદ પામવા માટે અહિ આગલા પાછલા ભવો કહી બતાવ્યા, બાકી અહીં અશઠપણા રૂપગુણમા ખાન કામ તો ચક્રદેવનુ જ છે ૧૬૦

આ રીતે દરેક ભવમા નિષ્કપટ ભાવ રાખનાર ચક્રદેવને કેવા મનોહર ફળ પ્રાપ્ત થયા તે બરાબર સાભળીને હે ભવ્ય લોકો તમે સતોષ ધરીને કોઈ પણ રીતે પરને ઠગવામા હુશિયાર થતા નહિ ૧૬૧

આ રીતે ચક્રદેવનુ ચરિત્ર સમાપ્ત થયુ

અષ્ટમ ગુણ

ऊक्तोऽ शठइति सप्तमोगुण इदानीं सुदाक्षिण्य इत्यष्टम गुण विवृण्व न्नाह ॥ ७ ॥

અશઠપણારૂપ સાતમો ગુણ કહી બતાવ્યો હવે સુદાક્ષિણ્ય-પણારૂપ આઠમા ગુણનુ વર્ણન કરે છે

(मूळ गाथा.)

ऊवय रइ सुदक्खिन्नो-
परेसि मुज्झियसक ज्जवावारो,
तोहोइ गप्झवक्को-
णुवत्तणी ओय सव्वस्स. १५

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

સુદાક્ષિણ્ ગુણવાળો પોતાનો કામ ધંવો મૂકીને બીજાને ઉપકાર કરતો રહે છે, તેથી તેનુ વાકય સૌ કબૂલ રાખે છે, તથા સૌ તેના પછવાડે ચાલે છે ૧૫

(ટીકા.)

ऊपकरो त्युपकारन्तया प्रवर्त्ततेऽ भ्यर्थितमारतया सुदाक्षिण्यः शोभन दाक्षिण्यवान

સુદાક્ષિણ્ય એટલે સારા દાક્ષિણ્ય ગુણવાળો માગણી કરતા ઉપકાર કરે છે એટલે ઉપકારને પંથે પ્રવર્તે છે

कोर्थ —यदिहि परलोकोपकारि प्रयोजन तस्मिन्ने व दाक्षिण्यवान् न पुन पापहेता वपीति सुशब्देन दाक्षिण्य विशेषित

સુદાક્ષિણ્ય એમ કહેવાનો શો અર્થ ? તેનો અર્થ એ કે જે પરલો

લોકમા ઉપકાર કરનાર પ્રયોજન હોય તો તેમાજ લાલચ ખાવી, પરંતુ પાપના હેતુમા લાલચ નહિ બાવી, એટલા માટે સુ શબ્દે કરીને દાક્ષિણ્યને વિશેષિત કર્યું

परेषा मन्येषा कथमित्याह ऊज्झित स्वकार्य व्यापारः परित्यक्तात्म प्रयोजन प्रवृति'।

(ઉપકાર કોનો કરે તે કહે છે) પર એટલે બીજાઓનો કેવી રીતે તે કહે છે સ્વકાર્ય વ્યાપાર છોડીને એટલે કે પોતાના પ્રયોજનની પ્રવૃત્તિ છાડીને પણ (પરોપકાર કરે)

ततः कारणाद् भवति ग्राह्य वाक्योऽनुल्लघनीया देश, स्तथानु व र्त्तनीय श्चा भीष्ट चेष्टित श्च सर्वस्य धार्मिक लोकस्य सहिकिल सुदाक्षिण्य गुणेना कामोऽपि धर्म मासेवते क्षुल्लक कुमारवत ।

તે કારણથી તે ગ્રાહ્ય વાક્ય એટલે જેનો હુકમ કોઇ ઉલ્લઘે નહિ એવો થાય છે, તથા અનુવર્ત્તનીય રહે છે એટલે બધા ધાર્મિક જનોને તેની ચેષ્ટા ગમી લાગે છે કારણ કે ધાર્મિક લોકો તેના દાક્ષિણ્ય ગુણે કરીને એ ચાઈને મરજી નહિ છતા પણ ધર્મને સેવે છે ક્ષુલ્લક કુમારની માફક

क्षुलक कुमार कथा चैव

अत्थि पुर साएय, मुत्ताहार सया सिवपुरव,
अरिकरडि पुडरीओ, तत्थ निवो पुडरी अत्ति १

क्षुलक कुमारनी कथा

જેમ શિવપુર મુક્ત (મોક્ષ પામેલા પુરૂષો) નો આધાર છે, તેમ મુક્ત (મોતી) ના આધારરૂપ સાકેત નામે નગર હતુ, ત્યા દુશ્મનરૂપી હાથીઓના પુડરીક સમાન પુડરીક નામે રાજા હતો. १

तस्स कणिठो भाया, कडरिओ नाम आसि जुवराया,
जसभद्दा से भज्जा, सुसीलसज्जा गरुयलज्जा २

त कत्थइ वीसत्थो, कयावि राया नियत्तओ हियए,
ईसो इव मयणेण, हणिओ बाणेहिं चिंतेइ. ३

घित्तव्वा ताव इमा, मए मयत्थी तओ पलोभेमि,
आमिसपास निबद्धो, कज्ज मकज्जपि कुणइ जणो ४

तो कुसुमफळ विलेवण, तबोलाईणि तीइ पठवइ,
सा वि हु अदुठभावा, जिठपसाउ त्ति गिण्हेइ ५

अह अन्नदिणे दूइ, विसज्जए तीइ सा पडिनिसिद्धा,
अइ निब्बधे रन्नो, पुण भणिय सरलहियियाए ६

તેનો કડરીક નામે નાનો ભાઈ યુવરાજા હતો, અને તેની સુશીલ અને લાજવાળી યશોભદ્રા નામે ભાર્યા હતી ૨

તે યશોભદ્રાને કોઈક સ્થળે વીસામો લઇ બેઠેલા પુડરીક રાજાએ જોઈ, તેથી તે મહાદેવની માફક કામના બાણોથી હણાયો થકો હૃદયમા ચિતવવા લાગ્યો ૩

આ મૃગાક્ષી મારે ગ્રહણ કરવી માટે એને (કોઈ રીતે) લોભાવવી, કારણ કે માસના પાશમા બધાયલો માણસ કાર્યાકાર્ય બધુ કરે છે ૪

એમ ચિતવીને તેણે તેણીને તાબૂળ વગેરે મોકલાવ્યા, ત્યારે યશોભદ્રા પણ અદુષ્ટભાવવાળી હોવાથી પોતાના જેઠનો પ્રસાદ ગણીને તે સ્વીકારતી હવી ૫

હવે એક દિવસે રાજાએ દૂતી મોકલાવી ત્યારે તેણીએ તેને પાછી વાળી, ત્યારે તેણી અતિ આગ્રહ કરવા લાગી ત્યારે સરળ હૃદયવાળી યશોભદ્રા તેને નીચે મુજબ કહેવા લાગી ૬

हा पावे सो राया, किं नउ लहुभाउणो वि लज्जेइ,
ज तुह मुहेण एवं, म उल्लवए विगयलज्जो ७

इय भणिय गाडिया सा, तय कहइ निवइणो स चिंतेइ,
लहुभाउमि जियंते, एसा नो तीरए घित्तु ८

तो पच्छिन्न अच्छिन्न, पावअन्नाणछन्ननणेण,
केणावि पओगेण, तेण विणासाविओ भाया ९

अह चिंतइ जसभद्दा, हणाविओ जेण स लहुभायावि,
मह सील सो हणिही, नूण रक्खेमि त मियाणिं. १०

इय परिभाविय भाविय, जिणवयणा गहियनिययआहरणा,
एगागिणी वि सिग्घ, साएयपुराउ निक्खंता ११

હે પાપિની, તે રાજા પોતાના નાના ભાઈથી પણ શું લજાતો નથી કે જેથી નિર્લજ્જ થઈને તારા મુખે મને આવું કહેણ મોકલાવેછે? ૭

એમ કહીને તેણીએ તે દૂતીને ધક્કો મારી કહાડી મૂકી, ત્યારે દૂતીએ આવી તે વાત રાજાને કહી ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે જ્યા સૂધી નાનો ભાઈ જીવતો છે ત્યા સૂધી યશોભદ્રા મને સ્વીકારી શકનાર નથી ૮

તેથી તે દુષ્ટ અજ્ઞાનથી આંધળા બનેલા રાજાએ છાના માના કોઈક પ્રયોગ કરીને પોતાના ભાઈને મરાવી નાખ્યો ૯

ત્યારે યશોભદ્રા વિચારવા લાગી કે જેણે પોતાના નાનાભાઈને પણ મરાવી નાખ્યો છે, તે હવે મારા શીળને ખચિત બગાડશે માટે હું હવે (કોઈ પણ ઉપાયથી) મારૂં શીળ બચાવું ૧૦

એમ ચિંતવીને જિન વચનથી રંગાયલી યશોભદ્રા પોતાના આભરણ સાથે લઈને સાકેતપુરથી ઝટપટ એકાએક રવાના થઈ ૧૧

पडिवन्न जणग भावस्स, थेरवणियस्स पउरपणियस्स,
सत्थेण सह सुहेण, सावत्थि नयरि मणुपत्ता १२

दुन्वारतरभडकोडि, अजियसिरि अजियसेणसूरिस्स,
मयहरिया मयहरिया, किंत्तिमई नाम तत्थ त्थि १३

त नमिउ जसभद्दा, भद्दामइणी सुणेइ धम्मकह,
कहिउ नियवुत्तान्त, सवुद्धा गिह्णए दिक्ख १४

विज्जतो नि हु गज्जो, जाणतीएवि तीइ नहु सिठो,
मयहरियाए पुरओ, मा मा दिक्ख न दाहि त्ति १५

कालक्कमेण वुड्ढिं, गयमि गब्भमि मयहरीइ इमा,
पुठा रहमि साहइ, जहठिय कारणं तीसे. १६

ત્યા કોઈક બુઢ્ઢો વાણિયો ઘણો માલ લઈને શ્રાવસ્તી નગરી તરફ જતો હતો તેને મળી એટલે તેણે તેણીને કહ્યુ કે હુ તારી તારા બાપ મા ફક સભાળ લઈશ એટલે તેણી તેના સાથ સાથે હેમેખેમે શ્રાવસ્તી આવી પહોચી ૧૨

ત્યા અતરગ વેરિઓથી નહિ જીતાયલ એવા અજિતસેન સૂરિની મદ રહિત કીર્તિમતી નામે મહત્તરિકા આર્યા હતી ૧૩

તેને નમીને ભદ્ર આશયવાળી યશોભદ્રા ધર્મકથા સાભળવા લાગી, બાદ પોતાનો વૃત્તાત નિવેદન કરીને તેણીએ દીક્ષા ગ્રહણ કરી ૧૪

તેણીને ગર્ભ રહેલ હતો તે તેણીને માલમ છતા પણ એને દીક્ષા નહિ આપે એમ વિચારી તેણીએ તે સબધી મહત્તરાને કરી વાત નહિ કહી ૧૫

કાળક્રમે ગર્ભ વૃદ્ધિ પામતા મહત્તરા તેણીને એકાતમા પૂછવા લાગી ત્યારે તેણીએ તેણીને ખરેખરુ કારણ જણાવી દીધુ ૧૬

पच्छा पच्छन्न चिय, ता धरिया जा सुय पसूया सा,
कय खुड्डग कुमरक्खो, सड्ढगिहे वड्ढिओ सो उ १७

सिरि अजियसेणगुरुणा, समए पव्वाविओ समयविहिणा,
सिक्खविओ य समग्ग, जइजण जुग्ग समायार. १८

अह सो कमसो अइरूव, उव्वण जुव्वण समणुपत्तो,
हीरिज्जतो विसएहि, करणगामेण रुभतो १९

सज्झाये सीयतो, सजम मणुपालिउ अचायतो,
पडिभग्गो जणणि सो, पुच्छइ उन्निक्खमणहेउ २०

त सुणिउ सा सहसा, कराल्कुलिसाहय व्व दुक्खता,
गग्गरसर पयपइ, हा किं ते चिंतिय वच्छ २१

પછી જ્યા સૂધી તેણીની સુવાવડ થઈ ત્યા સૂધી તેણીને છાનીજ રાખવામા આવી, બાદ પુત્ર જન્મતા તેનુ ક્ષુલ્લક કુમાર એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ, અને તે કોઈ શ્રાવકના ઘરે ઉછેરવામા આવ્યો ૧૭

પછી તેને યોગ્ય સમયે શાસ્ત્રની વિધિ પ્રમાણે અજિતસેન ગુરૂએ દીક્ષિત કર્યો, અને યતિ જનને યોગ્ય સઘળો આચાર શીખવ્યો ૧૮

હવે તે ક્ષુલ્લક મુનિ અનુક્રમે અતિ રૂપવાળુ યૌવન પામ્યો થકો વિષયોથી લોભાયો થકો ઇદ્રિયોને દાબી રાખવા અસમર્થ બન્યો ૧૯

તેથી તે સ્વાધ્યાયમા મદ પડયો અને સયમ પાળવામા અશક્ત થયો એટલે ભગ્ન પરિણામી થઇને પોતાની માને સયમ છોડી નાશી જવાનો ઉપાય પૂછવા લાગ્યો ૨૦

તે સાભળીને યશોભદ્રા જાણે ઓચિંતી વજ્રથી હણાઇ હોય તેમ દુખાર્ત્ત થઇને ગદ્દગદ્દ સ્વરે કહેવા લાગી કે હે વત્સ ! તે આ શુ ચિતવ્યુ છે? ૨૧

जइ चलइ मदरो, सुसइ, सायरो ल्हमइ सयलदिसिचक्क,
तहविहु सप्पुरिसाण, पयपिय नन्नहा होइ २२

सारय ससहरकरनियर, धवळसीळस्स पाणिणो वच्छ,
मरणं पि वर न कयावि, सीलभगो जओ भणियं २३

वर मरिसदनेभ्यो भिक्षया प्राणवृत्ति,
वर मनल्निपातल्पोपणा देहमुक्तिः,
वर ममगिरींद्र मस्यपातः पवित्रो,
भवति नदपि नेष्टः शीळभगो गुणाना. २४

पहुववण पइयरयवइ, चवळ नाऊण जुव्वण जीय,
मा मुज्झसु वच्छ तुम, अकज्जमज्ज मण काउ २५

જો મેરૂ ચાલે, સાગર શોષાય, નથણી દિશાઓ ફરી જાય, તોપણ સત્પુરૂષોનુ બોલેલુ અન્યથા થતુ નથી ૨૨

શરદ ઋતુના ચદ્રના કિરણો જેવા સ્વચ્છ શીળવાળા પ્રાણિને મરવુ સારૂ છે, પણ શીળ ભાગવુ સારૂ નથી ૨૩

દુશ્મનોના ઘરેથી ભીખ માગી જીવવુ સારૂ, અથવા તો અગ્નિમા પડીને બળી કરી દેહ મૂકવો સારો અથવા મોટા પર્વતના ટોચપરથી ઝપાપાત કરવો સારો, પણ પડિત જનોએ શીળભગ કરવો સારો માન્યો નથી ૨૪

આ યૌવન અને આયુષ્યને આકરા પવનની ચળાયમાન થતી ધજાની માફક ચપળ જાણીને હે વત્સ ! તુ અકાર્યમા મન રાખી મુઝા મા. ૨૫

को सुरनाहसमिद्धिं, चइउ दासत्त महिलसइ वच्छ,
चइउ चिंतारयण, कायमणिं को य गिण्हेइ. २६

अवि लब्भइ इदत्तं, अहमिंदत्त महानरिंदत्त,
असुरिदत्त न उणो, हे पुत्तय निम्मल चरण २७

इच्चाइ बहुपयार भणिओवि हु जाव ठाइ नहु एस,
तो गुरुकरुणारसभर, पणुल्लिया भणइ इय जणणी २८

जइ एव मज्झवसिओ, पुत्त तुम ता ममोवरोहेण,
इहय गुरुकुलवासे, बारसवासे वइकमसु. २९

भग्गोवि परीणामे, मणमि काम फुरतए कामे,
एव ति सो पवज्जइ, सुपुत्रदक्खिन्न जल जलही ३०

હે વત્સ, ઇંદ્રની સમૃદ્ધિ મૂકી કરીને દાસપણાની ઇચ્છા કોણ કરે? અથવા ચિંતામણિ મૂકીને કાચને કોણ ગ્રહણ કરે? ૨૬

હે પુત્ર, ઇંદ્રપણુ, અહમિંદ્રપણુ, મહાનરેંદ્રપણુ, તથા અસુરેંદ્રપણુ મળવુ સુલભ છે, પણ નિર્દોષ ચારિત્ર મળવુ દુર્લભ છે ૨૭

ઇત્યાદિક બહુ પ્રકારે માતાએ સમજાવ્યા છતા પણ તે સ્થિર થયો નહિ, ત્યારે અતિ કરૂણાવાળી માતા તેને આ રીતે કહેવા લાગી ૨૮

હે પુત્ર, જો તુ મને વશવર્ત્તી હોય તો મારા આગ્રહથી આ ગુરૂ કુળવાસમા હજુ બાર વર્ષ રહે ૨૯

ત્યારે તે દાક્ષિણ્યરૂપ જળનો જળધિ સમાન ક્ષુલ્લક કુમાર પોતાના મનમા વિષયો ભોગવવાની ઇચ્છા સ્ફુરતી હોવાથી ભગ્ન પરિણામ છતા પણ તે વાત સ્વીકારવા લાગ્યો ૩૦

बोलीणेसुय तेसु, तेण पुणो पुच्छिया भणइ जणणी,
आपुच्छसु वच्छ तुम, मह गुरुणिं जणणि सारित्थ ३१

तेणवि नहेव विहिए, मय हरियाएवि तत्तिय काल,
अब्भत्थिय मो धरिओ आयरिएणावि एमेव ३२

एव मुवज्झाएण वि, अडयालीस गयाणि वरिसाणि,
तहवि मणपि मण से, चरणे चयइ न थिइ भाव. ३३.

ही मोहविसपसत्ता, कहवि न चेयति अप्पयं जीवा,
इय चिंतिऊण एसो, उवेहिओ सूरिपमुहेहिं. ३४

पिउनामंका मुद्दा, कंबलरयणं च पुव्वसंठवियं,
तस्स प्पिऊण नवर, जणणीए सो इमं भणिओ. ३५

બાર વર્ષ વ્યતિક્રમ્યા બાદ ફરીને તેણે માને પૂછયુ, ત્યારે મા બોલી કે હે વત્સ, તુ આપણી માતા સમાન મારી ગુરૂણીને પૂછ ૩૧

ત્યારે તેણે તે ગુરૂણીને પૂછયુ એટલે તે મહત્તરાએ પણ બીજા બાર વર્ષ રહેવાની પ્રાર્થના કરી તેને ધરી રાખ્યો, એજ રીતે ત્રીજીવાર આચાર્યે બાર વર્ષ તેને અટકાવી રાખ્યો ૩૨

ચોથીવાર ઉપાધ્યાયે બાર વર્ષ અટકાવ્યો એમ અડતાલીશ વર્ષ પ્રસાર થયા છતા હજુ તેનુ મન ચારિત્રમા લગાર પણ ધીરજવાળુ નહિ થયુ ૩૩

ત્યારે બધા વિચારવા લાગ્યા કે મોહના વિષને ધિક્કાર છે કે જેના વશે જીવો કોઈ પણ રીતે પોતાને ચેતવી શકતા નથી એમ ચિંતવીને આચાર્ય વગેરાએ તેની ઉપેક્ષા કરી ૩૪

બાદ પિતાના નામવાળી વીંટી અને કંબળ રત્ન જે પૂર્વે રાખી મેલ્યા હતા તે માતાએ તેને આપીને આ રીતે કહ્યુ ૩૫

इत्तो जत्थव तत्थव, मा गमिही वच्छ किंतु साएए,
अत्थि निवो पुंडरिओ, सो तुह होई महल्लपिया ३६

पिउनामंका मुद्दा, रयण दरिसिज्ज तस्स तं एय,
उवलक्खिऊण सम्म, सा दाही रज्जभाग ते ३७

एव ति पवज्जित्ता, गुरूणो नमिउ च निग्गओ एसो,
कमलाइ कुलनिकेए, कमेण पत्तो य साकेए ३८

तव्वेल निवभवणे, पउरजणो जाइ अहमहमिगाए,
पिच्छणपविच्छणत्थ, खुड्डगकुमरो वि तत्थ गओ ३९

कल्ले पिच्छिास नर, वइ ति चिंतिय तहिंचि आसीणो,
नवनवभंगी सद्दोह, मुणेर पिच्छए नट्ट. ४०

હે વત્સ, તુ અહિંથી જ્યા ત્યા નહિ જતા પરભારો સાકેતપુરમા જજે, ત્યા પુંડરીક નામે રાજા છે તે તારો મોટો બાપ (કાકો) થાય છે ૩૬

તેને તુ આ તારા બાપના નામવાળી મુદ્રા તથા કબળરત્ન બતાવજે, એટલે તે તને બરાબર ઓળખીને રાજ્યનો ભાગ આપશે ૩૭

આ વાત કબૂલ રાખીને અને ગુરૂને નમી કરીને તે ત્યાથી નીકળ્યો, તે લક્ષ્મીના કુળગૃહ સમાન સાકેતપુરમા આવી પહોચ્યો ૩૮

તે વખતે રાજાના મેહેલમા નાટક થતુ હતુ, તેને જોવાને નગરના લોક દોડાદોડી કરતા જોઈ ક્ષુલ્લક કુમાર પણ ત્યા ગયો ૩૯

રાજાને મળવાનુ આવતી કાલપર રાખીને તે ત્યાજ બેસી જઈ નવનવી રચનાવાળુ નૃત્ય જોવા લાગ્યો. ૪૦

तत्थ सयलम्रि रयणिं, पणाचिउ नट्टिया परिस्सता,
ईसिं पयलायती, पभायसमयमि जणणीए ४१

बहुभावहावकरण, पओगसजायरगभगभया,
गीई गाण मिमेण, सम्म पडिबोहिया एव ४२

सुट्ठु गाइय सुट्ठु वाइय, सुट्ठु नच्चियं सामसुंदरि,
अणुपालिय दीहराइओ, सुमिणते मा पमायए. ४३

त सुणिय खुड्डएण, कवलरयण पयच्छिउ तीए,
कुडलरयण निवनदणेण, जसभद्दनामेण. ४४

सत्थाहिवकताए, सिरिकताए सुभासुरो हारो,
चिंचिक्करयण कणगो, कडगो जयसंधिसचिवेण ४५

मिठेण कन्नपालेण, कुसरयण च लक्खमुल्लाइ,
पत्तेय मिमाइ इओ, उदयपय दिणयरो पत्तो ४६

ત્યા આખી રાત નાચીને થાકેલી નટી પ્રભાતે જરા ઝોકા ખાવા લાગી ત્યારે તેની માતા વિચારવા લાગી કે આટલે લગી અનેક હાવભાવ કરી જમાવેલા રગનો રખેને ભગ થઈ જશે તેથી તે ગીતિ ગાવાના મિષે કરીને તેણીને નીચે મુજબ પ્રતિબોધવા લાગી ૪૧—૪૨

રૂડું ગાયુ, રૂડુ વગાડયુ, રૂડુ નાચ્યુ, માટે હે શ્યામસુદરી, આખી રાત પસાર કરી હવે સ્વપ્નના અતે ગફલત મ કર ૪૩

તે સાભળીને ક્ષુલ્લક કુમારે તેણીને કબળરત્ન આપ્યુ, રાજાના પુત્ર યશોભદ્રે પોતાના કુડળ ઊતારી આપ્યા, સાર્થવાહની સ્ત્રી શ્રીકાતાએ પોતાનો દેદીપ્યમાન હાર ઊતારી આપ્યો, જયસધિ નામના સચિવે ચકચકતા રત્નવાળુ પોતાનુ કટક ઊતારી આપ્યુ, કર્ણપાળ નામના મિઠે (હાથી પાળનારએ) અકુશરત્ન આપ્યુ, એમ એ બધી લાખ મૂલ્યની વસ્તુઓ તેમણે ભેટ આપી એટલામા સૂર્ય ઊગ્યો ૪૪-૪૫-૪૬

अह भावजाणणट्ठा, निवेण पढमपि पभणिओ खुड्डो,
किंकारण मिह दाण, महप्पमाण तए दिन्न. ४७

तो तेण मूळओ वि हु, कहिओ सव्वोवि नियवुत्तातो,
जा सज्जो रज्जकए तुह पासे इत्थ पत्तो म्हि ४८

गीइ इम निसामिय, सबुद्धो विसयाविसय विगइच्छो,
पव्वज्जापरिपाळण, पच्चलचित्तो य जाओ म्हि ४९

उवकारिणि त्ति काउ, कबलरयण इमीइ मे दिन्न,
त भायनदण जाणिऊण राया भणइ तुट्ठो ५०

अइसच्छ वच्छ गिण्हसु रज्ज पिण विसयविसयसुहसहिय,
किं इमिणा देसकिलेस कारिणा वयविसेसेण ५१

હવે ભાવ જાણવા માટે રાજાએ પહેલા ક્ષુલ્લકને કહ્યુ કે તે આવડુ મોહોટુ દાન શા કારણે આપ્યુ ? ૪૭

ત્યારે તેણે મૂળથી સઘળો પોતાનો વૃત્તાત કહી બતાવ્યો, અને કહ્યુ કે યાવત્ રાજ્ય લેવા માટે સજ્જ થઈ તારી પાસે આવી ઊભો છુ ૪૮

પણ આ ગીતિ સાભળીને હુ પ્રતિબુદ્ધ થયો છુ અને વિષયની ઈચ્છાથી વેગળો થઈ પ્રવ્રજ્યા પાળવા માટે દૃઢ નિશ્ચયવાન્ થયો છુ ૪૯

તેથી એને ઉપકાર કરનારી જાણીને મે એને કબળરત્ન આપ્યુ છે, ત્યારે તેને પોતાના ભાઈનો પુત્ર જાણીને રાજા સતોષ પામી કહેવા લાગ્યો ૫૦

હે અતિ પવિત્ર વત્સ, આ ઉત્તમ વિષય સુખવાળુ રાજ્ય ગ્રહણ કર–શરીરને કલેશ આપનાર વ્રતોનુ તારે શુ કામ છે? ૫૧

खुड्डोवि भणइ नरवर, को णु सक्क नो करेइ रज्जकए,
आउयसेसे चिरकाळ, पाळिय मजम विहल ५२

अहनियपुत्तप्पमुहा, निवेण भणिया कहेह भो तुम्ह,
दाणम्मि कारण किं, तो उत्त नियइतणएण. ५३

ताद तुम वावाइय, रज्ज मिम गिण्हिउ समीहतो,
गीइ सुणिय नियत्तो, रज्जे विसएसु य विरत्तो ५४

सिरिकंता वि पयपइ, नरवर पइणो मम पवुत्थस्स,
अकताइ दुवाळस, वरिसाइ अह च चिंतेमि ५५

अवर करेमि कन, किंतु किलिस्सामि तस्स आसाए,
गीइ सवणेण पुणो, थिरचित्ता सपय जाया ५६

ક્ષુલ્લક બોલ્યો, હે નરવર, ચિરકાળ પામેલા પોતાના સયમને અ-
તકાળમા રાજ્યના માટે કોણ નિષ્ફળ કરે ૫૨

બાદ પોતાના પુત્ર પ્રમુખને રાજાએ કહ્યુ કે તમે જે દાન આપ્યુ
તેના કારણો કહી બતાવો ત્યારે રાજપુત્ર બોલ્યો ૫૩

હે પિતા, હુ તમોને મારીને આ રાજ્ય લેવા ઈચ્છતો હતો, તે આ
ગીતિ સાભળીને રાજ્ય અને વિષયોમા વિરક્ત થયો છુ ૫૪

શ્રીકાતા બોલી કે હે નરવર, મારો પતિ પરદેશ ગયા ને બાર વર્ષ
વ્યતિક્રમ્યા છે તેથી હુ વિચારવા લાગી હતી કે હવે બીજો પતિ કરૂ કેમકે
પ્રવાસે ગએલા પતિની આશાથી ખાલી કલેશ પામુ છુ, પરતુ આ ગીતિ
સાભળવાથી હવે સ્થિર ચિત્તવાળી થઇ છુ. ૫૫-૫૬

जयसधिणा उ फुडसच्च, वयणअणुसारिणा ममुल्लविय,
देव अ८ अन्ननिवेहिं, भत्तिपणइक्कपवणेहिं. ५७

संद्धि वडेमि किवा, नव त्ति पुव्व इम विचिंततो,
गीई सवणा मपइ, त पइ भत्तिब्भरो जाओ ५८।

मिठेण पुणो भणिय, अहपि सीमाल दुट्ठराईहिं,
आणेह पट्टहत्थि, अहवा मारेहि इय वुत्तो ५९

ममय दोलाचलचित्त, चिट्ठिओ सठिउ चिरकाळ,
इण्हि सुणिचु गीइ, जाओ पहु वचणा विमुहो. ६०

अह तेसि मभिप्पाय, जाणिय तुठेण पुडरियरन्ना,
दिन्ना णुन्ना ज मे, पडिहासइ त करेह त्ति ६१

સ્પષ્ટ સત્ય પ્રતિજ્ઞાવાન્ જયસધિ બોલ્યો કે હે દેવ, હું સ્નેહપ્રીતિ બતાવનાર બીજા રાજાઓની સાથે મળી જાઉં કે કેમ કરૂ ૫૭

એમ ડગમગ થતા હતો, પણ હમણા આ ગીતિ સાભળીને ત માના પર દૃઢ ભક્તિવાન થયો છુ ૫૮

મિઠ બોલ્યો કે મને પણ સીમાડાના દુષ્ટ રાજાઓ કહેતા હતા કે પટ્ટહસ્તિને લાવી અમને સોપ અથવા તેને મારી નાખ, ૫૯

ત હુ ઘણો કાળ ડગમગ થઈ રહ્યો હતો, પણ હમણા આ ગીતિ સાભળીને સ્વામિ સાથે રહેવાથી વિમુખ થયો છુ ૬૦

આ રીતે-તેમના અભિપ્રાય જાણીને ખુશી થઇ રાજાએ તેમને હુકમ આપ્યો કે હવે જેમ તમને સારૂ લાગે તેમ કરો. ૬૧

एवंविह अकज्जं, काऊण किंचिरं वय काउ,
जीविस्सामु त्ति पयंपिऊण मजायवरग्गा ८२

खुड्डगकुमरसमीवे, मन्नेविहु नरयणेण पव्वइया,
तेहि सम स महप्पा, पत्तो नियगुरुपयमूले ८३

गुरुणा पससिओ सो, दक्खिन्नमहोयही अहीयसुओ.
पालियअकलंकवओ. पत्तो अपुणब्भव ठाण ८४

एव फल क्षुल्लकुमारकस्य स्पष्ट सुदाक्षिण्यवतो निशम्य,
सदा सदाचारविवृद्धिहेतो स्तत्र भव्या कुरुत प्रयत्न ८५

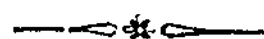
इति क्षुल्लककुमार कथा समाप्ता

આવી રીતનુ અકાર્ય કરીને આપણે કેટલુ જીવનાર છીયે? એમ બોલીને તેઓ વૈરાગ્ય પામી ક્ષુલ્લક કુમારના પાસે તરત પ્રવ્રજિત થયા બાદ તેમને સાથે લઇ તે મહાત્મા પોતાના ગુરૂ પાસે આવ્યો ૮૨-૮૩

ગુરૂએ તે દાક્ષિણ્યસાગર કુમારની પ્રશંસા કરી બાદ તે સપૂર્ણ આગમ શીખી નિર્મળ વ્રત પાળી મોક્ષ પામ્યો ૮૪

આ રીતે દાક્ષિણ્ય ગુણવાળા ક્ષુલ્લક કુમારને પ્રાપ્ત થએલુ ફળ સ્પષ્ટ રીતે સાભળીને હમેશા સદાચારની વૃદ્ધિના અર્થે હે ભવ્યો, તમે પ્રયત્ન કરો ૮૫

એ રીતે ક્ષુલ્લક કુમારની કથા છે

નવમ ગુણ.

निरूपितः सुदाक्षिण्य इत्यष्टमो गुण., सप्रति लज्जालु रिति नवम गुण व्याख्यानय आह.

સુદાક્ષિણ્યપણા રૂપ આઠમો ગુણ કહ્યો, હવે લજ્જાળુપણા રૂપ નવમા ગુણનું વર્ણન કરે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

लज्जालुओ अकज्ज-
वज्जइ दूरेण जेण तणुयपि,
आयरइ सयायार-
न मुयइ अगीकय कहवि १६

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

લજ્જાળુ પુરૂષ નાનામાં નાના અકાર્યને પણ દૂર વર્જે છે, તેથી તે સદાચાર આચરે છે અને સ્વીકારેલ વાતને કોઇ પણ રીતે મૂકતો નથી ૧૬

(ટીકા)

लज्जालुओ त्ति लज्जावान्—अकार्य कुत्सितकृत्य (नञः कुत्सनार्थत्वात्) वर्जयति परिहरति-दूरेण विप्रकर्षेण-येन हेतुना तेन धर्माधिकारी ति प्रकृतेन योग —तनुक मपि स्तोक म प्यास्ता बाहिति

લજ્જાળુ એટલે લજ્જાવાળો પુરૂષ-અકાર્ય એટલે ભુંડા કામને (ઇંહા નઞ કુત્સાના અર્થે છે) વર્જે છે એટલે પરિહરે છે-દૂરથી એટલે છેટે રહીને જે કારણે તે કારણે તે ધર્મનો અધિકારી થાય છે એમ સબંધ જોડવો તનુ એટલે થોડા અકાર્યને પણ વર્જે છે તો ઝાઝાની શી વાત કરવી

तथाचोक्त.

अवि गिरिवरगरुयत्तेण, दुरुसभारेण जति पचत्त,
नरूणो कुणति कम्म, सप्पुरिसा ज न कायव्व—(इति)

જે માટે કહેલું છે કેઃ—

પર્વત જેવડા મોહોટા દુઃખથી મોત પામે, તોપણ સત્પુરૂષો જે ન કરવાનું કામ હોય તે કરતા નથી

तथा आचार त्यनुतिष्ठति सदाचार शोभनव्यवहार—तस्याऽ लज्जाहेतुत्वात

વળી સદાચાર એટલે સારા વ્યવહારને આચરે છે એટલે બજાવે છે-કેમકે તે કરવામાં કશી શરમ લાગતી નથી

तथा न नैव मुचति त्यज त्यगीकृत कक्षीकृत प्रतिज्ञाविशेष मिति योग —कथ मपि स्नहबला भियोगादिना प्रकारेणापि—लज्जाहेतुत्वा दा रब्ध परित्यागस्य

વળી અંગીકૃત એટલે સ્વીકારેલ પ્રતિજ્ઞા વિશેષને તેનો પુરૂષ કોઇ પણ રીતે એટલે કે સ્નેહ અથવા બળાભિયોગ વગેરે કોઇ પણ પ્રકારે મૂક્તો નથી એટલે ત્યાગ કરતો નથી કારણ કે આરંભેલા કામને છોડવું એ લજ્જાનું કારણ છે

उक्तंच,—

दूरे ता अन्नजणो अगे च्चिय जाइ पच भूयाइ,
तेसि पि य लज्जिज्जइ, पारद्ध परिहरतेहिं

જે માટે કહેલું છે કેઃ—

શેષ લોકો તો દૂર રહો પણ પોતાના અંગમાં જે પાંચ ભૂતો છે તેનાથી પણ જે આરંભેલું કામ છોડે છે તેને શરમ ખાવી પડે છે

सुकुलोत्पन्न एवंविधो भवति, विजयकुमारवत्

સુકુલમાં જન્મેલો પુરૂષ એવો પ્રકારનો હોય છે-વિજય કુમારના માફક

———

विजय कुमार कथा चैव

अत्थि सुविसाल साला, बहुविमाणा पुरी विसाल त्ति,
तत्थ निवो जयतुंगो, चक्कवई तस्स पाणपिया १

लज्जानइ नरनाहो, पयावपयाव विजिय दिणनाहो,
परकज्ज सज्ज चित्तो, विजओ नामेण तप्पुत्तो २

अन्नमि दिणे राइ, जोगी निरुवमण सदिय कुमरं,
भालयल मिलियकर कमलं, सपुडो एइ मिस भणइ. ३

कुमर मह अज्ज रमिणं, इमीइ रयणीइ भइरव मसाणे,
मंत साहणमत्थं, त उत्तरसाहगो होसु ४

त पडिवज्जइ कुमरो, परपरोहयरहाण सणकरणो,
पत्तो य भणियठाणं करे करेऊण करवालं ५

વિજય કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

પહોળા કિલ્લાવાળી અને વિસ્તાર તથા સમૃદ્ધિ એ બે પ્રકારથી મહાન્ એવી વિશાળા નામે નગરી હતી, ત્યાં જયતુંગ નામે રાજા હતો, તેની ચક્રવતી નામે સ્ત્રી હતી ૧

તેમનો લજ્જારૂપ નદીઓનો સમુદ્ર અને પ્રતાપથી સૂર્યને જીતનાર અને પરોપકાર કરવામાં તત્પર એવો વિજય નામે પુત્ર હતો ૨

એક દિવસે રાજમંદિરમાં બેઠેલા તે કુમારને કોઈક યોગી હાથ જોડી પ્રણામ કરીને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો ૩

હે કુમાર ! મેં આજ કાળી ચૌદશની રાતે ભૈરવ સ્મશાનમાં મંત્ર સાધવું છે, માટે તું ઉત્તરસાધક થા ૪

કુમારે તેના ઉપરોધથી તે વાત કબૂલ રાખી, હાથમાં તરવાર લઈ તે સ્થાને પહોંચ્યો ૫

तो जोई जोइ जोड, कुंडकालिय कागिंतु सुपवित्तो,
रत्तकणवीर गुग्गुल, माईहि त च तव्वेइ ६

पभणिय निमग्ग उवसग्ग, वग्ग ममग्गगिरे तत्थ,
नियसत्त चत्त इरभर, कुमर खण होसु अपमत्तो. ७

निअनियनासावसग्ग, निग्गनयणो जवेइ जा मत,
कुमरोवि जाव चिठइ, तप्पाम खग्गवग्ग करो ८

ताव निरवज्जविज्जो, एगो विज्जाहरो तहि पत्तो,
अह जपइ कुमर प निडाल्तड वडिय करकोमो ९

तुम सुत्तम सत्तधरो सि, सरणपत्ताण त सरन्नो सि,
बहु अत्थिसत्थ मण चितिय, त्थ कप्प दुमो त सि. १०

પછી યોગિએ ત્યા પવિત્ર થઇને કુડમા અગ્નિ સળગાવી અને તેમા રાતી કણિયાર તથા ગુગ્ગુળ વગેરે હોમવા લાગ્યો ૬

તેણે કુમારને કહ્યુ કે અહિ નડ્ડજમા અનેક ઉપસર્ગ થશે, તેમા તારે બીક નહિ ખાતા હિમ્મતમા રહી ક્ષણભર પણ ગફલત નહિ કરવી ૭

પછી તે પોતાના નાકપર દૃષ્ટિ લગાવી મત્ર જપવા લાગ્યો, અને કુમાર પણ તેના પડખે તરવાર હાથમા ધરી ઊભો રહ્યો ૮

એટલામા એક ઉત્તમ વિદ્યાવાન્ વિદ્યાધર ત્યા આવ્યો, તે પોતાના લલાટે હાથ જોડી કુમારને કહેવા લાગ્યો ૯

હે કુમાર, તુ ઉત્તમ સત્ત્વવાન્ છે, તુ શરણાગતને શરણ કરવા લાયક છે, વળી અર્થિઓના મનવાછિત પૂરણ કરવામા તુ કલ્પવૃક્ષ સમાન છે ૧૦

ता तायन्ना तायन्न, पुत्तिया मह पिया इमा तुमए
जा वेरिखेयर दप्पदुद्धर जिणिय एमि अह ११

किन्नायव्वविमूढो, जाव अमूढो वि चिठए कुमरो,
ता झत्ति उप्पइत्ता, पत्तो खयरो अट्टिठपह १२

इत्थतरमि नियमिय, कत्ती कत्ती रउद्दपाणितलो,
असिमसिकसिण सरीरो, गुजापुजारुणत्थिउडो १३

अट्टट्टहासजियफुट्टमाणवभडभडचडग्वो,
हण हण हण त्ति भणिरो, समुट्ठिओ रक्खसो एगो. १४

भणइ य जोइ रे रे, अणज्ज अज्जवि अकज्जसज्ज इह,
मज्झ वि पूय मकाउ, चिठसि ता धिठ नठो सि १५

માટે હુ જ્યા લગી મારા દુશ્મન ગર્વિષ્ટ વિદ્યાધરને જીતીને ઈહા આવુ ત્યા લગણ આ મારી સ્ત્રીને તારે પુત્રી માફક સભાળવી ૧૧

કુમાર હુશિયાર છતા પણ શુ કરવુ એવા વિચારમા મુઝાઈ પડયો તેટલામા તો તે વિદ્યાધર ઝટ ત્યાથી ઊઠીને નજરથી વેગળે જતો રહ્યો ૧૨

એટલામા તો ત્યા હાથમા કાતર પકડેલ હોવાથી ભયાનક લાગતો, તરવાર અને શાહીની માફક કાળા શરીરવાળો અને ચણોઠીના માફક લાલ આખો વાળો, તેમજ અટ્ટહાસ્યથી ફૂટતા બ્રહ્માડના પ્રચડ અવાજને પણ જીતનારો અને "મારો-મારો-મારો" એમ પોકાર પાડતો એક રાક્ષસ ઊઠયો ૧૩-૧૪

તે યોગિને કહેવા લાગ્યો કે અરે અનાર્ય અને અકાર્ય કરવામા સજ્જ રહેનાર, આજે પણ મારી પૂજા કર્યા વગર તુ આ કામ કરે છે, માટે હે ધીઠ, આજે તારો નાશ થનાર છે ૧૫

मह मुहकुहर हुयासे, तुह सगिल्ल इम कुमार पि,
लहु दहइ तणगण पि व, अहव कुसगो न किं जणइ १६

तव्वयणसवण उप्पन्न, मन्नुभरिओ भणेइ तो कुमरो,
रे रे तुह ज्ज पत्ता कयतदन्ता समणुपत्ता १७

मइ पासठिए विग्घ, इमस्स सक्को वि काउ नहु सक्को,
इय जपतो पत्तो, झत्ति कुमारो तयासन्न १८

अह दोवि कोवकडनिवड, भिउडिणो फुरफुरत अहरदला,
अन्नुन्न पहरता, तज्जता फरुसवयणेहिं १९

जा सपत्ता दूर, ता नवरयणीयर व्व रयणियरो,
खिण मित्तेण कुडिलो, नयण अगोयर पइ पत्तो. २०

મારા મુખમાથી નીકળતી અગ્નિ તને અને આ કુમારને પણ તણખલાની માફક જલદી બાળી નાખશે, કારણ કે એટો પણ કુસગ કર્યો છે ૧૬

તેના વચન સાભળવાથી ગુસ્સે થઈને કુમાર કહેવા લાગ્યો કે અરે તુજ આજે મોતના દાતમા પડનાર છે ૧૭

જ્યા સૂધી હુ પાસે ઉભો છુ ત્યા સૂધી એને ઇંદ્ર પણ વિઘ્ન કરી શકે તેમ નથી, એમ બોલતો થકો ઝટ કુમાર તે રાક્ષસ પાસે આવી પહોચ્યો ૧૮

હવે તે બે કોપથી ભ્રકુટિ બાધીને અને હોઠ દાબીને એક બીજાને પ્રહાર કરવા લાગ્યા તથા કઠોર વચનોથી તર્જના કરવા લાગ્યા ૧૯

તેમ કરતા થકા તે દૂર ગયા તેટલામા નવા રજનીકર (ચદ્રમા) ની માફક તે કુટિલ રજનીચર (રાક્ષસ) ક્ષણવારમા અદૃશ્ય થઈ ગયો ૨૦

पडियागओ कुमारो, गयजीय जोइय निएऊण,
गुरुतर विसाय विहुरो, पलोयए खेयरिं तेण ७१

त मवि मयच्छि मपिच्छिय, हयसव्वस्सु व्व दीणकमिणमुहो,
निंदइ अत्ताण मताण कारण सरणपत्ताण ७२

इत्तो झत्ति म पत्तो, खयरो कुमरं नमित्तु वज्जरइ,
तुज्झ पभावेण मए निहओ दरखो वि पडिवख्खो. ७३

ता परनारि सहोयर, सरणागय वज्जपंजर सुधीर,
अणवज्जकज्ज अप्पसु, मह पाणपिय पिय कुमर ७४

परकज्ज उज्जयमणो अह बीओ नत्थि इत्थ जियलोए,
जयतुंगरायवंसो, विभूसिओ तुज्झ जम्मेण ७५

ત્યારે કુમાર પાછો વળી આવીને જોવા લાગ્યો તો યોગિ મરેલો તેણે દીઠો તેથી તે ભારે વિષાદ પામી તે વિદ્યાધરીને જોવા લાગ્યો ૭૧

ત પણ તેના જોવામા નહિ આવી એટલે તે લુટાયો હોય તેમ ગભરાયેલો પડી પોતાને નિંદવા લાગ્યો કે અરે હુ શરણાગતને પણ રાખી શક્યો નહિ ૭૨

એટલામા તે ખેચર જલદી ત્યા આવીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે તારા પ્રભાવે કરીને મેં મારા હુશિયાર દુશ્મનને પણ મેં મારી નાખ્યો છે ૭૩

માટે હે પરનારી સહોદર, શરણાગતને રાખવા વજ્ર પિંજર સમાન સુધીર, નિર્મળ કાર્ય કરનાર કુમાર, મારી પ્રાણપ્રિયા મને આપ ૭૪

પરાયા કાર્ય સાધવામા તત્પર આ જીવલોકમા તારા જેવો બીજો કોઇ નથી, અને તારા જન્મથી જયતુંગ રાજાનો વંશ શોભિત થએલ છે ૭૫

जइ जह थुव्वइ कुमरो, तह तह उव्विग्गमाणमो घणिय,
लज्जाभरमथरकग्गो य नउ किंपि जंपेइ २६

त पइ पुणा पयंपइ, खयखार पि व खर गिर खयरो,
जइ तुह कज्ज मह पणइणीइ ता जामि एस अह २७

तुहसरिसपवर पुरिसस्स, मह पिया जइ सि जाइ उवओग,
लद्ध ज लहियव्व, मण पि मा कुणसु मणखेय २८

इय वुत्तु उप्पइओ, खयरो ता चिंतए इम कुमरो,
अहह बहुपाव भरिओ, निम्मलकुल दूसणो अहय. २९

सरणागए न रक्खइ, विजयकुमार त्ति किं न पज्जत्त,
ज कुणमि परत्थिकलक, अकिय मज्झ रे दिव्व. ३०

આ રીતે જેમ જેમ તે વિદ્યાધર તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યો તેમ તેમ કુમાર ભારે ઉદ્વિગ્ન થઇને લાજથી કાંધ નમાવી રહી પણ બોલી શક્યો નહિ ૨૬

ત્યારે તેના પ્રત્યે ફરીને જખમમા ખાર નાખીયે તેમ તે વિદ્યાધર ખારી વાણી બોલવા લાગ્યો કે જો તારે મારી સ્ત્રીનો ખપ હોય તો હુ આ જાઉ છુ ૨૭

તારા જેવા મહા પુરૂષને જો મારી સ્ત્રી કામ આવે તો પછી શો વધારે લાભ મેળવવો છે? માટે તુ લગારે ખેદ મ કર ૨૮

એમ કહીને વિદ્યાધર ઉડતો થયો, ત્યારે કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે અરેરે હુ બહુ પાપી થયો અને મે મારા નિર્મળ કુળને દૂષિત કર્યુ ૨૯

અરે દૈવ, વિજય કુમાર શરણાગતને રાખી શક્યો નહિ, એટલામા જ શુ નહિ ધરાયો કે જેથી વળી તુ મને પરસ્ત્રીથી કલકિત કરાવે છે! ૩૦

वर मिह पाणच्चाओ, लज्जिरुधणाण पवरपुरिसाण,
भइपइन्नाण कलंकियाण, न जियपि ज भणिय ३१

लज्जा गुणोघ जननी जननी मिवा र्या,
मत्यत शुद्ध हृदया मनुवर्त्तमानाः
तेजस्विन सुख मसू नपि सत्यजंति,
सत्यव्रत व्यसनिनो नपुन' प्रतिज्ञा. ३२

इइ चिंताभरविहुर, कुमर को वि हु सुरो सुकातिल्लो,
जपइ आहरणपहा, उज्जोइय सयलदिसिचक्को. ३३

मा कुणसु कुमर खेय, सेय एय सुणेहि महवयण
इयरो वि भणइ तुह वयण, सवणपवणा य मे सवणा. ३४

आह सुरो वीरपुरे, पुरंमि जिणनाम नामवर सिट्ठी,
कय गुरुजण अणुसिट्ठी, अइधम्मिट्ठी विमलदिट्ठी, ३५

લજ્જાવાન્ મહા પુરૂષો પ્રાણ ત્યાગ કરે એ સારૂ છે, પણ ભ્રષ્ટ પ્રતિજ્ઞાવાળા કલંકિત જનોનુ જીવવુ નકામુ છે ૩૧

અત્યંત પવિત્ર હૃદયવાળી આર્યા માતાની માફક ગુણ સમૂહની ઉત્પાદક લજ્જાને અનુસરતા તેજસ્વી જનો પોતાના પ્રાણોને સુખે મૂકી આપે છે, પણ તે સાચા વ્રતની ટેકવાળા જનો પોતાની પ્રતિજ્ઞા મેલતા નથી ૩૨

આ રીતે ચિંતામા પડેલા કુમારને કોઇક કાંતિવાળો દેવ પોતાના આભરણની પ્રભાથી બધી દિશાઓને ઝળકાવતો થકો કહેવા લાગ્યો ૩૩

હે કુમાર તુ ખેદ મ કર, પણ આ મારૂ કલ્યાણકારી વચન સાભળ ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારા કાન તારૂ વચન સાભળવા તૈયારજ છે ૩૪

દેવતા બોલ્યો કે વીરપુર નગરમા જિનનામ નામે ઉત્તમ શેઠ છે, તે તેના ગુરૂજનથી શિક્ષા પામેલ છે અને અતિધર્મિષ્ઠ તથા નિર્મળ દૃષ્ટિવાળો છે ૩૫

तस्स य मिच्छद्दिठी, मित्तो अइवल्लहो धणो नाम,
सो पडिवज्जइ वज्जिय, विसओ तावसवय कइया ३६

तो चिंतइ जिणदासो, एए अन्नाणिणो वि जइ एव,
पावभरपमग्भीरु, विस व विसए परिहरति. ३७

अवगय भवस्सरूवा, जिणपवयण सवण नाय नायव्वा,
निम्मल विवेइणोवि हु, ता किं अम्हे न ते चइमो ३८

इय चिंतिउ सविणय, विणयधरगुरु समीव गहियवओ,
अणसण विहिणा मरिउ, जाओ सोहम्मसग्गसुरो ३९

मित्त पि ततर त जाय सो अत्थि ओहिणा दट्ठु,
नियय रिद्धिसमुदय, निदसण बोहणत्थ सो ४०

તેનો અતિ વલ્લભ ધન નામે એક મિથ્યા દૃષ્ટિ મિત્ર છે, તેણે એક વખતે વિષય સુખ છોડીને તાપસની દીક્ષા લીધી ૩૬

ત્યારે જિનદાસ વિચારવા લાગ્યો કે આ ઓછા જ્ઞાનવાળા પણ જો આ રીતે પાપથી ડરીને વિષની માફક વિષયોને તજે છે તો ભવના સ્વરૂપને સમજનાર અને જિન પ્રવચન સાંભળવાથી જાણવા યોગ્ય વસ્તુને જાણનાર નિર્મળ વિવેકવાન અમારા જેવા તે વિષયોને કેમ નહિ છોડિયે? ૩૭-૩૮

એમ ચિંતવીને વિનયપૂર્વક વિનય વર ગુરૂના પાસે વ્રત લઈ અનશન કરી મરીને સૌધર્મ દેવલોકમાં તે દેવતા થયો ૩૯

તેણે અવધિ જ્ઞાનથી પોતાના મિત્રને વ્રત લઈ થએલો જોયો, તેથી તેને બોધ આપવા ખાતર તેણે પોતાની ઋદ્ધિ તેને બતાવી. ૪૦

चिंतेइ वतरो तो, अव्वो ल्हिऊण मणुयजम्म मह,
जइ जिणधम्म तइया, सेवतो तो सुही हुतो ४१

जइ रे जिय गुणगुरुणो, गुरुणो अमरवरु व्व सेवतो
तो रूद्दरिद्द पि व, न लहतो हीणअमरत्त ४२

जइ जिय जिणपवयणअमय, पाणपवणो तया तुम हुतो,
अमरिम अमरिम विसपर, वमत्ताण तो न पावतो ४३

इच्चाइ वहुविह झूरिऊण नियमित्त अमरवयणेण,
सम्म सम्म धम्मो, पडिवन्नो मुक्खतरूवीय ४४

दसवरिस सहस्स ठिई, नियय जाणित्तु भणइ सुरपवर,
परकज्जचित्त मणुयत्तणे वि बोहिज्ज म मित्त ४५

ત્યારે વ્યતર ચિતવવા લાગ્યો કે અરે મનુષ્ય જન્મ પામીને તે વખતે મેં જો જિન ધર્મ સેવ્યો હોત તો હુ કેવો સુખી થાત ૪૧

અરે જીવ તે કલ્પવૃક્ષની માફક ગુણવાન્ ગુરૂ ને સેવ્યા હોત તો મહાદારિદ્રયની માફક આ નીચ દેવપણુ નહિ પામત ૪૨

અરે જીવ, જો તે જિન વચનરૂપ અમૃતનુ પાન કર્યું હોત, તો ભારે અનર્થરૂપ વિષવાળુ આ પરવશપણુ નહિ પામત ૪૩

ઇત્યાદિ બહુ પ્રકારે શોક કરીને પોતાના મિત્ર-દેવતાના વચને કરીને તે ભાગ્યશાળી વ્યતર મોક્ષરૂપ તરુના બીજ સમાન સમ્યક્ત્વને રૂડી રીતે પામ્યો ૪૪

પછી તેણે દશ હજાર વર્ષ ની પોતાની સ્થિતિ જાણીને તે દેવતાને કહેવા લાગ્યો કે હે પરકાજુ દેવ, હુ મનુષ્ય થાઉં તો ત્યા પણ મને તુ પ્રતિબોધ આપજે ૪૫

तियसेण चि पडिवन्ने, उव्वट्टिय वतगे तुमं जाओ,
एवतनीगविती, न मुणसि नामंपि धम्मस्स ४६

तो तुज्झ बोहणकए, मए इमा बहुल बहुलिया विहिया,
ओद्दावण अपत्ता, ज नहु बुज्झंति माणधणा ४७

इय मुणमाणु च्चिय, जाइसरण फुडविपड मुणियनियचरिओ,
कुमरो विन्नवइ सुरं, विबोहिओ साहु साहु तए ४८

त मह मित्तो त मज्झ बधवो त मया गुरू मज्झ.
इय भणिय गिण्हइ वय, सुरअप्पियसाहुनेवत्थो ४९

तो कयकाउस्सग्ग, कुमरमुणि खामिउ पणमिउ च,
पत्तो सुरो सठाण, उइओ इत्थतरंमि रवी ५०

તે દેવે તે વાત કબૂલ કરી—બાદ તે વ્યતર ત્યાથી ચવીને તુ થયો છે—તુ જો કે એકાંત શૃગારી છે, છતા હજુ ધર્મનુ નામ પણ જાણતો નથી ૪૬

તેથી તને બોધવા માટે મે આ ભારે માયા કરી છે કારણ માનવાળા પુરૂષો પાધરા પડયા સિવાય પ્રતિબોધ પામતા નથી ૪૭

એમ સાભળવાની સાથેજ તેને જાતિ સ્મરણ થતા તેને પોતાનુ ચરિત્ર સ્ફુટપણે ભાનમાન થયુ, એટલે તે કુમાર તે દેવને વીનવવા લાગ્યો કે તે મને ઘણો સારો બોધિત કર્યો ૪૮

તુજ મારો મિત્ર છે, તુજ મારો બધુ છે, તુજ હમેશા મારો ગુરૂ છે, એમ બોલીને તે દેવે આપેલ સાધુનો વેષ લઈ તેણે વ્રત લીધા ૪૯

પછી તે કુમાર કાયોત્સર્ગમા ઊભો રહ્યા એટલે દેવતા તેને ખમાવી અને નમીને પોતાને સ્થાને ગયો એટલામા સૂર્ય ઊગ્યો ૫૦

तत्थेव तया पत्तो, जयतुंगनिवो वि कुमरसुद्धिकए,
पुत्तं निइत्तु सहस त्ति, दुत्तविहुर भणइ दीणो ५१

हा वच्छ पणयवच्छल, छलिया अम्हेवि कह तए एव,
धवलजस वस्सु अज्जवि, रज्जधुरुद्धरण सवलत्त. ५२

वुढवयउचिय मेय, वय मुज्जसु झत्ति सत्तिनयकलिय,
तुह वयणामय पाण, लहु लहइ जणो इमो वच्छ ५३

इय जपत निसुणिय, मोह तिव्व निव विवोहेउ,
पारियकाउस्सग्गो, कुमरमुणी भणइ वयण मिण ५४

भो भो नरिंद तडिलय, चलाइ अभिमाण मित्तसुहयाए,
सग्गापवग्गससग्ग, मग्गगुरु विग्घ भूयाए. ५५

તે વેળાએ જયતુંગ રાજા પણ કુમારને શોધતો થકો ત્યાં આવી પ હોચ્યો, તે પુત્રને (સાધુ થએલો) જોઇને દીન થઈ શોકથી ગદ્‌ગદ્‌પણે નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યો ૫૧

અરે સ્નેહવત્સળ વત્સ, તે આ રીતે અમને કેમ છેતર્યા? હે નિર્મળ યશવાળા પુત્ર, હજુ પણ તુ રાજ્યની ધુરા ઉપાડવાને યોગ્ય પણું ધારણ કર ૫૨

વૃદ્ધ અવસ્થાને ઉચિત આ વ્રતને તુ ત્યાગ કર, હે શક્તિ અને ન્યાયશાળી કુમાર, તારા વચનામૃતનુ આ જનને પાન કરાવ ૫૩

આમ બોલતા તે તીવ્ર મોહવાળા રાજાને બોધ આપવા માટે કુમાર મુનિ કાયોત્સર્ગ પાળીને આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૫૪

હે નરેંદ્ર, આ રાજ્યલક્ષ્મી વીજળીના માફક ચપળ છે, તેમજ તે અભિમાન માત્ર સુખની દેનાર છે, વળી સ્વર્ગ અને મોક્ષના માર્ગમા વિઘ્નરૂપે રહેલ છે ૫૫

नरयअइ दुसहदुहकारणाइ, धम्म तरजलणजालाए,
को णप्पमई अप्प, विडवए रायलच्छीए. ५६

पिउणा जणिय लच्छि, भइणि पि व अप्पणा उ धूय व,
परसतिय परत्थि व किह णु सेविज्ज लज्जालू ५७

पवण पहरिल्लि कमल्ग्ग, लग्गजललव चलमि जीयमि,
कल्ले काह धम्म, को भणइ मकन्नविन्नाणो. ५८

(जओ)

जस्म त्थि मच्चुणा मक्ख, जस्स वत्थि पलायण,
जो जाणे न मरिस्सामि, मो हु कखे सुएसिय ५९

(तथा)

जा जा वचइ रयणी, न सा पडिनियत्तए
अहम्म कुण माणस्स, अफला जति राइओ ६०

વળી તે નરકના અતિ દુસહ દુખની કારણ છે, તથા ધર્મરૂપ ઝાડને બાળવા માટે અગ્નિજ્વાળા સમાન છે, માટે એવી રાજ્યલક્ષ્મીવડે કોણ મહામતિ પુરૂષ પોતાને વિટબિત કરે ૫૬

પિતાએ પેદા કરેલ લક્ષ્મી બેહેન ગણાય, પોતે પેદા કરેલ લક્ષ્મી પુત્રી ગણાય, પારકી લક્ષ્મી પરસ્ત્રી ગણાય, માટે તેને લજ્જાવાન્ પુરૂષ કેમ સેવે ૫૭

પવનથી હાલતા કમળના અગ્ર ભાગપર રહેલા પાણીના બિંદુની માફક આ જીવિત ચપળ છે, માટે ' કાલે હુ ધર્મ કરીશ " એમ કયો ડાહ્યો પુરૂષ કહે ૫૮

જે માટે જેને મોતના સાથે દોસ્તી હોય અથવા જે તેનાથી નાશી જવા સમર્થ હોય, અથવા જેને હુ નહિ મરૂ એવી ખાતરી હોય તેજ વિષયોની વાછા કરે ૫૯

વળી જે જે રાત જાય છે તે પાછી આવનાર નથી, માટે અધર્મ કરનારની રાતો વ્યર્થ જાય છે ૬૦

(तथा)

को जाणइ पुणरुत्त, कइया होही उ धम्मसामग्गी,
रंकधणु व्व विहिज्जउ, वयाण इण्हिंपि पत्ताण ६१

इय सुणिय गलिय मोहो, संवेयविवेयपरिगओ राया,
कुमर रिसिपायमूले, सम्म गिण्हेइ गिहिधम्म ६२

भत्तीइ मुणि नमिउ, खामित्तु गओ निओ मठाणमि,
साहू वि दढपइन्नो, सया मया यार मारवओ ६३

लज्जातवाइ सहिओ, स हिओ तिहुयणजणाण मरिऊण,
जाओ तत्थेव सुरो, जिणदासो अत्थए जत्थ. ६४

तत्तो चुया समाणा, महाविदेहमि जिणसमीवमि,
निम्मिय निव्वण चरणा, सिद्धि ते दोवि गमिहति ६५

વળી કોણ જાણે છે કે ક્યારે ધર્મ કરવાની સામગ્રી મળશે? માટે રાંકને જ્યારે મળે ત્યારે કામનું એમ વિચારી જ્યારે વ્રત પ્રાપ્ત થાય ત્યારે પાળવા જોઇયે ૬૧

એમ સાંભળીને રાજાનો મોહ ગળ્યો, તેથી તે સંવેગ અને વિવેક પામ્યો, એટલે તેણે કુમાર મુનિ પાસેથી ગૃહિ ધર્મ અંગીકાર કર્યો ૬૨

પછી તે ભક્તિથી મુનિને નમી ખમાવીને સ્વસ્થાને ગયો બાદ દૃઢ પ્રતિજ્ઞાવાન્ અને હમેશા સદાચારમા રહી વ્રત પાળનાર તે સાધુ લાજ અને તપ વગેરેથી સહિત રહી ત્રિભુવનના જીવોને હિતકારી થઇને મરીને જ્યા જિનદાસ દેવતા થયો હતો ત્યાંજ દેવતા થયો ૬૩-૬૪

ત્યાંથી તે બે જણ ચવીને મહાવિદેહ ક્ષેત્રમા તીર્થંકરની સમીપે નિર્મળ ચારિત્ર ગ્રહણ કરી મુક્તિ પામશે ૬૫

लज्जा मकार्य परिहार मुकार्य कार्य,
न्पा सदा विदधतः क्षितिपा त्मजस्य,
एव निशम्य फल मुत्तम मेकताना,
नित्य समाश्रयत भव्यजना स्तदेना ९६

इति विजय कुमार कथा

અકાર્યને મૂકાવનાર અને સુકાર્યને કરાવનાર એવી લાજ કરનાર રાજ કુમારને થએલ ઉત્તમ ફળ સાભળીને હે ભવ્યજનો તમે પણ એક ચિત્તે તેને આશ્રિત કરો ૯૬

આ રીતે વિજય કુમારની કથા છે

દશમ ગુણ

इति निरूपितो लज्जावा निति नवमो गुण', सप्रति दयालु रिति दशम गुण प्रचिकटयिषु राह

આ રીતે લજ્જાલુપણા રૂપ નવમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે દયા-લુપણા રૂપ દશમા ગુણને પ્રકટિત કરવા ખાતર કહે છે

(मूळ गाथा.)

मूल धम्मस्स दया-
तयणुगय सव्व मेव णुट्ठाणं,
सिद्ध जिणिदसमए-
मग्गिज्जइ ते णिह दयालू १७

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

દયા એ ધર્મનુ મૂળ છે, અને દયાને અનુકૂળજ સઘળુ અ-

નુષ્ઠાન જિનેદ્રના સિદ્ધાતમા કહેલ છે—માટે આ સ્થળે દયાલુ-પણુ માગ્યુ છે ૧૭

(ટીકા)

मूल माद्य कारण—धर्मस्यो क्तनिरक्तस्य-दया प्राणिरक्षा

દયા એટલે પ્રાણિની રક્ષા પ્રથમ કહેલા અર્થવાળા ધર્મનુ મૂળ એટલે આદિકારણ છે

यदुक्त श्री आचारागसूत्रे,—

से बेमि जे अइआ जेय पडुपन्ना जे आगमिस्सा अरहता भगवतो, ते सव्वे एव माइक्खति एव भासति एव पन्नवति एव परूवति–सव्वे पाणा सव्वे भूया सव्वे जीवा सव्वे सत्ता न हतव्वा न अज्जावेयव्वा न परिता-वेयव्वा न उद्दवेयव्वा–एस धम्मे सुद्धे निइए सासए समिच्च लोय खेयन्ने-हिंपवेइए (इत्यादि.)

જે માટે શ્રી આચારાગ સૂત્રમા કહ્યુ છે કે—

હુ કહુ છુ કે જે તીર્થંકર ભગવાન થઈ ગયા જે હાલ વર્ત્તે છે અને આવતા કાળમા થશે તે બધા આ રીતે કહે છે બોલે છે જણાવે છે તથા વર્ણવે છે કે "સર્વ પ્રાણ, સવ ભૂત સવ જીવ, અને સર્વ સત્વને હ ણુવુ નહિ, તેમનાપર હુકુમત ચલાવવી નહિ, તેમને કબજે કરવા નહિ, તેઓને મારી નાખવા નહિ અને તેઓને હેરાન કરવા નહિ" આવો પવિત્ર અને નિત્ય ધર્મ લોકના દુ ખને જાણનાર ભગવાને બતાવ્યો છે

ઇત્યાદિ

यतो ऽदया एव रक्षार्थ शेषव्रतानि

જે માટે એ દયાનેજ રાખવા સારૂ શેષ વ્રતો છે

तथाचा वाचि,

अहिंसैव मता मुख्या, स्वर्गमोक्ष प्रसाधनी,
अस्याः संरक्षणार्थंच, न्याय्य सत्यादिपालन (इति)

જે માટે કહ્યું છે કે,—

સ્વર્ગ અને મોક્ષને આપનારી અહિંસાજ મુખ્યપણે મનાયલી છે અને એને રાખવા માટેજ સત્યાદિકનું પાલન વાજબી ગણાય છે

अतएव तदनुगत जीवदया सद्भावि-सर्व मेव विहाराहारतपो वैया वृत्त्यादि सदनुष्ठान सिद्ध मतात जिनेन्द्रसमये पारागतगदित सिद्धांते.

એથીજ તેનાથી ભળેલું અર્થાત્ જીવ દયા સાથે રહેલું બધું એટલે કે વિહાર આહાર તપ તથા વૈયાવૃત્ય વગેરે સારૂં અનુષ્ઠાન જિનેંદ્ર સમયમાં એટલે સર્વજ્ઞ પ્રણીત સિદ્ધાંતમાં સિદ્ધ એટલે પ્રસિદ્ધ છે

तथाचोक्त श्री शय्यंभवसूरिपादैः

जयचरे जय चिट्ठे जय मासे जय सए,
जय भुजतो भासतो पाव कम्म न बंध (इत्ति)

જે માટે શ્રી શય્યંભવ સૂરિએ કહ્યું છે કે,—

યતનાથી ચાલવું, યતનાથી ઊભા રહેવું, યતનાથી બેશવું, અને યતનાથી સૂવું, તેમજ યતનાથી ખાવું અને યતનાથી બોલવું એટલે પાપ કર્મ નહિ બંધાય

अन्यै रप्युक्त

न सा दीक्षा न सा भिक्षा, न त दान न त तपः
न तद् ध्यान न त ज्ञान, दया यत्र न विद्यते (इति)

બીજાઓએ પણ કહ્યુ છે કે

એવી કોઇ દીક્ષા, ભિક્ષા, દાન, તપ જ્ઞાન કે ધ્યાન નથી કે જેમા દયા નહિ હોય

मृग्यते निरूप्यते तेन कारणेनेह धर्माधिकारे दयालु र्दयाशील:— सहि किल स्वल्पस्यापि जीववधस्य यशोधर जीवसुरेंद्र दत्त महाराजस्ये व दारुणविपाक मनुगुण्यमानो न जाववधे प्रवर्त्तते इति

તે કારણે કરીને અહિ એટલે ધર્મના અધિકારમા દયાલુ એટલે દ યાના સ્વભાવવાળો પુરૂષ માગ્યો છે એટલે જણેલ્યો છે કારણ કે તેવો પુરૂષ યશોધરના જીવ સુરેંદ્રદત્ત મહારાજની માફક થોડી પણ જીવ હિંસાના દા રૂણ વિપાક જાણીને જીવ હિંસામા પ્રવર્ત્તતો નથી

(यशोधर चरित स्वेव)

पयडिय दयाधम्मं, दंसिय जीववह दारुण विवाग
किंपि जसोहर चरियं, भणामि संवेगरस भरियं १

अत्थि पुरी उज्जेणी जत्थ जणो विमलसील्लुद्दलिओ,
कलिओ विन्व भरेण, न कयावि निएइ परदारं २

યશોધરનુ ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે

દયા ધર્મને પ્રગટ કરનાર, જીવ હિંસાના દારૂણ ફળને બતાવનાર, વૈરાગ્ય રસથી ભરપુર એવુ આ યશોધરનુ કંઇક ચરિત્ર કહુ છુ ૧

ઉજ્જયિની નામે નગરી હતી, જ્યાના લોકો નિર્મળ શીળવાન હો ઇને પૈસાદાર છતા ક્યારે પણ પરસ્ત્રી તરફ જોતા ન હતા ૨

अमरू व्व अमरचंदो, मुहासओ तत्थ आसि नरनाहो,
वरलावन्न मणहरा, जसोहरा तस्स पाणपिया ३

ताण कय विबुहतोसो, सुरिंददत्तो सुओ सुरिंदु व्व,
पर मेस गुत्तभेई, नेवय कइयावि वज्जकरो ४

नियसगमउज्जीविय, मयणा सारय ससंकसम वयणा,
तस्स य नीलुप्पलदल, नयणा नयणावली भज्जा ५

अन्नदिणे रज्जभर पुत्ते संकमिय अमरचंद निवो,
पडिवन्नो कयउन्नो, समणत्त असम सुमणत्त. ६

महिहर सुज्झत करो, पयडिय कमलो य हणिय रिउ तिमिरो,
रवि रिव सुरिंददत्तोवि, कुणइ सव्वस्स सम्मुहियं. ७

ત્યાં અમર (દેવતા) ની માફક શુભ આશયવાળો અમરચંદ્ર નામે રાજા હતો, તેની ઉત્તમ લાવણ્યવાળી મનોહર યશોધરા નામે રાણી હતી ૩

તેઓનો સુરેંદ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો તે સુરેંદ્ર જેમ વિબુધોને (દેવોને) ખુશી કરે છે તેમ વિબુધોને (પંડિતોને) ખુશી કરતો, છતા સુરેંદ્ર જેમ ગોત્રભિદ (પર્વતોને ભેદનાર) છે, તથા વજ્રકર (વજ્ર હાથમાં ધરનાર) છે, તેમ તે ગોત્રભિદ (કુટુંબમા ભેદ પાડનાર) અથવા વક્રકર (વેર કરનાર) નહતો ૪

તેની નયનાવળી નામે સ્ત્રી હતી, તે પોતાના સંગમથી કામને જીવાડનાર હતી, શરદ ઋતુના ચંદ્ર જેવા મુખવાળી હતી, અને નીલોત્પલ જેવા નયનવાળી હતી ૫

એક દહાડે રાજ્યનો ભાર પુત્રને સોંપીને પુણ્યશાળી અમરચંદ્ર રાજા જેમાં ઉત્તમ મન રાખી શકાય એવા શ્રમણપણાને અંગીકાર કરતો હવો ૬

હવે સુરેંદ્રદત્ત પણ સૂર્ય જેમ મહિધર (પર્વત) માં પોતાના કર (કિરણ) અડાવે તેમ મહિધર (ભૂપ રાજાઓ) પાસેથી કર (ખંડણી) વસુલ કરતો વળી સૂર્ય જેમ કમળોને પ્રગટાવે તેમ તે કમલા (લક્ષ્મી) ને પ્રગટા

વતો, તથા રિપુરૂપ અધકારને નાશ કરતો થકા પૃથ્વીરૂપ નોકને અતિ સુખી કરવા લાગ્યો ૭

अह अन्नदिणे रन्नो, सारसिया नामियाइ दासीए,
पलियच्छलेण कहिओ, समागओ धम्मदूओ त्ति ८

तत्तो चिंतेइ निवो, अथिरत्त अहह सव्वभावाण,
ही तुच्छया भवस्स य, ह हा चलत्त तरुणयाए ९

(अवि य)

दिवस निसा घडिमाल, आउयसलिल जणस्स घित्तूण,
चदाइच्च बइल्ला, कालरहट्ट भमाडति १०

जीविय जलमि खीणे, सरीरसरसमि परिसुसतमि,
को वि हु नत्थि उवाओ, तहवि जणो पाव मायरइ ११

ता किं इमीइ मज्झ, रगत तरग भगुरतराए,
निवलच्छीइ सुतुच्छाइ, नरयपुरसरलसरणीए १२

હવે એક દિવસે રાજાની સારસિકા નામની દાસીએ પળિત જોઈને તેને કહ્યુ કે ધર્મનો દૂત આવ્યો છે ૮

ત્યારે રાજા સર્વ ભાવોનુ અસ્થિરપણુ તેમજ ભવની તુચ્છતા તથા તરૂણપણાનુ ચચળપણુ ચિતવવા લાગ્યો ૯

વળી તે વિચારવા લાગ્યો કે દિવસ અને રાતરૂપ ઘટમાળાથી લોકનુ આયુષ્યરૂપ પાણી લઈને ચદ્ર અને સૂર્યરૂપી બેલો કાળરૂપ અરટને ભમાડયા કરે છે ૧૦

જીવિતરૂપ જળ પૂરૂ થતા શરીરરૂપી પાક સૂકાશે તેમા કોઈ ઉપાય નથી છતા લોક પાપ કરતા રહે છે ૧૧

માટે આ તરગની માફક ભગુર, અતિતુચ્છ, અને નરકપુરમા જવાની સીધી નીક જેવી આ રાજ્ય લક્ષ્મીનુ મારે શુ કામ છે ૧૨

गुणहरकुमर गुणरयण, कुलहर ठाविऊण नियरज्जे,
पुव्वपुरिसाणुचिन्न, सामन्न अणुचरामि त्ति १३

तो सिठो दइयाए, नियभिप्पाओ निरेण सा आह,
ज भे रोयइ त कुलह, नाह न करेमि विग्घ मह. १४

किंतु अहपि गहिस्स, सहेर पव्वज्ज मज्जउत्तेण,
चिठइ पच्छा जुण्हा, फुड मुहुयरणो विणा कह णु. १५

तो चितइ नरनाहो, अहो अहो मज्झ उवरि देवीए,
अइ निविडो पडिवधो, अहो अहो विरहभीरुत्ता १६

इत्थतरमि मिउगहिर, सद्दओनमिय दाहिणकरेण,
काळनिवेएण निउण पढिय मिग तन्निउत्तेण १७

માટે ગુણરત્નના કુળઘર સમાન ગુણધર કુમારને પોતાના રાજ્યમા સ્થાપીને પૂર્વ પુરૂષોએ આચરેલુ શ્રમણપણુ અગીકાર કરૂ એમ તેણે ચિતવ્યુ ૧૩

તેથી રાજાએ રાણીને પોતાનો અભિપ્રાય જણાવ્યો એટલે તે બોલી કે હે નાથ જે તમને રૂચે તે કરો–હુ તેમા વિઘ્ન નથી કરતી ૧૪

કિંતુ હુ પણ આર્ય પુત્રની સાથેજ દીક્ષા લઇશ–કારણ કે ચદ્ર વિના તેની ચદ્રિકા શી રીતે રહી શકે? ૧૫

ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે અહો રાણીને મારા ઉપર કેવો નિવિડ પ્રેમ છે અને કેવુ વિરહનુ ભય છે? ૧૬

એટલામા કોમળ અને ગભીર શબ્દવાળી જમણે હાથે સલામ ભરતા કાળ નિવેદકે આ રીતે કહ્યુ. ૧૭

लध्धु पमिद्ध मुदय, पयावपसर कमेण वड्ढित्ता,
उज्जोवित्ता भुवण, मपइ अत्थमइ दिणनाहो १८

त सोउं चितइ निवो, हहा इह नत्थि कोइ निच्चसुही,
इत्तिय दसाउ विवसो, पइदिवस सहइ सूरो वि १९

सझाकिच तो काउ, ठाउ म.थाण मडवमि खण,
नयणा वलीइ समलकियमि पत्तो रइ गिहमि २०

संसारसरुव निरुवणिक्कपवणस्स निहुय चित्तस्स
विसय विमुहस्स रन्नो, दूर ओसरिय निद्दस २१

मुत्तो निव्वु त्ति उक्कड, मयणा नयणावली समुठेइ,
उग्घाडिउ कवाडे, विणिग्गया वासगेहाओ. २२

જગત્પ્રસિદ્ધ ઉદય પામી અનુક્રમે પોતાનો પ્રતાપ વધારી જગતને અજવાળી હવે દિનનાથ (સૂર્ય) અસ્ત પામે છે ૧૮

તે સાભળી રાજા ચિતવવા લાગ્યો કે હાય હાય-ઈહા કોઈ પણ નિત્ય સુખી નથી કારણ કે સૂર્ય પણ પરવશ રહી આટલી દશા ભોગવે છે ૧૯

પછી સધ્યા કૃત્ય કરી ક્ષણભર સભા સ્થાનમા બેસી નયનાવળીથી વિરાજતા રતિગૃહમા રાજા ગયો ૨૦

ત્યા સસાર સ્વરૂપ વિચારવામા તેનુ ચિત્ત લાગ્યાથી વિષયથી વિમુખ રહેલા રાજાને ઊઘ આવી નહિ ૨૧

નયનાવળીએ જાણ્યુ કે રાજાને ઊઘ આવી ગઈ છે એટલે તેણી અતિ કામાતુર હોવાથી કમાડ ઉઘાડી વાસઘરથી બાહેર નીકળી ૨૨

चिंतइ निवो अवेल, किं एसा निग्गय त्ति हु नायं,
मह भाविविरह भीरू, नूण मरिहि त्ति वारेमि २३

तयणु अणुपुट्टि मेईइ, जाइ जा नरवई गहीयआसी,
पासायपाळओ ताव, खुज्जओ तीइ उठविओ। २४

अह ते दोवि पमत्ते, कराळ करवाळ घाय पायाळे,
जा खिविही कोववसा, निवई इय चिंतए ताव २५

उब्भड रिउभडसघडिय, करडिघड करड दळण दुल्ललिओ,
त्रियलिय मीलेसु इमेसु, एस कह वहउ मह खग्गो २६

अहव कि मिमीइ चिंताइ परुयत्थसम अणणुरुवाए,
इय वलिय विलियचित्तो, सिज्जाठाण निवो पत्तो २७

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આવી અવેળાએ આ કેમ નીકળી હશે? હા જાણ્યુ! મારા થનાર વિરહથી બીને નક્કી એ મરવા નીકળી હશે, માટે જઈને વારૂ ૨૩

તેથી રાજા તરવાર લઈ તેની પૂઠે જવા લાગ્યો, રાણીએ મેહેલને સ-ભાળનાર કૂબડાને જગાડ્યો ૨૪

પછી તે બે પ્રમત્ત થયા એટલે રાજા ગુસ્સે થઈ ભયકર તરવારનો ઘા કરવા તૈયાર થયો તેટલામા આવુ વિચારવા લાગ્યો ૨૫

અરે આ મારી તરવાર કે જે ઉદ્ભટ રિપુઓના હાથીઓના કુભ સ્થળને વિદારનાર છે તે આવા શીળહીન જનોમા શી રીતે વાપરૂ? ૨૬

અથવા મે ધારેલા અર્થને અતિકૂળ એવી આ ચિંતા કરવાનુ મારે શુ કામ છે? એમ વિચારી ત્યાથી પાછા વળી ઉદાસ મને રાજા પોતાના શય્યાસ્થાનમા આવ્યો ૨૭

चितइ सयणिज्जगओ, अहो मइला जनामिया वाही,
विसकदली अभूमा, निन्नइया भोयणश विणा २८

वग्गी अकपरा तह अणग्गि चुडली अवेयणा मूच्छा,
निवड निवड मलोह, अक्कारणो तहय मच्चु त्ति २९

इय जा चितेइ इमो, ता देवी तत्थ आगया सणिय,
गभीरयाइ नहु किंपि, जपिय नरवरेण तया ३०

इत्तो समाहयाइ, पभाय तूराइ किंकरगणेण,
काळ निवेयग पुरिसेण, गहिरसद्देण इय पढिय ३१

एसा वच्चइ रयणी नि सुवगुरु तिमिर चिहुरपब्भारा,
दाउ जळजळि पिव, परलोग गयस्स सूरस्स ३२

ત્યા શય્યામા રહી ચિતવવા લાગ્યો કે અહો સ્ત્રી એ નામ વગરની વ્યાધિ છે, ભૂમિ વગરની વિષવલ્લી છે, ભોજન વગરની વિશુચિકા છે, શુધ્ધા વગરની વ્યાધિ છે, અગ્નિ વગરની ચૂલ છે, વેદના વગરની મૂર્છા છે, લોહ વગરની બેડી છે, અને કારણ વગરનુ મોત છે ૨૮-૨૯

એમ જ્યા સુધી તેણે ચિતવ્યુ તેટલામા તો ધીમે રહીને ત્યા રાણી આવી પહોચી, ત્યારે રાજાએ ગાભીર્ય ગુણ ધારીને તેણીને કશુ પણ નહિ કહ્યુ ૩૦

એટલામા ચાકરોએ પ્રભાતના વાજા વગાડયા અને કાળ નિવેદક પુરૂષ ગભીર શબ્દથી આ રીતે બોલ્યો,-૩૧

આ ભારે અધારારૂપ વાળના સમૂહને છૂટા મૂકી દઇને પરલોકમા ગએલા સૂર્યને પણ જળાજળિ આપવા ખાતર રાત જાય છે ૩૨

तो काउं गोसकिच्चं, अत्थाणसहाइ आगओ राया,
पणओ य मंतिसामंत, सिट्ठिसत्थाहपमुहेहिं ३३

कहिओ नियभिप्पाओ, निवेण विमलमइ माइ मंतीण,
भालयलमिलियकरकोरगेहिं तेहिंपि विन्नत्तिय ३४

देव न अज्जवि जावइ, कवयहरो जाव गुणहरो कुमरो,
ताव सयं चिय सामी, एयाउ पयाउ पालेइ ३५

भणइ निवो मंतिवरा, किं अम्हकुले समागए पलिए,
कोवि ठिओ गिहवासे, भणंति ते देव नहु एवं ३६

इय सह मंतीहिं निवो, विविहालावेहिं तं दिणं गमिउं,
सुहसुत्तो रयणीए, विरामसमए नियइ सुमिणं ३७

ત્યારે પ્રભાત કૃત્ય કરીને આ સ્થાન સભામાં રાજા આવ્યો ત્યાં તેમે મંત્રી, સામંત, શેઠ તથા સાર્થવાહ વગેરે પગે લાગ્યા ૩૩

પછી રાજાએ વિમળમતિ વગેરે મંત્રિઓને પોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો ત્યારે તેમણે હાથ જોડી નીચે મુજબ વિનતિ કરી ૩૪

હે દેવ, જ્યાં લગી કવચ ગુણધર કુમાર કવચ ધરનાર નથી થયો ત્યાં લગી આ પ્રજાને તમારે પોતેજ પાળવી જોઇયે ૩૫

ત્યારે રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિવરો, અમારા કુળમાં પળિત દેખાતાં કોઈ ઘરવાસમાં રહેલ યાદ છે? ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે દેવ, તેમ તો કોઇએ નથી કર્યું ૩૬

આ રીતે મંત્રીઓ સાથે રાજા વિવિધ વાતચીત કરી તે દિન પૂરો કરીને રાતે સુખે સૂતો થકો પાછલી રાતે નીચે મુજબ સ્વપ્ન જોવા લાગ્યો. ૩૭

जह मत्तभूमिमदिर, उवरिं सीहासणमि उवविठो,
पडिकूल भासिणीए, जणाए पाडिओ हिठा ३८

निवडतो पत्तो ह, भूमीओ सत्त तहय अवावि,
उठिय कहंपि मंदिर, गिरिसिहर पुणवि आरूढो ३९

अह गयनिद्दो राया, चिंतइ आवाय दारुण विवागो,
परिणामसुहो सुमिणो, एसो कि भावि नहु जाणे ४०

(अत्रातरे पठित प्राभातिककाल निवेदकेन)

पतितोपि दैवयोगात् पुनरुत्पात क्षणेन किल लभते
कदुक इव सद्वृत्तो न भवति चिरकाल विनिपातः ४१

अह कयपभायकिच्चो, जा अत्थाणमि उवविसइ राया,
बहुपरियण परियरिया, जसोहरा ता तहि पत्ता ४२

જાણે કે સાત ભૂમિવાળા મેહેલની ઉપર સિંહાસનપર તે બેઠેલા છે, તેને પ્રતિકૂળ બોલનારી માતાએ નીચે પાડયો ૩૮

ત્યા તે તથા તેની માતા પડતા પડતા ઠેઠ પહેલી ભૂમિપર આવી પહોચ્યા છતા તે ઊઠીને પાછો જેમ તેમ કરી તે મેરૂ પર્વત જેવા મેહેલની ટોચે ચડયો ૩૯

હવે રાજા ઊંઘ ઉડી જતા ઉઠીને ચિંતવવા લાગ્યો કે કંઈક ભયકર ફળ થનાર છે, છતા આ સ્વપ્ન પરિણામે સારૂ છે, માટે શુ થશે તેની ખબર પડતી નથી ૪૦

આ દરમ્યાન પ્રભાતકાળના નિવેદકે પાઠ ભણ્યો કે સદ્વૃત (ગોળ) દડાની માફક જે સદ્વૃત (સારા આચરણવાળો) હોય તે દૈવયોગે પડી ગયો હોય તોપણ તે ફરીને ઉચો થાય છે, તેવાની પડતી લાંબો વખત રહેતી નથી ૪૧

હવે પ્રભાત કૃત્ય કરી રાજા રાજ સભામા બેઠો તેટલામા ઘણા ચાકર નફરોની સાથે યશોધરા ત્યા આવી ૪૨

अब्भुठिया निरेण, निवेसिया आसणे अइमहते,
पुच्छेइ वच्छ कुसलं, स भणइ अंबापसाएण. ४३

चिंतइ य नियो मज्झ, वयनहण कहणु मन्निही अंबा,
अइबधुर पडिबधा, हु अत्थि इमो इहो वाओ ४४

त चेव सुमिणय तह, कहेमि पडिघायहेउ जह तस्स,
मन्नइ मह मुणिनेम, पव्वइओ च्चिय तओ अहय. ४५

इय सामत्थिय कहिओ, सुमिणो जणणीइ अव जह अज्ज:
गुणहर कुमरस्स अह, रज्ज दाऊण पव्वइओ ४६

धवलहराउ निवडिओ, इचाइ सुणित्तु तीइ भीयाए,
थुत्थुक्किय च वामक्कमेण अक्कमिय महिवलय ४७

રાજા ઊઠી તેના સામે ગયો અને મોહોટા આસનપર તેને બેશાડી તે પૂછવા લાગી કે હે વત્સ, કુશળ છે? રાજા બોલ્યો કે માજી તમારા પસાયે કુશળ છે ૪૩

રાજા વિચારવા લાગ્યો કે હુ વ્રત ગ્રહણ કરીશ તે વાત માતા શી રીતે માનશે? કારણ કે તેનો મારાપર ભારે અનુરાગ છે હા જાણ્યુ એક ઉપાય છે ૪૪

મને જે સ્વપ્ન આવેલ છે તે કહી પછી તેના અતિઘાતનો હેતુ મુનિવેષ છે એમ કહુ એટલે તે માનશે એટલે હુ દીક્ષિત થઈ શકીશ ૪૫

એમ વિચારીને તેણે માતાને કહ્યુ કે હે માતા મે એવો સ્વપ્ન દીઠો કે જાણે આજ ગુણધર કુમારને રાજ્ય આપીને હુ પ્રવ્રજિત થયો ૪૬

પછી જાણે ધવળગૃહથી પડી ગયો ઇત્યાદિ વાત રાજાએ કહી તે સાભળી માતાએ ભયભીત થઈ ડાબા પગે જમીન દબાવી થુકારો કર્યો ૪૭

(यशोवरा प्राह)

एयस्स विघायकए दाउ कुमरस्स रज्ज मित्तरिय
गिण्हेसु समणलिंग, (राजा) एव ज आणवइ अवा. ४८

(यशोवरा)

निवडण निमित्तय पुण, जलथल खेयरजिए बहु हणिउ,
कुलदेवयच्चणेण, करेहि त संतिकम्म ति ४९

(राजा)

जियघाया य ण संती, हद्दा कह अब ते समाइट्ठा,
ज धम्मेण संती, सो पुण धम्मा दयामूलो. ५०

(तथाचोक्तं)

नेह भूयस्तयो धर्म, स्तस्मादन्योस्ति भूतले,
प्राणिना भयभीताना, मभय यत् प्रदीयते ५१

યશોધરા બોલી —આ સ્વપ્નનો વિઘાત કરવા માટે કુમારને રાજ્ય આપી તુ શ્રમણનુ લિગ લઈ

રાજા બોલ્યો —માતાની આજ્ઞા કબૂલ છે ૪૮

યશોધરા બોલી —તુ પડી ગયો તેની શાતિ માટે ઘણા પશુ પખી મારીને કુળ દેવતાની પૂજા કરી શાતિકર્મ કરશુ ૪૯

રાજા બોલ્યો —હાય હાય, માતાજી તમે જીવઘાતથી શાતિ કેમ જણાવી? શાતિ તો ધર્મથી થાય અને ધર્મનુ મૂળ તો દયા છે ૫૦

જે માટે કહેલુ છે કે ભયભીત પ્રાણીઓને અભય આપવુ એના કરતા મોહોટો ધર્મ આ પૃથ્વીપર બીજો કોઈજ નથી ૫૧

हेम धेनुधरा दीना, दातारः सुलभा भुवि,
दुर्लभः पुरुषो लोके, य. प्राणिष्वभयप्रदः ५२

महता मपि दानाना, कालेन क्षीयते फळं,
भीताभय प्रदानस्य, क्षय एव न विद्यते ५३

दत्त मिष्ट तप स्तप्त, तीर्थसेवा तथा श्रुत,
सर्वा ण्यभयदानस्य, कळा नार्हति षोडशीं ५४

एकत' क्रतव. सर्वे, समग्रा वरदक्षिणा'
एकतो भयभीतस्य, प्राणिनः प्राणरक्षण ५५

सर्वे वेदान तत्कुर्यु', सर्वे यज्ञा यथोदिताः
सर्वे तीर्थाभिषेका श्च, यत्र कुर्यात् प्राणिना दया. ५६

જગત્મા સોના, ગાય તથા પૃથ્વીના દાતાર ઘણા મળશે પણ પ્રાણિઓને અભય દેનાર પુરૂષ તો કોઇ વિરલોજ જડશે ૫૨

મોટા દાનોનુ ફળ પણ કાળે કરી ક્ષીણ થાય છે પરતુ ભયભીતને અભય આપ્યાનુ ફળ કદાપિ ક્ષય નથી પામતુ ૫૩

દાન,હોમ, તપ, તીર્થસેવા, તથા શાસ્ત્રશ્રવણ, એ બધા અભયદાનની શોળમી કળા જેટલા પણ નથી થતા ૫૪

એક બાજુ સઘળા યજ્ઞો અને સઘળી મહા દક્ષિણાઓ છે અને એક બાજુ એક ભયભીત પ્રાણીનુ રક્ષણ કરવુ એ બરોબર છે ૫૫

સર્વે વેદ તેટલુ નથી કરી શકતા, તેમજ સર્વે યજ્ઞ તથા સર્વે તીર્થાભીશેક પણ તેટલુ નથી કરી શકતા કે જેટલુ પ્રાણીની દયા કરી શકે છે ૫૬

तं अब संतिकम्म, त चिय सव्वत्थ साहण समत्थ,
ज अइथेव पि परस्स, नेव चिंतिज्जए पाव ५७

(यशोधरा)

पुत्तय परिणापवमा, पुन्न पाव च होइ अहवावि,
देहारूग निमित्त पावपि हु कीरए इत्थ ५८

(यतउक्त)

पावपि हु कायव्व, बुद्धिमया कारण गणतेण,
तह होइ किंपि कज्ज, विमपि जह ओमह होट ५९

(राजा)

जइवि परिणाम वसओ, पुन्न पाव हवेइ जीवाण,
तहविय जयति सतो, परिणाम विसोहि मिच्छता ६०

માટે હે માતા, તેજ શાતિકર્મ છે અને તેજ સર્વ અર્થ સાધવા સમથ છે કે જે પરનુ અતિ થોડુ પણ ભૂડુ નહિ ચિતવવુ ૫૭

યશોધરા બોલી — હે પુત્ર પુણ્ય અને પાપ પરિણામના વશે રહેલ છે અથવા તો દેહની આરોગ્યતા માટે પાપ પણ કરાય તેમા શો વાધો છે? ૫૮

જે માટે કહેલુ છે કે,

બુદ્ધિમાન પુરૂષે કારણ ગણીને પાપ પણ કરવુ, કારણકે કોઈ એવો પણ પ્રસગ આવે છે કે જેમા વિષ પણ ઔષધ તરીકે વપરાય છે ૫૯

રાજા બોલ્યો – જો કે જીવોને પરિણામના વશે પુણ્ય અને પાપ થાય છે, તોપણ સત્પુરૂષો પરિણામની વિશુદ્ધિ રાખવા માટે યત્નવાન રહે છે, ૬૦

जो पुण हिंसाययणेसु वट्टई तस्स नणु परीणामो,
दुट्ठो नय त लिंग, होइ विसुद्धस्स जोगस्स ६१

(किंच)

पुन्न मिण पाव चिय सेवतो त फऌ न पावेइ,
हलाहल विसभोई, न जीवइ अमयबुद्धी वि ६२

नय तिहुयणेवि पाव, अन्न पाणाइवायओ गरूय,
ज सव्वे वि य जीवा, सुहेसिणो दुक्खभीरू य. ६३

देहारूग्गकए वि हु, जीवदया चेव अव कायव्वा;
आरुग्ग माइ मव्व, ज जीवदयाफळ नूण ६४

(तथाहि)

ज आरूग्ग मुदग्ग मप्पडिहय आणेसरत्त फुड,
रूव अप्पडिरूव मुज्जलतरा कित्ती धण उव्वण,

दीह आउ अवचणो परियणो पुत्ता सुभत्ता सया,
त सव्व सचराचरमि वि जए नूण दयाए फळं ६५

કારણકે જે હિંસાના સ્થાનોમા વર્તતો હોય તેનો પરીણામ દુષ્ટજ હોય છે કેમકે વિશુદ્ધ યોગવાળાનુ તે લિગજ નથી ૬૧

વળી પાપને પુણ્ય માનીને સેવે તો તેથી કઈ તે પુણ્યનુ ફળ પામી શકે નહિ, કેમકે હળાહળ વિષ ખાતો થકો અમૃતની બુદ્ધિ રાખે તેથી કઈ તે જીવી શકે નહિ ૬૨

ત્રણે લોકમા હિંસા કરતા મોહોટુ પાપ કોઇ નથી, કારણકે સર્વે જીવ સુખ ઇચ્છે છે અને દુખથી બીએ છે ૬૩

વળી હે માતા, શરીરના આરોગ્ય માટે પણ જીવ દયાજ કરવી જોઇએ કેમકે આરોગ્યતા વગેરે સઘળુ જીવ દયાનુજ ફળ છે ૬૪

જે માટે કહેલુ છે કે ઉત્તમ આરોગ્ય, અપ્રતિહત, ઐશ્વર્ય, અનુપમ

રૂપ, નિર્મળ, કીર્તિ, મહાન્ રૂદ્ધિ, દીર્ઘ આયુષ્ય, અવચક પરિજન, ભક્તિ વાળા પુત્રો એ બધુ આ ચરાચર જગતમા દયાનુજ ફળ છે ૬૫

वयणकलहेण इमिणा, अल ममचिय करेसु त वयण,
इय जंपिरी नरवइ, जसोहरा धरइ वाहाए ६६

तत्तो निवो वि चिंतइ, एगत्तो अवयावयणलोवो,
अन्नत्तो जीववहो, इत्थ मए किं तु कायव्व ६७

अहवावि अइदुरतो, गुरुयवणविलोवओ वि वयभगो,
ता अत्ताणपि हणिय, रक्खियो पाणिणो इण्हि ६८

इय चिंतिऊ निवइणा, पकड्ढिय मडलग्ग मइ उग्ग,
तो हाहारव मुहलाइ, तीइ धरिओ भुयादडो ६९

भणिओ य पइनिरन्ने, रन्ठ अह किं नु जीविह पच्छा,
माइवहो चेव इमो,ता तुमए ववसिओ इत्थ ७०

યશોધરા બોલી કે આ વચનકલહ કરવાનુ કામ નથી, મારૂ વચન તારે કબુલ રાખવુ એમ બોલીને તેણીએ રાજાને પોતાની બાહુથી પકડી રાખ્યો ૬૬

ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે એક બાજુ માતાનુ વચન લોપાય છે અને બીજી બાજુ જીવહિંસા થાય છે, માટે મારે અહીં શુ કરવુ ? ૬૭

અથવા તો ગુરૂજનના વચનના લોપ કરતા પણ વ્રત ભગ કરવો એમા ભારે પાપ છે, માટે પોતાને મારી નાખીને પણ પ્રાણીઓની મારે રક્ષા કરવી જોઇએ ૬૮

એમ ચિંતવીને રાજાએ મ્યાનમાથી ભયકર તરવાર ખેંચી લીધી, ત્યારે હાહાકાર કરતી માતાએ તેની બાહુ પકડી રાખી ૬૯

તે બોલી કે હે વત્સ, શુ હુ તુ મરતા તારા પાછળ જીવતી રહીશ કે? આ તો તુ માતૃવધ કરવાજ તૈયાર થયો લાગે છે ૭૦

इत्तो य कुक्कुडेण, कुइयं सुणिओ य तीइ तस्सद्दो,
भणिय य वच्छ निहणसु, एय ज अत्थि इह कप्पो ७१

एरिसकज्जे पगए, जस्स सरो सुम्मए तय हणिउ,
तप्पडि मिंव अहवा, करिज्ज स समीहिय पुरिसो. ७२

(राजा)

हे माय कायमणवइ, जोगेहि हणे न जीव मन्न मह.

(यशोधरा)

जइ एव पिठमयंपि, कुक्कुड हणसु ता वच्छ ७३

तो माइनेहमो हिय, मणेण स छन्ननाण नयणेण,
जणणी वयण रन्ना, पडिवन्न गयविवेएण. ७४

(यत्रा)

वहुय पि हु विन्नाण, नासय होइ नियय कज्जमि,
सुठु वि दूरालोय, न पिच्छए अप्पय लच्छी ७५

એટલામા કૂકડો બોલ્યો તે તેણીએ સાભળ્યુ એટલે તે બોલી કે હે વત્સ, આ કૂકડાને તુ માર કારણકે એવો કલ્પ છે કે આવુ કામ કરતા જેનો શબ્દ સાભળવામા આવે તેને અથવા તેના પ્રતિબિબને મારીને પોતાનુ ઇચ્છિત કરવુ (૭૧-૭૨)

રાજા બોલ્યો કે હે માતા, મન વચન અને કાયાથી હુ અન્ય જીવને મારનાર નથી ત્યારે માતા બોલી કે હે વત્સ જો એમ છે તો લોટના બનાવેલા કુકડાને માર ૭૩

ત્યારે માતાના સ્નેહથી તેનુ મન મોહીત થયુ અને તેની જ્ઞાન ચક્ષુ ઢકાઇ ગઇ તેથી તેણે વિવેકહીન થઇ માતાનુ વચન કબૂલ રાખ્યુ ૭૪

કારણકે ઘણુ વિજ્ઞાન હોય તોપણ પોતાના કામમા તે ઉપયોગી થતુ

નથી જે માટે બહુ લાબેથી જોનારી આખ પણ પોતાને જોઇ શકતી નથી ૭૫

नरनाह वयण परिपेरिएहि सिप्पीहि झत्ति निम्मविओ,
पिठमयतवचूडो, जसोहराए समुवणीओ ७६

सा वि तओ निवसहिया, गतु कुलदेवया पुरो भणइ,
इय कुक्कुडेण तसिय, मइ सुयकुसुमिणहरा होमु. ७७

अह तीइ पेरिएण, निवेण असिणा स कुक्कुडो वहिओ
भक्खसु एय मस ति जपिए तेण पडिभणिय ७८

वर मव विस भुत्त, नउ मम नरयदुसह दुहहेउ,
तसजीव वहुप्पन्न, दुगग्र अमुइवीभत्थ ७९

तत्तो जसोवराए, जसोहराए य पत्थिओ वाढ,
पिठमय तवचूडस्स, नरवरो भुजए मस. ८०

બાદ રાજાના હુકમથી શિલ્પિઓ ઝટ લોટનો કુકડો બનાવી યશોધરને આપ્યો ૭૬

પછી યશોધન રાજાની સાથે કુળદેવતા પાસે જઈ કહેવા લાગી કે આ કૂકડાથી તુષ્ટ થઇને મારા પુત્રના કુસ્વપ્નને હણનારી થા ૭૭

હવે માતાની પ્રેરણાથી રાજાએ તલ્વાર વડે તે કૂકડો માર્યો, ત્યારે માતાએ કહ્યુ કે હવે એનુ માસ ખા ત્યારે તે બોલ્યો —૭૮

હે માતા, વિષ ખાવુ સારૂ પણ નરકના દુસહ દુ ખનુ કારણભૂત ઘણા ત્રસ જીવોની ઉત્પત્તિવાળુ દુર્ગંધિ અને અતિબીભત્સ માસ ખાવુ નહિ સારૂ ૭૯

ત્યારે યશ હરનારી યશોધરાએ બહુ પ્રાર્થના કરી, તેથી રાજાએ લોટમય કુકડાનુ માસ ખાધુ. ૮૦

अह वीयदिणे कुमर, रज्जे सठविय जाव पव्वइही,
ता देवीए भणिओ, पडिवालसु देव अज्जदिण ८१

पव्वइए मह पि सुए, अणहविउ अज्ज पुत्तरज्जसुह,
चिंतइ निवो इमीए, कि मिण पुव्वावर विरुद्धं ८२

अहवा चयइ जियत, मय पि अणुमरइ कावि भत्तार,
विसहरगइव वक, को जाणइ चरिय मित्थीए ८३

ता पिच्छामि किमेसा, करेइ तो भणइ देवि इय होउ,
सा चितइ जइ न इम, जणुपव्वइह तओ मज्झ ८४

होही मह क लको, कहमवि वावाइए पुण निवमि,
बालसुयपालणकए, अणणुमरती इ वि न दोसो ८५

હવે બીજા દિવસે રાજા કુમારને રાજ્યમા સ્થાપીને દીક્ષા લેવા તૈ-યાર થયો તેટલામા રાણીએ આવી કહ્યુ કે હે દેવ આજનો દિવસ રાહ જુવો ૮૧

હે આર્ય પુત્ર, આજનો દિવસ પુત્રને મળેલા રાજ્ય સુખના આન-દમા અનુભવીને હુ પણ પ્રવ્રજ્યા લઇશ, ત્યારે રાજા વિચારવા લાગ્યો કે આ પૂર્વાપર વિરૂદ્ધ શી વાત છે? ૮૨

અથવા કોઈ સ્ત્રી જીવતા ભરતારને તજી દે છે ત્યારે કોઇ ભરતા પાછલ પણ મરે છે, માટે સર્પની ગતિ માફક વાકા રહેલા સ્ત્રી ચરિત્રને કોણ જાણી શકે? ૮૩

માટે જોઉ કે આ શુ કરે છે? એમ વિચારી તે બોલ્યો કે ભલે ત્યારે એમ થાઓ, ત્યારે રાણી વિચારવા લાગી કે જો હુ એના પાછળ પ્રવ્રજ્યા નહિ લઇશ તો મારાપર મહાન્ કલક રહેશે, પરતુ જો કોઇ રીતે રાજાને મારી નાખી બાળ પુત્રના પાલન અર્થે હુ રાજા પાછળ નહિ મરૂ તો એ તેમ દોષ નહિ ગણાશે ૮૪-૮૫

इय चिंतिय सा रन्नो, नहसुत्तीसठिय विस देइ,
भुजतस्स तओ सो, जाओ निहल गलो झत्ति ८६

नाओ विसप्पओगो, आहूया विस विधायगा विज्जा,
विज्जाइन्नण नहु सुदर ति चिंतित्तु अह देवी. ८७

सोयभरकता इव धस त्ति निवडेइ नरवरस्सुवरिं,
गलअगुठपओगेण, हणइ नियय पइ पावा ८८

अह अट्टज्झाणपरो, काया मरिउ सिनधसेलमि,
जाओ मऊरपोओ, गहिओ जयनामवाहेण ८९

नदावाडयगामे, चडतलारस्स दिन्नओ तेण,
सत्तुयग पत्थएण, सो त सिक्खवइ नट्टकल ९०

એમ ચિ તવીને તેણીએ છીપના પુટમા ગખેલુ વિષ રાજાને ભોજન મા દીધુ, તેથી ઝટ રાજાનુ ગળુ પકડાયુ ૮૬

ત્યારે વિષનો પ્રયોગ જણાયાથી વિષને ઊતારનાર વૈદ્યો તેડવામા આવ્યા, ત્યારે રાણીએ વિચાર્યુ કે વૈદ્યો આવશે તો બધુ ઊધુ વળશે, તેથી શોક બતાવતી ધબ દેતી રાજા ઊપર પડી અને રાજાના ગળે અગુઠો દબાવીને તેણીએ તેને મારી નાખ્યો ૮૭-૮૮

હવે રાજા આર્તધ્યાનમા રહી મરીને શૈલધ્ર પર્વતમા મોરનો બચ્ચો થયો તે જય નામના વટેમાર્ગુએ પકડી લીધો ૮૯

તેણે તે નદાવાડ ગામમા ચડ નામના તળાર (જેલર) ને એક પાળી સત્તૂ (મિશ્ર ધાન્યનુ લોટ) લઇને વેચ્યો તે તળારે તેને નૃત્ય કળા શીખવી ૯૦

वहुविहरयणा मेलय, सच्छह वहुपिच्छ भाररमणीओ,
सो पाहुड त्ति तेण, पठविओ गुणहर निवस्स ९१

इत्तो जसोहरा वि हु, सुयमरणुप्पन्नअट्टझाण परा,
तद्दिवस चेव मया, धन्नउरे कुक्कुरो जाओ. ९२

सोवि जयपवणवेगो, तप्पुरपहुणा य गुण हरस्से व,
कोसल्लिय त्ति पहिओ, पत्ता ते समग मुवनिवइ ९३

वरहिणसुणपालाण, समप्पिया निवइणा पहिठेण,
रन्नो अईव इठ त्ति, तेवि पालति जत्तेण ९४

कालक्कमेण मरिउ. ते दोवि हु दुप्पवेस नामवणे,
जाया पसयभुयगा, अन्नुन्न भक्खिऊण मया ९५

ते मीणसुसुमारा, जाया सिप्पा नइइ मज्झमि,
पविसिय नईइ केणवि, कयावि मसासिणा निहया

વળી તે અનેક જાતના રત્નોની મેળવણીથી તે શણગારવામા આવ્યો તથા તેને ઘણા પીછા આવ્યા હતા તેથી તે તળારે ગુણધર રાજાને ભેટ તરીકે આપ્યો ૯૧

આણીમેર યશોધરા પણ પુત્રના મરણથી આર્ત્ત ધ્યાનમા પડી તે દિવસેજ મરીને ધન્યપુરમા કૂતરાનો અવતાર પામી ૯૨

તે પવનના વેગને જીતનાર કૂતરો પણ તે નગરના રાજાએ ગુણધર રાજાને ભેટ તરીકે મોકલાવ્યો એમ મોરનો બચ્ચો તથા કૂતરો બન્ને સમકાલે ગુણધર રાજાને મળ્યા ૯૩

રાજાએ હર્ષિત થઇ તે બન્ને તેના પાળકોને સોપ્યા, તેઓએ તેમને રાજાના માનીતા જાણી રૂડી રીતે ઉછેર્યા ૯૪

કાળક્રમે તેઓ બન્ને મરીને દુષ્પ્રવેશ નામના વનમા ખણુ અને સર્પ થયા તેઓ એક બીજાને ભક્ષણ કરી મરણ પામ્યા ૯૫

બાદ તેઓ શિપ્રા નદીમા મત્સ્ય અને શિશુમાર રૂપે અવતર્યા, તે-

મને કોઇક માસાહારિએ નદીમા પેસીને માર્યા ૯૬

तो उज्जेणी पुरिए, मेसो छगले य ते समुप्पन्ना,
पारद्धिपमत्तेण, गुणहररन्ना कयावि हया. ९७

तत्थेव पुणो जाया, मेसो महिसो य गुणहर निवेण,
अइमसलोलुएण, किच्छेण हणाविया कइया ९८

भवियव्वयावसेण, पुणरवि तत्थेव ते विसालाए,
मायगपाडयमी, उववन्ना कुक्कुडीगब्भे ९९

तीए कुक्कुडियाए, दुठबिरालेण खज्जमाणीए,
भीयाइ अडगदुग, परिगलिय कयवरस्सुवरिं १००

इत्तो य तेसि सुवरिं, दुवीए कज्जओ परिठविओ,
तस्सु न्हाए कमसो, कुक्कुडपोया दुवे जाया. १०१

પછી તેઓ ઉજ્જયિની નગરીમા તેઓ ઘેટો અને બકરી રૂપે ઉત્પન્ન થયા, તેમને શિકારમા આસક્ત રહેલા ગુણધર રાજાએજ મારી નાખ્યા ૯૭

પાછા તેજ નગરીમા તેઓ ઘેટો અને પાડો થયા, તેમને પણ માસ લોલુપી ગુણધર રાજાએ બહુ દુ ખ આપી મરાવ્યા ૯૮

ભવિતવ્યતાના વશે કરીને ફરીને પણ તેઓ તેજ વિશાળા (ઉજ્જયિની) નગરીમા માતગના પાડામા એક કૂકડીના ગર્ભમા અવતર્યા ૯૯

તે કકડીને દુષ્ટ બિલાડાએ પકડી તેથી એટલી બીધી કે તેના તે બે ઇંડા ઊકરડા ઊપર પડી ગયા ૧૦૦

એટલામા તેમનાપર એક ચડાળણીએ થોડો કચરો નાખ્યો, તેની ગરમીથી તેઓ સેવાઇને કૂકડાના બચ્ચા રૂપે પેદા થયા ૧૦૧

तेसि पिच्छाइ चद चदिमा धवलयाइ जायाइ,
चूला य समुब्भूया, सूयमुह गुजद्धराग समा १०२

कइयावि कालनामेण, तल्वरेण इमे निएऊण,
उवणीया खिल्लणयं ति काउ गुणहर नरिंदस्स. १०३

भणिय निवेण तलवर, जत्थ अह जामि तत्थ तत्थ तुमएवि,
एए सह आणेया, इमोवि पच्चाह एवं ति १०४

महुसमयमि पयट्टे, अतेउर मज्जुओ निवो पत्तो,
कुसुमायर आरामे कुक्कुडए गहियं कालोवि १०५

तत्थय कयली हरमज्झ, माहवीमंडवे ठिओ राया,
कालो असोयवीहीइ तत्थ पिच्छेइ मुणिपवर १०६

मो तेण भावसहिय ति वदिओ तस्स मुणिवरेणावि,
दिन्नो य धम्मलाभो, सपाडिय सयल सुहलाभो १०७

તેમની પાખો ચદ્રની ચદ્રિકા જેવી ધોળી થઈ અને શુકના મુખ તથા ચીણોઠીના અર્ધ જેવી તેમને લાલ શિખા થઈ ૧૦૨

તેમને કોઈક વેળાએ કાળ નામના તળવર પકડીને ખેલણા તરીકે ગુણધર રાજા પાસે લઈ આવ્યો ૧૦૩

રાજાએ કહ્યુ કે હે તળવર, હુ જ્યા જ્યા જાઉ ત્યા ત્યા તારે આ લાવવા, ત્યારે તળવરે તે વાત કબૂલ રાખી ૧૦૪

હવે વસત રૂતુ આવતા રાજા અત પુરસહિત કુસુમાકર નામના બગીચામા રાજા ગયો એટલે કાળ તળવર પણ કૂકડાઓને લઈ ત્યા ગયો ૧૦૫

ત્યા કેળના ઘરની માહે માધવી લતાના મડપમા રાજા બેઠો અને કાળ તળવર અશોકના ઝાડોની હાર હતી ત્યા ગયો એટલે તેણે ત્યા એક ઉત્તમ મુનીને જોયો ૧૦૬

ત્યારે તેણે તે મુનિને નિષ્કપટ ભાવે વદના કરી એટલે મુનિએ

તેને સકળ સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો ૧૦૭

त दठु पगइउवसत, कतस्व पसन्न सुहवयण,
हिठो भणइ तलारो, भयव को तुज्झ धम्मु त्ति १०८

साहइ मुणी महायस, असेस मत्ताण रक्खण सयय,
इक्कु चिय इह धम्मो, ओहेण विभागओ उ इमो १०९

(तथाहि)

जीवदय सच्च वयण, परधण परिवज्जण सया बभ,
सयल परिग्गह चाओ, विवज्जण रयणि भत्तस्स ११०

बायालीसे सण दोस, सुद्ध पिंडस्स भोयण विहिणा,
अप्पडि बद्ध विहारो, सारो धम्मो इय जईण १११

जपेइ तलवरो पुण, गिहत्थ धम्म कहेसु मे भयव,
परउवया रिक्कमणो, मुणीवि जपइ तओ एव ११२

તે મુનિનો શાત સ્વભાવ, મનોહર રૂપ, અને પ્રસન્ન મુખ કમળ જોઈને તળવર હર્ષ પામી તેને પૂછવા લાગ્યો કે ભગવન્ તમારો શો ધર્મ છે? ૧૦૮

મુની બોલ્યા કે હે મહાયશ હમેશા સર્વ જીવની રક્ષા કરવી એજ આ જગત્મા સામાન્યપણે એક ધર્મ છે, તેના વિભાગ પાડીએ તો આ પ્રમાણે છે— ૧૦૯

જીવદયા, સત્ય વચન, પરધન વર્જન, હમેશનુ બ્રહ્મચર્ય, સકળ પરિગ્રહનો ત્યાગ, અને રાત્રી ભોજનનુ વિવર્જન ૧૧૦

બેતાલીસ દોષ રહિત આહારનુ વિધિએ કરી ભોજન કરવુ તથા અપ્રતિબદ્ધ વિહાર કરવો એ યતિજનોનો ધર્મ સર્વોત્તમ છે ૧૧૧

ત્યારે તળવર બોલ્યો કે હે ભગવન્ મને ગ્રહસ્થનો ધર્મ કહો, ત્યારે પરોપકારમા પરાયણ રહેલ મુનિ આ રીતે બોલ્યા ૧૧૨

अरिह देवो गुरुणो, सुसाहुणो जिणमय मह पमाण,
इय सम्मत्त पुरस्सर, मिमाई वारस वयाइ इह. ११३

संकप्प निरवराहा, दुहा तिहा तस जिया न हतव्वा
कन्नालिआइ पमुह, थूल मलीय न वत्तव्व ११४

खत्तखणणाइ चोर, कारकर मदिन्नय न घेत्तव्व,
परदार परीहारो, अहवावि सदार सतोसो ११५

धण धन्नाइ परिग्गह, परिमाण माणवेहि कायव्व,
किन्चो सयल दिसासु, अवही अवहीरिउ लोह ११६

महुमसाईचाया, कायव्वा विगइ पमुह परिसखा,
जहसत्ति णत्थदडो, वज्जेयव्वो अइपयडो ११७

समभावो सामइय, खणिएण तं सयावि कायव्व,
देसावगासिय पुण, सयल वयाणपि सखिवण ११८

देसे सव्वेय दुहा, मसत्ति पोसहवय विहेयव्व,
साहूण सुद्धदाण, भत्तीए सविभागवय ११९

एय दुवालस विह, गिहिधम्म पाणिणो विहिय विहिणा,
कमसो विसोहिय कम्मकयवर जंति परमपय १२०

અર્હત્ દેવ, સુસાધુ ગુરૂ, અને જિનભાષિત ધર્મ એજ મને પ્રમાણ છે એમ માનવુ તે સમ્યક્ત્વ છે, અને તે પૂર્વક આ બાર વ્રતો છે – ૧૧૩

સંકલ્પ કરીને નિરપરાધી ત્રસ જીવો મનવચકાયાથી હણવા હણાવવા નહિ, (૧) કન્યાલીક વગેરે સ્થૂળ અલીક ન બોલવુ (૨) ખાતર પાડવુ વગેરે ચોર કહેવરાવનાર અદત્ત નહિ લેવુ, (૩) સ્વદારસતોષ રાખવો અથવા પરદારનો પરિહાર કરવો, (૪) ધન ધાન્યાદિ પરિગ્રહનુ પરિમાણ

કરવુ, (૫) લોભ મેલી બધી દિશાઓની હદ બાધવી, (૬) મધુમાસાદિ છોડીને વિગઈ વગેરેનુ પરિમાણ કરવુ, (૭) યથાશક્તિ અતિપ્રચડ અનર્થદડ વર્જવો, (૮) નવરાશની વેલાએ હમેશા સમભાવરૂપ સામાયિક કરવુ, (૯) સકળ વ્રતોને સક્ષેપમા લાવી દેશાવકાશીક વ્રતો કરવુ (૧૦) દેશથી અથવા સર્વથી શક્તિ પ્રમાણે પૌષધ વ્રત પાળવુ (૧૧) અને ભક્તિથી સાધુઓને પવિત્ર દાન આપી સવિભાગ વ્રત પાળવુ (૧૨) એ રીતે બાર પ્રકારનો ગૃહિધર્મ છે, તેને વિધિએ પાળીને પ્રાણીઓ ક્રમે કરી કર્મ કચરો શોધીને પરમપદ પામી શકે છે (૧૧૪-૧૧૫-૧૧૬-૧૧૭-૧૧૮-૧૧૯-૧૨૦)

> त सोउ भणइ कालो, भयव एय करेमि गिहिधम्म,
> किंतु कमागय मेय, हिंस सकेमि नो चइउ. १२१
>
> वागरइ तओ साहू, जइ एय नो चएसि भो भद्द,
> इय कुक्कुड मिहुण पिव, तो लहिसि भवे अणत्थ भर १२२
>
> सो आह कह मिमेहिं, जीवनह अचइउ दुह पत्ता,
> तो मूलाओ कहिया, मुणिणा तेसिं भवा एव १२३
>
> सुयजणणी[१], सिहिसाणा[२], पसयअही[३], मीणमुसुमारा य[४],
> मेस उगली य[५], मेसयमहिसा[६], कुक्कुडजुग[७] जाव १२४

તે સાભળીને કાળ બોલ્યો કે હે ભગવન્ એ ગૃહિધર્મ હુ કરવા ઇચ્છુ છુ ખરો, પણ આ કુલક્રમાગત હિસા મૂકી શકતો નથી ૧૨૧

ત્યારે સાધુ બોલ્યા કે હે ભદ્ર, જો તુ એ હિસાને નહિ છોડીશ, આ બે કૂકડાની માફક સસારમા અનેક અનર્થ પામીશ ૧૨૨

ત્યારે તે તળવર પૂછવા લાગ્યો એમણે શી રીતે જીવહિસા નહિ મૂકીને દુ ખ પામ્યો છે? ત્યારે મુનિએ મૂળથી નીચે મુજબ તેમના ભવ કહી બતાયા ૧૨૩

પુત્ર અને માતા, (૧) મોર અને કૂતરો, (૨) ખણુ અને સર્પ, (૩)

મત્સ્ય અને શિશુમાર, (૪) ઘેટો અને બકરી, (૫) ઘેટો અને પાડો, (૬) યાવત્ અને કુકડા (૭) ૧૨૪

तेसि निसुणिय अगणिय, दुहददोलि विसुद्धसवेगो,
पभणइ भत्तीए दढपासिओ वासिओ हियए १२५

भयव म नित्थारसु, इमाउ भवभीम कुवकुहराओ,
गिहिधम्मवरत्ताए, निप्पन्नाए गुणगणेहि १२६

तो साहुणा तलवरो, सावयधम्मस्स भायण विहिओ,
पचपरमिठिमत निब्भत तहय सिक्खविओ १२७

अह तेहि कुक्कुडेहि वि, त मुणिवयण फुड सुणतेहि,
पत्त जाई सरण, तहेव गिहिधम्म वररयण १२८

अइ निव्वेयपरेहि, सविग्गमणेहि हरिस विवसेहिं,
महया महया सद्देण, कूइय त सुय रन्ना १२९

આ રીતે તેમની ભારે દુ ખ પીડા સાભળીને તે તળવર નિર્મળ સં- વેગ પામ્યો, તેથી હૃદયમા વાસિત થઇને ભક્તિથી બોલ્યો કે —૧૨૫

હે ભગવન્, મને આ ભયકર સસારરૂપ કૂવામાથી ઘણા ગુણથી નિષ્પન્ન થએલી ગૃહિ ધર્મરૂપ વરત્રા (વાધર) વડે બાહેર ખેચી કહાડો ૧૨૬

ત્યારે મુનિએ તે તળવરને શ્રાવક ધર્મ આપ્યો તથા ભૂલ ચૂક વગર પચપરમેષ્ઠિ મત્ર તેને શીખવ્યો ૧૨૭

હવે તે કુકડાઓ પણ સ્પષ્ટપણે તે મુનિ વાક્ય સાભળીને જાતિ સ્મરણ અને ગૃહિ ધર્મ રૂપ ઉત્તમ રત્ન પામ્યા ૧૨૮

તે કુકડાઓ અતિ વૈરાગ્ય અને સવેગ પામ્યા થકા હર્ષથી વિવશ થઈ મોહોટે મોહોટે સાદે કુહવા લાગ્યા તે રાજાએ સાભળ્યુ ૧૨૯

उअ मह सरवेहित्त, जयावलिं नियपदेवि मिय भणिउ,
नरवइणा इगइ सुणा, ते दोवि हया गया निहण. १३०

गब्भे जयावलीए, पुत्तत्ताए सुरिंददत्तजिओ,
तेसु ववन्नो एगो, बीओ पुण पुत्तिभावेण. १३१

गब्भणुभावा देवी, हिंसापरिणामविरहिया सुहिया,
जिण पवयण सवण मई, सजाया अभयदाणरई. १३२

नीसेस जीव अभय, पायाण पउणो य दोहलो तीसे,
नयरे पयडेउ अमारि, घोसण पूरिओ रन्ना १३३

कालक्कमेण देवी, पसवेइ जुगलिणि व्व वरजुगल,
तो कारविय नयरे निवेण वद्धावण गरुय १३४

ત્યારે રાજા પોતાની જયાવળી રાણીને કહેવા લાગ્યો કે જુવો હુ કેવો સ્વરવેધી છુ, એમ કહી તેણે એક બાણથી બન્ને કૂકડા મારી નાખ્યા ૧૩૦

તેઓ મરીને તેમાનો સુરેન્દ્રદત્તનો જીવ તે જયાવળીના ગર્ભમા પુત્ર રૂપે ઊપનો અને બીજો (યશોધરાનો જીવ) પુત્રી રૂપે ઊપનો ૧૩૧

તે ગર્ભના અનુભાવે કરીને રાણી હિંસાના પરિણામથી રહિત થઇ, જિન પ્રવચન સાભળવા ઇચ્છવા લાગી અને અભય દાનની રૂચિ ધરવા લાગી ૧૩૨

તેણીને એવો દોહદ થયો કે "બધા જીવોને અભય દેવરાવવુ," ત્યારે રાજાએ નગરમા અમારિપડો વગડાવીને તે પૂર્ણ કર્યો ૧૩૩

કાળક્રમે રાણીએ યુગળણીના માફક તે જોડલુ જણ્યુ, ત્યારે રાજાએ નગરમા મોહોટી વધામણી કરાવી ૧૩૪

अह बारसमि दिवसे, ठविय कुमरस्स अभयरुइ नामं,
कुमरीए अभयमइ त्ति, दोवि वड्ढंति सुहसुहओ. १३५

निम्मल कला कलावा, कमेण जुव्वण मणुत्तर पत्ता,
ता हठतुठ चित्तेण, राइणा चिंतिय एय १३६

सामताइ समक्ख, जुवरज्ज पए ठवेमि कुमर मह,
कुमरीइ रूवनिजिया मरीइ कारेमि वीवाह १३७

इय चितिऊण पत्तो, पारद्धिकए भिराम माराम,
ठिक्को य सुरहिपवणेण, पिच्छए सयल दिसिचक्क १३८

ता तत्थ तिलयतरुयर, तलमि कचणगिरि व्व निक्कपो.
नासग्ग निहिय नयणो, सुदत्तनामा मुणी दिठो. १३९

हा अवसउणुत्ति पयपिऊण कुविएण भूमिनाहेण,
मुणिवरकयत्थणत्थ, कुक्कुक्किय मडला मुक्का १४०

હવે બારમા દિવસે કુમારનુ અભય અને કુમરીનુ અભયમતી એ-વા નામ પાડવામા આવ્યા, તેઓ બન્ને સુખે વધવા લાગ્યા ૧૩૫

તેઓ રૂડી રીતે કળાઓ શીખી અનુક્રમે ઉત્તમ યોવન પામ્યા ત્યારે ભારે હર્ષિત થઇ રાજાએ આ રીતે ચિતવ્યુ ૧૩૬

સામતાદિકની રૂબરૂ કુમારને મારે યુવરાજ્યપદમા સ્થાપવો અને રૂપે કરીને અમરાગનાને જીતનારી આ કુમરીને પરણાવી દેવી ૧૩૭

એમ ચિતવીને તે શિકાર કરવા માટે મનોહર આરામમા ગયો, ત્યા સુગધી પવન તેને આવવાથી તે બધી દિશાઓ જોવા લાગ્યો ૧૩૮

તેવામા ત્યા તિલકના ઝાડ નીચે મેરૂ પર્વત માફક નિષ્કપ અને નાકના અગ્ર ભાગે દૃષ્ટિ ધરનાર સુદત્ત નામે મુનિ તેણે જોયો ૧૩૯

ત્યારે રાજાએ હાય આ તો અપશકુન થયુ એમ બોલીને કોપિત થઇ તે મુનીશ્વરની કદર્થના કરવા કૂતરાને હુહુકારી છોડયા ૧૪૦

अइतिक्खदतदाढा, उग्गाढा हरिणपवण जइणगई,
ल्हुकमाण जीहा, ते पत्ता मुणि समीवम्मि १४१

जलिर जलण व तवसा दित्त त दठु निप्पहा जाया,
साणा ओसहिभरभग्ग, उग्गगरला विसहरु व्व १४२

काउ पयाहिणतिय. अणप्पमाहप्पओ मुणिवरस्स,
चरणे पडिय महियल, मिलतमउलि सुणयवद १४३

त दठु विलयचित्तो चितइ राया वर इमे सुणया,
नउण अह जो अकुसल, कारी एयस्सवि मुणिस्स १४४

अह निवइ बालमित्तो, सिट्ठिसुओ नामओ अरिहमित्तो,
जिणमुणिपवयण भत्तो, मुणि नमणत्थ तहिं पत्तो. १४५

तेओ अति तीक्ष्ण दाढथी भयकर थई पवनथी अधिक गतिओ जीभ कहाडीने ते मुनि पासे आवी पहोच्या १४१

पण ते बळती अग्निनी माफक तपे करीने देदीप्यमान मुनिने जोईने औषधिथी उतरी गएल विषवाळा सर्पनी माफक निस्तेज थई गया १४२

तेओ ते महा महिमाशाळी मुनीश्वरने त्रण प्रदक्षिणा आपी पृथ्वी तळमा माथु नमावी पगे पडया १४३

ते जोईने विलक्ष चित्त थई राजा विचारवा लाग्यो के, आ कूतरा ओने धन्य छे, पण आवा मुनिने अकुशळ करनार हु अधन्य छु १४४

एवामा राजानो बाळ मित्र अर्हन्मित्र नामे श्रेष्ठि पुत्र जैन मुनि अने जिन प्रवचननो भक्त होवाथी मुनिने नमवा माटे त्या आवी प होच्यो १४५

नाओ य तेण मुणिवर, उवसग्गपरो निवस्स भिप्पाओ,
भणिय च देव किमिण, सविसाय आह रायावि १४६

भो मित्त अलाहि मम, चरिएण पुरिससार मेयस्स,
इयरोवि भणइ मा देव, एरिस वयण मुल्लवसु १४७

लहु ओयरसु तुरगा, भयवत वंदिमो सुदत्तमुणिं,
भुवणच्छरिय चरिय, इमस्स किं देव न सुय ते १४८

अह सभतेण निवेण, पभणिय कहसु कहसु भो मित्त,
सुपुरिस कहावि जा पाव, तिमिर हणणिक्कसूरपहा. १४९

जपेइ अरिहमित्तो, कलिंग, पहु अमरदत्त नरवइणो,
पुत्तो आसि सुदत्तो, राया नायावदायमई १५०

તેણે રાજાનો મુનિને ઉપસર્ગ કર્યાનો અભિપ્રાય જાણી લીધો તેથી તે બોલ્યો કે હે દેવ, તમે આવા ઉદાસ કેમ દેખાઓ છો, ત્યારે રાજા બોલ્યો ૧૪૬

હે મિત્ર, હુ માણસોમા કૂતરા સમાન છુ, માટે મારૂ ચરિત્ર તારે સાભળવાનુ કઇ કામ નથી ત્યારે તે મિત્ર બોલ્યો કે હે દેવ એવુ વચન નહિ બોલો ૧૪૭

તમે જલદી ઘોડાથી ઊતરો અને તે સુદત્ત મુનિ ભગવાનને આપણે વાદવા ચાલો શુ તમે આ મુનિનુ જગતને આશ્ચર્ય પમાડનાર ચરિત્ર નથી સાભળ્યુ ? ૧૪૮

ત્યારે રાજાએ સભ્રાત થઈ તેને કહ્યુ કે હે મિત્ર ! મને તે વાત કહે, કેમકે સત્પુરૂષની કથા પણ પાપરૂપ અધકારને હણવા સૂર્યની પ્રભા જેવી છે ૧૪૯

ત્યારે અર્હન્મિત્ર બોલ્યો કે, કળિંગ દેશના અમરદત્ત રાજાનો સુદત્ત નામે પુત્ર હતો, તે ન્યાયશાળી રાજા થયો. ૧૫૦

तस्स य कयाति चोरो, उवणीओ तलवरेण भणिय च,
देव इमो बढनर, वावाइय मुसिय अमुगगिह १५१

मणिकणगरयणधणजाय, माइ बहु गिण्हिउ च गच्छतो,
अम्हेहि अज्ज पत्तो, सपइ देवो पमाण ति १५२

तो धम्म सत्थ पाढी, अवराह कहिय पुच्छिया रन्ना,
एयस्स कोणु दडो, तेहिवि एव समुल्लविय. १५३

कर चरण सवण कप्पण, पुव्व मिमो अरिहए वह चेव.
त सोउ चिंतइ निवो, धिरत्थु एयस्स रज्जस्स १५४

जीववह अलियभासण, अदिन्नगिण्हण अबभचेराइ,
आसवदारा दारा व, कुगइणो जत्थ वट्टति १५५

તેની આગળ કોઈ વખતે તળવરે એક ચોર આણ્યો અને કહ્યુ કે હે દેવ, આ ચોર એક બુટ્ઠા માણસને મારી નાખી અમુક માણસનુ ઘર લૂટીને મણિ, સોનુ તથા રત્ન વગેરે ધન લઈ જતો થકો અમે આજ પકડી આણ્યો છે, હવે આપ મુખત્યાર છે। ૧૫૧–૧૫૨

ત્યારે ધર્મ શાસ્ત્રપાઠી (કાયદા શાસ્ત્રીઓ) ના આગળ તેનો અપરાધ કહી બતાવીને રાજાએ તેઓને પૂછ્યુ કે, આને શો દંડ કરવો, ત્યારે તેઓ બોલ્યા ૧૫૩

એના હાથ પગ અને કાન કાપી એને મારી નાખવો જોઈયે, તે સાભળી રાજા વિચારવા લાગ્યો કે ધિક્કાર છે આ રાજ્યને। ૧૫૪

કારણ કે એમા જીવ વધ, અલીક ભાષણ, અદત્ત ગ્રહણ, અબ્રહ્મચર્ય વગેરે કુગતિના દ્વાર સમાન આશ્રવ દ્વારો વર્ત્તી રહેલા છે ૧૫૫

रज्जे तओ सुदत्तो, ठविउ आणद नामजामेय,
पासे सुहम्मगुरूणो, दिक्ख गिण्हइ इमो साहू. १५६

अह उत्तरिय तुरिय, तुरयाओ हरिसिओ महीनाहो,
नमइ मुणिंद तेणवि, दिन्नो से धम्मलाभु त्ति १५७

त दट्ठु साहुरुव, तव्वयण सवणसुहयर मुणिंद.
लज्जाभरोणयमुहो, अणुतावा चिंतए नरिंदो १५८

कहकहवि नत्थि सुद्धी, रिसिघायण ववसियस्स इह मज्झ,
इमिणा असिणा ता लहु, लुणामि कमल व नियमउलिं. १५९.

इय झायतो वुत्तो, मुणिणा मणनाणिणा महाराया,
चिंताइ अल मिमीए, ज आयवहो वि पडिसिद्धो १६०

એમ વિચારી તે સુદત્તે પોતાના આનદ નામે ભાણેજને રાજ્યમા સ્થાપી સુધર્મ ગુરૂ પાસે દીક્ષા લીધી છે ૧૫૬

આ વાત સાભળી રાજા હર્ષિત થઈ ઝટ ઘોડાથી ઉતરીને મુનીંદ્રને નમ્યો, ત્યારે મુનિએ તેને ધર્મ લાભ આપ્યો ૧૫૭

હવે તે રાજા તે મુનિનુ શાત રૂપ જોઈ તથા કાનને સુખ આપનાર તેના વચન સાભળી શરમથી નીચુ મુખ રાખી મનમા પશ્ચાતાપ કરવા લાગ્યો ૧૫૮

મે આ ઋષિનો ઘાત કરવા ઉદ્યમ કર્યો માટે મારી કોઇ પણ પ્રકારે શુદ્ધિ થવાની નથી, માટે આ તલવારવડે કમળની માફક મારૂ માથુ ઊતારી લઉ. ૧૫૯

એમ રાજા ચિતવતો હતો તેને મનોજ્ઞાની મુનિએ કહ્યુ કે, આવી ચિતા કરવાની જરૂર નથી, કેમકે આત્મવધ કરવો નિષેધેલ છે ૧૬૦

(आह च.)

भाविय जिणवयणाण, ममत्तरहियाण नत्थि हु विसेसो,
अप्पाणमि परमि य, तो वज्जे पीड मुभओ वि १६१

नय अन्न पावकल्क, पकपक्खालणक्खम राय,
जिणवरपणीयपवयण, वयणाणुट्ठाणवारि विणा १६२

अह हिययगयाभिप्पाय, कहणओ रजिओ भिस राया,
हरिसंसुपुन्ननयणो, नमिउ विन्नवइ मुणिपवर १६३

भयव किं पच्छित्त, इमस्स पावस्स घायणसमत्थ,
मुणि आह नियाण विवज्जणेण पडिपक्ख आसेवा १६४

इत्थ नियाण मिच्छत्त, सगय पावहेउ अन्नाण,
त अन्नहा ठियाण, भावाण अन्नहा गहण १६५

જે માટે કહેલુ છે કે, જિન વચનને જાણનાર અને મમત્વ રહિત જનોને પોતામા અને પરમા કશો વિશેષ ભેદ નથી, માટે બન્નેની પીડા વર્જવી જોઇયે ૧૬૧

હે રાજન્, પાપ કલકરૂપ પકને ધોવા માટે જિનેશ્વર પ્રણીત પ્રવચનના વાકય અને અનુષ્ઠાનરૂપ પાણી વગર બીજુ કોઈ સમર્થ નથી ૧૬૨

ત્યારે હૃદયગત અભિપ્રાય કહી દીધાથી રાજા ભારે ખુશી થયો થકો નેત્રમા હર્ષના આસુઓ લાવી મુનિને નમીને વીનવવા લાગ્યો ૧૬૩

હે ભગવન્! આ પાપને ટાળી શકે એવુ શુ પ્રાયશ્ચિત છે? મુનિ બોલ્યા કે નિદાન કર્મથી દૂર રહી એના પ્રતિપક્ષની આ સેવના કરવી (એજ એનુ પ્રાયશ્ચિત્ત છે) ૧૬૪

અહા નિદાન આ છે કે આ પાપ તે મિથ્યાત્વથી મળેલા અજ્ઞાનના લીધે કરેલ છે, કારણ કે અન્યથા રહેલા ભાવને અન્યથારૂપે ગ્રહણ કરવુ તે મિથ્યાત્વ છે ૧૬૫

तुमएवि चिंतिय निव, अवसउण समणओ इमो दिठो,
अवसउणत्ते य इम, निमित्त मज्झत्रसिय भद्द. १६६

जह किर एसो चिक्कण, मलमइलतणू सिणाणपरिवज्जी,
सोयायार विमुक्को, परघर भिक्खोवजीवि त्ति १६७

ता मज्झत्थो होउ, खण मेग मालवेस निसुणेसु,
मल मलिणत्त मइलत्त, कारण नो जओ भणिय १६८

मल मइलपकमइला, धूली मइला न ते नरा मइला,
जे पावपक मइला, ते मइला जीवलोयमि. १६९

खणमित्त सलिलेहिं सरीरदेसस्स सुद्धिजणग ज,
कामग ति निसिद्ध, महेसिण त नणु सिणाण १७०

હે રાજા, તે શ્રમણને જોઇ અપશુકન થયુ એમ ચિતવ્યુ અને તેના કારણમા હે ભદ્ર, તે એવુ વિચાર્યું કે આ મળમલિન શરીરવાળો સ્નાન અને શૌચાચારથી રહિત તથા પરાયા ઘરે ભીખ માગી જીવનાર છે માટે તે અપશુકન ગણાય ૧૬૬–૧૬૭

પણ હવે હે માળવપતિ, તુ ક્ષણભર મધ્યસ્થ રહીને સાભળ–મળથી મેલા રહેવુ એ મેલાપણાનુ કારણ નથી, ૧૬૮

જે માટે કહેલુ છે કે:—

મળથી મેલા, કાદવથી મેલા, અને ધૂળથી મેલા થએલા માણસો મેલા નહિ ગણાય, પણ જે પાપરૂપ પકથી મેલા હોય તે આ જીવલોકમા મેલા જાણવા. ૧૬૯

વળી સ્નાનમા પાણીવડે ક્ષણભર શરીરના બહિર્ભાગની શુદ્ધિ થાય છે, અને તે કામનુ અગ ગણાય છે, તેથી મહર્ષિઓને સ્નાન કરવાનો નિ-ષેધ છે ૧૭૦

(उक्त च)

स्नान मददर्प कर, कामाग प्रथम स्मृत,
तस्मात् काम परित्यज्य, नैव स्नाति दमे रता १७१

(किच)

आत्मा नदी सयमतोय पूर्णा, सत्यावहा शीलतटा दयोर्मिः,
तत्रा भिषेक कुरु पाडुपुत्र, न वारिणा शुद्धति चांतरात्मा. १७२

अक्खडियवयनियमा, गुत्ता गुत्तिदिया जियकसाया,
अइ सुद्ध बभचेरा, मुइणो इसिणो सया नेया १७३

(तथा चाचाचि)

नोदकक्लिन्नगात्रोपि, स्नात इत्य भिधीयते,
स स्नातो यो दमस्नातः, स बाह्याभ्यतरः शुचिः १७४

સ્નાન એ મદ અને જુસ્સાનુ કારણ હોવાથી કામનુ પહેલુ અગ કહેવાયલ છે, માટે કામને ત્યાગ કરનાર અને ઇદ્રિયોને દમવા તત્પર થએલા યતિજનો બિલકુલ સ્નાન નથી કરતા ૧૭૧

આત્મારૂપ નદી છે, તેમા સયમરૂપ પાણી ભરેલ છે, ત્યા સત્યરૂપ પ્રવાહ છે, શીલરૂપ તેના તટ છે, ત્યા દયારૂપ તરગો છે, માટે હે પાડુ પુત્ર, તેમા તુ સ્નાન કર, કારણ કે અતરાત્મા કઈ પાણીથી શુદ્ધ થતો નથી ૧૭૨

વ્રત અને નિયમને અખડ રાખનારા, ગુપ્ત, ગુપ્તેદ્રિય, કષાયોને જીતનારા, અને નિર્મળ બ્રહ્મચર્ય પાળનાર ઋષિઓ સદા શુચિ જાણવા ૧૭૩

પાણીથી ભીંજાયલ શરીરવાળો કઈ ન્હાએલો નહિ કહેવાય, કિંતુ જે દમિતેદ્રિય હોઈ અભ્યતર અને બાહેરથી પવિત્ર હોય તેજ ન્હાએલો કહેવાય ૧૭૪

चित्त मतर्गत दुष्ट, तीर्थस्नानै र्न शुद्धति;
शतशोपि जले धौत, सुराभाड पिवाशुचि १७५

सत्य शौच तपः शौच, शौच मिंद्रिय, निग्रहः,
सर्व भूतदया शौच, जलशौच च पचम १७६

आरभनिय तस्साय, अप्पडिवद्धस्स उभयलोएवि,
भिकूखोवजी विगत्त, पससिय सव्वसत्थेसु १७७

(उक्त च)

अवधूता च पूता च, मूर्खाद्यैः परिनिर्दिता,
चरे न्माधुकरी वृत्ति, सर्व पाप प्रणाशिनीं १७८

चरे न्माधुकरीं वृत्ति, मपि म्लतकुला दपि,
एकात नैव भुजीत वृहस्पति समा दपि १७९

અ દરનુ દુષ્ટ ચિત્ત હ્ઠ તીર્થસ્નાનથી શુદ્ધ થતુ નથી, કેમકે મદિરાનુ વાસણ સેકડો પાણીથી ધોઇએ તોપણ તે અશુચિજ રહે છે ૧૭૫

સત્ય એ પહેલુ શૌચ છે, તપ એ બીજુ છે, ઇદ્રિયનો નિગ્રહ કરવો એ ત્રીજુ શૌચ છે, સર્વ ભૂતની દયા કરવી એ ચોથુ શૌચ છે, અને પાણીથી ધોવુ એ પાચમુ શૌચ છે ૧૭૬

વળી આરભથી નિવર્ત્તેલા અને આ લોક અને પરલોકમા અપ્રતિબદ્ધ રહેલા મુનિને સર્વ શાસ્ત્રોમા ભિક્ષા કરી નિર્વાહ કરવાનુ કામ પ્રશસેલુ છે ૧૭૭

ફેકી દેવામા આવતી છતા પવિત્ર એવી સર્વ પાપને નાશ કરનારી માધુકરી (ભમરાની માફક કોઇને પીડા આપ્યા શિવાય લેવામા આવતી) વૃત્તિ કરવી પછી ભલેને મૂર્ખ વગેરે લોકો તેને નિદિત કહ્યા કરે. ૧૭૮

મ્લેત (હલકા) કુલોમાથી પણ માધુકરી વૃત્તિ (ભિક્ષા) લઈ ચલાવવુ સારૂ, પણ વૃહસ્પતિ સરખા પાસેથી પણ એકાતે હમેશ લીધા કરવુ

एव च गुणग्घविय, तियसाणवि मगळ समणरुव,
गुणहर नरनाह कह, अवसउणत्तेण ते गहिय १८०

एमाइ सुणिय राया अइहिठो नठदुठमिच्छत्तो,
मुणिनाह पयलग्गो, खमावए नियय मवराह १८१

भणइ मुणीवि नरेसर, इइहयिचेण सभमेण कय,
नणु खमिय चेव मए, खति चिय ज समण धम्मो. १८२

नत्थिहु मुणिवरनाणस्स, अविसओ इय विचिंतिउ रन्ना,
तायस्स अज्जियाए, गईविसेस मुणी पुठो. १८३

मुणिणावि पिठकुक्कुड, वहमुलो तेसि सयलवुत्ततो,
कहिओ जयावलीगब्भ, सभवावच्चपेरतो १८४

આ રીતે શ્રમણનુ રૂપ ગુણથી બહુ મૂલ્ય હોઈ દેવતાઓને પણ મગળકારી છે, ત્યારે હે નરનાથ ! તે તેને અપશકુનપણે કેમ ગણ્યુ ? ૧૮૦

ઈત્યાદિક સાભળીને રાજાના મનમાથી અતિ દુષ્ટ મિથ્યાત્વ નાશ પામ્યુ તેથી તે હર્ષિત થઈ મુનીશ્વરના પગે પડી પોતાનો અપરાધ ખમાવવા લાગ્યો ૧૮૧

મુનિ બોલ્યા કે હે નરેશ્વર, એટલો બધો સભ્રમ શામાટે કરે છે, મે તો પ્રથમથીજ તને માફ કર્યુ છે, કારણ કે ક્ષમા રાખવી એજ અમારો શ્રમણ ધર્મ છે ૧૮૨

રાજાએ વિચાર્યુ કે આવા મુનીશ્વરના જ્ઞાનમા કોઈ વાત છાની હોય એમ નથી, એમ વિચારી રાજાએ પોતાના બાપ તથા દાદીની શી ગતિ થઈ હશે તે તે મુનીશ્વરને પૂછી ૧૮૩

ત્યારે મુનિએ લોટના કૂકડાથી માડીને જયાવળીના ગર્ભ તથા પુત્ર પુત્રી થવા સૂધીનો સઘળો વૃત્તાત કહી સભળાવ્યો ૧૮૪

तो चिंतियं निवइणा, अहह अहो महिलियाण कूरत,
ही मोहस्स गुरूत्त, भवस्स धि वक्कत्थणीयत्त १८५

जइ सति निमित्तपि हु, विहिओ पिठमय कुक्कुडवहो वि,
तायज्जियाण जाओ, एव विहदारुण विवागो. १८६

हा अहयं किह होह, निरत्थय जेण जियसया वहिया,
अइ कोहलोह मोहा. भिभ्रयचित्तेण निच्चपि, १८७

ता नूण गतव्व, सरसरलेण पहेण नरयमि,
नत्थि हु इत्थ उवाओ अहवा पुच्छामि भयव त. १८८

अह मुणिउ निवहियय, आह मुणी सुणसु नरवर उवायं,
मणवयण तणुविसुद्धा, जिणिदसद्धम्म पडिवत्ती १८९

ત્યારે રાજાએ વિચાર્યું કે અહોહો સ્ત્રીઓનુ ક્રૂરપણુ જુવો, વળી મોહનો મહિમા જુવો, તેમજ સસારની દુષ્ટતા જુવો ૧૮૫

જ્યારે શાતિના નિમિત્તે લોટના કુકડાનો કરેલો વધ પણ મારા બાપ અને દાદીને આવા ભયકર વિપાકનુ કારણ થઈ પડયો, ત્યારે હાય હાય, મારી તે શી ગતિ થશે ! ૧૮૬

કેમકે મે તો નિરર્થક સેકડો જીવો નિત્ય અતિ ક્રોધ-લોભ-તથા મોહથી વ્યાકુળ ચિત્ત રાખીને મારી નાખ્યા છે ૧૮૭

માટે મારે તો નક્કી બાણની માફક સીધુ નરક માર્ગે જવુ પડશે, એમા કશો ઉપાય નથી, અથવા એ ભગવાન્‌ને એનો ઉપાય પૂછુ ૧૮૮

એટલામા મુનિએ રાજાનુ હૃદય જાણી લઇ કહ્યુ કે હે નરવર, સાભળ-એનો ઉપાય છે-તે એ કે મન વચ કાયાથી વિશુદ્ધ થઇ જિનેશ્વરનો ધર્મ અગીકાર કર ૧૮૯

मित्ती पमोय करुणा, मज्झत्थ सव्वयावि कायव्व,
नीसेससजिय गुणाहिय, किलिस्समाणाविणीएसु १९०

एवं काउ सम्म, परिपालिय निरइयार वयनियमा
निठविय अठकम्मा, परमपय जति अचिरेण. १९१

अह तुठो भणइ निवो, भयव अह मवि वयस्स किं उचिओ,
वागरइ गुरु नरवर, अन्नो को नाम उचिउ त्ति १९२

तो रन्ना नियपुरिसा, वुत्ता भो भो कहेह मतीण,
जह देवाणुपिएहिं, कुमरो रज्जे भिसित्तव्वो. १९३

नय कायव्वो खेओ, गहेमि दिक्ख सुदत्त गुरुपासे,
तेहिंवि तहेव कहिय, गतूण मतिपमुहाण १९४

તમામ જીવો પર મૈત્રી રાખ, અધિક ગુણવાળા પર પ્રમોદ ધર, દુખી પર કરૂણા લાવ, અને અવિનીત જોઇ ઉદાસ રહે ૧૯૦

કારણ કે એ રીતે અતિચાર રહિત વ્રત નિયમ પાળીને આઠે કર્મ ખપાવી થોડા વખતમા પરમપદ પામી શકાય છે ૧૯૧

ત્યારે હર્ષિત થઇ રાજા બોલ્યો કે હે ભગવન્! શુ મારા જેવો પણ વ્રત લેવાને યોગ્ય ગણાય છે? ગુરૂ બોલ્યા, હે નરવર, ત્યારે બીજો કોણ ઉચિત ગણાય? ૧૯૨

ત્યારે રાજાએ પોતાના માણસોને કહ્યુ કે તમે જઈ મત્રીઓને કહો કે તમારે કુમારને રાજ્યાભિષેક કરવો ૧૯૩

મારા માટે તમારે કશો ખેદ ન કરવો હુ સુદત્ત ગુરૂના પાસે દીક્ષા લઉં છુ, ત્યારે તેઓએ પણ જઇને મત્રી વગેરેને તે વાત તેમજ જ ણાવી. ૧૯૪

ते सभता सव्वे, अतेउरिआउ कुमर कुमरीओ,
सेसो परियणलोओ, तत्थारामे लहु पत्तो. १९५

मेइणितलासणत्थ, विच्छड्डिय छत्तचामरा डोव,
कहकहवि निव नाउ, सगग्गय ते भणति इम १९६

गयदाढु व्व भुयगो, वारीछुढ व्व मत्तमायगो,
सीहो व्व पजरगओ, किं झायसि रज्जभट्ठु व्व १९७

तो रन्ना सव्वेसि, मुणिवयण साहिय निरवसेस,
त मुणिय जाइसरण, सजाय कुमर कुमरीण १९८

सवेगभाविएहिं, भवउव्विग्गेहि तेहि उल्लविय,
ताय अल अम्हाण, भोगेहिं भोगिभीमेहिं १९९

ત્યારે તેઓ તથા રાણીઓ તથા કુમર કુમરીઓ, તથા શેષ ચાકર નફરો સર્વે વિમાસણમા પડી તે બાગમા જલદી આવી પહોંચ્યા ૧૯૫

ત્યા છત્ર ચામરનો આ ટોપ છોડીને જમીનપર બેઠેલા તે રાજાને જેમ તેમ કરી ઓળખીને ગદ્ગદ કંઠે તેઓ આમ કહેવા લાગ્યા ૧૯૬

દાઢ ખેચી લીધેલા સર્પ માફક, પાણીના ખાડામા રહેલા મદમત્ત હાથીના માફક, અને પાંજરામા પડેલા સિંહની માફક તુ રાજ્ય ભ્રષ્ટ થઇને શુ ચિંતવે છે? ૧૯૭

ત્યારે રાજાએ સર્વને મુનિના બધા વચનો સભળાવ્યા, તે સાભળીને કુમાર તથા કુમરીને જાતિસ્મરણ ઉત્પન્ન થયુ ૧૯૮

તેઓ સસારથી ઉદ્વિગ્ન થઈ સવેગ પામી બોલવા લાગ્યા કે હે તાત, ભોગિ (સર્પ) ની માફક ભયકર ભોગોથી અમારે કશુ કામ નથી ૧૯૯

गिण्हिस्सामो अम्हेवि, तायपाएहिं सह समण भाव,
पडिभणिय नरवइणा, (मा पडिबध कुणहवच्छा) २००

तो विजय वम्म नियभाइणिज्ज कुमरे ठवित्तु रज्जभर,
जिणनाह चेइएसु, काउ अठाहियामहिम २०१

कइवयअतेउरपुत्त, पुत्तिसामतमतिमाइ जुओ,
गिण्हइ सुदत्त गुरुणो, पासे गुणहरनिवो दिक्ख २०२

कारुन्न सुपुन्नेण, विन्नतो कुमर साहुणा सूरी,
नयणावलिंपि भयव, नित्यारसु भवसमुद्दाओ २०३

भणइ गुरु करुणायर, सा सपइ कुठवाहि विहुरतणू,
अच्छिन्न मच्छियाजाल, परिगया लोयपरिभूया २०४

पइखण फुरत रुद्द, ज्झाणवसा वद्ध तइयनरगाऊ,
अइ दीहरससारा, धम्मस्सु चिया न थेव पि २०५

અમે પણ આપના સ ઘાતે શ્રમણ પણ અ ગીકાર કરશુ, ત્યારે રાજા બોલ્યો કે જેમ સુખ થાય તેમ કરો ૨૦૦

બાદ ગુણધર રાજા વિજયવર્મ નામના પોતાના ભાણેજને રાજ્ય ભાર સોપી જિનેશ્વરના ચૈત્યોમા અષ્ટાન્હિક મહોત્સવ કરાવી કેટલીએક રાણીઓ તથા પુત્ર પુત્રી સામ ત અને મ ત્રી વગેરેની સાથે સુદત્ત ગુરૂ પાસે દીક્ષા લેતો હવો ૨૦૧-૨૦૨

કરૂણા પૂર્ણ કુમાર સાધુએ સૂરિને વીનતી કરી કે હે ભગવાન્! નય નાવળીને પણ સ સાર સમુદ્રથી તારો ૨૦૩

ગુરૂ બોલ્યા કે હે કરૂણા નિધાન, તે હમણા કોઢની વ્યાધિથી પીડાય છે, તેણીના શરીર પર માખીઓ ગણ ગણે છે, અને લોકો તેણીને હડધત કરે છે ૨૦૪

તેણીએ પ્રતિક્ષણ રૂદ્ર ધ્યાનમા રહી ત્રીજી નરકનુ આયુષ્ય બાંધ્યુ છે અને તેને હજુ અતિ લાબો સ સાર ભટકવાનો છે, માટે ધર્મ પામવાને લગારે ચિન્હ નથી ૨૦૫

तो गुरुवेरग्गगओ, चरण पालित्तु अभयरुइसाहू,
तह अभयमई समणी, जाया देवा सहस्सारे २०६

इत्थेव भरहखित्तो, खित्ते इव करिसएहि कयसोहे,
संकेयनिकेय वर, सिरीइ पुर मत्थि साएय २०७

विणयधरो धरो इव, सुपइठो सफलओ निवो तत्थ,
लच्छिमई तस्स पिया, पियामहस्सेव साविती २०८

अह सो भय रुइजीवो, तत्तो चविऊण तीइ उयरमि,
मुत्तामणि व्व सुत्ती, पुडे सु चित्तो समुप्पन्नो २०९

पडिपुन्नेसु दिणेसु, सुसुमिण विसुणिय सुपुन्न पब्भार,
सा पसवइ मलय महि व्व, चदण नदण परम २१०

नाऊण इम राया, पियवयादासचेडि वयणाओ,
कारेइ हठतुठो, नयरे वद्धावण एवं २११

ત્યારે ભારે વૈરાગ્ય ધારી ચારિત્ર પાળીને અભય રૂચિ સાધુ તથા અભયમતી સાધ્વી સહસ્રાર દેવલોકમા દેવતા થયા ૨૦૬

આદ કરિસય એટલે કર્ષણુથી શોભતા ક્ષેત્રની માફક કરિશત એટલે સેકડો હાથીઓથી શોભતા આ ભરત ક્ષેત્રમા લક્ષ્મીના સકેત ઘર સમાન સાકેતપુર નગરમા પર્વતની માફક સુપ્રતિષ્ઠાવાન્ અને રૂપશાળી વિનયધર રાજા હતો, તેની બ્રહ્માની જેમ સાવિત્રી સ્ત્રી વખણાય છે તેમ લક્ષ્મીમતી નામે પ્રિયા હતી ૨૦૭-૨૦૮

હવે તે અભય રૂચિનો જીવ સહસ્રાર દેવલોકથી ચવીને છીપના પુટમા જેમ મોતી ઉત્પન્ન થાય તેમ તે રાણીના ઉદરમા ઉત્પન્ન થયો ૨૦૯

પ્રતિપૂર્ણ દિવસે સારા સ્વપ્નથી સૂચિત થતા પુણ્યપ્રાગ્ભારપૂર્વક તેણી મલય પર્વતની જમીનથી જેમ ચદન પેદા થાય તેમ તે નદનને જણતી હવી ૨૧૦

ત્યારે પ્રિયવદા દાસીના વચનથી આ વાત જાણીને રાજા હૃષ્ટતુષ્ટ થઇ નગરમા નીચે મુજબ વર્ધાપન કરાવવા લાગ્યો ૨૧૧

(तथाहि)

मुच्चंति झत्ति पुरगुत्तियाइ, दाणाइ महति पवत्तियाइ.
निरुवम किज्जइ हठसोह, नच्चंति पउर पाउल अखोह २१२

आवंति वहुयजण अक्खवत्त, गायंति कुलव्वहु कमल नित्त,
तहि पढहिं नगारिय भट्ट चट्ट, दीसंति ठाणठाणमि नट्ट २१३

वज्झंति हु घरि घरि तोरणाइ, सोहिज्जइ वररत्थामुहाइ,
उब्भिज्जइ जूवहमुसलसहस, ठाविज्जहि कंचणपुन्न कलस २१४

एव भूमिप्पहु जम्म महामहु कारिय दस दिवसइ नयरि
तउ कुमर मणोहरू नामु जसोहरू सठावइ अइहरिसभरि २१५

सो वठतो नवनव, कलाहिं नवससहरू व्व पइदिवस,
जाओ य जुवणत्थो जसधवलिय सयल दिसिवलओ. २१६

अह अत्थि कुसुमनयरे, ईसाणो इव तिसत्तिपरिकलिओ,
ईसाणसेण राया, विजया नामेण से देवी २१७

કેદીઓને ઝટ છૂટા કરવામા આવ્યા, મહાદાન દેવરાવા લાગ્યા, હા ટો શણગારાયા, પોગ્લોકમા નાચ થવા લાગ્યા, ઘણા લોક અક્ષત લઇ રાજાના ઘરે વધાવવા આવ્યા, કુળવધૂઓ ગીત ગાવા લાગી, ભાટ ચારણ આશીર્વાદ ભણવા લાગ્યા, ઠેકાણે ઠેકાણે નાટક થવા લાગ્યા, ઘરે ઘરે તોરણ બધાયા, ગલી ગુચીના મુખડા સાફ કરવામા આવ્યા, કેળિના થભો અને મુશળો ઊભા કરવામા આવ્યા, સોનાના કળશ સ્થાપવામા આવ્યા આ રીતે રાજાએ દશ દિવસ લગી નગરમા જન્મોત્સવ કરાવી અતિ હર્ષિત થઈ કુમારનુ અતિ મનોહર યશોધર એવુ નામ પાડયુ ૨૧૨–૨૧૩–૨૧૪–૨૧૫

તે કુમાર નવો ચદ્ર જેમ પ્રતિદિવસ કળાથી વધે તેમ નવી નવી કળાઓથી વધતો થકો યૌવન પામી પોતાના યશથી સઘળી દિશાઓ ધોળી કરવા લાગ્યો ૨૧૬

હવે કુસુમપુર નગરમા ઇશાન (મહાદેવ) ની માફક ત્રણ શક્તિ સ હિત ઇશાનસેન નામે રાજા હતો તેની વિજ્યા નામે દેવી હતી. ૨૧૭

सो अभयमइ जीवो सग्गाओ चविय तीइ उयरंमि,
वरभूया सजाया, विणयवई नाम विक्खाया २१८

पत्ता य तरूणभावं, सयवरा पेसिया नरिंदेण,
बहु भड चडगर सहिया, कुमरस्स जसोहरस्स इमा २१९

विणयधरस्स रन्नोय, बहुमए नयर बाहिरुज्जाणे,
आवासिया य एसा, विवाहदिवसे य अह पत्ते २२०

लच्छिवई पमुहेहिं, कुमरो मणि रयण कणय कलसेहिं,
मज्जाविओ विलेवण, वत्थाहरणेहि लंकरिओ २२१

आरोविओ गइंदे, वीइज्जंतो य चारूचमरेहिं,
सिर धरिय धवलछत्तो, थुव्वंतो मागहजणेण २२२

તેણીના ઉદરમા અભયમતીનો જીવ સ્વર્ગથી ચવીને પુત્રીરૂપે અવતર્યો, તેણીનુ વિનયવતી એવુ નામ પાડવામા આવ્યુ ૨૧૮

તે યૌવન પામી ત્યારે તેણી પોતાની ઇચ્છાથી યશોધરને વરી એટલે રાજાએ ઘણા સૈન્ય સાથે યશોધરને પરણવા તેને મોકલાવી ૨૧૯

તે વિનયધર રાજાના માનીતા બાહેરના ઉદ્યાનમા આવી ઊતરી હવે વિવાહનો દિવસ આવી પહોચ્યો ૨૨૦

ત્યારે લક્ષ્મીવતી વગેરએ મળી કુમારને મણિ, રત્ન અને સોનાના કળશોએ કરી સ્નાન કરાવી વિલેપન કરી વસ્ત્ર તથા આભરણોથી અલંકૃત કર્યો ૨૨૧

પછી તે હાથીપર ચડી ચામરોથી વીંજાતો થકો મસ્તકપર ધવળ છત્ર ધારણ કરી ચાલવા લાગ્યો અને માગધ (ભાટ ચારણો) તેની સ્તુતિ કરવા લાગ્યા ૨૨૨

सिंधुरखंधगएण, अणुगम्मतो निराइ लोएण,
पउदिसि वि सद्दरह तुरिय, चट्टकलिआ य जा जाइ २२३

ता फुरिय इयरदाहिण, नयणेण जसोहरेण कुमरेण,
कल्लाण सिद्धि भवणे, कल्लाण गिर्ई मुणी दिठा. २२४

मन्ने परिसम्व, कत्थवि मे दिठ पुव्वय ति इमो,
ईहापोहगयमणो, स मुच्छिओ हत्थिगधमि २२५

धरिओ य निवडमाणो पासठिय रामभद्द सिठेण,
किं किं ति जपमाणा, निवाइणो वि य तहि पत्ता. २२६

चदण जलपवणपवण, पयाण पउणीकओ कुमारवरो,
सुमरिय जाई पुठो, रन्ना किं वच्छ एय ति २२७

તેના પાછળ હાથીપર ચડીને રાજા વગેરે ચાલ્યા, અને દરેક [illegible] શાએ રથ અને ઘોડાની ઠઠ જમીને ચાલવા લાગી ૨૨૩

એટલામા કુમારની જમણી આખ ફરકી એટલે તેણે કલ્યાણ સિ[illegible] ભવનમા એક કલ્યાણમય આકારવાળો મુનિ જોયો ૨૨૪

તે જોઇ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે આવુ રૂપ મે પૂર્વે જોયેલુ લ[illegible] છે, એમ ઇહાપોહ કરતા તે હાથીના ખાધ ઉપર મૂર્છિત થઈ ગયો ૨૨[illegible]

તેના પડખે બેઠેલા રામભદ્ર નામના મિત્રે તેને પડતા ધરી રાખ્યે[illegible] તેટલામા "શુ થયુ, શુ થયુ" એમ બોલતા રાજા વગેરે પણ ત્યા દો[illegible] આવ્યા ૨૨૬

પછી તેના શરીરપર ચદન મિશ્રિત પાણી તથા પવન નાખતા [illegible] શુદ્ધિમા આવ્યો, એટલે તેને જાતિ સ્મરણ જ્ઞાન પ્રાપ્ત થયુ. રાજાએ પૂછ[illegible] કે હે વત્સ, આમ કેમ બન્યુ ? ૨૨૭

(कुमारः)

ताय अइगहिर ममार, विलसिय दारुण इम एव,

(राजा)

को इत्थ अवसरो भत्र विलसिय चिंताइ ते वच्छ २७८

(कुमारः)

एसा कहा महती, ता ताय कहिंपि एगदेसमि,
उवविसह जेण एव, कहेमि सयल नियय चरिय. २७९

रन्नावि तहेव कए, कुमरो माहइ सुरिंददत्त भवा,
आरब्भ पिठकुक्कुड, वहजणिय किलेस भरनिरस २३०

नियवुत्तत्त जाइ, सुमरण पज्जतय तय सुणिउ,
भणइ निवाइजणो कह, विरसो जियवहविगप्पो वि २३१

કુમાર બોલ્યો—હે તાત, આ બધુ અતિ ગભીર ભયાનક વિલસિત છે

રાજા બોલ્યો—હે વત્સ, આ વેળાએ તારે ભયાનક વિલસિતની ચિતા કરવાની શી જરૂર છે? ૨૨૮

કુમાર બોલ્યો—હે તાત, આ બહુ મોટી વાત છે, માટે કોઈક એકાંત જગાએ બેસો કે જેથી હુ મારૂ સઘળુ ચરિત્ર કહી સભળાવુ ૨૨૯

રાજાએ તેમ કરતા કુમાર સુરેન્દ્રદત્તના ભવથી માડીને પિષ્ટમય કૂકડાના વધથી જે જે ક્લેશ થયા તે કહી બતાવ્યા ૨૩૦

આ રીતે જાતિસ્મરણ વના પર્યંત તેનો તે વૃત્તાત સાભળીને રાજા વગેરે જનો બોલ્યા કે હાય હાય! જીવ વધનો સકલ્પ માત્ર પણ કેવો ભયાનક છે? ૨૩૧

तो कयअजलिरधो, कुमरो ज्पइ पसीय मह ताय,
अणुमन्नसु चारित्त, तरेमि जेण भवसमुद्द २३२

पुत्त अइनेह मोहिय, मइ नरिंदो कहिंपि जा कुमर,
न विसज्जइ ता इमिणा, महुरसर विन्नविय मेय २३३

ससारो दुहहेऊ, दुक्खफलो दुसह दुक्खरुवो य,
नेहनियलेहि वद्धा, न चयति तहावि त जीवा २३४

जह न तरइ आरुहिउ, पके खुत्तो करी थल कहवि,
तह नेहपकखुत्तो, जीवो ना रुहइ धम्मथल २३५

तिल्ला मोस मलण, वध निप्पीलण च लोयमि,
जीवा तिल्ला य पिच्छह, पावति सिणेह पडिवद्धा २३६

पछी हाथ जोडी कुमार कहेवा लाग्यो के हे तात, मारापर प्रसा
करो अने मने चारित्र लेवानी रजा आपो के जेथी हु भवसमुद्र तरु २३

त्यारे पुत्रपर रहेला अति स्नेहथी मुझाई गएल मतिवाळो राज
कुमारने रजा आपता आचको खावा लाग्यो एटले कुमार मधुर स्वरे नीचे
मुजब वीनववा लाग्यो २३३

आ ससार दु खनो हेतु, दु खना फळवाळो अथवा तो दु स
दु खरूपज छे तेम छता स्नेहरूप निगडथी बधायला जीवो तेने छोडी श
कता नथी २३४

जेम हाथी कादवमा खूची रहावी किनारानी जमीनपर चडी शकते
नथी, तेम स्नेहरूप कादवमा खूचाई रहेल जीव धर्मरूप जमीनपर चडी
शकतो नथी २३५

तिलो जेम स्नेह (तेल) ना लीधे आ जगतमा कपाय छे, शोषाय
छे, मरडाय छे, बधाय छे अने पीलाय छे तेम जीवो पण स्नेह (प्रेम
ना लीधेज तेवा दु ख पामे छे २३६

दुरुज्झियमज्जाया, धम्मविरुद्ध च कुलविरुद्ध च,
किं मकज्ज ज जीवा, न कुणति मिणेह पडिवद्धा ॥ २३७

थेवोवि जाव नेहो, जीवाण ताव निव्वुइ कत्तो,
नेहक्खयमि पावइ, पिच्छ पईनीवि निव्वाण ॥ २३८

इय सोउ निवो जपइ, एव मिण किंतु वच्छ अइ सच्छ,
ईशाण रायधूया, एमा कह होहिहि वराई ॥ २३९

कुमरो भणइ इमा वि हु, साविज्जइ एम वइयरो ताय,
सोऊण इम मम्म, कयावि वुज्झिज्ज जिणधम्मे ॥ २४०

जुत्त इम ति रन्ना, पुरोहिओ सव्ववद्धणो नाम,
पठविओ तत्थे य, सव्व कहसु कुमरीए ॥ २४१

સ્નેહમા બધાયલા જીવો મર્યાદા મૂકી ધર્મ વિરૂદ્ધ તથા કુળ વિરૂદ્ધ અકાર્ય કરતા અટકતા નથી ૨૩૭

જ્યા સુધી જીવોના મનમા થોડો પણ સ્નેહ રહે ત્યા સુધી તેમને નિવૃત્તિ (શાંતિ) કેમ પ્રાપ્ત થાય? જુઓ દીવો પણ જ્યારે તના સ્નેહ (તેલ) પૂરૂ થઈ રહે છે ત્યારેજ નિર્વાણ (નાશ) પામે છે ૨૩૮

આવુ સાભળી રાજા બોલ્યો કે હે વત્સ બુદ્ધિશાળી, વત્સ, તુ કહે છે તે સત્યસાચુ છે, પણ આ ઈશાન રાજાની રાક પુત્રીના શા હાલ થશે? ૨૩૯

કુમાર બોલ્યો એણીને પણ આ વ્યતિકર સભળાવીએ, કારણ કે મ મ્યક્ રીતે આ વાત સાભળ્યાથી કદાચ એ પણ જિન ધર્મનો બોધ પામે ૨૪૦

सोविहु गतण स्वणेण, आगओ भणइ निवकुमारस्स,
मिद्धा मणोरहा किह, निवेण पुठो इमो आह २४२

देव इओ ह पत्तो, तत्थेव पभणिया मए कुमरी,
एगमणा हाउ खण, देवाएस सुणसु भद्दे २४३

नीरंगीपिहियमुही, कयजली चत्तआसणा सावि,
आइसमु त्ति भणती, पयपिया मे निवइपुत्ती २४४

इह इतस्स कुमारस्स, साहुदमण वसेण अज्जेव
जाय जाईसरण, सभरिय पुव्वभवन वग २४५

(तथाहि)

आसि विसालाइ निवो, मुग्दिदत्तो जसोहरा पुत्तो,
वुत्ते इत्तियमित्ते वि, झत्ति मुच्छगया कुमरी २४६

ત્યારે તે પુરોહિત ત્યા જઈ થોડીવારમા પાછો આવી રાજાને કહેવા લાગ્યો કે કુમારના મનોરથ સિદ્ધ થયા છે રાજાએ પૂછ્યુ કે શી રીતે? ત્યારે તે બોલ્યો –૨૪૨

હે દેવ, હુ ઇહાથી ત્યા જઇ કુમરીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્રે, ક્ષણભર એક ચિત્ત રાખીને રાજાનો આદેશ સાભળ ૨૪૩

ત્યારે તે સાડીથી મુખ ઢાકી હાથ જોડી આસન છોડી બોલી કે ખુશીથી ફરમાવો, એટલે મે તેને આવી રીતે કહ્યુ ૨૪૪

અહીં આવતા કુમારને સાધુના દર્શનના યોગે આજે હમણાજ જાતિસ્મરણ જ્ઞાન થતા તેને પોતાના નવ ભવ સાભર્યા છે ૨૪૫

તે આ રીતે કે (પહેલા ભવમા) વિશાળા નગરીમા તે યશોધરાનો સુરેદ્રદત્ત નામે પુત્ર હતો, આટલુ હુ બોલ્યો કે ઝટ કુમરી મૂર્છા પામી ૨૪૬

खण मित्तेण सचत्ता, चेयणा जंपिया मया एसा,
किमिय ति तीइ वुत्ता, जसोहरा भद्द इ चेव. २४७

ता कुमरेण व सव्वं कहिऊण जंपियं इम तीए,
वीराहेण अलं मे, जं रूच्चइ कुणउ तं कुमरो २४८

तं सुणिय आगओ ह एव कहिए पुरोहिएण निवो,
मठवइ लहु पुत्तं मणोरह नाम नियरज्जे २४९

कुमर जसोहर सामंत मंतिअंतेउरेण परियरिओ,
सिरिइंदभूइ गणहर, पासे दिक्खं पवज्जेइ. २५०

अह सो जसोहरमुणी, छज्जीवनिकाय पालणुज्जुत्तो,
दुद्धरतवचरणजलंत, जलणनिद्दड्डिय दुरियदुमो. २५१

गुरुपायपसाय विसुद्ध, सुद्ध सिद्धंत सारसव्वस्सो,
सव्वस्सोयविमुक्को, उक्कोस चरित्त सुपवित्तो २५२

થોડીવારમા તે શુદ્ધિમા આવી એટલે મે પૂછ્યુ કે, આ શુ બન્યુ ? ત્યારે તે બોલી કે હે ભદ્ર, યશોધન તે હુ પોતે છુ ૨૪૭

પછી કુમારની માતા તેણીએ બધી વાત કહીને એવુ કહ્યુ કે મારે પરણવુ નથી, કુમારને જે કરવુ હોય તે કરે ૨૪૮

તે સાભળીને હુ ઇહા આવ્યો છુ આ રીતે પુરોહિત કહેવાથી રાજાએ પોતાના મનોરથ નામના નાના પુત્રને રાજ્યપર સ્થાપ્યો ૨૪૯

બાદ રાજાએ કુમાર-યશોધર-સામંત-મંત્રિ-તથા રાણીઓની સાથે શ્રી ઇંદ્રભૂતિ ગણધરની પાસે દીક્ષા લીધી ૨૫૦

હવે તે યશોધર મુનિ ષટ્કાયના જીવોની રક્ષા કરવામા ઉદ્યુક્ત થઈ સાર તપરૂપ અગ્નિથી પાપરૂપ તરુને બાળવા લાગ્યો ૨૫૧

मपत्ताय रियपओ, पओमरहिओ हिओवएसेहिं,
नित्थारिय भवियजण, उप्पाडिय केवल नाण २५३

दुठठमन्पगई, उत्तरपगईण अठवन्नसय,
खविउ निठवियदुहो, पत्तो अयरामर ठाण २५४

विणयवई वि हु सव्व, जणगाईण कहेवि नियचरिय,
मगुद्धा पव्वइया, सुगईए भायण जाया २५५

एव दु खपरपरा मनुमत. सकल्पितस्यापि भो,
आरभेण यशोधरस्य सतत श्रुत्वा पुराजन्मसु,

दु:खध्वसकरी भवार्णवतरी सद्धर्मवासस्तुरी,
नित्य जीवदया हताखिलभया भ'पा विधत्ता क्षया. २५६

(इति यशो धर चरित समाप्त)

पछी आचार्य पद पामी ते प्रद्वेष रहितपणे हितोपदेश आपीने भव्य जनोने तारतो थको केवळज्ञान पाम्यो २५३

आ रीते कर्मनी आठ मूळ प्रकृति अने एकसोअठावन उत्तर प्रकृति खपावीने दु ख दूर करी ते अजरामर स्थान पाम्यो २५४

विनयवती पण पोताना पितादिकने पोतानु सघळु चरित्र कहीने प्रव्रजित थइ सुगतिए पहोंची २५५

आ रीते यशोधरने प्राणि हिसाना सकल्पमात्रथी पण केवी दु ख परपरा प्राप्त थइ ते साभळीने हे भव्यो ! तमे नित्य दु खनो ध्वस करनार-ससार समुद्रथी तारनार-सद्धर्मरूपी वस्त्रने वणनार-सर्व भयने भाजनार-अने अक्षय एवी जीवदया पाळ्या करो २५६

એ રીતે યશોધરનુ ચરિત્ર પુરૂં થયુ

એકાદશ ગુણ

उक्तो दयालु रिति दशमो गुणः, सम्प्रति मध्यस्थ सोमदृष्टि लक्षण मेकादश गुण मभिधित्सु राह,—

દયાળુપણારૂપ દશમો ગુણ કહ્યો, હવે મધ્યસ્થ સોમદૃષ્ટિપણારૂપ અગીઆરમા ગુણને કહેવા ઇચ્છતા થકા કહે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

मज्झत्थ सोमदिट्ठी-
धम्मवियार जहट्ठिय सुणइ,
कुणइ गुण सपओगं-
दोसे दूर परिच्चयइ १८

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિવાળો પુરૂષ ખરા ધર્મ વિચારને સાભળી શકે છે, અને ગુણોના સાથે જોડાઇ દોષોને દૂર તજી શકે છે. १८

(ટીકા.)

मध्यस्था कचिद् दर्शने पक्षपातविकला-सौम्याच प्रद्वेपाभावादृष्टि दर्शन यस्य स मध्यस्थ सौम्यदृष्टि.-सर्वत्रा रक्तद्विष्ट इत्यर्थः,

મધ્યસ્થ એટલે કોઈ પણ દર્શનમા પક્ષપાત રહિત અને પ્રદ્વેષ નહિ હોવાથી સૌમ્ય એવી દૃષ્ટિ એટલે દેખવાની નજર જેની હોય તે મધ્યસ્થ

धर्मविचार नानापापड मडली मडपोप निहित धर्मपण्य स्वरूप य
वस्थित सगुण निर्गुणाल्पवहुगुणतया व्यवस्थित कनकपरीक्षानिपुण वि
कनकाथि पुरुपवत् पुणति बु पते.

(तेवो पुरुप) धर्म विचारने एटले के अनेक पाखंडिओ
णीओना मडपमा उपस्थित थएल धर्मरुपी मालना स्वरुपने यथावस्थित
एटले के सगुणने सगुणपणे, निर्गुणने निर्गुणपणे, अल्पगुणने अल्पगुण
अने बहुगुणने बहुगुणपणे–सोनानी परीक्षामा कुशळ कोई खरा सो
ग्रहण करनार पुरुषनी माफक ओळखी कहाडे छे

अतएव करोति विदधाति गुणसप्रयोग-गुणै ज्ञानादिभि मह सब
दोपान् प्रतिपक्ष भूतान 'दूर ति' दूरेण परित्यजति परिहरति, सोम
ब्राह्मणवत्

एथीज करीने (तेवो पुरुष) गुण सप्रयोग एटले ज्ञानादिक गुणे
साथे सबध करे छे एटले पाळे छे (तेमज) तेना प्रतिपक्ष भूत दो
दूरथी परित्यजे छे एटले परिहरे छे, सोमवसु ब्राह्मणना माफक

तत्कथा चैव

कोसवी अत्थि पुरी, पभूयपव्वा सुउच्छुलठि व्व
आजम्म अइ दरिद्दो, सोमवसू तत्थ वरविप्पो १

सोमवसुनी कथा आ प्रमाणे छे

जेम सेलडीमा अनेक पर्व (गांठो होय छे, तेम अनेक पर्व प
पीवाना स्थळ) वाळी कोशाम्बी नामे नगरी हती, तेमा जन्मथी अतिद
सोमवसु नामे एक मोहोटो विप्र हतो १

जं जं करेइ कम्मं, तं तं सयलंपि होइ से विहलं,
ता उव्विग्गो धणिय, जाओ धम्मुम्मुहो किंचि २

सो धम्मसत्थपाढेण, धम्मसालाइ अन्नदियहंमि,
सिस्साण कहिज्जतं, धम्मफलं इय निसामेइ ३

गिरिसिहर तुरगा दंतिणो भूरिदाणा—
जियजलहि तरगा वाउवेगा तुरगा,
रहवर भडकोडी लच्छि विच्छड्डसारा—
नगर निगममाई हुति रम्मा जियाण ४

अमरनियरपुज्जंवासवत्तं पवित्तं, सयलभरहरज्जं भरिभोगेहि सज्जं,
हलहरनिरइत्तं जं इह केसवत्तं, कयभुवणचमक्कं धम्मलीलाइयं तं ५

रहस वसनमंतु हाम देविंद विंद—
प्पणय मसमसुक्खं जं च तित्थाहिवत्तं,
अवर मवि पसत्थं पाणिणो जं लहं ते—
त मिह फल मसेसं धम्म कप्प द्दुमस्स ६

તે જે જે કામ કરતો તે તે બધુ નિષ્ફળ થતુ, તેથી તે ઉદ્વિગ્ન થઈ ધર્મથી કઈક આસ્થાહીન થવા માડયો ૨

હવે તે એક દિવસે ધર્મશાળામા ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠ કે પોતાના વિદ્યાર્થિઓને કહેવા માડેલુ નીચે મુજબનુ ધર્મ ફળ સાભળવા લાગ્યો ૩

પર્વતના ટોચ જેવડા ઉચા મદઝરતા હાથીઓ, દરિયાના તરગોને જીતનાર પવનવેગી ઘોડા ઉત્તમ રથો, કોટિ સખ્ય સુભટો, અને લક્ષ્મીથી આબાદ નગર ગામ વગેરે તમામ વસ્તુ જીવોને ધર્મથી મળે છે ૪

દેવગણને પૂજનીય એવુ પવિત્ર ઇદ્રપણ, ઘણા ભોગ સુખવાળુ ચક્રવર્ત્તિ રાજ્ય, બળદેવપણુ, વાસુદેવપણુ–ઇત્યાદિક જગતને ચમત્કારક પદવીઓ બધી ધર્મની લીલા છે ૫

મહા સુખમય તીર્થંકરપણુ તથા બીજુ પણ સઘળુ પ્રશસ્તપણુ જે પ્રાણિઓ મેળવી શકે છે તે બધુ ધર્મરૂપ કલ્પવૃક્ષનુ ફળ જાણવુ ૬

त मोउ जपइ दिओ सच्च मिण किंतु कहमु पसिऊण,
कस्स मयासे एसो, धम्मो मे गिण्हियव्वुत्ति. ७

सो पडिभणेइ मिट्ठ, भुजेयव्व सुह च सोयव्व,
लोयप्पिओ य अप्पा, कायव्वो इय पए तिन्नि ८-

जो सम्म अवबुज्झइ, अणुचिटइ तस्स पायमलमि,
गिण्हिज्ज तुम धम्म भद्दपय भद्द लहु लहिसि ९

को पुण एसि अत्थुत्ति, पुच्छिओ कहइ धम्मपाढी वि,
भो भद्द विमलमइणो, परमत्थ एस बुझति १०

अह सुद्धधम्म हेउ, दसणिणो बहुविहेवि पुच्छतो,
एगमि सन्निवेसे, समागओ भिक्खवेलाए ११

તે સાભળીને સોમવસુ બોલ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ મહેરબાનીની રાહે મને જણાવો કે મારે એ ધર્મ કોના પાસેથી લેવો? ૭

ત્યારે તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠક બોલ્યો કે "મીઠુ ખાવુ, સુખે સુવુ, અને પોતાને લોકપ્રિય કરવો" એ ત્રણ પદને જે બરોબર જાણતો અને પાળતો હોય, તેના પાસેથી તારે ધર્મ લેવો કે જેથી હે ભદ્ર! તુ જલદી ભદ્રપદ પામીશ ૮-૯

તે ધર્મ શાસ્ત્ર પાઠકને તેણે પૂછયુ કે એ પદોનો અર્થ શો? ત્યારે તેણે કહ્યુ કે એનો પરમાર્થ તો જે નિર્મળ બુદ્ધિવાળા હોય તે જાણે ૧૦

હવે શુદ્ધ ધર્મના માટે અનેક દર્શનિઓને તે પૂછતો પૂછતો એક ગામમા ભિક્ષાની વેળાએ આવી પહોચ્યો ૧૧

ओयरिओ मढियाए, एगस्स व्वत्तलिंगधारिस्स,
होसु अतिहि त्ति त ठविय, अप्पणा सो गओ भिक्ख १२

गहिउ खणेण भिक्ख, सो पत्तो तो दुवेवि ते भुत्ता,
समयमि धम्मतत्त, दिएण पुठो कहइ लिंगी १३

भद्द इह सोमगुरुणो, अम्हे जससुजस नामया सीसा,
उवइठ णे तत्त, मिठ भुत्तव्व मिच्चाइ १४

नय अत्थो परिकहिओ, अचिरेण गओ गुरुय परलोय,
तो ह नियबुद्धीए, इय आराहेमि गुरुवयण १५

मतोसहमाईहिं, विहिओ मे लोगवल्लहो अप्पा,
पावेमि मिठ मन्न, इह मढियाए सुवेमि सुह १६

ત્યા તે એક અવ્યક્ત લિંગધારિની મઢીમા ઊતર્યા, તેણે તેનો અતિથિ તરીકે સ્વીકાર કર્યો અને પછી તે ભિખ માગવા ગયો ૧૨

તે ભીખ લઇને ક્ષણવારમા પાછો આવ્યો પછી બે જણે તે ખાધુ, બાદ નવરાશની વેળાએ તે બ્રાહ્મણે તે લિંગીને ધર્મનુ તત્વ પૂછ્યુ ૧૩

લિંગી બોલ્યો કે હે ભદ્ર, સોમ નામના ગુરૂના અમે યશ અને સુયશ નામે બે ચેલા છીયે ગુરૂએ અમને "મીઠુ ખાવુ" ઇત્યાદિ તત્વ ઉપદેશ્યુ છે ૧૪

પણ તેનો અર્થ નહિ કહેતા ગુરૂ પરલોકગામી થયા છે, તેથી હુ મારી બુદ્ધિએ આ રીતે ગુરૂવચન આરાધુ છુ ૧૫

મત્ર અને ઓષધો બતાવવાથી હુ લોકપ્રિય થયો છુ, તેથી મને મિષ્ટાન્ન મળે છે, અને આ મઢીમા સુખે સુઉ છુ ૧૬

अह चिंतइ सोमवसू, अहो इमो गुरुवइठतत्तस्स,
समइचयइ ज गुरुणो, मिप्पाओ सभहुइ नेव १७

(तथाहि)

मतोसहिपमुहेहि, जायइ जीवाण घायण नूण,
तो लोगपिओ अप्पा, कह परमत्थेण इह होइ १८

पाएण मिठ मन्न, जणेइ जीवाण गाढरसगिद्धि,
तत्तो भवपरिवुढी, ता परमत्थेण कडुय मिण १९

हिमधामधाम निम्मल, सीलाण रिसीण विजियकरणाण,
पगतवामवद्धा, नणु मुहसिज्जा वि पडिसिद्धा २०

(तथा चोक्त.)

मृखशय्या मन वस्त्र, ताम्बूल स्नानमडन,
दंतकाष्ट सुगध च, ब्रह्मचर्यस्य दूषण २१

त्यारे सोमवसु विचारवा लाग्यो के अरे आ तो गुरुए कहेला त-
त्वनो बाहेरनो अर्थज समजेलो लागे छे, पण गुरुनो अभिप्राय एम होय
ज नहि १७

केमके मत्र अने औषध वगेरेमा तो नियमा अनेक जीवोनो घात
थाय छे, तो पछी परमार्थ आ मा लोकप्रिय थयो केम गणाय? १८

वळी मीठु अन्न तो प्राये जीवोने आकरी रस गृद्धि कराये छे, अने
तेथी तो ससार वधी पडे तेथी परमार्थे ते कडवुज छे १९

तेमज चद्रमाना प्रकाश जेवा निर्मळ शीळने धारण करनार अने
इद्रियोने वशमा राखनार ऋषिओने एक सुनमे थिर नहीं सुखशय्या कर-
वानो प्रतिषेध करेल छे २०

जे माटे कहेलु छे के

सुवाळी शय्या, सुवाळु आसन, सुवाळा वस्त्रो, ताम्बूल, स्नान,
शणगार, दातण, अने सुगध ए ब्रह्मचर्यना दूषनार छे २१

इय चिंतिऊण तेण, पुठो लिंगी क्हेमु भद तुह,
गुरुभाया कत्थ स आह, अमुगगामम्मि निवसेइ २२

बीयदिणे सोमवसू, तत्थेव गओ ठिओ य सुजसमढे,
भुत्ता दुवेवि गेहे इक्कस्स महिद्धिसिठस्स २३

पुठो य तेण तत्त, सुजसो कहिऊण पुव्ववुत्तत्त,
भणइ इगतर महय, जिमेमि मह होइ तो मिठ २४

झाणज्झयणपसत्तो, जत्थव तत्थव सुह सुवामि त्ति,
लोयप्पिओ निरीहु त्ति, एव पकरेमि गुरुवयण २५

त सुणिय दिओ चिंतइ, चारुतरो एस किंतु गुरुवयणं
अइ गभीर को नणु, जाणइ गुरयाण भिप्पाय २६

એમ ચિતવીને તેણે લિંગીને પૂછ્યુ કે હે ભદ્ર, તારો ગુરૂ ભાઇ કયા છે તે કહે, ત્યારે તે બોલ્યો કે તે અમુક ગામમા રહે છે ૨૨

બીજા દિવસે સોમવસુ ત્યા પહોચ્યો અને સુયશના મઠમા ઉતર્યો, પછી બન્ને જણા એક મહર્દ્ધિક શેઠના ઘરે જમ્યા ૨૩

પછી તેણે સુયશને તત્વ પૂછતા તેણે પૂર્વનો વૃત્તાત કહી સભળાવી કહ્યુ કે હુ એકાતરે જમુ છુ તેથી તે મને મીઠુ લાગે છે ૨૪

ધ્યાન અને અધ્યયનમા પ્રસક્ત રહી જ્યા ત્યા સુખે સુઈ જાઉ છુ, અને નિરીહ રહેવાથી લોકપ્રિય રહ્યો છુ, એમ ગુરૂવચન પાળુ છુ ૨૫

તે સાભળીને બ્રાહ્મણ વિચારવા લાગ્યો કે, પહેલા કરતા આ સારો છે, છતા ગુરૂ વચન હજી અતિ ગભીર લાગે છે, માટે તેનો અભિપ્રાય કોણ જાણી શકે? ૨૬

कहवि वईइ इमीए, सुद्ध अत्थ अह मुणिस्सामि,
इय चिता सतत्तो, सपत्तो पाडलि पुरमि २७

सत्थपरमत्थ वित्थार, नेरणो जइण समय कुसलस्स,
विबुहस्स तिलोयण नामगस्स गिह मेस सपत्तो २८

पविसतो य निरुद्धो, जा अणवसरु त्ति दारवीलेण,
दतवण कुसुमहत्थो, ता एगो किकरो पत्तो. २९

मग्गिज्जतो वि अदाउ, दतवण माइ सो गओ मज्झे,
निस्सरिय खणेण अमग्गिओ वि त दाउ मारद्धो ३०

एस न दिंतो पुव्वि, कि मिण्हि देइ त्ति सोमवसु पुठो,
पभणइ चित्ती पढम, पहुणो दिन्ने हवइ भत्ती ३१

છતા કોઈ પણ ઉપાયે આ વાણીનો શુદ્ધ અર્થ જાણવો જોઇયે એમ ચિતાથી તપતો થકો તે પાટલિ પુત્ર નગરમા આવ્યો ૨૭

ત્યા શાસ્ત્રના પરમાર્થને જાણનાર, જૈન સિદ્ધાતમા કુશળ ત્રિલોચન નામના પડિતના ઘરે તે આવી ચડયો ૨૮

તેને ઘરમા પેસતા દ્વારપાળે અવસર ન હોવાનુ કહીને અટકાવ્યો એટલામા દાતણ અને ફૂલ લઇ એક ચાકર આવી પહોચ્યો ૨૯

ત્યારે સોમવસુએ દાતણ માગતા પણ તે તેને નહિ આપતા અદર ગયો-બાદ તરત બાહેર નીકળીને વગર માગ્યે તે દેવા લાગ્યો ૩૦

સોમવસુએ પૂછ્યુ કે પહેલા નહિ દેતો હતો અને હવે કેમ આપે છે? ત્યારે તે છડીદાર બોલ્યો કે પહેલા સ્વામિને આપ્યાથી ભક્તિ ગણાય ૩૧

इहरा वन्ना तस्स उ, उद्धरिय सेमयाण मेसे व,
इत्तो य दोहि पुरिसेहि, मग्गिय तत्थ आयमण ३२

एगाए तरुणीए, दिन्न त वालुगाइ एगस्स,
बीयस्स दीहउडग उल्केण दिएण तओ ३३

पुठो भणइ दुवारी, भो भद्द इमीइ पढमओ भत्ता,
बीओ उण परपुरिसो, ता एव चेव उचिय ति ३४

इत्थतरमि बहुभट्ट, चट्ट पयडिज्जमाणमइ विहवा,
वर सिविय आरुढा, तत्थेगा आगया तरुणी, ३५

का एसा किं एव, समेइ इय पुच्छिए पुणो तेण,
दोवारिएण भणिय, पडियसूया इमा भद्द ३६

એમ નહિ કરિએ તો તેની અવજ્ઞા થાય, માટે જે બાકી રહે તે શેષ જનોને શેષા માફક આપવુ જોઇએ એટલામા ત્યા બે જણે આચમન માગ્યુ ૩૨

ત્યારે એક તરૂણ સ્ત્રીએ એક જણને ઝારીમા ભરીને આપ્યુ અને બીજાને લાબી લાકડીમા બાંધેલ ઉલીચણા વતી આપ્યુ ૩૩

ત્યારે નોમવસુએ દ્વારપાળને તેનુ કારણ પુછતા તે બોલ્યો કે હે ભદ્ર, પહેલો એનો ભર્ત્તા છે, અને બીજો પરપુરૂષ છે, માટે એમજ આપવુ વાજબી છે ૩૪

એટલામા ત્યા ઘણા ભાટ ચારણોથી વખણાતી બુદ્ધિવાળી ઉત્તમ શિબિકાપર ચડીને એક તરૂણ કુમારી આવી ૩૫

નોમવસુએ પુછ્યુ કે આ કોણ છે અને આમ કેમ આવેછે? ત્યારે દ્વારપાળ બોલ્યો કે, હે ભદ્ર! આ પડીતજીની પુત્રી છે ૩૬

गयउलमि ममस्सा, पयपूरण पत्त गस्य सम्माणा,
सगिह ममेइ एव, सरम्मई नाम विक्खाया ३७

कह पूरिय इमीए, पय ति डिय पुच्छिओ भणइ रित्ती

(तेन शुद्धेन शुद्ध्यति)

अवलविय पय मिम, रन्ना इय पूरिय मिमीए ३८

(नद्यथा)

यत्सर्व व्यापक चित्त, मलिन दोषरेणुभिः,
सद्विवेकाम्बुसपर्कात् तेन शुद्धेन शुद्ध्यति. ३९

अह सा गिह पविठा, जणगेण भिनदिया तओ विप्पो,
चिंतइ इस्स सयलो, परिवारोत्ति हु अहो विबुहो. ४०

लद्धावसरो य गओ, पणओ य तिलोयणस्स पयकमल,
विन्नवइ विबुहपुगव, वयगहण काउ मिच्छामि ४१

तेणी દરબારમા જઇ સમસ્યાના પદો પૂરી ભારે માન મેળવી પોતાને ઘરે આવી છે અને તેણીનુ સરસ્વતી એવુ નામ છે ૩૭

તેણીએ કયુ પદ પૂર્યું એમ તેણે પૂછતા દ્વારપાળ બોલ્યો કે, રાજાએ એ પદ પકડ્યુ હતુ કે ૩૮

તે પદ તેણીએ આ પ્રમાણે પૂર્યું:—

જે આ સર્વમા વ્યાપી રહેલુ ચિત્ત દોષ રૂપ રજથી મલિન થએલુ છે, તેને સદ્વિવેક રૂપ પાણીના સબધથી શુદ્ધ કરવામા આવે તો તે શુદ્ધ થવાથી શુદ્ધ થવાય છે ૩૯

હવે તે ઘરના પેઠી એટલે પિતાએ તેને અભિનદિત કરી, ત્યારે સોમવસુ વિચારવા લાગ્યો કે અહો આનો તમામ પરિવાર પણ સુશિક્ષિત દેખાય છે ૪૦

પછી અવસર પામી તે અહીં જઈ ત્રિલોચનના પગે લાગ્યો, અને વીનવવા લાગ્યો કે હે મહાપડિત હુ દીક્ષા લેવા ચાહુ છુ ૪૧

ता पसिय साहसु गुरु, कस्स सयासंमि इ गहेमि वय,
सो आह जो पयतिय, मिठ भुत्तव्व मिचाइ ४२

वक्खाणइ तह पालइ, तस्स सयासे गहेसु त दिक्ख,
तो जपइ सोमवसू, को पुण एएमि परमत्थो ४३

भणइ वुहोवि महायस, अकय मकारिय मकप्पिय मुद्ध,
महुयरवित्ती लद्ध, रागदोसेहि परिमुक ४४

मणिमतमूलओसह, पओग परिवज्जिय च आहार,
जो भुजइ सो इहय, परमत्थेण जिमइ मिठ ४५

ज मुद्ध आहार, भुजतो नखलु वधए कम्म,
कडुयविवाग तेण, एरिस मिह वुच्चए मिठ ४६

एयव्विवरीय पुण, भुजतो हिंसगु त्ति वधेइ,
असुह विवाग कम्म, तेण अमिठं जओ भणियं ४७

માટે પ્રમાદ કરી મને કહો કે કોની પાસે મારે દીક્ષા લેવી, ત્યારે તે બોલ્યો કે જે "મીઠુ ખાવુ" ઇત્યાદિ ત્રણ પદ બોલતો તથા પાળતો હોય તેની પાસે દીક્ષા લે ત્યારે સોમવસુ બોલ્યો કે એ પદોનો પરમાર્થ શો છે? ૪૨-૪૩

ત્યારે તે પંડીત બોલ્યો કે હે મહાયશ, જે પોતાના માટે પોતે નહિ કરેલુ, બીજા પાસેથી નહિ કરાવેલુ, તેમજ તેને ઉદ્દેશીને પણ નહિ કરવામા આવેલુ એવુ વિશુધ્ધ આહાર પાણી મણીમંત્ર મૂળ તથા ઔષધના પ્રયોગ કર્યા વિના મધુકરની વૃત્તિએ લઇ કરીને રાગ દ્વેષ રહિતપણે વાપરે તે આ જગતમા પરમાર્થે મીઠુ ખાવ છે ૪૪-૪૫

કેમકે શુધ્ધ આહારને ખાતો થકો તે આકરી કટુક વિપાકવાળાં કર્મ બાધતો નથી તેથી એ મીઠુ જાણવુ ૪૬

એથી વિપરીત જે ખાય તે હિંસક થવાથી અશુભ વિપાકવાળા કર્મ બાધે છે, માટે તે અમિષ્ટ ગણાય ૪૭

अजय भुजमाणो उ, पाण भूयाइ हिसइ,
नवई पावय क्रम्म, त से होइ कडुय फल ४८

जो मयलआहिमुक्को, सज्झाय ज्झाण सजमुज्जुत्ता
गुरुणन्नाए विहिणा, निसि सुवइ सुहेण सो सुयइ. ४९

धणधन्न सुवन्न हिग्न्न, रयण चउचरण पमुहदविणमि,
जो निच्च निप्पिवासो, लोयपिओ होइ सो चेव ५०

(यत.)

विश्वस्या पि स वल्लभो गुणगण स्त सश्रय स्त्यजह,
तेनेय समलकृता वसुमती तस्मे नम' सतत,
तस्माद् धन्य तप' समस्ति न पर स्तस्या नुगा कामधुक्,
तस्मिन्नाश्रयता यशासि दधते सतोषभाक् यः सदा ५१

अयतनाએ ખાતો થકો ઘણા પ્રાણ ભૂતની હિસા કરેછે, અને પાપ કર્મ બાંધેછે, કે જેથી તેના કડુઆ ફળ મળેછે ४८

હવે જે મકળ માનસિક ચિતાઓ છોડી સા ધ્યાન અને સયમમા ઉદ્યુક્ત રહી ગુરુની અનુજ્ઞાની વિધિએ કરીને ાતે સુએ તે સુખે સુવેછે ४૯

તેમજ જે ધન, ધાન્ય, સોના-રૂપા- રત્ન-ચતુષ્પદ વગેરે તમામ દ્રવ્યમા હમેશા નિસ્પૃહ રહે તેજ લોકપ્રિય થાયછે ૫૦

જે માટે કહેલુ છે કે

" જે સદા સતોષી હોયછે, તે જગતમાત્રને પ્રિય રહે છે, તેને હમેશા ગુણો વળગી રહે છે, તેના વડે આ પૃથ્વી અલકૃત બનેછે, તેના તરફ હમેશ નમસ્કાર થાઓ, તેનાથી બીજો કોઈ ધન્યતમ નથી, તેની પીછે કામધેનુ ઉભી રહે છે, અને તેમા સઘળા યશો આશ્રય લે છે ૫૧

एयं निसामिऊण, तिलोयण पइ भणेइ सोमवसू,
परमत्थवत्थु पयडण, निउणस्स नमो सया तुज्झ ५२

पभणइ तहोवि सो भद्द, तं सिद्धं नो सुलक्खणो तं सि,
अवितहधम्मवियारं, जो एवं नियसि मज्झत्थो ५३

अह पुच्छिऊण विदुहं, तग्गेहाओ विणिग्गओ एस
अइसुद्ध धम्म गुरुलाभ, लालसो नालसो जाव. ५४

पुव्वुत्त जुत्तिजुत्तं, आहारं फासुयं गवेसंते
जुगमित्त निहिय नयणे, जिणपयसमणे नियइ ताव. ५५

तो चिंतइ सो हिट्ठो, मज्झ पुण्णा मणोरहा सव्वे,
कप्पतरुणु व्व गुरुपाय, मगा जं इमे दिट्ठा ५६

तेसिं पिट्ठीइ गओ, आरामे वंदिउ सुघोस गुरुं,
पुट्ठो पयतिगअत्थो. कहिओ सूरीहिवि तहेव ५७

એ સાભળીને ત્રીલોચનને સોમવસુ કહેવા લાગ્યો કે હે પરમાર્થના જાણ તમને મારો નમસ્કાર છે ૫૨

ત્રિલોચન બોલ્યો કે હે ભદ્ર હુ એ કહુ છુ કે તુ સુલક્ષણ છે, કારણકે મધ્યસ્થ રહીને આ રીતે તુ ખરા ધર્મ વિચારને જોઇ શકે છે ૫૩

પછી સોમવસુ તે પંડિતની રજા લઇ તેના ઘરેથી નીકળીને અતિશુદ્ધ ધર્મવાળા ગુરુને મેળવવાની ઇચ્છા ધરી શોધ કરવા લાગ્યો ૫૪

તેવામા તેણે પૂર્વે કહેલ યુક્તિએ પ્રાસુક આહારને શોધતા યુગમાત્ર નાખેલી નજરે ચાલતા જૈન શ્રમણો જોયા ૫૫

ત્યારે તે હર્ષિત થઇ ચિંતવવા લાગ્યો કે મારા સર્વ મનોરથ પૂર્ણ થયા કેમકે કલ્પતરુના જેવા આ પૂજ્ય ગુરુઓ મે દીઠા ૫૬

તેમની પછે જઇ આરામમા આવી રહેલા સુઘોસ ગુરુને વાંદીને તેણે ત્રણ પદનો અર્થ પૂછ્યો ત્યારે તે આચાર્યે પણ તેમજ અર્થ કહ્યો. ૫૭

नाओ पढमपयत्थो, मुणिजण आहार गहणओ चेव,
सेसपय जाणणत्थ, तत्थेव ठिओ य सो रत्ति. ५८

आवस्सयाइ काउ, भणिउ पोरिसि मणुन्नविय सूरिं,
आगमविहिणा सुत्ता, मुणिणो गुम्णो पुणु ठित्ता ५९

उवउत्ता वेसमण, ज्झयण परियट्टिउ लहु पयट्टा,
चलियासणो कुबेरो, समागओ तत्थ तक्खेल ६०

त निसुणइ एगग्गो, झाण समित्तीइ नमिय गुरुचरणे,
जपेइ वरेसु वर, भणइ गुरु धम्मलाहो ते ६१

तो अइ हरिसियहियओ, भासुर दिप्पत कतरूवधरो,
नमिऊण गुरुपाए, पत्तो धणओ सय ठाण ६२

તેણે પહેલા પદનો અર્થ તો તે મુનિઓએ ગ્રહણ કરેલા આહારને જોઇનેજ તેણે જાણી લીધો હતો–પણ બાકીના પદ જાણવા સારૂ તે ત્યાંજ રાતવાનો રહ્યો ૫૮

ત્યારે આવશ્યકાદિક કરીને પોરિસી ભણી આચાર્યની રજા લઇ આગમની વિધિએ મુનિયો સૂતા, એટલામા આચાર્ય ઉઠયા ૫૯

તેમણે ઉપયુક્ત થઈ વૈશ્રમણ નામનુ અધ્યયન પરાવર્તન કરવા માડયુ એટલે કુબેર દેવતાનુ આસન ચળાયમાન થતા તત્કાળ તે ત્યા હાજર થયો. ૬૦

તે વૈશ્રમણ એકાગ્ર ચિત્તે તે અ યથન સાભળવા લાગ્યો બાદ ગુરૂએ ધ્યાન સમાપ્તિ કરતા તે ગુરુના ચરણે નમી કહેવા લાગ્યો કે જે જોઇયે તે માગો, ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે તને ધર્મનો લાભ થાઓ ૬૧

ત્યારે દેદીપ્યમાન મનોહર રૂપવાન્ તે કુબેર અતિહર્ષિત મનથી ગુરૂના પગે નમીને સ્વસ્થાને ગયો ૬૨

त दठु पहिठमणो, सोमवसू लद्ध सुद्ध धम्मवसू,
चिंतइ अहो भयवओ, तिजय पसिद्ध निरीहत्त ६३

साहिय नियवुत्तंतो, दिक्ख गिण्हइ सुघोस गुरु पासे,
मज्झत्थ सोमदिठी, कमेण जाओ सुगइभागी ६४

इत्येव सुचैस्तर बोधिलाभं, मुच्य फल सोमवसो विशिष्ट,
माध्यस्थ्य भाजं परिभाव्य भव्या, भव्येन भावेन तदेव धत्त ६५

(इति सोमवसु कथा समाप्ता)

તે જોઈને સોમવસુ ભારે હર્ષિત થઈ શુદ્ધ ધર્મ રૂપ ધનને પામ્યો તે મનમા ચિંતવવા લાગ્યો અહો આ ગુરૂ ભગવાનનુ ત્રણે જગતમા પ્રસિદ્ધ કેવુ નિરીહપણુ છે? ૬૩

પછી તેણે પોતાનો વૃતાત કહીને સુઘોષ ગુરૂના પાસે દીક્ષા લીધી એ રીતે તે મધ્યસ્થ અને સૌમ્ય દૃષ્ટિ રાખતો થકો અનુક્રમે સુગતિએ પહોંચ્યો ૬૪

આ રીતે સોમવસુને પ્રાપ્ત થએલુ બોધિ લાભ રૂપ ઉચામા ઉચુ ફળ વિચારી કરીને હે ભવ્યો તમે રૂડા ભાવે કરીને માધ્યસ્થ્ય ગુણ ધારણ કરો ૬૫

આ રીતે સોમવસુની કથા પૂર્ણ થઈ

દ્વાદશ ગુણ

उक्तो मध्यस्थ सोमदृष्टि रिति एकादशो गुणः, इदानीं द्वादश गुणरागिगुण माह ॥ छ ॥

મધ્યસ્થ સૌમ્ય દૃષ્ટિપણારૂપ અગ્યારમો ગુણ કહયો, હવે બારમો ગુણ રાગિપણારૂપ ગુણ કહે છે.—

(मूळ गाथा.)

गुणरागी गुणवंते-
बहु मन्नइ निग्गुणे उवेहेइ
गुण संगहे पवत्तइ-
संपत्तगुण न मइलेइ १९

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

ગુણ રાગી પુરૂષ ગુણવાન જનોનું બહુ માન કરે છે, નિર્ગુણિઓની ઉપેક્ષા કરે છે, ગુણનો સંગ્રહ કરવામાં પ્રવર્ત્તે છે, અને પામેલા ગુણને મેલા નથી કરતો ૧૯

(ટીકા)

गुणेषु धार्मिकलोकभाविषु रज्यती त्येवंशीलो गुणरागी—गुण भाजो यति श्रावकादीन् बहुमन्यते मनः प्रीतिभाजनं करोति,

ધાર્મિક લોકમાં હોનારા ગુણોમાં જે હમેશાં રાજી રહેતો હોય તે ગુણરાગી ગણાય તેવો પુરૂષ ગુણવાન્ યતિ શ્રાવકાદિકને બહુ માન આપે છે એટલે કે તેમના તરફ પ્રીત ભર્યું મન રાખે છે

यथा—अहो धन्या एते, सुलब्धं मेतेषां मनुष्यजन्मे त्यादि.

તે આ રીતે કે (તે ચીંતવે છે કે) અહો એઓ ધન્ય છે, એમનું મનુષ્ય જન્મ સફળ થયું છે, વગેરે વગેરે

तर्हि निर्गुणा न्निंदती त्यापन्नं, यथा देवदत्तो दक्षिणेन चक्षुषा पश्यती त्युक्ते वामेन न पश्यती त्य वसीयते;

ત્યારે એ પરથી તો એમ આવ્યું કે નિર્ગુણિઓને નિંદે, કેમકે જ્યારે એમ કહેવામાં આવે કે દેવદત્ત જમણી આંખથી જોઈ શકેછે, ત્યારે ડાબીથી નથી જોઈ શકતો એમ સમજી જવાય છે

तथा चाहुरेकेः—

शत्रोरपि गुणा ग्राह्या–दोषा वाच्या गुरोरपि (इति)

જે માટે કેટલાએક કહ્યુ છે કેઃ—

શત્રુમા પણ ગુણો હોય તો તે કહી બતાવવા અને ગુરૂમા પણ દોષ હોય તો તે કહી દર્શાવવા

नचैत देवं, धार्मिकोचित मित्याह

પરતુ આમ કરવુ એ ધાર્મિક જનને ઉચિત નથી તેટલા ખાતર કહે છે —

निर्गुणा नुपेक्षते—असक्लिष्ट चित्ततया तेपामपि निंदा न करोति,

તેવો પુરૂષ નિર્ગુણીઓની ઉપેક્ષા કરેછે એટલે કે પોતે સ ક્લિષ્ટ ચિત્તવાળો નહિ હોવાથી તેમની પણ નિ દા નથી કરતો

यतः स एव मालोचयतिः—

संतो प्यसतोपि परस्य दोषा, नोक्ताः श्रुता वा गुण मावहंति,
वैराणि वक्तुः परिवर्द्धयति, श्रोतु श्च तत्वति परांकुबुद्धिं १

જે માટે તે એમ વિચારે છે કેઃ—

છતા કે અછતા પરાયા દોષ કહેતા કે સાભળતા કશો ગુણ પ્રાપ્ત થતો નથી, તેમને કહી બતાવતા વેરની વૃદ્ધિ થાય છે, અને સાભળતા કુબુદ્ધિ આવે છે ૧

तथा

कालंमि अणाईए, अणाइ दोसेहि वासिए जीवे,
ज पावियइ गुणो वि हु, त मन्नह भो महच्छरियं २

અનાદિકાળથી અનાદિ દોષોએ કરીને વાસિત થએલા આ જીવમા જો એકાદ ગુણ મળે તોપણ તે મહા આશ્ચર્ય માનવુ જોઇયે ૨

भूरिगुणा विरला च्चिय, एक्कगुणो वि हु जणो न सव्वत्थ,
निद्दोसाण वि भद्द, पमसिमो थोवदोसे वि ३

ઘણા ગુણવાળા તો વિરલાજ નીકળે–પણ એક એક ગુણવાળો પુરૂ
પણ બધા સ્થળે મળી શકતો નથી (છેવટે નિર્ગુણી છતા પણ) જે નિર્દો
હોય તેનુ પણ ભલુ થશો, અને છે લે જેઓ થોડા દોષવાળા છે તેમની પ
અમે પ્રશસા કરીયે છીયે ૩

इत्यादि ससार स्वरूप मालोचय न्नसौ निर्गुणानपि न निंदति, किं
पेक्षते मध्यस्थभावेना स्त इत्यर्थ.

ઉપરની રીતે સસાર સ્વરૂપ વિચારતો થકો ગુણરાગી પુરૂષ નિર્
ણોને પણ નિદતો નથી, કિંતુ ઉપેક્ષા ધરે છે અર્થાત્ તે તરફ મધ્યસ
ભાવે રહે છે

तथा गुणानां सग्रहे समुपादाने—प्रवर्त्तते यतते, समाप्त मंगीकृ
सम्यग् दर्शन विरत्यादिक न मलिनयति सातिचार करोति, पुरदर राजवद

,વળી ગુણોના સગ્રહ એટલે ગ્રહણ કરવામા પ્રવર્ત્તે છે એટલે યત
રાખે છે અને સપ્રાપ્ત થએલા એટલે અગીકાર કરેલા સમ્યકત્વ તથા વ્રત
દિકને મેલા નથી કરતો, એટલે કે તેમા અતિચાર નથી લગાવતો, પુરદ
રાજાની માફક

तच्चरित्त त्विद

अत्थि सयलाम रहिया, नयरी वाणारसी हरिपुरि व्व,
निद्दलिय सत्तुसेणो, तत्थ नरिंदो विजयसेणो १

પુરદર રાજાની કથા આ પ્રમાણે છે.

અમરાવતીના માફક સકળ અમર (દેવતાઓ)ને હિતકારી વારાણસી
નામે નગરી છે, ત્યા શત્રુના સૈન્યને ચૂરનાર વિજયસેન નામે રાજા હતો ૧

तस्सासि कमलमाला, सुकमलमाल व्व गुणजुया देवी,
पुत्तो पुरंदरो तह, पुरंदरो इव सुरवधरो. २

सो पगईए गुणराग, सगओ चगओ स सीलेण,
अणवरय से गिज्झइ, पुररमणीहिं गुणप्पसरो. ३

तस्स मइदाण पउरिम, वन्नणपउणो विमुकनियकिच्चो,
अभिरमइ विबुह मग्गण, सुहड जणो सयलनयरीए ४

त च तहा गुण भवण, सुणिउ दठु च तमि अणुरत्ता,
गाढ अन्ना निवइस्स, पणइणी मालई नाम ५

पेसेइ नियथाइ, उज्जाणगय भणेइ सा कुमर,
एगत काउ खण, मह वयणं सुणसु कारणिय ६

તેની કમળની માળા માફક ગુણવાળી કમલમાલા નામની સ્ત્રી હતી તેમનો ઇંદ્રમાફક સુંદર રૂપવાળો પુરંદર નામે પુત્ર હતો ૨

તે સ્વભાવે કરીનેજ ગુણો ઉપર રાગ ધરનાર અને સુશીલ હતો તેના ગુણો આખા નગરમાં નિરંતર ગવાતા હતા ૩

પંડિતો, માગણો, અને સુભટો પોતાનું કામ મૂકી તે કુમારની બુદ્ધિ, ઉદારતા, અને શાૈર્યના વખાણ કરતા થકા આખા નગરમાં ફરતા હતા ૪

તેને તેવો ગુણવાન સાંભળી તથા જોઇને રાજાની માલતી નામે રાણી તેનાપર અતિશય અનુરક્ત થઇ. ૫

તેણીએ પોતાની દૂતીને કુમાર પાસે મોકલાવી, તે ઉદ્યાનમાં રહેલા કુમારને આવી કહેવા લાગી કે જરાવાર એકાંતે પધારી મારૂં વચન સાંભળ ૬

कुमरेणवि तह विहिए, सा जपइ निवइणो हियय दइया,
माल्इनामा देवी, भवस्स गगेव सुपसिद्धा. ७

सा तुह दसण गुण सवण, पउण मयणुग्ग अग्गिसतत्ता,
सिच्चउ कुमर वराई, तुमए नियमगमजल्ण ८

त सुणिय चितइ इमो, अहह अहो मोह मोहिया जीवा,
इह परलोय विरुद्धे वि, कह मक्ज्जे पयटति. ९

इय सविसाओ चिंतिय, त धाइ भणइ नरवरगरुहो,
मज्झत्था होऊण, मह वयण सुणसु खण मेग १०

परनर मित्तेवि कुल गणाण जुत्तो न होइ अणुराओ,
जो पुण पुत्ते वि इमो, सो अइ दूर चि य विरुद्धो. ११

सुकुलुब्भवनारीओ, परपुरिस चित्त भित्तिलिहिय पि,
रविमडल व दट्ठु, दिट्ठिं पडिसहरति लहु १२

કુમારે તેમ કરતા તે બોલી કે જેમ મહાદેવને પાર્વતી પ્રિય છે, તેમ રાજાને પ્રિય માલતી નામે રાણી છે ૭

તે તને જોઇ અને તારા ગુણ સાભળી મોહિત થઇને કામાગ્નિથી જલે છે, માટે તે ગરીબ રાણીને તુ તારા નગમ જળથી સિચન કર ૮

તે સાભળીને આ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે હાય હાય, મોહથી મુઝાયલા જીવો આ લોક અને પરલોકથી વિરૂદ્ધ અકાર્યમા પણ જુંવો કેવી રીતે પ્રવર્ત્તે છે? ૯

એમ દિલગીરી લાથ ચિતવીને કુમાર તે દૂતીને કહેવા લાગ્યો કે સુકેશિ, તુ પણ ક્ષણવાર મધ્યસ્થ હોઇને મારૂ વચન સાભળ ૧૦

કુલીન સ્ત્રીને પર પુરૂષ માત્રમા પણ અનુરાગ કરવો અયુકત છે, તો પછી પુત્રમા અનુરાગ કરવો તે તો અતિશય વિરૂદ્ધ છે ૧૧

કુલીન સ્ત્રીઓ ચિત્રામણમા આલેખેલા પર પુરૂષને પણ જોઇને સૂર્યને જોતા જેમ પાછી દૃષ્ટિ ખેચે તેમ ઝટ તેનાથી દૃષ્ટિ ખેચી લેછે ૧૨

अविच्छिन्न भिन्न करचरण, नास मवि वाससयग परिमाण,
परपुरिस कुलनारी, आलवणाईहि वज्जेइ १३.

इय भणिय तेण धाई, विसज्जिया तीइ कहइ सा सव्व,
तहविहु अठायमाणी, सा पेसइ दूइ मन्नुन्न १४,

तत्तो विसन्नचित्तो, चिंतइ कुमरो हणेमि किं अप्प,
अहवा परघाओ विव, पडिसिद्धो अप्पघाओ वि. १५

जइय कहिज्जइ रन्नो, इमा वराई तओ विणस्सेइ,
ता देसंतरगमण, जुत्त मे सयल दोस हर. १६

इय वीमसिय हियए करकलिय कराल कालकरवालो,
नयरीओ निक्खतो, कुमरो जा जाइ किंपि भुव. १७

ता मिलिओ तस्से गो, दिओ भणइ कुमर हं गमिस्सामि,
सिरिसाहिब्भा विसइक, मडणे नदिपुरनयरे १८

કુલીન સ્ત્રી જેના કાન, હાથ, પગ, નાક કપાયલા હોય અને સો વર્ષનો વૃદ્ધ થયો તેવા પુરૂષના સઘાતે પણ આલાપ વગેરે વર્જે છે ૧૩

એમ કહીને તેણે દૂતીને પાછી મોકલાવી, તેણીએ આવી સઘળુ કહ્યુ, છતા તે સ્થિર નહિ થતા એક પછી એક દૂતીને મોકલવા લાગી ૧૪

ત્યારે ખેદ પામીને કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે શુ હવ હુ આત્મ ઘાત કરૂ કે કેમ? અથવા તો પરના ઘાતની માફક આત્મઘાત કરવાની પણ મનાઇ છે ૧૫

એ રાજાને કહુ તો આ બીચારી નાશ પામે-માટે બેહેતર છે કે મારે દેશાતરે ચાલી નીકળવુ, એમ કર્યાથી બધા દોષ નિવૃત્ત થશે ૧૬

એમ હૃદયમા વિચારીને હાથમા વિકરાળ કાળી તરવાર લઈ નગરીથી નીકળીને કુમાર થોડેક આગળ ચાલ્યો ૧૭

તેટલામા તેને એક બ્રાહ્મણ મળ્યો, તે બોલ્યો કે હે કુમાર, મારે સદર્ભદેશના મણગારરૂપ નદિપુર નગરમા જવુ છે ૧૮

कुमरोवि आह अह मवि, तत्थेव गमी अहो सुसत्थु त्ति,
इय वुत्तु दोवि चलिया, अग्गे मग्गे अणुव्विग्गा. १९

अह उरजुरिओ बहुसिल्ल, भल्ल दुल्लिय भिल्लसपजुओ,
पल्लिवई वज्जभुओ, इय भणिओ तेण निवतणओ २०

मा भणसि ज न कहिय, रे रे एस म्हि तुज्झ पिउ सत्तू,
तो खलभलिय विप्प, सठविउ भणइ कुमरो वि २१

ज पिउ रिउणो उचिय त बालो वि हु इमो जणो कुणउ,
करुणारसो जइ पर, किंपि खण नणु निवारेइ २२

इय सत्तियद्ध कुमरस्स, भणिय भावन्निऊण पल्लिवई,
फुरिय गुरुकोव विउज्, वरिसइ सर निसर धारा हिं २३

કુમાર બોલ્યો કે હું પણ ત્યાંજ ચાલુ છુ, માટે ઠીક સાથ મળ્યો, એમ કહીને બન્ને જણ આગળ માર્ગે હસતે મુખે ચાલ્યા ૧૯

એટલામા તેમને ભારે પથરા અને ભાલા ફેંકતા ભિલ્લોના ટોળાનો સરદાર વજ્રભુજ નામે પલ્લીપતિ (બારવટીઓ) મળ્યો તેણે રાજપુત્રને કહ્યું કે ૨૦

એમ ના કહીશ કે મે તને ઓળખાણ નથી આપી હુ તારા બાપનો કટ્ટો દુશ્મન છુ ત્યારે બ્રાહ્મણ ગભરાયો તેને ઠેકાણે પાડીને કુમાર બોલ્યો ૨૧

મારા બાપના દુશ્મન તરફ જે કરવુ ઉચિત હશે તે આ બાળક જન કરી બતાવવા તૈયાર છે, છતા તેને કરૂણા આવે છે તે ક્ષણભર તેને અટકાવે છે ૨૨

આવુ ચતુરાઈ ભર્યું કુમારનુ બોલવુ સાભળીને પલ્લીપતિ કોપિત થઈ તેના તરફ બાણોનો વરસાદ વરસાવવા મડ્યો. ૨૩

खरमारुयलहरी इव, विहलाविय असिलयाइ ताउ लहु,
कुमरो किरणपओगा, चडिऊण रहंपि चरडस्स २४

ताउ हियए पाय, कर करेण गहित्तु अह भणइ,
रे कत्थ हणामि तुम, स आह सरणागया जत्थ. २५

चिंतइ कुमरो इमिणा, वयणेण निवारए पहार मिमो,
सरणागयाण गरुया, जेण न पहरंति भणिय च. २६

नयणहीणहं दीणवयणह करचरण परिवज्जियइ,
बालवुड्ढवहुखतिमतह विससियह बाहियह,

रमणिसमणवणि सरण पत्तह दीणह दुहियह दुत्थियह,
जे निद्दया पहरंति आसत्तवि कुल सत्तमइ फुड पायालि नयति २७

તે બાણોને પ્રચંડ વાયરાની લેહેરો જેમ વિખેરે તેમ તરવાર વડે વિફળ કરીને કુમાર તે લુંટારાના રથપર લગામ પકડી ચડી ગયો. ૨૪

તેની છાતીપર પગ દઈ હાથો હાથ પકડીને કુમાર બોલ્યો કે બોલ હવે કયાં તને મારૂં ત્યારે તે બોલ્યો કે જ્યાં શરણાગત રહે ત્યાં. ૨૫

ત્યારે કુમાર ચિંતવવા લાગ્યો કે આ વચનથી આ મારી માગતો દીને છે, કારણ કે શરણાગતને મોહોટા માણસો મારતા નથી, જે માટે કહેલું છે કે (૨૬)

આંધળાને, દીનવચન બોલનારને, હાથે પગે કપાયેલને, બાળકને, બુઢ્ઢાને, ભારે ક્ષમાવાનને, વિશ્વાસીને, માંદાને, સ્ત્રીને, શ્રમણને, ઝખમી થએલાને, શરણાગતને, દીનને, દુખિયાને, દુસ્થિતને, જે નિર્દયી માણસો ઘા કરે તે સાત કુળ સૂધી સાતમી નારકીએ જાય. ૨૭

इय भाविय सो मुक्को, पल्लिवई विन्नवेइ कुमरवर,
तुह अम्हि किंकरो इ, तुह आयत्त सिर मज्झ. २८

इय सप्पणय भणिउ, वज्जभुओ इच्छिय गओ देस,
कुमरो वि दिएण सम, कमेण नदिउर मणुपत्तो २९

तत्थय बहिरुज्जाणे, वीसमइ इमो समाहणो जाव,
ताव वरलक्खणजुय, ससहर करधवल सिचयधर ३०

गुणगणजुत्त इत, कपि नर दट्ठु चिंतए कुमरो,
एयारिसा सुपुरिसा, नूण अरिहति पडिवत्तिं. ३१

तो अब्भुठिय दूराउ, पाय मवधारह त्ति जपेइ,
उववेसिउ सठाणे, कयजली विन्नवइ एव. ३२

सामि तुह दसणेण, जाय सफल ममागमण मित्थ,
जइ नाइरहस्स ता, पहुचरिय सोउ मिच्छामि ३३

એમ ચિતવીને તેણે પલ્લીપતિને મૂકી દીધો ત્યારે તે વીનવવા લાગ્યો કે હે કુમાર, હુ તારો કિકર છુ, અને મારૂ માથુ તારે સ્વાધીન છે ૨૮

એમ પ્રીતિપુર્વક કહીને વજ્રભુજ પોતાના ઇચ્છિત સ્થળે ગયો બાદ કુમાર બ્રાહ્મણની સાથે નદિપુર આવી પહોચ્યો ૨૯

ત્યા બાહેરના ઉદ્યાનમા તે બ્રાહ્મણના સાથે વીસામો ખાતો રહ્યો એ ટલામા તેણે એક ઉત્તમ લક્ષણવાન્ ચદ્રના કિરણ જેવા ધોળા વાળ ધરનાર ગુણશાળી કોઇક પુરૂષને આવતો દીઠો, ત્યારે તેણે વિચાર્યું કે આવા સુપુરૂષોની અવશ્ય પ્રતિપત્તિ કરવી જોઇયે ૩૦-૩૧

તેથી તે દૂરથી ઉઠીને પધારો પધારો એમ બોલી તેને આસનપર બેસાડી હાથ જોડી વીનવવા લાગ્યો ૩૨

હે સ્વામિ, તમારા દર્શનથી મારૂ ઇહા આવવુ હુ સફળ થયુ માનુ છુ માટે જો કહેવા યોગ્ય હોય તો તમારી ઓળખાણ આપો ૩૩

अह सो निवसुयविणया, वज्जियहियओ इमं पसाहेइ,
गरुयंपि रहस्सं तुह, कहियव्व किंपुण इय ति ३४

इह नाइ सुदूरे सिद्ध, कूडसेलंमि सिद्धबहुविज्जो,
भूयाणंदो नामेण, कुमर निवसामि ह सिद्धो ३५

मह अत्थि सारभूया, इक्का विज्जा अहाउय थोव,
नाऊण अप्पणो ह, चिंतिउ मेव समारद्धो ३६

पत्तस्स अभावाओ, विज्ज एय करेमि कह मिण्हि,
नय विज्जाए दाण, उचिय मपत्ते जओ भणिय. ३७

मरिज्ज सह विज्जाए, काले पत्ते वर विऊ,
अपत्त नेव वाइज्जा, पत्त तु न विमाणए ३८

त્યારે તે પુરૂષ રાજ કુમારના વિનયથી રીઝાઇને એવુ કહેવા લાગ્યો કે મહાન્ રહસ્ય હોય તે પણ તને કહેવામા વાધો નથી, તો પછી આ તે શી વાત છે? ૩૪

અહીંથી નજીકમા રહેલા સિદ્ધકૂટ પર્વતમા ઘણી વિદ્યાઓને સાધનાર હુ ભૂતાનંદ નામે સિદ્ધ પુરૂષ વસુ છુ ૩૫

મારી પાસે એક સારભૂત વિદ્યા છે, હવે મને મારૂ આયુષ્ય થોડુ જણાયાથી હુ એવા વિચારમા પડયો છુ કે ૩૬

પાત્ર મળ્યા વગર આ વિદ્યા હુ કોને આપુ? કેમકે અપાત્રમા વિદ્યા આપવી ઉચિત નથી ૩૭

જે માટે કહેલુ છે કે:—

વિદ્વાન્ પુરૂષે અવસર આવતા વિદ્યા સાથે લઈ મરવુ બેહેતર છે, પણ અપાત્રને વિદ્યા નહિ આપવી, તેમ પાત્રથી છુપાવવી નહિ ૩૮

इय चिंतिरस्स मज्झ, निरूइओ नीइ चेव विज्जाए,
गुणराग वस गुणगण रंजिओ तं चिय सुजोग त्ति ॥ ३९

ता तं नाह पिए तुह, समागआ गिण्ह भो महाभाग.
जेण भवामि सुहिओ जो हरियभरुव्व भारवहो ॥ ४०

एसा य महाविज्जा विहिणा समाहिया पइदिणंपि
उस्सीसयंमि ठावइ, कणयसहस्सं निरंतरं ॥ ४१

पायं विवाइ पभावा, संगामपराजयाइं नहु हुंति
इंदिय विसयाईयंपि, नज्जए वत्थुजायं च ॥ ४२

उल्लसिर विणयभर नमिर, मउलिकमलेण निवइतणएण,
सज्जाडियकरजुयलेण तस्स इय वयण मुल्लविय ॥ ४३

એમ ચિંતા કરતાં મને તેજ વિદ્યાએ જણાવ્યું છે કે ગુણાનુરાગ વગે ઉત્તમ ગુણોથી મંડિત રહેલ તુંજ ખાસ યોગ્ય છે ૩૯

તેથી તે તને આપવાને હું ઇહાં આવ્યો છું, માટે હે મહા ભાગ, તે લે, કે જેથી જેમ ભાર વહેનાર ભાર ઉતારી સુખી થાય તેમ હું પણ સુખી થાઉં ૪૦

આ મહા વિદ્યા વિધિએ સિદ્ધ કર્યાથી તે દરરોજ ઓશીકામાં હજાર સોના મ્હોર સ્થાપતી રહે છે ૪૧

વળી એના પ્રભાવથી પ્રાયે કરીને લડાઈમાં હાર નથી થતી, અને ઇંદ્રિયોથી ન જાણે એવી વસ્તુઓ પણ એનાથી જણાઈ શકે છે ૪૨

ત્યારે ઉછળતા વિનયથી મસ્તક કમળ નમાવી હાથ જોડી રાજકુમાર આ રીતે બોલ્યો ૪૩

गंभीरा उवसंता, निम्मल गुणरयण रोहण समाणा,
बुद्धिसमिद्धिसमेया, गुणिजणअणुराय परिकलिया ४४

परिभमिरभुवणकित्ती, परोवयारिक्कपाणमा गणिय,
पहु तुम्हारिसे य च्चिय जुग्गा एय स्स गहणस्स. ४५

बालाण मतुच्छमईण, सुद्धविन्नाणनाणरहियाण,
के अम्ह गुणा का अम्ह, जुग्गया इय मुविज्झाण ४६

किंतु गुरूएहि विहिया, पुरओ लहूणो वि हुंति कज्जकरा,
रविणा अग्ग विहिओ, अरुणो वि हणेइ तिमिरभर ४७

(तथा)

शाखामृगस्य शाखायाः, शाखां गन्तु पराक्रमः,
यत पुन स्तीर्यते भोधि, प्रभाव प्राभवो हि सः. ४८

ગંભીર, ઉપશાંત, નિર્મળ ગુણરૂપી રત્નના રોહિણાચળ સમાન, બુદ્ધિની સમૃદ્ધિવાળા ગુણિજનના ઉપર અનુરાગ રાખનાર, જગતમાં ચારે બાજુ પસરતી કીર્તિવાળા, અને પરોપકાર કરવામાંજ મજબૂત મન રાખનાર તમારા જેવા સત્પુરૂષોજ આ રત્નને યોગ્ય ગણાય ૪૪-૪૫

હું તો બાળ અને તુચ્છ મતિવાળો છું, મારામાં કશું ભારે જ્ઞાન વિજ્ઞાન નથી, માટે મારા ગુણ તે શા લેખામાં છે, અને મારી તે શી યોગ્યતા છે, એમ હું તો ખાતરી રાખું છું ૪૬

કિંતુ આપ જેવા મહાપુરૂષો મારા જેવા લઘુજનોને આગળ પડતા કરો તો અલબત કંઈ કાર્ય કરી શકે, જેમ સૂર્યે આગળ કરેલો અરૂણ પણ અંધકાર દૂર કરી શકે છે ૪૭

વાંદરાનો પરાક્રમ તે એટલોજ કે એક શાખાપરથી કુદી બીજી શાખાપર જઈ ચડે, બાકી દરિયો કૂદી જવું એ તો સ્વામિનોજ પ્રભાવ છે ૪૮

अह भणइ सिद्धपुरिसो, जुग्गुच्चिय त सि इय रहस्साणं,
गुणराओ जस्सि त्तिय, मित्तो विप्फुरइ चित्तमि. ४९

ज दूरे ते गुणिणो, गुणगण धवलिय असेसमहिवलया,
जेसिं गुणाणुराओ ति, तेवि विरला जओ भणियं ५०

नागुणी गुणिन वेत्ति, गुणी गुणिषु मत्सरी,
गुणी गुणानुरागी च, विरल सरलो जन' ५१

इय वुत्तु सबहुमाण, त विज्ज दाउ तस्स पभणेइ,
भद्द इह अडवीए, इगमास सुद्धबभग्गे ५२

अठउववाम पुव्व कसिण चउद्दसिनिसि इम विज्ज,
सम्म साहिज्ज तओ, अइउग्ग रमग्ग रगते ५३

रणिरमणि वलयरसणा, पयडिय अट्टहियकननियरत्रा,
ररसु वर ति भणती, सिज्झिस्सइ तुह इमा विज्जा ५४

હવે સિદ્ધ પુરૂષ બોલ્યો કે તુ આ રીતે બોલતો થકો રહસ્યને યોગ્યજ છે કે જેના ચિત્તમા આટલો બધો ગુણરાગ રહેલ છે ૪૯

કારણ કે ગુણના સમૂહથી તમામ પૃથ્વીને ધવલ કરનાર ગુણિ પુરૂષો તો દૂર રહો, પણ જેઓ ગુણના અનુરાગિ હોય તે પણ આ જગતમા વિરલા મળે છે ૫૦

જે માટે કહેલુ છે કે,

નિર્ગુણી હોય તે ગુણિને ઓળખતો નથી, અને ગુણી કહેવાય છે તે તે (ઘણે ભાગે) બીજા ગુણિઓ ઉપર મત્સર રાખતા દેખાય છે, માટે ગુણી અને ગુણના અનુરાગી એવા સરળ સ્વભાવી જનો તો બહુ વિરલાજ હોય છે ૫૧

એમ કહીને બહુ માનપૂર્વક તે તેને તે વિદ્યા આપીને કહેવા લાગ્યો કે હે ભદ્ર, આ અટવીમા એક માસ લગી શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય ધારી આઠ ઉપવાસ પૂર્વક કાળી ચૌદશની રાતે આ વિદ્યાને સાધવી, ત્યારે ભારે આકરા

ઉપસર્ગોના અતિ મણિકંકણ ખખડાવતી અને અતિ દેદીપ્યમાન કાંતિવાળું રૂપ ધારણ કરીને પ્રગટ થએલી આ વિદ્યા તને સિદ્ધ થઇ કહેશે કે વર માગ ૫૨-૫૩-૫૪

थिरकरणत्थ पच्छ वि, धरिज्ज बंभ मिगमास मिय वुत्तुं,
जा गमिही सो सिद्धो, तो विन्नत्तो कुमारेण. ५५

मह मित्तस्स इमस्स वि, दियस्स दिज्जउ इमा महाविज्जा,
कयजय भूयाणंदो, भूयाणंदो त्ति जपेइ ५६

भो कुमर एस विप्पो, मुहरो तुच्छो अवन्नवाई य,
गुणरागेण विमुक्को, विज्जाए नेव जुग्गो त्ति ५७

अगुणंमि नरे गुणराग वज्जिए गुणि अवन्नवाइंमि,
विज्जादाण सप्पे, दुद्धपयाण व दोसकर ५८

किंच अपत्ते निहिया, विज्जा तस्सेव कुणइ अवयारं,
विज्जादायग गुरुणो गरुय तह लाघवं जणइ ५९

ત્યારબાદ એને સ્થિર કરવા માટે ફરીને એક માસ લગી બ્રહ્મચર્ય પાળવુ, એમ કહીને તે સિદ્ધ જવા લાગ્યો તેટલામા કુમારે તેને વીનતી કરી ૫૫

મારા મિત્ર આ બ્રાહ્મણને પણ આ મહાવિદ્યા આપતા જાઓ, ત્યારે જગતના પ્રાણિઓને આનંદ કરનાર ભૂતાનંદ બોલ્યો ૫૬

હે કુમાર, આ બ્રાહ્મણ વાચાલ તુચ્છ અને નિંદાખોર છે, માટે ગુણના રાગે કરીને એ રહિત હોવાથી આ વિદ્યાને બિલકુલ યોગ્ય નથી ૫૭

કેમકે ગુણરાગ રહિત ગુણિના અવર્ણવાદ કરનાર નિર્ગુણિ માણસને વિદ્યા આપવી તે સપને દૂધ આપવા માફક દોષ વધારનાર થાય છે ૫૮

વળી અપાત્રમા આપેલી વિદ્યા તેને કશો ફાયદો ન કરતા ઉલટું નુકશાન કરે છે, તેમજ વિદ્યાદાયક ગુરૂની લઘુતા કરાવે છે ૫૯

(तथाहि)

जह आमघडे निहियं, नीरं लहु होइ मघडविणासाय,
तह अप्पाहार नरस्स होइ विज्जा अणत्थाय ६०

परिपूण्ण समयत्ते, दितो विज्ज गुरु वि पावइ,
बहुविहकिलेस भारं, जणापवायाइ होमे य ६१

भत्तिभर निब्भरेण, कुमरेण पुणावि पभणिए सिद्धो
दाऊण माहणस्स वि, विज्ज पत्तो मए ठाणे ६२

तो पुव्वोत्त विहिणा, कुमरेण पसाहिया महाविज्जा,
पयडी होउ पभणइ सिद्धा ह तुह मया भद्द ६३

किंतु न्हिओ कत्थ गओ इच्चाइ तए न चिंतियव्व पि,
कालेण फुडं होही, इय भणिय तिरोहिया देवी ६४

જેમ કાચા ઘડામા પાણી નાખતા તે જલદી તેનો નાશ કરે છે, તેમ તુચ્છ પાત્રમા આપેલી વિદ્યા તેનો અનર્થ કરે છે ૬૦

ચાળણી જેવા પાત્રના વિદ્યા આપતા ગુરુ કલેશ પામે છે અને લોકામા અપવાદ વગેરે થાય છે ૬૧

ત્યારે ભારે ભક્તિથી કુમારે કહીને તે જ માગણી કરતા તે સિધ્ધ પુરૂષ બ્રાહ્મણને પણ વિદ્યા આપીને સ્વસ્થાને ગયો ૬૨

પછી પૂર્વોક્ત વિધિથી કુમારે તે મહાવિદ્યા સાધી એટલે તે પ્રગટ થઈને કહેવા લાગી કે હે ભદ્ર, હુ તને ખરા સિધ્ધ થઈ છુ કિંતુ બ્રાહ્મણ ક્યા ગયો એમ તારે ચિતવવુ નહિ, તે વાત અનુક્રમે પોતે પ્રગટ થઈ રહેશે એમ કહી દેવી તિરોધાન થઈ ૬૩-૪

हा हा किं मे, जायति चिंतिरो कात तीइ विज्जाए,
पच्छामेव कुमरा, पत्तो नंदिउरमज्झंमि ९५

विज्जा विइन्न कामीयरण, बहु भोगचाग चलियस्स,
मतिसुएण सिरिनंदणेण जाया य स पीई ९६

अह तत्थ पुर सिरिगुत्त, राइणो महिगेहिणि रमती,
बंधुमइनाम धूया, हरिया केणावि अदिट्ठण ९७

तो तव्विरह राया, मुहु मुहु मुच्छए स्यइ बहुसो,
सयलो वि रायलोओ सपुरजणो आउलो जाओ ९८

त दट्ठु तिलयमती भणेइ सिरिनंदण नियं पुत्तं,
वच्छ नरनाह तणया, णयणोवाय वि चिंतेसु ९९

હાય હાય તને શુ થયુ હશે એમ વિચારતો કુમાર તે વિદ્યાની પશ્ચાત્સેવા (પાછલ કરવા યોગ્ય સેવા) કરીને નંદિપુરમાંહે આવ્યો. ૯૫

ત્યા વિદ્યાએ આપેલી સોનામહોરોથી ભારે ભોગ અને દાન કરતા કુમારની ત્યા રહેલા શ્રીનંદન નામના મંત્રિ કુમારની સાથે પ્રીતિ થઈ. ૯૬

હવે તે નગરમા શ્રી ગુપ્ત રાજાની મહેલપર રમતી બંધુમતી નામે પુત્રી કોઈક અદૃષ્ટ પુરૂષે હરણ કરી. ૯૭

તેથી તેના વિરહથી રાજા વારવાર મૂર્છા ખાઈ બહુ રડવા લાગ્યો, અને તમામ રાજલોક તથા નગરલોક આકુળ બની રહ્યા. ૯૮

તે જોઈને તિલકમંત્રી પોતાના શ્રીનંદન પુત્રને કહેવા લાગ્યો કે હે વત્સ, રાજપુત્રીને શોધી લાવવાનો ઉપાય વિચાર. ૯૯

नहि तुह बुद्धितरीए, विणा इमो वमणसागरो गम्ओ,
नित्थरिउ पारिज्जइ, तत्तो सिरिनन्दणो भणइ ७०

ताय तुममि त्रि सते, मह सिसुणो को णु बुद्धिअवयासो,
उइए सहस्स किरणे, रेहइ फुरिय न दीवस्स. ७१

तिलयसचिवो त्रि जपइ, नय एगतो इमो इह वच्छ,
ज पिउणो तणएहि, गुणाहिएहि न होयव्व ७२

(जओ)

जडसभवो त्रि चदो, पिच्छइ उज्जेयए तिहुअणपि,
पङ्कब्भवपि कमल, वहति अमरा वि सीसेण ७३

सिरिनदणो पयपइ, जइ एव तो तुहप्पभावेण,
नाओ मए उवाओ, एगो तीए समायणे ७४

જેમકે તારી બુધિરૂપ નાવ શિવાય આ મહાન કષ્ટસાગર તરી પાર ઊતરાય તેમ નથી, ત્યારે શ્રી નદન બોલ્યો ૭૦

હે પિતા, તમારા આગળ મુજ બાળકની બુધ્ધિનુ શુ ગજુ ગણાય? કેમકે સહસ્ર કિરણ (સૂર્ય) ના આગળ દીવાની શી પ્રભા પડે? ૭૧

ત્યારે તિલક મત્રી બોલ્યો કે હે વત્સ! એવુ કાંઈ ઈહા એકાત નથી કે બાપ કરતા પુત્ર અધિકગુણી નહિજ થાય ૭૨

જે માટે જુવો જળમાથી પેદા થએલો ચદ્ર આખા જગતને અજવાળુ આપે છે, તેમજ પકમાથી પેદા થએલા કમળને દેવતાઓ માથાપર રાખે છે ૭૩

શ્રીનદન બોલ્યો કે જો એમ છે તો તમારા પ્રતાપે તેણીને શોધી લાવવાનો એક ઉપાય હુ જાણુ છુ ૭૪

मेरु व्व थिरो चदु व्व सोमओ कुजरो व्व सोंडीरो,
भाणु व्व गुरुपयावो, गभीरो नीरनाहु व्व ७५

निवविजय सेण तणओ पुरदरो देस दसणवसेण
वाणारसीपुरीओ, भमीरो पत्तो इह अत्थि ७६

मह मित्त सो नज्जइ, विचिठिएहिं च सिद्धवरविज्जो,
वधुमई आणयणे, सत्तो जइ ताय सो चेव ७७

तो णुन्नाओ पिउणा, पत्तो सिरिनदणो कुमरपास,
अब्भत्थिऊण निउण, कुमर आणेइ निवमूले. ७८

विहिओ चिय पडिवत्तिं, तं भणइ निवो अहो पमाओ मे,
नियमित्त विजयसेणस्स, नदणो ज मिह पत्तो नि, ७९

नहु विन्नाओ संमाणिओ य नावि तो भणेइ वरकुमरो,
देव न युत्तु जुत्त, एव तुम्हं जओ भणिय. ८०

(તે ઉપાય એ છે કે) મેરૂ માફક સ્થિર, ચદ્ર માફક સૌમ્ય, હાથી માફક જોરાવર, સૂર્ય માફક ભારે પ્રતાપી અને સમુદ્ર માફક ગભીર એવો વિજયસેન રાજાનો પુરદર નામે કુમાર વારાણસી નગરીથી દેશાટન કરવાના મિષે ભમતો થકો ઇહા આવેલો છે તે મારો મિત્ર છે, અને તે તેના ચેષ્ટિત પ્રમાણે વિદ્યા સિદ્ધ લાગે છે, માટે બધુમતીને શોધી લાવવા તેજ સમર્થ છે ૭૫–૭૬–૭૭

ત્યારે તિલક મત્રીએ તે વાત કબૂલ રાખતા શ્રીનંદન તે કુમારની પાસે આવી તેને બરોબર વીનવીને તેને રાજા પાસે તેડી લાવ્યો ૭૮

તેનો યોગ્ય સત્કાર કરીને રાજા તેને કહેવા લાગ્યો કે અહો અમારી ભૂલ જુવો કે મારા મિત્ર વિજયસેનનો પુત્ર ઇહા આવી રહેલો છતા તેને અમે ઓળખી સન્માન આપી શક્યા નહિ ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે હે દેવ, એમ બોલોમા–કેમકે કહેલુ છે કે ૭૯–૮૦

गरुयाण समाणो, सुच्चिय जो माणसो पसाओ त्ति,
बहिपडिवत्तीओ पुण, मायावीणपि दीसति ८१

तत्तो भूसनाए, रन्ना सिरिनंदणो समाइठो,
त वुत्तत कहिउ, कुमर पइ जपए एव. ८२

धीरवर चितिउण, इत्थ उवाय करेसु त किंपि,
ज अम्हे मयलजणो, देवो य सुनिव्वुओ होइ ८३

परकज्ज करणसज्जो. कुमरो वि पवज्जिऊण त कज्ज,
पत्तो नियमि भवणे, विहिणा सुमरेइ त विज्ज ८४

सा पच्चक्खा भूया, पुठा कुमरेण कहसु निवधूया,
केण हरिय त्ति तओ, सा भणइ इह त्थि वेयड्डे ८५

गय समिद्धा भिहपुर, सामी विज्जाहरो मणिकिरीडो,
नंदीसरवर चलिओ, वधुमइ इह निएसी य. ८६

મોહોટા પુરૂષોના મનની મહેરબાની છે તેજ સન્માન છે, બાહેરની આગત સ્વાગત તો કપટીઓ પણ કરે છે ૮૧

ત્યારે આખના પાપણના ઈશારાથી રાજાએ સૂચિત કરાયલો શ્રીનંદન તે સઘળો વૃત્તાત જણાવીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૮૨

હે બુદ્ધિવાળા, તુ વિચાર કરીને આ બાબત કંઇ એવો ઉપાય કર કે જેથી અમે સર્વ જનો તથા રાજા નિશ્ચિત બનીયે ૮૩

ત્યારે પરકાજુ કુમાર તે વાત માન્ય કરીને પોતાના મુકામે આવી તે વિદ્યાને વિધિપૂર્વક સભારવા લાગ્યો ૮૪

તે વિદ્યા પ્રત્યક્ષ થઇ એટલે કુમાર તેને પૂછવા લાગ્યો કે રાજાની પુત્રી કોણે હરણ કરી છે? ત્યારે તે કહેવા લાગી કે અહીં વૈતાઢય પર્વતમાં ગધ સમૃદ્ધ નામના નગરનો સ્વામી મણિકિરીટ નામે વિદ્યાધર છે તે નદીશ્વર દ્વીપ તરફ જતો હતો તેવામા તેણે અહીં બધુમતીને જોઇ ૮૫-૮૬

मयणसरसल्लिओ सो, त चालु हरिय धवलकूडनगे,
पत्तो अह कुणमाणो, चिठइ वीवाहसामग्गि ८७

ता एय सुविमाण, आरोहसु जेण नेमि त तत्थ,
तेणवि तहचेव कए, नीओ कुमरो तहिं तीए ८८

दिठो य तत्थ खयरो, बधुमइ अझुपुन्न नयण जुय,
परिणयण पत्थतो य, हकिओ नररायसुएण ८९

रे रे सरेसु सत्थ, सुठु गविठ करेसु जियलोय,
अविदिन्नकन्नअवहरण, पवण सपइ विणठो सि ९०

त सोऊण खयरो, सभतो विम्हिया य रायसुया,
किमिय ति नियतेहि, दिठो अमरु व्व निवतणओ. ९१

नूण वधुमइए, कुढियत्ते कोवि आगओ एस,
इय चितिय करपगहिय, कोदडो खेयरो भणइ. ९२

તે જોઇને તેને કામ વ્યાપ્ત થતા તે તેને હરણ કરી ધવલકૂટ પર્વતપર લઇ ગયો છે અને ત્યા તેને પરણવાની તૈયારી કરતો રહેલ છે ૮૭

માટે આ વિમાનપર તુ ચડ જેથી હુ તને ત્યા લઇ જાઉં આ સાભળી કુમાર વિમાનપર ચડયો એટલે તેણીએ તેને ત્યા પહોચાડયો ૮૮

ત્યા તેણે આસુ પાડતી બધુમતીને પરણવા માટે પ્રાર્થના કરતો તે વિદ્યાધર જોયો એટલે તેણે તેને હાક મારી કે અરે અરે તુ શોધી તપાશી શસ્ત્ર ગ્રહણ કર કેમકે હે અણદીધેલી કન્યાને હરનાર, હવે તારો નાશ થનાર છે ૮૯–૯૦

તે સાભળીને વિદ્યાધર તથા રાજપુત્રી ચકિત થઈ જોવા લાગ્યો કે આ તે શુ થયુ એટલે તેમણે દેવ સમાન કુમારને જોયો ૯૧

વિદ્યાધરે વિચાર્યુ કે નક્કી આ કોઇક બધુમતીને ખેચવા માટે આવેલો લાગે છે, તેથી તે હાથમા ધનુષ્ય પકડીને બોલવા લાગ્યો ૯૨

रे बाल ओसर लहु, मा मह सरपसरजालिरजलणमि,
सलभु व्व देमु पप, तो हसिरो भणइ रायमुओ ९३

जो मुज्झइ कज्जेमु, त चिय बाल भणति समयविऊ,
त पुण तिहुयणपयड, बधुमई हरणओ तुज्झ ९४

किह तुह पहरेमि अह, निय दुच्चरिएहि चेव पहयस्स,
जइ पुण अग्वव्वगवो, अज्ज वि ता पहरमु तुमे व ९५

तो कोवदठ्ठठो, खयरो मुचेइ निसिय सरनियर,
विज्जा बलेण कुमरेण, त हय नियय बाणेहिं. ९६

एव खेयरमुक्, नीरत्थेण, हणेइ जलण थ,
सप्पत्थ गरुडत्थेण, वायवत्थेण मेहत्थ. ९७

अह मुक्को अयगोलो, खयरेण बहु फुलिंग सयभीमो,
चुण्णीकओ खणेण, पडिगोलेण निरमुएण ९८

અરે બાળ ઝટ હઠી જા, મારા બાણરૂપ ઝગતી અગ્નિમા પતગી આની માફક ઝપાપાત મ કર, ત્યારે રાજકુમાર હસતો થકો કહેવા લાગ્યો ૯૩

જે પુરૂષ કાર્ય કરવામા મુઝાય તેનેજ નીતિ નાનીઓ બાળ કહે છે, માટે બધુમતીને હરવાથી તુજ બાળ છે એ વાત ત્રણે જગત્મા પ્રકટ છે આ રીતે તારા દુશ્ચરિતથીજ તુ હણાયલો છે, તો તેનાપર હુ શો ઘા કરૂ છતા હજુ તુ ભારે ગવ રાખતો હોય તો તુજ પહેલો ઘા કર ૯૪-૯૫

ત્યારે કોપથી હોઠ કચકચાવીને વિદ્યાધર બાણો ફેકવા લાગ્યો, તેમને વિદ્યાના બળથી કુમારે પોતાના બાણોવડે પ્રતિહત કર્યા ૯૬

ત્યારે તેણે અગ્ન્યસ્ત્ર ફેકયુ તે કુમારે જળાસ્ત્રથી હણી નાખ્યુ, સર્પાસ્ત્રને ગરૂડાસ્ત્રથી હણ્યુ, તથા મેઘાસ્ત્રને પવનાસ્ત્રથી હણી નાખ્યુ ૯૭

ત્યારે વિદ્યાધરે અગ્નિના કણિયા વરશાવતો લોખડનો ગોળો ફેકયો તેનો કુમારે તેવાજ પ્રતિગોળાવડે ચકચૂર કર્યો ૯૮

इअ असम सुहडभाव, वधुमई पिच्छिरी निवसुयस्स,
विद्धा मयणेण सरेहिं, खेयरो पुण कुमारेण ९९

गाढप्पहार विहुरो, खयरो सहस त्ति निवडिओ धरणिं,
पवणाइणा पउणिय, निवपुत्तेण पुणो भणिय. १००

उठेसु सुह निण्हसु, धणु मतणुबलो हवेसु रणसज्जो,
काउरिस न्चिय जम्हा, न सठवते पुणो अप्प १०१

तो अणुवमसुहडत्तण, हयहियओ खेयरो भणइ कुमरं,
तुह किंकरु न्चिय अह, ज उचिय त समाइससु १०२

चिंतइ नरिंदधूया, सुहडा वुच्चति ति न्चिय जयमि,
जे थुव्वते एव, दप्पुद्धरवइरिवग्गेण. १०३

આ રીતે રાજકુમારનો ભારે પરાક્રમ જોઇને બધુમતી તેનાપર મોહિત થઇ કામથી વીંધાઇ અને વિદ્યાધરને કુમારે બાણોથી વીંધી નાખ્યો ૯૯

ત્યારે આકરા પ્રહારથી વિધુર બનીને વિદ્યાધર ઓચિંતો જમીનપર પડયો, એટલે રાજકુમાર તેનાપર પવન નાખી તેને હુશયાર કરીને કહેવા લાગ્યો ૧૦૦

(હે વિદ્યાધર) તુ ભારે બળવાન્ હોય તો ઊઠીને ધનુષ્ય પકડી લડવા તૈયાર થા કારણ કે કાપુરૂષ હોય તેજ પાછી પૂઠ કરે છે ૧૦૧

ત્યારે કુમારના અનુપમ શૌર્યથી આકર્ષિત થઇને વિદ્યાધર તેને કહેવા લાગ્યો કે હુ તારો કિંકર છુ, માટે જે ઉચિત હોય તે ફરમાવ ૧૦૨

(આ વખતે) રાજપુત્રી ચિંતવવા લાગી કે જગત્મા તેજ શૂરા કહેવાય છે જેઓ આવી રીતે ગર્વિષ્ટ વૈરિઓથી પણ વખાણ પામે છે ૧૦૩

पणया य निवइ चरणे, तेणवि अभिनंदिया पहिठेण,
सव्वो वन्नो सिट्ठो, खयरेण कुमरवुत्ततो ११०

अह हरिसपरवसेण, सूरनिवेण पुरंदरो तत्तो,
महुमइ पाणिगहणं, कराविओ गुरुविभूईए १११

वरपासायतलगओ, मणइच्छिय सयल विसयदुल्ललिओ,
दोगुंदगु व्व अमरो, कुमरो अक्कमइ बहुकाल ११२

अन्नदिणे जाव इमो, चिठइ भडकोडि संकुडत्थाणे,
करकलिय कणय दडेण, विन्निता ताव इय भणिओ ११३

देव तुह दंसणत्थी, बहि चिठइ चउरवयण नामनरो,
लहु मुचसु इय कुमरेणुत्तो स पवेसिओ तेण ११४

તેઓ આની રાજાના ચરણે નમ્યા એટલે રાજાએ હર્ષિત થઇ તેમનું અભિનંદન કર્યું, એટલે કુમારે રાજાને વિદ્યાધરનું બધું વૃત્તાંત કહ્યું ૧૧૦

ત્યારે સૂર રાજાએ ભારે હર્ષ પામીને ભારે ઠાઠમાઠથી પુરંદર કુમારને મધુમતી પરણાવી ૧૧૧

ત્યાં તે ઉત્તમ મેહેલના ટોચપર રહીને મન ઇચ્છિત બધા વિષય પામતો થકો દોગુંદક દેવની માફક કુમાર બહુ કાલ પસાર કરતો હવો ૧૧૨

એક દિવસે તે સેંકડો સુભટોથી ભરાયલા સભાસ્થાનમાં બેઠો હતો, તેવામાં સુવર્ણમય દંડને પકડનાર દ્વારપાલ તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૧૧૩

હે દેવ, તમારા દર્શનના અર્થે બાહેર એક ચતુરવદન નામે માણસ ઊભેલો છે ત્યારે કુમારે કહ્યું કે તેને જલદી અંદર મોકલો એટલે તેણે તેને અંદર આણ્યો ૧૧૪

तं निपजणयपहाणं, जाणिय अवगूहिउ च पुच्छेइ,
कुसलं अम्मापिउणो, एत्र चिय आह सो किंतु, ११५

तुह अइ दुस्सह विरहे, जं ते पिउणो दुहं अणुहवंति,
वाहजला विलनयणा, सव्वन्नू चेत्र तं मुणइ ११६

तं सुणिय विसन्नमणो, कुमरो पुच्छित्तु सूरनरनाहं,
बधुमईए सहिओ, हयगयरह सुहड परिकलिओ ११७

समुहआगय सिरिविजय, सेण निव विहिय गरूयपरितोसो,
अइसयविच्छड्डेण, इमो पविठो निय नयरिं ११८

कुमरो दइया सहिओ, पणओ अम्मापिऊण पयकमलं,
तेहिवि आसीवाएहिं, नंदिओ नंदिसहिएहिं. ११९

अह हरिसिय सयल जणस्स, निवइ तणयस्स दंसणत्थं व,
संपत्तो हेमंतो, फुडपयडिय कुंद कुसुमभरो. १२०

તેને પોતાના પિતાનો પ્રધાન જાણીને કુમારે તેને ભેટી કરીને મા-બાપની કુશળતા પૂછી એટલે તેણે તે જણાવી પણ તે બોલ્યો કે તારા વિરહથી તારા માબાપ આંસુઓથી આંખો ભરીને જે દુ:ખ ભોગવે છે તે તો સર્વજ્ઞ જાણે ૧૧૫-૧૧૬

તે સાભળીને દિલગીર થઈ કુમાર શૂર રાજાની રજા લઈ બધુમતી સાથે હાથી-ઘોડા-રથ અને પાયદલ લઇને (પોતાના નગર તરફ ચાલ્યો) ૧૧૭

વિજયસેન રાજાને તે ખબર મળતા તે ભારે પરિતોષ પામી સામે આવ્યો, બાદ મહાન્ આડબરથી કુમાર પોતાના નગરમા પેઠો ૧૧૮

પછી કુમાર પોતાની દયિતા સાથે માત પિતાના ચરણે નમ્યો એટલે તેમણે પણ મગળમય આશીષોથી તેને વધાવી લીધો ૧૧૯

હવે સકળ જનને હર્ષ આપનાર રાજકુમારના દર્શન કરવા માટેજ જાણે આવતો હોય તેમ કુદના ફૂલને પ્રગટાવનાર હેમતઋતુ સપ્રાપ્ત થયો. ૧૨૦

अत्रांतरे क्षितिपतेः, सविनय मुद्यानपालका एत्य,
श्री विमलबोध सुगुरो, रागमन मचीकरन्नुच्चैः १२१

तद् श्रुत्वा धरणिधर स्तेभ्यो दत्वा च दान मतिमान,
युवराज पौरसामंत, सचिवशुद्धांत परिकलितः १२२

उद्दामगंधसिंधुर, मधिरुढ. प्राढ भक्तिसभारः,
यतिपति विनति निमित्त, निरगच्छ दतुच्छपरिवार १२३

हृदयाकर्षित निर्मथित, राग रस रंजित रिव प्रसभ,
सिंदुर मृपूरारुण, करचरण तलै विराजंत. १२४

पुरपरिघ प्रतिमभुज, सुरशैल शिला विशाल वक्षस्क,
पार्वण मृगांकवदन, राजा मुनिराज मैक्षिष्ट. १२५

(युग्म)

तत उत्तीर्य करींद्रा, दुन्मुच्च च चामरादि चिन्हानि,
नत्वा गुरुपद कमलं, प्रोवाच मुवाच मिति हृष्टः १२६

એ અવસરે ઉદ્યાનપાળકોએ આવી વિનય સહિત રાજાને નિવેદન કર્યું કે ત્યા શ્રી વિમળબોધ નામના આચાર્ય પધાર્યા છે ૧૨૧

તે સાભળીને રાજાએ તેમને બહુ દાન આપ્યુ બાદ રાજા યુવરાજ, નગરલોક, સામત, તથા રાણીઓના સઘાતે ઉચા ગધહસ્તિપર ચડીને પ્રૌઢ ભક્તિથી તે યતીશ્વરને નમવા માટે મોહોટા પરિવાર સહિત ત્યા આવ્યો, ૧૨૨–૧૨૩

ત્યા તેણે હૃદયથી ખેચીને મસળી નાખેલા રાગરૂપ રસથીજ જાણે રંગાયા હોય નહિ એવા સિદૂર માફક રાતા હાથપગથી વિરાજમાન, નગર દ્વારની અર્ગલાઓ જેવી લાબી ભુજાવાળા, મેરૂની શિલા સમાન વિશાળ છાતીવાળા, અને પૂનમના ચદ્ર જેવા મુખવાળા મુનીશ્વર જોયા ૧૨૪–૧૨૫

ત્યારે હાથીથી ઉતરી ચામરાદિક ચિન્હો દૂર કરી ગુરૂના ચરણે નમી હર્ષિત થઇ રાજા આ પ્રમાણે બોલ્યો ૧૨૬

किं युष्माभि र्भगव न्निति सत्यपि रुपलवणिम प्रसरे,
नृप वैभवो चितै रपि, सुदुष्कर व्रत मिद जगृहे १२७

जगदे जगदे काहितेन, सूरिणा श्रृणु समाहितो भूप,
सुजन हृदिवाति विस्तर, मस्तीह पुर भवावर्त्त १२८

तस्मि न्नह कुटुंबी, ससारिक जीव नामको भूव,
सोदर्यश्च ममैव हि, त न्नगर वसति सकलमपि १२९

तत्रच यय वसत., सर्वे प्येकेन निष्टुरविषेण,
नि रुकृददरूकेन, नव घनाभेन किल दष्टाः १३०

नदनु विषम विषभावितत्वेन समागच्छ त्यस्माक मतुच्छ मूर्च्छा,
निमीलति लोचनानि, विगलति मतयः, न वुध्यते कार्यादि विभागः,

હે ભગવન્, તમે આવુ તમારૂ રૂપ અને લાવણ્ય છતા અને તેથી તમે રાજ્યસુખ ભોગવવાને લાયક છતા આવુ ભારે દુષ્કર વ્રત કેમ લીધુ છે? ૧૨૭

ત્યારે જગતને એકાતે હિત ઇચ્છનાર આચાર્ય બોલ્યા કે હે રાજન્ તુ શાત મનથી સાભળ, ઇહા સુજનના હૃદયની માફક અતિ વિસ્તારવાળુ ભવાવર્ત્ત નામે નગર છે ૧૨૮

તેમા હુ સસારિક જીવ નામનો કુટુબી હતો તે નગરમા બધા મારા સહોદર ભાઈઓ વસે છે ૧૨૯

ત્યા રહેનાર અમો બધાને એક આકરા વિષવાળા અને નવા વાદળ જેવા કાળા નિર્દય સર્પે દશ્યા ૧૩૦

તેથી અમને તે આકરૂ વિષ ચડવા માડતા ભારે, મૂર્છા આવવા લાગી, આખો મીંચાવા લાગી, મતિ મુઝાવા લાગી, કરવા ન કરવાનુ ભાન જતુ રહ્યુ,

न परिज्ञायते निजमपि स्वरूप; तथा स्वापि न गण्यते हितोपदेशाः, न दृश्यते समविषमाणि, न विधीयते औचित्य प्रतिपत्तयः, ना लप्यते समीपस्था न्यपि स्वजनवृदानि, केचन काष्ठ निश्चेष्टा संजाताः केचि दव्यक्त शब्देन घुर्घुरायमाणा लोलुठ्यते महीपीठं, अपरे शून्य हृदया इतस्ततो बंभ्रम्यते, अन्ये तीव्रतर विष प्रसर संभूत प्रभूत दाहवेदना परिभूता निपतत्य तिप्रचुर दुःखदंदोली, केचित् पुन रारस त्य व्यक्त वाग्भि—र्न शक्नुवंति जल्पितु मपि स्फुटवचनैः, केचन पुनः कदाचन स्खलंति—कदाचि न्निपतंति—कदाचि न्मूर्छंति—कदाचन स्वपंति—कदाचि ज्जागतिक्षण मेक—पुनश्च स्वपंति विषावेगात्, अन्ये पुन सदैव निर्भर स्वपंति—न किमपि चेतयते.

एव च तस्मिन् सकलेपि पुरे विषधर विषवेदना भिभूते समागादेको महानुभागो विनीत विनय विनेयवृंद परिवारो महानरेंद्रः

પોતે કોણ છીયે તે પણ ભૂલી જવા લાગ્યા, હિતોપદેશને સાંભળવા પણ બેદરકાર બન્યા, ઊંચુ નીચુ દેખાતુ બંધ પડ્યુ, ઉચિત પ્રતિપત્તિ કરતા અટક્યા, અને સમીપે રહેલા સ્વજનોને પણ બોલાવતા બંધ પડ્યા

આમાગમાના કેટલાએક તો લાકડા માફક નિશ્ચેષ્ટ બની રહ્યા, કેટલાએક અવ્યક્ત શબ્દ કરી ઘુરકવા લાગી જમીનપર આળોટવા લાગ્યા, કેટલાએક શૂન્ય હૃદયવાળા થઈ આમતેમ ભટકવા લાગ્યા, કેટલાએક તીવ્ર વિષના પસરવાથી ભારે દાહની વેદના પામી અતિ પીડા પામવા લાગ્યા, કેટલાએક અવ્યક્ત સ્વરે રડતા થકા સ્ફુટ વાકય બોલવા અસમર્થ થઈ પડ્યા, કેટલાક ક્યારેક સ્ખલના પામતા-ક્યારેક પડી જતા-ક્યારેક મૂર્છા પામતા-ક્યારેક સૂઈ જતા-ક્યારેક જાગતા- અને ક્યારેક ફરીને વિષ ચડતા ઊંઘમા પડતા, કેટલાએક હમેશા ભર નિદ્રામા પડ્યા રહી બેભાન રહેતા.

આ રીતે તે આખુ નગર વિષ વેદનાથી પીડાયમાન થઈ પડતા ત્યા એક મહાનુભાગ વિનીત શિષ્યોના પરિવાર સાથે નારૂઢિક આવી પહોચ્યો.

तच्च तथाविध पुर मालोक्य समुत्पन्नपुण्यकारुण्येन तेन बभाषिरे ते लोकाः-यथा भो भो लोका मोचयामि व. सर्वान प्येतस्या महोरग विषवेदनायाः यदि मयो पदिष्टा क्रिया माचरत ते रुक्त कीदृशीसा ? गारुडिक क्रियापरिदृढ' मोवाच—अहो लोका प्रथम मेव तावत् मामकीन शिष्य सदोहवेषधर व प्रतिपत्तव्यो वेष', रक्षणीया' सकल त्रिभुवनोदरविवर वर्त्तिनः प्राणिन., न वक्तव्य सूक्ष्म मप्यलीक, न गृहीतव्य मदत्त, पालयितव्य नव गुप्तिमनाघमजिह्म ब्रह्मचर्य, मोक्तव्य स्वदेहेपि प्रतिबध , वर्जनीय रजन्या चतुर्विध मप्या हारजात, वस्तव्य स्त्रीपशुपडक विरहित वसति श्मशान गिरिगव्हर शून्यमठनगरानादिषु, कर्त्तव्य भूमिकाष्ट शय्याशयन, परिभ्रमितव्य युगमात्र दत्तलोचनः, जल्पनीय हितमिता गर्हित निरवद्य वचः, भोक्तव्य मकृता कारित मननुमत मसकल्पित पिडजात, निवारणीय सदा प्यकुशल चिंताया मानस परिवर्ज मित्या सर्वथा राजादिकथा , परित्यक्तव्यो दूर मकल्याण मित्र सपर्क , परिहरणीय' सर्वेण कुगारुडिक सबध,

તેણે તે નગરના નેવા હાલ જોઈ કરૂણા લાવી તે લોકોને કહ્યુ—હે લોકો, તમે જો મારી બનાવેલી ક્રિયા કરો તો હુ તમો બધાને આ વિષ વેદનાથી મુક્ત કરૂ

લોકો બોલ્યા કે તે કેવી ક્રિયા છે ?

તે ગારૂડિક બોલ્યો—પહેલા તો તમારે મારા આ શિષ્યોનો જેવો વેષ છે તેવો વેષ ધારવુ કરવો બાદ આખા જગતમા રહેલા પ્રાણિઓની રક્ષા કરવી, ઝીણામા ઝીણુ અસત્ય પણ બોલવુ નહિ, અણદીધેલુ લેવુ નહિ, નવ ગુપ્તિ સહિત નિષ્કપટ બ્રહ્મચર્ય પાળવુ, પોતાના શરીરપર મમતા ન રાખવી, રાતે ચારે પ્રકારના આહારનો ત્યાગ કરવો, સ્ત્રી પશુપડક રહિત મશાણુ, ગિરિગુફા, તથા શના ઘર અથવા વનમા વસવુ, ભૂમિ અગર કાષ્ટ ની શય્યાપર સૂવુ, યુગમાત્ર દૃષ્ટિ રાખી ભમવુ, હિતમિત અગર્હિત નિર્દોષ વચન બોલવા, અકૃત અકારિત અનનુમત અસકલ્પિત આહાર લેવો, કોઈનુ બુરૂ ચિતવવુ નહિ, રાજકથાદિક વિકથાઓ વર્જવી, કુસોબતથી દૂર રહેવુ, ગારૂડિક (કુગુરૂ) સાથે સબધ ન રાખવો,

कर्त्तव्यानि यथाशक्ति सुदुश्चर तपश्चरणानि, वञ्रमितव्य मनियत विहारेण, सोढव्याः सम्यक् परीषहोपसर्गाः, तितिक्षणीयानि च दुर्भाषितानि, भवितव्य सर्वं सहयेव सर्वमहैः. किं बहुना—क्षण मप्यस्याक्रियाया न प्रमाद—तया कर्त्तव्यो मदुपदिष्टस्य मत्रस्य निरतर जापः—ततो निवर्त्तते पूर्ववर्णित विषविकारा, उन्मीलति निर्मल बुद्धयः—किं बहुभाषितया—प्राप्यते प रपरया तदपि परमानद पद मिति

एव च तस्य वचन महाराज कैश्चन विषावेश निवशै नै श्रुत मेव, यै रपि श्रुत तेषा मध्येके उपहसति-अन्ये अवधीरयति—अपरे निंदति—के चन दुर्विदग्धत्वेन स्वशिल्पि कल्पितानल्पकुयुक्तिकल्वै प्रतिघ्नति—एके न श्रद्दधति—अपरे श्रद्दधाना अपि नानुतिष्ठति—केचित् पुन लघुकर्माणो महाभागा युक्तियुक्त मिति श्रद्दधतेऽनुतिष्ठंति च

યથાશક્તિ તપશ્ચરણ કરવુ, અનિયતપણે વિહાર કરવો, પરીષહ અને ઉપસર્ગોને સમ્યક્ રીતે સહન કરવા, કોઇ ગાળો ભાડે તો તે સહન કરવી, પૃથ્વીની માફક બધુ સહન કરવુ

વધુ શુ કહુ—આ ક્રિયામા ક્ષણભર પણ પ્રમાદી નહિ થવુ વળી મે બતાવેલા મત્રનો નિરતર જાપ કરવો એમ કર્યાથી પૂર્વે વર્ણવેલા વિષ વિકાર દૂર થાય છે, નિર્મળ બુદ્ધિ પ્રગટે છે, ઝાઝુ શુ કહુ—પરપરાએ પરમાનદપદ મેળવી શકાય છે

હે મહા રાજન્! આ તેનુ વચન કેટલાક વિષવિવશ જનોએ તો સાભળ્યુ જ નહિ, કેટલાકે સાભળ્યુ તેઓમા પણ કેટલાક તો હસવા લાગ્યા, કેટલાક બેદરકાર થઇ રહ્યા, કેટલાક નિદવા લાગ્યા, કેટલાક દુર્વિદગ્ધ (દોઢ ડાહ્યા) થઈ સ્વકલ્પિત અનેક કુયુક્તિઓથી તેનુ ખડન કરવા લાગ્યા, કેટલાએક તેને કબૂલ કરતા અટક્યા, કેટલાએકે તે કબૂલ રાખ્યુ પણ તે પ્રમાણે અમલ કરવા અસમર્થ બન્યા, માત્ર થોડાએક લઘુ કર્મી મહા ભાગ પુરૂષોએ તેને ...

ततो मयापि महाराज विषधर वेदना निर्विण्णेनामृत मिव प्रतिपेदे तद्वचः—उररीकृतः सबहुमान तत्समर्पितो वेषः—प्रारेभे चेय मतिदुष्करा क्रिया—तदेतत् मम व्रतग्रहणे कारण समजनिष्ट

तदा कर्ण्या नवगतपरमार्थेन विजयसेन पार्थिवेन प्रणम्य पृष्टो भूयोपि मुनींद्रः

भगवन् कथ त तादृश विस्तार मवारत्तनगर सकल मपि सहोदरै र्वसति? कथ मेकेन दर्वीकरेण सर्वेपि ते एकहेल दष्टा ? कथ चैक एव महानरेंद्रवृदारक. सकलजन निर्विषत्व करणे समर्थः ? कथ मेता दृशो विष निर्घातन विधि रिति ?

तत प्रोक्त गुरुणा—महाराज नेद वहिरग वचनमात्र, किंतु भव्यजन भव वैराग्य कारण समस्त मप्यतरग भावार्थकलित

તેથી હે રાજેન્દ્ર, મે પણ સર્પના વિષથી પીડાતા હોઇને અમૃતની માફક તેનુ વચન અગીકાર કર્યું છે, તેણે આપેલો વેષ ધારણ કર્યો છે, અને આ અતિદુષ્કર ક્રિયા કરવા માડી છે આ એ મારા વ્રત ગ્રહણ કરવામા કારણ છે

તે સાભળી એ વાતનો શો પરમાર્થ છે તે નહિ સમજાયાથી રાજાએ ફરીને તે મુનીંદ્રને પૂછ્યુ કે હે ભગવન્, તે એટલુ મહાન્ નગર સગા ભાઇઓથી શીરીતે વસાયલુ હશે? અને એટલા બધાને એકજ સર્પે શી રીતે દશ્યા હશે? અને તે બધાનુ વિષ ઊતારવામા એકજ તે ગારૂડિક શી રીતે સમર્થ થઈ શકે તેમજ તેણે વિષ ઉતારવાની એવી વિધિ કેમ બતાવી?

ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા —હે રાજેન્દ્ર, આ કઈ બાહેરના અર્થવાળુ વચન નથી, કિંતુ ભવ્ય જનને વૈરાગ્ય ઉપજાવવા અર્થે સઘળુ અતરના ભાવાર્થવાળુ વચન છે

तथाहि

नैरयिकादि भवाना, मावर्त्तो येन तत्र नरनाथ,
ससार स्तेनेह, न्यगादि नगर भवावर्त्त १

कर्म परिणाम राज , सर्वेषा काल परिणति समेतः
जनको येन ततो मी, जीवाः सर्वेपि सोदर्याः २

अत्र भवावर्त्तपुरे, त एव निवस त्यनतका जीवा'
एकेन विषधरेण च, ते दष्टा येन श्रृणु तच्च. ३

अष्टमदस्थान फणो, दृढरूढ कुवासना मलिनदेहः,
रत्यरति चपल रसनो, ज्ञाना वरणा दिडिंभयुतः ४

कोप महा विपकटक, विकरालो द्वेपराग नयन युगः
मायागृद्धि महाविष, दाढो मिथ्यात्व खर हृदयः ५

તે આ રીતે કે:—

હે નરનાથ, આ સંસારમા નારકાદિક ભવોના ફેરા લેવાય છે તેથી તે સંસારને ઈહા ભવાવર્ત્ત નગર કહ્યુ છે ૧

કર્મ પરિણતિ નામનો રાજા કાળપરિણતિ નામની રાણી સાથે બધા જીવોનો પિતા છે તેથી આ બધા જીવો સહોદર જાણવા ૨

આ ભવાવર્ત્ત નગરમા એવા અનત જીવો રહે છે, તે બધાને એકજ સર્પે આ રીતે દશ્યા છે—૩

આઠ મદરૂપ આઠ ફણાવાળો, મજબૂત રહેલી કુવાસનાથી કાળા ચ મુવાળો, રતિ અરતિરૂપ ચપળ જીભવાળો, જ્ઞાનાવરણાદિરૂપ બચ્ચા કચ્ચાવાળો, કોપરૂપ મોટા વિષકટકથી વિકરાળ રહેલો, રાગદ્વેષરૂપ બે નેત્રવાળો, માયા અને ગૃદ્ધિરૂપ મોટી વિષ ભરેલી દાઢવાળો, મિથ્યાત્વરૂપ કઠોર હૃદય-વાળો ૪-૫

हास्यादि धवल दशन , सपरिकर त्रिभुवन दशति निखिल,
कृतचित्त बिल निवासो, मोहमहा विषधरो भीम. ६

दष्टा च तेन जीवा, मूर्छितव च्चेतयति नहि कार्य,
मीलति लोचनानि, क्षणमात्र सुखानुभवनेन ७

अगं रन्यधरें रिव, सचार्यंते च सेवक जनेन.
लग्ना' करे न देव, न गुर च मुणाति गतमतय. ८

किं मम युक्त मयुक्त, किंवा मम को ह मिति तथात्मान,
न विदति हित मपि तथा श्रुणवति न गुरुभि रुपदिष्ट ९

समविषमाणि न सम्यक्, वीक्षते नैव गुम्जनस्या पि,
विदध त्यौचित्य किल, मूका इव ना लपति पर. १०

હાસ્યાદિરૂપ ધોળા દાતવાળો, ચિત્તરૂપ બિલમા વસનારો, એવો ભ
યકર મોહ નામનો મહાસપ આખા ત્રિભુવનને દશી રહ્યો છે ૬

તેણે દશેલા જીવો મૂર્છિતની માફક શુ કરવુ તે સમજી શકતા નથી,
અને ક્ષણભગના સુખમા મુઝાઈ પડીને આખો મીંચી રહે છે ૭

તેઓ અગે એટલા જડ થઈ પડે છે કે તેમને ચાકર નફરો ફેરવે
ફેરવે છે, તેઓની મતિ એટલી ભ્રષ્ટ થાય છે કે તેઓ દેવ અને ગુરૂને ઓ
ળખી શકતા નથી ૮

શુ મારે કરવુ જોઇયે અને શુ નહિ કરવુ જોઇયે તથા હુ કોણ છુ
એમ તેઓ જાણી શકતા નથી તેમજ ગુરૂએ બતાવેલી હિત શિક્ષાને પણ તે
સાભળી શકતા નથી ૯

તેઓ સીધુ ઊધુ કશુ જોઈ શકતા નથી, તેમજ પોતાના ગુરૂ જ
નની ઉચિત પ્રતિપત્તિ પણ કરી શકતા નથી, તથા મૂગાની માફક બીજાને
બોલાવતા પણ નથી ૧૦

अतितीव्र विषाभिहता , प्रोक्ता एकेंद्रिया विगतचष्टाः
अव्यक्त च रसतो, लुठति विकलेंद्रिया धरणो ११

ज्ञेया श्व तत्रयुक्त्या, शून्या चेष्टा असाज्ञिना राजन्,
दाहादि दुःख ददोलय, स्तु नैरयिकज तूना १२

येना साताभिधलघु, भुजगमस्या तिनिष्ठुरो दश'
तेषा जातो हयेत्र, ज्ञेयः सर्वत्र च विशेषः १३

अव्यक्त विरसतः, करिकरभ प्रभृतयो विनिदिष्टा.,
स्खलन पतनादि धर्मा, विज्ञेया मानवाना तु १४

जाग्रति ते प्रतिपन्ना, विरति विषपलाघवात्तु भावेन,
भूयो मोहविष वशात, भ्नपति परिमुक्त विरतिगुणाः १५

એ જીવોમા જેઓ અતિ આકરા વિષથી હણાયલા છે તે નિશ્ચેષ્ટ રહેલા એકેદ્રિય જાણવા, બીજા અવ્યક્ત બોલી જમીનપર આળોટે છે તેઓ વિકલેદ્રિય જાણવા ૧૧

હે રાજન્, શાસ્ત્ર યુક્તિએ અમનિઓની ચેષ્ટાઓ શૂન્ય જેવી જાણવી, તેમજ દાહાદિક દુખની પીડા તે નારકના જતુઓને જાણવી કેમકે તેમને અસાતા નામના નાના સર્પનો અતિ ભયકર દશ લાગેલ છે એ રીતે બધા સ્થળે વિશેષ ભાવાર્થ જાણી લેવો ૧૨-૧૩

અવ્યક્ત રડતા તે હાથી ઊટ વિગેરે જાણવા અને સ્ખલનાદિક પામતા તે માણસો જાણવા ૧૪

જાગે છે તે ઓછુ વિષ ચડવાથી વિરતિને અગીકાર કરનાર જાણવા, ફરીને વિષ ચડતા ઊઘમા પડે છે તે વિરતિથી પાછા ભ્રષ્ટ થનાર સમજવા ૧૫

अविरत निद्रावशत , स्वपति देवाः सदे ति सकलजने,
मोहोरग विषविधुरे, गारुडिक बोधत जिनेंद्र १६

यतिजन करणीयाया, सदा क्रियाया हि तदु पदिष्टाया,
यदि विगलित ममादैः, क्रियते सिद्धांत मत्र जप. १७

तत एकोपि समर्थो, मोहविषोच्छेदने त्रिभुवनस्य,
नि.कारण बधु रसौ, भव्याना परम कारुणिक' १८

एव मवगम्य नरपति, रपूर्वसवेग मुद्वहन् कमपि,
भालस्थल मिलितकर., मणम्य मुनिराज मित्युचे. १९

सत्य मिद मुनिपुगव, वय मपि मोहविष घारिता अधिक,
आत्महित मियत्काल, चेतितवत. किमपि नैव. २०

સદા સૂતાજ રહેનાર તે અવિરતિરૂપ ઊઘમા પડેલા દેવતા જાણ વા, આ રીતે સર્વ જન મોહરૂપી સર્પના વિષથી વિધુર રહેલ છે તેમની આગળ ગારૂડિક તે જિનેશ્વર ભગવાન્ જાણવા ૧૬

તેણે ઉપદેશેલી યતિજનને કરવા યોગ્ય ક્રિયામા સદા અપ્રમાદી રહી જો સિદ્ધાતરૂપ મત્રને જપ કરવામા આવે તો (મધણુ વિષ ઊતરી જાય છે) ૧૭

માટે તે ભવ્ય જનોનો નિષ્કારણ બધુ અને પરમ કરૂણાવાન્ ભગ વાન્ એક છતા આખા ત્રિભુવનનુ વિષ ઊતારવા સમર્થ છે ૧૮

આમ સાભળીને રાજા અપૂર્વ સવેગ પામી મસ્તકે હાથ જોડી પ્રણામ કરીને તે મુનીંદ્રને આમ કહેવા લાગ્યો –૧૯

હે મુનિ પુગવ, તમારી વાત સાચે સાચી છે અમે પણ મોહ વિષથી,અતિશય ઘેરાઇને આટલા વખત સૂધી પોતાનુ કઈ પણ હિત જાણી શકયા નથી ૨૦

अधुना तु राज्य सौस्थ्य, कृत्वा द्रास्ये व्रत प्रभुपदांते,
गुरु रप्याह नरेंद्र, क्षण मपि माम्म प्रमादी स्त्व २१

तदनु पुरदर पुत्रे, राज्यभर विजयसेन नृपः,
सामत कमलमाला, मंत्र्यादि युतः प्रवव्राज. २२

अथ मालत्य पि देवी, निजदुश्चरित निवेद्य सुगुरुणा,
कर्मवन गहन दहन, प्रतिमा दीक्षा समादत्त २३

नम्र सुरासुर किन्नर, विद्याधर गीयमान शुभ्रयशाः,
भव्योपकारहेतो गुर रप्य न्यत्र विजहार. २४

अह परिपालइ रज्ज, पुरदरो दरिय वइरि वलदलणो,
अपुव्व चेइयाइ, जिन्नुद्धारे य कारतो. २५

પણ હવે રાજ્યની સુસ્થતા કરીને હુ આપના પાસે વ્રત લઈશ ગુરૂ બોલ્યા કે હે નરેદ્ર એ વાતમા ક્ષણ ભર પણ પ્રમાદ નહિ કરો ૨૧

ત્યારે પુરદર કુમારને રાજ્ય સોપીને વિજયસેન રાજા કમળમાળા રાણી તથા સામત અને મત્રી વગેરેની સાથે દીક્ષિત થયો ૨૨

હવે માલતી રાણી પણ તે ગુરૂને પોતાનુ દુશ્ચરિત જણાવીને કર્મરૂપી ગહન વનને બાળવામા દહન સમાન દીક્ષા લેતી હવી ૨૩

હવે નમતા સુર અસુર કિનર અને વિદ્યાધરોએ ગાએલા નિર્મળ યશવાળા તે આચાર્ય ભવ્યોને ઉપકાર કરવા અર્થે અન્ય સ્થળે વિહાર કરવા લાગ્યા. ૨૪

હવે પુરદર રાજા વેરિઓના લશ્કરને દલિત કરીને રાજ્યનુ પરિપાલન કરવા લાગ્યો, તેણે ઘણા અપૂર્વ ચૈત્યો તથા જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા ૨૫

साहम्मिय वच्छलयगि, उज्जुओ य करणेहिं,
पालंतो य पयाओ, पयाइ इव वसण वारणओ. २६

कइयावि सो नरिंदो, वधुमइ सजुओ सपरिवारो,
उल्लोयणो वविठो, जा पिच्छइ नियय पुर सोह. २७

ता चहुयडिंभ नयरेहिं वेढिओ कोढिओ व्व मच्छीहिं,
धूली धूसरदेहो, निम्मिय भइ वहुल हलबोलो २८

दडीखंडनिवसणो, कुद्धो धावतओ चउदिसासु,
दिठो स मित्तविप्पो, जेण नाराहिया विज्जा २९

त उवलक्खिय सरिया, विज्जा देवी निवेण इय भणइ,
गुणिजण उवहासपरो, विज्जाइ विराहगो य इमो ३०

तो कुवियाए वि मए, तुह दक्खिन्नेण मारिओ न इमो,
भिक्खामित्त मिण पुण, अह राया विन्नवइ एव ३१

તે પુરંદર રાજા સાધર્મિ વાત્સલ્યમા ઉદ્યુક્ત રહેતો, ઇન્દ્રિયોને વશ રાખતો, તથા પ્રજાને સંકટોથી પોતાની નાતિ માફક રક્ષણ કરતો ૨૬

હવે તે રાજા એક વેળાએ બંધુમતી સાથે ગોખમા બેશીને પોતાના નગરની શોભા જોવા લાગ્યો તેટલામા તણે કોઢિયો જેમ માખીઓથી ઘેરાય તેમ ઘણા નગર બાળકોએ ઘેરાયલો, ધૂળથી ખરડાયલો, બહુ બકબકાટ કરતો, લંગોટ માત્ર ધારણ કરતો, અને ક્રોધથી ચારે દિશામા દોડતો (એક ગાંડો પુરૂષ જોયો,) તે તેજ બ્રાહ્મણ મિત્ર હતો કે જેણે વિદ્યા આરાધી નહિ ૨૭-૨૮-૨૯

તેને ઓળખીને રાજાએ વિદ્યા દેવીને સંભારી એટલે તે આવી કહેવા લાગી કે આ બ્રાહ્મણે ગુણિજનના ઉપહાસમા તત્પર રહી વિદ્યાની વિરાધના કરી છે ૩૦

તેથી મે કોપ કરીને પણ તારી દાક્ષિણ્યતાના યોગે એને જીવતો રહેવા દીધો છે, કિંતુ શિક્ષા માત્ર તરીકે એના આ હાલ કર્યા છે ત્યારે રાજા આ રીતે તે દેવીને વીનવવા લાગ્યો ૩૧

जइवि इमो एरिसगो, तहावि सज्ज करेसु न देवि,
काउण मह पसाय, खमेसु एय तु अवसहं. ३२

ता देवी त विप्प मन्नीकाउं अहमण पत्ता,
सकारिय जह उचिय, रन्ना वि विसज्जिओ एसो ३३

इत्तो य चिर काल, पालिय अकलंक चरण करण गुणो,
सो विजयसेण समणो, अणत सुक्ख गओ मुक्ख ३४

राया पुरदरो वि हु, सिरिगुत्त नदण ठविय रज्जे,
सिरि विमलबोहकेवलि, पयमूले गिण्हइ चरित्त ३५

जाओ कमेण गीओ, एगल्ल विहार पडिल पडिवन्नो,
कुरुदेसठिय गामस्स, बाहि आयावणा परमो. ३६

सठविय काय पुग्गल, दिट्ठी सुज्झाणलीणपरमप्पा,
जा चिट्ठइ स महप्पा, नल भुएण तु ता दिट्ठो ३७

હે દેવિ, જો કે એ એવો છે, બાકી તુ એને જેવો હતો તેવો કર, અને મારાપર મહેરબાની કરીને એ અપરાધ માફ કર ૩૨

ત્યારે દેવી તે બ્રાહ્મણને જેવો હતો તેવો કરીને અદૃશ થઈ, બાદ રાજાએ તે બ્રાહ્મણનો યથાયોગ્ય સત્કાર કરી તેને વિસર્જિત કર્યો ૩૩

આણીમેર ચિરકાળ અકલંક ચારિત્ર પાળીને વિજયસેન શ્રમણ અનત ગુણના ધામ મોક્ષને પામ્યા ૩૪

પુરંદર રાજા પણ પોતાના શ્રી ગુપ્ત નામના પુત્રને રાજ્યમા સ્થાપીને શ્રી વિમળબોધ કેવળિના પાસે દીક્ષા લેતા હવો ૩૫

તે અનુક્રમે ગીતાર્થ થઈ એકાકી વિહાર અગીકાર કરીને કુરૂ દેશના અમુક ગામના બાહેર આતાપના લેતા થકા નામે ગ્રેલા ઝાડના ઠુઠા ઉપર દૃષ્ટિ ધરી ધ્યાનમા લીન થઈ ઊભો હતો તેવામા નળભુજે તેને જોયો ૩૬-૩૭

तो कुविओ पल्लिवई, रे रे तइया मलित्तु मह माण,
गच्छिहसि कत्थ इण्हि, इय भणिय स निठुर पावो ३८

मुणिणो चउद्दिसिं झत्ति, खित्तु तणकठपत्त उक्केर,
पिंगल जाला भरभरिय. नहयल जालए जलण ३९

तो जह जह डज्झत, सकुडइ कलेवरे नसाजाल,
तह तह मुणिणो वड्ढइ, झाण मसकुडिय सुहभाव ४०

तत्तो चिंतइ रे जिय, अणतवाराउ ते सहियपुव्वो,
इत्तो अणतगुणदाह, दायगो निरय दहणो वि ४१

वणदव दुसह हुयासे, तिरिएसु वि णतसो तुम जीव,
दड्ढो पर अकाम, त्तणेण न तए गुणो पत्तो ४२

इण्हि सहतस्स विसुद्ध, झाणिणो नाणिणो सकामस्स,
तत्तो अणतगुणिया, थेवेण वि निज्झरा तुज्ज ४३

ત્યારે પલ્લિપતિ કુપિત થઈ તેને કહેવા લાગ્યો કે તે વખતે તે મારૂ માન મોડયુ છે તો હવે તુ કયા જઈશ એમ કઠોર વચન કહીને તે પાપીએ તે મુનિની ચારે બાજુ તૃણ કાષ્ટ અને પાદડાનો ઢગલો કરીને પીળી જ્વાળાથી આકાશને ભરી નાખતી આગ સળગાવી ૩૮-૩૯

ત્યારે જેમ જેમ તેના શરીરની બળતી નસો સકોચાવા લાગી તેમ તેમ તે મુનીનુ શુભ ભાવથી ભરપૂર ધ્યાન વધવા લાગ્યુ ૪૦

તે વિચારવા લાગ્યો કે હે જીવ તે અનતીવાર આ કરતા અનત ગુણ દાહ કરનાર નરકની અગ્નિ સહન કરી છે ૪૧

વળી તિર્યચપણામા પણ હે જીવ તુ વનમા સળગેલા દાવાનળમા અનતીવાર બળ્યો છે, છતા અકામ નિર્જરાના લીધે તે વેળાએ કશો ફાયદો તુ મેળવી શક્યો નહિ ૪૨

પણ હમણા તો તુ વિશુદ્ધ ધ્યાની, જ્ઞાની, અને સકામ રહીને જો આ વેદના સહે છે તો થોડામા તને અનત ગુણ નિર્જરા પ્રાપ્ત થશે ૪૩

ता मद्दमु जीव मम, खणमित्त काउ केवल मित्ति,
एयंमि पल्लिनाहे, अणतकम्मक्खय मद्दाए ४४

इय सुहभावा नल्दद्द, कम्म गहणो पल्लित्तवाहिगत्तो,
स पुरदर रायरिसी, अतगडो केवली जाओ ४५

वज्जनुओ वि हु अट्टगरुय, पावकारि त्ति परियण विमुक्को,
एगागी नस्सतो मिमि पडिओ अन्न कूवमि. ४६

कल खुत्तमार खाइय, कील्यविद्धोयरो दुहक्कतो,
रुद्दज्झाणो वगओ, मरिउ पत्तो नम तमाए ४७

जत्थ य पुरदररिसी, सिद्धो अमरेहि तत्थ हिट्ठेहिं,
महिमा विहिया परमा, गधोदग वरिसणाईहिं ४८

માટે હે જીવ, આ અનત કર્મ ખપાવવામા સહાય થનાર પલ્લીપતિ ઉપર કેવળ મૈત્રીભાવ ધારણ કરીને તુ ક્ષણવાર આ પીડાને સમ્યક્ રીતે સહન કર ૪૪

આ રીતે તેનુ બાહેરનુ શરીર અગ્નિમા બળતા થકા અને અદરમા શુભ ભાવરૂપ અગ્નિથી તેણે કર્મરૂપ વનને બાળતા થકા તે પુરદર રાજર્ષિ અતગડ કેવળી થયો ૪૫

હવે વજ્રભુજે કરેલા આ ભારે પાપની તેના પરિજનને ખબર પડતા તેમણે તેને હડસેલી કહાડ્યો એટલે એકલો નાસતો થકો ગતે અધારા કૂવામા પડ્યો, ત્યા નીચે કળમા ખૂચેલા મજબૂત ખેરના ખીલાવડે તેનુ પેટ વીંધાઇ ગયુ, એટલે તે દુખિત થઈ રૌદ્ર ધ્યાન કરતો થકો સાતમી નરકે ગયો ૪૬-૪૭

જે ઠેકાણે પુરદર રાજર્ષિ સિદ્ધ થયા તે ઠેકાણે દેવોએ હર્ષિત થઇ ગધોદક વરસાવીને મહા મહિમા કર્યો ૪૮

वधुमइ वि हु अइसुद्ध, चरिउं संजम निसेविता,
वर नाण दंसण जुया, परमानंद पय पत्ता ४९

इत्यवेत्य गुणराग संभवं, श्री पुरंदर नृपस्य वैभवं,
तं त्वमेव भविका गुणाकरा, धत्त चित्त निलये कृतादराः ५०

इति पुरंदरराज चरित्र समाप्त

વળી બધુમતી પણ અતિ શુદ્ધ ચરણ પાળીને નિર્મળ જ્ઞાન દર્શન પામી પરમાનંદ પદને પામી ૪૯

આ રીતે ગુણ રાગથી પુરંદર રાજાને પ્રાપ્ત થએલ વૈભવ જાણીને હે ગુણશાળી ભવ્યો, તમે આદર કરીને તમારા હૃદયમાં ગુણ રાગનેજ ધારણ કરો ૫૦

આ રીતે પુરંદર રાજાનું ચરિત્ર પૂરૂં થયું

ત્રયોદશતમ ગુણ

इति प्रथितो गुणराग इति द्वादशो गुण', अथ त्रयोदशस्य सत्कथाख्य गुणस्यावसरस्तं च विपर्यये दोष दर्शन द्वारेणाह । छ।

આ રીતે ગુણરાગિપણારૂપ બારમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે સત્કથપણારૂપ તેરમા ગુણનો અવસર છે, તેને તેના વિપર્યય એટલે અસત્કથપણામાં થતા દોષ બતાવીને તે દ્વારે કહે છે

(मूळ गाथा.)

नासइ विवेगरयण-
असुह कहासंग कलुसिय मणस्स,
धम्मो विवेगसारु त्ति-
सकहो हुज्ज धम्मत्थी. २०

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

અશુભ કથાના પ્રસગથી કલુષિત થએલ મનવાળાનુ વિવેકરત્ન નાશ પામે છે, અને ધર્મ તો વિવેક પ્રધાન રહેલ છે, તેથી ધર્માર્થિ પુરૂષે સત્કથ થવુ જોઇએ. ૨૦

(ટીકા.)

नश्यत्य पैति विवेकरत्न—विवेकः सदसद्वस्तु परिज्ञान स एव रत्न महान ध्वातात कारित्वात्, अशुभ कथाः स्त्र्यादिकथास्तासु सग आसक्ति—स्तेन कलुषित मनोऽन्तःकरण यस्य स तथा—तस्या शुभकथासग कलुषित मनसः ।

વિવેક એટલે સારી નરસી અથવા ખરી ખોટી વસ્તુનુ પરિજ્ઞાન તે અજ્ઞાનરૂપ અધકારનો નાશ કરનાર હોવાથી રત્ન ગણાય છે, તે વિવેકરત્ન અશુભ કથાઓ એટલે સ્ત્રી વગેરેની વાતોમા મગ એટલે આસક્તિ તેવડે કરીને કલુષિત થએલ છે, દાન એટલે અત કરણ જેનુ તેવા પુરૂષના પાસેથી નાશ પામે છે એટલે દૂર થાય છે

इद मत्र तात्पर्य—विकथाप्रवृत्तो हि प्राणी न युक्तायुक्त विवेचयति स्वार्थहानि मपि न लक्षयतीति । रोहिणीवत् ।

એટલે ઈહા એ તાત્પર્ય છે કે વિકથામા પ્રવૃત્ત રહેલો પ્રાણી યુક્તાયુક્તનો વિવેક કરી શકતો નથી અર્થાત્ પોતાનો અર્થ બગડે તે પણ ઓળખી શકતો નથી, રોહિણીની માફક

धर्मः पुन र्विवेकसार एव हिताहितावबोध प्रधान एव भवति, सावधारणत्वाद् वाक्यस्येति

ધર્મ તો વિવેકસારજ છે એટલે કે હિતાહિતના જ્ઞા પૂર્વકજ થાય છે (મૂળ ગાથામા નિશ્ચયવાચક એવકાર નથી તોપણ) દરેક વાક્ય સાવધારણ ગણાતુ હોવાથી (ઈહા અવધાર સમજી લેવાનુ છે)

इत्यस्मा द्धेतोः सत्य. शोभना—स्तीर्थकरगण धरमहर्षि चरित गोचराः—कथा वचनव्यापारा यस्य स सत्कथो—भूयाद् भवेत्—धर्मार्थी धर्म चरणाभिलापुको, येन धर्मरत्नार्ह. स्या दिति

એ હેતુથી સત્ એટલે શોભન અર્થાત્ તીર્થંકર ગણુધર અને મહર્ષિઓના ચરિત્ર સબધી કથા એટલે વાતચીત જે કરે તે સત્કથ કહેવાય, માટે ધર્માર્થી એટલે ધર્મ કરવા ઇચ્છા રાખનાર પુરૂષે તેવા સત્કથ થવુ જોઇયે કે જેથી તે ધર્મરત્નને યોગ્ય થઈ શકે

पूर्व सूचित रोहिणी ज्ञातं मिद

इह कुडिणि त्ति पवरा, नयरी नयरीइ राइया अत्थि,
तत्थ निवो जियसत्तू, जो सत्तू दूज्जणजणस्स १

पाय विगह विरत्तो, सकह गुणरयण रोहणसमाणो,
सिठी सुभद्दनामा, मणोरमा भारिया तस्स. २

पुत्ती य बालविहवा, नामेण रोहिणी अहीणगुणा,
जिण समए लद्धठा, गहियठा पुच्छियठा य ३

રોહિણીનુ ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે'—

ઇહા ન્યાયની રીતિથી શોભિત કુડિની નામની વિશાળ નગરી હતી, ત્યા જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે દુર્જન જનોનો શત્રુજ હતો १

ત્યા સુદર્શન નામે શેઠ હતો, તે પ્રાયે વિકથાથી વિરક્ત રહી સત્કથ ગુણરૂપ રત્નનો રોહણાચળ સમાન હતો તેની મનોરમા નામે ભાર્યા હતી २

તેમની પૂર્ણ ગુણવાળી રોહિણી નામે બાળ વિધવા પુત્રી હતી તે જિનસિદ્ધાતનો અર્થને પૂછી અવધારીને સમજેલી હતી ૩

पूयइ जिणे तिसंज्झं, अवंज्झ मज्झयणमाइ आयरइ,
आवस्सयाइ किच्चं, निच्चं निच्चिंतिया कुणइ. ४

धम्मं संचइ नहु कपि वंचए अंचए गुरुण पए,
नियनाम व वियारइ, कम्मप्पयडी पमुहगंथे. ५

दाणं देइ पहाणं, सुरसरि सलिलुज्जलं धरइ सीलं,
जहसत्ति तवेइ तवं, भावइ सुहभावणा सुमणा. ६

इय निम्मल गिहिधम्मा, अचलिय सम्मा दढ वलियमोहा,
अवितहजिणमय पयडण, पडिया सा गमइ दिवसे ७

अह चित्तवित्ति अडवीइ, भुवण अक्कमण अइसयपयंडो,
मोहो नाम नरिंदो, पालइ निक्कंटय रज्जं ८

તેણી ત્રિસંધ્ય જિનપૂજા કરતી, સફળ પાઠ કરતી, તથા નિત્ય નિશ્ચિંતપણે આવશ્યક વગેરે કૃત્ય કરતી ૪

તેણી ધર્મને સંચિત કરતી, કોઈને ઠગતી નહિ, ગુરૂજનના ચરણ પૂજતી, અને કર્મપ્રકૃતિ વગેરે ગ્રંથોને પોતાના નામ માફક વિચારતી હતી ૫

તેણી ઉત્તમ દાન આપતી, ગંગાજળ જેવુ ઉજ્વલ શીળ ધારતી, યથાશક્તિ તપ કરતી અને શુદ્ધ મન રાખી શુભ ભાવનાઓ ભાવતી ૬

આ રીતે તેણી નિર્મળ ગૃહિધર્મ પાળતી, સમ્યકત્વમા અચળ રહેતી, મોહને જોરથી તોડતી, અને ખરા જિન મતને પ્રગટ કરવામા કુશળ રહેતી થકી દિવસો પસાર કરતી હતી ૭

હવે આણીમેર ચિત્ત વૃત્તિરૂપ અટવીમા તમામ જગત્‌ને દાબી રાખવામા અતિશય પ્રચંડ રહેલો મોહ નામે રાજા નિષ્કંટક રાજ્ય પાળતો હતો ૮

कइयावि नियय दोसु, ग्घट्टण पवण तु रोहिणिं सुणिउ,
चरवयणाओ मोहो वि, चिंतए धणिय मुव्विग्गो ९

अइसढ हियय सदागम, वासिय चित्ताइ पिच्छह इमीए,
कित्तियमित्त अम्हाण, दोसगहणे रमप्पसरो १०

जइ कहवि इमा एमेव, चिठिही कित्तिय धुव काल,
ता णे निस्सताण, कोवि न पिच्छिहिइ धूलिं पि. ११

इय चिंततस्स इमस्स आगओ रायकेसरी तणओ,
पणमतो वि न नाओ, तो एसो भणइ अइदुहिओ १२

इत्तियमित्ता चिंता, किं कज्जइ ताय तायपायाण,
ज तिजएवि न अन्न, सम च रिमम च पिच्छामि १३

तो से कहेइ मोहो, जहठिय रोहिणीइ वुत्तात,
त सोउ सिरे वज्जाहउ व्व जाओ इमो विमणो १४

તે મોહ રાજાએ પોતાના દૂતના મુખે કયારેક સાભળ્યુ કે રોહિણી તેના દોષો ઉઘાડા પાડવામા પ્રવીણ રહે છે, તે સાભળીને તે ભારે ઉદ્વિગ્ન થયો ૯

તે વિચારવા લાગ્યો કે જુઓ આ અતિ કપટી સદાગમથી ભમાયલ ચિત્તવાળી રોહિણી અમારા દોષ બોલવામા કેટલુ બધુ જોર વાપરે છે? જો કોઈ રીતે હજુ કેટલોક વખત એ એમને એમ વર્ત્યા કરશે તો અમારૂ સત્યાનાશ વાળશે અને અમારી ધૂળ પણ કોઈ જોઈ શકશે નહિ ૧૦-૧૧

એમ તે ચિતવતો હતો તેવામા ત્યા તેનો રાગકેસરી નામે પુત્ર આવી પહોચ્યો, તે તેને નમ્યો છતા તે મોહ રાજા એટલો ચિતા મગ્ન થયો હતો કે તેનુ તેને ભાન ન રહ્યુ તેથી તે રાગકેશરી બોલ્યો કે ૧૨

હે તાત, તમે આટલી બધી ચિતા શામાટે કરો છો? કેમકે હુ તો આપનુ આખા જગતમા કઈ વધુ ચતુ થતુ જોઇ શકતો નથી ૧૩

ત્યારે તેને મોહ રાજાએ રોહિણીનો યથાસ્થિત વૃત્તાત કહી સભળાવ્યો, તે સાભળી તે તેના માથામા વજ્રથી હણાયો હોય તેમ ઉદાસ થયો ૧૪

अह सयलपि हु सिन्नं, सुविसन्नं मुक्कुसुमतंबोलं,
जाय मयके थक्कविय, नट्टगीयाइवावारं १५

इत्थ तरंमि सिसुणा, एगेण इत्थियाइ एकाए,
अट्टट्ट हाससद्दं, हसियं सुणियं च मोहेण १६

तत्तो चिंतइ रुस्सन्तु, पसर परिमुक्कदीहनीसासो,
के मइ दुहिए एवं, अइसुहिया नणु पकीलंति. १७

अह कुवियस्सा कृयं, नाऊण नियसामिमालस्स,
दुट्ठा भिसंधिमंती, गयभंती विन्नवई एवं १८

देव निवजुवइ जणवय, भत्तकहा करण चउमुहा एसा,
भुवणजण मोहणी जोइणि व्व विगह त्ति मह भज्जा १९

एस सिसू अइट्ठो, पमायनामा ममेव वरपुत्तो,
जपुण हसियं मयके, त पुच्छेमो इमे चेव. २०

હવે મોહ રાજાનું તમામ સૈન્ય ફૂલ તંબોલ તથા નૃત્ય ગીતાદિક કામ છોડી વગર પ્રસ્તાવે ઉદાસીન બની રહ્યું ૧૫

એવામાં એક બાળક તથા એક સ્ત્રી અટ્ટહાસ્યથી હસવા લાગ્યા, તે મોહ રાજાએ સાંભળ્યું ૧૬

ત્યારે અતિશય ગુસ્સાથી લાંબા નીસાસા મૂકી તે ચિંતવવા લાગ્યો કે હું દુખી છતાં કોણ આમ અતિ સુખી રહીને મજા કરે છે? ૧૭

ત્યારે દુષ્ટાભિસંધિ નામનો મંત્રી તે કોપેલા પોતાના સ્વામિનો અભિપ્રાય જાણી લઈ ચોકસ થઈ આ રીતે વીનવવા લાગ્યો ૧૮

હે દેવ, રાજકથા–સ્ત્રીકથા–દેશકથા–અને ભોજનકથા રૂપ ચાર મુખવાળી અને યોગિનીની માફક જગતના જનોને મુઝાવનારી આ વિકથા નામે મારી ભાર્યા છે ૧૯

તેમજ આ બાળક મારો અતિ ઇષ્ટ પ્રમાદ નામનો પુત્ર છે હવે એઓ વગર પ્રસ્તાવે શામાટે હસ્યા તે તમેજ એમનો પૂછો ૨૦

तो हक्कारिय रन्ना, ते पुठा भो तुमेहि किह हसिय,
पज्जरइ तत्थ इत्थी, पुज्जा सम निसामतु. २१

सिसुमित्त सज्जकज्जे, किं ताओ इत्तिय वहइ चिंतं,
इय विम्हय ववसाए, मए सपुत्ताइ हसिय तु २२

ज ताप पसाया रोहिणिं इम धम्मओ खणद्धेण,
पाडेउ मह पि समा, अहवा के य गणई मे २३

जे उवसता मणनाणिणो य मे सुयजुया चरणाओ,
भसियपुव्वा तेंमि, सख पि न कोवि जाणेइ २४

जे पुण मए चउद्दस, पुव्वहरा खडहडाविया धम्मा,
अज्जवि धूलि व्व रूलति, ताय पायाण पुरओ ते २५

त सोउ चितइ निवो, धन्नो ह जस्स मज्झ सिन्नमि,
भुवणजण जणणमल्ल, बलाउ अवगाउ त्ति इमाओ २६

त्यारे હાક મારીને મોહ રાજાએ તેમને પૂછ્યુ કે તમે શામાટે હ-
સ્યા? ત્યારે ત્યા તે સ્ત્રી બોલવા લાગી કે હે પૂજ્ય, તમે રૂડી રીતે સા
ભળો ૨૧

બાળકથી પણ સાધી શકાય એવા કામમા તમે આટલી ચિંતા કેમ
ધરો છો? એમ વિસ્મય પામીને હુ તથા મારો પુત્ર હસ્યા છીયે ૨૨

તમારી મેહેરબાની હોય તો આ રોહિણીને અરધી ક્ષણમા ધર્મથી
ભ્રષ્ટ કરવા હુ સમર્થ છુ મારી આગળ એ બિચારી શી ગણતીમા છે? ૨૩

જે ઉપશાત કષાયી અને મનપર્યવ જ્ઞાની થએલા તેવા કઈ એકને
પણ મારા પુત્રની સાથે મળી ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ કર્યા છે, તેની સખ્યાજ કોણ
કરી શકે છે? ૨૪

વળી મે જે ચૌદ પૂર્વીઓને પણ ધર્મથી ખખડાવ્યા છે તે હજુ સૂધી
આપના પગ આગળ ધૂળ માફક રઝળે છે ૨૫

તે સાભળીને મોહ રાજા વિચારવા લાગ્યો કે હુ ધન્ય છુ કે મારી
સૈન્યમા સ્ત્રીઓ પણ આવી જગ જીત કરનારી છે ૨૬

इय सामत्थिय रन्ना, सा तणुअगी तणूरहसमग्गा,
सयहत्थ दिन्नवीडा, सहरिसजिंघिय सिरोदेसा २७

तुह सतु सिवा मग्गा, पिटीड न्चिय ग्रल पि आगमिही,
इय लहु विसज्जिया रोहिणीइ पासमि सा पत्ता. २८

अह तीइ जोइणीए, अहिट्ठिया मा गया जिणहरेवि,
अन्नन्नसावियाहिं, सम कुणइ विविहविगहाओ २९

नय पूएइ जिणिन्दे, देवे वि न वदए पसन्नमणा
बहुहास बोल बहुला, कुणइ विवाय परेसि पि ३०

नय कोवि किंपि पभणइ, महिढिधूय त्ति तो अइपसगा,
सज्झायझाणरहिया, भणिया एगेण सढेणं. ३१

એમ વિચારીને મોહ રાજાએ તેણીને તેના પુત્ર સાથે પોતાને હાથે બીડુ આપ્યુ તથા હર્ષિત થઇ તેના મસ્તકે ચુબન કર્યું ૨૭

પછી તે બોલ્યો કે માર્ગમા તને કશો વિઘ્ન મ થાઓ, તારી પાછળ તરતમા બીજુ લશ્કર આવી પહોચશે એમ કહી તેને રવાના કરી તે રોહિણીની પાસે આવી પહોચી ૨૮

હવે તે યોગિનીએ તેના ચિત્તમા પ્રવેશ કર્યાથી તે રોહિણી જિન મદિરમા જઇને પણ જૂદી જૂદી શ્રાવિકાઓ સાથે અનેક પ્રકારની વિકથાઓ કરવા લાગી ૨૯

તેણીએ જિન પૂજા કરવી છોડી દીધી, પ્રસન્ન મનથી દેવ વાદવા છોડી દીધા, અને અનેક રીતે બકબક કરતી થકી બીજાને પણ વિઘ્ન કરનાર થઈ પડી ૩૦

તે મોટા શેઠની દીકરી હોવાથી તેની સામે કોઈ કઇ કહી શકતો નહિ, તેથી તે વિકથા કરવામા અતિશય વળગીને સ્વાધ્યાય ધ્યાનથી પણ રહિત થવા લાગી ત્યારે તેણીને એક શ્રાવકે નીચે મુજબ કહ્યુ ૩૧

किं भइणि अइपमत्ता, धम्मठाणेवि कुणसि इय वत्ता,
ज भवियाण जिणेहि, सया निसिद्धाउ विगहाओ ३२

(तथा चोक्त)

सा तन्वी सुभगा मनोहररूचि' कांतेक्षणा भोगिनी—
तस्या हारि नितबबिंब मथवा विप्रेक्षित सुभ्रुवः,
धिक्कृता मुष्ट्रगतिं मलीमसतनू काकस्वरां दुर्भगा—
मित्थ स्त्रीजनवर्णनिंदन कथा दूरे स्तु धर्मार्थिना ३३

अहो क्षीरस्या न्न मधुर मधुगावाज्यखडान्वित—
(चेत) रस' श्रेष्ठो दध्नो मुखसुखकर व्यजनेभ्यः कि मन्यत्,
न पक्वान्ना दन्य द्रमयति मनः स्वादु तांबूल मेक—
परित्याज्या प्राज्ञै रशनविषया सर्वदै वे ति वार्त्ता• ३४

હે બેહેન, તુ અતિ છકી જઇને ધર્મસ્થાનમા પણ આવી વાતો કા કરે છે? જે માટે જિનેશ્વરે ભ ય જનોને વિકથાઓ કરવાનો સદા નિષેધ કરેલો છે ૩૨

(તે આ રીતે કે)

ફલાણી સ્ત્રી સૌભાગ્યવાળી મનોહર સુ દર નેત્રવાળી તથા ભોગ મા ણુનારી છે, તેણીની કેડ મનોહર છે, તેણીના કટાક્ષ મનોહર છે-ફલાણી સ્ત્રીને ધિક્કાર થાઓ કેમકે તેની ચાલ ઊંટ જેવી છે, તે મેલા શરીરવાળી છે, તેનો સ્વર કાગડા જેવો છે, તે દુર્ભાગિણી છે-આ રીતે સ્ત્રીની પ્રશ સા અને નિ દા કરવાની વાતો ધર્માર્થિ જને નહિ કરવી ૩૩

અહો દૂધપાકમા જો મીઠુ મધ, ગાયનુ ઘી અને ખાડ નાખ્યા હોય તો કેવુ સરસ થાય? દહીંનો રસ તો બધાથી ઉત્તમ છે, શાકોના કરતા મુખને ભાવનાર બીજુ શુ હોય? પકવાન્ન વગર મનને બીજુ કોણ રાજી કરે? તાબૂલનો સ્વાદ ઓરજ છે આ રીતે ખાવા પીવાના સ બ ધની વાતો સમજુ જનોએ હમેશ ત્યાગ કરવી ૩૪

रम्यो मालवकः सुधान्य कनकः कान्या स्तु किं वर्ण्यतां—
दुर्गा गुर्जर भूमि रुद्रटभटा लाटाः किराटोपमाः,
कश्मीरे वर सुप्यता सुखनिधौ स्वर्गोपमाः कुतला—
वर्ज्या दुर्जन सग व न्तुभाविया देशी कथै त्र विधा. ३५

राजा य रिपुवार दारण सहः क्षेमकर श्चौरहा—
युद्ध भीम मभू न्तयोः प्रतिकृत सा व स्य तेना धुना,
दुष्टो य म्रियता करोतु सुचिर राज्य ममा प्यायुषा—
भूयो बधनिबधन बुधजनै राज्ञा कथा हीयता. ३६

सिंगाररसु त्तिइया,मोहमई हासकेलि सजणगा,
परदोस कहण पवणा, सावि कहा नेव कहियव्वा ३७

ता जिण गणहर मुणिमाइ, सक्कहा असिलयाइ छिंदित्ता,
विगहावल्लिं त होसु, धम्म झाणमि लीणमणा. ३८

માળવો તો ધાન્ય અને સુવર્ણનો ભડાર છે, કાચીનુ શુ વર્ણન કરીયે, ઉદ્ભટ સુભટોવાળી ગુજરાતમા તો ફરવુજ મુશ્કેલ છે, લાટ તો કિરાટ જેવા છે, સુખ નિધાન કાશ્મીરમા રહેવુ સારૂ, કુતલ દેશ તો સ્વર્ગ સમાન છે-આવા પ્રકારની દેશ કથા બુદ્ધિમાન્ પુરૂષે દુર્જનના સગ માફક વર્જિત કરવી ૩૫

આ રાજા દુશ્મનોના ટોળાને વારવામા સમર્થ છે, પ્રજાનુ ભલુ કરનાર છે, અને ચોરોને મારનાર છે,-તે બે રાજાનુ ભયકર યુદ્ધ થયુ, તેણે એનો ઠીક બદલો વાળ્યો, આ દુષ્ટ રાજા મરે તો સારૂ, આ રાજાને હુ મારૂ આયુષ્ય અર્પણ કરી કહુ છુ કે તે ચિરકાળ રાજ્ય કરો-આ રીતની ભારે કર્મ બધની કારણ રાજકથા પડિત જનોએ પરિહાર કરવી ૩૬

તેમજ શૃગાર રસને ઉપજાવનારી, મોહ પેદા કરનારી, હાસ્યક્રીડા ઉત્પાદક, અને પરદોષ દર્શાવનારી કથા પણ નહિ બોલવી ૩૭

માટે જિનેશ્વર, ગણધર, અને મુનિ વગેરેની સત્કથારૂપ તરવારવડે વિકથારૂપ વલ્લીને કાપી કરીને ધર્મ ધ્યાનમા હે બેહેન, તુ લીન થા ૩૮

सा भणइ तओ हे भाय, जिणगिह पिउगिह व पाविता,
नियनिय सुहदुह कहणेण, हुंति सुहिया सण महिला ३९
नय वत्ताण निमित्ता को वि हु कस्सवि गिह समल्लियइ,
ता पसिय अम्ह तुमए, न किंपि इय जंपियव्व ति. ४०
तो सव्वहा अजोग त्ति चिंतिउ मोणसठिओ सड्ढो,
इयरी चिराउ गेहे समागया पभणिया पिउणा. ४१
वच्छे विगहाविसए, सुम्मइ तुह उवरओ भिस लोए,
एमा सच्चो अलिओ व हणइ पयडंमि नणु महिम ४२

(उक्तंच)

विरुद्ध स्तथ्यो वा भवतु वितथो वा यदिपर,
प्रसिद्ध सर्वस्मिन् हरति महिमानं जनरव
तुलोत्तीर्णस्यापि प्रकट निहता शेष तमसो
रवे स्तादृक् तेजो नहि भवति कन्या गत इति ४३

ત્યારે તે બોલી કે હે ભાઈ, પિયરના માફક જિનગૃહમા આવી પોતપોતાની સુખ દુખની વાતો બોલી કુળવંત સ્ત્રીઓ સુખી થાય તેમા શુ વાધો છે? ૩૯

વાતોના માટે કોઈ કોઇના ઘરે મળવા જતુ નથી માટે મહેરબાની કરી અમને તારે કઈ પણ કહેવુ જોઈતુ નથી ૪૦

ત્યારે તેણીને સર્વથા અયોગ્ય જાણી તે શ્રાવક મૌન ધરી રહ્યા પેહેલીમેર રોહિણી પણ બહુ મોડી ઘર આવી એટલે તેના પિતાએ તેને કહ્યુ ૪૧

હે પુત્રી, લોકમા તારી વિકથા બાબત ભારે ચર્ચા થતી સભળાય છે તે ઠીક નહિ, કેમકે સાચી કે ખોટી પણ લોકવાણી મહિમાનુ નાશ કરે છે ૪૨

છ લોક બોલવામા આવતી લોકવાણી વિરૂદ્ધ અથવા ખરી કે ખોટી હોય તોપણ સર્વ સ્થળે મહિમાને તોડે છે જુનો સકળ અધકારનો નાશ કરનાર સૂર્ય તુલાથી ઉતરીને પણ જ્યારે કન્યા રાશિમા ગમન કરે છે ત્યારે તે કન્યા ગામી કહેવાયાથી તેનુ તેવુ તેજ રહી શકતુ નથી ૪૩

ता पुत्ति मुत्तिपडिकूल, वत्तिणि वत्तणिं च नरयस्स,
मुचह परदोस कह, सुह जइ च्छसि जओ भणिय. ४४

यदी च्छसि वशीकर्तुं, जग देकेन कर्मणा,
परापवाद सस्येभ्य श्चरतीं गा निवारय. ४५

यावत् परगुण परदोप, कीर्त्तने व्याप्टत मनो भवति,
ताव द्दूर विशुद्धे, ध्याने व्यग्र मनो (ध्रियता) ४६

तो रोहिणी पयपड, पढम ता ताय आगमो वज्जो,
ज पर गुणदोस कहा, इमाउ सव्वा पयट्टति ४७

नय कोवि इत्थ दीसइ, मोणधरो ज इमेवि महरिसिणो,
परचरिय कहण निग्या, चिठति विसिठचिठा वि ४८

इच्चाइ आलमालं, भणिरी अवहीरिया य पिउणावि,
गुरुमाईहि वि एसा, उवेहिया भमइ सच्छद ४९

માટે હે પુત્રી, મુકિતથી પ્રતિકૂળ વર્ત્તનારી અને નરકની વાટ એવી પરનિંદાને જો તુ સુખ વાછતી હોય તો છોડી દે ૪૪

જો તુ ફકત એક કામથી આખા જગત્‌ને વશ કરવા ઇચ્છતી હોય તો પરાપવાદરૂપ ઘાસમા ચરતી તારી વાણીરૂપ ગાયને રોકી રાખ ૪૫

જેટલુ પરગુણ અને પરદોષ કહેવામા આપણુ મન રોકાય છે, તે ટલુ જો વિશુદ્ધ ધ્યાનમા જોડાતુ હોય તો કેટલો ફાયદો થાય? ૪૬

ત્યારે રોહિણી બોલી કે હે પિતા, જો એમ હોય તો પેહેલા તો ત્યારે આગમજ બાધિત થશે, કેમકે એનાથીજ પરના ગુણ અને દોષની કથા ચાલુ થાય છે ૪૭

આ જગત્‌મા સર્વથા મોન ધરનાર કોણ દેખાય છે? જે માટે આ મહર્ષિઓ પણ વિશિષ્ટ ચેષ્ટા કરતા થકા પારકા ચરિત્ર કહ્યા કરે છે ૪૮

ઇત્યાદિ ગોળમાલ બોલતી આભળીને પિતાએ પણ તેની અવગણના કરી તેમજ ગુરૂ વગેરેએ પણ તેની ઉપેક્ષા કરી એટલે તે સ્વચ્છદ બની ભમવા લાગી ૪૯

अह राय अग्गमहिसीइ, सीलविसए विभासिरी कइया,
दासीहि सुया देवीइ, साहिए सा कहइ रन्नो. ५०

कुविएण निवेण तओ, हक्कारिय से पिया उवालद्धो,
तुह धूया अम्ह पि हु, विरुद्ध मेव समुल्लवइ. ५१

देव न अम्ह भणिय, करेइ एस त्ति सिठिणा वुत्ते,
वहुय विडंविउ भिमा, निव्विसया कारिया रन्ना ५२

तत्तो निंदिज्जती, पएपए पागएण वि जणेण,
पिच्छिज्जती सुयणेहि, नेह तरलाइ दिठीए ५३

कह दारुणो विवागो, विगहासत्ताण इत्थवि जियाण.
इय वठती निवेय. रसभर सव्वहजणाण. ५४

नूण धम्मो वि इमाण, एरिसो ज इम फल पत्त,
इह बोहिवीय घाय, कुणती ठाणठाणमि ५५

હવે એક વેળાએ તેણી રાજાની પટરાણીના શીળ બાબત વિરૂદ્ધ વાત કરવા લાગી તે રાણીની દાસીએ સાભળી રાણીને કહી, અને રાણીએ રાજાને કહી ૫૦

તેથી રાજાએ ગુસ્સે થઈ તેના બાપને બોલાવી ઠપકો દીધો કે તારી પુત્રી અમારૂ પણ આવુ ભૂડુ બોલે છે ૫૧

શેઠ બોલ્યો કે હે દેવ એ અમારૂ કહ્યુ માને તેમ નથી ત્યારે રાજાએ તેની ખબ વિટબના કરીને તેને દેશ છોડી જવાનો હુકમ કર્યો ૫૨

ત્યારે તે પગલે પગલે સામાન્ય જનોથી નિદા પામતી, તથા તેના સગા વહાલા તરફથી ટગર ટગર જોવાતી થકી દેશપાર થઈ ૫૩

તેણીની તે સ્થિતિ જોઈ મતકથા કરનાર જનો વધુ નિર્વેદ પામ્યા કે હાય હાય! વિકથામા આસકત થનાર જીવોને કેવા દારુણ દુખ પ્રાપ્ત થાય છે? ૫૪

વળી તેણીને તેવુ ફળ પામેલી જોઇને કેટલાક કહેવા લાગ્યા કે અરે એનો ધર્મ પણ એવોજ હશે, એમ તે ઠામ ઠામ બોધિબીજના ઘાતની કારણ બની ૫૫

बहुविह सीयायवउ, प्पिवास वासाइ दुक्खसतत्ता,
मरिऊण गया नरय, तत्तो उव्वट्टिऊण पुणो ५६

तिरिएसु बहुयभवे, अणतकाल निगोयजीवेसु,
भमिउ लहिय नरभव, कमसो किर रोहिणी सिद्धा. ५७

अह सो सुभद्दसिठी, नियपुत्ति विडबण निएऊण,
गुरुवेरग्ग परिगओ, जाओ समणो समियपावो ५८

तवचरण करण सज्झाय, सक्कहा सगओ गयपमाओ,
विगहाविरत्त चित्तो, कमेण सुहभायण जाओ ५९

एव ज्ञात्वा दुःकथाव्यापृतानां, दु'ख्यानल्प दुस्तर देहभाजां,
वैराग्या ढ्यै र्विमुक्ता, नित्य वाच्या सत्कथा एव भव्यै. ६०

(इति रोहिणी ज्ञात समाप्त)

તે બહુ પ્રકારના તાઢ તાપ તથા ક્ષુધા પિપાસા વગેરે દુ ખો સહીને મરીને નરકે ગઈ ત્યાથી નીકળીને ફરી તિર્યંચના બહુ ભવ કરી અનતો કાળ નિગોદમા રખડી અનુક્રમે મનુ ય ભવ પામી તે રોહિણી મોક્ષે પહોચી ૫૭

હવે તે સુભદ્ર શેઠ પોતાની પુત્રીની વિટ બના જોઇને મહા વૈરાગ્ય પામી દીક્ષા લઈ પાપને ગમાવી તપ, ચારિત્ર, સ્વાધ્યાય, તથા સત્કથામા પ્રવૃત્ત રહી પ્રમાદને દૂર કરી વિકથાઓથી વિરક્ત રહી ક્રમે કરી સુખ ભાજન થયો ૫૮–૫૯

આ રીતે જે પ્રાણિઓ વિકથામા રગાયા રહે છે તેમને થતા અનેક દુ ખ જાણી કરીને ભવ્ય જનોએ વૈરાગ્યાદિક ભરપૂર અને નિર્દોષ સત્કથાજ હમેશા વાચવી ૬૦

આ રીતે રોહિણીનુ ઉદાહરણ પૂરૂ થયુ

ચતુર્દશતમ ગુણ.

उक्त. सत्कथ इति त्रयोदशो गुणः, सम्प्रति सुपक्षयुक्त च तुर्दश गुण व्याख्यातु माह.

સત્કથપણારૂપ તેરમો ગુણ કહ્યો, હવે સુપક્ષ યુક્તપણારૂપ ચૌદમા ગુણની વ્યાખ્યા કરતા કહે છે.—

(मूळ गाथा.)

अणुकूल धम्मसीलो—
सुसमाचारो य परियणो जस्स,
एस सुपक्खो धम्म—
निरतराय तरइ काऊ २१

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

જેનો પરિવાર અનુકૂળ અને ધર્મશીલ હોઇ સદાચારયુક્ત હોય, તે પુરૂષ સુપક્ષ કહેવાય, તેવો પુરૂષ નિર્વિઘ્નપણે ધર્મ કરી શકે છે ૨૧

(ટીકા)

इह पक्ष परिवार, परिकर इत्येकोऽर्थ, शोभन पक्षो यस्य स सुपक्ष, स्तमेव विशेषणा ह—

ઇહા પક્ષ, પરિવાર, કે પરિકર એ શબ્દ એક અર્થવાળા છે, તેથી શોભન પક્ષ એટલે પરિવાર જેનો હોય તે સુપક્ષ કહેવાય, તેજ વાત વિશેષે કરી કહે છે,—

अनुकूलो धर्माविघ्नकारी—धर्मशीलो धार्मिक—सुसमाचारः सदाचारचारी—परिजन परिवारो—यस्य एप सुपक्षो भिधीयत

અનુકૂળ એટલે ધર્મના વિઘ્ન નહિ કરનાર—ધર્મ શીળ એટલે ધાર્મિક, અને સુસમાચાર એટલે સદાચાર પરાયણ—પરિજન એટલે પરિવાર હોય જેનો તે સુપક્ષ કહેવાય

स च धर्म निरंतराय निःप्रत्यूह तरइ त्ति शक्नोति कर्त्तु मनुष्ठातु, भद्रनंदि कुमारव दिति.

એવો સુપક્ષવાળો પુરૂષ ધર્મને નિરંતરાયપણે એટલે નિર્વિઘ્નપણે કરવાને એટલે અનુષ્ઠિત કરવાને સમર્થ થાય છે, ભદ્રનંદિ કુમારની માફક

इद मत्र हृदय—अनुकूलो धर्म प्रयोजनानि कुर्वतः प्रोत्साहक. साहाय्यकारी च स्यात्,

ઇહા આ તાત્પર્ય છે—અનુકૂળ પરિવાર ધર્મના કામ કરતા ઉત્સાહ વધારનાર અને મદદગાર રહે છે,

धर्मशीलो धर्मप्रयोजनेष्व भ्यर्थितो ना भियोग मन्यते, अपित्वनुग्रह मन्यते,

ધર્મશીળ પરિવાર ધર્મના કામોમા જોડવામા આવતા પોતાનાપર દબાણ થયુ નહિ માનતા અનુગ્રહ થયો માને છે,

सुसमाचारो राजविरूद्धा द्यकृत्य परिहारी धर्म लाघव हेतु र्न भवेद;

સુસમાચાર પરિવાર રાજ વિરૂદ્ધ વગેરે અકાર્યને પરિહરનાર હોવાથી ધર્મની લઘુતાનો હેતુ નથી થતો,

अत एवंविधः सुपक्षो धर्माधिकारी स्या दिति

માટે એવા પ્રકારના સુપક્ષવાળો પુરૂષ જ ધર્માધિકારી થઈ શકે

भद्रनंदी कुमार कथा चैवं

इह सुरयण सोहिल्ल, करिवयण सम समत्थि उसभपुर,
ईसाण दिसाइ तहिं, थूभकरंड ति उज्झाण १

ભદ્રનંદિ કુમારનુ ઉદાહરણ આ પ્રમાણે છે

ઇહા હાથીના મુખ માફક સારા રત્નોથી શોભતુ રૂષભપુર નામે નગર હતુ, તેની ઇશાન કોણમા સ્તૂપકરંડ નામે ઉદ્યાન હતુ ૧

सव्वो उगतरु नियरे, तत्थासी पुन्ननामज कखस्स,
सनिहियपाडिहेरस्स, चेइय वहुयजण महिय २

त नयर परिपालइ, मालइ कुसुम व मालिओ अहय,
लहुयकरो पवरगुणो, धणावहो नाम नरनाहो ३

सहसते उरमारा, अक्ख लिय विसालसील पब्भारा,
तस्सा सि महुरसुदर, सरस्सई सरसइ भज्जा ४

सा निसि कयाइ वयणे, हरिं विमत निणवि पडिवुद्धा,
नरवइ समीव मुवगम्म, सम्म मक्खेइ त सुमिण. ५

रज्जधरो तुह पुत्तो, होही भणिए निवेण सा एव,
होउ त्ति भणिय रइ भवण, मुवगया गमइ निसिसेस. ६

તે ઉદ્યાનમા સર્વ ઋતુમા ફળતા અનેક ઝાડો હતા, ત્યા પૂર્ણનાગ નામના પરિર્ધારી યક્ષનુ બહુ જનમાન્ય ચૈત્ય હતુ ૨

તે નગરને માલતીની લતાને જેમ માળી ઉછેરે તેમ પ્રવર ગુણશાળી ધનાવહ નામે નરનાથ હલવા કરવડે પાલન કરતો હતો ૩

તેની હજાર રાણીઓ હતી, તેમા સાથી સારી, અખડિત શીળ પાળનારી, અને મધુર વાણી બોલનારી સરસ્વતી નામે રાણી હતી ૪

તેણીએ કોઇ વેળા રાતે સ્વપ્નમા પોતાના મુખમા સિહ પેસતો જોયો બાદ જાગીને રાજા પાસે જઇ તેણીએ સમ્યક્ રીતે તે સ્વપ્ન કહી જણાવ્યુ ૫

રાજાએ કહ્યુ કે રાજ્યનો ભાર ઉપાડનાર તારો પુત્ર થશે ત્યારે 'એમજ થાઓ' એમ કહીને તે રતિભવનમા આવી શેષ રાત્રિ પસાર કરવા લાગી ૬

गोसे तोसपरवसो, राया ण्हाओ अलकिय सरीरो,
सीहासण मासीणो, सद्दावइ सुमिणसत्थविऊ ७

तेवि तओ लहु न्हाया, कयकोउय मगला समागम्म,
वद्धावित्तु जएण विजएण निय सुहनिसन्ना ८

भद्दासणमि पत्तरे, देविं ठावित्तु जवणिय तरिय,
राया पुप्फकुलकरो, त सुमिण अक्खए तेसिं ९

सत्थाइ वियारेउं, निवपुरओ ते कहति जह सत्थे,
बायालीस सुमिणा, तीस वुत्ता महासुमिणा. १०

चउदस गयाइ सुमिणे, नियति जिणचक्कि मायरो तेसिं,
कमसो सग चउइक्क, हरिबल मडलिय जणणीओ ११

देवीए ज दिठो, सुमिणे पचाणणो तओ पुत्तो,
समयमि रज्जसामी, राया होही मुणी अहवा १२

પ્રભાતે રાજા હર્ષિત થઇ નાહી ધોઇ અલકાર ધારી સિહાસને બેશી સ્વપ્ન શાસ્ત્રના જાણનારાઓને બોલાવતો હવો ૭

ત્યારે તેઓ પણ ઝટપટ ન્હાઇ ધોઈ કાૈતુક મગળ કરી ત્યા આવી રાજાને જયવિજય શબ્દથી વધાવી સુખે બેઠા ૮

બાદ રાજા રાણીને પડદામા ભદ્રાસનપર બેસાડી ફૂલફળ હાથમા ધરી તેમને તે સ્વપ્ન કહેવા લાગ્યો ૯

તેઓ શાસ્ત્ર વિચારીને રાજા આગળ કહેવા લાગ્યા કે, શાસ્ત્રમા બે-તાળીશ જાતના સ્વપ્ન અને ત્રીશ જાતના મહા સ્વપ્ન કહેલા છે ૧૦

જિનેશ્વર અને ચક્રવર્ત્તિની માતાઓ હાથી વગેરે ચાૈદ સ્વપ્નો જુવે છે, વાસુદેવની માતા સાત જુવે છે, બળદેવની માતા ચાર જુવે છે અને માડળિક રાજાની માતા એક જુવે છે ૧૧

રાણીએ સ્વપ્નમા સિહ જોયો તેથી પુત્ર થશે અને તે સમય આ-વતા કાતો રાજ્યપતિ રાજા થશે અથવા તો મુનિ થશે ૧૨

उवलद्ध विउलपीइ, दाणा तो ते गया सगेहेसु,
देवी पसत्थ सपुन्न, दोहला वहइ त गब्भ. १३

समए पसवइ पुत्त, कतिल्ल दिनमणि व पुव्वदिसा,
वद्धावणय राया, कारावइ गुरुविभूईए १४

भद्दकरो नदिकरो त्ति, से कय नाम भद्दनदि त्ति,
पणधाई सगदिओ, वढइ गिरिगय तरुव्व कमा १५

सो समए सयलकला, कुसलो अणुकूल परियणो धणिय,
पत्तो तारन्न मणुन्न, पुन्नलाय न्न नीरनिहि १६

पासायसए पचउ, कारिय परिणाविओ इमो पिउणा,
सिरिदेवी पमुहाओ, पचसय नरिंद धूयाओ. १७

રાજાએ તેમને ઘણુ પ્રીતિદાન આપી વિદાય કર્યા, બાદ રાણી ઉત્તમ દોહદો પૂરા કરતી થકી તે ગર્ભને વહેવા લાગી ૧૩

તેણીએ અવસરે પૂર્વદિશા જેમ સૂર્યને પ્રગટાવે તેમ કાતિમાન્ પુત્ર જણ્યો ત્યારે રાજાએ મોટા ઠાઠથી તેની વધામણી કરાવી ૧૪

તે ભદ્રકારી અને નદિકારી હોવાથી તેનુ ભદ્રનદિ એવુ નામ આપ્યુ તે કુમાર પર્વતની ખીણમા ઊગેલા તરૂની માફક પાચ ધાત્રીઓના હાથમા રહી વધવા લાગ્યો ૧૫

તે અવસર સર્વ કળાઓમા કુશળ થયો અને તેનુ તમામ પરિજન તેને અનુકળ રહેવા લાગ્યુ, એ રીતે તે પરિપૂર્ણ અને પવિત્ર લાવણ્યરૂપ જળના દરિયા સમાન યૌવન વયને પામ્યો ૧૬

ત્યારે રાજાએ તેના માટે પાચસો મહેલ બધાવી તેને શ્રીદેવી પ્રમુખ પાચસો રાજપુત્રીઓ પરણાવી ૧૭

ताहि सम सो विसए, विमाय विसवेग विरहिओ संतो,
भुजइ देवो दोगुदगु व्व देवालए दिव्वे १८

थूभकरिं दुज्जाणे, तत्थ न्नदिणे समोसढो वीरो,
बद्धाविओ नरिंदो, पउत्तिपुरिसेण लहु गतु. १९

सढ दुवाल सलक्खे, पीइदाण दलितु तस्स निवो,
वीर वदिउकामो, निग्गच्छइ कूणियव्व तओ. २०

कुमरो वि भद्दनदी, नदीजुयधम्मसील परिवारो,
पवर रह मारूढो, पत्तो सिरिवीर नमणत्थ २१

कुमरस्स पीइवसओ, राई सरतल्लवरीइ पुत्ता वि,
वीर जिण वदणत्थ, चलिया कलिया परियणेण २२

नमिय जिण ते सव्वे, सुणति धम्म कहेइ सामी वि,
जह वज्झति जिया इह, कम्मेहि जहा व मुच्चति २३

તેમની સાથે તે કરી પણ દિલગીરી વગર દિવ્ય દેવભુવનની અદર રહેલ દોગુદક દેવની માફક વિષય સુખ ભોગવવા લાગ્યો ૧૮

ત્યા સ્તૂપકરડ ઉદ્યાનમા એક વેળા ભગવાન્ વીર પ્રભુ સમોસર્યા, એટલે સમાચાર આપનાર માણસે ઝટ જઈ રાજાને વધામણી દીધી ૧૯

રાજાએ તેને સાડાબારલાખ પ્રીતિદાન આપ્યુ, બાદ કોણિકના મા ફક તે રાજા વીર પ્રભુને વાદવા નીકળ્યો ૨૦

ભદ્રનદી કુમાર પણ વાજતે ગાજતે ચાલતા ધર્મશીળ પરિવારને સાથે લઈ ઉત્તમ રથપર ચઢીને વીર પ્રભુને નમવા ત્યા આવ્યો ૨૧

કુમારની પ્રીતિના વશે કરીને બીજા પણ ઘણા કુમારો પરિજન સાથે વીર પ્રભુને વાદવા નીકળી પડયા ૨૨

તેઓ ત્યા આવી જિનને નમીને ધર્મ સાભળવા લાગ્યા વીર સ્વામિએ પણ તેમને જીવો કર્મથી કેમ બધાય છે અને કેમ છુટે છે તે બાબત કહી સભળાવી ૨૩

इयं सोउ भद्दनंदी, नदिपहियओ गहित्तु जिणपासे,
समत्तमूल मणह, गिहिधम्म स गिह मणुपत्तो २४

अह पुच्छइ सिरिगोयम, सामी सामियदुह महावीर,
पहु एस भद्दनंदी, कुमरो अमरो इव सुरूवो २५

सोमुव्व सोमयुत्ती, सोहग्ग निहीय सयल जणइठो,
साहूण पि विसेसेण, समओ केण कम्मेण २६

जपइ जिणो विदेहे, आसी पुंडरिगिणीइ नयरीए,
विजओ नाम कुमारो, सणकुमारो इत्र सुरूवो २७

सो कइआवि सभवणे, भवरगुर गुणगुणोह कयसोह,
जुग बाहु जिणनाह, भिक्खाहत्तए नियइ इत २८

तो झत्ति चत्तरित्ता, सणो गओ समुह सगठपए,
तिपयाहिणी करित्ता, वदइ त भमि मिलियसिरो २९

તે સાભળીને ભદ્રનદી આનદિત મનથી વીર પ્રભુ પાસે સમ્યકત્વ મૂળ નિર્મળ ગૃહિ ધર્મ સ્વીકારીને પોતાને મુકામે આવ્યો ૨૪

આ અવસરે ગૌતમ સ્વામિ દુખ શમાવનાર મહાવીર પ્રભુને પૂછવા લાગ્યા કે હે પ્રભુ, આ ભદ્રનદી કુમાર દેવની માફક રૂપવાન્ છે, ચદ્રની માફક સૌમ્ય મૂર્ત્તિવાન્ છે, સૌભાગ્યનુ નિધાન છે, સકળ જનને પ્રિય છે, અને સાધુઓને પણ વિશેષે કરીને સમત છે, તે શા કર્મે કરીને તેવો થયો છે? ૨૫-૨૬

જિનેશ્વર બોલ્યા કે, મહા વિદેહ ક્ષેત્રમા પુડરીકિણી નગરીમા વિજય નામે કુમાર હતો તે સનત્કુમારની માફક રૂપવાન્ હતો ૨૭

તેણે એક વેળા પ્રવરગુણ શોભિત જગદ્ગુરૂ યુગબાહુ જિન નાથને પોતાના ઘર તરફ ભિક્ષા માટે પધારતા જોયા ૨૮

ત્યારે તે ઝટ નેતરના આસનથી ઊઠીને સાત આઠ પગ સામે જઈ ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપીને ભૂમિમા માથુ નમાવી તેમને વાદવા લાગ્યો ૨૯

भणइ य सामिय आहार, गहणओ मह करेसु सुपसाय,
दव्वाइसु उवउत्तो, जिणोवि पाणी पसारेइ ३०

अह सो विजय कुमारो, हरिसभरुब्भिन्न बहुल कोमंचो,
विप्फारिय नयण जुओ, वियसत पसंत मुहकमलो. ३१

आहारेण वरेण, पडिलाभइ परमभत्ति सजुतो,
कयकिच्च अप्पाण मन्नतो मणवइ तणूहिं ३२

चित्त वित्त पत्त, तिन्निवि एयाइ लहिय दुलहाइ,
पडिलाभतेण तया, समज्जिय तेण फल मेय ३३

पुन्नाणुबधि पुन्न, उत्तमभोगा य सुलह बोहित्त,
मणुयाउय च बद्ध, कओ परित्तो य ससारो. ३४

अन्न च तहि तइया, पाउब्भूयाइ पच दिव्वाइ,
पहयाउ दुदुहीओ, चेलुक्खेवो सुरेहि कओ ३५

બાદ તે બોલ્યો કે હે સ્વામિ, મારે ત્યાથી આહાર ગ્રહણ કરીને મારાપર મહેરબાની કરો, ત્યારે દ્રવ્યાદિકનો ઉપયોગ કરી જિનરાજે હાથ પહોળો કર્યો ૩૦

હવે તે વિજય કુમાર હર્ષથી રોમાચ ઊભા કરીને ખુલ્લેલી આખે અને હસતા મુખકમળે પરમ ભક્તિવડે ઉત્તમ આહાર વ્હોરાવીને મન વચન કાયથી પોતાને કૃતકૃત્ય માનવા લાગ્યો ૩૧-૩૨

ચિત્ત, વિત્ત, અને પાત્ર એ ત્રણ ભેગા મળવા દુર્લભ છે, તે તેણે મેળવીને તે વખતે ભગવાન્‌ને પ્રતિલાભિત કર્યા, તેનુ આ ફળ છે ૩૩

તેણે તેમ કરતા પુણ્યાનુબધી પુણ્ય, ઉત્તમ ભોગ, સુલભ બોધિપણુ, અને મનુષ્યનુ આયુષ્ય બાધ્યુ તેમજ સસારને પણ હદમા આણ્યો છે ૩૪

આ વખતે તેને ત્યા પાચ દિવ્ય પ્રગટ થયા તે આ રીતે કે દેવ દુદુભિ વાગવા માડી ૩૫

मुक्का हिरन्नवुठी, वुठी कुसुमाण पचवन्नाण,
गयणगणमि घुठ, अहो सुदाण सुदाण ति. ३६

रायापमुहो लोओ, मिलिओ बहुओ स तत्थ वेणा वि,
सो विजओ विजियमओ, पससिओ हरिसियमणेण. ३७

भुत्तूण बहु काल विजओ भोए समाहिणा मरिउ,
लोयपियाइ गुण जुओ, जाओ मो भद्दनदि त्ति ३८

पुच्छइ मुणिंदभूई, किं एसो गिण्हिही समणधम्म,
भणइ जिणो गिण्हिस्सइ, समयमि समाहिओ सम्म ३९

विहरइ अन्नत्थ पहू, कुमरो वि हु कुणइ सावय धम्म,
अणुकूल विणीय सुधम्म, सील परिवार परियरिओ ४०

अह अन्नया कयाई, अठमिमाईसु पव्वदियहेसु,
गतु पोसहसालं, पासवणु च्चारभूमीओ ४१

દેવોએ વસ્ત્રોની સોનાની અને પાચ વર્ણના ફૂલની વૃષ્ટિ કરી, અને આકાશમાં "अहो सुदान अहो सुदान" એવે ઉદ્ઘોષ કર્યો ૩૬

ત્યારે ત્યા રાજા પ્રમુખ ઘણા લોક એકઠા થયા, તેમણે પણ તે નિરભિમાની વિજય કુમારની હર્ષિત મનથી પ્રશસા કરી ૩૭

પછી તે લોકપ્રિય વિજય કુમાર ત્યા બહુ કાળ સૂધી ભોગ ભોગવી સમાધિએ મરીને આ ભદ્રનદિ કુમાર થયો છે ૩૮

ત્યારે ગૌતમ સ્વામિએ ભગવાનૂને પૂછ્યુ કે, એ શ્રમણ ધર્મ ગ્રહણ કરશે કે કેમ? ભગવાને કહ્યુ કે હા, અવસર આવતા સમ્યક્ રીતે સમાહિત થઇ તે શ્રમણ થશે ૩૯

પછી ભગવાન્ અન્યત્ર વિચરવા લાગ્યા, અને કુમાર અનુકૂળ વિનીત અને ધર્મ શીળ પરિવારવાળો રહીને શ્રાવક ધર્મ પાળવા લાગ્યો ૪૦

હવે તેણે એક વેળાએ આઠમ વગેરે પર્વ દિવસોમા પૌષધશાળામા જઈ ઉચ્ચાર પ્રસ્રવણની ભૂમિઓને ૪૧

पडिलहिउ पमज्जिय, रइउ सथारय च दब्भस्स,
तमि दुरुढो अठम, भत्तजुय पोसह कुणइ ४२

कुमरो जिणपयभत्तो, अट्ठमभत्तमि परिणमतंमि,
पुव्वावरत्तकाले, चिंतिउ मेव समाढत्तो. ४३

धन्ना ते गामपुरा, धन्ना ते खेडकब्बडमडवा,
मिच्छत्त तिमिरसूरो, वीरजिणो विहर एजतत्थ ४४

ते च्चिय धन्नसुपुन्ना, रायाणो रायपुत्तमाईया,
वीर जिणदेसण निसुणिऊण गिण्हति जे चरण. ४५

इत्थापि जइ समिज्जा, वीरो तेल्लुक्कबधवो अज्ज,
तो ह तप्पयमूले, गिण्हिस्स सजम रम्म ४६

तस्स ब्भत्थ नाउ, गोसे वीरो समोसढो तत्थ,
तो भद्दनदि सहिओ, पहुनमणत्थ निवो पत्तो ४७

જોઇ પ્રમાર્જી દર્ભનો સ થારો પાથરી તે પર બેશીને અષ્ટમ ભક્તવાળું પૌષધ કર્યું ૪૨

તે અષ્ટમ ભક્ત પૌષધ પૂરૂ થવા આવતા જિનપદ ભક્ત કુમાર પાછલી રાતે આવુ વિચારવા લાગ્યો ૪૩

તે ગામો અને નગરોને ધન્ય છે, તે ખેડા ખ બાડા અને મ ડપ પ્રદેશોને ધન્ય છે કે જ્યા મિથ્યાત્વરૂપ અ ધકારને હરવા સૂર્ય સમાન વીર ભગવાન્ વિચરે છે ૪૪

વળી જે તે ભગવાન્‌ની દેશના સાભળીને ચારિત્ર લ્યે છે તે રાજાઓ રાજકુમારો વગેરેને ધન્ય છે ૪૫

અહીં પણ જો આજ ત્રૈલોકય બ ધુ વીર પ્રભુ પધારે તો હુ તેમના પાસે મનોહર સ યમ લઉં ૪૬

તેનો તે અભિપ્રાય જાણી લઇને વીરપ્રભુ પણ પ્રભાતે ત્યા સમોસર્યા, ત્યારે ભદ્રનદિ સાથે રાજા ત્યા આવ્યો ૪૭

नमिय जिण उववि॰ठा, उचियठाणे नरिंदकुमरवरा,
तो नवजलहर गज्जिय, गहिरसरो भणइ इय सामी ४८

भव्वा भवारहट्टे, कम्मजल गहिय अविरइघडीहिं,
चउगइ दुह विसवल्लिं, मा सिंचह जीवमडवए ४९

त सुणिय निवो पत्तो, सगिहे कुमरो उ जपए एव,
पव्वज्ज गिण्हिस्स, पियरो पुच्छिय पर सामि ५०

मा पडिबध कुणसु त्ति, सामिणा सो पयपिओ तत्तो,
पत्तो पिऊण पासे, नमिऊण कयजली भणइ ५१

वीरसगासे रम्मो, धम्मो अज्जवताय निसुओ मे,
— — —सद्दहिय पत्तिओ य सो इच्छिओ य मए ५२

તે રાજા અને કુમાર જિનને નમી ઉચિત સ્થાને બેઠા, ત્યારે વીર પ્રભુ નવા મેઘના ગર્જારવના માફક ગભીર સ્વરથી આમ ઉપદેશ કરવા લાગ્યા ૪૮

હે ભવ્યો, આ સ સારરૂપ અરઘટ્ટમા અવિરતિરૂપ ઘડાઓથી કર્મજળ ગ્રહણ કરીને ચતુર્ગતિ દુ ખ રૂપ વિષવલ્લીને જીવ રૂપી માડવા પર ચડાવવા માટે સિચન કરો મા ૪૯

તે સાભળીને રાજા પોતાને ઘરે આવ્યો અને કુમાર ભગવાન્ પાસે જઈ કહ્યુ કે હે સ્વામી ! હુ માબાપને પૂછી દીક્ષા લઈશ ૫૦

ભગવાને કહ્યુ કે પ્રતિબ ધ નહિ કરો, ત્યારે તે માબાપની આગળ આવી નમીને હાથ જોડી કહેવા લાગ્યો ૫૧

હે માતપિતા, આજે મે વીર પ્રભુ પાસે રમ્ય ધર્મ સાભળ્યો છે, સદ્દહ્યો છે, અને કબૂલ રાખ્યો છે ૫૨

ते भि अणुकूलहियया, भणंति तं वच्छ धन्नकयपुन्नो,
एवं दुव्व तच्चंपि, जंपिए जपए कुमरो ५३

तुब्भेहिं अणुन्नाओ, पव्वज्जं संपयं पवज्जिस्सं,
सोउं एय मणिठं, रयणं देवी गया मुच्छं ५४

पउणीकया च कलुणं, विलवती भणइ दीणवयणं विणं,
जाय तुमं मइ जाओ, वहुओ वाइय सहस्सेहिं. ५५

ता कह मम अणाहं, पुत्तय मुत्तुं गहेसि सामन्नं,
सोयभरभरिय हिययाइ, वच्चिहही मज्झ जीयंपि. ५६

ता अत्यह जा वम्हे, जीवामो तो पवुड्ढसंताणो,
पच्छा कालं गएहिं, अम्हेहि तुमं गहिज्ज वयं ५७

ત્યારે તેઓ પણ અનુકૂળ હૃદયવાળા હોવાથી કહેવા લાગ્યા કે હે વત્સ, તું ધન્ય અને કૃતપુણ્ય છે, એમ બીજીવાર અને ત્રીજીવાર કહે છતે કુમાર બોલ્યો ૫૩

તમે રજા આપો તો હવે હું દીક્ષા ગ્રહણ કરૂં આ અનિષ્ટ વચન સાંભળી તેની માતા મૂર્છા પામી ૫૪

તેને સાવધ કરવામાં આવતાં તે કરૂણ વિલાપ કરતી થકી આ રીતે દીન વચન બોલવા લાગી કે હે પુત્ર, તને મેં હજારો ઉપાયે જણ્યો છે ૫૫

ત્યારે હવે મને અનાથ મૂકીને હે પુત્ર તું શી રીતે શ્રમણપણું લેશે, ત્યારે તો શોકથી મારૂં હૃદય ભરાતાં મારો જીવ પણ નીકળી જશે ૫૬

માટે જ્યાં સૂધી અમે જીવિયે છીયે ત્યાં સૂધી તું રહે બાદ સંતાનો મોટા થતાં અને અમો કાળગત થતાં તું વ્રત લેજે ૫૭

(कुमार')

वसण सय समभिभूए, विज्जुलया चचलेसु मिण सरिसे,
मणुयाण जीविए मरण, मग्गओ पत्थओ वा वि. ५८

को जाणइ कस्स कह, होही वोही सुदुल्लहो एस,
तो धरिय धीरिमाए, अन तए ह विमुत्तव्वो ५९

(पितरौ)

जाया तुह अग मिण, निरुवमल वणिम सुरव सोहिल्ल,
तस्सिरि मणुहविऊण, वुद्दओ तयणु पव्वयसु ६०

(कुमार.)

विविहाहि वाहिगेह, गेह पि व जज्जर इम देह,
निवडणधम्म मवस्स, इण्हि पि हु पव्वयामि तओ ६१

(पितरौ)

सुकुलग्गयाउ लायन्न सलिल सरियाउ तुज्झ दइयाओ,
पचसयाई इमाओ, कह मुचसि त अणाहाओ. ६२

કુમાર બોલ્યો —મનુષ્યનુ જીવિત સેકડો કષ્ટથી ભરેલુ છે, અને તે વીજળી માફક ચ ચળ તથા સ્વપ્ન સરખુ છે, વળી આગળ કે પાછળ પણ મરવાનુ તો નક્કીજ છે માટે કોણ જાણે છે કે કોને આ દુર્લભ બોધિ પ્રાપ્ત થશે કે નહિ થશે? માટે ધીરજ ધારીને હે માતા તુ મને રજા આપ ૫૮-૫૯

માબાપ બોલ્યા —હે પુત્ર, તારૂ આ અ ગ અનુપમ લાવણ્ય અને રૂપથી શોભતુ છે, માટે તેની શોભા ભોગવીને વૃદ્ધ થતા દીક્ષા લેજે ૬૦

કુમાર બોલ્યો —આ શરીર અનેક આધિ-વ્યાધિઓનુ ઘર છે અને જૂના ઘર જેવુ (ક્ષણભગુર) છે તે મોડુ વેલુ અવશ્ય પડનારજ છે, માટે હમણાજ દીક્ષા લઉ તો ઠીક ૬૧

માબાપ બોલ્યા —તુ આ કુલીન અને લાવણ્ય જળની નદીઓ સમાન પાચસે દયિતાઓને અનાથ કેમ મૂકી જશે? ૬૨

(कुमार')

विसमीस पायसमंमे, विसए असुइब्भवे असुयणो य,
दुक्खतरू बीयभूए, को सेविज्जा सचेयन्नो. ६३

(पितरौ)

पुरिस परंपरपत्तं, वित्त मिण माणिढिय तुम वच्छ,
दाउ मुत्तु पकाम, पच्छा पडिवज्ज पव्वज्ज ६४

(कुमारः)

जलजलण पमुह साहारणंमि, जलनिहि तरंग तुल्लमि,
मइम वित्तमि न कोइ, इत्थ पडिबंध मुव्वहइ ६५

(पितरौ)

जह तिक्ख खग्गधाराइ, वियरण दुक्कर तहा पुत्ता,
वयपाल्लण विसेसा, तुह मरिसाण अइसुहीण. ६६

કુમાર બોલ્યો —વિષયો વિષ મિશ્રિત દૂધપાક જેવા છે, વળી તેઓ અશુચિથી પેદા થાય છે અને અશુચિમય હોઇ દુખરૂપી ઝાડના બીજ ભૂત છે, માટે કોણ ચૈતન્યવાન્ પુરૂષ તેમને સેવે ૬૩

માબાપ બોલ્યા —હે વત્સ, આપણી વંશ પરંપરાથી પ્રાપ્ત થએલુ પવિત્ર ધન તું રૂડી રીતે દઇ ભોગવીને પછી પ્રવ્રજ્યા લેજે ૬૪

કુમાર બોલ્યો —આગ પાણી વગેરે પણ સરખી રીતેજ જેની બરબાદી કરી શકે છે, તેવા આ દરિયાના તરંગ સમાન ધનમા કોણ બુદ્ધિવાન્ પ્રતિબંધ રાખે? ૬૫

માબાપ બોલ્યા —જેમ તરવારની તીખી ધારપર ઉઘાડે પગે ચાલવુ એ દુષ્કર કામ છે, તેમ હે પુત્ર, વ્રત પાળવા દુષ્કર છે અને તેમા પણ તારા જેવા અતિ સુખીને તો તે ખાસ કરીને દુષ્કર છે ૬૬

(कुमारः)

कीवाण कायराण, विसयत्ति सियाण दुक्कर एय,
उज्जमघणाण धणिय, सव्व सज्ज तु पडिहाइ. ६७

त निच्छय मइ मुणिउ, राया सिंचेइ एगदेवसिए,
त रज्जे तह पभणइ, सपइ तुह वच्छ किं देमो ६८

भणइ कुमारो दिज्जउ, रयहरण पडिग्गह च तो राया,
लक्ख दुगेण दुन्निवि, आणावइ कुत्तियावणओ. ६९

लक्खेण कासवग, सद्दाविय भणइ कुमरकेसग्गे,
निक्खमणप्पाओगे, कप्पसु सो वि हु करेइ तहा. ७०

देवी पडेण गहिउ, हविउ, तह अच्चिउ च सियवसणे,
बधिय रयण समुग्गे, काउ ते ठवइ उस्सीसे ७१

કુમાર બોલ્યો —કાયર (નામર્દ) જાતને (બીકણુ), અને વિષયોમા તરસેલા રહેનારને એ દુષ્કર છે, પણ સખ્ત ઉદ્યમીને તો સઘળુ સાધ્ય લાગે છે ૬૭

હવે રાજાએ તેનો દૃઢ નિશ્ચય જોઈ તેને એક દિવસ સૂધી રાજ્ય પાળવા માટે રાજ્યાભિષેક કરી પૂછ્યુ કે હવે તને શુ આણી આપીયે ૬૮

કુમાર બોલ્યો —રજોહરણુ અને પાતરા આણી આપો ત્યારે રાજાએ કુત્રિઆપણુ (સર્વ વસ્તુ નહરનારના દુકાન) થી બે લાખના મૂલે તે અણાવ્યા ૬૯

લાખ આપીને વાળદને બોલાવી રાજાએ તેને કહ્યુ કે દીક્ષામા લુચવા પડે એટલા કેશ છોડીને બાકીના કુમારના કેશ કાપી લે, એટલે વાળદે તેમ કર્યું ૭૦

તે કેશ તેની માતાએ શ્વેત વસ્ત્રમા ગ્રહણ કરી અર્ચી પૂજીને બાધી રત્નના દાબડામા રાખી પોતાના ઓશીકે મેલ્યા ૭૧

राया पुणोत्ति कुमर, कंचण कलसाइएहि न्हविऊण,
इइ सय मगाट. गोसीसेण विलिंपेइ ७२

परिहावइ वत्थजुय. कुमर मलंकुणइ कप्परुक्खुव्व,
कारइ निवो सिमिउ, सीय थभमय मुनिविट. ७३

तत्था रुहिउ कुमरो, निवमइ सीहासणमि पुव्वमुहो,
दाहिणपासे भद्दासणमि, कुमरस्स पुण जणणी ७४

चित्तु रयहरणाई. वामे पासे तह वधाई मे,
छत्त चित्तु एगा, वरतरणी पिठओ य ठिया. ७५

चामरहत्थाउ दुवे, उभओ पासे तहेव पुव्वाए,
वीयणगकरा तह हुय वहाउ भिंगारगगकरा ७६

समरुव त्तु वणाण, समतिगाणाण हरिसियमणाण,
हत्थिसत्ता अह सीया, रायमुगाण सहस्सेण. ७७

પછી રાજાએ તેને સોનાના કળશથી નવરાવી પોતાના હાથે તેનું અંગ ગ્હોર્ષ ચંદનથી લીંપ્યું ૭૨

પછી તેને બે વસ્ત્ર પહેરાવી કલ્પવૃક્ષના માફક તેને આભૂષણોથી શણગાર્યો બાદ રાજાએ સો થાંભલાવાળી ઉત્તમ પાલખી કરાવી ૭૩

તેના પર ચડીને કુમર સિંહાસનપર પૂર્વ દિશા સામે મુખ રાખીને બેઠો, અને તેની જમણી બાજુ ભદ્રાસનપર તેની માતા બેઠી ૭૪

તેની ડાબી બાજુએ તેની ધાવ મા રજોહરણાદિક લઇને બેઠી અને એક ઉત્તમ તરૂણી છત્ર લઇને તેની પીઠે ઊભી રહી ૭૫

તેના બે પડખે બે ચામર ધરનારીઓ, તેમજ તેની પૂર્વ બાજુએ વીંઝણો ધરનારી અને ઈશાન બાજુએ કળશ ધરનારી ઊભી રહી ૭૬

પછી સરખા રૂપવાળા, સરખા યૌવનવાળા, સરખા શણગારવાળા, હર્ષિત મન ધરનાર (ઉમેદવાર) એક હજાર રાજકુમારોએ તે પાલખી ઊચકી ૭૭

अह सुत्थियाइ मपत्थियाइ से अठ मगलाइ पुरो,
सपल्कियाण हयगय, रहाण पत्तेय मठमय ७८

चल्लिया वहवे असिलठि, कुत धयचिंग पमुहगाहा तो,
अत्थत्थिया य वहवे, जयजय सद्द पउजता ७९

मग्गण जणस्स दिंतो, दाण कप्प दुमु व्व सो कुमरो,
दाहिण हत्थेण तहा, अजलिमाला पडिच्छतो. ८०

दाइज्जतो मग्गे, सो अगुलि मालिया सहस्सेहिं,
पिच्छिज्जतो य तहा, लोयणमाला सहस्से हिं ८१

पत्थिज्जतो अहिय, हियय सहस्सेहि तहय थुव्वतो,
वयण सहस्से हि इमो, सपत्तो जा समोसरण. ८२

सीयाओ उत्तरिउ, जिणपयमूले भिगम्म भत्तीए,
तिपयाहिणी करेउ, वदई वीर स परिवारो. ८३

તે પાલખીની આગળ રૂડી રીતે ગોઠવેલા આઠ મગળ ચાલતા કર્યા તથા તે સાથે શણગારેલા આઠસે ઘોડા, આઠસે હાથી અને આઠસે રથ ચાલતા થયા ૭૮

ત્યારબાદ ઘણા તલવાર, લાઠી, ભાલા તથા ધ્વજચિન્હ (ઝુડા) ઉપાડનારા ચાલ્યા તે સાથે વળી ઘણા ભાટ ચારણો જય જય શબ્દ કરતા ચાલ્યા ૭૯

હવે કુમાર કલ્પવૃક્ષની માફક માગણ લોકોને જમણે હાથે દાન દેવા લાગ્યો, તેને સૌ કોઈ અજલિ બાધી પ્રણામ કરવા લાગ્યા, વળી માર્ગમા હજારો આગળીઓથી તે ઓળખાવા લાગ્યો, હજારો આખોથી તે જોવા લાગ્યો, હજારો હૃદયોથી તે અધિક અધિક ચાહવાયો અને હજારો વચનોથી તે વખણાવા લાગ્યો, એમ તે ઠે૦ સમવસરણ સુધી આવી પહોચ્યો ૮૦-૮૧-૮૨

ત્યા આવી પાલખીથી ઊતરી ભક્તિપૂર્વક જિનેશ્વરના પાસે જઈ ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિવાર સાથે કુમાર વીર પ્રભુને વાદવા લાગ્યો ૮૩

अहिवादिट जिणिंद, भणति पियरो इम जह स सुओ,
अम्ह एगो इटो, भीओ जर जम्म मरणाण ८४

तो तुम्ह पयमूले, निक्खमिउ एस इच्छइ तओ भे,
देमो सचित्तभिक्खं, पुज्जा पसिउण गिण्हतु. ८५

भणइ पहू पडिबंधं, मा कुव्वह तयणु भद्दनंदी वि,
गुतु ईसाणदिसिं, मुचइ सय मेव लकार ८६

लुचइ केस कलाव, पचहि मुठीहि तो तहिं देवी,
त च पडिच्छइ हसग, पडेण अंसूणि मुचती ८७

भणइ य अस्सि अठे, जइज्ज मा पुत्त त पमाइज्ज,
इय वुतु सठाणे, पत्ता सा आह कुमरो वि. ८८

गतु भणइ जिणिंद, आलित्त पलित्तयमि लोयमि,
भयव जराइ मरणेण, देसु तन्नासणि दिक्खं. ८९

તેના માબાપ ભગવાનને વાદીને કહેવા લાગ્યા કે, આ અમારા એક-લવાયા લાડકો પુત્ર છે, તે જન્મજરા મરણથી બીને તમારા પાસે નિષ્ક્રાત થવા ઇચ્છે છે, માટે અમે આ તમને સચિત્ત ભિક્ષા આપીયે છીયે તેને હે પૂજ્ય, પ્રસાદ કરી ગ્રહણ કરો ૮૪-૮૫

ભગવાન્ બોલ્યા કે ખુશીથી આપો ત્યારબાદ ભદ્રનદિ કુમારે ઇશાન ખુણે જઈ પોતાને હાથે અલકાર ઉતારી પાચ મુષ્ટિથી પોતાના વાળ લુચિત કર્યા, તે વાળ તેની માતા આસુ પાડતી થકી હસગર્ભ વસ્ત્રમા સ્વીકારવા લાગી ૮૬-૮૭

માતા બોલી કે હે પુત્ર, આ બાબત હવે તુ પ્રમાદ નહિ કરજે, એમ કહીને માબાપ સ્વસ્થાને આવ્યા અને કુમાર પણ જિનેદ્ર આગળ જઈ કહેવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! આ જરા અને મરણવડે બળીઝળી રહેલા લોકમા તેની નાશ કરનારી દીક્ષા મને આપો ૮૮-૮૯

तो दिक्खिऊण विहिणा, जिणेण एसो सय समणुसिठो,
सव्वपि वच्छ किरिय, जयणापुव्व करिज्जाहि ९०

इच्छामि त्ति भणतो, थेराण समप्पिओ इमो तेसिं,
पासे तवचरण रओ, गिण्हइ इकार सगाइ ९१

सुचिर पालित्तु वय, मास सलेहण च काऊण,
आलोइय पडिक्कतो, सोहम्मे सुरवरो जाओ, ९२

भुत्तुण तत्थ भोए, तत्तो आउक्खए चुओ सतो,
होऊण उत्तमकुले, मणुओ पालित्तु गिहिधम्म. ९३

पव्वज्ज काऊणं, होही देवो सणकुमारमि,
एव बभे सुके, आणयकप्पे य आरणए ९४

तो सव्वठे एव, चउदससु भवेसु नरसुरेसु इमो,
उत्तमभोए भोत्तु, महाविदेहे नरो हो ही. ९५

ત્યારે જિનેશ્વરે વિધિપૂર્વક તેને દીક્ષા આપી, સ્વમુખે તેને શીખામણ આપી કે હે વત્સ, તુ યતનાપૂર્વક સઘળી ક્રિયા કરજે ૯૦

તેમજ ઇચ્છુ છુ એમ બોલતા કુમારને પછી ભગવાને સ્થવિરોને સોપ્યો, તેમની પાસે તે તપશ્ચરણમા રક્ત રહી અગ્યાર અગ શીખ્યો ૯૧

પછી તે ભદ્રનદિ કુમાર ચિરકાળ વ્રત પાળી એક માસની સલેખના કરી આલોચી પડિકમીને સૌધર્મ દેવલોકમા ઉત્તમ દેવ થયો ૯૨

ત્યા સુખભોગ ભોગવી ત્યાથી આયુક્ષયે ચવીને ઉત્તમ કુળમા જન્મી ગૃહિધર્મ પાળી, પ્રવજ્યા લઈ સનત્કુમાર દેવલોકમા, તે જશે એ રીતે બ્રહ્મ દેવલોકમા, શુક્ર દેવલોકમા, આનત દેવલોકમા, આરણ દેવલોકમા અને છેટલે સર્વાર્થ સિદ્ધ વિમાનમા એમ દેવતા અને મનુષ્યના મળી ચૌદ ભવોમા તે ઉત્તમ ભોગ ભોગવી મહા વિદેહમા મનુષ્ય જન્મ લેશે ૯૩-૯૪-૯૫

पव्वज्ज पडिवज्जिय, खविउ कम्माइं केवली होउ,
सो भद्दनंदि कुमरो. लहिही अवही विमुक्कमुह ९६

एव शुपक्षः किल भद्रनंदी, निर्विघ्न मारा य विशुद्धधर्म,
स्वर्गादिसौख्य लभते स्म तस्मात्, श्राद्धस्ययुक्तो गुण एप नित्यं ९७

(इति भद्रनंदि कुमारोदाहरण समाप्तं)

त्या प्रव्रज्या लइ कर्मो खपावी केवळी थइने ते भद्रनंदि कुमार अनंत सुख पामशे ९६

આ રીતે સુપક્ષવાળો ભદ્રનંદિ કુમાર નિર્વિઘ્નપણે વિશુદ્ધ ધર્મ આરાધી સ્વર્ગાદિકના સુખ પામ્યો, માટે શ્રાવકને સુપક્ષરૂપ ગુણની હમેશા જરૂર રહેલી છે ૯૭

આ રીતે ભદ્રનંદિ કુમારનુ ઉદાહરણ સમાપ્ત થયું.

પંચદશતમ ગુણ.

उक्त श्चतुर्दशो गुणः, सम्प्रति पंचदश दीर्घदर्शित्वगुण माह.
ચૌદમો ગુણ કહ્યો, હવે પદરમો દીર્ઘદર્શિપણા રૂપ ગુણ કહે છે

(मूळ गाथा.)

आढवइ दीहदसी-
सयल परिणाम सुदर कज्जं,
बहुलाभ मप्पकेसं-
मलाहणिज्जं बहुजणाण. २२

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

દીર્ઘદર્શી પુરૂષ જે જે કામ પરિણામે સુંદર હોય—બહુ લાભ અને થોડા ક્લેશવાળુ હોય અને ઘણા જનને વખાણવા લાયક હોય તે તે કામ જ શરૂ કરે છે ૨૨

(ટીકા.)

आरभते प्रतिजानीते–दीर्घं परिणाम सुन्दर–कार्य मिति गम्यते–क्रिया विशेषण वा–द्रष्टु मवलोकयितु शील मस्ये ति दीर्घदर्शी

આરંભે છે એટલે શરૂ કરે છે—દીર્ઘ એટલે પરિણામે સુંદર 'કામ' એટલુ ઉપરથી લેવુ અથવા દીર્ઘ શબ્દ ક્રિયા વિશેષણ તરીકે જોડવો એટલે દીર્ઘ જોવાની જેને ટેવ હોય તે દીર્ઘદર્શી પુરૂષ જાણવો, તેવો પુરૂષ

सकल समस्त—परिणाम सुन्दर आयति सुखावह—कार्यकृत्य

સઘળુ એટલે બધુ પરિણામસુંદર એટલે આગામિકાળે સુખ આપનાર કાર્ય એટલે કામ

तथा बहुलाभ प्रचुराभीष्टसिद्धिक–मल्पक्लेश स्तोकायास—श्लाघ नीय प्रशसनीय—बहुजनाना स्वजनपरिजनाना शिष्टाना मिति भाव,

વળી બહુ લાભવાળુ એટલે ઘણા ફાયદાવાળુ–અને અલ્પ કલેશ એટલે થોડી મહેનતવાળુ–તેમજ બહુ જનોને એટલે સ્વજન પરિજનોને અર્થાત્ કેળવાયલા જનોને શ્લાઘનીય એટલે પ્રશંસવા યોગ્ય (જે કામ હોય તે તે કામ તેવો પુરૂષ કરવા માંડે છે)

यस्मा दिह किल पारिणामिक्या बुद्ध्या सुन्दरपरिणाम मैहिक मपि कार्य करोति, धनश्रेष्ठिवत्, ततो धर्मस्यापि एवा धिकारी ति

કારણ કે તેવા પુરૂષ આ લોકના પણ પારિણામિકી બુદ્ધિવડે સુંદર પરિણામવાળુ જાણીનેજ કરે છે, ધન શ્રેષ્ઠિના માફક,–માટે તેજ ધર્મનો અધિકારી ગણાય છે

—•••—

(धनश्रेष्टिज्ञात त्विद)

अत्थि त्थ मगदेसे, देसियदसिय महल्ल कोहल्ले,
रायगिह केलिगिह व, भुवण कमलाए वरनयर १

तत्था सि रासिकयरद्दु, मणिरयणो मदधणो धणो सिठी,
समुवज्जिय बहु भद्दा, भद्दा नामेण से गिहिणी २

धणपालो धणदेवो, धणओ धणरक्खिओ त्ति सुपसिद्धा,
चउरो चउराणण आणणु व्व तेसि सुया पवरा ३

कमसो तेसिं भज्जा सिरी य लच्छी धणा य धन्ना य,
निरुवम सुदेरिम सालिणाउ चिट्ठति सुहियाओ ४

कइयावि परिणयवओ, सिठी चितइ वय गहिउकामो,
एए त्तिहिया सुहिया, तणया मे उच्चिर काल ५

ધનશ્રેષ્ઠિનુ જ્ઞાત આ પ્રમાણે છે.

અહીં અનેક કુતૂહળવાળા મગધ દેશમા જગત્ લક્ષ્મીના ક્રીડાઘર સમાન રાજગૃહ નામે મોહોટુ નગર હતુ ૧

ત્યા ઘણા મણિરત્નને સંઘરનાર, બુદ્ધિવાળો ધન નામે શેઠ હતો, તેની બહુ કલ્યાણ કરનારી ભદ્રા નામે સ્ત્રી હતી ૨

તેમને બ્રહ્માના ચાર મુખની માફક, ધનપાળ-ધનદેવ-ધનદ-અને ધનરક્ષિત નામે ચાર ઉત્તમ પુત્રો હતા ૩

તેમની અનુક્રમે શ્રી-લક્ષ્મી-ધના-અને ધન્યા એ નામની અનુપમ રૂપવાળી ચાર ભાર્યાઓ હતી, તેઓ સુખ સાથે રહેતી ૪

હવે શેઠ અવસ્થાવાન્ થયાથી વ્રત લેવા ઇચ્છતો થકો વિચારવા લાગ્યો કે આટલે લગણ તો આ મારા પુત્રો મે સુખી રાખ્યા છે ૫

जइ पुण काविहु सुण्हा, कुडुंबभार वरिज्ज अगिणठ,
तो पच्छावि अइसुही, न मुणति गयपि काल मिमे. ६

का पुण इमाण उचिया, गिहचिताइ त्ति हु सपुन्ना जा,
सा उण मईइ नेया, पुन्नणु सारेण ज बुद्धी. ७

जुज्जइ तओ परिक्खा, इमाण सुहिसयण वग्ग पच्चक्ख,
ज सठवियकुडुया, कुडुबिणो हुति कित्तिपय. ८

इय चिंतिऊण सुइड, मडव ताडिऊण नियगेहे,
नियमित्तनाइवग्ग, निमतए भोयणठाए. ९

भुत्तुत्तर च समाणिऊण, तबोल कुसुम माईहिं,
तस्स समक्ख सिट्ठी, हकारावेइ वहुयाओ १०

પણ હવે જો કોઈ વહુ કુટુંબનો ભાર અરોબર ઊપાડી લ્યે તો પા છળ પણ એઓ અતિ સુખી રહી વખત પસાર કરશે ૬

હવે આ ચાર વહુઓમાથી ઘરની સભાળ કરવા યોગ્ય કઈ વહુ છે? હા-જાણ્યુ ! જે પુણ્યવાળી હશે તે તેવી હોય છે તે તેની બુદ્ધિ ઊપરથી માલમ થશે જે માટે બુદ્ધિ પુણ્યના અનુસારે રહેલ છે ૭

માટે એમની મિત્ર સગા અને ભાઈભાડુની રૂબરૂ પરીક્ષા લેવી જોઈયે, જે માટે કુટુંબને ઠેકાણે પાડ્યાથીજ કાટુંબિકાની કીર્ત્તિ જળવાય છે ૮

એમ ચિતવીને તેણે પોતાના ઘરના આગે મડપ બધાવી ભોજનના માટે પોતાના મિત્ર જ્ઞાતિવર્ગને નિમત્રિત કર્યા ૯

તેમને જમાડી પાન ફલ આપીને તેમની સમક્ષ શેઠ વહુઓને બોલાવી ૧૦

पण पण सालिकणे, अप्पिऊण पभणेइ रकखियव्व त्ति,
जइया मग्गेमि तया, एए मे अप्पियव्वा य. ११

एव ति ताहि भणिए, विसज्जिया गउरवेण नियसयणा,
पत्ता य सय ठाण, कि मित्थ तत्त ति सवियक्का. १२

मग्गिहिइ जया ताओ, जओ तओ गिण्हिउ समप्पिस्स,
इय चिंतिय पढमाए, वहूइ ते उज्झिया झत्ति १३

वीयाए तुमभाव, अवणेउ भक्खिया लहु चेव,
तइयाए ताय समप्पिय त्ति अइगउरव पराए १४

उ-जल वसणेण वधिऊण पक्खिविय भूसणकरडे,
पइदिण तिकाल पडियरण, जोगओ रक्खिया ते उ १५

अह अन्नाए नियपिउ, गेहाओ सद्दिऊण सयणजणो,
भणिओ जह पइवरिस, वुद्धि मिमे जति तह कुणह १६

તેણે દરેક વહુને પાચ પાચ ચોખાના દાણા આપીને કહ્યુ આ દાણાને સભાળી રાખજો અને જ્યારે માગુ ત્યારે એ મને આપજો ૧૧

તે વહુએએ તે વાત કબૂલ રાખતા મોટે માન સાથે પોતાના સગા-વહાલાને વિસર્જિત કર્યા, તેઓ આ વાતમા શુ તત્ત્વ હશે તે વિચારતા થકા સ્વ સ્વસ્થાને ગયા ૧૨

ત્યા પહેલી વહુએ વિચાર્યું કે સસરાજી માગશે ત્યારે જ્યા ત્યાથી આવા દાણા લઇને આપીશ એમ વિચારી તેણીએ તે ફેંકી દીધા ૧૩

બીજી વહુએ તેમની છાલ ઉતારી તે ખાઇ લીધા

ત્રીજીએ વિચાર્યું કે સસરાજીના આપેલ છે તેથી માનની સાથે ઉ-જ્વલ વસ્ત્રમા બાધી પોતાના આભૂષણના કરડિયામા રાખી દરરોજ ત્રિકાળ સભાળીને સાચવી રાખ્યા ૧૪-૧૫

ચોથી ધન્યા નામની વહુએ પોતાના પિયેરથી એક સગાને બોલાવી કહ્યુ કે દર વર્ષે આ દાણા વાવીને વધતા રહે તેમ તુ કરજે. ૧૬

तेणवि वरिसारत्ते, पत्ते ते नाविया पयत्तेण,
खुड्डमि कियारे जल भरियमि परोह मणुपत्ता. १७

तो सव्वे उक्खणिउ, पुणरवि आरोविया कमेण तओ,
जाओ पढमे वरिसे, पसत्थओ पन्थओ तेसिं १८

बीयमि वच्छरे आढगो, उ तइयमि खारिया जाया,
तुरिए कुभो पचम, वरिसे पुण कुभ सहसाणि १९

अह सिठिणा वि भोयण, पुरस्सर सयणमाइ पच्चक्ख,
सद्दाविय वहुयाओ, सालिकणा मग्गिया तेउ २०

किच्छेण सुमरिय सिरी, जओ तओ अप्पए कणे पच,
अइ सवह साविया भणइ, उज्झिया ते मए ताय २१

તેણે વર્ષાઋતુ આવતા મહેનત લઈ તે દાણા પાણીથી ભરેલા નાના ક્યારડામા વાવ્યા એટલે તે ઊગી નીકળ્યા ૧૭

ત્યારે તે સર્વ ઊખેડીને ફરીને રોપ્યા એમ ક્રમે કરીને પહેલે વર્ષે તે એક પાલી જેટના થયા ૧૮

બીજા વર્ષે આઢક પ્રમાણ થયા, ત્રીજા વર્ષે ખારી પ્રમાણ થયા, ચોથે વર્ષે કુભ પ્રમાણ થયા અને પાચમે વર્ષે હજાર કુભ (કળશી) થઈ પડયા ૧૯

હવે શેઠે ફરીને સગાવાલાને જમાડી તેમની રૂબરૂ વહુઓને બોલાવી તે ચોખાના દાણા માગ્યા ૨૦

ત્યારે પહેલી શ્રી નામની વહુ તો તે વાતજ વીસરી ગઈ હતી એટલે જેમ તેમ યાદ કરીને જ્યા ત્યાથી ઊપાડીને તેણીએ પાચ દાણા આપ્યા, ત્યારે સસરાએ તેને મોટા સોગન આપી ખરૂ પૂછતા તેણીએ કહી આપ્યુ કે હે તાત, મે તે ફેકી દીધા હતા ૨૧

एव लच्छी वि कहेइ, केवल भग्गखिया मए तेउ,
आभरण करडाओ, ते गहिय रणा समप्पेइ २२
अह धन्ना अह धन्नावि मग्गिया सविणय भणइ ताय,
ते एव मेव अइभूरि भाव मिंणिह सगणुपत्ता. २३
एव भवंति एए सुरक्खिया ताय गाविया सता,
मन्निरक्खाया पुण वुद्धिभाव रहियत्ताओ नेव २४
सति मम जणयगेहे, बहु कुठारेसु सनिखित्ता ते,
सगडाइ वाहणेहिं, तो आणावइ लहु सिठी २५
तो नियभिप्पाय कहिय सिठिणा पुच्छिओ सयणवग्गो,
किं इत्थ उचिय मिंहि, स आह तुब्भि च्चिय मुणेह. २६
जपइ घणो वि उज्झण, सीला पढम त्ति उज्झिया नाम,
वारछगणाइ छड्डण या वारा वसउ मह गेहे २७

એમ બીજી વહુ બોલી કે હુ તો તે ખાઈ ગઇ હતી
ત્રીજી ધના નામની વહુએ તે આભરણના કરંડિયામાથી કહાડી આપ્યા ૨૨

હવે અતિ ભાગ્યશાળિની ધન્યા નામની ચોથી વહુ પાસેથી શેઠે તે દાણા માગ્યા, ત્યારે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગી કે હે તાત, તે દાણા આવી આવી રીતે હમણા બહુ વધી પડયા છે હે તાત, એ રીતે એ વાવ્યા થકાજ એ સુરક્ષિત રાખ્યા કહેવાય, બાકી વધારો કર્યા વગર રાખી મેલ્યા શા કામના? માટે હાલ તે મારા બાપના ઘરે ઘણા કુઠારોમા રખાયલા છે, માટે તમો ગાડા મોકલાવી તે મગાવી લ્યો ૨૩-૨૪-૨૫

ત્યારે પોતાનો અભિપ્રાય જાહેર કરીને શેઠે સગાવહાલાને પૂછ્યુ કે હવે ઇહા શી રીતે કરવુ ઉચિત છે? તેઓ બોલ્યા કે તમેજ તે વાત જાણો છો ૨૬

ત્યારે શેઠ બોલ્યો કે પેહેલી વહુ ઉજ્ઝનશીલ હોવાથી હુ તેનુ ઉજ્ઝિતા એવુ નામ પાડુ છુ અને તેણે અમારા ઘરમા છાણુ વાસીદુ કરવાનુ કામ કરવુ ૨૭

रधण कहण सोहण, दलणाइ नियोगिणी हवउ बीया,
निय आयरण वसेण, भोगवइ नाम सुपसिद्धा २८

ज सालिकणा जत्तेण रक्खिया रक्खियाभिहा तेण,
मणि कणग रयण भडार, सामिणी हवउ तइयवहू. २९

अणइक्कमणिज्जाणा, तुरिया नव्वस्स सामिणी होउ,
सालिकण रोहणवसा, रोहिणिनामा गरयपु ना ३०

एव च दीहदसित्तणेण, काउ कुडुबसुत्थ सो,
धणसिट्ठी निम्मलधम्म, कम्मआराहगो जाओ. ३१

अन्नोवि इहो वणओ, छठग रोहिणीइ नायमि,
भणिओ सुहम्म पहुणा किर वित्थरेणे व ३२

બીજીનુ તેના આચરણ પ્રમાણે હુ ભોગવતી નામ આપુ છુ, અને તેણે રાધવા ખાડવાનુ તથા ભોવા દળવાનુ કામ કરવુ ૨૮

ત્રીજીએ ચોખાના દાણા સભાળીને રાખ્યા માટે તેનુ રક્ષિતા એવુ નામ પાડુ છુ, અને તેણીએ મણિ સુવર્ણ, રત્ન વગેરે ભડાર સભાળવાનુ કામ કરવુ ૨૯

ચોથીએ ચોખાના દાણા વવરાવ્યા માટે તેણીનુ રોહિણી એવુ નામ આપુ છુ, તે પુણ્યશાળિની હોવાથી એ ત્રણે વહુઓ ઉપર દેખરેખ રાખનારી થઈ રહો અને તેનો હુકમ બધાને પાળવો પડશે ૩૦

આ રીતે દીર્ઘદર્શિ થઈને તે ધન શેઠ કુટુબને સ્વસ્થ કરી નિર્મળ ધર્મ કર્મનો આરાધક થયો ૩૧

વળી આ બાબત જ્ઞાત ધર્મ કથા નામના છઠ્ઠા અગમા રોહિણીના જ્ઞાતમા સુધર્મ સ્વામિએ બહુ વિસ્તારે કરીને એનો આ રીતે બીજો ઉપનય પણ બતાવેલ છે—૩૨

जह सो धणो तह गुरू, जह नायजणो तहा समणसघो,
जह वहुया तह भव्वा, जह सालिकणा वयाइ तहा ३३

जह सा उज्झियनामा, ते सालिकणे समुज्झिउ पत्ता,
पेसणदुक्ख परम, तह कोइ जिओ कुकम्मवसा ३४

सयल समीहिय संसिद्धि, कारए तारए भवसमुद्दा,
उज्झित्तु वए मरणाइ आवयाओ उवज्झेइ ३५

अन्नो उण बीयवहु ब्व वत्थभोयण जसाइ लोभेण,
भुत्तु ताइ परलोय, दुक्ख लक्खकम्वणी होइ ३६

तत्तो वि य जो अन्नो, सो ताइ जीविय रक्खित्ता,
रक्खियवहु ब्व जायइ, सव्वेसिं गउरवठाण ३७

જેમ તે ધન શેઠ તેમ ગુરૂ જાણવા, જેમ જ્ઞાતિજન તેમ શ્રમણસઘ જાણવો જેમ વહુઓ તેમ ભવ્ય જીવો જાણવા, અને જેમ ચોખાના દાણા તેમ મહાવ્રત જાણવા ૩૩

હવે જેમ પહેલી ઉજ્ઝિતા નામે વહુ ચોખાના દાણા ઉજ્ઝિત કરીને ગુલામગિરીનુ મહા દુખ પામી તેમ કોઇ જીવ કુકર્મના વશે સકળ સમીહિતની સિદ્ધિ કરનાર અને ભવસમુદ્રથી તારનાર મહાવ્રતોને મેલીને મરણાદિક દુખ પામે છે ૩૪–૩૫

વળી બીજા કેટલાક જીવો બીજી વહુના માફક વસ્ત્ર ભોજન અને યશાદિકના લોભથી તે વ્રતોને બાર્ડ કરીને પરલોકના લાખો દુખ પામવાને યોગ્ય થાય છે ૩૬

ત્રીજા જીવો રક્ષિતા નામની વહુ માફક તે વ્રતોને પોતાના જીવિતની માફક સાચવીને સર્વે તરફ માન મેળવે છે. ૩૭

सच्चित्त मचित्त वा, ज गच्छे उड्डणारिह किंचि,
पढमेण परिठावण, मिमस्स कज्ज ति सठविय ५०

ज भत्त पाण वा, उवगरण वा गणस्स पाउग्ग,
त दुइएणा परितितएण उप्पाइयव्व ति ५१

गुर थेर गिलाण तवस्सि, बाल सेहाइयाण य मुणीण,
रक्खा दक्ख वियक्खण, जुग्गा तइयमि सठविया ५२

जो पुण तेसि कणिठो, गुरुभाया तस्स नियगणो सव्वो,
बहुपणय परायण, माणसेण गुरुणा समुवणीओ ५३

एव जहजुग्ग निउजणेण आराहण पर पत्तो,
सो सूरी तह गच्छो, सव्वो गुणभायण जाओ. ५४

किर दीहदसि गुणसगएण, धण सिट्ठिणा इह पगय,
भवियमइ कोवणत्थ, पयपिया उवणयविभासा ५५

પહેલા શિષ્યને સચિત્ત અચિત્ત પરઠવવાનુ કામ બજાવવાનો હુકમ કર્યો ૫૦

બીજાને હુકમ કર્યો કે તારે ગચ્છને યોગ્ય ભક્તપાન ઉપકરણ વગેરે લાવી આપવાનુ કામ થાકયા વગર બજાવતા રહેવુ ૫૧

ત્રીજાને કહ્યુ કે તારે ગુરૂ-સ્થવિર-ગ્લાન-તપસ્વિ-બાળશિષ્ય વગેરે મુનિઓની રક્ષા કરવી, કેમકે તે દક્ષ અને વિચક્ષણ હોય તેજ કરી શકે ૫૨

હવે ચોથો જે તેમાનો સૌથી નાનો ગુરૂભાઈ હતો તેને તે ગુરૂએ મનમા બહુ પ્રીતિ લાવીને પોતાનો આખો ગચ્છ સોપ્યો ૫૩

આ રીતે જેને જે યોગ્ય હતુ તેને તે સોપીને તે આચાર્ય પરમ આરાધક થયો અને તે ગચ્છ પણ પૂર્ણ ગુણશાળી થયો ૫૪

આ સ્થળે ચાલતા પ્રકરણમા તો દીર્ઘદર્શિ ગુણવાળા ધન શેઠના જ્ઞાતનોજ ઉપયોગ છે, છતા ભવ્ય જનોની બુદ્ધિ ઉઘાડવા ખાતર ઉપનયની વાત પણ કહી બતાવી છે ૫૫

इति फल मकलंक श्लोक मस्तोक मेतद्-
गुणिन इह धनाख्य श्रेष्टिनः सनिशम्य,
गुण ममल मुदार दीर्घदर्शित्व मेव-
श्रयत भविकलोकाः किं बहु व्याकृतेन. ५६

(इति धनश्रेष्टि वृतकं समास)

આ રીતે ધન શેઠને પ્રાપ્ત થએલું નિર્મળ યશવાળું ભારે ફળ સાંભળીને દીર્ઘદર્શિપણારૂપ નિર્મળ ઉત્તમ ગુણને હે ભવ્ય લોકો તમે ધારણ કરો ઝાઝું કહેવાની શી જરૂર છે? ૫૬

એ રીતે ધન શેઠનું જ્ઞાત છે

ષોડશતમ ગુણ

व्याख्यातः सुदीर्घदर्शी ति पंचदशो गुणः, सांप्रत विशेषज्ञ इति षोटश गुण मचिकटयिषु राह

સુદીર્ઘદર્શીપણારૂપ પંદરમો ગુણ વર્ણવ્યો, હવે વિશેષજ્ઞપણારૂપ સોલમા ગુણને પ્રગટ કરે છેઃ—

(मूळ गाथा.)

वत्थूण गुणदोसे—
लक्खेइ अपक्खवाय भावेण,
पाएण विसेसन्नू—
ऊत्तम धम्मारिहो तेण. २३

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વિશેષજ્ઞ પુરૂષ અપક્ષપાતપણે કરી વસ્તુઓના ગુણ દોષ જાણી શકે છે, માટે પ્રાયે કરીને તેવો પુરૂષ જ ઉત્તમ ધર્મને યોગ્ય છે. ૨૩

(ટીકા.)

वस्तुनां द्रव्याणा सचेतना चेतनाना धर्माधर्महेतूनां वा, गुणान् दोषां श्च लक्षयति जाना त्यपक्षपात भावेन मा ध्यस्थ्य सुस्थचेतस्तया,

(વિશેષજ્ઞ પુરૂષ) વસ્તુ એટલે સચેતન-અચેતન દ્રવ્યો અથવા ધર્મ-અધર્મના હેતુઓ-તેના ગુણો અને દોષોને અપક્ષપાત ભાવે કરીને એટલે માધ્યસ્થ ભાવથી સુસ્થ ચિત્ત રાખીને ઓળખે છે એટલે જાણી શકે છે

पक्षपातयुक्तो हि दोषान पि गुणान्—गुणा नपि दोषा नध्यवस्यति समर्थ यति च.

કેમકે પક્ષપાતી પુરૂષ દોષોને ગુણો માની લે છે અને ગુણોને દોષો માની લે છે, અને તેવીજ રીતે તેનુ સમર્થન કરે છે

उक्तंच,

आग्रही बत निनीषति युक्तिं, तत्र, यत्र मति रस्य निविष्टा,
पक्षपात रहितस्य तु युक्ति यत्र, तत्र मति रेति निवेश

આગ્રહી માણસ, બસ, જ્યા તેની મતિ બેઠી હોય છે ત્યા યુક્તિને તાણવા ઇચ્છે છ, પણ નિષ્પક્ષપાતી માણસની તો મતિ, જ્યા યુક્તિ હોય ત્યા તણાય છે

अतः प्रायेण बाहुल्येन विशेषज्ञ' सारेतरवेदी उत्तमधर्मार्ह' प्रधान धर्मोचितो भवति, सुबुद्धिमन्त्रि वदिति

એથી પ્રાયે એટલે ઘણા ભાગે વિશેષજ્ઞ એટલે સારા નરતાને જાણુનારોજ ઉત્તમ ધર્મને અર્હ એટલે પ્રધાન ધર્મને યોગ્ય થાય છે, સુબુદ્ધિ મન્ત્રિના માફક

(तत्कथा पुन रेवं)

इह पुन्नभद्द चेइय, विभूसिया अत्थि पुरवरी चंपा,
तत्थ जियसत्तुराया, राया इव सयल जणइठो. १

रूवेण हारिणी सील, सालिणी धारिणी पिया तस्स,
अरिदीणी रयसत्तू, अदीणसत्तू य जुवराया. २

उप्पत्तियाइ चउविह, विसुद्ध नियबुद्धि विजियसुरमंती,
जीवाजीवाइ पयत्थ, सत्थ वित्थर विसेसन्नू ३

रज्जधुरा चिंतण पवण, माणसो धम्म कम्म कयकरणो,
निव माणस कलहंसो, अत्थि सुबुद्धी महामंती ४

मयकुहिय विणठ अणिठ, गंध गउद्धर सरीरसछन्ना,
मयगव समंस रुहिराइ पिच्छिला, असुइ बीभत्था ५

સુબુદ્ધિ મંત્રિની કથા આ પ્રમાણે છે:—

અહીં પૂર્ણભદ્ર નામના ચૈત્યથી વિભૂષિત ચંપા નામે નગરી હતી ત્યાં જિતશત્રુ નામે રાજા હતો, તે ચંદ્રના માફક સકળ જનને ઇષ્ટ હતો ૧

તેની મનોહર રૂપવાળી અને શીળશોભિત ધારિણી નામે રાણી હતી, અને તેનો શત્રુઓને અતિદીન કરનાર અદીનશત્રુ નામે યુવરાજ કુમાર હતો ૨

તે રાજાનો ઔત્પાતિકી વગેરે ચાર પ્રકારની નિર્મળ બુદ્ધિવડે બૃહસ્પતિને જીતે એવો અને જીવાજીવાદિ પદાર્થોના વિસ્તારના વિશેષનો જાણનાર રાજ્યભારની ચિંતામાં મન રાખનાર ધર્મના કામ કરવા તૈયાર રહેનાર રાજાના મનરૂપ માનનમાં હંસની માફક રમનાર સુબુદ્ધિ નામે મહા મંત્રી હતો ૩-૪

તે ચંપાનગરીની ઇશાન કોણે બાહેર એક મોટી ખાઇ હતી, તેમાં મરેલા સડેલા વણસેલા અને ગંધાતા રખડતા કલેવરો ભરવામાં આવતા, તેથી તે મુડદાની વસા માંસ અને રૂધિરથી ભરપૂર બની ભયાનક અશુચિમય થઇ રહી હતી ५

मयसप्पसाण गोणाइ, देहदुग्गंध सलिल पडिपुन्ना,
ईसाण दिसाइ पुरीइ, तीइ वहि अत्थि गुरूपरिहा ६

कइयावि हु भोयण मडवमि निवई सुहासणनिसन्नो,
राईसर तलवर कुमर, सिठि सत्थाह पभिइजुओ. ७

आसायणिज्ज वीसायणिज्ज पल्हायणिज्ज माहार,
सुहवन्न गधरस फरिस, परिगय भुजए हिठो ८

भुत्तुत्तरपि तमि य, आहारे जायविम्हओ भणइ,
राईसर पमुहजणो, अहो मणुन्नो य आहारो. ९

ते वि हु अणुवित्तीए, भणति ज आणवेइ सामि त्ति,
तत्तो य सुबुद्धि पइ, जपइ एव चिय नरिंदो. १०

निवइस्स एय मठ, मती ना ढाइ न परियाणाइ,
तुसिणी चिठइ तत्तो, दुच्च तच पि आह निवो. ११

તેમા મરેલા સર્પ કુતરા અને બેલોના કલેવર નાખવામા આવતા, તેથી તે દુર્ગંધી પાણીવાળી બની હતી ૬

હવે રાજા એકવેળા ભોજન મડપમા બીજા અનેક રાજા (ખડીયા), ઈશ્વર (સરદાર), તલવર, કુમાર, શેઠ, સાર્થવાહ વગેરેની સાથે સુખાસનપર બેશીને ખાનપાન યોગ્ય, આનદ જનક, અને સારા વર્ણગધરસ સ્પર્શવાળા આહારને હર્ષથી ખાવા લાગ્યો ૭—૮

ખાવા બાદ પણ તે આહાર માટે આશ્ચર્ય પામી રાજા બીજા જ લોકોને કહેવા લાગ્યો કે અહો આ આહાર કેવો મનોજ્ઞ હતો ? ૯

ત્યારે તેઓ રાજાનુ મન રાખવા બોલ્યા કે ખરેખર તેવો જ હતો ત્યારે રાજા સુબુદ્ધિ મત્રિ પ્રત્યે પણ તેમજ કહેવા લાગ્યો. ૧૦

પરતુ સુબુદ્ધિ રાજાની આ વાત તરફ બેદરકાર રહીને ચુપચુપ રહ્યો, ત્યારે રાજાએ તે વાત બીજીવાર અને છેવટ ત્રીજીવાર ઉથલાવી ૧૧

अह जपइ वरमती, सामिय एयंमि अइमणुन्नेवि,
आहारे अम्हाण, न मणागवि विम्हओ होइ. १२

ज पुग्गला सुहा वि हु, असुहत्तेण खणेण जायंति,
असुहा वि हु सुहभावेण परिणमते खणेणावि. १३

किंच

सुहसद्दा सुहरूवा, सुहगधा सुहरसा सुहफासा,
असुहत्तेण जायंति. पुग्गला नणु पओगेण. १४

एव सुबुद्धि वयण, न सद्दहइ नरवई कयावि पुणो,
सामंत मंति सहिओ, विणिग्गओ वाहियालीए. १५

परिहा इय अतेण, वयमाणो दुरहिगध अभिभूओ,
दढ पिहियवयण नासो. अकमिओ कपि भूभाग. १६

जपेइ मतिमाई, अहो इम मंगुल परिहउदय,
अहिमडय दुरहिगध, भणति ते देव एव मिण. १७

ત્યારે સુબુદ્ધિ મંત્રી બોલ્યો કે હે સ્વામિન્! આવા અતિ મનોજ્ઞ આહારમાં પણ મને લગારે વિસ્મય થતો નથી ૧૨

કારણ કે શુભ પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં અશુભ થઇ પડે છે અને અશુભ પુદ્ગળો ક્ષણવારમાં શુભ થઇ પડે છે ૧૩

વળી શુભ શબ્દવાળા—શુભ રૂપવાળા—શુભ ગંધવાળા—શુભ રસ-વાળા—અને શુભ સ્પર્શવાળા—પુદ્ગળો પ્રયોગે કરી અશુભ બની જાય છે ૧૪

આ મંત્રિનું વચન રાજાએ કબૂલ નહિ કર્યું બાદ કોઇક વેળા રાજા સામંત અને મંત્રિઓ સાથે બાહેર ફરવા નીકળ્યો ૧૫

તે ખાઇના નજીક આવતાં દુર્ગંધથી મુઝાઇને મુખ અને નાશિકાને ખૂબ ઢાંકીને તેટલો ભૂમિભાગ પસાર કરવા લાગ્યો. ૧૬

બાદ તે મંત્રી વગેરેને કહેવા લાગ્યો, આ ખાઇનું પાણી મડદાં વગેરેના સડવાથી દુર્ગંધિ થઇ બહુ ખરાબ થઇ ગયું છે, ત્યારે તેઓ પણ હા પાડવા લાગ્યા ૧૭

तो भणइ सुबुद्धि पइ, उव्वेयकर अहोदग एय,
मती वि आह नरवर, नहु जुत्तो इत्थ उव्वेओ. १८

ज अगुरु घुसिण घणसार, कुसुमपमुहेहि सुरहिदव्वेहिं,
वासियमित्ता असुहा वि, पुग्गला जति सुहभाव १९

कप्पूरमाइणो वि हु, असुइणो देहमाइ मामज्ज,
असुहा हवति तम्हा, सुहअसुहकहा न वत्तव्वा २०

(अतः)

पुग्गलाण परीणाम तेसि नच्चा जहातहा,
विणीयतण्हा विहरे, सीईभूएण अप्पणा २१

अह ईसि कुवियकोवो, नरनाहो जपए महामति,
मा पर मप्प तदुभय, मेव कुग्गाहिय कुणह २२

चिंतइ मतिवरिट्ठो, अहो इमो नरवरो कह होही,
परमत्थ विसेसन्नू, जिणपवयण भाविय मई य २३

ત્યારે રાજા સુબુદ્ધિના પ્રતે કહેવા લાગ્યો કે, અહો ! આ પાણી કેવુ ઉદ્વેગ કરનાર છે ? મંત્રી બોલ્યો કે હે નરવર, એમા ઉદ્વેગ પામવાનુ શુ કામ છે ? ૧૮

કારણ કે અગર–ચંદન–કપૂર–અને ફૂલ વગેરે સુગંધિ દ્રવ્યોથી વાસ્યા થકા અશુભ પુદ્ગળો પણ શુભ થતા દેખાય છે અને કપૂર વગેરે અતિશુચિ પદાર્થો પણ દેહાદિક સાથે સબંધિત થઈ અશુભ બને છે, માટે શુભ અને અશુભની વાતજ મ કરો ૧૯–૨૦

એટલા માટે કહેવુ છે કે તે તે પુદ્ગળોનો પરિણામ વિચારીને જેમ તેમ તૃષ્ણા દાબીને આ માને શાંત રાખી વિચરવુ જોઈએ ૨૧

આમ સાભળી રાજા જરા ગુસ્સે થઈ સુબુદ્ધિને કહેવા લાગ્યો કે તુ આ રીતે પોતને પરને અને બન્નેને ખોટા હઠમા શામાટે તાણે છે ? ૨૨

ત્યારે મંત્રિ વિચારવા લાગ્યો કે, અહો ! આ રાજા પરમાર્થના વિશેષને જાણનાર અને જિન પ્રવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો શી રીતે થઈ શકે ? ૨૩

अइपच्च इयनरेहिं, सझा समयंमि नयरकुभेहिं,
परिहोदग माणाविय, गालिय खेवइ नवघडेसु २४

पक्खिविय सज्जखारे, ते लवियमुदिए करावेइ,
महया जत्तेण पुणो, सत्त दिणे परिवसावेइ. २५

एव दुन्च तन्चपि, सत्त राइंदिय कए संते,
न जाय मुदग रयण, अत्थ सत्थ फलिहरत्र २६

तो न वासए मती, एला मकरिय माइदव्वेहिं,
रन्नो पाणिय घरिय, सद्दावित्ता इम आह २७

भो भो तुम निगइणो, भोयण वेलाइ उदग रयण मिण,
उवणिज्ज सोवि अपट, ज सामी आणवेइ त्ति २८

तेणवि तहेव विहिए, राया गुरु हरिस पुलइय सरीरो,
सपरियणोवि पससइ, अहो इम उदगरयण ति २९

બાદ તેણે સાજના સમયે પોતાના ખાસ વિશ્વાસુ માણસો મારફત તે ખાઈનુ પાણી મગાવીને ગળાવી નવા ઘડાઓમા ગખી તેમાં સાજીખાર નાખી તેમને મુદ્રિત કરાવીને લટકાવી ગખ્યા, એમ બે ત્રણવાર સાત સાત રાત દિવસ પ્રયોગ કરતા તે પાણી સ્ફટિકના માફક સાફ અને ધોળુ થઈ ઉત્તમ થઈ ગયુ ૨૪-૨૫-૨૬

પછી તે પાણીને તે મત્રિએ એલાયચી અને સાકર વગેરે દ્રવ્યોથી વાસિત કર્યું બાદ રાજાના પાણી લાવનારને બોલાવીને આ રીતે કહ્યુ -૨૭

ભો ભો, તુ રાજાના જમવાની વેળાએ ત્યા આ પાણી ધરજે, ત્યારે તેણે તે વાત કબૂલ રાખી ૨૮

બાદ તેણે તેમ કરતા રાજા પોતાના પરિવાર સાથે તે પાણી પીને ભારે હર્ષથી રોમાચિત થઈ પ્રશસવા લાગ્યો કે, અહો! આ કેવુ ઉત્તમ પાણી છે? ૨૯

तयणु नरिंदो पाणियहरिय सद्दाविउ भणइ भद्द,
आसाइय कओ ते, जलरयण मिण इमो आह ३०

देव मए दगरयण, सुबुद्धि सचिवाउ पाविय एयं,
तो राया सद्दाविय, सुबुद्धिमंतिं इय भणेइ ३१

किं मंति तुह अणिट्ठो, अहय जेणे य सुदग वररयण,
कल्लि भोयणवेला वेलाए नो उवट्ठवसि ३२

हहो देवाणुपिया, कत्तो एय तए समुवलद्धं,
पभणेइ मंतिपवरो, त परिहोदग मिण देव ३३

इमिणा मए उवाएण, परिस कारिय महीनाह,
त वयण ममन्नतो, गयाऽवि रहेर कारेइ ३४

त कममो जलरयण जाय माणसजल व दट्ठूण,
जंपेइ मंतिराय, राया विम्हय भरिय हियओ ३५

પછી તરત જ રાજાએ પાણી લાવનારને બોલાવી પૂછ્યુ કે હે ભદ્ર! તે આ ઉત્તમ પાણી ક્યાથી મેળવ્યુ ? ત્યારે તે બોલ્યો કે હે દેવ, આ ઉદક રત્ન હુ સુબુધ્ધિ મત્રિ પાસેથી લઈ આવ્યો, ત્યારે રાજાએ સુબુદ્ધિ મત્રિને બોલાવીને આ રીતે કહ્યુ ૩૦-૩૧

હે મત્રિ, શુ તને હુ અનિષ્ટ છુ કે જે માટે ગઈ કાલે ભોજન વેળાએ તારે ત્યાંથી આવેલુ ઉદકરત્ન તુ મને મોકલાવતો નથી? ૩૨

હે દેવાનુપ્રિય, આ ઉદકરત્ન તે ક્યાથી મેળવ્યુ છે? ત્યારે મત્રિ બોલ્યો કે હે દેવ, એ તેજ ખાઈનુ પાણી છે ૩૩

અને હે મહીનાથ, આવા આવા ઉપાયે કરીને મે તે આવુ કરાવેલુ છે, ત્યારે રાજાને તે વચનની ખાતરી નહિ આવતા તેણે પોતે તે અજમાયસ કરી જોઈ, ત્યારે ક્રમે કરીને તે પાણી માનસ સરોવરના જળ જેવુ ઉત્તમ બની રહ્યુ ત્યારે રાજા મનમા વિસ્મય પામીને મત્રિને કહેવા લાગ્યો ૩૪-૩૫

देवाणुपिया कत्तो, तए विसेसा इमे परिन्नाया,
अइसुहुमबुद्धिगम्मा, स आह जिण वयणओ देव ३६

भणइ निवो जिणवयण तुहतिए मंति सोउ मिच्छामि,
केवलिपणीय मणह, धम्म एमो वि साहेइ ३७

पढम चाउज्जाम, धम्मं मुणिजण निवेसिय कहिउ,
सम्मद्दसण मूल, गिहत्थधम्ममपि साहेइ ३८

त सोउ भणइ निवई, अमच्चवर पवयण तु निग्गथ,
सच्च मणुत्तर मिच्चाइ, सद्दहामी तहिं च्चाइ ३९

किंतु अह तुहपासे, सावयधम्म गहित्तु मिच्छामि,
मती वि भणइ सामिय, मा पडिबंध करेसु त्ति ४०

तो जियसत्तुनरिंदो, सुबुद्धिमतिस्स अतिए तुठो,
सम्म दुवालसविह, गिहत्थधम्म पवज्जेइ. ४१

હે દેવાનુપ્રિય, આવા અતિ સૂક્ષ્મ બુદ્ધિગમ્ય બનાવો તે શાથી જાણી શક્યા છે? ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે દેવ, જિન વચનથી ૩૬

ત્યારે રાજા બોલ્યો કે હે મંત્રિ, હું તારી પાસેથી જિનવચન સાભળવા ઇચ્છુ છુ, ત્યારે મંત્રી તેને કેવળિપ્રણીત નિર્મળ ધર્મ કહેવા લાગ્યો ૩૭

મંત્રિએ પહેલા તેને મુનિજનમા રહેલ ચાતુર્યામ ધર્મ સંભળાવ્યો, બાદ સમ્યકત્વ મૂળ ગૃહસ્થ ધર્મ સંભળાવ્યો ૩૮

તે સાભળીને રાજા બોલ્યો કે હે અમાત્યવર, આ નિગ્રંથ પ્રવચન સત્ય અને સર્વાધિક છે અને હુ તેને તથા કરીને શ્રદ્ધુ છુ ૩૯

પરંતુ (હાલ) હુ તારી પાસે શ્રાવક ધર્મ લેવા ઇચ્છુ છુ, ત્યારે મંત્રિ બોલ્યો કે હે સ્વામિન, વગર વિલંબે તેમ કરો ૪૦

ત્યારે જિતશત્રુ રાજા સુબુદ્ધિ મંત્રિના પાસે હર્ષિત થઈ રૂડી રીતે બાર પ્રકારનો ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારવા લાગ્યો ૪૧

तइया थेरागमण, वदण वदियाइ निग्गओ राया,
मतीवि सुणिय धम्म, हिट्ठो विन्नवइ गुरुपाए ४२

तुम्हाण मतिए ह, पव्वइह नवरि पुच्छिउ भूव,
भणिय गुरुहिं भो मति, मा पमाय करिज्जासि ४३

अह तेण निवो पुठो, पयपए मति नियपरज्ज मिण,
पालित्तु किंचि काल, दुनेवि दिक्खं गहिस्सामो ४४

एव होउ त्ति पयपियमि सचिवेण दोवि त रज्ज,
धम्म तह पालता, वारसवरिसाइ वोलति ४५

इत्तो य तहिं पत्ता, थेरा तेसि तिए सुणियधम्मो,
अदीण सत्तु नियपुत्त ठविय गुरुरज्ज पब्भारो. ४६

सुहबुद्धि सुबुद्धि सुमति सजुओ पवयण पभावतो,
गिण्हइ वय नरिंदो, विम्हाविय देवदेविंदो. ४७

તેટલામા ત્યા સ્થવિર મુનિઓ પધાર્યા, તેમને વાદવા માટે રાજા ત્યા ગયો ત્યા મત્રિએ ધર્મ સાભળી હર્ષિત થઈ ગુરૂ પાસે વીનતી કરી કે તમારા પાસે હુ પ્રવ્રજ્યા લઇશ, કિતુ રાજાને પૂછી આવુ છુ, ત્યારે ગુરૂ બોલ્યા કે હે મત્રિ, તરતોતન્ત તેમ કર ૪૨-૪૩

હવે તેણે રાજાને પૂછતા રાજા બોલ્યો કે હે મત્રિ, આપણુ આ રાજ્ય કેટલાક વખત લગી પાળીને પછી આપણ બન્ને જણુ દીક્ષા લેશુ ૪૪

મત્રીએ કહ્યુ કે ઠીક ત્યારે એમજ કરશુ—એમ કહીને તે બન્ને જણુ રાજ્ય અને ધર્મ પાળતા થકા બાર વર્ષ પસાર કરતા હુવા ૪૫

એ વેળા ત્યા ફરીને સ્થવિરો આવ્યા, તેમના પાસે ધર્મ સાભળીને રાજા પોતાના અદીનશત્રુ નામના પુત્રને રાજ્યભાર સોંપી બુદ્ધિવાન્ સુબુદ્ધિ મત્રિના સાથે મળેલો રહીને પ્રવચનની પ્રભાવના કરતો થકો ઇંદ્રાદિકને વિસ્મય પમાડી દીક્ષા સ્વીકારતો હુવો ૪૬-૪૭

उग्गा उग्गविहारी, दुनेवि इक्कारसग सुयधारी,
अइसुद्ध बंभयारी, कुणति दिक्ख निरइयारी ४८

विलसंत सियज्झाणा, रक्खियनी सेसजतु सताणा,
उप्पन्न विमलनाणा, सिद्धि पत्ता मुणि पहाणा ४९

इति स्पष्ट यस्मा ज्जिनवचन पुष्पैक मधुकृत्-
सुबुद्धि र्मत्रीशः स्वपरहितकर्त्ता समजनि,
विशेषज्ञत्वाख्य गुण ममल मेन कृतधियः
श्रयंता ससारस्फुरदुधि पोत प्रतिकृति. ५०

इति सुबुद्धि मंत्रि कथा समाप्ता

તેઓ બે ઉગ્ર ઉગ્ર વિહારી થઇને અગ્યાર અગ ભણી અતિ શુદ્ધ બ્રહ્મચર્ય પાળી નિરતિચારપણે દીક્ષા પાળવા લાગ્યા ૪૮

તેઓ તમામ જતુઓની રક્ષા કરતા થકા શુકલ ધ્યાનપર ચડી કેવળજ્ઞાન પામી સિધ્ધિ પ્રાપ્ત થયા ૪૯

આ રીતે જિન વચનરૂપ પુષ્પોમા ભમરાની માફક પ્રીતિધરનાર સુબુધ્ધિ મત્રી સ્પષ્ટ રીતે વિશેષજ્ઞત્વ ગુણના યોગે સ્વપરહિત કર્ત્તા થયો માટે હે બુધ્ધિમાન્ જનો, તમે સસારથી તારવામા વહાણ સમાન આ ગુણને ધારણ કરો ૫૦

આ રીતે સુબુદ્ધિ મત્રીની કથા છે

સપ્તદશતમ ગુણ.

उक्तो विशेषज्ञ इति षोडशो गुणः सप्रति वृद्धानुग इति सप्तदश गुण मभिधित्सु राह

વિશેષજ્ઞપણારૂપ સોલમો ગુણ કહ્યો, હવે વૃદ્ધાનુગપણારૂપ સત્તરમો ગુણ કહે છે

(मूळ गाथा.)

वुढो परिणय वुद्धी-
पावायारे पवत्तई नेव,
वुढाणुगो वि एव-
ससग्गकिया गुणा जेण २४

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

વૃદ્ધ પુરૂષ પાકી બુદ્ધિવાળો હોવાથી પાપાચારમા નહિજ પ્રવર્તે, એ રીતે તેની પાછળ ચાલનાર હોય તે પણ પાપાચારમા નહિ પ્રવર્તે. કેમકે સોબત પ્રમાણે ગુણ આવે છે ૨૪

(ટીકા)

वृद्धः मवया' परिपक्वधिषणः परिणामसुदरमतिः सद्विवेकादिगुण समन्वित इत्यर्थ

વૃદ્ધ એટલે અવ-થાવાન્ પુરૂષ પરિપક્વ બુધ્ધિવાળો એટલે પરિણામ સુદર બુધ્ધિવાળો અર્થાત્ વિવેક વગેરે ગુણોથી સહિત હોય છે

(तथा चोक्त)

तपः श्रुत-धृति-ध्यान-विवेक-यम-सयमै.,
ये वृद्धा स्ते त्र शस्यते, न पुन. पलिता कुरः १

જેઓ તપ, શ્રુત, ધૈર્ય, ધ્યાન, વિવેક, યમ, અને સયમથી વધેલા હોય તેઓ વૃધ્ધ જાણવા, નહિ કે જેમને ધોળા વાળ આવ્યા હોય તે વૃધ્ધ લેખાય ૧

सत्तत्वनिकषोद्भुत, विवेकालोक वर्द्धित,
येषा बोधमय तत्त्व, ते वृद्धा विदुषा मताः २

ખરા તત્ત્વરૂપ કસોટીથી પ્રગટેલુ અને વિવેકરૂપ પ્રકાશથી વૃધ્ધિ પામેલુ જ્ઞાનમય તત્ત્વ જેમણે મેળવ્યુ હોય તેમને પ ડિત જનો વૃધ્ધ ગણે છે ૨

प्रत्यासत्तिं समायाते, विषये' स्वांतरजके:
न धैर्यं स्खलित येषा, ते वृद्धा. परिकीर्त्तिताः ३

પ્રાપ્ત થએલા મન હરનાર વિષયોવડે જેનુ ધર્ય તુટે નહિ તે વૃધ્ધો જાણવા ૩

नहि स्वप्नेपि संजाता, येषा सद्वृत्तवाच्यता,
यौवनेपि मतावृद्धा, स्ते धन्या' शीलशालिभि. ४

જેમના સદાચાર સબધે સ્વપ્નમા પણ કોઇ વિરૂદ્ધ બોલી શકયો નહિ હોય તેવા ભાગ્યશાળિ પુરૂષો યૌવનમા છતા તેમને સુશીલ જનો વૃદ્ધ માને છે ૪

किंच

प्रायः शरीर शैथिल्यात्, स्यात् स्वस्था मति रगिनां,
तरुणोपि क्वचित् कुर्यात्, दृष्टतत्त्वोपि विक्रिया ५

(વળી બીજી બાજુ આમ પણ કહેવાય છે કે) વૃદ્ધાવસ્થામા શરીરનુ જોર કમી પડવાથી પ્રાણિઓની બુદ્ધિ સ્વસ્થ થાય છે, અને તરૂણ તો તત્ત્વને સમજેલો છતા પણ કોઈ સ્થળે વિકાર પામી જાય છે ૫

वार्द्धकेन पुन र्धत्ते, शैथिल्य हि यथायथा,
तथातथा मनुष्याणा, विषयाशा निवर्त्तते ६

મનુષ્ય વૃધ્ધાવસ્થા થતા જેમ જેમ શિથિલ થતો જાય છે, તેમ તેમ તેની વિષય તૃષ્ણા પણ નિવર્તતી જાય છે ૬

हेयोपादेय विकलो, वृद्धोपि तरुणाग्रणीः
तरुणोपि युत स्तेन, वृद्धे वृद्ध इतीरितः ७ (इति)

(છતા સારાશ એ છે કે) જે વૃદ્ધ છતા પણ હેયોપાદેયના જ્ઞાનથી હીન હોય તે તરૂણોનો સરદાર જાણવો, અને તરૂણ છતા પણ જે હેયોપાદેયને બરોબર સમજી તે પ્રમાણે ચાલતો હોય તે વૃદ્ધ સમજવો ૭

स एवंविधो वृद्धः—पापाचारेऽशुभकर्मणि–प्रवर्त्तते नैव,

માટે એવા પ્રકારનો વૃદ્ધ પુરૂષ પાપાચારમાં એટલે ભુડા કામમાં નહિજ પ્રવર્ત્તે

स हि किल यथावस्थिततत्त्व मव बुध्यत इति

કેમકે તે ખરેખર યથાવસ્થિત તત્વને સમજેલો હોય છે

यतएव वृद्धो ना हितहर्ता प्रवर्त्तते,—ततो वृद्ध मनुगच्छति य स्तन्मतानुसारितया—स वृद्धानुगः—सो प्येवमेव पापे न प्रवर्त्तते इति भावः

જે માટે વૃદ્ધ-પુરૂષ અહિતના હેતુમાં નથી પ્રવર્ત્તતો,-તે માટે વૃદ્ધના પાછળ ચાલનાર એટલે તેને અનુસરનાર તે વૃદ્ધાનુગ પુરૂષ પણ એજ રીતે પાપમાં નથી પ્રવર્ત્તતો એ મતલબ છે

मनीपि वृद्धानुग—मध्यमबुद्धिवत्

બુદ્ધિમાન વૃદ્ધજન પાછળ ચાલનાર મધ્યમબુદ્ધિના માફક

केन हेतुने त्याह,—ससर्गकृता' मागरय जनिता गुणा येन कारणेन प्राणिना स्यु, रतएव मोक्त मागमे—

શા હેતુથી એમ છે તે કહે છે —જે કારણે પ્રાણિઓના ગુણો સસર્ગકૃત છે એટલે કે સોબત પ્રમાણે થતા દીસે છે, એથીજ આગમમાં કહેલુ છે કે —

उत्तमगुण समग्गी, सीलदरिद्द पि कुणइ सीलढ,
जह मेरु गिरिविलग, तणपि कणगत्तण मुवेइ (त्ति)

ઉત્તમ ગુણવાનની સોબત શીળહીનને પણ શીળવાન્ કરે છે, જેમકે મેરૂ પર્વતપર ઊગેલુ ઘાસ પણ સોનારૂપે થઇ જાય છે

(मध्यमबुद्धि चरित पुन रेव)

अस्त्य त्र भरतक्षेत्रे, पुर क्षिति प्रतिष्टित,
तत्र कर्मविलासाख्यो, राजा वीर्य निधानभूः १

तस्य प्रणयिनी ज्येष्ठा, यथार्था शुभ सुंदरी,
अन्या कुशल मालाख्या, शालेव सकलापदां. २

तयो र्मनीषिबालाख्यौ, पुत्रौ प्रेमपरौ मिथः,
स्वदेहोद्यान मन्येद्यु, स्तौ गतौ क्रीडितु मुदा ३

ताभ्या मदर्शि तत्रैकः, पुमा नुद्बन्ध तत्परः
बालः पाश मपास्या थ, पप्रच्छो द्बन्ध कारण. ४

अमुना प्रश्नितेना ल मित्यु क्त्वो द्बन्धयन् पुनः,
निवार्य सादर पृष्टो, बालेने द स ऊचिवान् ५

મધ્યમબુદ્ધિનુ ચરિત્ર આ પ્રમાણે છે.—

આ ભરતક્ષેત્રમા ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠિત નામે નગર છે તેના બળવાન્ કર્મ વિલાસ નામે રાજા હતો ૧

તેની યથાર્થ નામવાળી શુભસુદરી નામે એક સ્ત્રી હતી, અને બીજી સકળ આપદાનીશાળા સમાન અકુશળમાળા નામે સ્ત્રી હતી ૨

તે બે સ્ત્રીઓના મનીષિ અને બાળ નામે બે પુત્રો હતા, તેઓ અરસપરસ પ્રીતિવાન્ રહી એકવેળા શરીરરૂપી ઉદ્યાનમા ક્રીડા કરવા ગયા ૩

ત્યા તેમણે એક માણસને ફાંસો ખાતો જોયો, ત્યારે બાળ તેના ફાસાને દૂરકરી તે માણસને ફાસો ખાવાનુ કારણ પૂછવા લાગ્યો. ૪

તે માણસ બોલ્યો કે એ વાત પૂછી શુ કામની છે, એમ કહીને તે ફરી ફાસો લેવા તૈયાર થયો, ત્યારે જેમ તેમ તેને અટકાવીને બાળ ઘણા આદરથી પૂછવા લાગ્યો એટલે તે આ પ્રમાણે બોલ્યો —૫

स्पर्शनाख्यस्य मे भद्र, भवजतु रभूत् सखा,
सम सदागमेनो च्चैः, स मैत्री मन्यदा करोत् ६

ततः प्रभृति जज्ञे सौ, नुट्यत्प्रेमा ममो परि,
ललनातूलिकात्यागी, मुदुस्तपतपोरत'. ७

अगीकृत बहु क्लेश', केश लुचन लाल्स',
भकाष्ट शय्या शयन', प्रातम्क्षाशनो भृश ८

(युग्म)

स्फूर्ज दुर्ज स्वल्ल यानो, ज्ञानोत्साहित भावन,
मा मुक्त्वा मदगम्यायां, स ययौ निर्टतो पुरि ९

ततो मित्र वियुक्तेन, मये द भो श्चिकीपित,
श्रुत्वे ति तत् दृढप्रेमा, प्रीतो वाजो भ्यधा दिति. १०

હે ભદ્ર' મારૂ નામ સ્પર્શન છે, મારો એક ભવજતુ નામે મિત્ર હતો, તેણે કેટલોક વખત થયા સદાગમના સાથે મૈત્રી બાધી ૬

ત્યારથી માડીને એનો મારાપરથી પ્રેમ ઘટયો, તે સ્ત્રી અને પલગને છોડી સખત તપ તપવા લાગ્યો, ભારે ક્લેશ સહેવા લાગ્યો, કેશ લુચન કરવા લાગ્યો, જમીન અને કાષ્ટપર સૂવા લાગ્યો, અને હલકુ રૂખુસૂખુ ખાવા લાગ્યો. ૭-૮

તે ઊછળતા ધ્યાનમા ચડી જ્ઞાનથી ભાવનાઓને ઉત્તેજિત કરી, મને છોડીને મારાથી જયા નહિ જઇ શકાય એવી નિર્વૃતિ નામની પુરીમા જતો રહ્યો છે ૯

તેથી મિત્રના વિયોગે કરીને હુ આમ કરવા લાગ્યો 'ુ તે સાભળી તેના તે દઢ પ્રેમથી ખુશી થઇને બાલ બોલ્યો-૧૦

मित्र वात्सल्य युक्ताना, दृढ सौहार्दशालिना,
परोपकार शीलाना युक्त, मेतद् भवादृशा ११

(यतः)

मित्रस्य विरहे स्थातु, क्षण मप्युचित नहि,
मनस्विना मितीवा शु, दिवसेना स्त मीयते १२

अहो ते मित्र वात्सल्य, महो ते स्थिररागिता,
अहो तव कृतज्ञत्व, महो ते साहस दृढ १३

भवजतोः पुनरहो, क्षण रक्त विरक्तता,
अहो हृदयकाठिन्य, महो मौढ्य मनुत्तर १४

तथापि धीर धीरत्व, कृत्वा हित्वा तथा शुच,
स्वास्थ्य धेहि मुद देहि, मम मित्र भवा धुना १५

મિત્રપર વાત્સલ્ય ધરનાર, મજબૂત પ્રીતિશાળિ, અને પરોપકાર પ-રાયણ તમારા જેવાને એમજ કરવુ વાજબી છે ૧૧

જે માટે મનસ્વી પુરૂષોને મિત્રના વિરહમા ક્ષણભર પણ રહેવુ ઘ-ટતુ નથી એમ વિચારીનેજ જુવો મિત્ર (સૂર્ય) નો વિરહ થતા દિવસ પણ અસ્ત થાય છે ૧૨

ધન્ય છે તારા મિત્ર વાત્સલ્યને, ધન્ય છે તારી સ્થિરતાને, ધન્ય છે તારી કૃતજ્ઞતાને, અને ધન્ય છે તારા દૃઢ સાહસને ૧૩

ભવજતુની ક્ષણવારમા થએલી રક્ત વિરક્તતા જુવો ! તેના હૃદયની કઠોરતા જુવો ! અને તેની મહા મૂઢતા જુવો ! ૧૪

તોપણ હે ધીર, તુ ધીરજ ધરી શોક મેલીને સ્વસ્થ થા અને હર્ષ પામી મારો મિત્ર થા ૧૫

स्पर्शनो प्यारम्य दित्य स्तु, भरजतु रिवा सि मे,
तन स्तेन व्यधा न्मैत्री, बाल प्रीतातरात्मना १६

सदागमत्याजितत्वा, न्नून नैष शुभाशय',
मनीषिणे ति निश्चये, बहिर्वृत्त्या स्वमो सखा १७

तौ त वृत्तात माख्यात, मातापित्रो र्यथास्थित,
ततो राजा भवद् भूरि, हर्षद्रुम विहगमः १८

उवाचा कुशला हृष्टा, मातु साध्व सि पुत्रक,
यत त्वया सर्वसौख्याना, खानि रेष सखा कृतः १९

तुषार इव पद्मस्य, स्वर्भानु रिव शीतगोः,
स्पर्शनो य सखा सौख्य, कारण मे सुतस्य न. २०

एव विषाद विवशा, चितय च्छुभ सुदरी,
किंतु नाचीकथत किंचिद्, गाभीर्यात स्वसुत प्रति. २१ (युग्मं)

स्पर्शन बोल्यो—अहु मारु, तमेज मारा भवजतु समान छो त्यारे बाळ मनमा खुशी थइने तेनी साथे दोस्ती करवा लाग्यो १६

मनीषि नामनो कुमार विचारवा लाग्यो के सदागमथी ए तजायल होवाथी नक्की ए स्पर्शन भुडा आशयवाळो होवो जोइये, तेथी तेणे बाहेर थीज तेनी साथे दोस्ती दर्शावी १७

ते बे जणाए ते वृत्तात माबापने कही सभळाव्यो त्यारे राजा भारे हर्ष पामवा लाग्यो १८

अकुशळा माता हर्षित थई बोली के, हे पुत्र ! ते बहुज ठीक कर्यु, के जे आ सर्व सुखनी खाण समान स्पर्शनने ते मित्र कर्यो १९

शुभसुदरी विचारवा लागी के, पद्मने जेम हिम बाळे छे, चद्रमाने जेम राहु ग्रसे छे, तेम आ स्पर्शन पण मित्र थयाथी मारा पुत्रना सुखनु कारण नथी, एम चितवीने विषाद पामवा लागी, पण गाभीर्य धारी तेणीए पुत्रने काई कह्यु नहि २०-२१

स्पर्शनमूल शुद्ध्यर्थ, परेद्युरि मनीषिणा,
आहूय रहसि प्रोक्तो, बोधो नामा गरक्षकः २२

भद्रा स्य मूलशुद्धिं मे, शीघ्रं ज्ञात्वा निवेदय,
यदा ज्ञापयति स्वामी, त्युक्त्वा सौ निरगात् ततः २३

तेना स्वीय' प्रभावाख्यः, प्रैपि प्रणिधिपूरुष.
प्रस्तुतार्थाय सो न्येद्यु, र्यात्वा गाद् बोधसन्निधौ २४

तत' कृतावनामो सौ, बोधेना पृच्छि सादर,
प्रभाव कथया स्वीय, वृत्तात सो प्यथा ब्रवत. २५

इत स्तदा हि निर्गत्य, बाह्यदेशेषु बभ्रम,
मया नचापि गधोपि, प्रस्तुतार्थस्य तेप्वथ २६

आगा मातरदेशेषु, तत्रचा पश्य मुल्बण,
पुर राजस चित्ताख्य, समता त्तमसा चित्त २७

હવે એક વેળા સ્પર્શનની મૂળ શુધ્ધિ મેળવવા માટે મનીષિએ બોધ નામના અંગરક્ષકને એકાંતમાં બોલાવી કહ્યુ કે હે ભદ્ર, આ સ્પર્શનની મૂળ શુધ્ધિ શોધીને મને જલદી જણાવ–ત્યારે સ્વામિની આજ્ઞા કબૂલ કરી તે બોધ ત્યાંથી રવાને થયો. ૨૨–૨૩

તે બોધે પોતાનો પ્રભાવ નામે પ્રતિનિધિ પુરૂષ આ કામના માટે મોકલાવ્યો તે કેટલાક દિવસે પાછો આવી બોધ પાસે જઈ તેને પ્રણામ કરવા લાગ્યો, એટલે બોધે તેને આદરથી પૂછ્યુ કે હે પ્રભાવ, તારો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે બોલ્યો —૨૪–૨૫

અહીંથી ત્યારે હું નીકળીને બાહેરના દેશોમાં ખૂબ રખડયો, પણ મને એ વાતનો કશો લેશ માત્ર પણ પત્તો મળ્યો નહિ. ૨૬

ત્યારે હું અંદરના દેશોમાં આવ્યો, ત્યાં મેં રાજસચિત્ત નામનુ ચારે બાજુથી અંધકાર ભરેલુ ભયંકર નગર જોયુ ૨૭

पुरे तस्मि न्नह यावत्, माप्तो राजकुलातिक,
ताव दुल्लसितोऽकाड, एव कोलाहल-ध्वनि' २८

ब्रह्माड भाड सव्यापि, स्फूर्ज दूषणघणारवा,
लौल्यादि भूपाधिष्टाना, मिथ्यामाना ह्यो रथाः २९

गर्जितर्जि तजीमूता, ममत्वाद्या मतगजाः,
हेपा पूरित दिक्चका, अज्ञानाद्या स्तुरगमा' ३०

अनेकरण सघट्ट, मौढ निर्व्यूढ साहसा,
चेलु र्गृहीतनानास्त्रा, श्चापलाद्याः पदातय' ३१

(त्रिभि र्विशेपक)

प्रसर्पदर्प कदर्प, पटहोद्घोपणात् क्षणात्,
प्राचाली द्चलस्थामा, पर मप्यमित बल ३२

पृष्टो मया थ विपया भिलापस्यैव पूरुपः,
विपाकाख्य. समाचख्यौ, राज्ञः प्रस्थान कारण ३३

તે નગરમા પેસીને હુ જેનો દરબાર ઘર પાસે આવ્યો, તેવામા મે ત્યા ઓચિતો કોલાહલ થતો સાભળ્યો ૨૮

ત્યા લોલ્યાદિક રાજાઓના મિથ્યાભિમાનાદિક રથો પોતાના ઊછળતા ઘણુઘણાટથી બ્રહ્માડને ભરી નાખતા હતા ૨૯

મમત્વાદિક હાથીઓ ગાજીને મેઘને પણ હલકો પાડતા હતા, તેમજ અજ્ઞાનાદિક ઘોડાઓ હણહણાટથી દિશાઓ ભરી નાખતા હતા ૩૦

વળી ચાપળ વગેરે પદાતિઓ અનેક લડાઇ લડવાથી મજબૂત સાહસિક બન્યા થકા અનેક જાતના હથિયારો લઇ ચાલતા હતા ૩૧

આ શિવાય બીજુ પણ તમામ લશ્કર ઊછળતા ગર્વવાળા કદર્પનો પડઘા વાગવાથી તરતો તરત તૈયાર થઇ ચાલવા લાગ્યુ ૩૨

ત્યારે મે વિષયાભિલાષનાજ વિપાક નામના માણસને પૂછતા તે આ પ્રસ્થાનનુ કારણુ નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યો ૩૩

भो भद्रा ग्र स्ति वैरीन कुभ निर्भेदकेसरी,
मुख्य श्चरटचक्रस्य नरेंद्रो रागकेसरी. ३४

तस्या स्ति मत्री विपया, भिलापो नाम विश्रुतः,
चंडमार्त्तडवत् प्रौढ, प्रतापाक्रात विष्टपः ३५

रागकेसरि देवेन, स मत्रीशो न्यदा मुदा,
जगदे जगदेतन्मे, वश्य कुरु विशारद. ३६

ओ मित्युक्त्वा महामत्री, विश्ववश्यत्वहेतवे,
स्पर्शनादीनि पच स्व, मानुपाणि समादिशत्. ३७

मत्रिणो च न्यदा देव, देवशासनतो मया,
स्वमानुषाणि प्रेष्यत, जगत्साधन हेतवे. ३८

तेः साधित जगत् प्रायो, ग्राहित देवशासन,
केवल श्रूयते कश्चित्, सस्याना मीनिसघवत् ३९

તે બોલ્યો કે આ લુટારૂ લશ્કરનો મુખ્ય સરદાર રાગકેશરી નામે રાજા છે, તે વૈરીઓના હાથીઓના કુ ભસ્થળ વિદારવામા સિ હ સમાન છે ૩૪

તેનો વિષયાભિલાષ નામે પ્રખ્યાત મ ત્રી છે, તે પ્રચ ડ સૂર્યના માફક પ્રૌઢ પ્રતાપથી આખા જગત્‌ને દબાવનાર છે ૩૫

તે મ ત્રીશ્વરને એક વેળા રાગકેશરી કહેવા લાગ્યો કે હે બુધ્ધિમાન્ મને તુ આ જગત્ વશ કરી આપ ૩૬

ત્યારે મ ત્રીએ તે વાત કબૂલ કરીને જગત્‌ને વશ કરવા માટે પોતાના સ્પર્શનાદિક પાચ માણુસોને બોલાવી ફરમાવ્યુ ૩૭

બાદ કેટલેક વખતે મ ત્રિએ રાજાને કહ્યુ કે હે દેવ! તમારા હુકમથી મે મારા માણુસોને જગત્‌ને વશ કરવા મોકલાવ્યા છે તેઓએ પ્રાયે સઘળું જગત્ જીતીને તમારા તાબે કર્યું છે, છતા એવુ સ ભળાય છે કે નીપજેલા પાકને જેમ તીડનુ ટોળુ બગાડે ૩૮–૩૯

तेषा मुपद्रवकर', स्फुटोदूभट पराक्रमः,
सतोपनामा चरटः, रुट. कपट पाटवः ४०

भूयो भूय. पराभूय, तान्ति तेन कियान् जन'
देवमुक्त वहिस्थाया, प्रक्षिप्तो निर्वृतौ पुरि ४१

त न्मत्रिवचन श्रुत्वा, कोपाटो पारुणे क्षण ,
तस्यो परि स्वय देव', प्रतस्थे रणकर्मणे ४२

इत श्चास्मारि देवेन, तातपादा भिवदन,
तरंगेण व पाथोरे, वैवले च क्षणा त्ततः ४३

निपाको थ मया नाथ, सभ्रमोद्भ्रात चक्षुषा,
पृष्ट' कोस्य नरेंद्रस्य, पिते ति मम कथ्यता ४४

ईषद् विहस्य स प्रोचे, ननु मोहो महा नृप',
त्रिलोकी ख्यात महिमा, दध्यौ वृद्धो न्यदे ति स' ४५

तेम आपणा छतापना लोकोने उपद्रव करनार भारे पराक्रमवान् सतोष नामे बहारवटिओ दृढकपटमा कुशळ रही वारवार केटलाक जनोने पकडी पकडीने तमारा भोगवटाथी बाहेर रहेली निर्वृतिपुरीमा नाख्या करे छे ४०-४१

मत्रिनु ते वचन साभळीने राजा कोपना भरावथी लाल नेत्रवाळो बनीने तेनी साथे लडवा माटे जाते रवाना थयो हतो ४२

एटलामा तो ते राजाने बापने पगे पडवानी वात याद आव्याथी तरतो तरत ते दरियाना मोजा माफक पाछो वळ्यो छे ४३

त्यारे हु भयथी आम तेम नजर फेरवतो थको विपाकने पूछवा लाग्यो के आ राजानो बाप कोण छे ते मने कहे ४४

ते लजार हसीने बोल्यो, के शु एटली पण तने खबर नथी के? अरे ए तो त्रणे लोकमा विख्यात महिमावाळो मोह नामे महा नरेंद्र छे.

पार्श्वे स्थितोपि वीर्येण, क्षमो द्द रक्षितु जगत्,
तेना धुना प्रयच्छामि, साम्राज्य निज सूनवे. ४६

राज्यं देघाय दत्वा थ, शेते मोहो निराकुलः
तथापी दं जगत् तस्य, प्रभावेणैव वर्त्तते ४७

तदेष मोहराज स्ते, कथ प्रष्टव्यता गतः,
व्याहारि हारि वचन तत स्त मत्य ढो मया ४८

भवता भद्र पापो द्द, साधु सा ु प्रबोधितः,
पर निवेद्यता मग्रे, किमभूत् सो प्यथा वदत् ४९

गत्वा सारपरीवार, युक्तो देव पितु. क्रमौ,
ननामै न च वृत्तात, मूलतोपि व्यजिज्ञपत् ५०

मोहो वोचत हे वत्स, पन्मदगदस्य वाव्यते,
पामाव्याप्त मयस्ये च, त स्सार किल सप्रति ५१

તે વૃદ્ધ થવાથી તેણે વિચાર્યું કે હુ પડખે રહીને પણ મારા બળે જગતને વશ રાખી શકીશ, તેથી હવે મારા પુત્રને રાજ્ય સોપુ તેથી આ રાગકેશરીને રાજ્ય આપીને તે નિશ્ચિત થઇ સૂતો છે, છતા તેનાજ પ્રભાવથી આ જગત્ વશમા રહે છે ૪૫–૪૬–૪૭

માટે મોહ રાજાની તારે પરપૂછ કરવાની શી જરૂર છે? આ રીતે તે બોલ્યો ત્યારે મે તેના પ્રત્યે આ રીતે મીઠુ વચન કહ્યુ કે હે ભદ્ર, હુ નિર્બુદ્ધિ છુ, માટે તે મને ઠીક પ્રબોધિત કર્યો, પણ હવે આગળ શી વાત છે તે કહે ત્યારે તે બોલ્યો ૪૮–૪૯

રાગકેશરી પરિવાર સહિત બાપ પાસે જઈ તેના ચરણે નમ્યો, અને તેણે તેને સઘળો વૃત્તાત સભળાવ્યો ૫૦

મોહ બોલ્યો કે હે પુત્ર, એ તો મારા અગને ખરજની માફક પીડા કરે છે ૫૧

तद् त्व तिष्ट निज राज्य, सुचिर प्रतिपालय,
सतोष शत्रुघातार्थ, मह यास्यामि सगरे. ५२
देवः श्रुतीः पिधाया ऽया, दाः शात पातक हृदः,
अनतकाल सस्थापि, तातीय भवत्ताद् वपुः ५३
देवेन वार्यमाणोपि, मोहः सर्वाभि सारत,
स्वय चचाल भद्रे द, राज्ञः मस्थान कारण ५४
इत्युक्त्वा स ययौ तूर्ण, चित्ते द या वह पुन,
अये स्पर्शन सशुद्धि, र्लब्ध य सकला मया ५५
किंचिद घटते नाथ, यत् सतोषात् पराभव,
स्पर्शनस्या ह स पुन, स्त माचरयौ सदागमात् ५६
त चस्या नुचरः कोपि, सतोषो भविता ह्यय,
एव वितर्कय न्नागा, ममाण स्वाम्यत पर ५७

વાસ્તે તુ ઇહા રહી ચિરકાળ તારૂ રાજ્ય પાળ, સતોષ શત્રુને મા રવા માટે લડાઇ કરવા હુ જ જઈશ ૫૨

ત્યારે ગગકેશરી કાને હાથ દઇ બોલવા લાગ્યો કે હાય હાય, આ તે શા ભોગ મળ્યા! તમારૂ શરીર તો અનત કાળ સૂધી એકજ સ્થાને ર હેવુ જોઇયે ૫૩

એમ તેણે વાગ્તા છતા પણ મોહ સર્વ ી આગળ પડી પોતે ચાલતો થયો છે એ આ પ્રસ્થાનનુ કારણ છે ૫૪

એમ કહીને તે વિપાક જલ્દી ત્યાથી ચાલતો થયો એટલે હુ વિ ચારવા લાગ્યો કે અરે સ્પર્શનની સઘળી શોધ મે મેળવી, પણ એમા એણે જે સતોષથી સ્પર્શનના પરાભવની વાત જણાવી છે તે અઘટમાન લાગે છે, તેથી ફરીને પૂછી જોતા તેણે સદાગમનુ નામ આપ્યુ ૫૫-૫૬

ત્યારે મે તર્ક કર્યો કે સતોષ એ સદાગમનો કોઇક અનુચર હોવો જોઇએ, એ રીતે વિચાર કરતો થકો હુ તમાગ આગળ આવ્યો છુ હવે આપ મુખ્યાર છો ૫૭

बोधेना भिदधे साधु, प्रभावानुष्ठित त्वया,
तेनैव सहितो बोधो, ययौ पार्श्वे मनीषिणः ५८

कृतानतिः कुमाराय, त वृत्तांत न्यवी विदव,
प्रभाव पूज्यामास, प्रीतात्मा नृपनंदन ५९

मनीषिणा न्यदा प्रोचे, स्पर्शना ख्याहि किं तव,
चक्रे सदागमे नैव, मित्रेण विरहो ननु ६०

तत्रा सीत् किमुता न्यो पि, स स्माहा सीत् पर सखे,
कृत तत्कथया यन्मा, स कदर्थयते भृश ६१

कर्त्ता हि सैव सर्वस्यो, पदेष्टैव सदागमः,
भूयः किं तस्य नामे ति, त पप्रच्छ नृपात्मजः ६२

બોધ બોલ્યો કે હે પ્રભાવ, તે ઠીક કામ બજાવ્યુ પછી તેને સાથે તેડીને બોધ મનીષિ કુમાર પાસે ગયો ૫૮

કુમારને નમીને બોધે તે વૃત્તાત સભળાવ્યો, એટલે કુમાર આનંદિત થઈ પ્રભાવને પૂજવા લાગ્યો ૫૯

પછી મનીષિ કુમારે એક વેળા સ્પર્શનને કહ્યુ કે હે સ્પર્શન, શું તને સદાગમેજ મિત્રનો વિરહ કરા યો છે કે કેમ તે બોલ ૬૦

તે કામમા બીજો પણ કોઈ મદદગાર હતો કે કેમ? ત્યારે સ્પર્શન બોલ્યો કે હા હતો પણ હે મિત્ર તેની વાત પૂછ નહિ, કારણ કે તે મને બહુ દુખ આપે છે ૬૧

ખરૂ કહું તો તેજ સઘળો કર્ત્તાહર્ત્તા છે, બાકી સદાગમ તો ફક્ત ઉપદેશ કરનાર છે ત્યારે કુમારે ફરીને પૂછ્યુ કે તેનુ નામ શુ તે કહે ૬૨

कर्म विलास राजो पि, तज्ज्ञात्वा दयिता मुखाद्,
तुष्टो मनीषिणो गाढ, रुष्टो बालस्य चोपरि ७४

अभू क्त्यक्तान्य कर्त्तव्यो, बालः स्पर्शन दोषतः,
विलसन् मृदपस्मारो, त्सार मारित चेतनः ७५

तन्मूलशुद्धि माख्याय, बालः प्रोक्तो मनीषिणा,
स्पर्शने त्र रिपौ भ्रात, र्मा विश्रम्भ कृथाः क्वचित् ७६

बालो ज जल्प हे बंधो, निःशेष सुखदायकः,
अय वरवयस्यो मे, कथ शत्रु स्त्वयो दित' ७७

दध्यौ मनीषी बालो य, मुपदेशशतै रपि,
आकार्य करणो युक्तो, निषेद्धु पार्यते नहि ७८

अकार्ये दुर्विनीतेषु, मत्तचेषु ततः सदा,
न किंचि दुपदेष्टव्य, सता कार्या वधीरणा. ७९

કર્મવિલાસ રાજા પણ સ્ત્રીઓના મુખથી તે વાત જાણીને મનીષિના ઊપર ખુશી થયો અને બાળના ઉપર ગુસ્સે થયો ૭૪

હવે બાળકુમાર સ્પર્શનના દોષથી બીજુ કામ છોડી વિલાસમા પડયો થકો લગાર છકેલો અને ઠામથી ચેતનહીન બની ગયો ૭૫

ત્યારે મનીષિ કુમારે સ્પર્શનની મૂળ શુદ્ધિ જણાવીને બાળને કહ્યુ, કે હે ભાઈ, આ સ્પર્શન શત્રુનો તુ કોઈ સ્થળે પણ વિશ્વાસ કરીશ નહિ ૭૬

બાળ બોલ્યો કે હે બધુ ' આ તો સકળ સુખદાયક આપણો ઉત્તમ મિત્ર છે, તેને તુ શત્રુ કેમ કહે છે ? ૭૭

મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, આ બાળ અકાર્ય કરવામા તૈયાર થએલ છે, માટે સેકડો ઉપદેશથી પણ એ રોકાશે નહિ ૭૮

જે માટે એમ કહેલુ છે કે, દુર્વિનીત જનો અકાર્યમા પ્રવર્તે ત્યારે સત્પુરૂષે તેમને ઉપદેશ નહિ કરતા ઉપેક્ષા કરવી જોઇયે ૭૯

इत्या लोच्य स्वय चित्ते, हित्वा बालस्य शिक्षण,
स्वकार्य करणो युक्तो, मनीषी मौन माश्रितः ८०

अथ सामान्य रुपाख्या, प्रिया तस्यैव भूपतेः,
अस्ति मध्यम बुद्ध्याख्य, स्तस्या श्च तनयो नवी ८१

तदा देशातरा दागात्, स दृष्ट्वा स्पर्शन मुदा,
बाल पप्रच्छ कोय ना, स ऊचे तस्य वल्गित ८२

ततो बालस्य वचनात्, स्पर्शनो मध्यमागके,
प्राविशत् तेन जज्ञे सो, बालवद् विव्हलाशयः ८३

मनीषी तत्तु विज्ञाय, मध्यमाय न्यवेदयत्,
मूलात् स्पर्शन सशुद्धि, स दध्यौ संशयाकुलः ८४

એમ પોતે મનમા વિચારીને મનીષિ કુમાર બાળને શિક્ષણ આપવાનુ છોડી પોતાનુ કામ કરવામા તત્પર બની મૌન ધરી રહ્યો. ૮૦

હવે તે રાજાની સામાન્યરૂપા નામની એક રાણી હતી, અને તેનો મધ્યમબુદ્ધિ નામે પુત્ર હતો ૮૧

તે તે વખતે દેશાતરથી ઘરે આવ્યો, તે સ્પર્શનને જોઇ હર્ષિત થઇ બાળને પૂછવા લાગ્યો કે આ કોણ છે? ત્યારે બાળે તેની ઓળખાણ આપી ૮૨

પછી બાળના કહેવાથી સ્પર્શન મધ્યમબુદ્ધિના અગમા પેઠો, તેથી તે બાળની માફક વિહ્વળ ચિત્તવાળો બન્યો ૮૩

મનીષિને તે વાતની ખબર પડતા તેણે મધ્યમબુદ્ધિને સ્પર્શનની મૂળથી હીધેલી શોધ જણાવી, ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિ સશયમા પડી વિચારવા લાગ્યો ૮૪

एकतः स्पर्श सत्सौख्य, मन्यतो भ्रातृवारण
नहि जानाम्य ह सम्यक्, किं विधातु ममी चित. ८५

तत पृच्छामि सदासौख्य, जननीं जननी मिति,
ध्यात्वा निवेद्य वृत्त स्व, कृत्य पप्रच्छता ततः ८६

जगाद साषि माध्यस्थ्य, मधुना धेहि नदन,
कालांतरे तु वलिन पक्ष निर्दोष माश्रये' ८७

(यतः)

सशयापन्न चित्तेन, भिन्ने कार्यद्वये सता,
कार्य कालविलबो त्र, दृष्टातो मिथुनद्वय. ८८

(तथाहि)

पुरे कस्मिन्नृजो राज्ञः, प्रगुणा नाम पत्नय भूत्,
तस्या श्च तनयो मुग्धो, वधू श्चा कुटिलाभिधा ८९

એકબાજુ સ્પર્શન તરફનુ મઝાનુ સુખ રહેલ છે, અને બીજી બાજુ ભાઈ વારે છે, માટે મારે શુ કરવુ ઉચિત છે તે હુ બરોબર જાણી શકતો નથી ૮૫

માટે મારૂ સદા સુખ ચાહનારી માતાને પૂછી જોઉ એમ વિચારી તેણે માને સઘળો વૃત્તાત કહીને પોતે શુ કરવુ તે પૂછ્યુ ૮૬

તે બોલી કે હે નદન ! હાલ તુ મધ્યસ્થ રહે, વખત આવે જે બળવાન્ અને નિર્દોષ પક્ષ જણાય તેને પકડજે ૮૭

જે માટે કહેલુ છે કે,

બે જૂદા જૂદા કામમા મ શય પડેલો થતા તે સ્થળે કાળવિલબ કરવો જોઇયે એ બાબત બે જોડલાનુ દૃષ્ટાત છે ૮૮

બે જોડલાનુ દૃષ્ટાત આ રીતે છેઃ—

એક નગરમાં રૂજુ નામે રાજા હતો, તેની પ્રગુણા નામે પત્ની હતી તેનો મુગ્ધ નામે પુત્ર હતો અને અકુટિલા નામે તેની વહુ હતી ૮૯

पुष्पोच्चयकृते न्ये द्यू, स्ते मुग्धाकुटिले मधौ,
स्वगेहोपवने याता, गृहीत्वा हेमसूर्पिके ९०

कः पूर्वं पूरये त्सूर्पं, मित्याशयपरौ मिथः,
दूरं दूरतर जातौ, तन्वा नौ कुसुमोच्चय. ९१

इत श्च व्यतरयुग, तत्रा गात् केलिलालस,
देवी विचक्षणा नाम, देवः कालज्ञ सज्ञितः ९२

देवो देवानुभावेना, नुरक्तोऽकुटिला प्रति,
मुग्ध प्रति पुन र्देवी, देवो वादीत् प्रिया मथ. ९३

प्रिये गच्छ पुरो यावद्, भूपालोपवना दित.,
पुष्पाण्या दाय पृजार्थं, मेप आयामि सत्वर ९४

सकेत च तयो र्ज्ञात्वा, विभगेन सुरः क्षणात्,
विधाय मुग्धरुप स्व, पुष्पै र्भृत्वा थ सूर्पिका ९५

હવે તે મુગ્ધ અને અકુટિલા એક વેળા વસત ઋતુમા સોનાના સુ-
પડા લઇને પોતાના ઘરના નજીકના બગીચામા ફૂલ વીણવા ગયા ૯૦

બાદ તેઓ પહેલુ સૂપડુ કોણ ભરે છે એવા આશયથી ફૂલ એ-
કઠા કરતા થકાં એક બીજાથી છેટે છેટે થતા ગયા ૯૧

એટલામા ત્યા ક્રીડા કરતુ એક વ્યતરનુ જોડલુ આવ્યુ તેમા જે
દેવી હતી તેનુ વિચક્ષણા એવુ નામ હતુ અને દેવનુ નામ કાળજ્ઞ હતુ ૯૨

હવે દૈવયોગે તે દેવ અકુટિલા ઉપર મોહિત થઇ પડયો અને દેવી
મુગ્ધ પ્રતે મોહિત થઈ, ત્યારે દેવ પોતાની પ્રિયાને કહેવા લાગ્યો કે હે પ્રિ-
યા, તુ આગળ ચાલ હુ આ રાજાના ઉપવનમાથી પૂજાના અર્થે ફૂલો લઇને
જલદી તારી પાછળ આવુ છુ ૯૩-૯૪

પછી તે સ્રી ભર્ત્તારના સકેતને પોતાના વિભગ જ્ઞાનથી જાણી લ-
ઇને તે દેવ મુગ્ધનુ રૂપ કરી સૂપડાને ફૂલથી ભરી અકુટિલા પાસે આવી
કહેવા લાગ્યો ૯૫

आगा दकुटिलापार्श्वे, जितासि त्व प्रिये भणन्,
विपर्ना ता च सभाण्य, निनाय कदलीगृहे ९६

एवं विचक्षणा प्या श्व, कुटिला रुप धारिणी,
प्रतार्य मुग्धक निन्ये, तत्रैव कदलीगृहे. ९७

त द्वीक्ष्य मुग्धधी र्मुग्धो वितर्काकुलितो जनि,
बभूव विस्मयस्मेरा,ऽकुटिलाऽकुटिलाशया ९८

दध्यौ देवांगना केय, द्वितीया हु मम प्रिया,
तत्पर स्त्री कृता सग, हन्म्येन पुरुषाधम ९९

स्वैरिणीं दयितां चेमा, पीडयामि दृढ तथा,
असौ यथा नरे न्यत्र, विधत्ते न मनोपि हि १००

यद्वा स्वय सदाचार भ्रष्टस्य मम नोचित,
कर्त्तु मेतादृश कर्म, न्त्दूर कालयापना १०१

કે હે પ્રિયા, મે તેં જીતી છે તે સાભળી તે જરા જ ખવાણી પડી તેને તે કેળના ઘરમા લઈ ગયો ૯૬

એ રીતે વિચક્ષણા પણ જલદી અકુટિલાનુ રૂપ ધારણ કરીને મુગ્ધને ભોળવીને તેજ કેળના ઘરમા લઈ આવી ૯૭

તે જોઇને મુગ્ધ બુદ્ધિવાળો મુગ્ધ અનેક વિતર્ક કરવા લાગ્યો તથા અકુટિલ આશયવાળી અકુટિલા પણ આશ્ચર્યચકિત થઈ રહી ૯૮

હવે દેવ વિચારવા લાગ્યો કે આ સ્ત્રી કોણ છે? હા એ મારી પ્રિયા જ છે, માટે પરસ્ત્રીમા આસગ કરનાર આ પુરૂષાધમને મારી નાખુ અને આ સ્વેચ્છાચારિણી મારી દયિતાને પણ ખૂબ પીડુ કે જેથી તે બીજા કોઇ માણસપર ફરીથી નજરજ નાખે નહિ ૯૯—૧૦૦

અથવા તો હુ પોતેજ સદાચારથી ભ્રષ્ટ થયો છુ, માટે એવુ કામ મારે કરવુ ઉચિત નથી, માટે કાળક્ષેપ કરવો સારો છે ૧૦૧

ध्यात्वा विचक्षणा प्येव कालक्षेपपरा भवत्,
क्षण मत्रीक्ष्य तत्रा गात्, स्वगेहे त च्चतुष्टय १०२

तद् दृष्ट्वा मप्रियो राजा, मीत आख्या दहो सुतः,
वधू श्च मे द्विगुणिता, वनदेव्या ममन्नया. १०३

सकलेपि पुरे हर्षा, न्महोत्सव मचीकरत्,
तेषा चतुर्णा मप्येव, ययो काल' कियानपि १०४

अथ तत्र पुरे मोह, विलयाख्ये सुकानने,
सूरि प्रबोधको नाम, ज्ञानवान् सम वासरत् १०५

अथ लोका नरेंद्रा द्या वदनार्थं मुनीशितुः,
निर्ययु र्भगवा स्तेभ्य इति चक्रे सुदेशना. १०६

शल्य कामा विप कामाः, कामा आशीविपोपमा,
कामार्थनापरा जीवा, अकामा याति दुर्गतिं. १०७

આ રીતે વિચક્ષણા પણ વિચાર કરીને કાળક્ષેપમા તત્પર થઈ પછી થોડીવાર રમીને તે ચારે ઘરે આવ્યા ૧૦૨

તે જોઇને રાણી સહિત રાજા ખુશી થઈ બોલ્યો કે, અહો! મારો દીકરો તથા વહુ વનદેવીએ પ્રસન્ન થઈ બેવડા કરી આપ્યા ૧૦૩

તેથી તેણે આખા નગરમા મહોત્સવ કરાવ્યો આ રીતે તે ચારેનો કેટલોક કાળ પસાર થયો ૧૦૪

હવે તે નગરમા મોહવિલય નામના વનમા પ્રબોધક નામે જ્ઞાનવાન્ આચાર્ય પધાર્યા ૧૦૫

ત્યારે રાજા વગેરે લોકો તે મુનીશ્વરને વાંદવા ગયા, તેમના પ્રત્યે સૂરિએ નીચે મુજબ ઉત્તમ દેશના આપી ૧૦૬

કામ શલ્ય સમાન છે, કામ આશીવિષ સમાન છે, કામને ઇચ્છના થકા જીવો અકામ રહ્યા છતા પણ દુર્ગતિ પામે છે ૧૦૭

तद् शृण्वतो गुरो र्वाक्य, तयो र्देवी सुपर्वणो,
मोहजाल प्रविध्वस्त, जाता सम्यक्त्ववासना. १०८

अत्रांतरे तयो र्देहात् कृष्ण रक्ताणु सत्त्वैः
निर्मिते र्भीपणाकारा, घटिते का नितम्बिनी १०९

सा च भागवत तेजो, ऽसहती पर्षदो बहि',
गत्वा पराङ्मुखीभया, वनस्थे दुःस्थिताशया. ११०

अथो स्वाया वदद् देव., सप्रियो भगव न्नह,
कथ मस्मा "महापापा, न्मुच्ये प्रोचे मुनीश्वर १११

नाय भो भवतो र्दोप', किन्त्व स्या. पापयोषितः,
कासा विंति गुरुः पृष्टः, प्राहा मृतकिरा गिरा ११२

તે ગુરૂનુ વાક્ય સાભળતા તે દેવ અને દેવીનુ મોહજાળ નાશ પામ્યુ, અને તેમને સમ્યક્ત્વની વાસના પ્રાપ્ત થઈ ૧૦૮

એટલામા તેમના શરીરમાથી નીકળતા કાળા રાતા પરમાણુથી બનેલી, ભયકર આકૃતિવાળી એક સ્રી નીકળી ૧૦૯

તેણી ભગવાનનુ તેજ સહી નહિ શકવાથી પર્ષદાની બાહેર પરાઙ્મુખ ધારીને દિલગીર થઈ થકી ઊભી રહી ૧૧૦

હવે પોતાની પ્રિયા સહીત દેવ ઊઠીને બોલ્યો કે હે ભગવન્, હુ આ મહાપાપથી શી રીતે મુક્ત થાઉ ? ત્યારે મુનીશ્વર બોલ્યા —૧૧૧

હે દેવ, આ તમારો વાક નથી, પણ એ બધો એક પાપણી સ્રીનો વાક છે ત્યારે તેમણે પૂછ્યુ કે તે કોણ છે ? ત્યારે અમૃત ઝરતી વાણીએ ગુરૂ બોલ્યા ૧૧૨

भद्रौ विषयतृष्णे च, दुर्जया त्रिदशै रपि,
रजनीव तमिस्रस्य, सर्वदोषततते. पद ११३

शुद्ध स्फटिक सकाशौ, स्वरूपेण युवा पुन',
एषैव सर्वदोषाणा, कारणत्वेन सस्थिता ११४

इह स्थातु मशक्ते ति, दूर मेषा स्थिता धूना,
भवतो मत्समीपा च्च, निर्गच्छतौ प्रतीक्षते ११५

तौ प्रोचतुः कदा स्वामिन्, मोक्षो नौ भविता नया,
गुरूः प्राह भवे नात्र, पर भावी भवातंरे ११६

किंतु सम्यक्त्व महात्म्यात्, नात्यत नौ त्रिबाधिका,
प्रतिपन्न तत स्ताभ्या, सम्यक्त्व मोक्षसौख्य द ११७

रूजुराट् प्रगुणा देवी, स मुग्धोऽकुटिला तथा,
अथो विज्ञपयामासु, गुरु स्वस्व विडंबना. ११८

હે ભદ્ર, આ તે વિષય તૃષ્ણા છે, તેને દેવો પણ જીતી શકતા નથી તે સર્વ દોષ રૂપ અ ધકારને વિસ્તારવા રાત્રિ સમાન છે ૧૧૩

તમે તો સ્વરૂપે નિર્મળ સ્ફટિક જેવા છો બાકી આ સ્ત્રીજ સર્વ દોષોના કારણપણે રહેલી છે ૧૧૪

તે ઇહા રહી શકવા અસમર્થ હોવાથી હમણા તે દૂર થઈ ઊભી છે, અને તમો મારી પાસેથી ઊઠી ક્યારે રવાના થશો તેની વાટ જોતી ઊભી છે ૧૧૫

તેઓ બોલ્યા કે હે ભગવન્, અમારે તેણીનાથી ક્યારે છૂટકારો થશે? ગુરૂ બોલ્યા કે આ ભવમા તો થનાર નથી, બાકી ભવાતરમા થશે પર તુ સમ્યક્ત્વના પ્રભાવથી તે હવે તમને પીડા કરી શકશે નહિ એ સાભળી તેમણે મોક્ષસુખ આપનાર સમ્યક્ત્વ અ ગીકાર કર્યું ૧૧૬–૧૧૭

હવે ઋજુ રાજા પ્રગુણા રાણી, મુગ્ધ કુમાર તથા અકુટિલા વધૂ, એ ચારે જણે ગુરૂપ્રત્યે પોતપોતાની વિટ બના કહી ૧૧૮

अत्रांतरे तदंगेभ्यो, निर्गतैः परमाणुभिः,
घटित वर्णतः श्वेत, डिंभ मेक मदंभक. ११९

रक्षितानि मया यूय, मुवाण मिति चो च्चकैः,
पश्यद्गुरो र्मुखांभोज, सर्वेषा पुरतः स्थित १२० (युग्म)

द्वितीय कृष्णवर्णाभ, डिंभ तदनु निर्ययो,
ततो जात महाकृष्ण, डिभरूप तृतीयक १२१

आहत्य तच्च शूलेन, वर्द्धमान निवारित,
ततो द्वे अपि ते कृष्णे, निर्गते गुरुपर्षदः १२२

गुरु. प्रोवाच भो भद्रा, न दोषो वोत्र कश्चन,
अज्ञान पापाभिधयोः, किंत्वसौ कृष्णडिंभयोः १२३

(तथाहि)

यत्तावदिद मज्ञान, युष्मद्देहा द्विनिर्गत,
एतदेव समस्तस्य, दोपवृदस्य कारण. १२४

એ અવસરે તેમના અંગમાથી નીકળેલા ધોળા પરમાણુથી બનેલુ એક નિષ્કપટી બાળક નીકળી પડયુ તે બોલ્યુ કે મે તમને બચાવ્યા છે, એમ કહી તે ગુરૂના મુખને જોતુ થકુ બધા આગળ ઊભુ રહ્યુ ૧૧૯–૧૨૦

ત્યારબાદ તેમના શરીરમાથી એક કઇક કાળા વર્ણવાળુ બાળક નીકળ્યુ, તથા ત્યારબાદ ત્રીજુ અતિશય કાળુ બાળક નીકળી પડયુ ૧૨૧

તે ત્રીજુ બાળક પોતાનુ શરીર વધારવા માડયુ, એટલે ધોળા બાળકે તેને ધપ્પો મારીને અટકાવ્યુ બાદ તે બન્ને કાળા બાળકો ગુરૂની પર્ષદામાથી રવાને થયા ૧૨૨

ગુરૂ બોલ્યા કે હે ભદ્રો, આ બાબતમા તમારો દોષ મુદ્દલજ નથી કિતુ આ અજ્ઞાન અને પાપ નામના કાળા બાળકોનોજ દોષ છે ૧૨૩

તે આ રીતે કે તમારા શરીરમાથી જે આ પહેલા અજ્ઞાન નીકળ્યુ, તેજ સમસ્ત દોષોનુ કારણ છે ૧૨૪

अनेन वर्त्तमानेन, शरीरे जतवो यत.,
कार्या कार्य न जानति, गम्यागम्याटिक तथा १२५
तत' पाप निव नति, दुःखदटोलिदायक,
यत्तु पूर्व सित डिंभ, तदार्जव मुदाहृत १२६
अज्ञाना द्वर्द्धमान हि, पाप वो वार्यता मुना,
रक्षितानि मया यूय, मत एवेद माख्यत. १२७

(यत:)

धन्याना मार्जव येषा, मेत न्चेतसि वर्त्तते,
अज्ञाना टाचरंतोपि, पाप ते स्वल्पपातकाः १२८
तदेव विधभावाना, भद्राणा युज्यते धुना,
अज्ञानपापे निर्धूय, सम्यग्धर्म निषेवण. १२९
उपादेयो हि ससारे, धर्म एव बुधैः सदा,
विशुद्धो मुक्तये सर्व, यतो न्यत् दुःखकारण १३०

એ જ્યા લગી શરીરમા વર્ત્તે છે ત્યા લગી જતુઓ કાર્યાકાર્ય જાણી શકતા નથી, તેમજ ગમ્યાગમ્ય પણ જાણતા નથી ૧૨૫

તેથી તેવા જીવો દુ ખને દેનારૂ પાપ વધારે છે હવે જે મો પહેલા ધોળુ બાળક નીકળ્યુ હતુ તે આર્જવગુણ જાણવો ૧૨૬

અજ્ઞાનથી તમારૂ પાપ વધતુ હતુ તેને એણે રોકી પાડ્યુ, અને તમોને મે બચાવ્યા છે એમ પણ એજ બોલ્યુ હતુ ૧૨૭

તે માટે જેમના ચિત્તમા આર્જવ વર્ત્તે છે, તેમને ભાગ્યશાળીજ ગણવા, તેઓ અજ્ઞાનથી પાપ આચરે છે, છતા તેમને બહુ થોડુ પાપ લાગે છે ૧૨૮

માટે આવા પ્રકારના તમો ભદ્ર જનોને હવે અજ્ઞાન અને પાપને દૂર કરી સમ્યક્ ધર્મ સેવવો ઘટે છે ૧૨૯

પંડિતોએ મુક્તિ મેળવવા માટે આ સંસારમા વિશુદ્ધ ધર્મનેજ સદા ગ્રહણ કરવો જોઈએ, જે માટે બીજુ સઘળુ દુ ખનુ કારણ છે ૧૩૦

अनित्यः प्रिय सयोग, इर्ष्या शोकादि सकुलः,
अनित्य यौवन चापि कुत्सिता चरणास्पद १३१

अनित्य सर्व मेवे ह, भवे वाद्धितरगवत्,
अतो वदत किं युक्ता, क्वचि दास्था विवेकिना. १३२

श्रुत्वे ति राज्ये सस्थाप्य, शुभाचाराभिध सुत,
प्राव्राजी द्रुजुभूपालो, जायापुत्र वधू युतः १३३

तत स्ते कृष्णरूपे द्वे, डिभे तूर्ण पलायिने,
शुकलरूप पुन डिभ, प्रविष्ट तनुषु क्षणात्. १३४

कालज्ञेन तत श्चित्ते, सभार्येण विचिंतित,
तस्या हो धन्यता मीषा, ये' प्राप्त व्रत मार्हत १३५

वय तु देवभावेन, व्यर्थकेना त्र वचिता'
यद्वा सम्यक्त्व सप्राप्त्या सुधन्या वय मप्यहो १३६

प्रिय सयोग अनित्य अने ईर्षा तथा शोकादिकथी भरपूर छे, वळी योवन पण भूडा आचरणनु घर होइ अनित्य छे १३१

आ भवमा दरियाना मोजा माफक बधणु अनित्यज छे माटे बोलो के विवेकि जनोने कोइ ठेकाणे पण आस्था धारवी युक्त छे वारु ? १३२

आवु साभळीने शुभाचार नामना पुत्रने राज्यमा स्थापी, ऋजु राजा पोताना स्त्री, पुत्र तथा वधू साथे प्रव्रजित थयो १३३

त्यारे ते काळा वर्णवाळा बे बाळक जलदी नाशी परवार्या, अने धोळा रूपवाळु बाळक झट पाछु तेमना शरीरमा पेठु १३४

त्यारे देवी सहित देवे विचार्यु के जुवो एमने धन्य छे के जेमणे अर्हत् प्रणीत दीक्षा लीधी छे १३५

अमे तो आ व्यर्थ जनार देवभव पामी ठगाया छीये, अथवा तो सम्यकत्व पामवाथी अमे पण धन्यज गणाइये १३६

सहर्षा वथ तौ सूरेः, प्रणम्य चरणद्वय,
तेना नुशिष्टी स्वस्थान, प्रापतं देवदपती १३७

इद पुत्र मया तुभ्य, कथितं मिथुनद्वय,
सदिग्धे र्थे हि तत्काल, विलबो गुणभाजन १३८

य दादिशति मा मत्र कर्त्ता ह त त्तथैव हि,
इति जल्पन् मुदा म यः प्रपेदे जननी वचः १३९

त्रालो ऽथ स्वमित्रेण, मात्राऽकुशल्माल्या,
अधिष्टितो भ्रग्रद् गाढ, मकृत्यकरणा द्दतः १४०

कुविंद डुम्मातग, जातीयास्वपि तद्वशः,
अति लौल्येन नारीषु, प्रावर्त्तत निरतर. १४१

तत श्च गतलज्जो य, पापिष्टः कुलदूपण
एव स निंद्यते लोके, नंच पापा न्निवर्त्तते १४२

પછી તેઓ હર્ષથી સૂરિના ચરણે નમી તેમની શિક્ષા સ્વીકારી તે દેવદેવી સ્વસ્થાને ગયા ૧૩૭

આ રીતે હે પુત્ર, તને મે બે જોડલાની વાત કહી, માટે સ દેહ ભરેલી વાતમા કાળ વિલ બ કરવાથી ફાયદો થાય છે ૧૩૮

ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિ બોલ્યો કે હે માતા, જેમ તમે ફરમાવો છો તેમજ હુ કરનાર છુ, એમ બોલીને તેણે હર્ષથી માતાનુ વચન કબૂલ રાખ્યુ ૧૩૯

હવે પેલો નરક બાળ કુમાર પોતાના સ્પર્શન મિત્ર તથા અકુશળ માળા માતાના વશમા રહી અકૃત્ય કરવામા અતિશય ફરી પડયો ૧૪૦

તે ઢેડ અને ચાડાળ જાતિની સ્ત્રીઓમા પણ અતિ લુબ્ધ થઈ નિરતર વ્યભિચાર સેવવા લાગ્યો ૧૪૧

ત્યારે લોકો તેને નિ દવા લાગ્યા કે, આ નિર્લજ્જ અને પાપિષ્ટ પોતાના કુળને ડાઘ લગાડે છે, છતા તે પાપથી નિવર્ત્યો નહિ ૧૪૨

अथ निंदापरे लोके, स्नेहविव्हल मानसः,
लोकापवाद भीरु स्त, मध्यबुद्धि रभापत १४३

भ्रात नों युज्यते कर्तु, तव लोक विरुद्धक,
अगम्य गमन निंत्र, सपाप कुल दूषण १४४

स प्राह विमलऽ्गो ति, नून त्वमो मनीपिणा,
नार्हा य मुपदेशाना, मोन्य भूदिति म यम' १४५

अपरेद्यु र्मधो बाल , सम म यमबुद्धिना,
ययौ श्रीगवरोद्यान, सस्थिते कामधामनि १४६

तत्रचै क्षिप्त पार्श्वस्य, गुप्तस्थान व्यवस्थित,
कामस्य वासभवन, मदमद प्रकाशक १४७

कुतूहल वशेना थ द्वारे सस्थाप्य म यम,
म ये प्रविष्ट सहसा, स बाल स्तस्य सद्मन' १४८

હવે લોકોમા તેની આવી રીતે નિંદા થતી જોઇ સ્નેહથી વિહ્વળ મનવાળો મધ્યમબુદ્ધિ લોકાપવાદથી ડરીને તેને આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૧૪૩

હે ભાઇ, તારે આવુ લોક વિરૂદ્ધ અને કૂળને દૂષણ લગાડનાર અગમ્ય ગમન નહિ કરવુ જોઇયે ૧૪૪

ત્યારે તે બાળ બોલ્યો કે, અ તુ પણ મનીષિથી છેતરાયો છે ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ વિચાર્યું કે, આ ઉપદેશને યોગ્ય નથી, માટે તે મૌન ધારી રહ્યો ૧૪૫

એક વેળા વનત રુતુમા બાળ કુમાર મધ્યમબુદ્ધિના મ ઘાતે લીલાવર ઉદ્યાનમા રહેલા કામદેવના મકાનમા ગયો ૧૪૬

ત્યા તેણે તે મકાનના પડખે ગુપ્તસ્થાનમા રહેતુ મ દ મ દ પ્રકાશવાળુ કામનુ વાસમ દિર જોયુ ૧૪૭

ત્યારે તે કુતૂહળના વશે મધ્યમ કુમારને દરવાજાપર બેસાડી પોતે ઝટ દઇ તે ઘરની અદર પેઠો ૧૪૮

तत्र कामस्य शयने, कोमलामल तूलिके,
मित्रावादोपतो बालः शेते स्म गतपुण्यक' १४९

इतश्च तत्रैवपुरे, वहि रगनरेशितुः
शत्रु मर्दननाम्नो भूत्, प्रिया मदनकदली १५०

सा गत्य तत्र कामो यं, शय्यास्थ इति भक्तित.
स्पृशती सर्वगाभेषु, तं बालक मपूपुजत् १५१

ययौ स्वमदिरे राज्ञी, प्रणम्य च रतीश्वर,
बाल स्तु तस्याः सस्पर्शे, त्रस्यो भू न्नष्टचेतन' १५२

मया कथ नु लभ्ये य, मिति चिंता परायणः,
अल्पोदके मीन इव, तत्रा स्था च्च स दुःस्थितः १५३

— — — — — — — — —
— — — — — — — — —

ત્યા કોમળ નિર્મળ તૂલિકાવાળા કામદેવના પલગપર સ્પર્શન મિત્ર અને અકુશળા માતાના દોષે કરીને તે હીનપુણ્ય સૂઈ ગયો ૧૪૯

એવામા તેજ નગરમા રહેલા શત્રુમર્દન રાજાની મદનકદળી નામે રાણી હતી, તે ત્યા આવીને તેને શય્યાપર સૂતેલો કામદેવ માની લઈ ભક્તિથકી તેના સર્વ અગમા કરસ્પીને તેને પૂજવા લાગી ૧૫૦-૧૫૧

આ રીતે રાણી કામદેવને પૂછીને પોતાના ઘરે પહોચી હવે બાળ કુમાર તેના અસ્પર્શના યોગે મૂઢ બની ગયો ૧૫૨

તે વિચારવા લાગ્યો કે, એ સ્ત્રી મને શી રીતે મળે? એમ ચિતવતો તે થોડા પાણીમા જેમ માછલુ તરફડે તેમ દુખિત થઈ રહ્યો ૧૫૩

એટલામા તે બાળકના માફક ચેનચાળા કરતા તે બાળકુમારને તે સ્થળે રહેતા વ્યતરે પકડયો ૧૫૪

— — — — — — — — —

बाल स्तावच तत्रस्त, व्यतरेण न्यव यत १५५

अपात्यत महीपीठे, सर्वांगीण मयात्यत,
बहि रक्षेपि लोकेभ्य, स्तद्वृत्त च न्यवेद्यत. १५६

ततो गाढतर प्रार्थ्य, व्यतग न्म यवुद्धिना,
लोकै श्च मोचितो बालो, निन्ये च निजमंदिरे १५७

मध्यबुद्धि मथो बालो, ऽप्राक्षीद् बधो किमु त्वया,
व्युदैक्षि वासभवना, न्निर्याती कापि नायिका १५८

स प्राहा दशि यद्येव, हे भ्रात स्तर्हि कस्य सा,
स स्माहा त्रैव भूपस्य, देवी मदनकदली. १५९

तदा कण्या वदद् बाल., कथ सा मादशा मिति,
स यमेन तदाकृत, ज्ञात मुक्त च त मति १६०

તેણે તેને પલગપરથી જમીનપર પાડયો, તેના સર્વ અગે તાડના કરી અને બાહેર લોકોમા તેનુ સઘળુ ભોપાળુ કોડયુ ૧૫૫

ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ તથા લોકોએ બહુ બહુ પ્રાર્થના કરીને તેને તે વ્યતર પાસેથી છોડાવીને ઘરે આણ્યો ૧૫૬

હવે બાળ મધ્યમબુદ્ધિને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભાઈ, તે તે વાસભવનથી નીકળતી કોઇ સ્રી જોઈ કે કેમ? ૧૫૭

મધ્યમબુદ્ધિ બોલ્યો કે હા જોઈ, ત્યારે તે બોલ્યો કે, ત્યારે ભાઇ કહે કે તે કોની સ્રી હતી? ત્યારે મધ્યમબુદ્ધિએ કહ્યુ કે, તે અહીં રહેલા રાજાની મદનકદળી નામે રાણી હતી ૧૫૮-૧૫૯

તે સાભળી બાળ બોલ્યો કે, તે મારા જેવાની કયાથી હોય? આમ બોલવાપરથી મધ્યમબુદ્ધિ તેનો આશય ચેતી જઈ કહેવા લાગ્યો,—૧૬૦

भ्रात. केय मविद्या ते, यदेव तप्पसे किमु,
त्वया ध्रुनैव व्यस्मारि, यत् कृच्छ्रेणा सि मोचितः १६१

त च्छ्रुत्वा बाल्को जज्ञे, कज्जल श्यामलाननः
अयोग्यो य मिति ज्ञात्वा, म-यमो मौन पाश्रयत् १६२

इतश्चा स्तमिते सूर्ये निःसृत्य निजमदिरात्
गतु मवृत्ते बालो, भिमुख नृपवेश्मन' १६३

भ्रातृ स्नेह विमूढात्मा, म य स्तत्पृष्ठतो लगत्,
केनापि पुरुषेणा थ, बालो बध्यत निश्चल १६४

मक्षिप्त आरटन् व्योम्नि, ततो म य स्त मन्वगात्,
रे रे क्व यासि यासीति, भाप्त' भाप्त इतिब्रुवन् १६५

गृहीतवालः स पुमान्, क्षणेना भू ददर्शन,
भ्रातृ माप्त्याशया मध्य, स्तथापि ववले नहि १६६

કે હે ભાઇ, આ તને શી બલા વળગી છે કે, જેથી તુ આમ દુ ખી થાય છે શુ તુ ભૂલી ગયો કે હમણાજ તને બહુ મેહેનતે છોડવ્યો છે ૧૬૧

તે સાભળીને બાળ કાળુ મેશ જેવુ મુખ ધરવા લાગ્યો, ત્યારે મ ધ્યમ કુમાર તેને અયોગ્ય જાણી મોન રહો ૧૬૨

એવામા સૂર્ય આથમતા તે બાળ પોતાના ઘરથી નીકળી તે રાજાના ઘર તરફ ચાલતો થયો ૧૬૩

ત્યારે ભાઈના સ્નેહથી મુઝાઇને મધ્યમ કુમાર તેની પાછળ પડયો હવે કોઈક પુરૂષ આવી તે બાળને મજબૂત બાધી રડતો ને રડતો આકાશમા ફેકયો, ત્યારે "અરે કયા જાય છે પકડો પકડો" એમ બોલતો મધ્યમ કુમાર તેની મદદે આવી પહોચ્યો ૧૬૪–૧૬૫

એટલામા તો તે પુરૂષ બાળને પકડી અદ્રષ્ટ થઈ ગયો, છતા મધ્યમ કુમાર ભાઈની શોધ કરવાની આશાથી પાછો નહિ વળ્યો ૧૬૬

वभ्रमन् सप्तमे चान्हि, पुर प्राप कुशस्थल,
नोटते मात्र मप्याप, स्वानुजस्य पर क्वचित् १६७

ततो भ्रातृवियोगार्त्तः, कठबद्धशिलो वटे,
पतन् नदन सज्ञेन, राजपुत्रेण वारितः १६८

पृष्टश्च नदनाया स्यत्, त वृत्तात मशेषत.,
स ऊचे भद्र यद्येव, तर्हि प्ट सिद्धवत् तव १६९

(तथाहि)

हरिश्चद्रो नृपो ऽत्रा स्ति, स चा रिभि रभिद्रुतः,
खेचर रतिकेल्याख्य, मित्र प्रोचे कृताजलिः १७०

सखे कुरु तथा शत्रु, विघात स्या द्यथा मम,
ततो नृपाय स ददौ, विद्या शत्रु विघातिनीं १७१

હવે તે મધ્યમ કુમાર રખડતો રખડતો સાતમે દહાડે કુશસ્થળપુરમા આવી પહોચ્યો, પણ તેણે કોઇ સ્થળે પોતાના ભાઈનો એકે સમાચાર ન મેળવ્યો ૧૬૭

ત્યારે તે ભાઈના વિયોગથી પીડાઇને ગળામા પત્થર બાધી કૂવામા પડવા તૈયાર થયો, એટલામા તેને નદન નામના રાજ કુમારે અટકાવ્યો ૧૬૮

બાદ નદનના પૂછવાથી તેણે તેને બધી હકીકત સભળાવી, એટલે નદને તેને કહ્યુ કે, જો એમ છે તો, સિદ્ધના માફક તારૂ ઇષ્ટ થયુ જાણ ૧૬૯

તે આ રીતે કે,

અહીં હરિશ્ચદ્ર નામે રાજા છે, તેને દુશ્મનો દબાવવા લાગ્યા, એટલે તેણે પોતાના મિત્ર રતિકેલિ નામના વિદ્યાધરને પ્રણામ કરી વીનતી કરી કે, હે મિત્ર! તુ કોઈ રીતે મારા શત્રુનો વિઘાત થાય તેમ કર, ત્યારે તેણે રાજાને શત્રુ વિઘાતની વિદ્યા આપી ૧૭૦-૧૭૧

ततः षाण्मासिकी राजा, पूर्व सेवा मचीकरत्,
अधुना वर्त्तते भद्र, साधनावसरः खलु १७२

ततो होमार्थ मानीत, आकाशे रतिकेलिना,
इतो ष्टमे दिने कोपि, पुमान् लक्षण लक्षितः १७३

पोष पोष तदगास्रक्, पललै स्तर्पणापरः
विद्या मासाद्य राट् चक्रे, पश्चात्सेवा दिनाष्टक १७४

राज्ञा धुना तु रक्षार्थ, मर्पितो स्ति ममैव सः,
मध्यमः प्राह यद्येव, तर्हि त दर्शया शु मे १७५

तेना प्यदर्शि चर्मास्थि, शेषाग मुपलक्ष्य त,
मध्यो याचत कारुण्यात्, सोपि चास्मै समार्पयत्. १७६

उक्त श्च मध्यम स्तेन, राजद्रोह्य मिद ननु,
इतो पसर शीघ्र भो, आत्मानं रक्षिता स्म्यह १७७

त्यारे राजाએ તેની છ માસ લગીની પૂર્વ સેવા પૂરી કરી છે, અને હવે તેની સાધના કરવાનો અવસર પ્રાપ્ત થયો છે ૧૭૨

તેથી હોમ કરવા માટે રતિકેલિ વિદ્યાધર આજથી આઠમા દિવસપર કોઇક લક્ષણવાન્ પુરૂષને આકાશ માર્ગે લાવેલો છે ૧૭૩

તેના અગના લોહી અને માસવડે ખૂબ તર્પણ કરીને રાજા વિદ્યાને પ્રસન્ન કરી તેની આઠ દિન સૂધીની પશ્ચાત્સેવા કરનાર છે ૧૭૪

તે માણસને હાલ તેની રક્ષા કરવા માટે રાજાએ મનેજ સોપેલ છે, ત્યારે મધ્યમ બોલ્યો કે, જો એમ હોય તો તે મને જલદી બતાવ ૧૭૫

ત્યારે તેણે હાડપિંજર બનેલો તે બતાવ્યો, એટલે તેને ઓલખીને મધ્યમ કુમાર કરૂણા લાવી તેના પાસેથી માગવા લાગ્યો, એટલે તેણે તેને તે હવાલે કર્યો ૧૭૬

છતા તેણે મધ્યમને કહ્યુ કે, આ કામ રાજદ્રોહ છે, માટે અહીંથી તુ જલદી દૂર થા–હુ મારો પોતે બચાવ કરીશ ૧૭૭

महाप्रसाद इत्युक्त्वा, बाल मादाय सों जसा,
भीतभीतो पचक्राम, क्रमात् प्राप स्वपत्तन. १७८

कथकय मपि प्राप, चलिता बालक स्तत.,
आख्य स्वनव न्म य, तुद्धे स्व वृत्त मुच्चकैः १७९

मनीष्यपि तदा तत्रा, गम छोकानुवृत्तित ,
तत्कुड्या तरितो श्रौषी, सर्वं बालविचेष्टित. १८०

तत स्त माह हे भ्रातः, कथित ते मया पुरा,
यदेषः स्पर्शनः पाप., सर्वदोपनिकेतन १८१

बालो प्यजल्प दद्यापि यद्वि ता मायतेक्षणा,
माप्नुया कोमलस्पर्शा, त न्मे दुःख न किंचन. १८२

दध्यौ मनीषी त च्छुत्वा, ही बालो य वराक',
नैवो पदेशमर्हाणा, काल दष्ट इवो चित. १८३

ત્યારે મધ્યમ કુમાર તેનો ઉપકાર માની બાળને લઇ, બીતો, બીતો, જલદી ત્યાથી નીકળી, અનુક્રમે પોતાના શહેરમા આવ્યો ૧૭૮

પછી, બાળ જેમ તેમ કરી કાઇંક બળવાળો થયો, એટલે નંદનની માફકજ તેણે મધ્યમ કુમારને પોતાની સઘળી હકીકત કહી ૧૭૯

આ વખતે મનીષિ કુમાર પણ લોકાનુવૃત્તિથી ત્યા આવી પહોચ્યો, અને તેણે પડદા પાછળ રહીને, સઘળુ બાળનુ ખ્યાન સાભળ્યુ ૧૮૦

પછી મનીષિ કુમાર તેને કહેવા લાગ્યો કે, હે ભાઇ! તને મે અગાઉથી ચેતવ્યુ હતુ કે, આ સ્પર્શન પાપિષ્ટ અને બધા દોષનુ ઘર સમાન છે ૧૮૧

બાળ બોલ્યો કે, હજુ પણ જો તે લાબા નેત્રવાળી કોમળાગી સ્ત્રીને પામુ તો, આ બધુ દુ ખ ભૂલી જાઉં ૧૮૨

તે સાભળી મનીષિ વિચારવા લાગ્યો કે, દિલગીરીની વાત છે કે, આ બિચારો બાળ કાળા સર્પે દશેલાની માફક ઉપદેશ મત્રને ઉચિત નથી ૧૮૩

(किंच)

एक हि चक्षु रमल सहजो विवेक,
स्तद्वद्भि रेव सह सवसति र्द्वितीयं,
एतद्द्वय भुवि न यस्य स तत्त्वतों ध-
स्तस्या प्यमार्ग चलने खलु को पराध. १८४

मध्यबुद्धि रथो त्याप्य, प्रोक्त स्तेन यशस्विना,
किं त्वयापि विनष्टव्य, विलग्नेना स्य पृष्टतः १८५

मनीषिण मसौ मोचे, पद्मकोशी कृताजलि',
अद्यप्रभृति बालस्य, सगो त्याजि मयानघ. १८६

इदानी माश्रयिष्यामि, वृद्धमार्गानु गामिता,
जलाजलि मल दास्ये, सकल क्लेश सहतेः १८७

જે માટે કહેલુ છે કે,

સ્વાભાવિક વિવેક એ એક નિર્મળ ચક્ષુ છે, અને વિવેકિઓની સાથે સોબત એ બીજી ચક્ષુ છે જગતમા જેને એ બે ચક્ષુ નહિ હોય તે પરમાર્થે આધળોજ જાણવો, માટે તેવો પુરૂષ જો ઉલટે માર્ગે ચાલે, તો, તેમા તેનો શો વાક છે? ૧૮૪

હવે, મનીષિએ મધ્યમબુદ્ધિને ઉઠાવીને કહ્યુ કે, આ બાળની પૂઠે વળગા રહીને શુ હવે તારે પણ વિનષ્ટ થવુ છે કે કેમ? ૧૮૫

ત્યારે બાળ પદ્મકોશના માફક અજલિ જોડી, મનીષિને કહેવા લાગ્યો કે, હે પવિત્ર બધુ! હુ આજથી માડી આ બાળની સોબત છોડી દઉ છુ ૧૮૬

હવેથી હુ વૃદ્ધના માર્ગનેજ અનુસરીશ કે જેથી, સકળ કલેશને જલાજલિ આપવા સમર્થ થઈ શકીશ ૧૮૭

वृद्धानुगो भविष्य चे, त्व मिवा ह पुरापि हि,
असहिष्ये तदा भ्रात, नैव क्लेशवशा दशा १८८

ते धन्या पुण्यभाज स्ते, येहि वृद्धानुगाः सदा,
यद्वा वृद्धानुगामित्व, स्वय सिद्ध व्रत सता १८९

विपद्यु च्चैः स्थेय पद मनुविधेय च महता–
म्प्रिया न्याय्या वृत्ति, मलिन मसुभगे प्यसुकर,
असतो ना भ्यर्थ्याः सुहृदपि न याच्यस्तनुधनः–
सता केनो दिष्ट विषम मसिधाराव्रत मिद १९०

पर ममापि ध यत्व, किंचना त्रापि विद्यते,
यद ह त्व मिवा भूव, वृद्धमार्गानुगामुक १९१

જો હુ તારા માફક અગાઉથીજ વૃદ્ધાનુસારી રહ્યો હોત, તો, હે ભાઇ ! હુ આવી કલેશ ભરેલી દશાને નહિ પામત ૧૮૮

જેઓ હમેશા વૃદ્ધાનુસારી રહે છે, તેમને ધન્ય છે અને તેઓજ પુણ્યશાળી છે, અથવા તો વૃદ્ધાનુસારિપણુ એ સત્પુરૂષોનુ સ્વયસિદ્ધ વ્રતજ હોય છે ૧૮૯

જે માટે કહેલુ છે કે,

વિપદ્ પડતા હિમ્મત રાખવી, મહા પુરૂષોના માર્ગને અનુસરવુ, ન્યાય ભરેલી રીતે વૃત્તિ મેળવવી, પ્રાણુ જતા પણ ભુડુ કામ નહિ કરવુ, અસત્ પુરૂષોની પ્રાર્થના નહિ કરવી, અને ઓછા ધનવાળા મિત્રને પણ નહિ યાચવુ, એ રીતે તરવારની ધાર સમાન સખત વ્રત પાળવાનુ સજ્જનોને કોણે દર્શાવ્યુ હશે ? (અથાત્ તેઓ પોતાના સહજ સ્વભાવથીજ એ વ્રત પાળે છે) ૧૯૦

પરતુ આજથી હુ પણ કાઇંક ધન્ય ગણાઉં કે જેથી, હવે હુ તારા માફક વૃદ્ધાનુસારી થયો છુ ૧૯૧

(किंच)

रागादिभिः मम याति, शांति स्मरहुताशनः
धत्ते मसन्नतां स्वांत, ध्रुवं वृद्धानुगामिना. १९२
अहो मातेव हितकृद्, दीपिकेवा र्थदर्शिनी,
विनेत्री गुरुवाणीव, पुसां वृद्धानुगामिता १९३
मातापि विकृति यायात्, कदाचि देवयोगत',
नपुन र्वृद्धसेवे य, कदापि विहिता सती १९४
वृद्ध वाक्यामृत स्यंद, सुंदरे तस्य मानसे,
ज्ञानराज मराली य, सुस्थिरा स्थिति मश्नुता १९५
यो वृद्धमडलीं मदो, नुपास्येव समीहते,
तत्व विज्ञातु मत्युग्रै स इच्छे द्रमन करैः १९६
वृद्धोपदेशतिग्मांशु, माप्य यस्य मनोंबुज,
न प्रावोधि कथ तत्र, गुणलक्ष्मी समाश्रयेत् १९७

વળી વૃદ્ધાનુસારિ પુરૂષોનો જેમ રાગદ્વેષ મ દ પડે છે તેમ કામાગ્નિ પણ શાત પડે છે અને ખરેખર તેમનુ મન પ્રસન્ન રહે છે ૧૯૨

વૃદ્ધાનુગામિતા માતાની માફક હિત કરનારી છે, દીપિકાની માફક પરમાર્થ બતાવનારી છે, અને ગુરૂવાણીની માફક સીધે માર્ગે દોરનારી છે ૧૯૩

કદાચિત્ દૈવયોગે માતા વિકાર પામે, પણ આ વૃદ્ધસેવા કદાપિ વિકાર પામતી નથી ૧૯૪

વૃદ્ધ વાકયરૂપ અમૃતના ઝરણથી સુદર રહેલા મનરૂપ માનસ સરોવરમા જ્ઞાનરૂપ રાજહ સ રૂડી રીતે નિવાસ કરે છે ૧૯૫

જે મ દબુદ્ધિ વૃધ્ધોની મ ડળીની ઉપાસના કર્યા વગરજ તત્વ જાણવા ઇચ્છે તે જાણે કિરણો પકડીને ચિડવા ઇચ્છે છે ૧૯૬

વૃધ્ધોના ઉપદેશરૂપ સૂર્યને પામી કરીને જેનુ મનરૂપી કમળ વિકાસિત થયુ નથી ત્યા ગુણ લક્ષ્મી શી રીતે વાસો કરે? ૧૯૭

कथ तस्य वराकस्य, पापपकः महीपतां,
वृद्धवाग्वारिभि यॆन, नात्मा प्राक्षालि कींहचित्. १९८

वृद्धोपजीविनां पुसां, करस्था एव सपदः,
किं कदापि विपीदत्ति, फलैः कल्पद्रुभाजिनः १९९

वृद्धोपदेश बोहित्थे , सत्काष्ठे गुणयन्त्रिते',
तीर्यते दुस्तरो प्येप, भविकै रागसागरः २००

मिथ्यात्वाग्नि नगोत्तुग, भृगभगाय कल्पते,
देहिना वृद्धसेवोत्थ, विवेक कुलिशो ह्यय. २०१

नृणा तिमिस्र मज्ञात, क्षीयते क्षणमात्रतः,
वृद्धानुसेवया नूनं, प्रभये व प्रभापते' २०२

एकैव वृद्धसत्सेवा, स्वातिवृष्टि निपेतुषी,
स्वातशुक्तिपु जतूना, प्रसूते मौक्तिक फल. २०३

જેણે પોતાના આત્માને વૃધ્ધ વાણીરૂપ પાણીથી પખાળ્યો નથી, તે રાક જનનો પાપ પક શી રીતે ઊતરે? ૧૯૮

વૃધ્ધને અનુસરનારા જનોને હથેલીમા સ પદા મળે છે, કેમકે કલ્પ વૃક્ષપર ચડી બેઠેલા જનોને શુ કોઈ વેળા ફળો મેળવવાના વાખા પડે? ૧૯૯

વૃધ્ધોપદેશ જહાજ સમાન છે, તેમા સત્‌પણારૂપ કાષ્ટ છે, તે ગુણરૂપ દોરડાથી બાધેલ છે તેનાવડે ભવ્યજનો દુસ્તર રાગસાગરને તરી પાર ઊતરે છે ૨૦૦

વૃધ્ધ સેવાથી પ્રાપ્ત થએલ વિવેકરૂપ વજ્ર પ્રાણિઓના મિથ્યાત્વાદિક પર્વતોને તોડવા સમર્થ થાય છે ૨૦૧

સૂર્યની પ્રભાના માફક વૃધ્ધ સેવાથી માણસોનુ અજ્ઞાનરૂપી અ ધકાર ક્ષણવારમા નાશ પામે છે ૨૦૨

એકલી વૃધ્ધ સેવારૂપ સ્વાતિની વૃષ્ટિ પડતી થકી પ્રાણિઓના મનરૂપી શીપોમા સદ્‌ગુણરૂપી મોતીઓ પેદા કરે છે ૨૦૩

विश्वविद्यासु चातुर्य, विनयेष्व तिकौशल,
कलयति गतक्लेश, वृद्धसेवापरा नराः २०४

शरीराहार ससार, कामभोगेष्वपि स्फुट,
विरज्यति नरः क्षिप्र, वृद्धै स्तत्त्वे प्रबोधित २०५

ज्ञानध्यानादि शून्योपि, वृद्धान् यदि महीयते,
विलघ्य भवकातार, तदा याति महोदय २०६

कुर्व न्नपि तप स्तीव्र, विद न्नप्यखिल श्रुत,
ना सादयति कल्याण, चे द्वृद्धा नवमन्यते २०७

न त ल्लोके पर धाम, न त त्सौख्य मखडित,
यद् वृद्ध वरिवस्याकृ, न्नाप्नोति पुरुषः क्षणात् २०८

या माप्य जायते नृणा, स्वप्नेपि नहि दुर्गतिः,
चिर विजयता सेपा, वृद्धपादानुगामिता. २०९

વૃધ્ધ સેવામા તત્પર રહેનાર માણસો તમામ વિદ્યાઓમા ચતુર થાય છે, અને, વિનય ગુણમા વગર મહેનતે કુશળતા મેળવે છે ૨૦૪

વૃધ્ધ જનોએ તત્વને સમજાવેલો પુરૂષ શરીર-આહાર-અને કામ ભોગોમા પણ ઝટ વિરકત થઈ શકે છે ૨૦૫

જ્ઞાન ધ્યાનાદિકથી રહિત છતા પણ, જે વૃદ્ધોને પૂજે છે, તે સસાર૩૫ અટવી ઉલ્લઘીને મહોદય પામે છે ૨૦૬

તીવ્ર તપ કરતો થકો તથા બધુ શાસ્ત્ર ભણતો થકો, પણ જે વૃધ્ધોની અવજ્ઞા કરે તે કશુ કલ્યાણ મેળવી શકતો નથી ૨૦૭

લોકમા એવુ કોઈ ઉત્તમ ધામ નથી, તથા એવુ કોઈ અખડ સુખ નથી કે જે વૃધ્ધ સેવા કરનાર પુરૂષ મેળવી શકે નહિ ૨૦૮

જેને પામીને માણસોને સ્વપ્નમા પણ દુર્ગતિ થતી નથી, તે વૃધ્ધાનુસારિતા ચિરકાળ વિજયમાન રહો ૨૦૯

एव तस्य वचः श्रुत्वा, मनीषी मोदमेदुरः
स्व धामा गम देवोपि, धर्मकर्मरतो भवत्. २१०

वाल स्त्वथा कुमित्राभ्या, मेर्यमाणो मुहुर्मुहु.,
शत्रुमर्दनराट् सौध, प्रदोषे गा दुराशय २११

तदा मदन शालाया, देवी मदनकदली,
आत्मान मडय त्यासीद्, विविधै वरवर्णकै. २१२

स पापो दैवयोगेना, विश द्वासगृहे द्रुत,
अस्वाप्सी न्नृपशय्याया, महो स्पर्श इति ब्रुवन् २१३

इतश्च नृप मायात, दृष्ट्वा वालो भयाकुल,
शय्यातो न्यपतद् भूमौ, ज्ञात श्वासौ महीभुजा २१४

क्रुद्धो राट् स्वनर मोचे, रे रे एप नराधम',
सौधे त्रैव कदर्थ्यो हि, सर्वा मपि तमस्विनी. २१५

આ રીતે મધ્યમ કુમારના વચનો સાભળી મનીષિ કુમાર બહુ રાજી થયો થકો પોતાના મુકામે આવ્યો, અને આ મધ્યમ કુમાર પણ ધર્મ પરા યણ થયો ૨૧૦

હવે બાળ માતા અને કુમિત્રવડે વારવાર પ્રેરાયો થકો દુષ્ટાશય બનીને, રાત પડતા, શત્રુમર્દન રાજાના મહેલમા ગયો ૨૧૧

તે વેળા મદનકદળી રાણી મડનશાળામા રહી, પોતાને વિવિધ ત રેહની વાનકીથી શણગારતી હતી ૨૧૨

હવે તે પાપિષ્ટ બાળ દૈવયોગે વાસઘરમા ઝટ દઇ ઘુસી ગયો, અને રાજાની સુવાળી શય્યા જોઇ તેપર સૂઈ ગયો ૨૧૩

એટલામા રાજાને આવતો જોઇ, બાળ ભયભીત થઇ, શય્યાથી નીચે કૂદી પડયો, તે રાજાના જાણવામા આવ્યો, એટલે રાજા ક્રોધિત થઇ પોતાના માણસને કહેવા લાગ્યો કે, આ નીચ માણસને આખી રાત આજ મકાનમા સજા આપો ૨૧૪-૨૧૫

तत स्तेन निबद्धो सौ, स्तभे दभोलिकटके,
उतिसक्त स्तप्ततैले श्च, कशाभि रतिताडितः २१६

अगुल्यग्रेषु विक्षिप्ता, स्तस्या यस्यशलाकिकाः,
क्रदतो स्य भराकस्य, सा ययौ सकला निशा २१७

प्रातः क्रुद्धनृपादेशात्, तस्या रक्षक पूरुषाः,
आरोपयन् खरेऽकर्णे, चूर्णगैरिक पुद्रकं. २१८

शिरोधृत कलिंज च, निंबपत्र स्रजाचित,
कश्चिद् केशेषु दध्रेथ, भल्लूक मिव लुब्धकः २१९

जघाना न्य श्चपेटाभि, र्भूता र्त मिव मान्त्रिकः,
यष्ट्या न्यो ताडयद् गेह, प्रविष्ट मिव कुक्कुर २२०

एव विडबना पूर्वं, भ्रामयित्वा खिले पुरे,
पादपे साय मुद्बध्य, पुरारक्षो निशद् पुर २२१

ત્યારે તેણે તેને પકડીને વજ્રના કાટાવાળા થાભલામા બાધ્યો, તપાવેલા તેલથી તેને સીંચ્યો તથા તાજણાથી તેને તાડચો ૨૧૬

તેની આગળીઓના ટેરવાઓમા લોખડની શળીયો પરોવી એ રીતે વિટબના પામી, તે આખી રાત બાળે રડતા રડતા પસાર કરી ૨૧૭

પ્રભાતે કોપેલા તે રાજાના હુકમથી તેના આ રક્ષકો તેને ચૂના અને ગેરૂનુ તિલક કરી, માથાપર કાળીંશુ બધાવી, ગળે લીંબડાના પાનની માળા પહેરાવી, કાન કાપેલા ગધેડાપર ચડાવ્યો પછી કોઈક તેને શિકારી જેમ રીંછને ખેચે તેમ, વાળો પકડી ખેચવા લાગ્યો, કોઈક–ભૂત વળગેલાને ભૂવો થપાટો લગાવે તેમ, થપાટો લગાવવા લાગ્યો, અને કોઈક ઘરમા પેઠેલા કૂતરાને જેમ મારે તેમ, તેને લાકડીઓ મારવા લાગ્યો ૨૧૮–૨૧૯–૨૨૦

આ રીતે વિટબનાપૂર્વક આખા શહેરમા ભમાવીને સાજે તેને ઝાડમા ફાસે લટકાવીને તે આ રક્ષકો શહેરમા દાખલ થયા ૨૨૧

अथो दैवनियोगेन, त्रुटित स्तस्य पाशक',
पतित श्च क्षितो बाल., क्षणात् समाप्त चेतन. २२२

स्वमंदिरे शनै रागात् मच्छन्न स्तस्थिवान् सदा,
गाढ भीत्या नरेंद्रस्य, न निर्यातिस्म कुत्रचित् २२३

इतश्च तत्पुरोद्याने, स्वविलासाह्वये वरे,
प्रबोधनरति नाम, मुनींद्र समवासरत् २२४

उद्यान पालक मुखात्, श्रुत्वा गुर्वागम मुदा,
अधिष्ठित स्वया मात्रा, मनीष्या ह्वास्त मध्यम. २२५

सोपि बाल हठेनापि, समाहूय त्रयो प्यथ,
तत्रो द्यानवरे जग्मु, भूरिकौतुक सकुले २२६

प्रमोदशे खराभिख्ये, चैत्ये तत्र जिनेशितु:,
विंव युगादिदेवस्य, न तौ मध्यमनीषिणो २२७

હવે દૈવયોગે તેનો ફાસો તૂટી જતા તે બાળ જમીનપર પડયો, અને થોડીવારમા તેને શુદ્ધિ આવી, એટલે તે ધીમે ધીમે ચાલી ઘરે આવી છુપા ઈ રહ્યો કેમકે રાજાની બીકથી બાહેર નીકળતોજ નહિ ૨૨૨-૨૨૩

એવામા તે નગરના સ્વવિલાસ નામના ઉત્તમ ઉદ્યાનમા પ્રબોધનરતિ નામે મુનીંદ્ર પધાર્યા ૨૨૪

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકના મુખથી ગુરૂનુ આગમન સાભળી, હર્ષિત થઈ, પોતાની મા સાથે રહીને, મનીષિ કુમારે મધ્યમને પણ સાથે બોલાવ્યો ૨૨૫

તે મધ્યમ કુમારે વળી હઠ કરીને બાળને સાથે બોલાવ્યો, એમ ત્રણે જણ તે ઘણા કૌતુકથી ભરેલા ઉદ્યાનમા ગયા ૨૨૬

ત્યા પ્રમોદશેખર નામના જિનેશ્વરના ચૈત્યમા યુગાદિ દેવની પ્રતિમાને મધ્યમ કુમાર અને મનીષિ નમ્યા, બાદ દેવની દક્ષિણ બાજુએ રહેલા

देव दक्षिण भागस्थं, तौ नत्वा त मुनीश्वर,
शुद्ध शुश्रुवतु धर्मं, कर्ममर्म प्रदर्शन २२८

अंबा कुमित्र दोषेण, स बालः शून्यमानसः,
गुरु ग्राम्य इवा नत्वा, भ्रात्रोः पार्श्वे मुपाविशत् २२९

इतश्च जिनसद्भक्त, सुबुद्धि सचिवेरितः,
सम मदनकंदल्या, चैत्ये तत्रा गम न्नृप' २३०

नत्वा जिन गुर श्चापि, राजा श्रौषीव् मुदेशना,
सुबुद्धि स्तु जिनाधीश, स्तोतु मित्थ प्रचक्रमे २३१

जय देवाधिदेवा धि, व्याधिवैधुर्यनाशन,
सर्वदा सर्व दारिद्र्य, मुद्रा विद्रावणक्षम २३२

अगण्य पुण्य कारुण्य, पण्यापण वृषध्वज,
जय सदेहसंदोह, शैलदंभोलि सन्निभ. २३३

તે મુનીશ્વરને નમીને, કર્મના મર્મને બતાવનારી શુદ્ધ ધર્મની દેશના સાભળવા લાગ્યા ૨૨૭-૨૨૮

પરંતુ, બાળ કુમાર માતા અને કુમિત્રના દોષે કરીને, ગામડીયાની માફક શૂન્ય મનથી જરા નમીને, ભાઇયોના પડખે બેઠો ૨૨૯

એટલામા જિનેશ્વરના ખરા ભક્ત સુબુદ્ધિ મંત્રીની પ્રેરણાથી રાજા મદનકંદળી સાથે તે ચૈત્યમા આવ્યો ૨૩૦

તે રાજા જિન અને ગુરૂને નમી, દેશના સાભળવા લાગ્યો અને સુબુદ્ધિ મંત્રી નીચે મુજબ જિનેશ્વરને સ્તુતિ કરવા લાગ્યો ૨૩૧

હે દેવાધિ દેવ! આધિવ્યાધિની વિધુરતાને નાશ કરનાર, સર્વદા સર્વ પ્રકારના દરિદ્રપણાની છાપને ગાળવા સમર્થ, અગણિત પવિત્ર કારૂણ્યરૂપ પણ્યના આપણ (હાટ) સમાન, વૃષભના લાંછનને ધરનાર, સદેહરૂપ પર્વતને ભાગવા વજ્ર સમાન, આકરા કષાયરૂપ સંતાપને સમાવવા અમૃત સમાન,

स्फुरत्कषाय सताप, सपात शमनाम्रुत,
जय ससारकी तार, दाव पावक पावन २३४

सदासदागमाँ भोज, विवोधनदिन प्रभु,
नत्वा न त्वा भवे भावि, भविनः पतन खलु २३५

ये देव देव गभीर, नाभे नाभेय भूरिभिः,
त्वद्गुणै. स्व नियच्छति, ते मुक्ता स्यु र्महाद्भुत २३६

देव त्वन्नाम सन्मत्रो, येषा चित्ते चकास्ति न,
मोहसर्पविष तेषा, कथ यातु क्षय क्षणात् २३७

परिस्पृशति ये नित्य, त्वदीय पदपकज,
तेषा तीर्थेश्वरत्वादि, पदवी न दवीयसी २३८

नमः सद्दर्शनज्ञान, वीर्यान दमयाय ते,
अनत जतु सतान, त्राणप्रवण चेतसे २३९

સસારરૂપ અટવીને બાળવા દવાનળ સમાન, પવિત્રાત્મા તુ જયવાન્ રહે ૨૩૨-૨૩૩-૨૩૪

સર્વદા સદાગમરૂપ કમળને વિકાશિત કરવા સૂર્ય સમાન, તમને ન મવાથી ભવિજીવ સસારમા પડતા અટકે છે હે દેવના દેવ! ગભીર નાભિ વાળા, નાભિ રાજાના પુત્ર, તારા ઘણા ગુણોથી જેઓ પોતાને બાધે છે, તેઓ ઉલટા મુક્ત થાય છે, એ આશ્ચર્યની વાત છે હે દેવ! તારા નામરૂપી સન્મત્ર જેના ચિત્તમા ચમકતો નથી, તેમને લાગેલુ મોહરૂપી સર્પનુ વિષ શી રીતે ઊતરી શકે? ૨૩૫-૨૩૬-૨૩૭

હે દેવ! જેઓ તારા ચરણકમળને નિત્ય ફરસે છે, તેમને તીર્થંકર પણા વગેરે પદવી વધારે દૂર રહેતી નથી સમ્યક્ દર્શન-જ્ઞાન-વીર્ય-અને આ નદમય અને અનત જીવોના રક્ષણ કરવામા ચિત્ત ગણનાર તમાને નમસ્કાર

एव युगादि तीर्थेश, ये स्तुवंति सदा नराः–
देवेंद्रवृंदवंद्या स्ते, माप्नुवंति महोदय. २४०

इति तीर्थपतिं स्तुत्वा, सचिवेशः प्रमोदभाक्,
नत्वा च सूरिपादाब्ज, मश्रौषीं देशना मिति २४१

यथा नरा स्त्रिधा ज्ञेया, जघन्योत्तम मध्यमाः
तेपु च प्रथमे रक्ताः, स्पर्शने दु.खदायके. २४२

समतावर्त्तिनो मध्या., सदा तद्द्विप उत्तमाः
क्रमेण नरकस्वर्ग, शिवाख्यगतिगामिन' २४३

मनीपि म यराजाद्या, स्तत् श्रुत्वा भाविता भृश,
बाल स्त्वेकमना स्तस्थौ, पश्यन् मदनकंदलीं. २४४

मित्रावा मेरणाद् देव्याः, ससुख स मधावितः,
अये सएव बालो य. मित्यूचे कुपितो नृपः २४५

થાઓ આ રીતે યુગાદિ જિનને જે માણસો સદા સ્તવે છે, તેઓ દેવેદ્રના સમૂહને વદનીય થઈ મહોદય પામે છે ૨૩૮–૨૩૯–૨૪૦

આ રીતે તીર્થંકરને સ્તવીને, મત્રીશ્વર હર્ષ સાથે સૂરિના ચરણે નમી, આ રીતે દેશના સાભળવા લાગ્યો ૨૪૧

(દેશના)

માણસો ત્રણ પ્રકારના થાય છે–અધમ, મધ્યમ અને ઉત્તમ તેઓમા જેઓ અધમ હોય છે તેઓ દુ ખદાયક સ્પર્શનમા રકત રહે છે, જેઓ મધ્યમ હોય છે તેઓ વચગાળે રહે છે, અને જેઓ ઉત્તમ હોય છે તેઓ સ્પર્શનના હમેંશ દુશ્મન રહે છે અધમ નરકમા જાય છે, મધ્ય સ્વર્ગમા જાય છે અને ઉત્તમ મોક્ષમા જાય છે ૨૪૨–૨૪૩

આ દેશના સાભળી મનીષિ કુમાર મધ્યમ કુમાર અને રાજા વગેરે ભારે ભાવિત થયા હતા બાળ તો એક મનથી મદનકદળી તરફ જ જોતો

ततो राजभया न्नष्टः, कामावेश. स बालकः
नश्यन् भ्राम्यति भूमौ, न्यपत द्गतचेतनः २४६

अथ राज्ञा गुरुः पृष्टः, किं पुमा नेष ईदृशः,
प्रौढ स्पर्शन दोषेणे, त्यूचे सूरि रपि स्फुट २४७

धराधीशः पुनः प्रोचे, भाव्य स्य किं मतः पुरः
गुरुः प्राह क्षणा देष, कृच्छ्राद् प्राप्स्यति चेतना २४८

इतो नश्यन् कूर्मपूर, ग्रामासन्न सरोवरे,
श्रमखिन्न शरीर श्च, स्नानार्थं च निमङ्क्ष्यति. २४९

तत्र स्नानकृते पूर्वं, पवतीर्णा स्वपाकिका,
स्पृश न्नेकेन बाणेन, चंडालेन हनिष्यते. २५०

नरकेषु ततो गता, तत स्तिर्यक्ष्व नतशः,
भूयोपि नरकेष्वेव, भ्रमिष्यत्येष संसृतौ २५१

રહ્યો એટલામા કુમિત્ર અને માની પ્રેરણાથી ફરીને તે રાણી સામે દોડયો, એટલે રાજા કોપીને બોલ્યો કે, અરે! આ તો તેજ બાળ છે ત્યારે રાજાથી બીને તે કામાવેશી બાળ નાસવા માડયો, તે નાસતો નાસતો થાકી જઇને ભૂમિપર બેશુદ્ધ થઇ પડયો, ૨૪૪-૨૪૫-૨૪૬

હવે રાજાએ ગુરૂને પૂછયુ કે, આ પુરૂષ આવો કેમ છે? ગુરૂએ ખુલ્લુ કહ્યુ કે આકરા સ્પર્શનના દોષે કરી એ એવો થયો છે ૨૪૭

રાજા ફરીને બોલ્યો કે, આનુ આગળમા શુ થનાર છે? ગુરૂ બોલ્યા કે, ક્ષણવાર પછી એ જેમ તેમ કરી ચેતના પામી, ઇહાથી નાશી, કૂર્મપૂર નામના નજીક રહેલા તળાવમા થાકયો પાકયો થકો ન્હાવા ઊતરશે ત્યા સ્નાન કરવા પૂર્વે ઊતરેલી ચ ડાળણને અડકતા, તેને (ઊપર રહેલો) ચડાળ એક બાણથી મારી નાખશે ત્યાથી તે નરકમા જશે ત્યાથી અન તીવાર તિર્યંચ થઇ, ફરી નરકમા જશે, એમ મ સારમા ભટકયા કરશે ૨૪૮-૨૪૯-૨૫૦-૨૫૧

श्रुत्वेति मन्त्रिणं प्रोचे, नृपतिः क्रोधदुर्द्धरः
भो भो निर्वासय क्षिप्र, मद्देशात् स्पर्शन प्रभु. २५२

व्याघुट्य यदिवा गच्छेत्, तदा लोहविनिर्मिते,
यन्त्रे क्षिप्त्वा तथा पिष्या, यथाय भस्मसा द्भवेत् २५३

अथ स्पष्ट मभाषिष्ट, सूरि र्भो मनुजाधिप,
ना तरग जनध्वसे, बाह्योपायः प्रवर्त्तते २५४

बभाषे भूपति र्भूयो, भक्तित स्त गुरु प्रति,
स्वामि न्नुपायः क स्तर्हि, प्रोचे नूचानपुगव' २५५

ज्ञानदर्शन चारित्र, तपः सतोष लक्षण,
सुयंत्र मप्रमादाख्य, साधवो वा ह्यति यत् २५६

तदेवा तरवैरीभ, ध्वसे पचाननायते,
अदृष्ट पारससार, वार्द्धेः प्रवहणायते २५७

એમ સાભળીને, રાજા ભારે ક્રોધ ધરી મ ત્રિને કહેવા લાગ્યો કે હે મ ત્રિ! આ સ્પર્શનને ઝટપટ મારા દેશમાથી કહાડી મૂકો કદાચ પાછો વળી આવે તો લોઢાની ઘાણીમા નાખી એવુ પીલો કે ખાખ થઇ જાય ૨૫૨-૨૫૩

ત્યારે, સૂરિ બોલ્યા કે, હે નરેશ્વર! અ તર ગ શત્રુને જીતવામા બાહેરના ઉપાય ચાલી શકતા નથી ૨૫૪

ત્યારે રાજા ફરીને ભક્તિ સાથે ગુરૂને પૂછવા લાગ્યો કે, હે સ્વામિન્ ત્યારે બીજો કયો ઉપાય છે? ત્યારે પૂર્ણ જ્ઞાની ગુરૂ બોલ્યા —

જ્ઞાનદર્શન ચારિત્ર તપ સતોષરૂપ અપ્રમાદ નામનુ ય ત્ર જેને સા ધુઓ ફેરવે છે, તેજ અ તર ગ શત્રુરૂપ હાથીનો ધ્વ શ કરવામા સિ હનુ કા કરે છે, અને અપાર સ સારસાગરમા પ્રવહણની ગરજ સારે છે. ૨૫૫-૨૫૬-૨૫

यति धर्मक्रियासक्तौ, तद् श्रुत्वा नृप मध्यमौ,
सम्यक्त्त्व मूल मनघ, गृहिधर्म समाश्रितौ २५८

गाढ विज्ञपयामास, मनीषी तु मुनीश्वर,
भगवन् देहि मे दीक्षा, भवाभो निधि मंथिनी २५९

वत्स मा स्म प्रमादी त्त्व, मेवमुक्ते च सूरिणा,
ततो मनीषिण प्रोचे, राजा विस्मितमानसः २६०

प्रसीद मद्गृहं होहि, मुद देहि क्षण च मे,
येना ह ते महाभाग, कुर्वे निःक्रमणोत्सव. २६१

ततो राजानुवृत्त्यै प, ययौ नृपनिकेतन,
यदार्नो राज्ञ आनद, तत्रा स्थाद सप्तवासरीं २६२

दिना त्ततो ष्टमे चा न्हि कृतस्तान विलेपन',
आमुक्त रत्नालकारः सदशा शुकशोभितः २६३

ત્યારે તે સાભળીને, યતિધર્મ પાળવામા અશક્ત રહેલા રાજા અને મધ્યમ કુમાર સમ્યકત્વમૂળ નિર્મળ શ્રાવકધર્મ સ્વીકારતા હવા ૨૫૮

પણ મનીષિ કુમાર તો તે મુનીશ્વરને આગ્રહથી વીનવવા લાગ્યો કે, હે ભગવન્! મને તમે સસાર સમુદ્ર તારનારી દીક્ષાજ આપો ૨૫૯

ત્યારે સૂરિ બોલ્યા કે હે વત્સ! એમા આલસ્યજ કર નહિ, બાદ રાજા વિસ્મય પામી, મનીષિને કહેવા લાગ્યો કે, મહેરબાની કરી, મારા ઘરે પધારો, અને મને ક્ષણભર રાજી કર, કે જેથી હે મહાભાગ, હુ તારૂ નિષ્ક્રમણોત્સવ કરૂ ૨૬૦-૨૬૧

ત્યારે રાજાની અનુવૃત્તિથી તે રાજાના ઘરે ગયો, ત્યા રાજાને આનદિત કરતો થકો સાત દિવસ રહ્યો આઠમે દિને સ્નાનવિલેપન કરી, મોતીના અલકાર પહેરી જરીના છેડાવાળા વસ્ત્રો પહેરી

प्रधान स्यदना रूढः सारथी भूत भूपतिः,
जगमः कल्पशाखीव, ददद् दान मनुत्तर २६४

वीजयमान श्चामराभ्या, श्वेतच्छत्रेण राजितः,
वैतालिकैः स्तूयमान, निविडव्रत सस्तवः २६५

अत्यद्भुत गुणग्राम, रामणीय करजित ,
तदैवोपगतै र्देवै', स्तूयमान' सुरेंद्रवत्. २६६

निषादि सादि पादाति, रथिकामात्य म यमैः,
अन्वीयमानः स प्राप, स्थान सूरिपवित्रित २६७

(पचभिः कुलक)

ततो रथा त्समुत्तीर्य, मनीषी पातका दिव,
प्रमोद शेखराभिरव्य, चैत्य द्वारे स्थितः क्षण २६८

अत्रातरे नृपस्यापि, मनीषि चरित मुदा,
परिभावयतः सम्यक्, निर्मलेना तरात्मना २६९

સારથિ થઈ બેઠો તેનાપર ચડી, જગમ કલ્પવૃક્ષના માફક ઉત્કૃષ્ટ દાન દેતો થકો, બે ચામરોથી વીંજાતો થકો, શ્વેત છત્રથી શોભતો થકો, ભાટ ચારણો-વડે, દૃઢ પ્રતિજ્ઞપણા માટે સ્તવાતો થકો, અને તેના અતિ અદ્ભુત ગુણોથી રજિત થઇને, તેજ વખતે આવી પહોચેલા દેવોવડે ઇદ્રની માફક વખણાતો થકો, તે કુમાર ઘણા ઘોડાવાળા, હાથીવાળા, પાયદળ, રથવાળા, તથા અમાત્ય અને મધ્યમના સઘાતે સૂરિથી પવિત્ર રહેલા તે સ્થાનમા આવી પહોચ્યો ૨૬૩-૨૬૪-૨૬૫-૨૬૬-૨૬૭

પછી, રથથી ઊતરીને પાતકથી ઊતર્યો હોય તેમ, તે પ્રમોદશેખર નામના ચૈત્યના દરવાજે ક્ષણવાર ઊભો રહ્યો ૨૬૮

એવામા રાજાને પણ મનીષિનુ ચરિત્ર સમ્યક્ રીતે, નિર્મળ અ ત ક રણથી વિચારતા થકા, ચારિત્ર પરિણામ ઉત્પન્ન થયો કે, જે ધર્મરૂપ કલ્પ

चारित्र परिणामो भूत्, कर्मकल्पप वारिदः,
अहो वृद्धानुगामित्व, देहिना सर्वकामधुक्. २७० (युग्म)

ततः सुबुद्ध्य मात्याय, देव्यै म-यमसुद्रये,
सामंतेभ्य श्च भूनाथो, निजाभिपाय माख्यत. २७१

अचित्यत्वा च महता, सनिधे. सुनिधे रिव,
सर्वेपि जातचारित्र, परिणामा स्त मूचिरे २७२

साधु साधू हित देव, युक्त मेत द्भवादृशा,
ससारे ह्यत्र नि.सारे, ना न्य च्चारु विवेकिना २७३

वय मप्ये त देवे ह, कर्तु मीहामहे प्रभो,
तत् श्रुत्वा मुमुदे राजा, केकीवा भोधर-वर्नि २७४

राजचिन्हार्पणा द्राज्ये, कृत्वा पुत्र सुलोचन,
ततो नृपानुगा. सर्ने, प्राविशन् जिनमदिरे २७५

વૃક્ષને વધારવા મેઘ સમાન ગણાય છે આ રીતે જુવો વૃદ્ધાનુગામિપણુ, પ્રાણિઓના સર્વે મનવાછિત પૂરવા કામધેનુ સમાન થાય છે ૨૬૯–૨૭૦

ત્યારે રાજાએ તે વાત સુબુદ્ધિ અમાત્યને, રાણીને, મધ્યમ કુમારને, તથા સામતોને જણાવી ૨૭૧

ત્યારે નિધાનની માફક મહત પુરૂષોની નોબતના ફળ પણ અચિન્ત્ય હોવાથી, બધાને ચારિત્ર લેવાનો પરિણામ થયો એટલે તેઓ બોલ્યા કે, હે રાજન્! તમે બહુજ સારૂ કહ્યુ, તમારા જેવાને એ યુક્તજ છે, કારણ કે આ અસાર મસારમા વિવેકિ જનો માટે બીજુ કશુ સારૂ નથી ૨૭૨–૨૭૩

અમે પણ હે પ્રભુ! એમજ કરવા માગીયે છીયે, તે સાભળીને મોર જેમ મેઘની ગર્જના સાભળી રાજી થાય, તેમ રાજા રાજી થયો. ૨૭૪,

પછી રાજા સુલોચનને રાજ્યચિન્હો આપી, રાજ્યમા સ્થાપિત કરી, તે બધાની સાથે જિનમદિરમા આવ્યો ૨૭૫

जिन सपूज्य सूरिभ्य., कथित तैः स्व चिंतित,
साधु साधु महाभागा, इति प्रोवाच तान् गुरः २७६

ततः प्रवचनोक्तेन, विधिना सूरिणा स्वय,
ते सर्वे दीक्षिता एव, चा न्वशिष्यत सादर. २७७

(तथाहि)

चत्वारि परमागानि, दुर्लभानी ह जन्मिना,
मानुपत्व श्रुति. श्रद्धा, मयमे वीर्य मुत्तम. २७८

एना ममग्रमामग्रीं, समाप्य कथमप्य हो,
भवद्भि र्नहि कर्त्तव्यः, प्रमादो त्र मनागपि. २७९

तत स्तैः प्रणतैः सर्व, र्जजल्पे सूरिसमुख,
एव मेत दिती च्छामः, कुर्मः पूज्यानुशासन २८०

प्रहृष्टैः स्थविरर्षिभ्य, स्ते सर्वे प्यथ सूरिभिः,
अर्पिता आर्यिकाभ्य स्तु, साध्वी मदनकदली. २८१

ત્યા જિનેશ્વરને પૂજી, તેઓએ ગુરૂને પોતપોતાનો અભિપ્રાય કહ્યો, એટલે ગુરૂ બોલ્યા કે, હે મહાભાગ! તમે ઘણુ સારૂ કરો છો ૨૭૬

પછી સિદ્ધાતમા કહેલી વિધિથી ગુરૂએ પોતાને હાથે તેમને દીક્ષા આપીને, આદર સાથે આ પ્રમાણે શીખામણ આપી —૨૭૭

જતુઓને આ જગતમા ચાર પરમ અગ મળવા અતિ દુર્લભ છે એક મનુષ્યપણુ બીજુ ધર્મ શ્રવણ ત્રીજી શ્રદ્ધા અને ચોથુ સયમમા ઉત્તમ વીર્ય ૨૭૮

આ સકળ સામગ્રીને બહુ મુશ્કેલીએ તમે મેળવી છે, માટે તમારે હવે લગાર પણ પ્રમાદ નહિ કરવો ૨૭૯

ત્યારે તે બધા નમેલા રહી સૂરિના સામે બોલ્યા કે, તમારી આજ્ઞા પ્રમાણ છે, અમે એમજ કરવા ઇચ્છીયે છીયે ૨૮૦

આચાર્યે હર્ષિત થઇ, તે બધાને સ્થવિર ઋષિઓને સોપ્યા, અને મદનકદળી સાધ્વીને આર્યાઓને સોપત કરી ૨૮૧

काल विहृत्य भूयांस, मागमोक्तेन वर्त्मना,
पर्यंतकाले सम्प्राप्ते, विधाया राधना विधिं २८२

सर्वेंपि विमलध्यानाः, प्रतनूभूत कर्मकाः,
म यमाद्या गताः स्वर्गं, मनीषी तु शिव ययौ २८३

बालस्य तु यदादिष्ट, भग्नै भावि चेष्टित,
त त्तथैवा खिल जज्ञे, नान्यथा मुनिभाषित २८४

एव वृद्धानुगत्व प्रगुण गुण जुषो म यबुद्धे र्विशुद्ध-
श्लोक कुर्देदुशुभ्र त्रिदिवशिव फल धर्मकर्मा वबेत्य,
भो भव्या दु ख कक्ष क्षय दवदहने पुण्यकन्दाबुदाभे-
सपत्सपत्ति बीजे सकलगुणकरे धत्त यत्न तदत्र २८५

(इति म यमबुद्धि चरित समाप्त)

તેઓ આગમની રીતે ઘણો કાળ વિચરીને અતકાળે આરાધનાની વિધિ સાચવી નિર્મળ ધ્યાનથી કર્મને હલકા કરી મધ્યમ કુમાર વગેરે સ્વર્ગે પહોચ્યા અને મનીષિ કુમાર મુક્તિએ પહોચ્યો ૨૮૨-૨૮૩

હવે ગુરૂએ બાળના માટે જે ભવિષ્ય વાત કહી હતી, તે સઘળી તેમજ થઈ, કેમકે, મુનિ જનનુ ભાષિત અન્યથા થઈ શકતુ નથી ૨૮૪

આ રીતે વૃદ્ધાનુગપણારૂપ ગુણ વરનાર મધ્યમબુદ્ધિ કુમારનુ ધર્મ કર્મ કરવાથી, સ્વર્ગ અને મોક્ષ સુખનુ ફળ આપનાર એવુ કુદના ફૂલ અને ચદ્ર જેવુ સ્વચ્છ યશ સાભળીને, હે ભવ્યો, દુખરૂપ ઘાસને બાળવા દહન સમાન, પુણ્યરૂપ કદને વધારવા મેઘ સમાન, સપદારૂપ પાકની પેદાશના બીજ સમાન અને સકળ ગુણ પેદા કરનાર આ વૃદ્ધાનુગપણારૂપ ગુણમા યત્ન કરો ૨૮૫

આ રીતે મધ્યમબુદ્ધિનુ ચરિત્ર સમાપ્ત થયુ

અષ્ટાદશાઃતમ ગુણ.

उक्तो वृद्धानुग इति सप्तदशो गुण, सांप्रत मष्टादशं विनयगुण मधिकृत्या ह.

વૃદ્ધાનુગપણારૂપ સતરમો ગુણ કહ્યો, હવે અઢારમા વિનયગુણની બાબત કહે છે

(मूळ गाथा.)

विणओ सव्वगुणाण-
मूल सन्नाणदसणाईण,
सुक्खस्सय ते मूल-
तेण विणओ इह पसत्थो. २५

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

વિનય એજ સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન વગેરે સવળા ગુણોનુ મૂળ છે, અને તે ગુણો જ સુખના મૂળ છે, તેથી આ જગોએ વિનીતને પ્રશસ્ત ગણ્યો છે. ૨૫

(ટીકા.)

विनीयतेऽपनीयते विलीयते वा अष्टप्रकार कर्म्म येनम विनय इति सामायिकी निरुक्तिः।

વિશેષે લઇ જવાય એટલે કે દૂર ઠગી શકાય, અથવા નાશ કરી શકાય, આઠ પ્રકારના કર્મ જેનાવડે તે વિનય કહેવાય, એમ સમય સબધી અર્થાત્ જિનસિધ્ધાતની નિરૂક્તિ છે

(उक्तच)

जम्हा विणयइ कम्मं, अठविह चाउरत मुक्खाय,
तम्हा उ वयंति विऊ, विणउ त्ति विलीण संसारा,

तित्थयर सिद्ध कुलगण, सघकिरिय धम्मनाण नाणीण,
आयरिय थेर वज्झाय, गणीण तेरस पयायाइ ९

अणा सायणा य भत्ती, वहूमाणो तहय वत्त सजणणो,
तित्थयराई तेरस, चउग्गुणा हुंति वावन्ना १०

તીર્થંકર, સિધ્ધ, કુળ, ગણ, સ ઘ, ક્રિયા, ધર્મ, જ્ઞાન, જ્ઞાની, આચાર્ય, સ્થવિર, ઉપાધ્યાય, અને ગણી એ તેર પદની આશાતના કરવાથી દૂર રહેવુ, ભક્તિ કરવી, બહુ માન કરવુ, તેમજ પ્રશ સા કરવી એમ ચાર પ્રકારે તેર પદ ગણતા બાવન પ્રકાર થાય છે ૯-૧૦

एवविध श्च विनय सर्वगुणाना मूल वर्त्तते.

આવા પ્રકારનો વિનય સર્વ ગુણોનુ મૂળ રહેલ છે

तथाचोक्त

विणओ सासणे मूल, विणीओ सजओ भवे,
विणयाउ विपमुक्कस्स, कओ धम्मो कओ तवो.

વિનયજ જિન શાસનનુ મૂળ છે, માટે સ યત સાધુએ વિનીત થવુ જોઇયે, કારણ કે, વિનયથી રહિત જનને ધર્મ અને તપ શેના હોય.

कनमाना मित्याह—सज्ञान दर्शनादीना

સર્વ ગુણો કયા તે કહે છે કે, સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન વગેરે ગુણો તેમનુ મૂળ વિનયજ છે

उक्तच

विणया नाण, नाणाउ, दसण, दसणाउ चरण तु,
चरणाहिंतो मुक्खो, मुक्खे सुक्ख अणा बाह

વિનયથી જ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે, જ્ઞાનથી દર્શન પ્રાપ્ત થાય છે, દર્શનથી ચારિત્ર પ્રાપ્ત થાય છે, ચારિત્રથી મોક્ષ પ્રાપ્ત થાય છે, અને મોક્ષ પ્રાપ્ત થતા અન ત અવ્યાબાધ સુખ પ્રાપ્ત થાય છે

ततः किं मित्याह—चकारस्य पुन शब्दार्थस्यै व योग—स्ते पुन र्गुणा मोक्षस्य मूल—सम्यग् दर्शन ज्ञान चारित्राणि मोक्षमार्ग इति वचनात्

તેથી શુ થાય તે કહે છે–ચકાર પુનર્ શબ્દના અર્થે વાપરેલ છે, તે આવી રીતે જોડવો કે, તે વળી ગુણો મોક્ષનુ મૂળ છે, કારણ કે, સમ્યગ્દર્શન જ્ઞાન અને ચારિત્ર એજ મોક્ષનો માર્ગ છે, એમ કહેલુ છે

तेन हेतुना विनीत इह धर्माधिकारे प्रशस्तः श्लाघितः, भुवनकुमारवत्

તે કારણે વિનીત પુરૂષજ આ ધર્માધિકારમા પ્રશસ્ત કહેતા વખાણેલો છે ભુવન કુમારની માફક

(तत्कथानक चैव)

सुइवाणिय सुपत्ता, कुसुमं व समत्थि इत्थ कुसुमपुर,
धणओ विव भूरिधणो धणओ नामेण तत्थ निवो १

आसि पउमेसयस्स व, पउमा पउमावई पिया तस्स,
पुत्तो य भुवण तिलओ, तिलओ इव सेसपुरिसाण. २

ભુવનતિલક કુમારનુ કથાનક આ પ્રમાણે છે.

શુચિપાણિજ (પવિત્ર પ્રાણીથી પેદા થએલ) અને સુપત્ર (સારી પાખડીવાળા) કુસુમ (ફૂલ) જેવુ શુચિવાણિજ (સારા વેપારવાળુ) અને સુપાત્ર (સારા લોકોવાળુ) ઇહા કુસુમપુર નામે નગર હતુ, ત્યા ધનદ (કુબેર) ના માફક બહુ ધનવાળો ધનદ નામે રાજા હતો ૧

તેની પદ્મેશય (શ્રી કૃષ્ણ) ની જેમ પદ્મા સ્ત્રી હતી, તેવી પદ્માવતી નામે રાણી હતી તેમનો શેષ જનોમા તિલક સમાન ભુવનતિલક નામે પુત્ર હતો ૨

तस्स य रूवाइ गुणाण, जइवि उवमापय इमे हुज्जा,
मयणाइणो पसिद्धा, विणयगुणो अणुवमो तहवि ३

सो कालमि मुहेण, उज्झाय महन्नवाउ गिण्हेइ,
विणओणओ कलाओ, जलपडलीओ जलहरु व्व. ४

तेणय विणयगुणेण, जणिओ विज्जागुणो उ सो तस्स,
जो अमरसुंदरीणवि, मुहाइ मुहलाइ कासी य ५

अन्नदिणे सो राया, अत्थाण सभाइ जाव आसीणो,
चिठेइ ताउ हिठेण, वित्तिणा एव विन्नत्तो ६

सामिय रयणत्थलपुर, पहुणो सिरि अमरचंदनरवइणो,
चिठइ पहाणपुरिसो, बाहिं को तम्म आएसो ७

તે કુમારના રૂપાદિક ગુણો કામદેવાદિકના સમાન હતા, પણ તેનો વિનયગુણ તો અનુપમજ હતો ૩

તે કુમાર અવસર પ્રાપ્ત થતા, મહા સમુદ્રમાથી મેઘ જેમ જળ ભરેલી વાદળીઓ ગ્રહણ કરે તેમ, વિનયનમ્ર રહીને, ઉપાધ્યાયરૂપ મહા સમુદ્ર પાસેથી કળાઓ ગ્રહણ કરવા લાગ્યો. ૪

તેના તેવા વિનય ગુણથી કરીને, તેને એવી વિદ્યા પ્રાપ્ત થઈ કે, જેથી તેણે દેવાગનાઓના મુખને પણ મુખર બનાવ્યા, અર્થાત્ તેઓ તેના વખાણ કરવા તત્પર થઇ ૫

એક દિવસે રાજા આસ્થાન સભામા બેઠેલો હતો, તેવામા હર્ષ પામેલો વેત્રિ (દ્વારપાળ) તેને આ રીતે વીનવવા લાગ્યો ૬

તે બોલ્યો કે, હે સ્વામિન્! રત્નસ્થળ નગરના સ્વામિ અમરચંદ રાજાનો પ્રધાન બાહેર આવી ઊભો છે, તેના માટે શો હુકમ છે? ૭

लहु मुचसु इयरन्ना, वुत्तो सो विच्चिणा सम्मणीओ,
नमिय निव उवविठो, समए इय भणिउ मारद्धो ८

देव सिरिघणय नरवर, तुम्ह पइ जवए अमरचंदो,
अम्ह पहू अत्थि मह, वरधूया जसमई नाम ९

सा तुह सुयस्स विमल, गुणनिवह खेयरीहि गिज्जंत,
आयन्निऊण मुइर, अच्चत तमि अणुरत्ता १०

किंच तय चिय मित्ताव, कमलिणी निच्चमेव झायती,
परिचत्त कुसुम तवोल, माइ कइकहवि गमइ दिणे ११

जा अज्जवि सा वाला, तण व नहु चयइ जीविय नियय,
ता तुब्भेहि नरवर, पुव्वसिणे हाभिवुढिकए १२

सहला किज्जउ अम्हाण, पत्थणा पेसिउ निय तणय,
तीए गिण्हाविज्जउ, वरलक्खण लक्खिओ पाणी १३

રાજાએ કહ્યુ કે જલદી તેને અદર મોકલો, એટલે છડીદાર તેને અદર લાવ્યો તે રાજાને નમીને બેઠો બાદ અવસર પામી આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૮

હે ધનદ નરેશ્વર, તમોને અમારા સ્વામિ અમરચદ્રે કહેવરાવ્યુ છે કે, મારી યશોમતી નામે ઉત્તમ પુત્રી છે, તે તમારા પુત્રના નિર્મળ ગુણો વિદ્યાધરીઓ ગાયેલા સાભળીને ઘણો વખત થયો તેના તરફ અત્યત અનુરક્ત થઈ છે ૯-૧૦

વળી તે કમલિની જેમ સૂર્યના તરફ રહે તેમ તે કુમારનેજ હમેશા ચિતવતી થકી ફૂલત બોળ વગેરે છોડી જેમ તેમ કરી દિવસો પસાર કરે છે ૧૧

તે બાળા (તમારા કુમાર વિના) પોતાના જીવિતને પણ તણખલા માફક છોડી દેવા તૈયાર થઇ છે, છતા હજુ જીવે છે ત્યા લગણ હે નરેશ્વર, તમો પ્રથમના સ્નેહમા વધારો કરવા ખાતર, અમારી પ્રાર્થના સફળ કરો, અને તમારા પુત્રને ત્યા મોકલાવી તેણીનુ લક્ષણ ભરપૂર હાથ તેના હાથ સાથે મેળાવો ૧૨-૧૩

अह मईविलास वरमंति, वयण मवलोयए निवो सोवि,
विणएण भणइ सामिय, जुत्त मिण कीरउ पमाण १४

ज भणइ तय कुणिमुत्ति, निवइणा जंपिए पहाणनरो,
सो पत्तो निवदिन्ने, आवासे फुरियगुरुहरिसो १५

तो रन्ना पुत्राओ, अणेय सामतमतिमाइ जुओ,
सो कुमरो सचलिओ, अखलिय चउरग वलकलिओ १६

सपत्तो अइदूर, पहमि सिद्धउरनयर वाहिमि,
मुच्छा मिलिलिय नयणो, सो पडिओ रहवरच्छगे १७

अह मज्झिमखधारे, सहसा कोलाहले समुच्छलिए,
मिलिओ अग्गिमपच्छिम, खधारजणो तहि सव्वो १८

ત્યારે રાજાએ મતિવિલાસ નામના મંત્રીશ્વરના મુખ તરફ જોયું, એટલે તે વિનયપૂર્વક કહેવા લાગ્યો કે સ્વામિન્ ! આ માગું બરોબર યુક્ત છે માટે કબૂલ રાખો ૧૪

ત્યારે રાજાએ તે પ્રધાન પુરૂષને કહ્યું કે જેમ કહો છો તેમ કરો, એટલે તે પ્રધાન પુરૂષ ભારે હર્ષ પામી રાજાએ આપેલા ઉતારામાં આવ્યો ૧૫

પછી રાજાએ અનેક સામંત અને મંત્રિઓ સાથે કુમારને ત્યાં જવા ફરમાવ્યું, એટલે તે અસ્ખલિત ચતુરંગ લશ્કર લઇ રવાને થયો. ૧૬

તે કુમાર રસ્તામાં આગળ અતિ દૂર રહેલા સિદ્ધપુર નગરની બાહેર આવી પહોચ્યો, તે વખતે તે મૂર્છા પામી બંધ આંખે રથના આગલા ભાગે ઢળી પડયો ૧૭

આ બનાવ જોઈ વચલા લશ્કરમાં ઓચિંતો કલકલાટ થઈ પડયો, એટલે આગલું પાછલું તમામ લશ્કર ત્યાં ભેગું થઇ ગયું ૧૮

तो मति माइणो त, महुरालावेहिं आलवति भिस,
कठ व विगयचिठो, न किंपि पडिजपए कुमरो. १९

आदन्ना ते सव्वे, विविहोसहमत तंतमणि पमुहे,
पकुणति बहुवयारे, नय से जायइ गुणो कोवि २०

किंतु पवट्टइ अहिय, वियणा वियलति सयलअगाई,
तो मतिमाइ लोओ, करुणसर पलवए एव. २१

हा गुणरयण महोयहि, हा निरुवम विणय कणय कणयगिरे,
हा पणय कप्पपायव, कुमार पत्तो सि कि मवत्थ २२

सुयवच्छलस्स देवस्स, किंतु गतु नय कहिस्सामो,
इय जा पलवेइ जणो, सिद्धपुर बहिठिउज्जाणे २३

ત્યારે મંત્રિઓ વગેરે કુમારને મધુર વચનોથી બહુએ બોલાવવા લાગ્યા, પણ કુમાર લાકડાની માફક નિશ્ચેષ્ટ રહી કાંઇ પણ બોલી શક્યો નહિ ૧૯

તેઓ બધા આકુળ થઇ વિવિધ પ્રકારના ઔષધ, મંત્ર, તંત્ર, અને મણિ વગેરેના ઘણા ઉપચાર કરવા લાગ્યા, પણ કુમારને કશો ફાયદો થયો નહિ કિંતુ અધિક અધિક વેદના થવા લાગી, અને તેના સર્વ અંગો વિકળ થવા લાગ્યા, ત્યારે મંત્રી વગેરે કરૂણસ્વરે આ રીતે વિલાપ કરવા લાગ્યા – ૨૦-૨૧

હાય હાય, હે ગુણરત્નના મહા સમુદ્ર, અનુપમ વિનયરૂપ કનકના કનકાચળ, નમેલા પ્રતે કલ્પવૃક્ષ સમાન કુમાર, તું શી અવસ્થાને પ્રાપ્ત થયો છે ? ૨૨

પુત્રવત્સલ રાજાની પાસે જઇ અમે શા સમાચાર આપશું ? આ રીતે તેઓ સિદ્ધપુરના બાહેરલા ઉદ્યાનમાં રહી વિલાપ કરવા લાગ્યા, ૨૩

ता सुरकिन्नरसेविज्ज, माणचरणो अणेग समणजुओ,
नामेण सरयभाणू, वरनाणी आगओ तत्थ २४

अमरकय कणकमला, सीणो धम्म कहेइ अह तत्थ,
सो मतिप्पमुहजणो, गओ गुरु नमिय उवविठो २५

अह कठीरव सामत पुच्छिओ कुमर दुक्ख वुत्तत,
तेसिं आउलभावा, ममासओ कहइ इय सूरी २६

धायइसडे दीवे, भरहे भवणा गरमि नयरमि,
विहरतो सपत्तो, इक्को गच्छो सुगुरकलिओ २७

तत्थय एगो साहू, वासवनामा सुवासणारहिओ,
गुरुगच्छ पच्चणीओ, अइअविणीओ किलिठमणो २८

તેટલામા ત્યા સુરાસુરથી સેવાયલ ચરણવાળા અને અનેક શ્રમણોથી પરિવરેલા શરદભાનુ નામે પ્રવરજ્ઞાની સમોસર્યા ૨૪

તેઓ દેવકૃત કનકકમળપર બેશી ધર્મ કહેવા લાગ્યા, ત્યારે મત્રિ વગેરે જનો ત્યા જઈ તેમને નમીને ત્યા બેઠા ૨૫

હવે કઠીરવ નામનો સામત તેમને કુમારનો વૃત્તાત પૂછવા લાગ્યો, ત્યારે તેઓને આકુળ જાણીને આચાર્ય સક્ષેપમા આ રીતે હકીકત કહેવા લાગ્યા –૨૬

આચાર્ય બોલ્યા કે, ધાતકીખડ નામના દ્વીપમા ભરતક્ષેત્રમા ભાવનાકર નગરમા વિચરતા વિચરતા એક સુગુરૂ સહિત સાધુઓનુ ગચ્છ (ટોળુ) આવી પહોચ્યુ ૨૭

તે ગચ્છમા એક વાસવ નામે સાધુ હતો, તે સદ્વાસનાથી રહિત હતો, પોતાના ગુરૂ અને ગચ્છનો દુશ્મન હતો, અવિનીત હતો, અને ક્લિષ્ટ મનવાળો હતો

सो कइयावि गुरूहिं, भणिओ भो भद होसु विणयपरो,
जम्हा विणएण चिय, कल्लाण परपरा होइ २९

(उक्तच)

विनयफल शुश्रूषा, गुरुशुश्रूषाफल श्रुतज्ञान,
ज्ञानस्य फल विरति, विंरतिफल चा श्रवनिरोधः ३०

सवरफल तपोवल, मथ तपसो निर्जरा फल दृष्ट,
तस्मात् क्रियानिवृत्तिः. क्रियानिवृत्ते रयोगित्व ३१

योगनिरोधा द्भवसततिक्षयः सततिक्षया न्मोक्षः,
तस्मात् कल्याणाना, सर्वेषा भाजन विनयः ३२

(तथा)

मूलाउ खधप्पभवो दुमस्स, खधाउ पच्छा समुविति साहा,
साहप्पसाहावि रूहति पत्ता, तओ सि पुप्फ च फल रसोय ३३

તેને એકવેળા ગુરૂએ કહ્યુ કે હે ભદ્ર, તુ વિનયમા તત્પર થા—જે માટે વિનયથીજ સઘળા કલ્યાણ થાય છે ૨૯

જે માટે કહેલુ છે કે, વિનયનુ ફળ શુશ્રૂષા છે, શુશ્રુષાનુ ફળ શ્રુતજ્ઞાનછે, જ્ઞાનનુ ફળ વિરતિ છે, વિરતિનુ ફળ આશ્રવનિરોધ છે, અર્થાત્ સવર છે, સવરનુ ફળ તપોબળ છે, તપનુ ફળ નિર્જરા છે, નિર્જરાથી ક્રિયાની નિવૃત્તિ થાય છે, ક્રિયા નિવૃત્ત થયાથી અયોગિપણુ થાય છે, અયોગિપણાથી ભવની સતતિનો ક્ષય થાય છે, સતતિના ક્ષયથી મોક્ષ થાય છે માટે વિનય સકળ કલ્યાણનુ ભાજન છે ૩૦-૩૧-૩૨

વળી જેમ ઝાડના મૂળમાથી સ્કધ થાય છે, સ્કધમાથી શાખા થાય છે, શાખામાથી પડશાખા ફૂટે છે, તેમાથી પત્ર, પુષ્પ, ફળ, અને રસ થાય

एव धम्मस्स विणओ, मूल परमो से मुक्खो,
जेण किर्त्ति सुय सिग्घ, नीसेस चा भिगच्छइ ३४

इय गुरूवयण पवण व, वणदवो पप्प मप्प इव कूरो,
कोवेण धगधगतो, सो अहियपर समुज्जलिओ. ३५

सो अ नया अकज्जमि कत्थइ चोइओ मुणीहिंपि,
जाओ भिस पउठो, इहपरलोएय निरविक्खो. ३६

सव्वे सिघायणत्थ ताल उड विसखि वित्तु जल मज्झे,
सो एगदिसा हुत्तो सयपणठो उभय भीओ ३७

गच्छाणुकपियाए य, देवयाए तय कहेऊण,
तप्परिभोग पवत्ता, निवारिया साहुणो सव्वे ३८

છે, એમ વિનય એ ધમનુ મૂળ છે, અને મોક્ષ એ તેનુ ફળ છે, વિનયથીજ કીર્ત્તિ તથા સમસ્ત શ્રુત જ્ઞાન જલદી મેળવી શકાય છે ૩૩-૩૪

આ રીતે ગુરૂનુ વચન સાભળી તે વાસવમુનિ પવનથી જેમ દવાનળ જોસ પકડે તેમ સર્પની માફક ક્રૂર બનીને ક્રોધથી ધગધગતો થકો વધારે બળવા લાગ્યો ૩૫

તેને એક વેળાએ અકાર્યમા પ્રવર્ત્તતા થકા બીજા મુનિઓએ વારતા તે તેમના પર પણ અતિશય પ્રદ્વેષી થઈ આ લોક-પરલોકથી બેદરકાર બન્યો, અર્થાત્ તેણે તેમની ગોચરીમા વિષ ભેળી દીધુ ૩૬

— — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — —

એવામા ગચ્છપર અનુકપા રાખનારી દેવીએ તે વાત જણાવી દઇને તે આહાર ખાવા તૈયાર થયલા સર્વે સાધુઓને તે ખાતા અટકાવ્યા ૩૮

सो वचतो रन्ने, कत्थवि वणदव पलित्तसव्वगो,
मरिऊण समुप्पन्नो, परमाऊ अप्पइठाणे ३९

— — — —, तो मच्छेसु पुणोवि नरयमि,
सव्वत्थ दहणछिंदण, भिंदण वियणाहिं सतत्तो ४०

भमिओ भूरिभवेसु, अन्नाणतव करित्तु किंपि पुरा,
जाओ धणयनरिंदस्स, एम अइवल्लहो पुत्तो. ४१

रिसिघाय परिणएण, ज च तया अज्जियं असुहकम्म,
तस्सेसवसा इण्हि, एय मवत्थ गओ कुमरो ४२

तो भीएण कठीरवेण पणमित्तु पभणिय नाह,
कह होइ पुणो एसो, पउणो पडिभणइ मुणिनाहो ४३

खीणप्पाय कम्म, इमस्स सपइ विमुच्चमाणो य,
चिठइ वियणाहि इहा, गओ विमुच्चिहिइ सव्वत्तो. ४४

હવે તે વાસવ જંગલમા જતો રહ્યો ત્યા કોઇક સ્થળે દવાનળમા સપડાઈ બળી મરીને સાતમી નરકમા અપ્રતિષ્ટાન નામના સ્થળમા મહાન્ આયુષ્યવાળો એટલે કે તેત્રીશ સાગરોપમના આયુષ્યે નારક થઈ ઉપનો ૩૯

ત્યાથી મચ્છ થયો, ત્યાથી ફરી નરકમા ગયો, એમ સર્વ સ્થળે દહન, છેદન, અને ભેદનની વેદનાથી પીડાતો રહ્યો ૪૦

એમ ઘણા ભવ ભમી બાદ કોઇક જન્મમા અજ્ઞાન તપ કરી ધનદ રાજાનો આ અતિ વલ્લભ પુત્ર થયો છે ૪૧

ઋષિ ઘાતમા તત્પર થઈ એણે જે પૂર્વે અશુભ કર્મ બાધ્યુ છે, તેના શેષના વશે કરીને હમણા આ કુમાર આવી અવસ્થાને પામ્યો છે ૪૨

ત્યારે ભીત થએલા કઠીરવે પ્રણામ કરી તે જ્ઞાનીને કહ્યુ કે હે નાથ, આ હવે શી રીતે આરામ પામશે? ત્યારે મુનીશ્વર બોલ્યા —૪૩

આ કુમારનુ તે કર્મ લગભગ ક્ષીણ થવા આવ્યુ છે, અને હમણા તે વેદનાથી રહિત થયો છે અને તે ઇહા આવતા સર્વથા આરામ પામશે ૪૪

इय सोउ मति पमुहा, लोया हरिसियमणा कुमरपास,
सपत्ता अह दिठो, पउणप्पाओ तओ तेहिं ४५

कहिओ केवलि कहिओ, पुव्वभवाई य वइयरो तस्स,
तो सो भीओ पमुइय, मणो य पत्तो सुगुरूपासे ४६

नमिउ सूरिं कठीरवाइ, वहुलोय सजुओ कुमरो,
निस्सीमभीम भवभय, भीओ दिक्ख पवज्जेइ. ४७

इय सुणिय जसमई वि हु, तत्था गतूण गिण्हए दिक्ख,
सेसजणो पुण वलिउ, धणयनिवस्सा इ त चरिय ४८

पुव्वकय अविणयफल, सुमरतो माणसे कुमरसाहू,
अइसय विणय पहाणो, जाओ अचिरेण गीयत्थो ४९

विणए वयावच्चे, सो तह दढ भिग्गहो समुप्पन्नो,
जह तग्गुण तुठेहिं, अमरेहि वि सथुओ वहुसो. ५०

એમ સાભળી મ ત્રિ વગેરે લોકો રાજી થયા થકા કુમાર પાસે ૫ હોચ્યા અને જોયુ તો કુમાર લગભગ હુશિયાર થયલો દેખાયો ૪૫

તેમણે તેને કેવળિએ કહેલો પૂર્વભવાદિકનો વ્યતિકર કહી સ ભળાવ્યો, ત્યારે તે ભય પામવાની સાથે પ્રમુદિત થઈ સુગુરૂ પાસે ગયો ૪૬

તે કઠીરવ વગેરેની સાથે સૂરિને નમીને અતિ ભયાનક સ સારના ભયથી બીતો થકો દીક્ષા લેતો હવો ૪૭

એ વાત સાભળીને યશોમતી પણ ત્યા આવી દીક્ષા લેવા લાગી હવે બાકીના લોકે ત્યાથી પાછા વળીને તે વાત ધનદ રાજાને જણાવી ૪૮

હવે કુમાર પૂર્વકૃત અવિનયનુ ફળ મનમા સભારતો થકો હમણા અતિશય વિનય કરવામા તત્પર રહી થોડાજ વખતમા ગીતાર્થ થયો ૪૯

તે હવે વિનય અને વૈયાવૃત્ત્યમા એવો દૃઢ પ્રતિજ્ઞ થયો કે, તેના ગુણોથી તુષ્ટ થઇને દેવો પણ તેની બહુવાર સ્તુતિ કરવા લાગ્યા ૫૦

त उवबूहति गुरू, अभिक्खण महुर निउण वयणेहिं,
धन्नो सि भो महायस, तुह सहल जम्म जीय च ९१

परिचत्त रायरिसिणा, दमगमुणीसु वि पउत्तविणएण,
वेयावच्च परेण य, सच्चविय ते इम वयण ९२

पणमति य पुव्वयर, कुलया न नमति अकुलया पुरिसा,
पणओ पुव्वि इह जइजणस्स जह चक्कवट्टिमुणी. ९३

इय उवबूहिज्जतो, सो केवलिणावि फुरियमज्झत्थो,
पालइ वय मकलक, बावत्तरि पुव्वलक्खाइ ९४

सव्वाउ पुव्वलक्खे, असिइ परिपालिऊण पज्जते,
पडिवन्न पायवगमो, अज्झीणज्झाण लीलमणो ९५

उप्पन्न विमलनाणो, विलीण नीसेस कम्ममताणो,
सो भुवण तिलयसाहू, भुवणोवरिम पय पत्तो. ९६

ગુરૂ તેને વારવાર મધુર વચનોથી ઉત્તેજિત કરતા કે, હે મહાયશ, તારૂ જન્મ અને જીવવુ સફળ છે ૫૧

તુ રાજ્ય છોડી રાજર્ષિ થયો છે છતા દ્રમક મુનિ (ભીખારી હોઇને થએલા મુનિ) નો પણ વિનય અને વૈયાવૃત્ય કરે છે, તેથી તુ આ વચનને સાચું પાડે છે કે, કુલીન પુરૂષો પહેલાને નમે છે, અને અકુલીન પુરૂષોજ તેમ કરતા અટકે છે, જે માટે ચક્રવર્તી પણ જ્યારે મુનિ થાય છે ત્યારે તેનાથી અગાઉના તમામ મુનીઓને નમે છે ૫૨-૫૩

આ રીતે કેવળિ ભગવાન્ તેની ઉપવૃહણા કરતા છતા તેણે મધ્યસ્થ રહી બોતેર લાખ પૂર્વ સુધી તે વ્રતને નિષ્કલકપણે પાલન કર્યું ૫૪

એકદર એંશી લાખ પૂર્વનુ સર્વ આયુષ્ય પૂરૂ કરી અતે પાદપોપગમન નામનુ અણુમણુ કરી સપૂર્ણ ધ્યાન મગ્ન રહીને વિમળ જ્ઞાન પામી સકળ કર્મના સતાનને તોડી તે ભુવનતિલક સાધુ જગતના ઊપર રહેલ સિદ્ધિસ્થાનને પામ્યો ૫૫-૫૬

इति विनय गुणेन प्राप्तनिःशेष सिद्धे,
धनदनृपतिसूनो र्वृत्त मुच्चै र्निशम्य,
सकल गुणगरिष्टे लब्धविश्वप्रतिष्टे,
सुगुण इह विधत्त स्वात मथांत भावाः ५७

इति भुवनतिलक कुमार कथानक समास

આ રીતે વિનયગુણથી તમામ સિદ્ધિને પામેલા ધનદ રાજાનુ ચરિત સાભળીને સકળગુણમા ગરિષ્ટ અને આ જગતભરમા વખણાયલા વિનય ના મના સદ્ગુણમા ઊછળતા ભાવે મન ધરો ૫૭

આ રીતે ભુવનતિલક કુમારની કથા સમાપ્ત થઇ છે.

એકોનવિંશતિતમ ગુણ

उक्तो विनीत इत्यष्टादशो गुणः, साप्रत मेकोनविंशस्य कृतज्ञता गुणस्या वसर स्तत्र परेण कृत मुपकार मविस्मृत्या जानातीति कृतज्ञ. प्रतीत एवा त स्त फलद्वारेण व्याचष्टे

વિનીતપણારૂપ અઢારમો ગુણ કહ્યો, હવે ઓગણીશમા કૃતજ્ઞપણારૂપ ગુણનો અવસર છે, ત્યા બીજાએ કરેલા ઉપકારને વીસાર્યા વગર જાણતો રહે તે કૃતજ્ઞ કહેવાય છે એ વાત પાધરીજ છે તેથી તે ગુણને ફળ દ્વારે વર્ણવે છે.

(મૂળ ગાથા.)

वहुमन्नइ धम्म गुरु—
पर मुवयारि त्ति तत्तबुद्धीए,
ततो गुणाण वुद्धी—
गुणारिहो तेणिह कयन्नू २६-

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

કૃતજ્ઞ પુરૂષ ધર્મગુરૂ વગેરેને ખરી બુદ્ધિથી પરમોપકારી ગણીને તેમનો બહુ માન કરે છે, તેથી ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે માટે કૃતજ્ઞજ બીજા ગુણોને યોગ્ય ગણાય છે ૨૬

(ટીકા.)

बहुमन्यते सगौरव पश्यति-धर्मगुरु धर्मदातार माचार्यादिक, परमोपकारी ममाय-मुध्धृतोऽह मनेना कारण वत्सलेना तिघोरससार कूप कुहरे निपत न्निलेव मकारया तत्त्वबुद्ध्या परमार्थ सारमत्या.

બહુ માનિત કરે છે એટલે કે ગૌરવથી જુવે છે ધર્મ ગુરૂને એટલે ધર્મ દાતાર આચાર્યાદિકને-(તે આ રીતે કે) આ મારા પરમ ઉપકારી છે, એમણે વિના કારણ મારાપર વત્સલ રહી મને આ અતિ ઘોર સસારરૂપ કૂવામા પડતા ઉદ્ધર્યો છે, એવી રીતની તત્વબુદ્ધિથી એટલે પરમાર્થવાળી મતિથી

स हि भावय त्येव परमागमवाक्यं

तिण्ह दुप्पडियार समणाउसो-तजहा-अम्मापिऊणं, भट्टिस्स, धम्मायरियस्स य

તે આ પરમાગમના વાકયને વિચારે છે કે,

હે આયુષ્યન્ શ્રમણો, ત્રણ જણનો બદલો વાળવો મુશ્કેલ છે-મા બાપનો, સ્વામિનો, અને ધર્માચાર્યનો

तत्थ साय पाओ वियण केइ पुरिसे अम्मापियर सयपाग सहस्स पागेहिं तिल्लेहिं अब्भगित्ता, सुरहिणा गधोट्टएणं उव्वट्टित्ता, तिहिं उदगेहिं मज्जावित्ता, सव्वालकार विभूसिय कारित्ता, मणुन्न थाल्गीपागसुद्ध अठारसवजणाउल भोयण भोयावित्ता, जावज्जीव पिट्ठिवडिंसयाए परिवहिज्जा, तेणावि तस्स अम्मापिउस्स दुप्पडियार हवइ—

ત્યા કોઈ પુરૂષ પોતાના માબાપને સાજ સવાર શતપાક અને સહસપાક તેલથી અભ્યગન કરી સુગધિ ગધોદકથી ઉદ્વર્તન કરી ત્રણ પાણીથી ન્હવરાવી સર્વાલકારથી શણગારે કરાવી, પવિત્ર વાસણમા પિરસેલુ અઢાર શાક સહિત મનોજ્ઞ ભોજન જમાડી યાવજ્જીવ પોતાની પૂઠે ઊપાડતો રહે તેટલાથી પણ તે માબાપનો બદલો વાળી શકાય નહિ

अहण से त अम्मापियर केवलिपन्नते धम्मे आघवइत्ता पन्नवइत्ता परूवित्ता ठाविता भवइ, तेणा मेव अम्मापिउस्स सुपडियार भवइ.

હવે જો તે પુરૂષ તે માબાપને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બતાવી તેમા તેમને સ્થાપનાર થાય, તોજ માબાપનો ખરેખર બદલો વાળ્યો ગણાય

समणाउसो केइ महच्चे दरिद्द समुक्कसिज्जा, तएण से दरिद्दे समुक्किठे समाणे पच्छा पुरचण विपुलभइसमन्नागए या वि विहरिज्जा—तएण से महच्चे अन्नया कयाइ दरिद्दीहूए समाणे तस्स दलिद्दस्स अतिय हव्व मागच्छिज्जा—

હે આયુષ્મન્ શ્રમણો, કોઇ મહર્ધિક પુરૂષ કોઈ દરિદ્રીને ટેકો આપી ઊચો કરે, ત્યારે દરિદ્રી ઊચે ચડયો થકો આગળ પાછળ બહુ બુદ્ધિવાન્ થઇને રહે એવામા તે મહર્દ્ધિક કોઇક વેળાએ દરિદ્રી થઇને તે પ્હેલા દરિદ્રના પાસે આવે—

तएण से दरिद्दे तस्स भट्टिस्स सव्वस्स मवि दलइज्जा, तेणावि तस्स दुप्पडियार हवइ

ત્યારે તે દરિદ્ર તે શેઠને પોતાનુ સર્વસ્વ પણ આપી દે, તોપણ તેનો બદલો વળી શકતો નથી

अहण से त भट्टिं केवलिपन्नत्त धम्मे आघवइत्ता पन्नवइत्ता परुवित्ता ठावित्ता भवइ, तएण से तस्स भट्टिस्स सुपडियार भवइ

પણ જો તે દરિદ્રી તે સ્વામિને કેવળિભાષિત ધર્મ કહી જણાવી બતાવી તેમા તેને સ્થાપિત કરે તો તે સ્વામિનો બદલો વાળી શકે

केइ तहारूवस्स समणस्स वा माहणस्स वा अतिय एग मवि आरिय धम्मिय सुवयण निसम्म कालमासे काल किच्चा अन्नयरेसु देवलोएसु देवत्ताए उववन्ने

કોઈ પુરૂષ તેવા પ્રકારના શ્રમણ કે બ્રાહ્મણના પાસે એક પણ આર્ય ધાર્મિક સુવચન સાભળી કાળક્રમે મરણ પામી કોઈ પણ દેવલોકમા દેવતાપણે ઉપજે

तएण से देवे त धम्मायरिय दुब्भिक्खाओ वा देसाओ सुभिक्ख देस साहरिज्जा, कंताराओ वा निकतार, दीहकालिएण वा रोगायकेण अभिभूय विमोइज्जा, तेणावि तस्स धम्मायरियस्स दुप्पडियार हवइ.

ત્યારે તે દેવ તે ધર્માચાર્યને દુકાળવાળા દેશથી હરીને સુકાળવાળા દેશમા દાખલ કરે, અગર અટવીમાથી ખેચી વસતીવાળા પ્રદેશમા આણે, અથવા લાબા વખતથી રોગે પીડાયલાને રોગથી મુક્ત કરે, તોપણ તે ધર્માચાર્યનો બદલો વળી શકતો નથી

अहण से त धम्मायरियं केवलिपन्नत्ते धम्मे आघवइत्ता पन्नवइत्ता परूवित्ता ठावित्ता भवइ, तएण तस्स धम्मायरियस्स सुपडियार हवइ त्ति

પણ જો તે તે ધર્માચાર્યને કેવળિ ભાષિત ધર્મ કહી સમજાવી બતાવી તેમા તેને સ્થાપિત કરે તોજ તેનો બદલો વળી શકે છે

वाचक मुख्येनाप्युक्त

दुःप्रतिकारौ माता पितरौ स्वामी गुरु श्च लोकेऽस्मिन्,
तत्र गुरु रिहा मुत्र च सुदुष्करतर प्रतीकारः (इति)

વાચકમુખ્ય ઉમાસ્વાતિએ પણ કહ્યુ છે કે,

આ લોકમા માતા પિતા સ્વામી અને ગુરૂ એ દુષ્પ્રતીકાર છે ત્યા પણ ગુરૂ તો અહીં અને પરભવમા અતિશય દુષ્પ્રતીકારજ છે

तस्माद् कृतज्ञता भावजनित गुरु बहु मानात्, गुणाना क्षान्त्यादीनां ज्ञानादीना वा वृद्धि भवती ति गम्यते.

તેથી એટલે કે કૃતજ્ઞતાભાવથી કરેલા ગુરૂજનના બહુમાનથી ગુણોની એટલે ક્ષાંતિ વગેરા અથવા જ્ઞાન વગેરા ગુણોની વૃદ્ધિ થાય છે (થાય છે એ ક્રિયાપદ અધ્યાહારથી લઇ લેવાનુ છે)

गुणार्हो गुण प्रतिपत्तियोग्य स्तेन कारणेने इ धर्माधिकारविचारे कृतज्ञ उक्तशब्दार्थो,–धवलराज तनूज विमल कुमारवत

તે કારણે આ ધર્માધિકારના વિચારમા ગુણાર્હ એટલે ગુણોની પ્રતિપત્તિ કરવા લાયક કૃતજ્ઞજ છે (કૃતજ્ઞ શબ્દનો અર્થ ઉપર કહેલોજ છે) ધવલ રાજના પુત્ર વિમળ કુમારના માફક

तच्चरित पुन रिद.

पुर मत्थि वद्धमाण, सुवद्धमाण सिरीहि पउराहिं,
बहुविहमहल्ल कल्लाण, कारण वद्धमाण व १

रमसवस नमिर निव निवह, भसलसेविज्ज माणकमकमलो,
रज्जभर धरण धवलो, धवलो नामेण तत्थ निवो २

सयय सुहासिणी सुमण, सगया कितु अइसयकुलीणा,
देवी इव देवी कमल, सुदरी नाम तस्स त्थि ३

ધવલ રાજાના પુત્ર વિમલ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે

ઘણી રિદ્ધિથી વધતુ વર્દ્ધમાન નામે નગર હતુ તે વર્ધમાનક (શરાવળા) ની માફક ઘણા મગળનુ કારણભૂત હતુ ૧

ત્યા ઊતાવળથી નમતા રાજારૂપ ભમરાઓથી સેવાતા ચરણ કમળવાળો અને રાજ્યનો ભાર ધારણ કરવા ધવળવૃષભ સમાન ધવલ નામે રાજા હતો ૨

તેની હમેશ સુભાષણ કરનારી અને સુમન (પુષ્પ) ધારણ કરતી દેવીના સરખી છતા અતિશય કુલીન કમળસુદરી નામે દેવી (રાણી) હતી ૩

नीसेस कलाकुसलो, मरूव्व मरलो विमुक्ककलिलमलो,
ताण तणओ विमलो, कयन्नुयाहं सवरकमलो ४

किर सामदेव सिठिस्स, नदणो बहुलिपाइ कुलभवण,
जाओ य वामदेवु त्ति, तस्स मित्त महामइणो. ५

कइयावि कीलणकए, अन्नुन्न कीलियव्वनेहेण,
कीलानंदण नामे, उज्जाणे दोवि ते पत्ता ६

तत्थ नरमिहुण पयपति, मुत्तम वालुयागयं दठु,
तणुलक्खण निउणमई, मित्त पइ जपए विमलो ७

जाण इमा पयपती, चक्कुस कमल कलस कयसोहा,
दीसइ खेयरसामीहि, तेहि वरमित्त भवियव्व. ८

तयणु घण कोउगेण, पुरओ गतु लयागिहस्सते,
आसीण त मिहुण, नियंति ते परमसुदेरं ९

તેમનો બધી કળાઓમા કુશળ, બાણુની માફક સરળ, પાપ મળથી રહિત, અને કૃતજ્ઞતારૂપ હસને રહેવા માટે ઉત્તમ કમળ સમાન વિમળ નામે પુત્ર હતો ૪

તે કુમારને સામદેવ શેઠનો વામદેવ નામે પુત્ર કે જે કપટકળાનો કુળગૃહ હતો, તે મિત્ર થયો ૫

તે બે જણુ કોઇક વેળા રમવા માટે અરસપરસ રમવામા પ્રેમ ધારણ કરીને ક્રીડાનદન નામના ઉદ્યાનમા આવી પહોચ્યા ૬

ત્યા રેતીમા બે માણસના પગલા જોઇને શરીરલક્ષણ જાણવામા નિપુણ બુદ્ધિવાળો વિમલ પોતાના મિત્ર પ્રતે કહેવા લાગ્યો ૭

હે મિત્ર, આ ચક્ર–અકુશ–કમલ–અને કળશથી શોભતી જેમના પગની હાર દેખાય છે, તે નક્કી વિદ્યાધરના સ્વામી હોવા જોઇયે ૮

બાદ ઘણા કોતુકથી તેઓએ આગળ ચાલતા લતાગૃહના છેડે બેઠેલા તે પરમ રૂપવાન્ જોડલાને જોયો. ૯

इत्तो य दुवे पुरिसा, कढिय करवाल भीसण वरग्गा,
हणहणहणत्ति भणिरा, लयागिहस्स वरि संपत्ता. १०

एगेण ताण वुत्तं, रे रे निल्लज्ज होसु त पुरिसो,
सुमरेसु इठदेव, कुणसु सुदिठ च जियलोय. ११

त सुणिय फुरिय गुरुकोव, पसरमिस मिसमिसत अहरदलो,
वल्लिगिहमज्झिमनरो, विणिग्गओ ग्वग्गवग्गकरो १२

तो सुवहक बहु असि, खडक सभत खेयरी विंद,
जाय तेसि गयण, गणमि अइदारूण जुज्झ १३

जो उण बीओ पुरिसो, लयागिह सो पविठु महिलसइ,
तत्तो मिहुण नरत्थी, भयकपता विणिग्खता १४

दठु च भणइ विमल, पुरिसुत्तम रक्ख रक्ख म भीय,
सो आह होसु भद्दे, वीसत्था नत्थि तुज्झ भय १५

એટલામા ત્યા લ લતાગૃહના ઊપર ઊઘાડી તરવારો હાથમા ધરીને માર માર કરતા બે પુરૂષો ત્યા પ્રાપ્ત થયા ૧૦

તેમાના એકે કહ્યુ કે, અરે નિર્લજ્જ! તુ હવે શૂરો થઈ સામો થા, અને તારા ઇષ્ટદેવને સભાર અને આ દેખાતી દુનિયાને બરોબર જોઈ લે ૧૧

તે સાભળીને ઊછળતા ભારે કોપના જોરથી હોઠ ફફડાવતો થકો હાથમા તરવાર ધરીને તે લતાઘરમા રહેલો વિદ્યાધર બાહેર નીકળ્યો ૧૨

બાદ તે બે જણાનુ આકાશમા અતિ ભયકર યુદ્ધ થયુ કે જેમા તેઓ જે હાકો પાડતા તથા તરવારોના જે ખટકારા થતા તેથી વિદ્યાધરીઓ ભડકી જતી ૧૩

હવે જે સાથે બીજો પુરૂષ આવેલ હતો તે લતાઘરમા પેસવા તૈયાર થયો, એટલે પહેલા જોડલામાની સ્ત્રી ભયભીત થઈ બાહેર નીકળી ૧૪

તે વિમળને જોઈ બોલી કે, હે ઉત્તમ પુરૂષ! મુજને બચાવ, ત્યારે તે બોલ્યો કે હે ભલી બેન-વિશ્વાસ રાખ, તને ભય નથી ૧૫

इत्तो तग्गहणत्थ, पत्तो सो खेयरो गयणमग्गे,
विमलगुण तुठ्ठवण देवयाइ अह थभिओ सहसा. १६

सोवि य जुज्झतनरो, विजिओ मिहुणगनरेण य पलाणो,
तप्पुठीए लग्गो, जियकासी मिहुणगो सोवि १७

थभिय नरेण दिठो, सजाया तयणु तस्स गमणिच्छा,
त नाउ देवीए, झडि त्ति उत्तभिओ सो उ १८

लग्गो य तेसि पिठे, तिन्निवि पत्ता अदसण पहमि,
अह बाला रयइ हहा, म मुत्तु नाह कत्थ गओ १९

इत्थतरमि जयलच्छि, परिगओ आगओ मिहुण पुरिसो,
जाया य हठतुठा, मा बाला अमयसित्त व्व २०

એટલામા તે વિમળને પકડવા માટે તે વિદ્યાધર આકાશ માર્ગે આગળ વધ્યો, પણ વિમળના ગુણોથી તુષ્ટ થએલી વનદેવીએ તેને અટકાવી રાખ્યો ૧૬

વળી તે લડતા માણસને પણ પેલા જોડલાના માણસે જીત્યુ એટલે તે નાશવા લાગ્યો તેથી જોડલાનો માણસ પણ તેને ખબરદાર જીતવા તેની પૂઠે લાગ્યો ૧૭

તે બનાવ પેલા થભાયલા માણસે જોયો, તેથી તેને ત્યા જવાની ઇચ્છા થઇ એટલે દેવીએ તેને ઝટ છૂટો કર્યો ૧૮

તે પણ તેમની પૂઠે લાગ્યો—બાદ ત્રણે જણ નજરથી વેગળે થયા, ત્યારે તે સ્ત્રી રોવા લાગી કે, હાયહાય હે નાથ! તુ મને મેલીને ક્યા ગયો? ૧૯

એટલામા જય મેળવીને તે જોડલાનો પુરૂષ ત્યા આવ્યો, તેથી તે સ્ત્રી અમૃતથી સીંચાઈ હોય તેમ આનન્દિત થઇ ૨૦

सो नमिय भणइ विमल, त चिय धघू तमेव मह मित्त,
ज एसा मज्झ पिया, हीरती रक्खिया धीर २१

विमलो वि भणेइ अल, कयन्तुसिर रयण संभमेण इह,
किंतु इमंवुत्तात, कहेसु एसोवि इय भणइ २२

अत्थिह वेयढगिरिंद, सठिए रयणसचए नयरे,
राया मणिरह नामो, कणयसिहा भारिया तस्स २३

ताण च अत्थिपुत्तो, विणयपरो रयणसेहरो नाम,
धूयाउ दुन्नि पवरा, रयणसिहा मणिसिहा य तहा. २४

रयणसिहा ससिणेह, परिणीया मेहनाय खयरेण,
तेसिं च अह पुत्तो, नामेण रयण चूडु त्ति. २५

अमियप्पह खयरेण, परिणीया मणिसिहा, उ तेसिपि,
सजाया दुन्नि सुया, अचलो चवलो य पवलवला २६

તે વિદ્યાધર વિમળને નમીને કહેવા લાગ્યો કે, તુ જ મારો ભાઈ અને તુ જ મારો મિત્ર છે, તે કેમ જે તે આ મારી હરાતી પ્રિયાને બચાવી રાખી ૨૧

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે કૃતન ગિરિમણિ! આ બાબત સભ્રમ કરવાનુ કામ નથી, કિંતુ આ બાબતનો વૃત્તાંત કહે, ત્યારે તે નીચે મુજબ કહેવા લાગ્યો ૨૨

અહીં વૈતાઢય પર્વતમા રહેલા રત્નસચય નગરમા મણિરથ નામે રાજા હતો, તેની કનકશિખા નામે ભાર્યા હતી ૨૩

તેમનો વિનયશાળી રત્નશેખર નામે પુત્ર છે, અને રત્નશિખા અને મણિશિખા નામે બે ઉત્તમ પુત્રીઓ છે ૨૪

રત્નશિખાને મેઘનાદ નામનો વિદ્યાધર પ્રીતિપૂર્વક પરણ્યો, તેમનો હુ રત્નચૂડ નામે પુત્ર છુ ૨૫

તેમજ મણિશિખાને અમિતપ્રભ વિદ્યાધર પરણ્યો, તેના અચળ અને ચપળ નામે બે બળવાન્ પુત્ર થયા ૨૬

तह रयण सेहरस्सवि, रइकता नामियाइ दइयाए,
जाया एसा किर चूय, मजरी वल्लहा धूया २७

सव्वेहि वि बालत्तो, सह पसुकीलिएहि अम्हेहिं,
गहियाउ नियकुलक्कम, समागयाओ य विज्जाओ. २८

चंदण भिहाण नियमित्त, सिद्धपुत्तस्स सगमवसेण,
जाओ मह माउलओ, अचत जइण धम्मरओ. २९

तेण महासएण, जणणी जणगो य मज्झ अहय च,
कहिऊण जिणधम्म, गिहिधम्म धुरधरा विहिया. ३०

निद्दिठो इ अह चडणेण पासित्तु लक्खण किंपि,
विज्जाचक्की होही, एसो खलु दारगो अइरा. ३१

तो विमलो मित्तेण वुत्तो, सवयइ तुज्झ त वयण,
सो भणइ न मे वयण, किंतु इम आगमुद्दिठ ३२

તેમજ રત્નશેખરને પણ તેની રતિકાતા નામની સ્ત્રીથી આ માનીતી ચૂતમજરી નામે પુત્રી થઈ છે ૨૭

અમો બધાએ નાનપણમા સાથે ધૂળમા રમીને પોતાના કુળક્રમમા આવેલી વિદ્યાઓ ગ્રહણ કરી છે ૨૮

હવે મારો મામો તેના મિત્ર ચદન નામના સિદ્ધ પુત્રની સોબતના યોગે કરીને જૈન ધર્મમા અત્યત આસક્ત થયો ૨૯

તે મહાશયે મારા માબાપને તથા મને જિન ધર્મ કહી સભળાવીને શ્રાવક ધર્મના ધુરધર બનાવ્યા છે ૩૦

હવે તે ચદનસિદ્ધ પુત્રે મારૂ કઈક ચિન્હ જોઈને મને કહ્યુ કે, આ બાળક થોડા વખતમા વિદ્યાધરોનો ચક્રવર્ત્તી થશે ૩૧

આ સાભળીને વિમળ કુમારને તેનો મિત્ર કહેવા લાગ્યો કે, તારૂ વચન મળતુ આવે છે ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, એ કઈ મારૂ વચન નથી, પણ આગમ ભાષિત છે ૩૨

पुण भणइ रयण चूडो, तुठेण माउलेण मम दिन्ना,
ता चूयमजरी परिणिया मए सा इमा भद्द ३३

तत्तो य अचलचवला, कुविया नय म चयति परिहविउ,
भूयव्व छिद्दमग्गण, पउणमणा निग्गमति दिणे ३४

छलघाय जाणणत्थ, फुडवयणो नियचरो पउत्तो मे,
सो अन्नदिणे महसा, आगतु मम इय कहित्था ३५

जह देव तेसि सिद्धा, काली विज्जा तह त्थि इय मतो,
जुज्झिहिइ तुह सहेगो, बीओ पुण तुह पिय हरिही. ३६

को वयवेहि सरिस, जुज्झिस्सइ चिंतिऊण एव मह,
अवि तेसि निग्गहखमो, इत्थ निलीणु म्हि लयगेहे. ३७

ते दोवि मए जिणिया, नय हणिया भायर त्ति काऊण,
इत्तो य पर तुम्हवि, पाय सव्वपि पच्चक्ख ३८

ફરીને રત્નચૂડ બોલ્યો કે, મારા મામાએ ખુશી થઇને આ ચૂતમ જરી મને આપી, તેથી હુ તેને પરણ્યો છુ ૩૩

ત્યારે અચળ અને ચપળ ક્રોધે ભરાયા છતા મને કશુ પરાભવ કરી શકતા નહિ, તેથી ભૂતના માફક છિદ્રો જોતા થકા દિવસો ગાળવા લાગ્યા ૩૪

તેમના છળભેદ જાણવા ખાતર મે એક સ્ફુટવક્તા જાસુસ જોડી રાખ્યો હતો, તે એક દિવસે ઓચિતો આવી મને આ રીતે કહેવા લાગ્યો ૩૫

કે હે દેવ, તેમને કાળી વિદ્યા સિદ્ધ થઈ છે અને તેમણે એવો છાનો મત્ર (ઠરાવ) કર્યો છે કે, એકે તારી સાથે લડવુ અને બીજાએ તારી સ્રી હરવી ૩૬

ત્યારે હુ વિચારવા લાગ્યો કે, ભાઇઓ સાથે કોણ લડે? એમ ધારીને હુ તેમને નિગ્રહ કરવા સમર્થ છતા આ લતાઘરમા સતાઈ રહ્યો ૩૭

તે બન્નેને મે જીત્યા છે છતા ભાઈઓ ગણીને મારી નાખ્યા નથી આ ઉપરાત તો પ્રાયે બધુ તમને પ્રત્યક્ષ જ છે ૩૮

ता धारतेण इम, मह जीय धारिय तए अहवा,
सयलावि धरा धरिया, जम्मु नयारे मई एव ३९

(उक्तंच)

दो पुरिसे धरउ धरा, अहवा दोहिंपि धारिया धरणी,
उवयारे जस्स मई, उवयरिउ जो न सफुसइ. ४०
तो दिज्जउ आएसो, तुज्झ पिय किं करेमु एस जणो,
अह दंत कंति धवलिय, धरयलओ जपए विमलो ४१
भो रयणचूड चूडामणी, तुम आसि कत्तु लोयंमि,
सव्वंपि तए विहिय, पयडतेण नियरहस्स. ४२

(यत.)

वचःसहस्रेण सता न सुंदरं, हिरण्यकोट्यापि नवा निरीक्षितं,
अवाप्यते सज्जनलोकचेतसा, न कोटिलक्षै रपि भावमीलनं. ४३

માટે આ મારી સ્ત્રીને રાખતા તે મારૂ જીવિત રાખ્યુ છે, અથવા તો તે આખી પૃથ્વી ધારી રાખી છે કે જેની ઉપકાર કરવામા આવી તીવ્ર લાગણી છે ૩૯

જે માટે કહેલુ છે કે

આ પૃથ્વી બે પુરૂષને ધારણ કરો અથવા તો બે પુરૂષે પૃથ્વી ધારણ કરી છે, તે બે એ કે એક તો જેની ઉપકાર કરવામા મતિ હોય અને બીજો એ કે જે ઉપકાર કરી ગર્વ ન કરે ૪૦

માટે ફરમાવો કે તમારૂ હુ શુ પ્રિય કરૂ ? ત્યારે દાતની કાતિથી ભૂવલયને અજવાળતો થકો વિમળ બોલ્યો ૪૧

હે રત્નચૂડ ! તુ આ લોકમા ચૂડામણિ સમાન છે અને તે તારૂ રહસ્ય પ્રગટ કર્યુ એટલે સઘળુ થઈ ચૂકયુ જાણવુ ૪૨

જે માટે કહ્યું છે કે,

સજ્જનોના હજારો વાક્યોથી અથવા ક્રોડો સોના મહોરોથી કઈ સુંદરપણુ સિદ્ધ થતુ નથી, પણ તેમના ચિત્તની પ્રસન્નતાથીજ ખરેખરૂ ભાવ મેલાપ થાય છે ૪૩

तो सप्पणय भणिय, खयरेण कुमर मज्ज पसिऊण,
गिण्हसु इम सुरयण, चिंतामणि रयण सारित्थ ४४

जपइ धवलगरुहो, दिन्न तुमए मए य गहिय मिण,
अत्थइ तहेव पासे, मुच्चउ अइसभम भइ ४५

अह अइनिरीहभाव, नाउ विमलस्स विमलभावस्स,
तचेलअचले त, रयण बधइ रयणचूडो ४६

पुठो य वामदेवो, अवापिउनाम माइय सव्व,
कुमरस्स सतियं कहइ, सहरिसो खेयरवरस्स ४७

तं सुणिय विमलचरिय, अच्छरियकर विचितए खयरो,
पडिउवगरामि अहय, जिणबिब दसिय इमस्स ४८

तो भणिय खयरेण, कुमारवर अत्थि काणणे इत्थ,
मम मायामह कारिय, माइजिणिंदस्स चेइ हर ४९

ત્યારે પ્રીતિપૂર્વક વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર, મેહરબાની કરી આ ચિંતામણિ સમાન એક ઉત્તમ રત્ન છે તે લ્યો ૪૪

વિમળ બોલ્યો કે, તે દીધુ અને મે લીધુ તારે માનવુ બાકી તેને તારા પાસેજ રહેવા દે, અને અતિ ધાધલ કરવી છોડી દે ૪૫

હવે વિદ્યાધરે નિર્મળ ભાવવાળા વિમળનુ નિરીહપણુ જાણીને, તેના કપડાના છેડામા તે રત્ન બાન્ધ્યુ ૪૬

બાદ તેણે વામદેવને પૂછતા તેણે હર્ષિત થઇ તેને વિમળકુમારના માબાપના નામ ઠામ જણાવ્યા ૪૭

આ રીતે આશ્ચર્યકારક વિમળકુમારનુ વૃત્તાત સાભળીને વિદ્યાધર વિચારવા લાગ્યો કે, એને હુ જિન પ્રતિમા બતાવિ ધર્મ બોધ આપી ઉપકારનો બદલો વાળુ ૪૮

બાદ વિદ્યાધર બોલ્યો કે, હે કુમાર! આ વનમા મારા મમાવાનુ કરાવેલુ આદીશ્વર ભગવાનનુ દેહેરૂ છે ૪૯

तं मम काउ पसायं, कुमरवरो दठु अरिहए इण्हि,
एवं ति भणिय सव्वे, जिणभवणा भिमुह मह चलिया. ५०

थंभसय समिविट्ठं, बहुविह दुमसगय व उज्जाणं,
नहुसरसरि लहरीहि व मणोरह वरपडागाहिं ५१

अइउन्नएहि कंचण, पयदंडेहिं च दतुर व सया,
उवरिं विरायमाणं, चामीयर विमल कलसेण ५२

कत्थइ पल्लवियपि व, रोमंचपवंच अच्चियं व कहिं,
सचम्मिय व कत्थवि, कत्थवि लिक्ख च करणेहिं ५३

ठाणठाणे वियरिय, हरिचंदणवासगेहि कयसोहं,
सुसिलिठ संधिभावा, इक्कसिलाइ व्व निम्मवियं. ५४

માટે મારાપર મહેરબાની કરી તેને હમણા જોવા પધારો તે વાતને કબૂલ રાખી બધા જિન મંદિરની સન્મુખ ચાલ્યા ૫૦

તે મંદિર સેંકડા થંભો ઊપર ચણેલ હતું તેથી જાણે અનેક ઝાડો વાળુ ઉદ્યાન હોય તેવુ લાગતુ, વળી આકાશમા ફરકતી ધજાઓથી જાણે આકાશ ગંગાની લહેરો વહેતી ન હોય ! તેવુ દીસતુ ૫૧

તેના ટોચે અતિ ઊંચા સોનાના દંડ હતા અને સોનાના કળશથી તે શોભતુ હતુ ૫૨

કયાંક તેની કોરણીમા વેલ, બૂટા હતા, કયાક જાણે રોમાંચ ફરકતા જીવતા ચિત્રો દેખાતા, કયાંક બખ્તરધારી ચિત્રો હતા, કયાક હીલતી ઈંદ્રિયોવાળા ચિત્રો હતા ૫૩

તેમા સ્થળે સ્થળે હરિચંદનના ફૂલોના તણતા ભરેલા હતા, અને તેનું સાધમેલનુ કામ એવુ સરસ કરેલ હતુ કે, જાણે તે એકજ પત્થરમાથી બનાવ્યુ હોય તેવુ લાગતુ ૫૪

वहुसालभंजियाहिं, विसिठचिठाहि — — —,
वर अच्छराहिं सयय, अहिठिय मेरुसिहर व ५५

एवंविह जिणभवण, पत्ता दिठा य रिसहनाहस्स,
पडिमा अपडिमरूवा, नमिया हिठेहि तेहि तओ ५६

त अइसयरमणीय, विंव उरुफुरिय दुरियगिरिसव,
अणमिस नयण जुएहिं, पिच्छेउ धवलनिवतणओ ५७

एरिसरुव विंव, पुव्विपि मए कहिंचि दिठ ति,
चिततो मुच्छाए पडिओ धरणीयले सहसा ५८

अह पवणपयाणेण, पच्चागयचेयणो पुणो कुमरो,
अइ आयरेण पुठो, खयरेण किं नु एय ति ५९

तो रयणचूडचरणे, भवहरणे पणमिउ धवलपुत्तो,
हरिसभर निब्भरगो, एव थुणिउ समाढत्तो ६०

વળી તેમા વિવિધ ચાળા કરતી અનેક પૂતળીઓ હતી, તેથી તે જાણે અપ્સરાઓથી અધિષ્ઠિત મેરુનુ ટુક હોય તેવુ લાગતુ હતુ ૫૫

એવા જિન મદિરમા જઈ તેમણે ત્યા ઋષભદેવ ભગવાનની સુદર પ્રતિમા જોઈ, તેથી તેઓ હર્ષિત થઈ તેને નમ્યા ૫૬

હવે તે અતિશય રમણીય અને પસરેલા પાપરૂપ પર્વતને તોડવા વજ્ર સમાન જિનબિબને નિર્નિમેષ નેત્રોવડે જોતા થકા વિમળ કુમાર વિચારવા લાગ્યો કે, આવા રૂપવાળુ બિબ મે પૂર્વે પણ કયાક દીઠેલુ છે, એમ ચિતવતો થકો તે ઓચિતો મૂર્છા ખાઇ પૃથ્વીપર પડી ગયો ૫૭-૫૮

ત્યારે તેનાપર પવન નાખતા તે ચેતના પામ્યો, ત્યારે વિદ્યાધર તેને આગ્રહથી પૂછવા લાગ્યો કે, આ શુ થયુ ? ત્યારે રત્નચૂડના પગે લાગીને વિમળ કુમાર ભારે હર્ષથી તેની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો કે, તુ મારો માબાપ છે, તુ

तं माया त च पिया, त माया त सुह तुम देवो,
त परमप्पा जीयपि, मज्झ त चेव सयरवर ६१

जेण इम सुरनर सुक्ख, कारण दुरिय तिमिर रविबिंब,
बिंब जुगाइ देवस्स, दसिय मह तए मामि ६२

एय दसतेण, तुमए मह दसिओ सुगइमग्गो,
छिन्न च दुक्खजाल, विणिम्मिय परममोजन्न ६३

खयरोवि भणेइ अह, परमत्थ इत्थ किंपि नहुजाणे,
विमलोवि आह सामिय, सजाय जाइमरण मे ६४

पुव्वभवेसुवि बहुसो, जिणबिंबे वदिए मए नाह,
समत्तनाण दंसण, चरणं परिपालिय सुद्ध ६५

मित्तीपमोय करणा मज्झत्थगुणेहि भाविओ अप्पा,
इच्चाइ मए सरियं, जाई सरणेण सव्वपि. ६६

મારોભાઈ અને મિત્ર છે, તુજ મારો દેવ, અને પરમાત્મા છે, અને તુજ મારો જીવ છે કેમકે તે દેવ મનુષ્યના સુખનુ કારણ ભૂત અને પાપતિમિર નશાડવા સૂર્યસમાન એવુ આ યુગાદીશ્વર પ્રભુનુ બિબ મને બતાવ્યુ, અને તે બતાવતા તે મને સુગતિનો માર્ગજ બતાવ્યો, તથા દુખની જાળ છેદિત કરી અને એ રીતે પરમ આનન્દ ભાવ બતાવ્યો છે ૫૯—૬૩

વિદ્યાધર બોલ્યો કે હુ કઇ પરમાર્થ સમજ્યો નથી ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, મને જાતિસ્મરણ થયુ છે ૬૪

મેં પૂર્વભવમા ઘણીવાર જિનબિબ વાદ્યા છે અને સમ્યક્ જ્ઞાનદર્શન અને ચારિત્ર પાળ્યા છે, વળી મૈત્રી–પ્રમોદ–કરૂણા–અને માધ્યસ્થ ભાવનાઓ ભાવી છે, ઇત્યાદિ સઘળી વાત મને જાતિસ્મરણથી યાદ આવે છે માટે હે

त मज्झ कय तुमए, ज परमगुरू कुणंति भो भद्द,
इय जपतो कुमरो, पडिओ खयरिंद चलणेसु ६७

अल मित्थ सभमेणत्ति. तुतु उठाविउ च निवतणय,
साहमिय ति वदित्तु, सविणय जपए खयरो ६८

भो भो नरिंदनदण, सपन्न मह समीहिय सव्व,
ज एव तुहभत्ती, जिणनाहे निच्चला जाया ६९

ठाणे य एस हरिसो, पयडुक्करिसो कुमार तुह जम्हा,
मुत्तु दुहा विमुत्तिं, न नत्थ रमति सप्पुरिसा ७०

(उक्तच)

अज्ञाना ग्रा ध्रुटुलवनिता पागविक्षेपिता स्ने–
कामे सक्ति दधति विभवाभोग तुगार्जने वा,

विद्वच्चित्त भवति हि मह न्मोक्ष सौख्यैकतान–
नाल्पस्कधे विटपिनि कप त्यसभित्ति गजेंद्रः ७१

ભદ્ર! તે મને એટલુ કર્યુ કે, જેટલુ કોઈ પરમગુરૂ કરે–એમ બોલીને કુમાર વિદ્યાધરના પગે પડયો ૬૫–૬૭

ત્યારે વિદ્યાધરે કહ્યુ કે, એટલી ભક્તિનુ કામ નથી એમ કહી કુમારને ઊઠાવી અને તેને સાધર્મિક ગણીને પ્રણામ કરી વિનયપૂર્વક આ રીતે કહ્યુ —હે નરેદ્રનદન, મારૂ સર્વ ઇચ્છિત પ્રાપ્ત થયુ કે જે તને જિનેશ્વર ભગવાનપર આવી ભક્તિ ઉત્પન્ન થઈ છે ૬૮–૬૯

હે કુમાર! તુ આટલો ભારે હર્ષ કરે છે તે વાજબીજ છે, કારણ કે સજ્જનો દુ ખથી મુક્તિ પામવાના કામ શિવાય બીજા કામે નથી રમતા,–

જે માટે કહેલુ છે કે—

અજ્ઞાનથી આધળા જનો સ્ત્રીઓ ા ચ ચળ કટાક્ષથી આકર્ષાઈ કામ મા આસકત થાય છે, અથવા પૈસો કમાવવા મશગુલ રહે છે, પણ જ્ઞાની વિદ્વાન્ જનનુ ચિત્ત તો હમેશ મોક્ષ સુખમાજ મગ્ન રહે છે, કેમકે હાથી કઈ નાનકડા ઝાડમા પોતાના ખાધને ઘસતો નથી ૮૦-૭૧

किंच नियभाव सरिस, फल मिह मिच्छंति पाणिणो पाय,
सुणओ कवलेण हरी, तूसइ करिकुंभदलणेण. ७२

उत्तालंकरो नच्चइ, वीहदल पप्प मूसओ अहिय,
भुजइ करी अवन्नाइ, भोयण निवइदिन्नमि ७३

पुव्विं तुम सुरयणे, पत्ते मज्झत्थभाव मल्लीणो,
नहु लक्खिओ मए तुह, हरिसवियारो मणांग पि ७४

अहुणा त पुण जाओ, हरिस भरुब्भिज्जमाण रोमचो,
जिणपवयणस्स लाभे, पुरिसुत्तम साहुसाहु असि ७५

पर मित्थ जणे नेव, गुरुत्त मारोवणीयय कुमर,
ज बुद्धो सि सय चिय, निमित्तमित्त जणो एसो. ७६

लोयंतियदेवेहिं सहमबुद्धा जिणेसरा जइवि,
पडिबोहिज्जंति तहावि, तेसिं नहु हुंति ते गुरुणो ७७

વળી પ્રાયે પ્રાણિઓ પોતાના ભાવ પ્રમાણેજ ફળ ઇચ્છે છે, જુવો કૂતરો કોળિયાથી તૃપ્ત રહે છે, ત્યારે સિહ હાથીના કુભસ્થળ વિદારી સંતોષિત થાય છે, વળી ઊદરને ઘઊનો દાણો મળે, તો હાથ ઊંચા કરી નાચે છે અને હાથીને મળીદા મળતા પણ બેદરકાર રહી માદ માડ તે ખાય છે ૭૨-૭૩

પહેલા જ્યારે મે તારા કપડામા ઉત્તમ રત્ન નાખ્યુ, ત્યારે તુ ઉદાસ ભાવે રહ્યો હતો, અને તે વેળા તારામા હર્ષનો લવલેશ જેટલો વિકાર પણ મારા જોવામા નહતો આવ્યો પણ હમણા જિન પ્રવચનનો લાભ થતા તુ હર્ષથી રોમાચિત બની ગયો છે, એજ હે ઉત્તમ પુરૂષ! તારા સારાપણાની નિશાની છે ૭૪-૭૫

છતા તુ મને ગુરૂ તરીકે ગણે છે તે તારે ન ગણવુ જોઇયે; કેમકે તુ તો પોતેજ પ્રતિબોધ પામ્યો છે હુ તો માત્ર નિમિત્તદર્શક રહેલ છુ, વળી જુવો જિનેશ્વર ભગવાન્ સ્વયબુદ્ધ છતા તેમને લોકાંતિક દેવ પ્રતિબો-

तहचेव इमोवि जणो, जाणिज्जउ तो भणेइ निरतणओ,
सव्वुद्धाण जिणाण, हेउवि न हुंति ते देवा ७८

त पुण मज्झ सिरिरिसहनाह, पडिमाइ दसण वसेण,
सद्धम्मलभणेण, फुड गुरु होसि ज भणिय ७९

जो जेण सुद्धधम्ममि, ठाविओ सजएण गिहिणा वा,
सो चेव तस्स जायइ, धम्मगुरू धम्मदाणाओ ८०

उचिय च सुपुरिसाण, काउ विणयाइय सुहगुरूमि,
साहम्मियमित्तस्स वि, भणिय किर वदणाईय. ८१

खयरो जपइ नेव वुत्तु अरिहेइ नरवरगरूहो,
ज गुणपगरिसरूवो, त चिय सव्वेसि होसि गुरू ८२

भणइ कुमारो गुणगण, घडियाण कयन्नुयाण सुनराणं,
एयचिय इह लिंग, ज गुरूणो पूयण निच्च ८३

ધિત કરે છે, તેથી કઈ તેઓ તેમના ગુરૂ થઇ શકતા નથી તેમજ મને પણ તારે જાણવુ ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, જિન ભગવાન્ તો સંબુદ્ધ હોય છે, માટે ત્યા તેમના બોધમા દેવો કઈ હેતુભૂત પણ થતા નથી ૭૧–૭૮

તુ તો મને રિષભદેવ સ્વામિની પ્રતિમા બતાવીને ખરા ધર્મને પમાડનાર હોવાથી ખુલ્લી રીતે ગુરૂ થાય, જે માટે કહ્યુ છે કે, જે સાધુ અથવા ગૃહસ્થે જેને શુદ્ધ ધર્મમા સ્થાપિત કર્યો હોય, તે તેને ધર્મદાતા હોવાથી તેનો ધર્મગુરૂ ગણાય અને એવા શુભ ગુરૂપ્રતે વિનયાદિ કરવાનુ સત્પુરૂષોને ઉચિત છે, કેમકે સાધર્મિ મિત્રને પણ વદનાદિક કરવાનુ કહેલ છે ૭૯–૮૧

વિદ્યાધર બોલ્યો—હે રાજકુમાર ! એમ ના બોલ, તુ ગુણવાન્ હોવાથી તુજ બધાનો ગુરૂ છે ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે, ગુણવાન્ અને કૃતજ્ઞ જનોનુ એજ લિંગ છે કે, તેઓ નિત્ય ગુરૂના પૂજનાર રહે છે કારણ કે તેજ મહાત્મા છે, તેજ ધન્ય છે, તેજ કૃતજ્ઞ છે, તેજ કુલીન અને ધીર છે, તેજ

स महप्पा सो धन्नो, स कयन्नू सो कुलुब्भवो धीरो,
सो भुवण वदणिज्जो, स तवस्सी पडिओ सोय ८४

दासत्त पेसत्त, सेवगभाव च किंकरत्त च,
अणवरय कुव्वतो, जो सुगुरूण न लज्जेइ. ८५

ति च्चिय मणवयणतणू, सकयत्था गुणगुरूण सुगुरूण,
जे निर्ध्चिंतण सथुणण विणय करणुज्जुया सयय ८६

(अविय)

सम्मत्तदागयाण, दुप्पडियार भवेसु वहुएसु,
सव्वगुणमेलियाहि वि, उवयार सहस्स कोडीहिं ८७

भो सुपुरिस वुद्धो ह, तुज्झ पसाएण गिण्हिह दिक्ख,
किंतु मह तायपमुहा, बहवे इह बधवा सति ८८

जइ तेसिं पडिबोहो, जायइ तो ह भवामि कयकिच्चो,
ता उवइस सुगुरू मे, अह हिठो भणइ खयरिंदो. ८९

જગતમા વદનીય છે, તેજ તપસ્વી છે અને તેજ પડિત છે કે, જે સુગુરૂ મહારાજનુ નિરતર દાસપણુ પ્રેષપણુ સેવકપણુ તથા કિકરપણુ કરતો થકો પણ શરમાય નહિ ૮૨-૮૫

વળી મન, વચન અને કાય પણ તેજ કૃતાર્થ જાણવા કે, જે ગુણવાન ગુરૂની આરોગ્યતા ચિતવવામા, તેની સ્તુતિ કરવામા, તથા વિનય કરવામા હમેશ કામે લાગે ૮૬

સમ્યકત્વ દાયકનો પ્રત્યુપકાર તો અનેક ભવોમા ક્રોડો ઉપકાર કરતા પણ નહિ થઈ શકે એમ છે ૮૭

માટે હે સત્પુરૂષ! હુ તારા પસાયે બોધ પામ્યો છુ અને દીક્ષા લઈશ, પણ પિતા વગેરે ઈહા મારા ઘણા બાધવો છે, તેથી જો તેમને પણ પ્રતિબોધ થાય તો, હુ કૃતકૃત્ય થાઉ માટે સુગુરૂ કોણ છે તે મને બતાવ, ત્યારે વિદ્યાધર હર્ષ પામી નીચે મુજબ બોલ્યો. ૮૮-૮૯

अत्थि बुहनाम सूरी, जलभर भरिय बुवाह समघोसो,
जइ एइ कहवि सो इह, तो पडिवोहिज्ज तुह बधु ९०

कुमरेण तओ भणिय, सो दिठो कत्थ तं महाभाग,
सो आह इहु उज्जाणे, जिण भवणासन्न भूभागे ९१

अज्ज अइय अठमीए, सपरियणेणा गएण मे इत्थ,
पविसतेण जिणमदिरमि, दिठ सुमुणिविंद ९२

तस्स य मज्झे एगो, साहू मसिअसिलया कसिणदेहो,
पिंगलसिर चिहुरभरो, सेलु व्व जलतदवजणो ९३

आखु व्व ल्हुयकन्नो, हुठविरालु व्व पिंगनयणजुओ,
पवगु व्व चिविडनासो, मिय व्व अइदीहकवुद्धो ९४

लंबोयरो व्व थूलोयरो य, उव्वेगजणगरूवधरो,
धम्म वागरमाणो, दिठो महुमहुरसद्देण ९५

બુધ નામે આચાર્ય છે જે જળ ભરેલ મેઘના માફક ગર્જારવ કરનાર છે, તે જો કોઈ પ્રકારે ઇહા પધારે તો તારા ભાઇઓને તેઓ પ્રતિબોધ આપે ૯૦

ત્યારે કુમારે પૂછ્યુ કે, હે મહાભાગ! તેમને તે કયા દીઠા? તે બોલ્યો કે, આજ ઉદ્યાનમા જિન મદિરની નજીકમા ગઇ આઠમે પરિવાર સહિત હુ અહીં આવેલ, ત્યારે જિન મદિરની અદર પ્રવેશ કરતાજ એક મુનિઓનુ ટોળુ જોયુ, તેમા વચ્ચે એક સાધુ સારી અને તલવાર માફક કાળા દેહવાળો અને પીળા કેશવાળો હોવાથી, જાણે અગ્નિથી બળતો પહાડ હોય, તેવો જણાતો તથા ઉંદર માફક નાના કાનવાળો અને વિકરાળ બિલાડાની માફક પીળી આંખોવાળો, વાદરા માફક ચપટા નાકવાળો, મૃગ માફક અતિ લાબી કોટવાળો, લાબા અને મોટા પેટવાળો, એમ ઉદ્વેગકારી રૂપવાળો છતા મીઠે શબ્દે ધર્મ કહેતો થકો મે દીઠો ૯૧-૯૫

तं असरिस गुणजुत्तं, दठु मे चिंतिय इम हियए,
जह एयस्स भगवओ, गुणाणुरुवं न रूवं ति ९६

तो पविसिय जिणभवण, जिणपडिमं ण्हविय पूइऊण च,
खणमित्तेण साहूण, वंदणत्थं विणिक्खतो. ९७

ता सो चेव वरमुणी, उवविठो विमलकणय कमलंमि,
रइमुक्क व्व अणगो, ससहर इव रोहिणी रहिओ. ९८

भासुरसुवन्नवन्नो, तणुप्पहा पडल हणिय तमपसरो,
अलिउल कज्जलकेसो, सुसिलिठ पलवस वणजुगो ९९

नीलुप्पलदल नयणो, अइउन्नय सरलनासियावंसो,
कबुविंडविरकठो, नवपल्लव अरूण अहरूठो १००

केशरि किसोर उचरो, विसाल वत्थयल जणिय कणयसिलो,
सुरकिंनर परियरिओ, दिठो दिठीइ सुहहेऊ. १०१

તેને જોઇને મે મારા હૃદયમા ચિતવ્યુ કે, આ મહારાજનુ તેના ગુણોને મળતુ રૂપ નથી પછી જિન મદિરમા પેસી જિન પ્રતિમા ન્હવરાવી પૂજી ક્ષણેક પછી સાધુઓને વાદવા બાહેર નીકળ્યો તો તેજ મુનિને મે નિર્મળ સોનાના કમળપર બેઠેલો જોયો ત્યારે તે રતિરહિત કામદેવ અથવા રોહિણીરહીત ચદ્ર જેવો દેખાવા લાગ્યો વળી તે દીપતા સોના જેવા વર્ણવાળો, શરીરની કાતિથી અધારાને ટાળનાર, ભમરા જેવા કાળા વાળવાળો, સુદર લાબા કાનવાળો, નીલકમળના પત્ર જેવા નેત્રવાળો, અતિ ઊચી અને સરળ નાસિકાવાળો, કબુ જેવા કઠવાળો, નવપલ્લવ જેવા લાલ હોઠવાળો, સિહના બચ્ચા જેવા પેટવાળો, પહોળી છાતીવડે મેરૂ જેવો લાગતો, અને સુર અને કિનરોથી વીંટાયલો એમ નેત્રને આનદકારી તે મુનિ જોયો ૯૬–૯૭ ૯૮–૯૯–૧૦૦–૧૦૧

तो चिंतिय मए कह, एस खणेण अणेरिसो जाओ,
अहवा चदण गुरुणा, कहिया से तिविहलद्धीओ. १०२

तथाहि

आमोसही विप्पोसहि, खेलोसहि जल्लओसही चेव,
सव्वोसहि संभिन्ने, ओहि रिउ विउलमइलद्धी १०३

चारण आसीविस केवलीय मणनाणिणोय पुव्वधरा,
अरहंत चक्कवट्टी, बलदेवा वासुदेवा य १०४

खीरमहु सप्पिआसव, कोठयबुद्धी पयाणुसारीय,
तह बीयबुद्धी तेयय, आहारग सीयलेसाय १०५

वेउव्विदेहलद्धी, अक्खीण महाणसी पुलाया य,
परिणाम तववसेण, एमाइ हुंति लद्धीओ १०६

ત્યારે મેં ચિંતવ્યું કે, આ સાધુ ક્ષણવારમાં આવા તે કેમ થઈ ગયા, અથવા તો ચંદન ગુરૂએ એને અનેક લબ્ધિઓ કહેલી છે (તેના પ્રતાપે આમ બન્યું હશે) ૧૦૨

તે લબ્ધિઓના નામ આ પ્રમાણે છે—આમર્ષૌષધિ, વિપ્રૌષધિ, ખેલૌષધિ, જલ્લૌષધિ, સર્વૌષધિ, સંભિન્નશ્રોત, અવધિજ્ઞાન, ઋજુમતિજ્ઞાન, વિપુલમતિજ્ઞાન, ચારણલબ્ધિ, આશીવિષલબ્ધિ, કેવળજ્ઞાનિપણું, મનપર્યવજ્ઞાનિપણું, પૂર્વધરપણું, અર્હત્પણું, ચક્રવર્ત્તિપણું, બળદેવપણું, વાસુદેવપણું, ક્ષીરાશ્રવ મધ્વાશ્રવ સર્પિરાશ્રવલબ્ધિ, કોષ્ટબુદ્ધિ, પદાનુસારિલબ્ધિ, બીજબુદ્ધિ, તેજોલેશ્યા, આહારકલબ્ધિ, સીતલેશ્યા, વૈક્રિયલબ્ધિ, અક્ષીણ મહાનસલબ્ધિ, અને પુલાકલબ્ધિ, ઇત્યાદિ લબ્ધિઓ પરિણામ અને તપના વશે પ્રગટે છે ૦૩-૧૦૪-૧૦૫-૧૦૬

संफरिसण मामो सो, मुत्तपुरीसाण विप्पुसो वा वि,
अन्ने विड त्ति विठ, भासति पडत्ति पासवण. १०७

एए अन्नेवि बहू, जेसिं सव्वेपि सुरहिणो वयवा,
रोगो वसमसमत्था, ते हुंति तओसहिप्पत्ता १०८

जो सुणइ सव्वओ सुणइ, सव्वविसए य सव्वसोएहिं,
सुणइ बहुए व सद्दे, भिन्ने संभिन्नसोओ सो. १०९

रिउ सामन्न तम्मत्त. गाहिणी रिउमई मणोनाण,
पाय विसेस विमुह, घडमित्त चिंतिय मुणइ ११०

विउल वत्थुविसेसण, नाण तग्गाहिणी मइ विउला,
चिंतिय मणुसरइ घड, पसगओ पज्जवसएहिं १११

હવે તેનુ વિવરણ કરે છે—આમર્ષ એટલે સ્પર્શ તેજ ઔષધરૂપ હોય તે આમર્ષૌષધિલબ્ધિ જાણવી મૂત્ર અને પુરીષના વિપ્રુષ્ એટલે બિંદુઓ ઔષધ થઈ પડે તે વિપ્રૌષધિ જાણવી બીજા એમ વ્યાખ્યા કરે છે કે વિ શબ્દે વિષ્ટા અને પ શબ્દે પિશાબ લેવો તેથી તે તથા બીજા પણ જેમના અવયવો સુગધિ હોઇ રોગ મટાડી શકે તેમને તે તે ઔષધિની લબ્ધિવાળા જાણવા ૧૦૭–૧૦૮

જે સર્વ બાજુથી સર્વ વિષયોને સર્વ ઇંદ્રિયોથી ગ્રહણ કરે અથવા જૂદી જૂદી જાતના બહુ શબ્દ સાભળી શકે તે સભિન્ન શ્રોતલબ્ધિવાન્ જાણવો ૧૦૯

સામાન્ય માત્રને ગ્રહણ કરનાર મનોજ્ઞાની ઋજુમતિ જાણવો, તે પ્રાયે વિશેષને ગ્રહણ ન કરતા ઘટ એવુ ચિતવીએ તો તે ઘટનુજ ગ્રહણ કરે છે ૧૧૦

વસ્તુના વિશેષ પર્યાયને ગ્રહણ કરનાર મનોજ્ઞાની વિપુલમતિ કહેવાય છે, તે ઘડાને ચિતવતા તેના અનેકડો પર્યાયથી તેનુ ગ્રહણ કરી શકે છે. ૧૧૧

अइसय चरण समत्था, जघाविज्जाहि चारणा मुणओ,
जघाहिं जाइ पढमो, निस्स काउ रविकरेवि ११२

एगुप्पाएण गओ, रुयगवरमी तओ पडिनियत्तो,
वीएण नदीसर, मेइ इह तइयएण पुणो. ११३

(ऊर्ध्वं) पढमेण पडगवण, वीउप्पाएण नदण एइ,
तइउप्पाएण तओ, इह जघा चारणो एइ. ११४

पढमेण माणुसुत्तर नग, सुनदीसर तु वीएण,
एइ तओ तइएण, कय चेइयवदणो इहय ११५

पढमेण नदणवणे, वीउप्पाएण पडगवणमि,
एइ इह तइएण, जो विज्जाचारणो होइ ११६

आसी दाढा तग्गय, महाविसा सीविसा भवे दुविहा,
ते कम्मजाइ भेएण, णेगहा चउविहविगप्पा. ११७

જઘા અને વિદ્યાવડે અતિશય ચાલવા સમર્થ તે ચારણલબ્ધિવાન્ જાણવા ત્યા જઘાચારણ જઘાએ કરીને સૂર્યના કિરણોની નિશ્રાએ પણ જઇ શકે છે. ૧૧૨

તે એક ઉત્પાતે રૂચકવરપર જઈ ત્યાથી વળતો બીજા ઉત્પાતે નદીશ્વર પહોચી ત્રીજા ઉત્પાતે પોતાના ઠેકાણે આવી પહોચે ૧૧૩

(ઊર્ધ્વગતિના હિસાબે) પહેલા ઉત્પાતે પડકવને પોહોચે, બીજાએ નદન વનમા આવે અને ત્રીજા ઉત્પાતે ત્યાથી ઇહા આવે ૧૧૪

વિદ્યાચારણ પહેલે ઉત્પાતે માનુષોત્તર પર્વતપર જાય, બીજા ઉત્પાતે નદીશ્વર જાય અને ત્યાના ચૈત્ય (જિનપ્રતિમાઓ) વાદીને ત્રીજે ઉત્પાતે ત્યાંથી ઇહા આવે (ઊર્ધ્વગતિમા) પહેલે ઉત્પાતે નદનવને જઈ બીજે ઉત્પાતે પડકવનમા જાય અને ત્રીજા ઉત્પાતે ઇહા આવે ૧૧૫-૧૧૬

આશી એટલે દાઢ તેમા રહેલ વિષવાળા તે આશીવિષ તથા મહાવિષ એમ બે પ્રકારે હોય છે, તે બન્ને પાછા કર્મ અને જાતિના વિભાગે ચાર પ્રકારના થાય છે ૧૧૭

खीरमहु सप्पिसा ओवमाण वयणा तयासवा हुति,
कुठयधन्न सुनिग्गल, सुत्तत्था कुठबुद्धी य ११८

जो सुत्तपएण बहु, सुय मणुधारइ पयाणुसारी सो,
जो अत्थपएण त्थ, अणुसरइ स बीयबुद्धी उ ११९

समओ जहन्न मंतर, मुक्कोसेणं तु जाव छम्मासा,
आहारसरीराण, उक्कोसेण नव सहस्सा १२०

चत्तारिय वाराओ, चउदसपुव्वी करेइ आहार,
संसारंपि वसतो, एगभवे दुन्नि वाराओ. १२१

तित्थयर रिद्धिसदसणत्थ, मत्थो वगहणहेउ वा,
ससयवुच्छेयत्थ, गमण जिणपाय मूलंमि. १२२

ક્ષીર-મધુ અને સર્પિષ્ (ઘૃત) એ ઉપમાવાચક શબ્દ છે, તેને ઝર નારા તે તે લબ્ધિવાળા જાણવા ધાન્ય ભરપૂર કોષ્ટક (કોઠાર) માફક સૂત્રા ર્થને ધારણ કરનાર તે કુષ્ટ બુદ્ધિ જાણવા ૧૧૮

જે સૂત્રના એક પદે ઘણુ શ્રુત ધારણ કરે તે પદાનુસારી જાણવો, અને જે એક અર્થ પદે કરી અનેક અર્થ સમજે તે બીજબુદ્ધિ જાણવો ૧૧૯

આહારક લબ્ધિવાળાને આહારક શરીર હોય છે, તેનુ અતરકાળ જ ઘન્યથી એક સમય છે, અને ઉત્કૃષ્ટુ છ માસ છે તે આહારક શરીર ઉત્કૃ- ષ્ટપણે નવ હજારવાર ધારણ કરાય છે ચૌદપૂર્વી સસારમા વસતા ચારવાર આહારક શરીર ધરે અને તેજ ભવમા તો માત્ર બે વાર ધારી શકે ૧૨૦-૧૨૧

તીર્થંકરની ઋદ્ધિ જોવા માટે, અથવા અર્થ સમજવા માટે, અથવા સંશય ટાળવા માટે જિનેશ્વર પાસે જતા આહારક શરીર કરવાની જરૂર પડે છે. ૧૨૨

समणी मवगयवेय, परिहार पुलाय मप्पमत्त च,
चउदसपुव्वि आहारग च न कयाइ संहरइ. १२३

वेउव्विय लद्धीए, अणु व्व सुहुमा खणेण जायंति,
कणगगिरि व्व गुरूणो, लहुदेहा अक्कतूल व्व १२४

पडओ पडकोडीओ, पकुणंति घडाउ घडसहस्साइं,
चिंतियमित्त रूव, कुणंति भणिएण किं बहुणा. १२५

अंतमुहुत्त नरएसु, हुंति चत्तारि तिरियमणुएसु,
देवेसु अद्धमासो, उक्कोसविउव्वणाकालो १२६

अक्खीण महाणसिया, भिक्ख जेणा णिय पुणो तेण,
परिभुत्त चिय खिज्जइ, बहुएहिंवि न उण अन्नेहिं १२७

भवसिद्धिय पुरिसाण, एयाउ हवंति भणिय लद्धीओ,
भवसिद्धिय महिलाणवि, जत्तिय जायंति त वुच्छ १२८

આર્યાજી, અવેદિ, પરિહાર વિશુદ્ધ ચારિત્રવત, પુલાક લબ્ધિવત, અપ્રમાદિ સાધુ, ચઉદપુર્વી સાધુ આહારક શરિરી, એનુ કોઇ દેવતા સાહારણ કરી શકે નહીં ૧૨૩

વૈક્રિય લબ્ધિવડે ક્ષણવારમા પરમાણુ માફક સૂક્ષ્મ થઈ શકાય છે, અગર મેરૂ જેવા મોહોટા થઇ શકાય છે, અગર આકડાની તૂલ માફક હલકુ થઈ શકાય છે વળી એક વસ્ત્રમાથી ક્રોડ વસ્ત્ર કરાય છે, એક ઘડામાથી ક્રોડ ઘડા કરી શકાય છે અને ચિતવ્યુ રૂપ કરી શકાય છે, વધુ શુ કહીયે ૧૨૪-૧૨૫

નરકમા નારક જીવોની વિકુર્વણા ઉત્કૃષ્ટી અતર્મુહુર્ત ટકે, તિર્યંચ અને મનુષ્યની વિકુર્વણા ચાર મુહૂર્ત ટકે અને દેવની વિકુર્વણા પદર દિવસ ટકી શકે છે ૧૨૬

અક્ષીણ મહાનસ લબ્ધિવાન્ જે ભિક્ષા લઈ આવે તે પોતે ખાય તો ખૂટે પણ બીજા ગમે તેટલા ખાય તોપણ નહિ ખૂટે ૧૨૭

એ કહેલી લબ્ધિઓ ભવ્ય પુરૂષને તમામ સભવી શકે હવે ભવ્ય સ્રીને કેટલી સભવે તે કહે છે —અર્હત્‌પણુ, ચક્રવર્ત્તિપણુ, વાસુદેવપણુ, બ

अरिहत चक्कि केसव बल संभिन्ना य चारणा पुव्वा,
गणहर पुलाय आहारग च नहु भविय महिलाण १२९

अभविय पुरिसाण पुण, दस पुव्विलाउ केवलित्त च,
उज्जुमई विउलमई, तेरस एयाउ नहु हुति १३०

अभवियमहिलाणवि हु, एयाउ नहुति भणियलद्धीओ,
महूखीरासव लद्धी वि, नेव सेसाउ अविरुधा. १३१

ता नूण वेउव्विय, लध्धिपभावेण निम्मिय पहुणा,
पुव्विं विरुवरूव, इमस्स साहाविय तु इम १३२

तो विम्हिएण गुरूणो, मुणिणो य मए भिवादिया सव्वे,
दिन्नो य तेहि कयसिव, सुहलाभो धम्मलाभो मे ,१३३

मुणिणाय सुहारस वरिस, सुदरा देसणा खण तेसि,
पुठो य मुणीएगो, किंनामा एस मुणिनाहो. १३४

ળદેવપણુ, સભિન્નશ્રોતસ્લબ્ધિ, ચારણલબ્ધિ, પૂર્વધરપણુ, ગણધરપણુ, પુલાકલબ્ધિ, આહારકલબ્ધિ, એ દશ લબ્ધિઓ ભવ્ય સ્ત્રીને પણ નહિ પ્રાપ્ત થાય ૧૨૮-૧૨૯

અભવ્ય પુરૂષને એ દશ લબ્ધિઓ તથા કેવળિપણુ, ઋજુમતિ, અને વિપુળમતિ એમ તેર લબ્ધિ ન હોય, તેમજ અભવ્ય સ્ત્રીને એ તેર તથા મધુક્ષીરાશ્રવલબ્ધિ પણ નહિ હોય, બાકી બીજી સભવી શકે ૧૩૦-૧૩૧

માટે આ આચાર્યે નક્કી વૈક્રિયલબ્ધિના પ્રભાવે કરીને પેહેલુ કદરૂપુ રૂપ કર્યું હતુ, પણ એનુ સ્વાભાવિક રૂપ તો આજ છે ૧૩૨

તેથી મે વિસ્મિત થઈ ગુરૂને તથા સઘળા મુનિઓને વાદ્યા, ત્યારે તેમણે મને મુક્તિ સુખ આપનાર ધર્મ લાભ આપ્યો ૧૩૩

બાદ આચાર્યે ક્ષણભર તેમને અમૃતની વૃષ્ટિ સમાન દેશના આપી ત્યારે મે એક મુનિને પૂછ્યુ કે એમનુ નામ શુ છે? ૧૩૪

भणिय च तेण मुणिणा, अम्हगुरु एस भुवण विक्खाओ,
वुहनामा वद्धिनिही, विहरइ अणियय विहारेण. १३५

त सुणिय अह हिठो, नमिउ गुरुणो गओ सठाणमि,
परउवयारिक गुरु, गुरुवि अन्नत्थ विहरित्था १३६

तेण भणेमि अह तो, वुहसूरी जइय एइ इह कहवि,
तो तुज्झ बधुवग्ग, सुहेण धम्मपि वोहिज्जा १३७

ज मह परिवारस्स य, धम्मे ख्विज्जत्थ मेव तइयावि,
विहिय विउव्विरुव, तेण परहियकयमणेण १३८

विमलो भणेइ सुपुरिस, अब्भत्थिय इत्थ सो समणसीहो,
तुमइ च्चिय आणेओ, एव ति पवज्जए खयरो. १३९

तो अमुपुन्न नयणो, कुमर आपुच्छिउ रयणचूडो,
सपत्तो सट्ठाण, सुसरतो विमलगुण निवह १४०

તે મુનિ બોલ્યો કે, એ જગદ્વિખ્યાત બુધ નામે લબ્ધિના ભડાર અ મારા ગુરૂ છે, અને તે અનિયતવિહારે વિચરે છે ૧૩૫

તે સાભળીને હુ હર્ષિત થઇ ગુરૂને નમી સ્વસ્થાને ગયો અને પરો પકાર કરવામા મહાન્ ગુરૂ પણ બીજા સ્થળે પધાર્યા ૧૩૬

તેથી હુ કહુ છુ કે, જો બુધસૂરી કોઈ પ્રકારે ઈહા આવે તો, તારા બંધુવર્ગને સુખે ધર્મ પમાડે ૧૩૭

કેમકે મારા પરિવારને પણ ધર્મમા લાવવા માટે તે વખતે તે પરો પકારી મહાત્માએ વૈક્રિયરૂપ કર્યું હતુ ૧૩૮

ત્યારે વિમળ બોલ્યો કે, હે સત્પુરૂષ, તે શ્રમણસિહને તુજ પ્રાર્થના કરી ઈહા લાવ, ત્યારે વિદ્યાધર તેમ કરવા કબૂલ થયો ૧૩૯

આઠ રત્નચૂડ આખે આસુ લાવી કુમારની રજા લઈ તેના ગુણ સભારતો થકો પોતાને સ્થાને આવ્યો ૧૪૦

कुमरो वि जिण थुणिउ, निग्गतूण जिणिंद भवणाओ,
पभणेइ मित्त एय, रयण इत्थो वगोवेहि. १४१

गुरूए कहिंचि कज्जे, उवजुज्जिहिई इम महारयण,
गेहे नीयं एमेव, जाइही पुण अणायरओ १४२

ज आणवेइ कुमर त्ति, भणिय तत्थेव गुविलदेसमि,
सो गोवइ त रयण, अह पत्ता दोवि सगिहेसु. १४३

जहुली वसओ पविसिय, उद्धी चिंतेइ सामदेवसुओ,
वचित्तु विमलकुमर, रयण पत्तो त मुद्देस १४४

तत्तो उक्खणिउ त, तत्थु वल वत्थवेढिय सिविउ,
अन्नत्थ निहिय रयण, गिहपत्तो चिंतइ निमाए १४५

नहु साहू मए विहिय, ज रयण नाणियं तय गेहे,
गिण्हिहिइ कोवि अन्नो, केणवि दिठ धुव होही १४६

હવે વિમળ કુમાર પણ જિનને સ્તવી જિનમ દિરથી બાહેર નીકળ્યો, અને મિત્રને કહેવા લાગ્યો કે, આ રત્ન તુ અહિા સાચવી રાખ ૧૪૧

કેમકે આ મહારત્ન કોઇ પણ મોટા કામમા ખપ લાગશે, અને તે આદરથી સાચવ્યા વગર ઘરે લઈ જતા એમજ જતુ રહેશે ૧૪૨

તમે જે ફરમાવો તે કબૂલ છે, એમ કહી તે મિત્રે ત્યાજ ગુપ્ત પ્રદેશમા તે રત્ન દાટયુ, બાદ તે બે જણ પોતપોતાના ઘરે આવ્યા ૧૪૩

બાદ કપટના વશથી બુદ્ધિભ્રષ્ટ થએલો તે સામદેવનો પુત્ર ચિતવવા લાગ્યો કે, વિમળ કુમારને ઠગીને એ રત્ન (મારે) લઇ લેવુ, તેથી તે પાછો ત્યા આવ્યો ૧૪૪

ત્યા તેણે ખોદીને તે રત્ન કાઢી લઈ તેના ઠેકાણે વસ્ત્રમા વીંટાળેલો પત્થર દાટયો, અને તે રત્ન બીજા સ્થળે દાટયુ, પછી ઘરે આવી રાતે ફરી વિચારવા લાગ્યો કે, મે તે રત્ન ઘરે આણ્યુ નહિ એ ઠીક ન કર્યું, કેમકે કોઇએ પણ તે જોયુ હશે તો તે લઈ જશે ૧૪૫-૧૪૬

इच्चाइ आलजाल, परिचिंततस्स तस्स पावस्स,
वारिगयस्स गयस्स व, न मणागवि आगया निद्दा १४८

उठित्तु सो पभाए, तुरिय तुरिय गओ तहिं ठाणे,
जा गिण्हिस्सइ रयण, ता कुमरो तग्गिहे पत्तो १४९

उज्जाणगय मुणिउंच, वामदेव ल्हु कुमारोवि,
पत्तो तहिंचि दिठो, आगच्छतो य इयरेण १५०

तो अइसभतेण, तेण विस्सरिय रयण ठाणेण,
भीएण सुन्नहियएण, गिण्हिउ उवलखड त १५१

खिविय कडिवट्टीए, पुठो विमलेण कीस सभतो,
दीससि वयस तुह विरह, भावओ सोवि पच्चाह १५२

त सठविउ कुमरो, पत्तो जिणमदिरे सम तेण,
मज्झमि गओ विमलो, ठिओ य वालो वहिं देसे १५३

ઈત્યાદિક આળજાળ ચિતવતા થકા તે પાપીને પાણીમા રહેલા હાથીની માફક લ ગાર પણ નિદ્રા નહિ આવી ૧૪૮

પ્રભાત થતા તે ઊઠીને ઝટપટ તે ઠેકાણે ગયો અને જેવો તે રત્નને લેવા તૈયાર થયો કે, તેટલામા વિમળ કુમાર તેના ઘરે આવ્યો ૧૪૯

કુમારને માલમ પડયુ કે, વામદેવ ઉદ્યાનમા ગયો છે તેથી તે પણ જલદી ત્યા આવ્યો તેને વામદેવે આવતો જોયો તેથી તેણે ઉતાવળમા રત્ન જ્યા છુપાવ્યુ હતુ તે ભૂલી જઈ ભયથી શૂન્યહૃદય બનીને તે પત્થરનો ક ટકો લઈ કેડે ઘાલ્યો, ત્યારે વિમળે પૂછ્યુ કે હે મિત્ર, તુ આટલો સ ભ્રાત કેમ દેખાય છે? એટલે વામદેવ બોલ્યો કે, તારા વિરહથી વ્યાકુળ થયો છુ ૧૫૦-૧૫૧-૧૫૨

તેને ધીરજ આપીને તેના સાથે કુમાર જિન મ દિરમા આવ્યો બાદ કુમાર મ દિરની અ દર ગયો, અને વામદેવ બાહેર ઊભો રહ્યો ૧૫૩

नाओ कुमरेण अह ति, सकिरो भीयमाणसो धणिय,
नठो नठविवेगो, तओ पएसाउ मिठिमुओ १५४

दवदवपएहिं तिहिं वासरेहिं अडवीस जोयणे गतु,
जा छोडइ मणिगंठिं, ता पिच्छइ उवलसकलं सो १५५

हाहा हओ हओ म्हि, त्ति, मुच्छिओ निवडिओ धरणिवट्टे,
पच्चागय चेयन्नो, विविहपलावे करेसी य १५६

तत्थज्जवि गतुण, गहेमि त रयण मिय विचिंतेउ,
चालिओ सदेसभिमुह मुहु मुहु मणसि झूरतो. १५७

इत्तो य नमिय देव, जिणभवणाओ विणिग्गओ कुमरो,
मित्त मपासित्तु तओ, गवेसए काणणाईसु १५८

सव्वत्थवि अनियतो, चउद्दिसिं पेसए निए पुरिसे,
सो पत्तो एगेहिं, उवणीओ कुमरपासमि १५९

વામદેવને શકા થઈ કે, કુમારે મને જાણી લીધો છે, તેથી તે બી-
કનો માર્યો વિવેકહીન બની ત્યાથી નાસવા માડયો ૧૫૪

તે દોડાદોડ કરીને ત્રણ દિવસમા અઠાવીશ યોજન ચાલી પછી મ-
ણિવાળી ગાઠ છોડી જોવા લાગ્યો તો તેણે તેમા પથરનો કટકો જોયો ૧૫૫

ત્યારે તે હાય હાય કરી મૂર્છિત થઈ જમીનપર પડયો, અને પાછો
શુદ્ધીમા આવતા અનેક પ્રલાપ કરવા લાગ્યો ૧૫૬

તેણે વિચાર્યું કે હજુ પણ ત્યા જઈને તે રત્ન લાવુ, તેથી તે મ-
નમા વારવાર શોક કરતો થકો સ્વદેશ તરફ પાછો વળ્યો ૧૫૭

એટલામા દેવને નમીને જિન મદિરથી કુમાર બાહેર નીકળ્યો, ત્યા
તેણે મિત્રને નહિ જોયાથી વન વગેરે સ્થળે તેની શોધ કરી ૧૫૮

બધા સ્થળે તે નહિ દેખાયાથી કુમારે ચારે દિશામા પોતાના મા-
ણસો મોકલાવ્યા, તેટલામા વામદેવ ત્યા આવી પહોચતા તેને કુમારના કેટ-

अद्धासणे निवेसिय, पुट्ठो कुमरेण कहसु मे मित्त,
जं अणुभूयं तुमए, सुहदुक्खं सोवि इय आह. १६०

तइया जिणनमणत्थं, चेइगिहंतो गओ तुमं कुमर,
जिणभवण दारदेसे, अहयं पुण जाव चिट्ठामि १६१

ताव सहस त्ति पत्ता, एगा खयरी य कड्ढियकिवाणा,
सरिरसाए तीए. गयणे उप्पाडिओ य अहं १६२

नीओ य दूरदेसे, इत्तो अन्नावि आगया खयरी,
सा मह रूवविमूढा, उद्दालेउं समाढत्ता १६३

ताण जुज्झंतीण, पडिओ हं महियले तओ नट्ठो,
पत्तो य तुह नरेहिं, निरनटण त च मिलिओ सि १६४

લોક માણસો ત્યા લઈ આવ્યા, ત્યારે કુમારે તેને અર્ધાસનપર બેસાડી કહ્યુ કે, હે મિત્ર, તે જે સુખ દુઃખ અનુભવ્યુ હોય તે મને કહે ત્યારે વામદેવ આ પ્રમાણે બોલ્યો ૧૫૯—૧૬૦

હે કુમાર, તમે જ્યારે જિનને નમવા દેરાસરની અંદર ગયા, અને હુ તેના દરવાજે ઊભો હતો, ત્યારે ત્યા ઓચિંતી એક ઊઘાડી તરવારવાળી વિદ્યાધરી આવી, તેણીએ મારી સાથે રમવા ખાતર મને આકાશમા ઊંચક્યો ૧૬૧–૧૬૨

તે વિદ્યાધરી મને બહુ લાંબે લઈ ગઈ એટલામા બીજી વિદ્યાધરી ત્યા આવી તે પણ મારા રૂપથી મોહિત થઈ મને ઉપાડી જવા તૈયાર થઈ ૧૬૩

તેથી તે બે વિદ્યાધરીઓ લડવા લાગી, તેથી હુ જમીનપર પડી ગયો, એટલે નાશી છૂટ્યો અને તારા માણસોને આવી મળ્યો, અને તમને પણ મળ્યો છુ ૧૬૪

तेण निदंसिय ससिणेह, वयण रयणाइ रजिओ कुमरो,
पभणइ रुइर जाय, ज दिठीए तुम दिठो १६५

इत्यतरमि वामो, अक्तो इव महामहिधरेण,
दलिओ विव वज्जेण, पडिओ वेयण समुग्घाए १६६

तथाहि

उप्पन्ना सिरवियणा, गलति अगाइ पचलिया दसणा,
सजाय सुयरमूल, भग्ग तारायण सहसा १६७

तो आदन्नो विमलो, गुरूओ हाहारवो समुच्छलिओ,
पत्तो धवलनरिंदो, किं किं ति जणो बहू मिलिओ १६८

आहूया वरविज्जा, तेहि पउत्ताउ विविहकिरियाओ,
नय जाओ कोवि गुणो, सरिय विमलेण अह रयण १६९

આ રીતે તેણે બતાવેલ સ્નેહવાળી વચન રચનાથી કુમાર રજિત થઇ બોલ્યો કે સારૂ થયુ કે, તને હુ નજરે જોઇ શક્યો છુ ૧૬૫

એટલામા તે વામદેવ જાણે મોટા પર્વતથી દબાયો હોય અથવા વજ્રથી ભેદાયો હોય તેવી વેદનાથી વ્યાકુળ થઇ પડયો ૧૬૬

(તે આ રીતે કે)

તેનુ માથુ દૂખવા માડયુ, અગ ભાગવા લાગ્યા, દાત હીલવા લાગ્યા, પેટમા શૂળ થવા લાગ્યુ, અને ઓચિતી આખોની કીકીઓ ઊચે ચડી ગઇ ૧૬૭

ત્યારે વિમળ કુમાર પણ આકુળ થયો અને ત્યા ભારે હાહાકાર વર્ત્તાઇ રહ્યો, તેથી ત્યા ધવલ નરેદ્ર પણ આવી પહોચ્યો, અને બહુ માણસો ભેગા થયા ૧૬૮

સારા વૈદ્યો બોલાવ્યા, તેમણે અનેક ઉપચાર કર્યા, પણ કશો ગુણ ન થયો, તેવામા વિમળ કુમારને રત્નની વાત યાદ આવી ૧૬૯

त सव्वरोग हरण ति, तत्थ गतूण पिच्छए जाव,
त मदठु च निसन्नो, मित्तासमीव पुणो पत्तो. १७०

अह एगा बुढित्थी, वियंभिया मोडिय निय अगं,
उव्विरिलय भुयजुय, केसा वि हु मुक्की हूया १७१

मुक्का सिकाररवा, अइ विगराल पयासिय रुव,
भीओ जणो य पुच्छइ, हे भयवइ कहसु का सि तुम १७२

सा आह अह वण देवय म्हि एसो मए कओ एव,
ज इमिणा पावेण, सरलो वि पवचिओ विमलो १७३

इय रइय मालजाल, त रयण विणिहिय अमुगदेसे,
ता चूरिस्स सज्जण, जणगाम वामदेव तिं १७४

કારણ કે તે સર્વ રોગને હરનાર હતુ એમ ધારી ત્યા જઈ કુમારે તે જોયુ, પણ તે તેના જોવામા ન આવ્યુ તેથી તે દિલગીર થઈ મિત્ર પાસે પાછો આવ્યો ૧૭૦

એટલામા એક બુઢી સ્ત્રીને બગામા આવવા માડયા, તેણીએ પોતાનુ અ ગ મરડયુ, બાહો ઊંચી કરી અને કેશ છૂટા મેલ્યા ૧૭૧

તેણીએ ચીસો પાડી વિકરાળરૂપ ધારણ કર્યું તે જોઈ લોકો ડરીને પૂછવા લાગ્યા કે હે ભગવતી, તુ કોણ છે તે કહે ૧૭૨

તે બોલી કે હુ વનદેવતા છુ અને મે આ વામદેવને આવો કર્યો છે, કારણ કે એ પાપિએ વિમળ જેવા સરળ મિત્ર સાથે પણ દગો કર્યો છે ૧૭૩

તેણે આવુ આવુ કપટ કરીને તે રત્ન અમુક પ્રદેશમા છુપાવ્યુ છે, માટે સજ્જન જનોના સાથે ઊંધુ ચાલનાર આ વામદેવના હુ ચૂરેચૂરા કરીશ ૧૭૪

तो विमलेण देविं, अब्भत्थिय मोइओ निययमित्तो,
सो धिद्धिकारहओ, जाओ वहुओ तणाओं त्ति. १७५

तहविहु विमल कुमारो, गभीरिम विजिय अतिम समुद्दो,
पुव्वपि व त पिच्छइ, नहु दसइ कत्थइ वियार १७६

अन्नदिणमि समित्तो, कुमरो पत्तो जिणिदभवणमि,
पूइत्तु रिसहनाह, एव थुणिउ समाढत्तो. १७७

सिरि रिसहनाह तुह पय, नहकतीओ जयतु तिजयस्स,
जतीउ वज्जपिंजर, भाव भावारिभीयस्स १७८

तुह कमकमल विमल, दट्ठु दूराउ देव पइदिवस,
धन्ना कलिमलमुक्का, रायमराल व्व धावति १७९

अमरिस भवदुह दवोलि, घोलियाण जियाण जयनाह,
त चिय एक्को सरण, सीयत्ताण व दिणनाहो १८०

ત્યારે વિમળે દેવીની પ્રાર્થના કરીને પોતાના મિત્રને મૂકાવ્યો—એ વેળા તે ફિટકારો પામી તણખલાથી પણ હલકો પડયો ૧૭૫

તેમ છતા વિમળ કુમાર ગાભીર્ય ગુણથી સ્વયભૂરમણ સમુદ્રને પણ જીતનાર હોઈ પ્રથમના માફકજ તેના તરફ જોતો રહી કોઇ વાતે પણ ગુસ્સે નહિ થયો ૧૭૬

એક દિવસે કુમાર મિત્રના સાથે જિન મદિરમા જઈ ઋષભદેવ સ્વામિની પૂજા કરી તેમની આ રીતે સ્તુતિ કરવા લાગ્યો ૧૭૭

હે શ્રી ઋષભનાથ, તારા પગના નખની કાતિ જયવાન્ રહો કે જે ભાવ શત્રુથી બીધેલા ત્રણે જગતના જીવોને વજ્રપિજરની માફક બચાવે છે ૧૭૮

હે દેવ, તારા નિર્મળ ચરણકમળને જોવા માટે દરરોજ દૂર દેશથી ક્લેશક કામ છોડીને રાજહસની માફક ભાગ્યશાળી જનો દોડતા આવે છે ૧૭૯

હે જગન્નાથ, ભારે ભવદુ ખની જ્વાળાથી ઘેરાયલા જીવોને તુજ એક શરણ છે, જેમ તાઢથી પીડાતા જનોને સૂર્યજ શરણ છે ૧૮૦

तिहुयणपहु अमयपि व, सम्म तुह पवयणे परिणयमि,
अजरामरभाव खलु, लहंति लहु लहुयकम्माणो १८१

देव वरनाण दसण, दुहानि तुह दसणेण देहीण,
नीरेण सवराण व, खणेण खय मेइ मालिन्न १८२

तुह समरणेण सामिय, किलिठ कम्मोवि सिज्झए जीवो,
किं नहु जायइ कणग, लोहपि रसस्स फरिसेण १८३

पहु तुह गुण थुणणेण विसुद्धचित्ताण भवियसत्ताण,
घणनीरेण व जहू, फलाइ विगलंति पावाइ १८४

दसण पवणे नयणे भाल माल हवेइ तुह नमणे,
ता पच्चक्खीभाव, लहु मह तिजईस वियरेसु १८५

इय सथुओ सि देविंद विंद वंदिय जुगाइ जिणचद,
महदेसु निप्पकप, भवे भवे नियपए भत्ति १८६

હે ત્રિભુવનના પ્રભુ, અમૃતના માફક તારૂ પ્રવચન સમ્યક્પણે પર
ણમતા લઘુકર્મી જીવો થોડાજ વખતમા અજરામરપદ પામે છે ૧૮૧

હે ઉત્તમ જ્ઞાનદર્શનવાળા દેવ, પાણીથી જેમ વસ્ત્રનુ મેલ ધોવાય તેમ
દ્રવ્ય તથા ભાવથી તારા દર્શન કરતા પ્રાણિઓનુ પાપ મેલ નાશ પામે છે ૧૮૨

હે સ્વામિન્ તારૂ સ્મરણ કરવાથી ક્લિષ્ટકર્મી જીવ પણ સિદ્ધ થાય
છે કેમકે રસાયનના સ્પર્શથી લોહ પણ સુવર્ણપણુ શુ નથી પામતુ કે? ૧૮૩

હે પ્રભુ, તારા ગુણ સ્તવવાથી નિર્મળ ચિત્તવાળા ભવ્ય પ્રાણિઓના
પાપ ગળે છે, જેમકે વરસાદના પાણીથી જાબૂના ફળો ગળે છે ૧૮૪

હે ત્રિજગતના ઇશ, મારા નેત્ર તને જોવા આતુર છે, અને મારૂ
ભાલ તને નમવા તૈયાર છે માટે તુ મને જલ્દી પ્રત્યક્ષ થા ૧૮૫

હે દેવેદ્રના સમૂહથી વાદેલા યુગાદિ જિનેશ્વર, હુ તારી આ રીતે
સ્તુતિ કરૂ છુ, તેથી ભવોભવ તારા પગોની અવિચળ ભકિત આપ ૧૮૬

एव जा धवलनरिंद, नदणो थुणिय पढमजिणचद,
चदु व्व विमललेसो, पचग कुणइ पणिवाय १८७

ता तव्वेल पत्तो, बहुखेयर परिगओ रयणचूडो,
त सुणिय विमल विहिय, थय पहिठो भणइ एव १८८

भो साहु साहु सुपुरिस, नित्थिन्नो ते भवोयही एस,
जस्से रिसा जिणिंदे, भत्ती विप्फुरइ अकलका १८९

तत्तो नमित्तु देव, परप्पर वटणाइय काउ,
मणिपीढियाइ नाहि, हिठा ते दोवि उवविठा १९०

अह पुच्छिय तणुकुसल, खयरिंदो भणइ भो महाभाग,
जं मह काल विलबो, जाओ हेउ सुणसु तत्थ १९१

तइया तुम्ह सयासा, पत्तो सपुरमि पणमिया पियरो,
अभिनदिओ य तेहिं, हरिस सुयपुन्न नयणेहिं १९२

આ રીતે ધવલ રાજાના કુમારે ચદ્રના માફક નિર્મળ લેશ્યાવાન્ થઇ આદીશ્વરની સ્તુતિ કરી પચાગ નમસ્કાર કર્યો તેટલામા તેજ અવસરે ત્યા ઘણા વિદ્યાધરોની સાથે રત્નચૂડ આવી પહોચ્યો, તેણે વિમળે કરેલો સ્તવ સાંભળ્યો, તેથી તે હર્ષ પામી આ રીતે બોલ્યો ૧૮૭-૧૮૮

હે સત્પુરૂષ, તે બહુ સારૂ કર્યું, તારા સસાર સમુદ્રનો છેડો આવ્યો છે કે જેના ચિત્તમા જિનેશ્વર ઊપર આવી અકલક ભક્તિ ઉલ્લસી રહી છે ૧૮૯

પછી દેવને નમીને તે અરસપરસ પ્રણામાદિક કરી બાહેરની મણિપીઠિકાપર હર્ષિત થયા થકા તે બન્ને જણ બેઠા ૧૯૦

હવે શરીર સબધી સુખશાતા પૂછી વિદ્યાધરેદ્ર બોલ્યો કે હે મહાભાગ, મને આટલો કાળ વિલબ કેમ થયો તેનુ કારણ સાભળ ૧૯૧

ત્યારે તારી પાસેથી રવાને થઇ હુ મારા નગરમા ગયો અને માબાપને પગે પડયો એટલે તેમણે આખમા હર્ષના આસુ લાવી આશીષ આપી ૧૯૨

अक्ते तमि दिणे, मह सयणगयस्स सरियजिणगुरूणो,
निद्दा गया निसाए य, दव्वओ भावओ नउण १९३

भो भुवणे सरभत्तय, उठसु एव सुणतओ वयण,
बुद्धो निएमि पुरओ, रोहिणि पमुहाउ विज्जाओ. १९४

तुह धीर धम्मथिरभाव, रजिया पुन्नपेरिया अम्हे,
सिद्धाउ त्ति भणित्ता, मह अगे अणुपविठाओ १९५

तो सयल खेयरेहिं, विहिओ मे खयरचक्कि अभिसेओ,
वोलीणा केवि दिणा, नवरज्ज मठवतस्स १९६

सुमरिय तुह आएस, परिभमिओ भूरिमडलेसु अह,
दिठो एगत्थ मए, तुहसूरी भूरिसीस जुओ १९७

कहिओ तुह वुत्तातो, सयलो वि इ तस्स समणसीहस्स,
तुम्हाण लग्गहठा, अइरा इह सो पहू एइ १९८

આદ તે દિવસ પસાર થતા રાતે હુ દેવગુરૂ સભારી બિછાનામા સૂતો એટલે દ્રવ્યથી નિદ્રા આવી, પણ ભાવથી નહિ ૧૯૩

ઊંઘમા મે સાભળ્યુ કે મને કોઈ કહે છે કે હે જિનેશ્વરના ભક્ત ઊઠ ઊઠ, તે સાભળી હુ જાગીને જોવા લાગ્યો તો, રોહિણી પ્રમુખ વિદ્યાઓ મારા સામે ઊભેલી દેખાઈ ૧૯૪

તેઓ બોલી કે, તારી ધર્મમા દૃઢતા જોઈ અમે રજિત થઇ તારા પુણ્યે પ્રેરી થકી તને સિદ્ધ થઈ છીયે, એમ કહી તે મારા શરીરમા પેઠી ૧૯૫

ત્યારે બધા વિદ્યાધરોએ મને વિદ્યાધર ચક્રવર્ત્તિપણાનો અભિષેક કર્યો, તેથી નવુ રાજ્ય સ્થાપન કરતા આટલા દિવસ પસાર થયા છે ૧૯૬

એટલામા તારી ફરમાસ મને યાદ આવી, તેથી ઘણા દેશોમા હુ ફર્યો, ત્યારે એક ઠેકાણે મે બુધસૂરિને ઘણા શિષ્યોથી પરિવરેલા જોયા ૧૯૭

તેમને મે તારો સઘળો વૃત્તાત કહ્યો, તેથી તારાપર અનુગ્રહ લાવી તે પ્રભુ ઇહા જલદી આવે છે ૧૯૮

इय कारणाउ अहयं, कालविलंबेण कुमर इह पत्तो,
इह जा कहेइ खयरो, ता पत्तो तत्थ सो भयवं १९९

उज्जाण पालएहिं, तुरिय वद्धाविओ धवलराओ,
विमल खयराइ सहिओ, पत्तो गुरुचरण नमणत्थं २००

तिपयाहिणी करेउ, सपरियणो पणमिऊण गुरुपाए,
भत्तिभरपुउ इयंगो, उवविठो उचिय देसंमि २०१

अथ राजा गुरो रूप, भुवनानन्द दायक,
साक्षा निरीक्ष्य निर्व्याज, व्याजहार सविस्मयः २०२

भगव श्रीदृशे रूपे, राजभागे चितेपि हि,
कुतो वैराग्यतः पूज्यै, जगृहे दुष्कर व्रत २०३

अवबुध्य तत स्तेपा, प्रतिबोध विशेषतः,
वाचस्पतिमति र्वाच, मुवाचे ति यतिप्रभुः. २०४

આ કારણે હે કુમાર, મને કાળ વિલંબ થયો છે, એમ તે વિદ્યાધર કહી રહ્યા એટલામા તો તે ભગવાન્ આવી પહોચ્યા ૧૯૯

ત્યારે ઉદ્યાન પાળકોએ ધવલ રાજાને તરત વધામણી આપી, તેથી તે વિમળ તથા વિદ્યાધર વગેરેને સાથે લઈ ગુરૂને નમવા આવ્યો ૨૦૦

તે ત્રણ પ્રદક્ષિણા આપી પરિજન સાથે ભક્તિથી રોમાંચિત અંગવાળો થઈ ગુરૂના પગે લાગી ઉચિત દેશમા બેઠો ૨૦૧

હવે રાજા ગુરૂનુ જગતને આનંદકારી રૂપ જોઈને વિસ્મય પામી નિષ્કપટથી બોલ્યો કે હે ભગવન્–આવુ રાજપદ યોગ્યરૂપ છતા તમે શા વૈરાગ્યથી આ દુષ્કર વ્રત લીધુ છે? ૨૦૨–૨૦૩

ત્યારે બૃહસ્પતિ તુલ્ય બુદ્ધિવાળા યતીશ્વર તે વાતથી તેમને વિશેષે પ્રતિબોધ થશે એમ ધારી આ રીતે બોલ્યા —૨૦૪

राजन् राजकराकार, जैन मदिर सुदर,
प्रभूत वृत्त वृत्तात, पुर मस्ति धरातल २०५

राजा शुभविपाकाख्य, स्तत्र शत्रु वनानलः,
सदानभोगा देवी व, तद्देवी निज साधुता २०६

क्रमात् तयो समुद्भूतः सद्भूतगुणमदिर,
केतकीपत्र पावित्र, चरित्र स्तनयो बुध २०७

शुभाभिप्राय भूपस्य, पुत्रिका धिषणाभिधा,
गृहे स्वयवरायाता, मुपायस्त स यौवने २०८

तथाऽशुभ विपाको, स्ति, भ्राता तस्यैव भूपते.
भार्या परिणति स्तस्य, तथा मदाव्हयः सुतः २०९

अन्योन्य दृढसौहार्दा, बुधमदौ महामुदा,
एकदा निजक्षेत्रे, परिक्रीडितु मीयत् २१०

હે રાજન્, ચ દ્રકિરણ સમાન (ધોળા) જિ ા મ દિરોથી શોભતુ અને અનેક બનાવોનુ ધામ ધરાતલ નામે નગર છે ૨૦૫

ત્યા શત્રુરૂપ વનને બાળવા અગ્નિ સમાન શુભવિપાક નામે રાજા છે, અને તેની સદાનભોગા (હમેશા આકાશગામિની) દેવી માફક સદાનભોગા (દાનભોગ કરનારી) નિજસાધુતા નામે રાણી છે ૨૦૬

તેમને ખરા ગુણવાળી અને કેતકીના પાન માફક પવિત્ર ચારિત્ર્ય વાળો બુધ નામે પુત્ર થયો ૨૦૭

તે યોવન પામતા શુભાભિપ્રાય રાજાની ધિષણા નામની પુત્રી કે જે સ્વયવરથી તેના ઘરે આવી હતી, તેને પરણ્યો ૨૦૮

હવે તે રાજાનો અશુભવિપાક નામનો બીજો ભાઇ હતો, તેની પરિણતિ નામે સ્ત્રી હતી અને મદ નામે તેમનો પુત્ર હતો ૨૦૯

બુધ અને મ દની એક બીજામા મજબૂત દોસ્તી બ ધાઇ, તેથી તેઓ મોટા હર્ષથી પોતાના ક્ષેત્રમા એક વેળા રમવા આવ્યા ૨૧૦

तस्या ते ददृशे ताभ्या, विशालो भालपर्वतः,
रोलरनीलकेशालि, वनराजी विराजितः २११

अधस्ता द्भालशैलस्य, वरापवरकद्वया,
ददृशे तः स्फुरध्वाता, नासिकानामिका गुहा २१२

तद्गुहाश्रयिणा घ्राणा, भिधेन शिशुना समं,
शिश्च्या भुजगतानाम्न्या, मदो मैत्रीं मुदाकरोत् २१३

द यौ बुध स्तु शुद्धात्मा, सता मन्यस्त्रिया सह,
आलापोपि न युक्त' स्या, न्मित्रताया स्तु का कथा २१४

तन्‌ मे भुजगता ह्येषा, हेया घ्राण स्त्वसौ ध्रुव,
स्वक्षेत्राद्रिगुहाम य, वास्तव्यो ईति पालन. २१५

एव ध्यात्वा ध्रुव' कृत्वा, घ्राणेन सह मैत्रिका,
उभाभ्या मपि मद स्तु, स्वस्वसद्म समेयतुः २१६

તે ક્ષેત્રના છેડે તેમણે એક મોટો ભાલ નામનો પર્વત જોયો, કે જે ભમરા જેવા કાળા કેશની શ્રેણિરૂપ વનસ્પતિથી શોભિત હતો ૨૧૧

ભાલ પર્વતની નીચે બે ઓરડાવાળી અને અ દર અ ધારાવાળી નાસિકા નામે ગુફા તેમણે જોઈ ૨૧૨

તે ગુફામા વસતા ઘ્રાણ નામના બાળક સાથે તથા ભુજ ગતા નામની બાળિકા સાથે મ દ કુમારે દોસ્તી બાધી ૨૧૩

બુધ કુમાર શુદ્ધ મનવાળો હોવાથી વિચારવા લાગ્યો કે, સજ્જનોને પરાઈ સ્ત્રી સાથે બોલવુ પણ યુક્ત નથી, તો મિત્રતાની વાત કેમ ઘટે? ૨૧૪

માટે મારે આ ભુજ ગતા વર્જ્ય છે બાકી ઘ્રાણ તો પોતાના ક્ષેત્રની ગુફામા રહેનાર હોવાથી પાળન કરવા યોગ્ય છે ૨૧૫

એમ ચિ તવી બુધે ફક્ત ઘ્રાણના સાથેજ દોસ્તી કરી, અને મ દે બન્ને સાથે કરી બાદ તેઓ પોતપોતાના ઘરે આવ્યા ૨૧૬

अथो भुजगतादोषात्, सुगधाघ्राणलपटः,
अमदमदधी र्मद , माप दुःखं पदेपदे २१७

इतश्च यौवनारूढो विचारो बुधदारकः,
कथचि न्निरगाद् गेहाद्, देशदर्शन काम्यया. २१८

बहिरंगातरगेषु, भरिदेशेषु भूरिशः,
स भूरिकौतुको भ्रात्वा, तदागा न्निजमदिरे २१९

अथ तस्मिन् समायाते, मुदितौ धिषणाबुद्धौ,
सतुष्ट राजक सर्व, भृश मानदित पुर २२०

वृत्ते महाविमर्दैन, तत आगमनोत्सवे,
सा सापि मैत्रिकातेन, घ्राणेन बुधमदयोः २२१

तत पितर मेकाते, विचार प्रोचिवा निति,
तात घ्राणेन ते मैत्री, न भव्या शृणु कारण २२२

હવે ભુજ ગતાના દોષથી ભારે મ દ બુદ્ધિવાળો મ દ સુગધ સૂ઼ઘ વામા લ પટ થઇ પગલે પગલે દુ ખી થવા માડયો ૨૧૭

આણીમેર બુધનો પુત્ર વિચાર યૌવન પામ્યો થકો દેશાતરો જોવાની ઇચ્છાથી ઘરથી જેમ તેમ કરી બાહેર નીકળી પડયો ૨૧૮

તે ભારે કૌતુકી હોવાથી બાહેરના અને અ દરના ઘણા દેશોમા ઘણીવાર ભમીને આખરે પોતાના ઘરે આવી પહોચ્યો ૨૧૯

તે ઘરે આવતા ધિષણા અને બુધ રાજી થયા, બધા સરદારો રાજી થયા અને નગર પણ આન દિત થયુ ૨૨૦

તે વખતે ભારે ભીડથી તેનો આગમનોત્સવ કરવામા આવ્યો અને તેણે ઘ્રાણ સાથે બુધ અને મ દની તે મૈત્રી જાણી લીધી ૨૨૧

ત્યારે પિતાને એકાતમા વિચારે કહ્યુ કે, હે તાત, ઘ્રાણ સાથે તમારે મૈત્રી રાખવી સારી નથી તેનુ કારણ સાભળો ૨૨૨

तदा ह तात भवा चा, ना पृच्छ्य निरगा ग्रहात्,
देशान् दिदृक्षु रभ्राम्यं, तात देशेषु भूरिषु. २२३

अन्यदा भवचक्राख्ये, समाप्तो ह महापुरे,
तत्र राजपथे पश्य, मेका प्रवरसुंदरीं. २२४

ता दृष्ट्वा तात जातो ह, प्रमोदपुलकांकित॰
चित्त मार्द्री भवेद् दृष्टे, ह्यविज्ञातेपि सज्जने २२५

सापि मा वीक्ष्य सजज्ञे, क्षिप्ते व सुखसागरे,
सिक्तेवा मृतसेकेन, प्राप्तराज्ये व हर्षभाक् २२६

ततः कृतप्रणामो ह, प्रोक्तो दत्ताशिषा तया,
क स्त्व वत्स, मया प्युक्त, धिषणाबुधभू रह २२७

अपृष्ट्वा पितरौ मात, र्देशकालिकया गतः,
अथो सा मा परिष्वज्य, प्रोचे हर्षाश्रुपूर्णदृक् २२८

તે વખતે હુ તમોને તથા મારી માતાને પૂછ્યા વગર ઘરથી નીકળી ગયો, તે દેશોને જોવા માટે ઘણા દેશોમા ફર્યો ૨૨૩

હવે એક વખતે હુ ભવચક્ર નામના મહાનગરમા આવી પહોચ્યો, ત્યા રાજમાર્ગમા મે એક ઉત્તમ સ્ત્રી જોઈ ૨૨૪

તેને જોઇને હુ પ્રમોદથી રોમાચિત થયો, કેમકે અજાણ્યા પણ સારા માણસને જોઇને ચિત્તમા પ્રેમ આવે છે ૨૨૫

તે સ્ત્રી પણ મને જોઇને જાણે સુખસાગરમા પડી હોય, અથવા અમૃતથી સિચાઈ હોય, અથવા તો રાજ્ય પામી હોય, તેમ હર્ષિત થઈ ૨૨૬

બાદ મે પ્રણામ કર્યો એટલે તેણીએ આશીષ આપી અને પૂછ્યુ કે, તુ કોણ છે, ત્યારે મે પણ કહ્યુ કે, હુ ધિષણા અને બુધનો પુત્ર છુ ૨૨૭

હે માતા, હુ માબાપને પૂછ્યા વગર દેશ જોવાની ઇચ્છાથી ઇહા આવ્યો છુ ત્યારે તે મને ભેટીને આખમા હર્ષના આસુ ભરી કહેવા લાગી. ૨૨૮

धन्या स्मि कृतकृत्या स्मि, यद् दृष्टस्त्व मया नघ,
त्व न जानासि मा वत्स, लघु मुक्तो सि य यदा २२९

अह हि बुधराजस्य, सर्वकार्येषु समता,
धिषणाया वयस्या स्मि, नाम्ना मार्गानुसारिता. २३०

अतो मे भागिनेय स्त्व, सुदर कृतवान सि,
यद् देशदर्शनाकाक्षी, नगरे त्र समागमः २३१

येने द नगर दृष्ट, भूरिवृत्तातसयुत,
तेन वत्से क्षित सर्व, भुवन सचराचरं. २३२

मयो क्त मव यद्येव, त न्मे मदर्शया धुना,
पुर मेत त्तथैवा वा, मम सर्व मदीदृशद. २३३

अथै कत्र मया दृष्ट, पुर तत्र महागिरि'
तच्छिखरे तिरम्य च, निविष्ट मपर पुर २३४

હે નિર્મલ કુમાર, હુ ધન્ય અને કૃતકૃત્ય છુ, કે તને મે નજરે દીઠો, કેમકે હે વત્સ! તુ મને નથી ઓળખતો તે કેમજે તુ નાનો હતો ત્યારે હુ તને મૂકીને ગએલ છુ ૨૨૯

પણ હુ બુધ રાજાની સર્વ કામોમા માનીતી અને ધિષણાની સખી છુ મારૂ નામ માર્ગાનુસારિતા છે, માટે તુ મારો ભાણેજ થાય, તે સુદર કર્યું કે દેશ જોવાની ઇચ્છાથી આ નગરમા આવી ચડયો ૨૩૦–૨૩૧

જેણે આ ઘણા બનાવોથી ભરપૂર નગર જોયુ, તેણે હે વત્સ, તમામ ચરાચર વિશ્વ જોયુ જાણવુ ૨૩૨

મે કહ્યુ કે, હે માતા, જો એમ હોય તો, મને હવે આખુ નગર બતાવ, ત્યારે તેણીએ બધુ મને બતાવ્યુ ૨૩૩

ત્યા જોતા જોતા એક ઠેકાણે મે ત્યા એક બીજુ પુર (૫૩) જોયુ, ત્યા વળી મોહોટો પર્વત જોયો અને તેની ટોચે વળી બીજુ પુર જોયુ ૨૩૪

मयो क्त मव किंनाम, पुर मेत दवातर,
किनामा य गिरिः किच शिखरे दृश्यते पुर. २३५

अवा जगाद वत्से द, पुर सात्विक मानस,
विवेको य गिरिः मृग, ममप्रमत्तत्व मि त्यदः २३६

इद तु भुवनख्यात, त्रस्स जैन महापुर,
तव विज्ञात सारस्य, कथ प्रष्टव्यता गत. २३७

याव त्सा कथयत्ये व, तात मह्य स्फुटाक्षर,
ताव ज्जातोऽपर स्तत्र, वृत्तातः श्रूयता सतु. २३८

गाढ महारनिर्भिन्नो, नीयमानः सुविह्वलः,
पुरुषै र्वेष्टितो न्यैक्षि, मये को राजदारकः २३९

मयोक्त दारकः कोय, किवा गाढप्रहारितः,
कुत्र वा नीयते लग्नाः, केचामी परिचारकाः २४०

ત્યારે મે કહ્યુ હે માતા, આ અદરના પુરનુ શુ નામ છે તથા આ પર્વત અને તેના ટોચે દેખાતા પુરનુ શુ નામ છે? ૨૩૫

તે માતા બોલી કે હે વત્સ, આ સાત્વિકમાનસ નામે પુર છે અને તેમા આ વિવેક નામે પર્વત છે, અને તેનુ આ અપ્રમત્તત્વ નામે ટુક છે ૨૩૬

આ એ જગદ્વિખ્યાત જૈન નામનુ મહાનગર છે, તુ તો તમામ સાર સમજે છે, માટે કેમ પૂછે છે? ૨૩૭

આ રીતે હે તાત, તે ખુલ્લી વાણીથી મને કહેવા લાગી તેટલામા ત્યા એક બીજો બનાવ બન્યો તે સાભળો ૨૩૮

મે એક ગજબાળક સખત પ્રહારથી ભગયલો અને કેદ કોને લઇ જવાતો હોવાથી વિહ્વળ બનેલો અને લોકોના ટોળાથી વીંટાયલો જોયે ૨૩૯

મે કહ્યુ કે આ બાળક કોણ છે, શામાટે તેને સખત માર મારવામા આવ્યો છે કયા લઇ જવાય છે અને તેના પડખે ચાલનારા કોણ છે? ૨૪૦

अरिका स्माह हे वत्स, विद्यते त्र महागिरौ,
राजा चारित्र धर्माख्यो, यति धर्म श्च तत्सुतः २४१

नस्या य सयमो नाम, पुरुप प्रौढ पौरप',
एकाकी च क्वचिद् दृष्टो, महामोहादिशत्रुभि २४२

बहुत्वा द्य शत्रुणा, प्रहारै र्जर्जरीकृत.,
अय नि सारितो वत्स, रणभूमे. पदातिभि २४३

प्रक्षिप्य दोलिकायां च, नीयते सौ स्वमदिरे,
अस्य चा त्र पुरे जैने, सर्वे तिष्टति बाधवाः २४४

ततो ह कौतुकाक्षिप्त, स्तात मात्रासम क्षणात्,
तेषा म्णु समारूढो विवेक गिरिमस्तके २४५

अथ तत्र पुरे जैने, राजमडल मध्यग ,
दृष्ट श्चित्तसमाधाने, मडपे स महानृपः २४६

તે માતા બોલી કે હે વત્સ, આ મહાપર્વતમા ચારિત્રધર્મ નામે રાજા છે તેનો યતિધર્મ નામે પુત્ર છે ૨૪૧

તે યતિધર્મનો આ સયમ નામે ભારે બળવાન્ પુરૂષ છે, તેને મહા મોહ વગેરે શત્રુઓએ કોઇક વેળા એકલો જોયો ૨૪૨

તે શત્રુઓ સખ્યામા ઘણા હોવાથી તેમણે એને ઘા મારી જર્જર કરી નાખ્યો તેથી પાયદળ સૈનિકોએ તેને રણભૂમિથી બહાર આણ્યો છે ૨૪૩

તેને ડોળીમા નાખીને તેના ઘરે લઇ જાય છે કેમકે આ જૈનપુરમા તેના ઘણા બાધવો રહેલા છે ૨૪૪

ત્યારે હુ કૌતુકથી હે તાત, તે માતાની સાથે તરત તેમની પાછળ વિવેક પર્વતની ટોચે ચડી ગયો, ત્યા મે ચિત્ત સમાધાન નામના મડપમા રાજમડળની વચ્ચે તે મહારાજાને બેઠેલો જોયો ૨૪૫-૨૪૬

सत्यशौच तपस्त्याग, ब्रह्माकिंचनतादयः,
अन्येपि मंडलाधीशा अंबया दर्शिता मम. २४७

इतश्च तै नँरै स्तूर्ण, समानीतः स संयमः,
दर्शितोस्य नरेंद्रस्य, वृत्तांत श्च निवेदितः २४८

तद्धेतुक स्तत स्तात, मोहचारित्रभूभुजोः
तदा महाहवो जज्ञे, विश्वस्यापि भयंकरः २४९

क्षणा च्चारित्र भूपालः, सबलो बलशालिना,
जिग्ये मोहनरेंद्रेण, नष्टा स्वस्थान माश्रयत् २५०

ततः परिणत राज्य, महामोह महीपतेः,
चारित्र धर्मराज स्तु, निरुद्धो भ्यतरे स्थितः २५१

मार्गानुसारिता प्राहीव, दृष्ट वत्स कुतूहल,
स्पष्ट दृष्ट मया प्युक्त, मविकाया प्रमादत. २५२

સત્ય, શૌચ, તપ, ત્યાગ, બ્રહ્મ, અને અકિંચનતા વગેરે બીજા માંડળિક રાજાઓ પણ મને તે માતાએ બતાવ્યા ૨૪૭

આણીમેર તે માણસોએ આણેલો સંયમ તે રાજાને બતાવવામાં આવ્યો અને સઘળો વૃત્તાંત તેને કહેવામાં આવ્યો તેથી તે કારણે મોહ અને ચારિત્ર રાજાનો તે વખતે જગતને પણ ભય પમાડનાર મહા યુદ્ધ થયું ૨૪૮–૨૪૯

થોડી વારમાં સેના સહિત ચારિત્ર રાજા બળવાન્ મોહ રાજાએ હરાવ્યો એટલે તે નાશી પોતાના કિલ્લામાં ભરાયો ૨૫૦

ત્યારે મોહ રાજાનું રાજ્ય સ્થપાયું અને ચારિત્રધર્મ રાજા જે અંદર ભરાઇ બેઠો હતો તેનાપર ઘેરો ઘાલવામાં આવ્યો ૨૫૧

માર્ગાનુસારિતા માતા બોલી કે હે વત્સ, તે આ કુતૂહળ જોયું? ત્યારે મે કહ્યું કે હા તમારી મેહેરબાનીથી બરોબર જોયું. ૨૫૨

केवल कलहस्या स्य, मूल मव परिस्फुट,
अह विज्ञा तु मिच्छामि, मोचें चा म्मृणु पुत्रक २५३

रागकेशरि राजस्य, मंत्री मोत्साह साहसः
त्रैलोक्या मपि विपया, भिलाप इति विश्रुतः २५४

अनन मत्रिणा पूर्व, विश्वसाधन हेतवे,
मानुपाणि प्रयुक्तानि, पचा त्मीयानि सर्वत २५५

स्पर्शन रसना घ्राण, दृक् श्रोत्र मिति नामत',
जगज्जय प्रवीणानि, त्रिश्वाद्वैतवलानि च २५६

कचापि तान्य भिभूतानि, सतोपेण पुरा किल,
चारित्रधर्म राजस्य, मत्रपालेन लीलया २५७

तन्निमित्त' समस्तो य, जाता मीपा परस्पर,
कलहो वत्स साटोप, मतरगमहीभुजा २५८

પણ હે માતા, આ કજીયાનુ' મૂળ શુ છે તે ખુલ્લી રીતે હુ જા ણુવા ઇચ્છુ છુ ત્યારે માતા બોલી કે હે પુત્ર, સાભળ ૨૫૩

રાગકેશરિ રાજાનો ભારે સાહસિક અને ત્રણે જગતમા પ્રસિદ્ધ વિ ષયાભિલાષ નામે મ ત્રી છે ૨૫૪

એ મ ત્રિએ પહેલા જગતને સાધવા માટે પોતાના પાચ માણસોને જાસુસ તરીકે સર્વ સ્થળે મોકલાવ્યા ૨૫૫

તેમના નામ આ પ્રમાણે છે —સ્પર્શન, રસના, ઘ્રાણ, દૃક્, અને શ્રોત્ર એ પાચે જગતને જીતવામા પ્રવીણ અને અનુપમ બળવાળા છે ૨૫૬

તે પાચે જણને કોઇક સ્થળે ચારિત્રધર્મ રાજાના સતોષ નામના મ- ત્રિએ પૂર્વે રમતમા અપમાનિત કર્યા ૨૫૭

તેના કારણે એ અ તરગ રાજાઓનો પરસ્પર આ જોસ્સવાળો કલહ ઊભો થયો છે ૨૫૮

मया वाच्य थ पूर्ण मे, देश दर्शन कौतुक,
सांप्रत तातपादानां, समीपे गतु मुत्सुकः २५९

मात्रो क्त गम्यता वत्स, निरूप्य जनचेष्टित,
अह मप्या गमिष्यामि, तत्रैव तव सन्निधौ. २६०

ततो ह मागम क्षिप्र, निश्चित्ये द प्रयोजन,
तत स्ताता मुना मैत्री, प्राणेन न तवो चिता. २६१

याव न्निवेदय त्येव, विचारो निजवीजिने,
मार्गानुसारिता ताव, दागाद् धवलभूपते २६२

समर्थित तया सर्व, विचारकथित वच',
त्यजामि घ्राण मित्येव बुधस्यापि हृदि स्थित २६३

इतो भुजगतायुक्तो, घ्राण लाल्न लालसः,
मदः सुगधि गधाना, सदान्वेषण तत्परः २६४

હુ બોલ્યો કે દેશો જોવાનુ મારૂ કૌતુક હવે પૂર્ણ થયુ, હવે હુ મારા બાપના પાસે જવા ઉત્સુક થયો છુ ૨૫૯

માતા બોલી કે હે પુત્ર, ખુશીથી જા હુ પણ આ લોકો શુ કરે છે તે જોઇને ત્યાજ તારી પાસે આવનાર છુ ૨૬૦

ત્યારબાદ હુ તરતજ આ પ્રયોજન નક્કી કરીને ઈહા આવ્યો છુ, માટે હે તાત, આ ઘ્રાણ સાથે તમારે મૈત્રી રાખવી ઉચિત નથી ૨૬૧

આ રીતે વિચાર પોતાના બાપને કહેતો હતો એટલામા તો ત્યા હે ધવલ રાજન્, માર્ગાનુસારિતા આવી પહોચી ૨૬૨

તેણે વિચારની કહેલી સઘળી વાત ફરીને કહી મજબૂત કરી ત્યારે બુધના મનમા આવ્યુ કે ઘ્રાણને છોડી દઉ ૨૬૩

આણીમેર મદ કુમાર ભુજગતાવાળો થઈ ઘ્રાણને લાડ લડાવવામા મશગુલ થયો થકો અને સુગધિ ગધોને હમેશા શોધતો થકો તેજ નગરમાં

तत्रैव नगरे भ्राम्यन्, लीलावत्या निजस्वसुः
देवराजस्य भार्याया, ययौ गेहे कदाचन २६५

सपत्नी पुत्र घातार्थं तस्मि न्नेव क्षणे तया,
आत्तो डोंबकराद् गंध, संयोगो मारणात्मकः २६६

तां गंधपुटिका द्वारे मुक्त्वा लीलावती गृहे,
प्रविवेश स च माप्तो मदः सा तेन वीक्षिता. २६७

ततो भुजंगता दोषात्, छोटयित्वा पुटीं मसौ,
तान् गंधान् सहसा जिघ्रन्, प्राणै श्च मुमुचे क्षणात् २६८

तं मदं प्राणदोषेण, विपन्नं वीक्ष्य शुद्धधीः,
विरक्त' प्राव्रजत् धर्म, घोषाचार्यांतिके बुधः. २६९

स क्रमेण समस्तांगो, पांगपूर्व विशारदः,
अनेकलब्धिवार्यब्धिः, संप्राप्त सूरि वैभवः २७०

ભમતો રહી પોતાની બેન લીલાવતી કે જે દેવરાજની ભાર્યા થઇ હતી તેના ઘરે કોઈ વેળા ગયો. ૨૬૪–૨૬૫

તે અવસરે તેણીએ ત્યાં પોતાની સોકયના પુત્રને મારવા માટે કોઇ ચાંડાળના હાથે સુંઘવાથી મારી નાખનાર ગંધસંયોગ આણી રખાવ્યો હતો. ૨૬૬

હવે તે ગંધપુટિકાને દરવાજાપર મેલી લીલાવતી ઘરમાં ગએલી હતી, તેટલામાં તે આવેલો અને તેણે તે ગંધની પુડી જોઇ. ૨૬૭

ત્યારે ભુજંગતાના (શોકીનપણાના) દોષે કરીને તે તેને છોડીને તે માંના ગંધદ્રવ્યને ઝટ દઈ સુંઘતો થકો તરત મરણ પામ્યો. ૨૬૮

તે મદને પ્રાણના દોષથી મરેલો જોઇને શુદ્ધ બુદ્ધિવાન્ બુધ વૈરાગ્ય પામી ધર્મઘોષ સૂરિ પાસે દીક્ષિત થયો. ૨૬૯

તે અનુક્રમે બધા અંગ–ઉપાંગ અને પૂર્વ ભણી હુશીયાર થયો, અને અનેક લબ્ધિઓ મેળવી સૂરિપદને પામ્યો. ૨૭૦

विहर न्नत्र समाप्तः, स एषो ह नरेश्वर,
न्रतहेतुः पुन र्जज्ञे, तन् मे मदस्य चेष्टित. २७१

तत् श्रुत्वा विस्मयस्मेर. लोचनो धवलो नृपः,
विमलाद्या जनाः सर्वे, कृताजलय ऊचिरे. २७२

अहो भगवता रूप, महो मधुरिमा गिरा,
अहो परोपकारित्व महो बोधन चातुरी २७३

अहो सदा स्वयबोध, वधुरैक धुरीणता,
यद्वा भगवतो मुष्य, चरित्र सर्व मप्यहो २७४

अह सविसेस राया, सवेगगओ पयपए कुमर,
त वच्छ गिण्ह रज्ज, वय तू दिक्ख गहिस्सामो २७५

भणइ कुमारो किं ताय, तुह अहं इह अणिठओ तणओ,
रज्जपयाण मिसेण, जेण मिम खिवसि भवअवडे. २७६

તે વિચરતો થકો ઈહા આવેલો આ હુ પોતે છુ, માટે હે નરેશ્વર! મારે વ્રત લેવાનો હેતુ એ મદનો બનાવ છે ૨૭૧

તે સાભળીને ધવલ રાજા વિસ્મયથી આખો વિકસિત કરવા લાગ્યો, અને વિમળ વગેરે સર્વે જનો અજળિ કરીને નીચે મુજબ બોલવા લાગ્યા –

અહો આ પૂજ્ય આચાર્યનુ કેવુ સુદર રૂપ છે! કેવી વાણીની મીઠાશ છે! કેવુ પરોપકારિપણુ છે! કેવી પ્રતિબોધ આપવાની કળા છે! અને કેવી હમેશા પોતાનેજ સમજાવવામા તત્પરતા છે! અથવા તો આ પૂજ્ય મહાત્માનુ સઘળુ ચરિત્રજ કેવુ ભવ્ય છે? ૨૭૨-૨૭૩-૨૭૪

હવે રાજા વિશેષ સવેગ પામીને કુમારને કહેવા લાગ્યો કે હે વત્સ, તુ રાજ્ય સભાળ, અને અમે દીક્ષા લેશુ ૨૭૫

કુમાર બોલ્યો કે તાત, શુ હુ તમારો અનિષ્ટ પુત્ર છુ કે રાજ્ય દેવાની મિષે કરીને મને ભવરૂપ કૂવામા નાખો છો? ૨૭૬

त सुणिय मणे तुठो, धवलो विमलस्स डहरय वधु,
कमल कयलदलक्ख, नियरज्जभरंमि सठवइ २७७

विमल कुमारेण सम, अतेउर पउरमति माइ जुओ,
सिरि बुद्धसूरिसयासे, गिण्हइ दिक्ख धवलराओ २७८

इत्थतरंमि नठो, मुठी बधित्तु वामदेवो सो.
मा हु कुमारो दिक्ख, वलावि म गाहइस्स त्ति २७९

कुमर मुणिणावि किमिण ति पुच्छिओ जपए समणसीहो,
विमल अनिम्मल चरिएणिमिणा किं पुच्छिएण ते २८०

नियकज्ज विग्घजणगे, इमस्स चरिए वहीरण कुणसु,
इयरोवि आह एव, ज पुज्जा आणवति त्ति २८१

अह कयकिच्च अप्प, मन्नतो रयणचूड खयरिंदो,
नमिउ गुरुपयकमल, सपत्तो निययनयरंमि २८२

તે સાભળી ધવલ રાજા મનમા રાજી થઇને વિમળનો નાનો ભાઇ કમળ કે જે કમળદળ સમાન નેત્રવાળો હતો તેને રાજ્યનો ભાર સોપતે હવો ૨૭૭

પછી વિમળ કુમાર તથા રાણીઓ નગરજન અને મ ત્રિઓ સાથે બુધ સૂરિના પાસે ધવલ રાજા દીક્ષા લેતો હવો ૨૭૮

એ વખતે વામદેવ વિચારવા લાગ્યો કે રખેને કુમાર મને જોર કરી દીક્ષા અપાવે તેથી મૂઠો બાધીને ત્યાથી નાશી ગયો ૨૭૯

કુમાર મુનિએ પણ આનુ શુ કારણ હશે તે ગુરૂને પૂછતા તે બોલ્યા કે હે વિમળ! આ મલિન ચરિત્ર પૂછવાનુ તારે શુ કામ છે? ૨૮૦

પોતાના કામમા વિઘ્ન કરનાર એના ચરિત્રનો તુ દરકાર જ મકર, ત્યારે વિમળ બોલ્યો આપ પૂજ્યનુ વચન મારે પ્રમાણ છે ૨૮૧

હવે રત્નચૂડ વિદ્યાધર પોતાને કૃતકૃત્ય થયો માનીને ગુરૂના ચરણે નમીને પોતાના નગરે ગયો ૨૮૨

चिंतइ कुमारसाहू, कयन्नुमिर सेहरो कयावि मणे,
परउव यारपरत्त, अहो अहो रयणचूडस्स २८३

पढमजिण नाहदसण, पवर वरत्ताइ जेण पढमपि,
भवभीम कूव कुहरे, निवडनो रक्खिओ तइया २८४

सिरि वुह मुणिंद दसण, दसण पायणेण पुण अहुणा,
अहय तह एस जणो, सिद्धिपुरी समुहो विहिओ २८५

इय चिंततो निच्च, कमेण निठविय अठकम्ममलो,
विमलो तह धवलनिवो, अइ निमलपय समणुपत्तो २८६

तइया स वामदेवो, दिक्खागाहण भया तया नठो,
कचणपुरमि पत्तो, ठिओ गिहे सरलसिठिस्स २८७

सिठी सो य अपुत्तो, त सव्वत्थवि गणेइ पुत्त व,
अत द्धणपि दसद, अइसरलो तस्स कुडिलस्स २८८

કુમાર સાધુ કૃતજ્ઞનો શિરોમણિ હોવાથી એક વખતે મનમા વિચા-રવા લાગ્યો કે અહો રત્નચૂડના પરોપકારિપણાને ??ગ છે २८३

તેણે પૂર્વે મને પ્રથમ જિનેશ્વરના દર્શનરૂપ વરત્રા (દોરડી) થી સસારરૂપી ભયકર કૂવામા પડતો બચાવ્યો २८४

અને હમણા વળી બુધ મુનીશ્વરના દર્શન કરાવીને મને તથા આ બધા જનોને સિદ્ધિપુરીના સન્મુખ કર્યા २८५

એમ નિત્ય વિચારતો થકો તે અને ધવલ રાજા અનુક્રમે આઠ કર્મ ખપાવીને અતિ નિર્મળ પદને પ્રાપ્ત થયા २८६

હવે વામદેવ તે વેળા દીક્ષા લેવરાવવાના ભયથી નાઠો થકો કચન-પુરમા ગયો, ત્યા જઇ સરલ શેઠના ઘરે રહ્યો २८७

તે શેઠ અપુત્ર હોવાથી તેને પોતાના પુત્ર તરીકે ગણવા લાગ્યો અને તે કપટીને પોતાનુ દાટેલુ ધન પણ તે સરલ શેઠે બતાવી દીધુ २८८

कइआवि मो निसाए, अतद्धण मुविखणित्तु अन्नत्था,
हट्टाउ ठवइ छन्न, वहेरिओ टडपासीहिं २८९

ता उग्गओ दिणयरो, मुठो मुठ त्ति तेण पुक्करिय,
मिलिओ पभूयलोओ, सरलो जाओ विसन्नमणो २९०

मा कुणसु सिठि खेय, लद्धो चोरु त्ति भणिय पासीहिं,
वधित्तु वामदेवो, नीओ नरनाह पासमि २९१

कुविएण तेण वज्झो, आणत्तो सरलसिठिणा तत्तो,
दाऊण पहूयधण, कहकहमवि मोइओ एसो २९२

तो निंदिज्जइ लोए, कयग्घ चूडामणी इमो पावो,
जेण नियजणयतुल्लो, वीससिओ वचिओ सरलो. २९३

अन्नदिणे निवगेह, भिन्न केणावि सिद्धविज्जेण,
नय लक्खिओ य एसो, तो कुविओ नरवई वाढ. २९४

તેથી એક વેળા ગતે વામદેવે દાટેલુ ધન ખોદી કાઢી હાટથી બા હેર છાનુ મ તાડ્યુ, તે ચોકીદારોના જોવામા આવતા તેમણે કાઢી લીધુ ૨૮૯

એટલામા સૂર્ય ઊગ્યો એટલે વામદેવે પોકાર પાડ્યો કે ખાતર પ ડ્યુ ખાતર પડ્યુ ! તેથી ત્યા ઘણા લોક મળ્યા અને સરલ પણ દિલગીર થયો ૨૯૦

ત્યારે ચોકીદારોએ કહ્યુ કે હે શેઠ દિલગીર નહિ થાઓ, ચોર અમે પકડ્યોજ છે, એમ કહી વામદેવને બાધી તેઓ રાજા પાસે લઈ ગયા ૨૯૧

રાજાએ કોપ કરી તેને મારવાનો હુકમ કર્યો, ત્યારે સરલ શેઠે વી નતી કરી બહુ ધન આપી જેમ તેમ કરીને તેને છોડાવ્યો ૨૯૨

ત્યારે તે લોકોમા નિંદાવા લાગ્યો કે આ પાપી તો કૃતઘ્નનો સરદાર છે, કે જેણે પોતાના પિતા તુલ્ય વિશ્વાસી સરલ શેઠને ઠગ્યો ૨૯૩

અન્ય દિવસે કોઈક વિદ્યાસિદ્ધ માણસે રાજાનુ ઘર ફાડ્યુ પણ તેનો પત્તો લાગ્યો નહિ, ત્યારે રાજા ભારે ગુસ્સે થયો ૨૯૪

एप तू वामदेवस्स, कम्म मिय अपिउ तय पाव,
ओर्वधावइ सो वि हु, मरिउ पत्तो तमतमाए २९५

तत्तो अणतकाल, भमिय भवे कहवि लहिय नरजम्म,
होउ कयन्नुपवरो, सिव गओ वामदेवो वि २९६

इत्येव च कृतज्ञता गुणसुधा सतापनिर्व्वापिका-
दुःमापा मजरामरास्पदकरी प्रार्थ्या वुधाना मपि,
पाय पाय मपायमुक्ततनव. स्फारीभवत्समदा-
भो भव्या भवता निश विमलवन् निःशेपतृष्णोज्झिताः २९७

इति विमलकुमार चरित समाप्त

તે રાજાએ કહ્યુ કે આ કામ વામદેવનુ જ છે, એમ કહી તે પાપિષ્ટને ફાસીએ ચડાવ્યો, તેથી તે મરીને સાતમી તમતમા નારકીમા ગયો ૨૯૫

ત્યાંથી અનતકાળ સુધી સસારમા રઝળીને કોઈક પ્રકારે મનુષ્યભવ પામી કૃતજ્ઞ થઈ વામદેવ મુક્તિ પામ્યો ૨૯૬

આ રીતે કૃતજ્ઞતા ગુણરૂપ સુધા કે જે સતાપને ટાળનાર છે, દુર્લભ છે, અજરામરપદ આપનારી છે, બુધ જનોને પણ પ્રાર્થનીય છે, તેને પામીને અપાય કષ્ટથી નિરાળા રહી અને ભારે આનદ પામીને હે ભવ્યો વિમળ કુમારની માફક હમેશા સપૂર્ણપણે તૃષ્ણા રહિત રહો

વિમળ કુમારનુ ચરિત્ર સમાપ્ત થયુ

(વિશતિતમો ગુણઃ)

उक्तः कृतज्ञ इत्येकोनविंशतितमो गुणः, संप्रति विंशतितम गुणः परहितार्थकारी, तत्स्वरूप नामत एव सुगम-मत स्तस्य धर्ममासौ फल माह.

કૃતજ્ઞપણારૂપ એકવીશમો ગુણ કહ્યો, હવે પરહિતાર્થકારિપણારૂપ વીશમો ગુણ છે. તેનુ સ્વરૂપ તેના નામથીજ જાણી શકાય તેમ છે, માટે ધર્મ પ્રાપ્તિની બાબતમાં તેનુ ફળ કહે છે.

(मूळ गाथा.)

परहिय निरओ धन्नो–
सम्म विन्नाय धम्म सब्भावो,
अन्नेवि ठवइ मग्गे–
निरीहचित्तो महासत्तो २७

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

પરનુ હિત સાધવામા તૈયાર રહેનાર ધન્ય પુરૂષ છે, કેમકે તે ધર્મના ખરા મતલબને બરોબર રીને જાણનાર હોનાથી નિઃસ્પૃહ મહા સત્વવાન્ રહી બીજાઓને પણ માર્ગમા સ્થાપે છે

(ટીકા)

योहि प्रकृत्यैव परेषा हितकरणे नितरा रतो भवति, स धन्यो धना र्हत्वात्

જે સ્વભાનેજ બીજાઓનુ હિત કરવામા અતિશય રક્ત હોય, તે ધન્ય જાણુનો અર્થાત્ તે (ધર્મરૂપ) ધનને પામવા યોગ્ય હોવાથી ધન્ય કહેવાય છે

सम्यग्विज्ञात धर्म सद्भावो—यथावत् बुद्धधर्मतत्त्वो गीतार्थी भूत इति-यावत् अनेना गीतार्थस्य परहितमपि चिकीर्षत स्तदभाव माह.

સમ્યક્ રીતે ધર્મના સદ્ભાવને જાણનાર એટલે બરોબર રીતે ધર્મ ના તત્વને સમજનાર અર્થાત્ ગીતાર્થ થએલો એમ કહીને અગીતાર્થ જો પ રહિત કરવા ઇચ્છતો હોય તોપણ તેનાથી તે થઇ શકે નહિ એમ જણાવ્યુ

तथा चा गमः

किं तो इत्तो कठयर, ज सम्म मनाय ममयसब्भावो,
अन्न कुदेसणाए, कठयरागमि पाडेइ. त्ति

જે માટે આગમમા કહ્યુ છે કે,

એનાથી બીજુ દુખ ભરેલુ શુ છે કે જે શાસ્ત્રનો શો પરમાર્થ છે તે સમ્યક્ રીતે જાણ્યા વિના બીજાને ખોટો ઉપદેશ આપી ભારે કષ્ટમા પાડે છે

अन्यानपि अविज्ञात धर्मान् सद्गुरु पार्श्वे समाकर्णि तागम वचन रचना मपचैः स्थापयति मवर्त्तयति, ज्ञातधर्मा श्च सीदतः स्थिरीकरोति मार्गे शुद्धधर्मे भीम कुमारवत्

ગીતાર્થ થએલો પુરૂષ બીજા અજાણ જનોને સદ્ગુરૂ પાસે સાભળેલ આગમના વચનોના પ્રપચથી માર્ગમા એટલે શુદ્ધ ધર્મમા સ્થાપે છે એટલે પ્રવર્ત્તાવે છે, અને જાણકારોમા જે સીદાતા હોય તેમને સ્થિર કરે છે ભીમ કુમારના માફક

अनेन यतिश्राद्ध साधारणेन परहितगुण व्याख्यानपदेन साधो रिव श्रावकस्यापि स्वभूमिकानुसारेण देशनाया व्याम्रियमाणस्या नुज्ञा माह

આ સાધુ અને શ્રાવકને સરખી રીતે લાગુ પડતા પરહિત ગુણના વ્યાખ્યાનપદથી સાધુ માફક શ્રાવકને પણ પોતાની ભૂમિકાના અનુસારે દેશનામા પ્રવર્ત્તવાની સમતિ આપી છે

तथाचोक्त श्रीपचमांग द्वितीयशत पचमोदेशके

तहारुव न भते समण वा माहणवा पज्जुवासमाणस्स किंफला पज्जुवासणा? गोयमा, सवणफला सेण भते सवणे किंफले? नाणफले से ण भते नाणे किंफले? विन्नाणफले सेण भते विन्नाणे किंफले? पच्चक्खाणे

फले सेण भते पच्चक्खाणे किफले? सजमफले सेण भते सजमे किफले? अणण्हयफले एव अणण्हए तवफले. तवे वोदाण फले. वोदाणे अकिरिया फले सेण भते अकिरिया किफला? सिद्धि पज्जवसाण फला पन्नत्ता गोयमा

જે માટે શ્રી પાંચમા અ ગના બીજા શતકના પાચમા
ઉદ્દેશમાં કહ્યુ છે કે,

હે પૂજ્ય, તેવા પ્રકારના શ્રમણ માહનની પર્યુપાસના કરતા તેનુ શુ ફળ થાય? હે ગૌતમ, પર્યુપાસનાથી શ્રવણ થાય શ્રવણથી શુ થાય? જ્ઞાન થાય જ્ઞાનથી શુ થાય? વિજ્ઞાન થાય વિજ્ઞાનથી શુ થાય? પ્રત્યાખ્યાન થાય પ્રત્યાખ્યાનથી શુ થાય? સયમ થાય સયમથી શુ થાય? અનાશ્રવ થાય અનાશ્રવથી તપ થાય તપથી નિર્જરા થાય નિર્જરાથી અક્રિયા થાય અક્રિયાથી સિદ્ધિ થાય

गाहा.

सवणे नाणे य विन्नाणे–
पच्चक्खाणे य सजमे,
अणण्हए तवे चेव,–
वोदाणे अकिरिया चेव

ગાથાનો અર્થ

શ્રવણ, જ્ઞાન, વિજ્ઞાન, પ્રત્યાખ્યાન, સયમ, અનાશ્રવ, તપ, વ્યવદાન, અને અક્રિયા (એ એકએકના ફળ છે)

अस्य सूत्रस्य वृत्ति

तहारूत्र मित्यादि तथारूप मुचितस्वभाव कचन पुरुष श्रमण वा तपोयुक्त उपलक्षणत्वा दस्यो त्तरगुणवत मित्यर्थ'–माहन वा स्वय हनन नि-

वृत्तत्वात् पर मति माहने तिवादिन–उपलक्षणत्वा देव मूलगुण युक्त मिति-भावः–वाशब्दो त्र समुच्चये–अथवा श्रमणः साधुः माहनः श्रावकः–श्रवण फले ति सिद्धांत श्रवण फला–नाण फल त्ति श्रुतज्ञान फल–श्रवणा धि श्रुतज्ञान मवाप्यते–विन्नाणफल त्ति विशिष्ट ज्ञानफल श्रुतज्ञाना द्धि हेयो पादेय विवेककारि विज्ञान मुत्पद्यते एव–पच्चक्खाण त्ति विनिवृत्ति फल विशिष्ट ज्ञानो हि पाप मत्याख्याति–सजम फल त्ति कृत मत्याख्यास्य हि सयमो भवत्येव–अणण्हयफल त्ति अनाश्रव फल सयमवान् किल नवं कर्म नोपादत्ते–तवफल त्ति अनाश्रवो हि लघुकर्मत्वा त्तपस्यतीति–वोदाण फल त्ति व्यदान कर्म निर्जरण तपसा हि पुरातन कर्म निर्जरयति–अकिरिया फल त्ति योग निरोधफल कर्म निर्जरातो हि योगनिरोध कुरूते–सिद्धि प-ज्जवसाण फल त्ति सिद्धिलक्षणं पर्यवसानफल सकलफल पर्यंतवर्त्ति फल यस्याः सा तथा–गाह त्ति सग्रह गाथा–एतल्लक्षण चैतत्–विषमाक्षरपाद चे–त्यादिछंदःशास्त्र मसिद्ध मिति

આ સૂત્રની વૃત્તિનો અર્થ.

તથારૂપ એટલે યોગ્ય સ્વભાવવાળા કોઈ પુરૂષને–શ્રમણ એટલે તપ-સ્વિને–એ ઓળખ બતાવનાર પદ હોવાથી એનો એ પરમાર્થ નીકળે છે કે ઉત્તર ગુણવાન્‌ને, માહન એટલે પોતે હણવાથી નિવર્ત્તેલ હોવાથી બીજાને માહન (મ હણ) એમ બોલનારને, એ પદ પણ ઉપલક્ષણ વાચી હોવાથી તેનો એ પરમાર્થ નીકળે છે કે મૂળ ગુણવાળાને–વા શબ્દ સમુચ્ચયાર્થે છે અથવા શ્રમણ એટલે સાધુ અને માહન એટલે શ્રાવક જાણવો તેની પર્યુપાસના શ્ર-વણફળા એટલે સિદ્ધાંત શ્રવણના ફળવાળી છે શ્રવણ જ્ઞાનફળવાળું છે એટલે શ્રુતજ્ઞાનના ફળવાળું છે કેમકે શ્રવણથી શ્રુતજ્ઞાન થાય છે તેનાથી વિજ્ઞાન એટલે વિશિષ્ટ જ્ઞાન થાય છે, કેમકે શ્રુતજ્ઞાનથી હેય અને ઉપાદેયનો વિવેક કરાવનાર વિજ્ઞાન ઉત્પન્ન થાય છે તેનાથી પ્રત્યાખ્યાન એટલે નિવૃત્તિ થાય

છે, કેમકે વિશિષ્ટ જ્ઞાનવાન્ પુરૂષ પાપનુ વર્જન કરે છે તેનાથી સ યમ થાય છે, કેમકે પ્રત્યાખ્યાન કરનારને સ યમ હોય છેજ તેનાથી અનાશ્રવ થાય છે, જે માટે સ યમવાળો પુરૂષ નવા કર્મ બાધતો નથી તેનાથી તપ કરી શકાય છે, કેમકે અનાશ્રવી હોય તે લઘુકર્મી હોવાથી તપ કરવા સમર્થ થાય છે તપથી વ્યવદાન એટલે કર્મની નિર્જરા થાય છે, કેમકે તપથી જુના કર્મ ક્ષય પમાડાય છે તેનાથી અક્રિયા એટલે યોગનિરોધ થાય છે, કેમકે કર્મની નિર્જરાથી યોગનિરોધ કરી શકાય છે અને તેનાથી સિદ્ધિરૂપ છેલ્લુ ફળ એટલે કે બધા ફળના અતે રહેલુ ફળ મળે છે

ગાથા એટલે સ ગ્રહ ગાથા છે તેનુ લક્ષણ વિષમ અક્ષર અને વિષમ ચરણવાળુ ઇત્યાદિ છ દ શાસ્ત્રમા પાધરૂ છે

श्री धर्म दासगणि पूज्यै रुपदेश मालाया मप्युक्त

वदइ पडिपुच्छइ पज्जुवासए साहुणो सययमेव,
पढइ सुणेइ गुणेइय, जणस्स धम्म परिकहेइ त्ति

શ્રી ધર્મ દાસ ગણિ પૂજ્યે પણ ઉપદેશમાળામા કહ્યુ છે કે,

શ્રાવક હમેશા સાધુઓને વાદે, પૂછે, તેમની પર્યુપાસના કરે, ભણે, સાભળે, ચિ તવે, અને બીજા જનને ધર્મ કહે પણ ખરો

किंविशिष्टः स न्नित्याइ–निरीहचित्तो निःस्पृहमनाः, सस्पृहो हि शुद्धमार्गोपदेष्टापि न प्रशस्यते

કેવો હોઇને તે કહે છે–નિરીહચિત્ત એટલે નિ સ્પૃહ મનવાળો હોઇને, કેમકે સસ્પૃહ હોઈ શુદ્ધ માર્ગનો ઉપદેશ કરે તોપણ પ્રશ સાતો નથી

तथाचोक्त

परलोकातिग धाम, तप' श्रुत मिति द्वय,
तदेवा र्थित्वनिर्लुप्त, सार तृण लवायते

જે માટે કહ્યુ છે કે.

તપ અને શ્રુત એ બે પરલોકથી પણ-અધિક તેજવાળા છે, પણ તેજ સ્વાર્થી બનેલા માણસના પાસે હોય તો નિસ્તેજ થઇ તણખલા તુલ્ય થાય છે

किमित्येवंविध इत्याह—महासत्त्व इति कृत्वा, यतः सत्त्ववता मेवामी गुणाः संभवंति, तथाहि—

परोपकारैकरति र्निरीहता,
विनीतता सत्य मतुच्छ चित्तता,
विद्या विनोदो नु दिनं न दीनता,
गुणा इमे सत्त्ववतां भवंति—इति

એવો કેમ હોય તે માટે કહે છે કે મહા સત્ત્વવાન્ હોય છે, તેથી કરીને, કારણ કે સત્ત્વવાન્ જનોમાંજ આવા ગુણો હોય છે જેવા કે –

પરોપકાર તત્પરતા, નિસ્પૃહતા, વિનીતતા, સત્યતા, ઉદારતા, વિદ્યા વિનોદિતા-અને હમેશા અદીનતા, એ ગુણો સત્ત્વવાન્ પુરૂષમાંજ હોય છે

भीमकुमार कथा चेयं

कपि शीर्ष कदल कलितं, जिन भुवन मुकेशर श्रिया श्लिष्टं,
किंतु जडसंग मुक्तं, इह स्थि कमल व कमलपुरं. १

तत्रा भव दरिपार्थिव, करटि घटावि घटन मकटवीर्यं,
णयकाणण कयवासो, हरि व्व हरिवाहणो राया २

ભીમ કુમારની કથા આ પ્રમાણે છે.

કાંગરારૂપ પત્રદળથી શોભતુ, જિન મંદિરરૂપ કેશરવાળુ લક્ષ્મીથી સેવાયલુ છતા જડના સંગથી રહિત એવુ કમળના જેવુ કમળપુર નામે ઇંહા નગર હતુ ૧

ત્યાં દુશ્મન રાજાઓના હાથીઓની ઘટાને તોડવામા બળવાન્ અને નીતિરૂપ વનમાં વસનાર સિંહના જેવો હરિવાહન નામે રાજા હતો ૨

प्राणेशा तस्य बभूव, मालती मालती सुरभिशीला,
निस्सीम अभीमपरो, वयारसारो सुओ भीमो ३

अति शुद्ध बुद्धि बुद्धिल, मन्त्रिसुत प्रेमवारि वारिनिधि
भीम कुमरस्स जाओ, वरमित्ता बुद्धि मयरहरो ४

अन्येद्युः स वयस्य', प्रशस्यविनयो नयोज्वल स्वगृहात,
कुमरो पभाय समए, सपत्तो रायपयमूले ५

अनम न्नृपपद कमल, तेन निजाके क्षण परिष्वज्य,
सठविओ पच्छा पुण, उवविठो उचिय ठाणमि ६

नरनाथ चरण युगल, सप्रणय निजक मक मारोप्य,
सवाहइ गयवाह, नीलुप्पल कोमल करेहिं ७

भक्ति भर निर्भराग , शृणोति जनकस्य शासन यावत,
उज्जाण पालगेण, ता विन्नत्तो निवो एव ८

તેની માલતીના ફૂલ જેવા સુગધી ગીળવાળી માલતી નામે રાણી હતી, તેનો અગણિત કરૂણામય ઉપકારમા પરાયણ ભીમ નામે કુમાર હતો ૩

તે ભીમ કુમારને અતિ પવિત્ર બુદ્ધિશાળી બુદ્ધિલ નામના મત્રીનો બુદ્ધિમકરધ્વજ નામે પ્રેમ પરિપૂર્ણ પુત્ર મિત્ર હતો ૪

એક દિવસે મિત્રને સાથે લઈ ઉત્તમ વિનયવાળો અને નીતિનિપુણ કુમાર પોતાના ઘરથી પ્રભાતે નીકળી રાજાના પાસે આવ્યો ૫

ત્યા આવી તે રાજાના પગે પડયો એટલે રાજાએ તેને ખોળામા બેસાડી ક્ષણભર ભેટીને પછી નીચે ઉતાર્યો એટલે ઉચિત આસનપર બેઠો ૬

પછી તે પોતાના નીલકમલ જેવા કોમળ હાથોવડે પ્રીતિપૂર્વક રાજાના ચરણ કમળને પોતાના ખોળામા લઈ તેમની ચ પી કરવા લાગ્યો ૭

આ રીતે ભક્તિ કરતો થકો તે રાજાનો હુકમ સાભળતો હતો, તેવામા ઉદ્યાનપાળકે આવી રાજાને નીચે મુજબ વધામણી આપી ૮

देव नृप देववंदित, पद्मारविंदोऽरविंद मुनिराजः,
भूरि विणय समेओ, पत्तो कुसुमाकरुज्जाणे ९

तत् श्रुत्वा भूभर्त्ता, दत्वा दान महन् मुदा तस्मै,
बहुमति कुमार जुओ, पत्तो गुरुचरण नमणत्थ १०

विधिना प्रतिततिसहित, यतिपति मभिवद्य नृपति रासीनः,
दुदुभि उद्दाममर, गुरुवि एव कहइ धम्म. ११

विफल पशो रिवायु, र्नरस्य निल त्रिवर्गशून्यस्य,
तत्रापि वरो धर्मो, य चमृते स्तो न कामाथा. १२

स रजः कनक स्थाले, क्षिपति स कुम्तेऽमृतेन पदशौच,
गृण्हाति काच शकल, चिंतारत्न स विक्रीय १३

वाहयति जभशुभन, कुभिन मिंधनभर स मूढात्मा,
स्थूलामल मुक्ताफल, माला विदलयति सूत्रार्थ. १४

હે દેવ, ગજા અને દેવોથી વદાયલા છે પાદારવિદ જેના એવા અર-વિદ નામે મુનીશ્વર ઘણા શિષ્યો સાથે કુસુમાકર ઉદ્યાનમા પધાર્યા છે ૯

તે સાભળીને રાજા હર્ષથી તેને મોટુ દાન આપી ઘણા મત્રિ તથા કુમારને સાથે લઈ ગુરૂના ચરણે નમવા આવ્યો ૧૦

ત્યા તે ઘણા યતિઓથી પરિવરેલા તે યતીશ્વરને વિધિથી વાદીને બેઠો, એટલે ગુરૂએ દુદુભિ જેવા ઊચા સ્વરે આ રીતે ધર્મ સભળાવ્યો ૧૧

જે માણસ હમેશા ત્રિવર્ગ શૂન્ય રહેતો હોય તેનુ આયુષ્ય પશુ માફક નિષ્ફળ છે તે ત્રણ વર્ગમા પણ ધર્મ સાધવો મુખ્ય છે, જે માટે તેના શિવાય કામ અને અર્થ થતા નથી ૧૨

જે માણસ ધર્મથી વેગળો રહી મનુષ્ય જન્મને ફક્ત કામ અને અ-ર્થમા પૂરૂ કરે છે, તે મૂઢ સોનાના થાળમા ધૂળ નાખે છે, અમૃતથી પગ પખાળે છે, ચિતામણિને સાટે કાચનો કટકો ખરીદે છે, અબાડીથી શોભતા હાથી પાસેથી લાકડાના બોજા ઉપડાવે છે, સૂતરના તાતણા માટે મોટા નિ-

उन्मूलय स कल्पतरू, धत्तूर वपति निजगृहेऽल्पमतिः,
नाव स जलनिम ये, भिनत्ति किल लोहकीलाय. १५
भस्मकृते स दहति चारु, चदन, यो मनुष्य जन्मेद,
कामार्थार्थे नयते, मतत मद्धर्म परिमुक्त. १६
(चतुर्भि. कलापक.)

मत्सगत्या जिनपति, नत्या गुरुसेवया सदा दयया,
तपसा दानेन तथा तत् सफल तद् बुद्धै कार्य १७

यत

पुष्णाति गुण मुष्णाति दूषण सन्मत प्रबोधयति,
शोधयते पापरज , सत्सगति रगिना सतत १८
सत्र' फलति कामा, वामा रामा भयाय न यतते,
न भवति भवभीती ति, जिनपति नतिमतिमत पुम' १९

મેળ મોતીની માળા તોડે છે, તે તુક બુદ્ધિ ઘરના ઊગેલા કલ્પવૃક્ષને ઊખેડી ત્યા ધત્તુરાને વાવે છે, તે ખરેખર લોહના ખીલા માટે ભર દરિએ નાવને ફોડે છે, અને તે ભસ્મના અર્થે ઉત્તમ ચ દનને બાળે છે ૧૩-૧૪-૧૫-૧૬
(ચાર શ્લોકનો સાથે સ બધ છે)

તે માટે પ ડિતોએ તે મનુષ્ય જન્મને સત્પુરૂષોની સ ગતિથી, જિનેશ્વરની પ્રણતિથી, ગુરૂની સેવાથી, હમેશા દયા ધરવાથી, તપથી અને દાનથી સફળ કરવુ જોઇયે ૧૭

જે માટે કહ્યુ છે કે.

સત્પુરૂષની સ ગતિ હમેશા જીવોના ગુણને વધારે છે, દૂષણને હરે છે, સારો મત જણાવે છે અને પાપપ કને શોધે છે ૧૮

જિનેશ્વરને નમવાની બુદ્ધિ રાખનાર પુરૂષના મનોરથ તરત સિદ્ધ થાય છે, વિરૂદ્ધ ઇચ્છાઓ પનાભવ નથી કરતી, અને સ સારના ભયની પીડા નથી થતી ૧૯

गुरुसेवा करणपरो, नरो न रोगै रभिद्रुतो भवति,
ज्ञान सुदर्शन चरणै, राद्रियते मद्गुण गणै श्च २०

प्रौढस्फूर्ति निरुपममूर्त्तिः शरदिंदु कुद समकीर्त्तिः,
भवति शिवसौख्यभागी, सदा दयाल्कृतः पुरुषः २१

जल मिव दहन स्थल मिव, जलधि मृग इव मृगाधिप स्तस्य,
इह भवति येन सतत, निजशक्त्या तप्यते सुतपः २२

त परिहरति भवार्त्तिः, स्पृहयति सुगति विमुचते कुगतिः,
यः पात्रता कुरुते, निजक न्यायार्जित वित्त २३

इति गुरुवचन श्रुत्वा नरनाथ' प्रमुदित' सुतादियुतः,
गिण्हइ गिहत्थधम्म, सम समत्त सजुत्त. २४

शमिना स्वामिन मानम्य, मेदिनीशो जगाम निजधाम,
भवियजण बोहणत्थ, गुरुवि अन्नत्थ विहरेइ २५

ગુરુની સેવામા પરાયણ પુરૂષ રોગોથી પીડાતો નથી અને જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રરૂપ મદ્ગુણોથી શણગારાય છે ૨૦

હમેશા દયાથી શોભતો પુરૂષ ભારે સ્ફૂર્ત્તિવાળો, નિરૂપમ આકારવાળો, શરદપૂનમના ચદ્ર જેવી કીર્ત્તિવાળો અને મુક્તિ સુખને પામનાર થાય છે ૨૧

જે પુરૂષ પોતાની શક્તિના અનુસારે હમેશા સારૂ તપ તપ્યા કરે, તેના આગળ અગ્નિ પાણી માફક, દરિઓ સ્થળની માફક અને સિહ હરણના માફક થઇ રહે છે ૨૨

જે પુરૂષ પોતાના ન્યાય પ્રાપ્ત ધનને પાત્રમા વાપરે છે, તેને ભવની પીડા નડતી નથી, સુગતિ નજીક થાય છે અને કુગતિ દૂર રહે છે ૨૩

આ રીતે ગુરૂના વચન સાભળી રાજા રાજી થઇને કુમાર વગેરેની સાથે સમ્યકત્વ સહિત ગૃહસ્થ ધર્મ સ્વીકારતો હવો ૨૪

પછી તે રાજા તે યતીશ્વરને નમીને સ્વસ્થાને ગયો અને ભવ્ય જ-નોને બોધવા માટે ગુરૂ પણ બીજા સ્થળે વિચરવા લાગ્યા ૨૫

आसन्ना सीनसख, निज भवनस्थ कुमार मन्येद्युः,
सूरिगुणे पक्षत, नमिउ विन्नवइ इय वित्ती २६

देव नररुद्दमाला, फलितः कापालिको घलिष्टांगः,
तुह दसण मीहइ तो, कुमरेण मुच इय भणिए. २७

तेनासौ परिमुक्तो, दत्वा शीर्वाद मुचित मासीनः,
पत्थाव लहिय भणेइ, देहि मह कुमर झत्ति रह २८

तदनु भ्रूक्षेपवशा, द्रूरस्थे परिजने जगौ योगी,
भुवनक्खो हिणिनामा, कुमार मह अत्थि वरविज्जा. २९

तस्या श्च पूर्वसेवा, द्वादशवर्षा ण्यकार्प मधुना तु,
त कसिण चउदसिदिणे, साहिउ मिन्छामि पेयवणे ३०

उत्तर साधकभाव, त्व देहि विधेहि मे श्रम सफल,
आम ति भणइ कुमरो, परोवयारिक रमियमणो ३१

હવે એક વેળા કુમાર પોતાને ઘરે મિત્રના સાથે બેઠો થકો સૂરિના ગુણ વર્ણવતો હતો તેવામા છડીદારે તેને નમન કરી આ રીતે વીનતિ કરી ૨૬

હે દેવ, કોઇક માણસની ખોપરીઓની માળા ધારણ કરનાર મજબૂત બાધાવાળો કાપાળિક તમારી મુલાકાત લેવા આવ્યો છે કુમારે કહ્યુ તેને અદર આવવા દો, એટલે તેણે તેને અદર મોકલાવ્યો તે યોગી આશીર્વાદ આપીને ઉચિત સ્થળે બેશી અવસર પામી બોલ્યો કે હે કુમર! મને જલદી એકાતે મુલાકાત આપો ૨૭-૨૮

ત્યારે રાજાએ કટાક્ષની નિશાનીથી ચાકરોને દૂર કરતા યોગી બોલ્યો કે હે કુમાર, ભુવનક્ષોભિની નામે એક ઉત્તમ વિદ્યા મારી પાસે છે ૨૯

તેની મે બાર વર્ષ લગી પૂર્વ સેવા કરી છે, હવે કાળીચૌદશના દિને મશાણમા તેને સાધવા ઇચ્છુ છુ ૩૦

તેથી તુ મારો ઉત્તર સાધક થઇ મારી મહેનત સફળ કર ત્યારે કુમાર પરોપકાર કરવામા આસક્ત હોવાથી તે વાત સ્વીકારતો હવો ૩૧.

अद्य दिना दशमदिने, सा रजनी भाविनी ततो भद्र,
गच्छ तुम सठाण, इय भणिओ सो कुमारेण ३२

योग्यू चे तत्र पार्श्वे, स्थास्यामि कुमार आख्य दित्यस्तु,
तो अणुदिण स कुमरस्स, अतिए कुणइ सयणाई ३३

तद्वीक्ष्य सचिवसूतु. प्रोचे पापडि सस्तवबशेन,
मित्त निय समत्त, करेसि किं साइयार ति. ३४

तत आह नृपतितनय, स्त्वये ट मावेदि सत्यमेव सखे,
कितू मए दक्खिन्ना, एरिस मेयस्स पडिवन्न. ३५

प्रतिपन्ने निर्वहण, सत्पुरुपाणा महाव्रत ह्येयत,
किं मुयइ ससी ससय, नियदेह कलककारिं पि ३६

પછી કુમારે તે યોગીને કહ્યુ કે, તે ગત તો આજથી દશમે દિવસે આવનાર છે, માટે તમે તમારા સ્થાને જાઓ ૩૨

યોગિએ કહ્યુ કે, હુ તારી પાસેજ ત્યા લગી રહીશ એટલે કુમારે તે બાબત હા ભણી, તેથી તે યોગી હરરોજ કુમાર પાસેજ બેસતો સૂતો ૩૩

તે જોઇને રાજકુમારને મ ત્રિકુમાર કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, આ પાખ ડિનો પરિચય કરી તુ પોતાના સમ્યક્ત્વને શામાટે અતિચાર દૂષિત કરે છે ? ૩૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે, તુ સાચી વાત કહે છે, પણ હું દાક્ષિણ્યતાથી એને એમ કરવા કબૂલ થયો છુ ૩૫

કબૂલ કરેલી વાતને પૂરી પાડવી એ સત્પુરૂષોનુ મહાન્ વ્રત છે, કેમકે જુઓ, ચ દ્ર પોતાના દેહને કલ કિત કરનાર શશલાને પણ શુ મૂકી આપે છે ? ૩૬

कि कुस्ते हि कुसगो, नरस्य निजधर्म कर्म सुदृढस्य,
विसहर सिरेवि वसिओ, किं न मणी हरइ विसमविस ३७

इतरः स्माह यदि भवान्, प्रतिपन्न सत्य मेव निर्वहति,
निव्वहउ तओ पुव्व, गीकय सुविसुद्ध समत्त ३८

अहिमणि रभावुक द्रव्य, मत्र जीव स्तु भावुक तस्माव,
चिंतिज्जतो सम, दिठतो एस जकिचि ३९

एव सुयुक्त युक्तिभि, रुक्तोपिचतेन नृपति तनुजन्मा,
त लिंगि आलिगिय, हियओ माणेण न चएइ. ४०

प्राप्ते च तत्र दिवसे, वचित्वा परिजन गृहीतासिः,
कावालिएण सह निसि, पत्तो कुमरो सुसाणमि. ४१

आलिरय मडल मसा, वचित्वा मत्रदेवता सम्यक्,
अह काउ सिहवध, कुमरस्स समुठिओ जाव ४२

જે માણસ પોતાના ધર્મમા બરોબર દઢ હોય તેને કુસગ શુ કરનાર છે? વિષધર (સર્પ) ના માથામા વસેલો મણિ પણ શુ વિષમ વિષને નથી હરતો? ૩૭

મત્રિકુમાર બોલ્યો કે, જો તમે કબૂલેલાને બરોબર પાળતા હો તો, પૂર્વે અગીકાર કરેલા નિર્મળ સમ્યક્ત્વનેજ પાલન કરો વળી સર્પનો મણિ તો અભાવુક દ્રવ્ય છે અને ઇહા જીવ તો ભાવુક દ્રવ્ય છે, માટે બરોબર વિચારતા તમે આપેલો દ્રષ્ટાત નકામો છે ૩૮-૩૯

એમ યોગ્ય યુકિતઓથી તેણે સમજાવ્યા છતા પણ રાજકુમાર તે લિગિ તરફ ખેચાતો રહીને માનગુણથી તેને છોડતો ન હવો ૪૦

તે દિવસ આવતા કુમાર પોતાના ચાકરોની નજર ચુકવી તરવાર લઇને કાપાળિકની સાથે રાતે સ્મશાનમા આવી પહોચ્યો ૪૧

હવે યોગી ત્યા મડળ ચિત્રીને મત્રદેવતાને બરોબર પૂજીને કુમારનો શિખાબધ કરવા ઊઠયો ૪૨

ताव दुवाच कुमारः, सत्व निज मेव मे शिखानधः
नियकज्ज चिय पकुणसु, मा धरसु मणे भय ति तओ ४३
तस्या चुद्यत खड्ग स्तत्पार्श्वे सो कपालय थो दध्यौ,
कुमर सिरगहण सिहवध, वहुलिया निहलिया ताव ४४
त दमुष्य शिरो ग्राह्य, स विक्रमेणै व मनसि कल्पै व,
गरूय गिरि सिहर लग्गण, पवण काउ निय रुव ४५
कूप समकर्ण कुहर, स्तमाल दलकाल कर्तिकाहस्तः,
दिक्करडि रडियपडिम, लग्गो धडहडिउ मइवियड ४६
तद्दुर्विलसित मिति वीक्ष्य, नृप सुतः केसरी व करियूथ,
अक्खुहिय मणो जा मडलग्गमुग्ग स पउणेइ. ४७
ताव दुवाय स पापो, रे वालक तव शिरः सरोजेन,
पूइत्तु अज्ज नियगुत्त, देवय होमि सुकयत्थो. ४८

ત્યારે કુમાર બોલ્યો કે મારો સત્વગુણજ મારો શિખાબધ છે, માટે તુ તારૂ કામ કર્યાકર, અને મનમા જરાએ બીક રાખ મા એમ કહી તે ઊચે કરેલી તરવાર માથે તેના પાસે ઊભો રહ્યો ત્યારે કાપાલિક વિચારવા લાગ્યો કે કુમારનુ માથુ લેવા માટે શિખાબધ બાધવાનો ઢોગ તો નિષ્ફળ ગયો માટે હવે બળ વાપરીનેજ એનુ માથુ કાપવુ, એમ મનમા તાકીને તેણે મોટા પર્વતના ટોચને પણ ઉલ્લધી જાય એવુ પોતાનુ રૂપ કર્યું ૪૩-૪૪-૪૫

તેણે કૂવા જેવા ઊડા કાન કર્યા, અને હાથમા તમાલના પાન જેવી કાળી કાતર લીધી, અને દિગ્ગજની માફક અતિ આકરો ધડહડાટ કરવા લાગ્યો. ૪૬

તેનુ આવુ તોફાન જોઇને હાથીને જોઈ જેમ સિહ ઊછળી પડે તેમ બેધડક રહીને રાજકુમાર તરવારને તૈયાર કરવા લાગ્યો ૪૭

તેટલામા તે પાપી કાપાલિક બોલ્યો કે હે બાળક, તારા મસ્તક કમળવડે આજ મારી કુળદેવીની પૂજા કરી હુ કૃતાર્થ થઇશ ૪૮

तत आख्यत् क्षितिपसुतो, रे रे पापडि पाग पाविष्ट,
चड्डाल डुम चिठिय, निठिय कल्लाण अन्नाण. ४९

विश्वसिताना येषा, त्वया कपाले विनिर्ममे माला,
ताणवि वइर वालेमि, अज्ज गहिउ तुह कराल ५०

मुक्तो थ कत्तिकाया, घात कुपितेन तेन भीमोपि,
त खलिय खग्ग दडेण, खिप्प मारूहइ तक्खध. ५१

दर्यो च कमलस्लान, लुनामि किं मौलि मस्य खड्गेन,
सेव मिम पडिवन्न, हणेमि कह कइयवेण हत्रा ५२

यदि कथमपि जिनधर्म, बहुशक्तियुक्तः प्रपद्यते चाय,
तो पवयण पभावइ, इय हणइ सिरसि मुठीहिं. ५३

याव त्त हतुमना, दोर्दडाभ्या ग्रहीष्यते योगी,
ता तस्सवणस्सतो, पविसइ करकलिय करवालो. ५४

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે અરે પાપિષ્ટ, ચાડાળ અને ડૂબ જેવા ચેષ્ટિત કરનાર, અકલ્યાણી, અજ્ઞાની, નીચ, પાખડી, તે આજ સૂધી જે જે વિશ્વાસીઓને મારી નાખી તેમના કપાળની માળા કરી છે, તેનુ વૈર પણ આજ હુ તારૂ કપાળ લઈને વાળીશ ૪૯-૫૦

ત્યારે તે કાપાલિકે ક્રોધ કરી કાતરનો ઘા કર્યા, તેને ભીમ કુમાર તરવારવડે ચુકાવીને તે કાપાલિકના ખાધપર ચડી બેઠો ૫૧

બાદ કુમાર વિચારવા લાગ્યો, કમળની માફક આનુ માથુ તરવારવડે કાપી લઉ કે કેમ, અથવા તો આ મને મસ્તકપર લઈ હવે મારો સેવક બન્યો છે તેને કપટથી કેમ મારૂ, અગર આ બહુ શક્તિવાળો હોઈ કોઈ રીતે જૈન ધર્મ પામે તો બહુ પ્રભાવના કરે એમ વિચારી તે તેના મસ્તકપર મૂઠીઓ મારવા લાગ્યો ૫૨-૫૩

એટલામા યોગી તેને પોતાની બાહોથી પકડવા લાગ્યો તેટલામા તે કુમાર તરવાર સાથે તેના ઊડા કાનમા પડી ગયો ૫૪

त मजहार कुमारः, सरनपरै. पोत्रवन् महीपीठ,
सो सुद्दाढड पविठ, सरड करडिव्व कडु रडइ ५५

कृच्छ्रेण कर्ण कुहराद्, करेण निःसार्य नृपचत योगी,
धरिउ चरणे कडुव्व, दूर मुच्छालए गयणे ५६

स तु निपतन् गगनतलाद्, दैववशात् प्रापि यक्षिणीदिव्या,
कर सररूहसपुडए, काउ नीओ य नियभवणे. ५७

वीक्ष्य च तत्र स्थान, मणिमय सिंहासने समासीन,
अहिय विम्हियहिय गो, जाव किमेय ति चिंतेड ५८

ताव योजितहस्ता, तस्य पुरो भूय यक्षिणी प्राह,
भद्द इमो विज्झगिरी, तन्नामेण इमा अडवी ५९

ત્યા તેને કુમાર આપણા નખોવડે પોત્ર (પાવડુ) જેમ જમીન વિદારે તેમ વિદારવા લાગ્યો ત્યારે તે યોગી ગૂડમા સરટો પેશી જવાથી રડતા હાથીના માફક રડવા લાગ્યો ૫૫

ત્યારે જેમ તેમ કરીને યોગીએ પોતાના હાથોવડે રાજકુમારને કાનથી બાહેર કાઢયો, અને તેના પગ પકડીને દડાની માફક તેને આકાશમા ઊછાળ્યો ૫૬

તે કુમાર આકાશમાથી પડતો થકો નશીબયોગે એક યક્ષિણીએ અધર ઝીલી લીધો અને તેને પોતાના કરકમળના સ પુટમા ધરીને તેણી પોતાના ભુવનમા લઇ ગઇ ૫૭

ત્યા તેણીએ તેને મણિમય સિહાસનપર બેસાડયો તે જોઈ તે વિસ્મિત થઇ વિચારવા લાગ્યો કે આ તે શુ છે? ૫૮

તેટલામા તે યક્ષિણી તેના આગળ પ્રગટ થઈને હાથ જોડી તેને કહેવા લાગી કે હે ભદ્ર, આ વિન્ધ્ય પર્વત છે અને તેનાજ નામે આ અટવી છે એટલે કે વિધ્યાટવી છે ૫૯

विंध्याद्रिकंदरात, र्गत मतिसगत मिद त्रिदशसदम,
अह मित्थ सामिणी, जक्खिणी य नामेण कमलक्खा ६०

अद्या ष्टापदवल्लिता, कपालिनो क्षिप्त मतरिक्षतलाद्,
त निवडतं पिक्खिउं, धिउं पत्ता इह हिठा ६१

समति दुर्मथमन्मथ, शितशर निकरप्रहार विधुरांगी,
तुह सरण मह पत्ता, सुपुरिस म रक्ख रक्ख तओ ६२

तदनु विहस्य स ऊचे, हे विबुधे विबुध निंदिता नेतान्,
वंता सवे य पित्तासवे य तुच्छे अणिच्चे य. ६३

नरकपुर सरल सरणि, प्राया नायास निर्वह समाख्यान्,
अंते कयरण रणए, जणए बहुदुक्खलक्खाण ६४

आपात मात्र मधुरान्, विपवत् परिणाम दारुणान् विषयान्,
भवतर मूलसमाणे, माणेइ सचेयणो कोण. ६५

વિધ્ય પર્વતની ગુફાની અંદર આ અતિ મનગવડવાળું દેવગૃહ છે, અને હું ઇહાં એની માલેક કમળાક્ષા નામની યક્ષિણી છું ૬૦

આજ હું અષ્ટાપદથી વળેલી છું, તે તને કપાળિએ ઊંચે ફેંકયાથી આકાશમાંથી પડતો જોઇને તને અધર ઝીલી લેવા હર્ષિત થઈ ઇહાં આવી છું ૬૧

હવે હું અમહ્ય કામના તીખા બાણના પ્રહારથી વિન્હળ થઈ છું, અને તારે શરણે આવી છું માટે હે ભલા પુરૂષ મને તું તેથી બચાવ ૬૨

ત્યારે હસીને તે બોલ્યો કે હે સમજુ યક્ષિણી, આ વિષયો સમજુ જનોને નિંદનીય છે, વમેલી મદિરા સમાન છે, વમેલા પિત્ત જેવા છે, તુચ્છ છે, અનિત્ય છે, નરકનગર જવાના સરલ માર્ગ જેવા છે, બહુ કષ્ટ સાધ્ય છે, અંતે દગો દઈ રડાવનાર છે, લાખો દુઃખના જનક છે, દેખીતાજ મીઠા લાગે છે પણ પરિણામે વિષની માફક ભયંકર છે, અને સંસારરૂપી ઝાડના મૂળ સમાન છે, માટે તેમને કોણ ડાહ્યો માણસ ભોગવે ૬૩-૬૪-૬૫

शाम्यति नैव विषया हि सेवया मत्युत मवर्द्धते,
करुरुह कडुयणेण, पामा इव पामर जियाण. ६६

(उक्तंच)

न जातु कामः कामाना, मुपभोगेन शाम्यति,
हविषा कृष्णवर्त्मे व, भूय एवा भिवर्द्धते ६७

तद् दुःख लक्षहेतु, गृद्धिं विषयेषु मुच भवभीरू,
सिरि जिणनाहे तद्देसयमि भत्तिं सया कुणसु. ६८

इति तद्वचनामृत माप्य, यक्षिणी शांत विषय संतापा,
सजोडिय करकमला, कमलक्खा जपए कुमर ६९

स्वामि स्तव प्रसादात्, सुलभ खलु मे परत्र विशदपद,
नीसेस दुहाभोए, भोए सम चयतीए ७०

વિષયો સેવવાથી કંઈ શમતા નથી પણ ઉલટા વધે છે, જેમકે પામર જનોની પામા (ખસ) હાથની ખરજ કરવાથી ઉલટી વધે છે ૬૬

જે માટે કહ્યુ છે કે,

કામ કદાપિ તેના ઉપભોગથી શાત પડતુ નથી તે તો ઘૃતના હોમથી જેમ અગ્નિ વધે છે તેમ વધ્યાજ કરે છે ૬૭

માટે હે ભવભીરૂ, લાખો દુ ખની હેતુ આ વિષયગૃદ્ધિને તુ છોડી દે અને શ્રીજિનેશ્વર તથા તેના બતાવનાર (ગુરૂ) મા ભક્તિ કર ૬૮

આવા તેના વચનામૃતથી યક્ષિણીનો વિષય સતાપ ઠડો પડયો, તેથી તે હસ્ત કમળ જોડીને કુમારને આ રીતે કહેવા લાગી ૬૯

હે સ્વામિન્, તારા પ્રસાદથી મને પરભવમાં ઉત્તમ પદ મળવુ સુલભ થયુ છે કેમકે હુ સકળ દુ ખને બતાવનાર ભોગોને સમ્યક્ રીતે ત્યાગ કરવા સમર્થ થઇ છુ ૭૦

त्वयि सुदृढो भक्तिभरो, राग इव सुपाशिते शुके मे स्तु,
जो पुज्जो तुह वि सया, सो मह देवो जिणो होउ. ७१

इति यावद् गुरुभक्ति', सा न्यदपि भणिष्यति स्फुट किंचित्,
ता सुणिउ महुरझुणि, कुमरो पुच्छइ तय देविं ७२

अति वधुर वधसमृद्ध, शुद्ध सिद्धात सारवचनेन,
के इह कुणति सज्झाय, मसरिस सा तओ भणइ ७३

सतीह गिरौ मुनयो, मास चतुष्काच्च पारयति विभो,
तेसिं सज्झाय पराण, एस सुम्मइ महुरसद्दो. ७४

अथ नृपतिसूनु रुचे, हिमे शिखी शैप तमसि मणिदीप ,
ज इत्थवि पुन्नेहिं, सुसाटुसगो मह जाओ ७५

જેમ પજરમા રાખેલા શુક ઊપર રાગ રહે છે તેમ તારા વિષે મારો મજબૂત ભકિતરાગ થાઓ, અને જે તારે પણ સદા પૂજ્ય છે તે જિનેશ્વર મારા દેવ થઓ ૭૧

એમ તે ભારે ભકિતવાળી દેવી જેવામા કાઇક કહેવા લાગી, તેટલામા ત્યા થતી મધુરધ્વનિને સાભળી કુમાર દેવીને પૂછવા લાગ્યો ૭૨

અતિ મનોહર બ ધવાળા શુદ્ધ સિદ્ધાતના વચનોવડે ઇહિા કોણ આવો ઉત્તમ સ્વાધ્યાય કરે છે ? ત્યારે તે દેવી બોલી ૭૩

હે સ્વામિન્, આ પર્વતમા ચોમાસીના પારણે આહાર કરનાર મહા મુનિઓ રહેલા છે, તેઓ સ્વાધ્યાય કરે છે, તેથી તેમનો આ મધુર શબ્દ સભળાય છે ૭૪

ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે આતો શીયાળામા અગ્નિ મળે અથવા અ ધારામા દીવો મળે તેમ થયુ કે ઇહા પણ મને પુન્યયોગે સુસાધુની સોબત મળી ૭૫

तदह मिदानीं रजनी, शेष मर्मीपा समीप मुपगम्य,
गमिहिं ति तओ नीओ, सो देवीए मुणीणंते ७६

प्रातः सपरिजना ह मुनीन् प्रणस्यामि से ति जल्पित्वा,
सठाण सपत्ता, सुमरती कुमर उवएस ७७

इतरोपि गुहाद्वार, प्रत्यासन्नस्थित ननाम गुरू,
उवलद्ध धम्मलाहो, उववसिए सुद्धमहिपीढे ७८

विस्मितहृदयोऽपृच्छत्, भगवन् कथमिह सुभीषणे देशे,
तुब्भे चिठह अभया, असहाया निरसणा तिसिया ७९

एव कुमारपृष्टो, यावत् प्रतिभणति किंचन मुनीशः,
ता नियइ निवइतणओ, गयणे इत भुय एग ८०

दीर्घतरा गवलरूचिः सा वतरती नभोंगणा च्छुशुभे,
नहलच्छीए वेणिग्ग, लजिरा लठहलावन्ना ८१

માટે હુ હવે બાકીની રાત એમના પાસે જઈને પસાર કરૂ, ત્યારે દેવી તેને મુનિઓ પાસે લઈ ગઈ ૭૬

પછી દેવી બોલી કે હુ પ્રભાતે મારા પરિજન સાથે મુનિઓને વાદવા આવીશ એમ કહી કુમારનો ઉપદેશ સભારતી થકી સ્વસ્થાને પ્રાપ્ત થઇ ૭૭

હવે કુમાર ગુફાના દરવાજાની નજીકમા બેઠેલા ગુરૂને નમ્યો એટલે તેમણે તેને ધર્મ લાભ આપ્યો બાદ તે પવિત્ર જમીનપર બેઠો ૭૮

પછી તે વિસ્મય પામી ગુરૂને પૂછવા લાગ્યો કે હે ભગવન્ તમે આવા ભયાનક પ્રદેશમા કોઈના ટેકા વગર અને ભૂખ્યા તરસ્યા રહીને નિર્ભય કેમ રહી શકો છો ૭૯

આ રીતે કુમારે પૂછતા ગુરૂ જેવામા જવાબ આપવા લાગ્યા તેવામા કુમારે આકાશથી આવતી એક ભુજા જોઈ ૮૦

તે ભુજા અતિ લાબી અને કાળાશથી ઝગઝગતી હોઇ આકાશથી નીચે આવતી થકી શોભવા લાગી તે આકાશ લક્ષ્મીની વેણી માફક મનોહર લાવણ્યવાળી હતી ૮૧

तरलतर भीषणाकृति, रतिकठिना रक्तचदनो लिप्ता,
भूमीए पडिलग्गा, जमस्स जीह व्व सा सहइ ८२

अय विस्मय भरजननी समागता झगिति तत्प्रदेशे सा,
भयरहियाण ताण, मुणिकुमराण नियताणं ८३

आगम्य तदनु सहसा,क्षितिपति तनयस्य मडलाग्रं सा,
मुठीइ गहिय सुदिढ, चलिया पच्छामुह झत्ति ८४

कस्य भुजे य किंवा, करिष्यते नेन मम कृपाणेन,
पिच्छामि सय गतु, इय कुमरो उठिओ सहसा. ८५

प्रणिपत्य सूरिचरणे, पचास्य इवा तिकौ तुकवशेन,
उच्छलिउ छेयवरो, आरूढो तीइ वाहाए ८६

हरगल गवल सुनीलिम, भुजाधिरूढो व्रजन् गगनमार्गे,
कालिय दुढारूढो, विण्हु व्व विरायए कुमरो ८७

તે ચચળ અને ભયાનક હતી, અતિ કઠિન હતી, અને રાતા ચં દનથી લીંપાયલી હતી તેથી જાણે જમીનપર પડેલી યમની જીભ હોય તેવી લાગતી ૮૨

હવે તે વિસ્મય કરનારી ભુજા ઝટ તે પ્રદેશમા આવી, ત્યારે મુ-નિઓ તથા કુમાર નિર્ભય રહી તેને જોતા રહ્યા ૮૩

તે આવીને ઝટ કુમારની તરવારને મૂઠમા મજબૂત લઇને ઝટ દઈ પાછી વળી ૮૪

આ ભુજા કોની હશે, અથવા આ મારી તરવારને તે શુ કરશે, એ હુ જાતે જઈ જોઉ તો ઠીક એમ વિચારી કુમાર ઝટ ઊઠયો અને ગુરૂના પગે લાગીને અતિ કૌતુકના લીધે સિહની માફક છેલાઇથી છલગ મારીને તે બા-હુપર ચઢી બેઠો. ૮૫-૮૬

મહાદેવના ગળા જેવી કાળી ભુજા ઉપર ચઢીને આકાશમાર્ગે જતો કુમાર કાળિકાસુર ઊપર ચડેલો વિષ્ણુ હોય તેમ શોભવા લાગ્યો ૮૭

स्थूर स्थिरभुज फलक्रो, परिस्थितो विपुल गगनजलराशिं,
वणिओ व्व भिन्नपोओ, तरमाणो सहइ निवइसुओ ८८

बहुतर तरूवर गिरिगण, गिरिसरितो याति याव दभिपश्यन्,
भीमो अइसयभीम, ता विच्छइ कालिया भवणं ८९

तद्गर्भगृहासीना, प्रहरणयुक् महिपवाहना सीना,
तेण दिठा नररूंड, मडिया कालिया पडिमा ९०

तस्या श्रा ग्रे ददृशे, स पूर्व कापालिक स्तथा तेन,
वामकरेण एगो, पुरिसो केसेसु परिगहिओ. ९१

यस्या किल बाहाया, मागच्छति नृपसुतः समारूढः,
सा तस्स दुठजोगिस्स, सतिया दाहिणा बाहा ९२

त केशेषु गृहीत, दृष्ट्वा परिचिंतित कुमारेण,
किं एस कुपासडी, काही एयस्म पुरिसस्स. ९३

જાડા અને સ્થિર ભુજારૂપ ફલક (પાટિયા) ઊપર રહ્યો થકો મોટા સમુદ્રને ઉલઘતો થકો જાણે ભાગેલા વહાણનો વાણિયો તરતો હોય તેમ દેખાવા લાગ્યો ૮૮

તે ઘણા ઝાડવાળા પર્વતો તથા નદીઓને જોતો થકો ચાલ્યો તેવામા તેણે અતિશય ભયાનક કાળિકાનુ મદિર જોયુ ૮૯

તે મદિરના ગર્ભગૃહમા તેણે હથિયાર ધારણ કરનારી પાડા ઊપર ચડેલી અને મનુષ્યોની ખોપરીઓથી સણગારાયલી કાળિકાની મૂર્ત્તિ જોઇ ૯૦

તે મૂર્ત્તિના આગળ તેણે તે પ્રથમનો કાપાલિક જોયો, અને તેણે પોતાના ડાબા હાથમા કેશ પકડીને ધરી રાખેલો એક પુરૂષ જોયો ૯૧

વળી જે ભુજા ઊપર રાજકુમાર ચડી બેઠેલો હતો તે તે દુષ્ટ યોગિની જમણી ભુજા હતી ૯૨

વાળથી પકડેલા પુરૂષને જોઇને કુમાર ચિતવવા લાગ્યો કે આ પુરૂષને આ કુપાખડિ શુ કરનાર છે, તે હુ છાનો થઇને જોઉ, પછી જે કરવાનુ હશે તે કરીશ ૯૩

तद् मन्उन्नो भूत्वा, तावत् पश्यामि चेष्टित ममुष्य,
पच्छा ज कायव्व, त आइ इय विचितेउ ९४

तस्या चुत्तीर्य भुजा, विभृत स्तस्यैव योगिन' पश्चात्,
अप्पित्तु कुमरखग्ग, सठाण सा भुया लग्गा ९५

त नर मथ योग्यू चे, स्मरे ष्टदेव कुरूष्व मोः शरण,
तूह सिर मिमिणा असिणा, ज छित्तु पूइह देवि. ९६

स माह परम करूणा, रसनीरनिधि जिनेश्वरो देव',
सव्वावत्थ गएणवि, सरियव्वो मज्झ नहु अन्नो ९७

दृढ जिनधर्म धुरीणो, भीमाख्यो निजसरः कुलस्वामी,
केणवि कत्थविनीओ, कुलिंगिणा सो उ मे सरण. ९८

योग्य चे रे पूर्व, स तव स्वामी भयेन मे नष्ट,
अन्नह सिरेण तस्सेव, कालिय देवि मच्चितो ९९

એમ ચિતવીને કુમાર બાહુથી ઊતરીને તેજ યોગિની પાછળ ગુપચુપ ઊભો રહ્યો હવે પેલી ભુજા યોગિને કુમારનુ ખડ્ગ આપીને સ્વસ્થાને વળગી ૯૫

હવે યોગી તે માણસને કહેવા લાગ્યો કે તારા ઇષ્ટદેવને સભાર અને તારે જેનુ શરણ લેવુ હોય તે લઇ લે, કેમકે હુ તારૂ માથુ આ તરવાર થી કાપીને દેવીની પૂજા કરનાર છુ ૯૬

તે પુરૂષ બોલ્યો કે પરમકરૂણા જળના સમુદ્ર જિનેશ્વર ભગવાનજ મારા દેવ છે, તેથી સર્વ અવસ્થામા મારે તેજ સ્મર્ત્તવ્ય છે, બીજો કોઈ નહિ ૯૭

વળી જૈનધર્મનો મજબૂત હિમાયતી ભીમ નામે મ્હારો મિત્ર અને કુળ સ્વામી જેને કોઈક કુલિગી ક્યાક લઇ ગએલ છે તેજ મને શરણ છે ૯૮

યોગી બોલ્યો કે અરે તારો સ્વામી તો મારા ભયથી પહેલેથીજ નાશી ગયો છે, નહિ, તો તેનાજ મસ્તકથી આ કાળિકા દેવીની હુ પૂજા કરતે ૯૯

तदभावे तत्पूजा, तव शिरसापि हि मया च कर्त्तव्या,
ता तुज्झ कह सरण, सो होही मूढ काउरिसो. १००

रे रे स तव स्वामी, मया धुना शंसि कालिकादेव्या,
विज्झ गुहा आसन्ने, पासे किर सेयभिक्खुण १०१

करवालो य तस्यै व, निशित आनायितो मया पश्य,
इमिण न्चिय तुह सीम, छिज्जिहिई डण्हि निभ्भंतं १०२

उभया लापान् श्रुत्वा, दध्यौ भीमः सदुःखसामर्ष,
हा कह पावोवि नडइ, मह मित्त बुद्धिमयरहर १०३

हक्कयति स्म तत स्त, रे योगिधुत्र भवा धुना पुरुषः,
गिण्हित्तु तुज्झ मउलि, मिउलेमि जयस्सवि दुहाइ १०४

त नर मपास्य योगी, कुमार मभिधावित स्तत स्तेन,
दारकवाड पहारेण, पाडिओ से कराउ असी १०५

તે નહિ મળતા હવે તારા માથાવડે પણ મારે તેની પૂજા કરવાની છે, માટે હે મૂઢ, તે કાપુરૂષ તને શુ શરણુ થઈ શકશે? ૧૦૦

અરે તારો તે સ્વામી તો હમણા વિધ્યાચળની ગુફામા રહેલા શ્વેતાબર ભિક્ષુકોની પાસે છે એમ મને કાળિ દેવીએ જણાવ્યુ છે ૧૦૧

જો, આ તેનીજ તીક્ષ્ણ તરવાર મે અણાવેલી છે અને એનાવડેજ હમણા તારૂ માથુ બેશક કપાશે ૧૦૨

આ રીતે બન્નેની વાતો સાભળી કુમાર દિલગીરી અને ગુસ્સામા ગરકાવ થઈ વિચારવા લાગ્યો કે અરે આ પાપી મારા મિત્ર બુદ્ધિમકરધરને પણ નડવા મડયો છે ૧૦૩

તેથી તે તેને હાક મારી કહેવા લાગ્યો કે અરે જોગટા, હવે પુરૂષ થઇ સામે ઊભો રહે, તારૂ માથુ લઇ હુ જગતભરના દુ ખ ટાળનાર છુ ૧૦૪

ત્યારે તે માણસને છોડીને યોગી કુમાર સામે દોડયો ત્યારે તેણે દરવાજાના કમાડના ધક્કાથી તેના હાથમાની તરવાર પાડી નાખી ૧૦૫

धृत्वा कचेषु भूमौ, निपात्य दत्तो रसि क्रम भीमः,
जा लुणिही से सीस, ता काली अतरे होउं. १०६

भीता इ वीर मे नं, पधीहि मम वत्सल छलितलोक,
जो नरसिर कमलेहिं, करेइ मह पूय मइ भत्तो. १०७

भो अष्टशत पूर्ण, मौलिना मोलिना मुना घ स्याव,
पायडिय नियरूवा, अह च एयस्स सिज्झती. १०८

तावत् त्व ममकरूणा, पण्यापण आगमः क्षितिपतनय,
तूह पउरपउरिसेण, तुठा मग्गमु वर रूइय. १०९

परहितमति' स उचे, तुष्टा यदि मम ददासि वर मिष्ट,
तो तिगरण परिसुद्ध, जीववह लहु विवज्जेहि ११०

तव सुतपः शीलाभ्या, विकलायाः का हि धर्मसमाप्ति',
पसे व तुज्झ धम्मो चएसु तसजीववह मेय १११

પછી તેના કેશ પકડીને જમીનપર પટકી છાતીપર પગ દઇને ભી મકુમાર જેવા તેનુ મસ્તક કાપવા લાગ્યો તેવામા કાળી દેવી આકાશમા પ્રગટ થઈ ૧૦૬

તે બોલી કે હે વીર, હુ ખુશી થઈ છુ આ માગે ભક્ત જે લોકને છળીને તેમના મસ્તક કમળોથી મારી પૂજા કરતો રહે છે, તેને તુ માર મા ૧૦૭

હે કુમાર, આજે જો એ માથુ કાપત તો તેવડે એકનો આઠ માથા પૂરા થાત અને હુ મારૂ રૂપ પ્રગટ કરી એને સિદ્ધ થાત ૧૦૮

પણ તેટલામા હે રાજકુમાર તુ કરૂણાનો ભડાર ઇહા આવી પહોચ્યો છે હવે હુ તારા ભારે પરાક્રમથી તુષ્ટ થઈ છુ, માટે જોઇતો વર માગ ૧૦૯

પરહિતને ચાહનાર કુમાર બોલ્યો કે જો તુ તુષ્ટ થઈ મને ઈષ્ટ વર દેતી હોય તો તુ મન વચન કાયથી જીવ હિંસાને જલદી છોડી આપ ૧૧૦

તુ તપ અને શીળથી વિકળ છે, માટે તને ધર્મની પ્રાપ્તિ તે શી હોય, માટે આજ તારો ધર્મ છે કે આ ત્રસજીવનો વધ છોડી આપ ૧૧૧

यह दिइ नात्मलाभ, लभते किल पादपो विनामूलं,
तह धम्मोवि जियाण, न होइ नूण दयाइ विणा ११२

मा भद्रे स्वस्य पुरो, जीववध मचीकरः कदाचि दपि,
तह मा वसमु भवदुह, पयाण सज्जेण मज्जेण. ११३

कारुण्यमय सम्यक्, यद्य करिष्यः पुराहि जिनधर्म,
तो नेव पावती, कुदेव जोणीइ देवत्त. ११४

तत् त्यज जीववध त्व, तव भक्ता अपि भवतु करुणार्द्राः,
पूयसु जिण पडिमाओ, धरसु जिणुत्त च समत्त ११८

जिनमार्ग सस्थिताना, कुर सानिध्य च सर्वकार्येषु,
ज लहिउ नरजम्म, त भद्दे लहिसि लहु सिद्धि ११६

अद्य प्रभृति समस्तान्, जीवा न्निजजीववन् निरीक्षिष्ये,
अहय ति भणिय काली, सहसैव अदसण पत्ता. ११७

જેમ ઇહા ઝાડ મૂળ વિના ઊગી શકતો નથી, તેમ જીવોને દયા વિના ધર્મ થતો નથી ૧૧૨

માટે હે ભદ્રે, તારી આગળ કયારે પણ જીવહિંસા કરવા દે મા, તેમજ સસારમા દુખ દેવાને સજ્જ રહેલ મદ્યથી પણ તુષ્ટ થા મા ૧૧૩

જો તેં પૂર્વે સમ્યક્ રીતે કરૂણામય જિનધર્મ કર્યો હોત તો આવી કુદેવ યોનિમા દેવતા નહિ થાત ૧૧૪

માટે તુ જીવવધ છોડ, અને તારા ભકતો પણ કરૂણાવાળા થાઓ, તુ જિન પ્રતિમાઓને પૂજ, અને જિનભાષિત સમ્યકત્વ ધારણ કર ૧૧૫

વળી તુ જિન માર્ગમા રહેનાર જનોને સર્વ કાર્યોમા મદદગાર થા, કે જેથી વળતો મનુષ્યભવ પામીને જલદી સિદ્ધિ પામીશ ૧૧૬

ત્યારે કાલિકા બોલી કે હુ આજથી માડીને સર્વે જીવોને મારા જીવ સમાન જોઈશ, એમ કહીને તે ઝટ અલોપ થઈ ૧૧૭

अथ मंत्रिसुतो भीम, मणनामा लिग्य सोपित माह,
कह मित्त मुणतो वि हु, गओ वसे मिमरत पाविस्स ११८

सचिवतनूजो प्यूचे, मित्र मथमे च यामिनीयामे,
वासगिहे तुग भज्जा, पत्ता अनिएवि तं तत्थ ११९

सभ्रात नयन युगला, सा पृच्छद् यामिका स्तत स्तेपि,
पभणति अहो छलिया, जग्गता वि हु कह अम्हे १२०

सर्वत्र मार्गितोपि च, यदा न दृष्टो सि तदनु भूभर्त्तु.
कहिय केणवि हरिओ, कुमरो निसि पढमजाममि १२१

श्रुत्वे द तव जनको, जननी लोक श्च विलपितु लग्न.,
अह ओयरिउ पत्ते, जपइ कुलदेवया एव १२२

नृप सुस्थो भव तव सूनु, रपहृतो योगिना धमेन निशि,
उत्तर साहग मिसओ, कुमरस्स सिर गहिस्स त्ति १२३

હવે મ ત્રિકુમાર ભીમને પગે પડયો ત્યારે કુમાર પણ તેને ભેટીને કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, તુ જાણતા છતા પણ આ પાપિના હાથમા કેમ સપડાયો ૧૧૮

ત્યારે મ ત્રિકુમાર બોલ્યો કે હે મિત્ર આજ રાત્રિના પહેલા પહોરે વાસઘરમા તારી સ્ત્રી ગઈ, તે તને ત્યા નહિ જેવાથી ગભરાઈ ૧૧૯

ત્યારે તે આખો ફરકાવી પહોરેગિરોને પૂછવા લાગી ત્યારે તેઓ પણ બોલ્યા કે અરે અમો જાગતા છતા અમને કુમાર છેતરી ચાલ્યો ગયો છે ૧૨૦

પછી સઘળે શોધ કરતા પણ તારો પત્તો ન લાગ્યો ત્યારે રાજાને કહેવરાવ્યુ કે કુમારને રાતના પહેલા પહોરે કોઈક હરી ગયો છે ૧૨૧

આ સાભળીને તારો બાપ તથા માતાઓ વિલાપ કરવા લાગ્યા, ત્યારે કોઈકના અ ગમા કુળદેવતા ઊતરીને નીચે મુજબ કહેવા લાગી ૧૨૨

"હે રાજન્, ધીરા થાઓ, તમારા પુત્રને રાતે એક નીચ યોગિએ ઉત્તર સાધકના મિષે તેનુ માથુ લેવા હરેલ છે ૧૨૩

यक्षिण्या निजगेहे, नीत श्चे त्यादि सस्फुट मोच्य,
भणिय थोवदिणेहिं, इह एही गुरविभूईए १२४

अथ सा स्वस्थान मगात्, सवादयितु वच स्त्वह तस्याः
अवसोइ जोयणत्थ, निग्गिगओ नियय भवणाओ १२५

तावत् सहसा केना, प्युक्त पुरुषेण मुदित चित्तेन,
मणचितियत्थसिद्धी, तुह भद्द इमा हवउ सिग्घ १२६

इत्येव शुभशब्देन, रजितो याव दास्मि चलितमनाः,
तो गयण गएणि मिणा, उक्खिविओ इत्थ आणीओ १२७

पुण्यभर प्राप्याणा, भवता ममुनैव मेलितो स्मि ततः,
परसुव यारिस्स इमस्स, धम्म सुवइससु वरमित्त १२८

प्रीतः माह स योग्यपि, यः काल्या शिश्रिये भवरधर्मः,
सो मह सरण तद्देसओ य, देवो तह जिणु त्ति १२९

પરતુ તેને યક્ષિણી પોતાને ઘેર લઇ ગઈ છે ઈત્યાદિ સઘળુ કહીને કહ્યું કે થોડા દિવસ પછી તે ઇહા મોહોટી વિભૂતિ સાથ આવી પહોચશે. ૧૨૪

એમ કહીને તે કુળદેવતા સ્વસ્થાને ગઈ હવે હુ તેના વચનની ખાતરી મેળવવા માટે શકુન જોવા ખાતર મારા ઘરથી નીકળી પડયો ૧૨૫

તેટલામા ઓચિતુ કોઇક હર્ષિત ચિત્તવાળા પુરૂષે કહ્યુ કે હે ભદ્ર આ તારી મનઇચ્છિત અર્થની સિદ્ધિ જલદી થઓ ૧૨૬

આ રીતે શુભ શબ્દ થવાથી હુ રજિત થઈ ચાલવા તૈયાર થયો તેટલામા આકાશમા રહેલા આ યોગિએ મને ઉપાડી લીધો અને ઈહા આણ્યો ૧૨૭

માટે પુણ્યે તમારા દર્શન થાય તેમના સાથે એણે મને મેળવ્યો છે, માટે એ પરમ ઉપકારી છે, તેથી હે વરમિત્ર, એને ધર્મનો ઉપદેશ કર ૧૨૮

હવે તે યોગી પણ ખુશી થઇ બોલ્યો કે જે ઉત્તમ ધર્મ કાળિ દેવીએ કબૂલ કર્યો તે મને શરણ થાઓ અને તેનો દેખાડનાર જિન મારો દેવ છે ૧૨૯

(किंच)

अपकार्यु पकारपरस्य, बुद्धि मकरगृह तव नतो स्मि पदौ,
गुण रयण रोहण गिरिं, सामि कुमार च पद्दिवन्नो १३०

इति याव चे मुदिता, जल्पति हि ताव दुद्गते सूर्ये,
पत्तो तत्य जवक्खो, हत्थी अइथोरथिरहत्थो १३१

कृत्वा करेण भीम, सचिव चा स्थाप्य निजकपृष्ठे सौ,
काली भवणाउ तओ, लहू नहमग्गे समुप्पइओ १३२

अथ विस्मितः कुमारः, मोचे हे मित्र मनुजलोके न,
करिरयण मेरिस किं, दीसइ किंवा समुप्पइ य. १३३

जिन वचन भावितमति. स्पष्ट मभाषिष्ट मविसू मिंत्र,
त नत्थि संविहाण, ससारे ज न सभवइ १३४

किंतू तव पुण्यभार, मणोदित' कोपि सुरवरो होप.,
ता जाउ जत्थ तत्थ व, इत्तो न मणापि भय मत्थि. १३५

વળી અપકારિઆ ઉપકાર કરનાર હે બુદ્ધિમકરગૃહ તારા પગે નમુ છુ, ગુણરત્નના રોહિણાચળ સમાન આ રાજકુમારને માન આપુ છુ એમ તેઓ હર્ષિત થઈ બોલતા હતા તેટલામા સૂર્ય ઊગતા ત્યા એક જાડી અને સ્થિર શૂઢવાળો જલાક્ષ નામે હાથી આવી પહોચ્યો ૧૩૦–૧૩૧

તેણે સૂઢવડે ભીમ અને મત્રિકુમારને પોતાની પૂઠે લઈને તે કાળીના મંદિરથી નીકળી જલદી આકાશમા ઊડતો થયો ૧૩૨

ત્યારે કુમાર વિસ્મિત થઈ બોલ્યો કે હે મિત્ર આ મનુષ્ય લોકમા આવો કોઈ ઉત્તમ હાથી હશે અને તે વળી ઊડનાર હશે? ત્યારે જિનવચનથી ભાવિત બુદ્ધિવાળો મત્રિકુમાર સ્પષ્ટ કહેવા લાગ્યો કે હે મિત્ર, એવો કોઈ બનાવજ નથી કે જે સસારમા નહિ સભવે ૧૩૩–૧૩૪

છતા આ તો કોઈક તારા પુણ્યે પ્રેરેલો દેવતા લાગે છે, માટે તે ગમે ત્યા જાઓ, એનાથી આપણને લગારે ભય થનાર નથી ૧૩૫

इति जल्पतो स्तयो. स, क्षणेन नभसो वतीर्य शून्यपुरे,
एक्कमि पउलिद्दारे, ते मुत्तु करी कहिंवि गओ १३६

भीमो मित्र मुक्त्वा, नगरस्य बहिः स्वय विवेशै कः,
पुरमज्झे ता पिच्छइ नरसिंह समागिइ जीव. १३७

तेनच मुखे गृहीत' सुरूप एको नरो रसन् विरस,
मा मम हरेसु पाणे, पुणो पुणो इञ पयपतो १३८

त दृष्ट्वा क्षितिपतिभू, रहो इद किमपि दारूण कर्म,
इय चितिय त सविणय, मिय पत्थइ मुच पुरिस मिमं १३९

उन्मीलिता क्षियुगलेन, तेन सवीक्ष्य नृपति सुतवदनं,
स नरो मुहाउ मुत्त, सठविओ सुठु पयहिठे. १४०

स्मित्वे ति वाच मूचे, मुचे कथ मेतक प्रसन्न मुख,
ज अज्ज सए एसो, लद्धो छुहिएण भक्ख ति १४१

એમ તે બે બોલતા હતા તેવામા તે હાથી તરત આકાશથી ઊતરીને કોઈક શૂના નગરના દરવાજામા તેમને મૂકીને પોતે ક્યાક જતો રહ્યો ૧૩૬

ત્યારે ભીમ કુમાર પોતાના મિત્રને બાહેર મેલીને પોતે એકલો નગરમા પેઠો, તેણે નગરની વચ્ચે આવતા એક નરસિહના આકારવાળો એટલે કે નીચે સિહ જેવો અને મુખમા મનુષ્ય જેવો જીવ જોયો ૧૩૭

અને તેણે મોઢામા એક રૂપવાન્ પુરૂષને પકડયો હતો, તે પુરૂષ "મારા પ્રાણ હરણ મ કર" એમ વારવાર બોલતો થકો રડતો હતો ૧૩૮

તેને જોઇને રાજકુમારે વિચાર્યુ કે અહો આ ભયકર કર્મ શુ છે? તેથી તે વિનયપૂર્વક પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો કે આ પુરૂષને મૂક ૧૩૯

ત્યારે તેણે બન્ને આખો ઉઘાડી રાજકુમરને જોઇને તે માણસને મોમાથી કહાડી પોતાના પગ નીચે મેલીને લગાર હસીને કહ્યુ કે હે પ્રસન્નમુખ, હુ એને કેમ મૂકુ, કેમકે આજ મે પોતે ભૂખેલો થઇ આ ભક્ષ્ય મેળવ્યુ છે ૧૪૦-૧૪૧

आह कुमार स्त्वकृत, वैक्रियरुप इव लक्ष्यसे भद्र,
तो कह तुह भक्ख मिण, ज मकवला हारिणो अमरा १४२

अबुधो यद्रा तद्रा, करोति, युक्त हि न पुन रेत त्त,
सदुह पलवताण, सत्ताण घायण विबुह. १४३

यः खलु यथातथा वा, देहभृतो हति निरस मारसतः,
सो दुक्ख लक्ख रिंछोलि, कवलिओ भमइ भीमभवे १४४

स माह सत्य मेतत, किंत्व मुना दर्शि मम पुरा दुःख,
तह जह सयसो हणिए, विममि नहु समइ मह कोहो १४५

अतएव बहु कदर्थन पूर्व मिम पूर्वशत्रु मितिदु ख,
मारिस्सामि अह अह, निवतणओ भणइ भो भद्द १४६

अपकारिणि यदि कोप, कोपे कोप ततो न किं कुरुपे,
सयलपुरि'सत्थहणए, जणए नीसेसदुक्खाण १४७

કુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, આ તો તે ઉત્તર વૈક્રિયરૂપ કર્યું લાગે છે, તો પછી તને આ ભક્ષ્ય ગેનુ હોય, કેમકે દેવતાને કવલાહાર છે નહિ ૧૪૨

વળી જે અબુધ હોય ત તો જે તે કરે, પણ તુ તો વિબુધ છે, માટે તને આવા દુ ખથી રડતા જીવોનો ઘાત કરવો યુક્ત નથી ૧૪૩

કારણ કે જે રડના પ્રાણિઓને જેમ તેમ કરીને મારી નાખે તે લાખો દુ ખની રૂવાટીથી વીંટાઇને ભયકર ન સાન્મા ભમે છે ૧૪૪

તે બોલ્યો કે એ વાત સાચી છે, પણ એણે પૂર્વે મને એવું દુ ખ આપ્યુ છે કે જો એને સો વાર મારૂ તોપણ મારો ક્રોધ શમે નહિ ૧૪૫

એથીજ આ પૂર્વના શત્રુને બહુ કદર્થનાપૂર્વક અતિ દુ ખ આપીને હુ મારીશ ત્યારે રાજકુમાર બોલ્યો કે હે ભદ્ર, ૧૪૬

જો તને અપકારિ ઉપર કોપ હોય તો કોપ ઉપર કોપ કેમ કરતો નથી, કેમકે કોપ તો સકળ પુરૂષાર્થને હણનાર અને સઘળા દુ ખોને પેદા કરનાર છે ૧૪૭

तम्मुच दीन मेन, करूणारस कारण कुरू सुधर्मं,
मुक्ख दुक्ख विमुक्ख, लहेसि ज अन्नजम्मेवि १४८

इति बहु भणितोपि यदा, न मुंचते त नरं स दुष्टात्मा,
चिंतेइ कुमारवरो, न साममज्झो इमुत्ति तओ. १४९

कोपाविष्ट धृष्ट, त महसा मेर्य नृपनितनु जन्मा,
नियपठीए ठाइ त पुरिस सो तओ कुविओ. १५०

भीम स भीममूर्त्ति, निगरीतु मधावत मस्तवदनः,
त धरिय खुरे कुमरो, लागो भामेउ सिरउवरिं. १५१

तदनु म सूक्ष्मो भूत्वा, निर्गन्य कुमार दस्त मध्य तलात्,
कुमरगुण रजियमणो, अदिस्सो ठाइ तत्थेव १५२

तस्मि न्नदृश्यमाने, नृपतनय स्तस्य नागरनरस्य,
बाहुविलग्गो कोउग, भरेण पविसेइ नियमवणे १५३

માટે આ શઠને મૂકી દે, અને કરૂણારસવાળા ધર્મને કર કે જેથી તુ ભવાતરે દુ ખ રહિત મોક્ષ પામી શકીશ ૧૪૮

આ રીતે બહુ કહ્યા છતા પણ તે દુષ્ટાત્મા તેને છોડવા તૈયાર ન થયો, ત્યારે કુમાર ચિ તવવા લાગ્યો કે આ કઇ નરમાનથી સમજી શકે તેમ નથી ૧૪૯

તે કોપે ચડેલા ધીઠને રાજકુમારે ધક્કો મારી તે પુરૂષને પોતાની પીઠે ઉપાડી લીધો તેથી તે કોપિત થઇ ભયકર રૂપ ધરી મો ફાડીને ભીમને ગળી જવા દોડયો, ત્યારે કુમાર તેને ખુરમા પકડીને માથાપર ભમાવવા લાગ્યો. ૧૫૦-૧૫૧

ત્યારે તે સૂક્ષ્મ થઇને કુમારના હાથથી છટો થઇને કુમારના ગુણથી રજિત થઇ ત્યાજ અદ્રશ્ય થઇ ગયો ૧૫૨

તેને અદ્રશ્ય થએલો જોઈ રાજકુમાર તે નાગરિક પુરૂષની બાહુ પકડીને કૌતુકથી રાજભુવનમા આવ્યો ૧૫૩

तत्रच सप्तमभूमि, स्तभाश्रित सालभजिकाभि रिद,
जोडिय कराहि भणिय, सागय मिह भीमकुमरस्स. १५४

त्वरित त्वरित च ततः, स्तभो परिभागत' समवतीर्य,
ताहिं बहुमाणेण, दिन्न ऋणगामण तस्स १०५

तेन पुरुषेण सार्द्धं नृपात्मज स्तत्र यात्र त्मीन ,
ता मज्जण सामग्गी, मच्चा पत्ता नहाउ ताहि १५६

पचालिका प्रमुदिताः मोचु' परिधाव पोतिका मेना,
अम्होवरि पसिउण, करेह न्हाण कुमारवरो १५७

धरणी धवभव ऊचे, मम मित्र नगरपरिसरो याने,
चिठइ त हक्कारह, आणीओ ताहि लहु सोवि १५८

ताभि मित्रसमेतो, भीम सस्नाप्य भोजितो भक्त्या,
जा पल्लके पल्लक, विम्हओ चिठइ सुहेण १०९

ત્યા સાતમી ભૂમિના થાભલીઓમા રહેલી શાલિભજિકાઓ (પૂતળીઓ) હાથ જોડીને ભીમકુમારની સ્વાગત બોલવા લાગી ૧૫૪

પછી તે પૂતળીઓ ઝટપટ થાભલાઓથી નીચે ઊતરી અને તેણીઓએ કુમારને સોનાનુ આસન બેશવા આપ્યુ ૧૫૫

ત્યારે તે પુરૂષ સાથે રાજકુમાર ત્યા બેઠો એટલામા આકાશથી ત્યા બધી ન્હાવાની સમાગ્રી આવી પહોચી ૧૫

ત્યારે પતળીઓ પ્રમુદિત થઈ બોલી કે આ પોતિકા વસ્ત્ર પહેરીને અમારાપર પ્રસાદ કરી તમો સ્નાન કરો ૧૫૭

રાજકુમાર બોલ્યો કે મારો મિત્ર નગરના બાહેરના ઉદ્યાનમા રહેલ છે, તેને બોલાવી લાવો, ત્યારે તેઓ તેને પણ ઝટ ત્યા લઈ આવી ૧૫૮

પછી તેઓએ મિત્ર સહિત ભીમકુમારને ન્હવરાવીને ભક્તિપૂર્વક જમાડયો બાદ તે પલગપર ક્ષણભર વિસ્મિત થઈને બેઠો ૧૫૯

तात्र हुवाच समक्ष, कृताजलि निंजरः कुमारवरं,
तुह असमविक्कमेणं, परितुटो इ वरेसु वर १६०

जगदे जगतीशभुवा, यदि तुष्ट स्त्व मसि मम ततः कथय,
को त को उवयारो, किं पुर मिण मुव्वस जायं १६१

प्रोचे सुरः पुर मिदं, कनकपुर कनकरथ नृपो भ्रा भूत्,
जो रक्खिओ तए सो, अह मासि पुरोहिओ चडो. १६२

मर्त्यस्य जनस्यो परि, सदापि चा स्यात् क्रुधा ज्वल स्तदनु,
सव्वोवि जणो जाओ, मह वइरी कोवि नहु सुयणो १६३

अय मपि नृपः मकृत्या, क्रूरमनाः कर्ण दुर्बलः प्रायः,
संकाइवि अवराहस्स, कारए दढ मइचड. १६४

केनचि दपरेद्यु र्मयि, मत्सरभर पूरितेन नृपपुरतः
अलियं कहिय मिण जह, सह डुंबीए इमो वुत्थो १६५

તેટલામા દેવતા પ્રત્યક્ષ થઈ કુમારની સામે હાથ જોડીને બોલ્યો કે તારા પ્રબળ પરાક્રમથી હુ તુષ્ટ થયો છુ માટે વર માગ ૧૬૦

કુમાર બોલ્યો કે જો તુ મારાપર તુષ્ટ થયો હોય તો કહે કે તું કોણ છે, શા માટે અમને આટલો ઉપચાર કરે છે અને આ નગર ઊજડ કેમ થયુ છે? ૧૬૧

દેવતા બોલ્યો કે આ કનકપુર નામે નગર છે, તેમા કનકરથ નામે રાજા હતો કે જેને તે બચાવ્યો છે અને હુ તેનો ચડ નામે પુરોહિત હતો ૧૬૨

હુ બધા લોકો ઊપર હમેશા ગુસ્સે રહેતો તેથી બધા લોક મારા વૈરી થયા, કોઈ સુજન રહ્યો નહિ ૧૬૩

આ રાજા પણ સ્વભાવે ક્રૂર અને પ્રાયે કાનનો કાચો હતો, તેથી અપરાધની ફક્ત શકાથી પણ ભારે આકરી શિક્ષા કરાવતો ૧૬૪

હવે એક દિવસે મારાપર મત્સરે ભરાઇને કોઇએ રાજાને એવુ જૂઠું સમજાવ્યુ કે આ પુરોહિત ચડાળણી સાથે વસ્યો છે ૧૬૫

काल च मार्गय म्र प्यविचार्य शिणेन वेष्टयित्वा ह, -
छडावेउ तिल्लेण, जालिओ णेण विरसतो १६६

तदनु सदुःख मृत्वा, जातो ह मकाम निर्जरावशतः,
नामेण सव्वगिलु त्ति, रक्खसो सरिय अह वइर १६७

इहच समेत्य मया भो सर्वोपि तिरोहितो नगरलोक ,
एस निवो सगहिओ, निम्मिय नरसिंघरूवेण १६८

करूणालकृत पौरूप, गुण मणिरत्नाकरेण मोचयता,
एव तुमए सुमए, चमक्किय मह मण गाढ १६९

एप समग्रोपि मया, तवो पचारो ह्यदृश्यरूवेण,
मज्जणमाई विहिओ, भत्तीए दिव्वसत्तीए १७०

तव चरित मुदितमनसा, प्रकटीचक्रे मयैप पुरलोकः
अह नियइ वलियदिट्ठी, कुमरो सयल नयरलोय १७१

ત્યારે મે તેની પૂર્ણ ખાતરી કરવા માટે કાળવિલબ કરવાનુ કહ્યા છતા પણ તેણે મને શણથી વીટાવી તેલ છટાવીને રડતો રડતો જલાવ્યો ૧૬૬

ત્યારે દુખી થઇ મરીને હુ અકામનિર્જરાના યોગે સર્વગિલ નામે રાક્ષસ થયો બાદ વૈર સભારીને હુ ઇહા આવ્યો અને આ નગરના લોક મે બધા અદ્રશ્ય કર્યા અને પછી આ રાજાને નરસિહનુ રૂપ કરીને પકડયો ૧૬૭–૧૬૮

પણ કરૂણા યુક્ત પૈાૈરૂપગુણ રૂપ મણિના સમુદ્ર એવા તમોએ તેને મૂકાવ્યો તેથી હે સુમતિવાન્, મારૂ મન બહુ ચમત્કૃત થયુ છે ૧૬૯

આ સ્નાનાદિક સઘળો તારો ઉપચાર મે અદ્રશ્યરૂપે રહી ભક્તિથી દિવ્યશક્તિવડે કર્યો છે ૧૭૦

વળી તારા ચરિત્રથી ખુશી થઇને મે આ નગરના લોકને પ્રકટ કર્યા છે તે સાભળી કુમારે નજર ફેરવી જોયુ તો સઘળા લોક દેખાયા ૧૭૧

अत्रांतरे कुमारः, प्रेक्षिष्ट विशिष्ट विबुध परिवार,
इत गयणपहेण, मोयरिउं चारण मुणिंद. १७२

यत्र किल मंत्रिपुत्रः, कुमारमुक्तः स्थितो भव तत्र,
सुररइय कणय कमले, ठिओ गुरु कहइ धम्मकहं १७३

अथ भीम प्रेरणया, सर्वगिलो मंत्रिसूनु कनकरथौ,
सव्वोवि नयरलोओ, पत्तो गुरुपाय नमणत्थं. १७४

क्षितितलविनिहित शिरसः, प्रमुदित मनसः प्रनष्ट बहूतमसः,
पणमेउ मुणिनाहं, सुणंति ते देसण एय १७५

क्रोधः सुखत रूपरशुः, क्रोधो वैरानुबंध कद्घनः,
संता वकरो कोहो, कोहो तवनियम वणदहणो. १७६

कोपाटो पविसस्थुल, देहो देही करोति विविधानि,
वहमारण अब्भक्खा, दाण माईणि पावाणि. १७७

એવામા કુમારે વિશિષ્ટ પંડિતોથી પરિવરેલા ચારણ મુનીંદ્રને આકાશ માર્ગે ઊતરતા જોયા ૧૭૨

તે આચાર્ય જ્યા કુમાર મંત્રિ પુત્રને મેલી આવ્યો હતો ત્યા દેવરચિત સુવર્ણ કમળપર બેશી ધર્મકથા કરવા લાગ્યા ૧૭૩

હવે ભીમકુમારની પ્રેરણાથી સર્વગિલ, મંત્રિકુમાર, કનકરથ, તથા તમામ નગરલોક ગુરૂને નમવા આવ્યા ૧૭૪

તેઓ જમીનપર માથુ અડાડી હર્ષિત મનથી પાપને દૂર કરતા થકા મુનીશ્વરને નમીને આ રીતે દેશના સાભળવા લાગ્યા ૧૭૫

ક્રોધ સુખરૂપ ઝાડને કાપવા પરશુ સમાન છે, વૈરાનુબંધરૂપ કંદને વધારવા મેઘ સમાન છે, સંતાપને ઊપજાવનાર છે અને તપનિયમરૂપ વનને બાળવા અગ્નિ સમાન છે ૧૭૬

કોપના ભરાવથી ઊછળતા શરીરવાળો પ્રાણી વધ, મારણ, અભ્યાખ્યાન વગેરે અનેક પાપ કરે છે ૧૭૭

तत उर्जस्वल मतिवहु, सुदारूण कर्मजाल मर्जित्वा,
भमइ भवभीमरन्ने, निरसामन्ने दुहक्तो १७८

तद् भोभव्या भव्य, पद मिच्छतो विहाय कोपभर,
पयडिय सिवपयसम्मे, जिणधम्मे उज्जम कुणइ १७९

श्रुत्वे व सर्वगिलो, नत्वा मुनिपतिपदौ जगादे ति,
कोवो कणगरह निवे, अज्जप्पभिई मए मुक्को. १८०

अत्रच भीमकुमारे, धर्मगुरा विव ममा स्तु दृढभक्ति,
अह तत्थ गडयडतो, समागओ करिवरो एगो. १८१

तद्दर्शने च सहसा, सा पर्षद् भृश मुपागमत् क्षोभ,
तो कुमरो त करिण, वप्पुकारेउ धीरविओ १८२

अविहस्तो निजहस्त, हस्ती सकोच्य तदनु शांतमनाः
काउ पयाहिण सपरिसस्स गुरूणो तओ नमइ १८३

તેથી જોરવાળુ અતિ ઘણુ દારૂણ કર્મજાળ ઉપાર્જીને અનુપમ ભવરૂપ ભયકર અરણ્યમા દુખી થઇને ભટકે છે ૧૭૮

માટે હે ભવ્યો, જો તમને ઉત્તમપદ મેળવવાની ઈચ્છા હોય તો કોપને મૂકીને શિવપદના સુખને પ્રગટાવનાર જિન ધર્મમા ઉદ્યમ કરો ૧૭૯

એમ સાભળીને સર્વગિલ ગુરૂના પગે નમીને બોલ્યો કે કનકરથ રાજા ઉપરનો કોપ આજથી માડીને હુ છોડી દઉ છુ ૧૮૦

વળી આ ભીમકુમાર કે જે મારા ધર્મગુરૂ જેવો છે તેમા મારી દૃઢ ભક્તિ થાઓ એટલામા ત્યા ગડગડ કરતો એક મોટો હાથી આવી ચડયો ૧૮૧

તેને ઓચિતો આવતો જોઇને તે પર્ષદા અતિશય ક્ષોભ પામી, તેટલામા કુમારે ધીરે રહીને તેને ખાપુકાર્યો—એટલે હાથી પોતાની શૂઢ સકોચી શાત થઈ પર્ષદા સહિત ગુરૂને પ્રદક્ષિણા કરી પગે લાગ્યો ૧૮૨-૧૮૩

अथ यतिपतिना जगदे, मतगजो त्मा वहो महायक्षा,
भीम अणुसरिय इह, त मागओ कविवरो होउ ?१८४

काली भवना द्रवता पूर्वं मसौ क्षितिपतनय आनिन्ये,
इह्य नियपडिपुत्तय, कणगरह नरिंदरक्खाए. १८५

सप्रति निजनगर प्रति, नेतु भीम भृश त्व ग्रुन्सहसे,
त आयन्निय करिवर, रूव सो अत्ति सहरइ १८६

भास्वदलक्कृति युक्त, प्रत्यक्ष यक्षरुप माधाय,
पमणइ नाण महोदहि, मुणिंद एवचिय इमं ति १८७

विज्ञाप्य कित्वे तत्, पूर्व कक्षीकृतेपि सम्यकत्वे,
मह मणभवणे लग्गा, कुलिंगि ससग्गओ अग्गी १८८

तेना शु दारुदाह, सा दाहि विशुद्ध दर्शन समृद्धिः,
तो हद्धी अप्पिद्धी, वणेसु जक्खो अह जाओ १८९

હવે યતીશ્વરે આ હાથીને કહ્યુ કે હે મહા યક્ષ, તુ ભીમને અનુસરીને ઈહા હાથીરૂપે આવ્યો છે કે? ૧૮૪

વળી તે કાળીના ભવનથકી આ ગજકુમારને પોતાના ચૈત્ર કનકરથને બચાવવા માટે ઈહા આણેલો છે અને હવે તેને તારા પોતાના નગરપ્રતે લઇ જવા તુ તેયાર થયો છે ખરો કે ના? તે સાભળીને તે હાથીના રૂપને સહરવા લાગ્યો ૧૮૫-૧૮૬

તે દેદીપ્યમાન અલકારવાળુ યક્ષનુ રૂપ ધારણ કરી બોલ્યો કે હે જ્ઞાનસમુદ્ર મુનીશ્વર! તમારી વાત ખરોખર છે ૧૮૭

છતા મારે જણાવવુ જોઇયે કે પૂર્વે મે સમ્યકત્વ અગીકાર કર્યુ હતુ તે છતા કુલિગિના સસર્ગવડી મારા મનરૂપ ભવનમા આગ સળગી, તેથી મારી નિર્મળ સમ્યકત્વરૂપ સમૃદ્ધિ બળી ભસ્મ થઇ ગઇ, તેથી હુ વનમા આવો અલ્પ ઋદ્ધિવાન્ યક્ષ થયો છુ ૧૮૮-૧૮૯

तस्मात् प्रसद्य भगव, न्नारोपय मम विशुद्ध सम्यक्त्व,
कणग रह रक्खसाईहि, भणिय मम्हपि इय होउ १९०

अथ गुरुणा सम्यक्त्व, दत्त नृप यक्ष राक्षसादीना,
कुमरो कुलिंगि सगा, इयार मालोयए गुरुणो १९१

अति निर्मल सम्यक्त्वो, भीमो मुनिपुगव नमस्कृत्य,
कणगर हराय भवणे, रक्खसमाईहि सह पत्तो १९२

कनकरथोपि नरद्र, प्रभूत सामत मत्रि परिकलित',
नमिउ भणेइ कुमर, सव्व मिण तुह पसाउ त्ति. १९३

यज्जाव्यते यदेतद, राज्य प्राज्य यदेष पुरलोक,
ज एयस्स अतुच्छा, लच्छी किर ज च समत्त १९४

तदय लोक स्तव नाथ, किंकरः समुचिते ततः कार्ये,
तह वावारेयव्वो, जह होइ भिस अणुग्गहिओ. १९५

માટે હે ભગવન્, તમે પ્રસાદ કરીને મને વિશુદ્ધ સમ્યકત્વ આપો, ત્યારે કનકરથ તથા રાક્ષસ વગેરેએ પણ કહ્યુ કે અમને પણ તે આપો ૧૯૦

હવે ગુરૂએ તે બધાને સમ્યકત્વ આપ્યુ, અને ભીમ કુમારે કુલિંગિના સગનો અતિચાર આલોચ્યો ૧૯૧

પછી તે અતિ નિર્મળ સમ્યકત્વવાન્ ભીમકુમાર મુનીશ્વરને નમીને રાક્ષસ વગેરેની સાથે કનકરથ રાજાના ઘરે આવ્યો ૧૯૨

હવે કનકરથ રાજા ઘણા સામત મત્રિ વગેરેથી પરિવર્યો થકો કુમારને નમીને કહેવા લાગ્યો કે જે જીવીયે છીયે, જે આ મહાન્ રાજ્ય છે, જે આ નગર લોક છે, જે આ અમારી મોટી લક્ષ્મી છે, તથા જે સમ્યકત્વ મળ્યુ તે બધો તારો પસાય છે ૧૯૩-૧૯૪

તે માટે હે નાથ, અમે તારા કિંકર છીયે માટે યોગ્ય કામમા અમને જોડવા કે જેથી તમારા વધુ આભારી થઇયે ૧૯૫

स माह जननमरणे, अन्योन्य निबधने यथा सुमता,
तह संपयाविपयाओवि, के इह हेउणो अन्ने. १९६

एष पुन र्व्यापारो, भव्याना सुकुल सभवाना वः,
जिणधम्मे अइदुल्हे, नहु कायव्वो पमाओ त्ति १९७

सोदरभाव' साधर्मिकेषु, सेवासु साधुवर्गस्य,
परहिय करणे जत्तो, तुब्भेहि सया विहेयव्वो १९८

अथ विहिताजल स्ते, घभापिरे नाथ कतिपयान् दिवसान्,
इह चिठसु जेण म्हवि, जिणधम्मे होइ कोसल्ल १९९

इति तद्वचन श्रुत्वा यावत् प्रतिवक्ति किंचि दपि भीमः,
ता डमडमत डमरय, सह समुत्त सियनिवलोया २००

विंशतिबाहा काली, सा कापलिकयुता गम त्तत्र,
रायसुय नमिऊण, उवविठा कुमरनिद्दिठा २०१

કુમાર બોલ્યો કે જેમ જીવોના જન્મ અને મરણ અરસપરસ હેતુ ભૂત છે તેમ સપદા અને આપદાઓ પણ છે, તેમા બીજા કોણ હેતુ ગણાય ૧૯૬

પણ તમો સુકુળમા જન્મેલા અને ભવ્ય છો તો તેથી તમારી એ ફરજ છે કે આ અતિ દુર્લભ જિન ધર્મમા તમારે પ્રમાદ નહિ કરવો ૧૯૭

વળી સાધર્મિકોમા બધુભાવ રાખવો, સાધુ વર્ગની સેવામા તથા પરહિત સાધવામા હમેશા તમારે યત્ન રાખવો ૧૯૮

ત્યારે તેઓ હાથ જોડી બોલ્યા કે હે નાથ, તમે કેટલાક દિવસ ઇહા રહો કે જેથી અમે પણ જિનધર્મમા કુશળ થઇ શકીયે ૧૯૯

આ રીતે તેમનુ વચન સાભળી જેવો ભીમકુમાર ઉત્તર વાળવા તૈયાર થયો કે તેવામા ડમડમ કરતા ડમરૂકના શબ્દથી રાજા અને લોકોને બીવરાવતી વીશ બાહુવાળી તે કાળી દેવી કાપાલિકની સાથે ત્યા આવી ૨૦૦-૨૦૧

अभण च्च कुमार तदा, त्वयि करिणा नीयमान इह ससखे,
ओहीहि नाउ तुह हिय, मिपं न चलिया पएयवि. २०२

तव जनकः पुरलोक', स्मृत्वा तव गुणगण रूद न्नधुना,
कज्ज वसेण तहिय गयाइ मे कहवि सठविउ २०३,

विदधे पुरत स्तेपा, मया प्रतिज्ञा यथा दिनयुगाते,
इह मे आणेयव्वो, भीमकुमारो समित्तजुओ २०४

कथित च यथा भीमो, ह्यतिष्टपद् वहुजन जिनेंद्रमते,
रक्खितथा वहुलोय, मारिज्जत च गुरुकरुणो. २०५

अतिहित निजसख सहित, स्तिष्टति कुशलेन कनकपुर नगरे,
भा भो पमोयठाणे, माहु विसाय कुणह तुब्भे २०६

श्रुत्वे व मुत्सुकमना, यावत् मस्थास्यते वरकुमारः,
ता गयणयले भेरी, भभाइरवो समुच्छलिओ २०७

તે બોલી કે હે કુમાર, તે વેળા તને તારા મિત્ર સહિત હાથી ઉ-પાડી ગયો ત્યારે હુ અવધિથી તારૂ હિત થનાર છે એમ જોઈ એક પગ પણ ચાલી નહિ ૨૦૨

પણ હમણા તારો બાપ તથા નગર લોક તારા ગુણો સભાગીને રોવે છે, તે મે કામના પ્રસગે ત્યા જતા જોયા જેથી તેમને જેમ તેમ ધીરજ આપી તેમના આગળ એવી પ્રતિજ્ઞા લીધી છે, બે દિનના છેડે મારે ભીમકુમારને તેના મિત્ર સાથે ત્યા લઈ આવવુ ૨૦૩-૨૦૪

વળી મે કહ્યુ કે ભીમકુમારે તો ઘણા જણને જૈન ધર્મમા સ્થાપ્યા છે અને ભારે કરૂણા કરી ઘણા જણને મરતા બચાવ્યા છે ૨૦૫

તે પોતાના હિતચિતકને મિત્રની સાથે કનકપુરમા ક્ષેમકુશળતાએ રહેલ છે, માટે હર્ષના સ્થાને તમે વિષાદ મ કરો ૨૦૬

આમ સાભળી કુમાર ઉત્સુક થઈ ત્યા જવા તૈયાર થયો તેટલામા આકાશમા ભેરી અને ભભાનો અવાજ ઉછળવા લાગ્યો ૨૦૭

वचह्निमानमाला, मध्य विमानस्थिता कमलवदना,
दिठा एगा देवी, दसदिसि निन्नासियतमोहा. २०८

अथ किमिति भणन् रजनीचरः करे मुद्गर दधद्ध यक्षः,
करकलिय दित्तकत्ती झत्ति समुठेइ काली वि २०९

भीमो भीमव्व दभयो पाज त्तिष्ठति च ताव दिव्युच्चैः,
जय जीव नद नदण, हरिवाहण निवइणो कुमर २१०

इति जल्पंतो देवा, देव्य श्चायुः कुमारवरपार्श्वे,
साहति जक्खिणीए, कमलक्खाए य आगमण २११

अथ सापि वरविमान, मुक्त्वा मुदिता कुमारपदकमल,
नमिऊण उचियठाणे, उवविठा विन्नवइ एव २१२

એવામા વિમાનોની હારના વચ્ચોવચના વિમાનમા રહેલી કમળ જેવા મુખવાળી એક દેવી દેખાઈ કે જેની કાતિથી દશે દિશામા અધકાર દૂર થતું હતુ ૨૦૮

ત્યારે રાક્ષસ તથા હાથમા મુદ્ગર ધરનો યક્ષ તથા હાથમા રાખેલ દીપતી કાતરવાળી કાળી એ બધા ઝટ આ તે શુ છે એમ કહી તૈયાર થયા ૨૦૯

આ વખતે ભીમકુમાર તો ભીમની માફક નિર્ભય ઊભો રહ્યો તેવામા દેવો અને દેવીઓ ઉચે કુમાર પાસે આવી તેને વધાવવા લાગ્યા કે હે હરિવાહન રાજાના પુત્ર, તુ જયવાન્ રહે, જીવતો રહે, આનદમા રહે એમ કહીને તેમણે કમળાક્ષા યક્ષિણીનુ આગમન જણાવ્યુ ૨૧૦-૨૧૧

હવે તે યક્ષિણી પણ વિમાનથી ઊતરી કુમારને ચરણે નમી ઉચિતસ્થાને બેશી આ રીતે વીનવવા લાગી ૨૧૨

सम्यक्त्व मम दत्वा, विंध्यगुहाया तदा सुमुनिसविधे
स सि ठिओ निसि गोसे सपरियणा तत्थ ह पत्ता २१३

प्रणता मुनयो यूय, न तत्र दृष्टा स्ततो मया वधिना,
कारिज्जता मज्जणविहिं मिह दिठा सुहिठाए २१४

अथ वलिता ह स्खलिता, स्तोक काल च गुरुककार्येण,
सपइ-तुम महायस, दिठोसि सुपुन्नजोएण. २१५

यक्षेण विमान मथो विरचय्य क्षितिपसूनू रित्युक्तः,
आरुहह नाह सिग्घ, गतव्य कमल पुरनयरे २१६

तत उत्तस्थौ भीमः, प्रीत मवोध्य कनकरथराज,
आरूढो य विमाण, सह बुद्धिलमति पुत्तेण २१७

तस्य व्रजतो देवा, गायत' केपि केपि नृत्यतः,
गयगज्जि हयहेसिं, तणुरओ केवि कुव्वता २१८

હે કુમાર તુ મને સમ્યક્ત્વ આપી વિંધ્ય પર્વતની ગુફામા મુનિઓની પાસે રાતે રહ્યા ત્યા પ્રભાતે હુ મારા પરિવાર સાથે આવી ૨૧૩

હુ મુનિઓને નમી પણ તમોને ત્યા ન જોયા ત્યારે અવધિથી મે જોયુ તો ઇહા તમોને સ્નાન કરતા જોયા તેથી હુ રાજી થઇ ૨૧૪

હવે હુ ત્યાથી વળતી થોડો વખત એક મોટા કામના લીધે અટકી ગઇ હતી પણ હમણા હે મહાયશ, પુણ્યયોગે તારા દર્શન થયા છે ૨૧૫

બાદ યક્ષે વિમાન રચાવીને રાજકુમારને કહ્યુ કે હે નાથ! હવે જલદી ચડો કેમકે આપણને કનકપુર જવુ છે ૨૧૬

ત્યારે ભીમકુમાર ઊઠીને પ્રીતિવાળા કનકરથ રાજાને જેમ તેમ સમજાવી બુદ્ધિલ મંત્રિના પુત્ર સાથે વિમાનપર ચડયો ૨૧૭

તેને ચાલતા કોઈ દેવતા ગાવા લાગ્યા, કોઈ નાચવા લાગ્યા, અને કોઈ હાથીના જેવી ગર્જના કરવા લાગ્યા તો કોઈ ઘોડા માફક ખખારવા લાગ્યા ૨૧૮

भेरी भमादिरवैः, समस्त मगरतल बधिरयत.,
कुमरेण सम पत्ता, कमलपुरासन्न गामंमि. २१९

तत्रच भीम श्चैत्ये गमत् ततो यक्षराक्षसप्रमुखैः,
पणमेवि जिणवरिंद, हिठो दावेइ स महूत्थ. २२०

अथ पटहभेरि झल्लरि, कसालकमुख्य तूर्य शब्दौघः,
कमलपुरे अत्थाणठिएण सुणिओ नरिंदेण. २२१

तदनु नृपो मन्त्रिजन, पप्रच्छ किमद्य कस्यचन सुमुनेः,
वरनाणं उप्पन्न, ज सुच्चइ अमरतूररवो. २२२

यावद् विमृश्य सम्यक्, मन्त्रिजन. प्रतिवचः किमपि दत्ते,
तग्गा मसामिणे व, राया वद्धाविओ ताव २२३

वहूदेवी देवयुत., प्राप कुमारः प्रभो मम ग्रामे,
तेण जिणिंद भवणे, महूसवो एस पारद्धो २२४

વળી ભેરી અને ભભા વગેરેના નાદથી આકાશને બેહેરૂ કરતા થકા તેઓ બધા કુમારના સાથે કમળપુરના પાસેના ગામમા આવી પહોચ્યા ૨૧૯

ત્યા ભીમકુમાર જિન મદિરમા ગયો અને યક્ષ રાક્ષસ વગેરેની સાથે રહીને જિનેશ્વરને નમીને હર્ષિત થઈ સગીતપૂર્વક મહોત્સવ કરાવવા લાગ્યો ૨૨૦

હવે પડહ, ભેરી, ઝાલર, અને ડાગીયા વગેરે વાજાનો અવાજ કમળપુરમા સભામા બેઠેલા રાજાએ સાભળ્યો ૨૨૧

ત્યારે રાજાએ મત્રિઓને પૂછયુ કે આજ શુ કોઇ મહામુનિને કેવળજ્ઞાન ઉપન્યુ છે કે જેથી દેવતાઓના વાજાનો અવાજ સભળાય છે? ૨૨૨

ત્યારે મત્રિઓ વિચાર કરીને જેવુ કઇ ઉત્તર આપવા તૈયાર થયા કે તેવામા તે ગામના સ્વામિએ રાજાને વધામણી આપી કે હે મહારાજ, ઘણા દેવદેવી સાથે તમારો કુમાર મારા ગામે આવી પહોચ્યો છે અને તેણે જિન મદિરમા આ મહોત્સવ શરૂ કર્યો છે ૨૨૩-૨૨૪

दत्वा निजागलग्ना, मलङ्कार्ति मुकुटवर्जिता तस्मै,
वुत्तो वित्ती रन्ना, भणेसु सामतमाइ जण. २२५

सवहति येन सर्वः, प्रगे कुमारस्य सम्मुख गतु,
कारेसु हठसोह च, सोवि तह कारए मन्व २२६

प्रातश्च प्रीतमना', मपरिजनः सम्मुख ययौ राजा,
आगच्छतो कुमरो, दिठो गयणमि इदु व्व २२७

उत्तीर्य वरविमाना, न्ननाम भीमो नृपस्य पदकमल,
जणणी पमुह जणस्स य, अन्नाणवि कुणइ जहजुग्ग २२८

जनकादेशात् करिवर, म यारूढो थ बुद्धिलसुतोपि,
नियनिय पिउ पभिईण, जहोचिय कुणइ सव्वेसि २२९

ह्ष्टेन सचिवसूनु र्भीमेन स्वस्य पृष्टतो ध्यासि,
अह सह पिउणा पत्तो, धवलहरे भीमवर कुमरो २३०

त्यारे राजाए तेने पोताना मुगट शिवाय बाकीना अलकार दइने पछी पोताना छडीदारने कह्यु के, तु सामत वगेरे लोकने कहे के आवती सवारे सर्वेने कुमारनी सामे जवानु बनी शके माटे हाट सणगारावी राखो त्यारे तेणे पण जई ते प्रमाणे कहीने तेमज कराव्यु २२५-२२६

प्रभाते हर्षित थई राजा सपरिवार कुमारनी सामे गयो, त्यारे आकाशमा जाणे चद्र होय तेम कुमारने आकाश मार्गे सामे आवतो जोयो २२७

पछी भीमकुमार विमानथी ऊतरी राजाने पगे लाग्यो तथा माता प्रमुखनु तथा बीजाओनु पण यथायोग्य तेणे साचव्यु २२८

बाद पितानां हुकम प्रमाणे ते हाथीपर बेठो तेमज बुद्धिल मत्रिना कुमारे पण पोताना माबाप वगेरे सर्वे जननु यथोचित सभाळ्यु २२९

भीमकुमारे हर्षित थइ तेने पोतानी पाछळ बेसाडयो बाद पिता साथे भीमकुमार धवल घरमा पहोच्यो २३०

भुक्तोतर च राजा, भीमस्या मच्छि चरित मतिरूचिर,
ज जह वित्त त तह, साहइ सव्वपि मतिसुओ २३१

अत्रातरे च कथित, हरिवाहन नरपतेः कृताजलिभिः,
उज्जाण पालएहिं, अरविंद मुणिंद आगमण २३२

अथ सपरिकरो राजा, तत्र ययौ प्रमुदितो गुरू नत्वा,
निसियइ उचियठाणे, तो धम्म परिकहइ सूरी २३३

भो भव्या एप भवः, श्मशान तुल्यः सदाप्य शुचिरूपः,
विलसिर मोहपिसाओ, परिभमिर कसाय गिद्धउलो २३४

दुर्जेय विभव पिपासा, परिसर्पत्सतत शाकिनी संघः,
अइ उग्गराग पावग, डज्झ तपभूय जणदेहो. २३५

दुर्द्धर मार विकार, ज्वालामाला कराल दिक्चक्रः,
पइ समय पसप्पिरगुरु, पओसधूमेण दुप्पिच्छो. २३६

જમ્યા બાદ રાજાએ મતિકુમારને ભીમનુ મધળુ ચરિત્ર પૂછ્યુ, ત્યારે જે જેમ બન્યુ હતુ તે તેમ તેણે કહી સભળાવ્યુ ૨૩૧

એવામા હરિવાહન રાજાને ઉદ્યાનપાળકોએ આવી હાથ જોડી કહ્યુ કે અરવિદ મુનીશ્વર પધાર્યા છે ૨૩૨

ત્યારે પરિવાર સહિત રાજા ત્યા આવી હર્ષથી ગુરૂને નમીને ઉચિતસ્થાને બેઠો ત્યારે આચાર્ય ધર્મ કહેવા લાગ્યા –૨૩૩

હે ભવ્યો, આ સસાર મશાણ માફક હમેશા અશુચિમય છે, તેમા મોહરૂપી પિશાચ વિલાસ કરે છે અને કષાયરૂપ ગૃધ્રોના ટોળા ભમે છે ૨૩૪

તેમા દુર્જય ધનતૃષ્ણારૂપ શાકિની હમેશ ફરે છે, અને અતિ આકરા રાગરૂપ અગ્નિમા ઘણા જણના શરીરો બળે છે ૨૩૫

દુર્દ્ધર કામવિકારની જ્વાળાઓથી તે ચારે બાજુથી ભયકર લાગે છે, અને પ્રતિ સમયે ફેલાતા ભારે પ્રદ્વેષરૂપ ધૂમથી તેમા અધારૂ છવાયેલ છે ૨૩૬

मिथ्यात्व भुजगसस्थिति, रशुभा य वसाय भीषण करकः,
निहिय वहुनेह थमा, भमत सुमहत भूयगणो २३७

सर्वत्र लोक कल्ह, स्फुट दुन्चैः स्थालिका समूह थ,
मुव्वन विविह उव्वेय, जणा कारुन्न रुन्नमरो २३८

स्थान स्थान निवेशित, वनमवय मड्कूट सङ्गत॰,
किण्हाइ अशुहलेसा, सुहगिद्धि सिय लि विकरालो २३९

अति दुस्सह विविधाप, न्निपनट्वहु शकुनिकानिकररौद्रः,
निक्कूग गरत दुज्जण, रिटा अन्नाण मायगो २४०

विषय विषपकमग्न , प्राणिगण स्तरू भ ऽश्मशाने त्र,
पडियाण जीवाण, न्त्तो सुमिणेवि अत्थि सुह २४१

વળી એમા મિથ્યાત્વરૂપ સર્પ રહે છે, તથા અશુભ અધ્યવસાયરૂપ ભયકર કરક (ઘોર ઓદ્દિગ) વસે છે, તેમજ સ્નેહરૂપ સ્તભ લઈને એમા વણા ભુતો ફરતા રહે છે ૨૩૭

વળી એમા જ્યા જુઓ ત્યા કલહ કકાસરૂપ થાળિઓનો ખડખડાટ થાય છે, અને અનેક જાતના ઉદ્વેગજનક કરુણ રૂદનના સ્વર સભળાય છે ૨૩૮

તથા ઠેકાણે ઠેકાણે છુપાવેલા વનના ભટાકરૂપ ભસ્મના ઢગલા રહેલા છે, અને કૃષ્ણાદિક અશુભ લેશ્યાવાળી સુખગૃદ્ધિરૂપ શિયાલણીથી એ વિકરાળ લાગે છે ૨૩૯

અતિ દુસહ અનેક આપદાઓરૂપ સમડીઓથી એ બીહામણો છે, વળી એમા કપટી દુર્જનરૂપ અરિષ્ટ (અશુભ સૂચક ચિન્હ) રહેલા છે, તથા અજ્ઞાનરૂપ માતગ (ચડાળ) એમા રહે છે ૨૪૦

માટે આ સસારરૂપ મશાણમા પ્રાણિઓ વિષયરૂપ વિષમ કીચડમા ખૂચી જાય છે, તેમને સ્વપ્નમા પણ સુખ ક્યાથી હોય? ૨૪૧

१ २ ३ ४
यदितु सुचरित्र सुतपो, ज्ञान सुदर्शन महाभटा श्चतुरः,
उत्तर सारग रुवेण, ठ.विउ चउदिर्सि कमसो २४२

धृत्वा सुसाधुमुद्रा, जिनशासन मडले समुपविश्य,
दीउ पयत्तेण दढ, दुभेय सिक्खा सिहाबंध. २४३

मोह पिशाच प्रभृती, नपास्य मवा नभीष्ट विघ्नकृतः,
अक्खुहिय माणसेहिं, निरूद्ध इंदिय पयारेहिं. २४४

अव्यग्र मत्यंग्र , सामाचारी वि चित्र कुसुमभरैः,
सिद्धंतमतजावो, कीरइ विहिणा इहेव तओ २४८

मन ईहिता न्यमुमना, सपद्यते समग्र सौख्यानि,
पगरिं सपत्ते य जन्ने, सा लब्भइ निव्वुई परमा. २४६

इति हरिवाहन नृपति, र्भावार्थयुतं विबुध्य गुरूवचन,
भीसण ससार सुहाण, वासभो सुरइ बीहतो २४७

બાકી જે જ્ઞાન-દર્શન-ચારિત્ર અને તપરૂપ ચાર સુભટોને ચાર દિ-શામા ઉત્તરસાધકરૂપે સ્થાપી સુસાધુની મુદ્રા ધરી જિન શાસનરૂપ મડળમા બેશી હિમ્મત રાખી બે પ્રકારની શિક્ષારૂપ શિખાબધ કઈ મોહપિશાચ વ-ગેરે ઈષ્ટમા વિઘ્નકારીઓને દૂર કરી શાત મન રાખી ઇન્દ્રિયોનો પ્રચાર રોકી, ૨૪૨-૨૪૩-૨૪૪

એકાગ્રતાથી સામાચારીરૂપ નવા તાજા પુષ્પોથી સિદ્ધાતરૂપ મ ત્રનો જાપ વિધિપૂર્વક કરવામા આવે તો સઘળા મનઇચ્છિત સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, અને તેનો જુસ્સો વધતા વધતા પરમ નિર્વૃત્તિ (મુક્તિ) મળે છે ૨૪૫-૨૪૬

આ રીતના ભાવાર્થ ભરેલા ગુરુવચન સાભળીને હરિવાહન રાજા ભયકર સસારના મશાણમા વસતા બીહવા લાગ્યો ૨૪૭

साम्राज्य भीमप्नुते, विन्यस्या नेकलोक मयुक्तः
भव पेयवणुल्लघण, पवण दिक्ख पवज्जेइ. २४८
एकादशांगधारी, सुचिर परिपालिता मलचरित्रः,
सो रायरिमी पत्तो, तिहुयण सिहरठिय ठाण २४९
भीमनरेंद्रोपि चिर कुर्वन् जिनशासनोन्नतीः शतशः,
परहिय करणिक्करइ, नीईइं पसाहए रज्ज. २५०
अन्येद्यु र्भवकारा, गारा दुद्विग्न मानसः पुत्र,
रज्जे ठविसु गिण्हिय, दिक्ख भीमो गओ मुक्ख २५१

इति हि भीम कुमार सुवृत्तक,
मनसि कृत्य चमत्कृति कारक,
परहितार्थ कृतः कृतिनो मुदा,
भवत भावित जैन मताः सदा २५२

(इति भीमकुमार कथा समाप्ता)

(छ)

તેથી તે ભીમકુમારને રાજ્ય સોંપી અનેક લોક સાથે સંસારરૂપ મસાણને ઉલ્લંઘવા સમર્થ દીક્ષાને લેતો હવો ૨૪૮

તે અગીઆર અંગ શીખી ચિરકાળ નિર્મળ ચારિત્ર પાળી તે રાજર્ષિ સિદ્ધિપદ પામ્યો ૨૪૯

ભીમ રાજા પણ ચિરકાળ સૂધી નેકરો રીતે જિન શાસનની ઉન્નતિ કરતો થકો પરહિત કરવામાં તત્પર રહી નીતિથી રાજ્ય પાળવા લાગ્યો ૨૫૦

તે આખરે સંસારરૂપ કેદખાનાથી ઉદ્વિગ્ન થઈ પુત્રને રાજ્યપર સ્થાપી દીક્ષા લઇ મુક્તિ પામ્યો ૨૫૧

આ રીતે ભીમકુમારનું ચમત્કારી વૃત્તાંત સાંભળી હે પંડિતો, તમે હવેથી પરહિતાર્થ કરતા થકા હમેશાં જૈન મતથી ભાવિત રહો ૨૫૨

(આ રીતે ભીમ કુમારની કથા પૂર્ણ થઇ છે)

એકવિંશતિતમ ગુણ.

उक्तः परहितार्थकारी ति विंशतितमो गुणः, सांप्रत मेक-
विंशतितमो लब्धलक्ष्य गुणः फलतो भिधीयते.

પરહિતાર્થકારી નામે વીશમો ગુણ કહ્યો, હવે એકવીશમો લબ્ધલક્ષ્ય ગુણ ફળથી વર્ણવીયે છીયે

(मूळ गाथा.)

लक्खेइ लद्ध लक्खो-
सुहेण मयलपि धम्मकरणिज्ज,
दक्खो सुसासणिज्जो-
तुरियं च सुसिक्खिओ होइ. २८

(મૂળ ગાથાનો અર્થ)

લબ્ધલક્ષ્ય પુરૂષ સુખે કરીને સઘળુ ધર્મ કર્ત્તવ્ય જાણી શકે છે. તે ડાહ્યો હોવાથી જલદી કેળવાય છે ૨૮

(ટીકા)

लक्षयति जानाति-पतनुज्ञाना वरणत्वा लब्ध मिव लब्ध लक्ष्य शिक्षणीयानुष्ठान येन स लब्धलक्ष्य'-सुखेना क्लेशेना-स्मनः शिक्षयितु श्च निर्वेद मनुत्पादय न्नित्यर्थ'-सकल समस्तमपि धर्म करणीय चैत्यवदन वर्दनादिक-अय माभिप्रायः-पूर्व भवा भ्यस्त मिव सकल झटित्ये वा विगच्छति

લખે એટલે જાણે-હલકા જ્ઞાનાવરણી કર્મ હોવાથી પ્રાપ્ત થયાની માફક પ્રાપ્ત થયુ છે લક્ષ્ય એટલે શીખવા લાયક અનુષ્ઠાન જેને તે લબ્ધ લક્ષ્ય પુરુષ સુખે એટલે વગર ક્લેશે અર્થાત્ કંટાળો આપ્યા વગર-સકળ એટલે સમસ્ત ધર્મકૃત્ય ચૈત્યવદન ગુરૂવદન વગેરે-પૂર્વભવે શીખેલુ હોય તેમ બહુ જલદી જાણી શકે છે

तथाचाह

प्रतिजन्म यद् भ्यस्तं, जीवै: कर्म शुभाशुभ,
तेनै वा भ्यासयोगेन, तद्‌वा भ्यस्यते सुख (मिति)

જે માટે કહેલુ છે કે,

દરેક જન્મમા જીવોને જે કાઇ શુભાશુભ કામનો અભ્યાસ કરેલ હોય છે, તે તેજ અભ્યાસના યોગે કરીને ઇહા સુખે શીખી શકાય છે

अतएव दक्षः क्षिप्रकारी, सुशासनीय, त्वरित स्तोककालेन, चकारस्यो परियोगात् सुशिक्षा पारगामी च स्यात्. नार्गाजुनवत्

એથીજ દક્ષ એટલે ચાલાક હોવાથી સુશાસનીય (સુખે કેળવાય એવો) હોવાથી ત્વરિત એટલે થોડા કાળે કરી સુશિક્ષાનો પારગામી પણ થાય છે નાર્ગાર્જુન યોગી માફક

तत्कथा चैव

पुर मत्थि पाडलिपुर, गंधियहट्ट व सुरहि गजद,
तत्थ मुरुंडो निवई, ईसरमय सहस नमियकमो १

कयमयण इमो बहुसुद्ध आगमो सगमु त्ति सरसूरी,
दूरी कय पावभरो, विहरंतो त थ संपत्तो २

તે નાર્ગાર્જુનની કથા આ પ્રમાણે છે.

ગાંધીના હાટની માફક સુગંધિ (સુયશવાળા) જનોવાળુ પાટલિપુત્ર નામે નગર હતુ, ત્યા મુરુંડ નામે રાજા હતો, જેના ચરણ કમળમા લાખો ઠાકોર નમતા હતા १

ત્યા કામને જીતનાર અને બહુ આગમને શુદ્ધ રીતે ભણેલા સગમ નામે મહાન્ આચાર્ય પાપના સમૂહને દૂર કરતાથકા વિચરતા વિચરતા આવી પહોચ્યા, ૨

गुण बुद्धि भाव कलिओ, सक्किरिया लकिओ रुइरसद्दो,
लक्खणगधु व्व समत्थि, तस्स एगो पवरसीसो ३

सो बालोवि अबाल, प्पइ भागुण रयण रोहण समाणो,
आणिय चउत्थ रमिय, कयावि इय कहइ गुरपुरओ ४

अव तरन्छीए, अपुप्फिय पुप्फन्त पत्तीए,
नवसा लिफजिय नव, वहूइ कुडएण मे दिन्न ५

तो गुरूणा सन्चो, वन्छ पलित्तो सि पढमि ज एव,
सो आह मह विहिज्जउ, आयारेण पसाउ त्ति ६

तह विहिए गुरूणा तो, जणेण पालित्तओ त्ति सो वुत्तो,
बहुसिद्धिजुओ वाई, ठविओ सूरीहि नियपए ७

તે આચાર્યને વ્યાકરણની* માફક ગુણવૃદ્ધિ ભાવવાળો (વધતા ગુણ વાળો), સત્ક્રિયાથી શોભિત, અને રુચિર શબ્દવાળો એક શિષ્ય હતો ૩

તે બાળક છતા પણ મોટાને છાજતી બુદ્ધિરૂપ ગુણરત્નનો રોહિણાચળ સમાન હતો તે એક વખતે ચોથા રસવાળી એટલે ખાટી રાબ આણીને ગુરૂ પાસે આ રીતે બોલ્યો ૪

તાબા જેવી લાલ આખવાળી અને પુષ્પ જેવા દાતવાળી નવ જુવાન વધૂએ ઠઠ્ઠીવડે આ અણકૂલેલુ (તાન્દુ) અને નવા ચોખાની કાજીનુ આમ્લ (ખાટિઊ) મને આપ્યુ છે ૫

ત્યારે ગુરૂએ કહ્યુ કે હે વત્સ, તુ આમ બોલે છે તેથી લાગે છે કે તુ પલિત્ત (પ્રલિપ્ત ર્ગી પડેલો) બન્યો છે ત્યારે તે બોલ્યો કે મને આચાર શીખવી મારાપર પ્રસાદ કરો ૬

ગુરૂએ તેમ કર્યુ-છતા લોકોએ તેનુ પાલિત્તક એવુ નામ પાડી દીધુ તે બહુ સિદ્ધિવાળો અને વાદી થયો એટલે ગુરૂએ તેને પોતાના પદે સ્થાપ્યો ૭

* વ્યાકરણમા પણ ગુણ અને વૃદ્ધિ હોય છે સા। ક્રિયાપદ હોય છે અને રુચિર શબ્દો પણ હોય છે

कइयावि वसहिबाहिं, वक्खित्तो सो कहिंचि कज्जमि,
जा चिठइ ता तहिय, सपत्ता वाइणो केवि. ८

पुछंति सूरिनिलय, कहइ इमो वक्कदीहरपहेण,
काल विलबकए लहु, वसहीई सय पुणो पत्तो ९

दाउ कवाडे कवडेण, सुवइ जा मुणिवरो तहिं ताव,
पत्ता वाई पुच्छंति, कत्थ पालित्तओ सूरी १०

अह पभणंति विणेया, सुहसुहेण सुवंति किर गुरूणो,
उवहासकए विहिओ, कुक्कुडसद्दो तओ तेहिं ११

गुरूणावि विरालीए, सद्दो विहिओ कहंति तो एए,
लीलाइ तए जिणिया, अम्हे सव्वेवि मुणिनाह १२

दिज्जउ दसण मिण्हि, तो लहु उठेइ सो तय लहुय,
दहु तज्जिणणत्थ, पवाइणो इय पयपंति १३

તે કયારેક કોઈ કામ સારૂ વસતિની બાહેર રોકાયો હતો તેવામા ત્યા કોઈક વાદીઓ આવી પહોચ્યા ૮

તેઓ તેને આચાર્યનુ સ્થાન પૂછવા લાગ્યા ત્યારે એણે તેમને વાંકો અને લાંબો રસ્તો બતાવ્યો કે જેથી તે વિલબે પહોચે--અને પોતે તેમની અગાઊ વસતિમા આવી પહોચ્યો ૯

તે વસતિમા આવી કપટ કરી કમાડ બધ કરીને સૂઈ રહ્યો, તેટલામા તે વાદિઓ આવી પૂછવા લાગ્યા કે પાલિત્તક સૂરિ કયા છે? ૧૦

ત્યારે શિષ્યો બોલ્યા કે ગુરૂ સુખે સૂતેલા છે ત્યારે તેમણે ઉપહાસ કરવા માટે કૂકડાનો શબ્દ કર્યો ૧૧

ત્યારે ગુરૂએ બિલાડીનો શબ્દ કર્યો ત્યારે તેઓ બોલ્યા કે હે મુનીશ્વર, તમે અમો બધાને લીલા બતાવીનેજ જીતી લીધા છે ૧૨

માટે હવે દર્શન આપો, ત્યારે તે જલદી ઊઠયો ત્યારે તેને બહુ નાનો જોઇને તેને જીતવા માટે તે વાદીઓ આ રીતે કહેવા લાગ્યા. ૧૩

पालित्तय कहसु फुड, सयल महिमडल भमतेण,
दिठो कहवि सुओ वा, चदण रससीयलो अग्गी १४

श्रीकालः सूरिराजो नमि वि नमि कुलोत्तासरत्नायमान-
स्तच्छिष्यो वृद्धवादी द्विजकुलतिलक' सिद्धसेनो बभूव;
बिभ्राणः कूटनिद्रा कपट इति जने विश्रुतो विश्वरूपः-
सजात. सगमो य तदनुच गणभृत् पादलिप्त स्ततो हं १५

इय जिणपवयण 'नहयल, ससिणो वरवाइणो महाकविणो,
कहिय नियपुव्व पुरिसे, भणिय पालित्तगणे य' १६

अयसाभिवाय अभिदुमियस्स पुरिसस्स सुद्धहियस्स,
होइ वहतस्स पुणो, चदणरस सीयलो अग्गी. १७

इय निज्जिणिया वाए, अप्पच्चवाएवि वाइणो गुरुणा,
नव रसतरग लोला, तरगलोला कहा य कया १८

હે પાલિત્તક બોલ, આખી પૃથ્વી ફરતા તે અગ્નિને ચદનના રસ જેવી-શીતળ કયા પણ દીઠી કે સાભળી છે? ૧૪

શ્રી કાલિક નામે સૂરિ કે જે નમિ વિનમિના વશમા રત્ન સમાન થયા ત્યાર પછી તેના શિષ્ય વૃદ્ધવાદી થયા ત્યાર કેડે તેના શિષ્ય સિદ્ધસેન થયા કે જે બ્રાહ્મણ કુળમા તિલક તુલ્ય હતા અને હમણા કપટનિદ્રાને ધારણ કરવાથી ખરેખરા કપટરૂપે જગતમા પાધરા થએલ આ સગમસૂરિ થયા અને તેમનો શિષ્ય હુ પાદલિપ્ત નામે થયો છુ ૧૫

આ રીતે જિન પ્રવચનરૂપ નભસ્તલમા ચદ્ર સમાન ઉત્તમ વાદિ અને કવિ એવા પોતાના પૂર્વ પુરૂષો વર્ણવીને તે પાદલિપ્ત બોલ્યા કે ૧૬

અપયશનુ આળ ચડવાથી દૂણાયલા શુદ્ધ મનવાળા પુરૂષને અગ્નિ ઊપાડતા ચદનના રસ જેવી શીતળ લાગે છે ૧૭

આ રીતે વગર હરકતે વાદમા વાદીઓને ગુરૂએ જીત્યા પછી તેમના આગળ નવ રસથી ભરપૂર અને તરગ માફક આગળ વધતી કથા કહી સભળાવી ૧૮

समिया य सिरोवियणा, अट्टस्स मुरुंडराइणो तइय,
विहिय त पड्डस ज, अज्जवि कण्णो न पावति १९

तथाहि

दीहर फणिंद नाले, महिहर केसर दिसामुह दलिल्ले,
उअ पियइ कालभमरो जणमयरंद पुहइ पउमे. २०

ज लद्ध लक्ख भावेण, सूरिणा गूढ सुत्तमाईया,
नाया बहुयाभावा, वित्थरगथाउ ते नेया. २१

अठमिमाईपव्व, पालित्तो लेविऊण नियचलणे,
रेवय विमल गिरीसु, वदइ देवे नहपहेण २२

इत्तो सुरठविसए, अज्जुण रससिद्धि लद्धमाहप्पो,
मन्नत्थ लद्धलक्खो, जोगी नागज्जुणो अत्थि. २३

वळी मुरुंड राजा माहो पडता तेनी मस्तकनी वेदना ते आचार्ये शमावी दीधी अने एवी कविता करी छे के जे आज सूधी पण बीजा कविओ करी शकया नथी १९

ते कविता आ रीते छे

लाबा सर्परूप नाळवाळा, पर्वतरूपी कशरावाळा, अने दिशाना मुख रूप दळवाळा पृथ्वीरूप पद्मामा काळरूपी भमरो जुवो, जनरूप मकरंद पीये छे २०

वळी ते आचार्ये लब्धलक्षपणाथी जे गूढ सूत्र वगेरे अनेक भाव जाणी लीधा छे ते मोटा ग्रथथी जाणी लेवा २१

ते पादलिप्त सूरि आठम वगेरे पर्वोमा पोताना चरणे लेप करी गिरनार अने शेत्रुजापर आकाश मार्गे देव वादवा जता २२

आणीमेर सोरठ देशमा सोनासिद्धिथी प्रख्याति पामेलो अने सर्व बाबतोमा ध्यान देनार नागार्जुन नामे योगी हतो २३

सो दट्ठु भणइ सूरि, वियरसु नियपाय लेवसिद्धिं मे,
गिण्हसु मज्झ कंचण, सिद्धिं तो भणइ मुणिपवरो २४

भो कचण सिद्ध अकिंचणस्स मह कचणस्स सिद्धीए,
किं कज्ज मवज्जाए, कचण सिद्धाति किंव तिथ २५

तुह पायलेव सिद्धि, सावज्ज तेण नहु पयच्छेमि,
ज सावज्जुवएसो, मुणीण नो कप्पए भद्द. २६

तत्तो इमो विलक्खो, सुलद्धलक्खो लहुपि सिक्खेइ,
समणो वासग किरिय, चिइवदण वदणाईय २७

तित्थागयाण सूरीण, वदण देइ चरण कमलेसु,
कुसलत्तणेण पुरओ ठाउ सव्वेसि सड्ढाण २८

તે પાદલિપ્ત સૂરિને જોઈ બોલ્યો કે તમે મને તમારી પાદલેપની સિદ્ધિ બતાવો અને આ મારી સોનાસિદ્ધિ હુ તમને આપુ, ત્યારે સૂરિએ નીચે મુજબ તેને જવાબ વાળ્યો ૨૪

હે કચનસિદ્ધ યોગી, હુ અકિચન છુ તો પછી આ પાપ ભરેલી સોનાસિદ્ધ સાથે મારે શુ કરવાનુ છે, અગર એનાથી શો ફાયદો છે. ૨૫

વળી તને પાદલેપની સિદ્ધિ આપવી એ સાવદ્ય કામ છે તેથી તે પણ હુ આપી શકતો નથી કેમકે હે ભદ્ર! મુનિઓને સાવદ્યનો ઉપદેશ પણ કલ્પે નહિ ૨૬

ત્યારે તે યોગી દિલગીર થયો થકો પણ બરોબર લક્ષ્ય રાખીને શ્રાવકની ચૈત્યવદન ગુરૂવદન વગેરે ઘણી ક્રિયા શીખવા લાગ્યો ૨૭

પછી તીર્થ વાદવા આવેલા સૂરિના ચરણકમળમા તે ચતુરાઇ વાપરી બધા શ્રાવકોના મોખરે રહીને વદન કરવા લાગ્યો ૨૮

गुरुचरण तो काउ, नियमउलि नवइ तयणु गधेण,
लक्खइ स लद्धलक्खो, सचुत्तर मोसहीण मय. २९

नेण ओसहिनियरेण, पायलेव सय कुणइ एसो,
तव्वसओ गयणे कुक्कुड व्व उप्पडइ पडइ पुणो ३०

पुण रागएण गुरुणा दिट्ठो पुठोय कहइ सो एव,
पहु तुह पाय पसाय, गधेण मए इम नाय ३१

पहू पसिय कहसु मम्म, जोग जेण हवेमि सुकयत्थो,
गुरुउवएसेण विणा, जम्हा न हवंति सिद्धीओ ३२

तो चिंतइ मुणिनाहो, सुउद्ध लक्खलक्खण इमस्स अहो,
ज हेलाए नाओ, धम्मो तह ओसहिगणो य ३३

ત્યા ગુરૂના ચરણમા પોતાનુ માથુ ધરી તેમને નમવા લાગ્યો, એટલે તેણે લક્ષ રાખી ગધવડે એકસો સાત ઔષધિ ઓળખી લીધી ૨૯

પછી તે ઔષધિઓવડે તેણે પોતાના પગે લેપ કર્યો, તેના યોગે તે આકાશમા કૂકડાની માફક ઊડતો અને પડતો થવા લાગ્યો ૩૦

એટલામા ગુરૂ ત્યા ફરી આવ્યા તેમણે તેને તેમ થતો જોઇ પૂછ્યુ ત્યારે તેણે એવુ કહ્યુ કે હે પ્રભુ! આ તમારા ચરણનો પસાય છે, મે તેની ગધ લઇ આટલુ જાણ્યુ છે ૩૧

પછી તે બોલ્યો કે હે પ્રભુ! પ્રસાદ કરી મને સમ્યક્ યોગ બતાવો કે જેથી કૃતાર્થ થાઉ, કેમકે ગુરૂના ઉપદેશ વિના સિદ્ધિઓ પ્રાપ્ત થતી નથી ૩૨

ત્યારે આચાર્ય વિચારવા લાગ્યા કે અહો આનુ લબ્ધલક્ષ્યપણુ કેવુ સરસ છે કે એણે ધર્મ તથા ઔષધિઓ સહજ સહજ જાણી લીધી ૩૩

अन्नवि इमो नाही, सुहेण इय चिंतिउ भणइ सूरी,
जइ होसि मज्झ सीसो, कहेमि तो तुह अहं जोगं. ३४

सो आह नाह नाह, सत्तो जइधम्म भार-मुव्वहिउं,
किंतु पहु तवसमीवे, गिहत्थधम्म पवज्जिस्सं ३५

एवं करेसु इय भणिय, सूरिणा गाहिओ इमो सम्म,
समत्तमूल ममल, गिहिधम्म पभणिओ य इमं ३६

सठिय तंदुल सलिलेण, कुणसु त पायलेव मेय ति,
कुणइ तहच्चिय एमो, जाया नहगमणलद्धी से. ३७

तीए पभावओ सो, वदइ उज्जितमाइसु जिणिंदे,
पालित्ताण च पुर, सठावइ सूरिनामेण. ३८

गिरिनार गिरिसमीवे, तुरगसुरगा दसारमडवओ,
चेई पमुह विहिय, तेण नेमिस्स भत्तीए ३९

માટે એ બીજું પણ સુખે જાણી શકશે એમ વિચારી સૂરિ બોલ્યા કે જો તું મારો શિષ્ય થાય તો હું તને યોગ બતાવું ૩૪

ત્યારે તે બોલ્યો કે હે નાથ, હું યતિધર્મના ભારને ઊપાડવા સમર્થ નથી; બાકી હે પ્રભુ તમારા પાસેથી ગૃહસ્થ ધર્મ અંગીકાર કરીશ ૩૫

ઠીક તો એમ કર એમ કહીને આચાર્યે તેને રૂડી રીતે સમ્યક્ત્વપૂર્વક નિર્મળ ગૃહસ્થ ધર્મ સમજાવ્યો અને પછી કહ્યું કે ૩૬

સાઠી ચોખાના પાણીથી તું તારા પગે લેપ કર, તે સાભળી તેણે તેમ કરતાં તેને આકાશમાં ગમન કરવાની લબ્ધિ પ્રાપ્ત થઇ ૩૭

તે લબ્ધિના પ્રભાવે તે ગિરનાર વગેરે સ્થળે જઇ જિનેદ્રના બિંબ વાંદતો તથા તેણે પાલિત્ત સૂરિના નામે પાલીતાણું નામે નગર વસાવ્યું ૩૮

વળી ગિરનારની પાસે ઘોડા જઇ શકે એવી સુરંગ કરાવી તથા દશાર મંડપ નામે ચૈત્ય વગેરે નેમીશ્વર ભગવાનની ભક્તિથી તેણે કરાવ્યા. ૩૯

एवं गिहत्थधम्मं, जिणसासण उन्नइं च काउणं,
इहपरलोए कल्लाणं, भायणं एस संजाओ ४०

नागार्जुनस्य ति फल विशिष्ट, सल्लब्धलक्षस्य निशम्य सम्यक्,
गुणे म निःशेषगुणप्रधाने, कृतप्रयत्ना भविका भवंतु ४१

(इति नागार्जुन कथा समाप्ता)

(छ)

એ રીતે ગૃહસ્થ ધર્મ પાળી અને જિનશાસનની ઉન્નતિ કરીને તે આ લોક અને પરલોકના કલ્યાણનુ પાત્ર થયો. ૪૦

આ રીતે લબ્ધલક્ષ ગુણવાળા નાગાર્જુન યોગિને પ્રાપ્ત થએલુ ફળ રૂડી રીતે સાભળીને બધા ગુણોમા પ્રધાનભૂત રહેલા આ ગુણમા ભવ્યજનો પ્રયત્ન કરતા થાઓ ૪૧

(એમ નાગાર્જુનની કથા પૂરી થઇ છે)

[નિગમન .]

उक्तो लब्धलक्ष्य इत्येकविंशो गुण', साम्रत निगमय न्नाह

લબ્ધલક્ષ્યપણારૂપ એકવીશમો ગુણ કહ્યો, હવે નિગમન કરે છે

(मूळ गाथा.)

एए इगवीस गुणा—
सुयाणुसारेण किंचि वक्खाया,
अरिहंति धम्म रयण—
घित्तु एएहि संपन्ना २९

(મૂળ ગાથાનો અર્થ.)

એ એકવીશ ગુણો શાસ્ત્રના અનુસારે જરા વર્ણવ્યા (કેમકે) એ ગુણોએ કરી જે સહિત હોય તે ધર્મરત્ન ગ્રહણ કરવાને યોગ્ય થાય છે ૨૯

(ટીકા)

एते पूर्वोक्तस्वरुपा एकविंशतिसंख्या गुणाः-श्रुतानुसारेण शास्त्रात-रोपलम्भद्वारेण-किंचिन्न सामस्त्येन-व्याख्याताः स्वरूपतः फलतश्च प्रक्ल्पिताः, किमर्थ मित्याह, यतोऽर्हति योग्यतासार धर्मरत्नं गृहीतुं, न पुनर्वसंतनृपवद्राजलीला मिति भाव'--के इत्याह-एभिरनंतरोक्तैर्गुणैः संपन्नाः संगताः संपूर्णा वे ति (छ)

એ પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળા એકવીશ ગુણો શ્રુતાનુસારે એટલે શાસ્ત્રમાં જે રીતે મળી આવ્યા તે રીતે (સંપૂર્ણપણે તો નહિ પણ) કાંઇક સ્વરૂપે તથા ફળ બતાવીને પ્રરૂપ્યા શા માટે તે કહે છે જે માટે એ હમણાજ કહેલા ગુણોથી જે સંપન્ન એટલે સહિત અથવા સંપૂર્ણ હોય તે યોગ્યતાપૂર્વક ધર્મરત્નને (પામવા) લાયક થાય છે નહિ કે વસંત રાજાની માફક રાજલીલાનેજ પામે છે, એ ભાવ છે

आह--किमेकांतेनै तावद्गुणसंपन्ना धर्माधिकारिण उता पवादो प्य स्ती ति प्रश्ने सत्या ह (छ)

શું એકાંતે એટલા ગુણે કરી સંપન્ન હોય તેઓજ ધર્મના અધિકારી છે કે કંઈ અપવાદ પણ છે? એ પ્રશ્નનુ ઉત્તર કહે છે

पायद्ध गुण विहीणा—
एएसिं मज्झिमा वरा नेया,
इत्तो परेण हीणा—
दरिद्दपाया मुणेयव्वा, ३०

એ ગુણોના ચોથા ભાગે હીન તે મધ્યમ જાણવા અને અર્ધા ભાગે હીન હોય તે જઘન્યપાત્ર જાણવા, પણ તેથી વધુ હીન હોય તે દરિદ્રપ્રાય અર્થાત્ અયોગ્ય સમજવા

ટીકા

इहा धिकारिण स्त्रिधा चिंत्या—उत्तमा, मध्यमा, जघन्या श्च तत्रो त्तमा सपूर्णगुणा एव. पाद श्चतुर्थांशोऽर्द्धं दल–गुणशब्दस्य प्रत्येक मभि सम्बधात् पादप्रमाणे रर्द्धप्रमाणे श्च गुणे र्ये विहीना विकला एतेषा मुक्त गुणानां मध्यात् ते यथाक्रमं मध्यमावरा ज्ञेया—श्चतुर्थांश विहीना मध्यमा, अर्द्धविहीना जघन्या इति भाव

ईहा अधिकारी त्रण प्रकारना छे—उत्तम, मध्यम, अने जघन्य त्या पूरा गुणवाळा होय ते उत्तम जाणवा पाद एटले चोथो भाग अने अर्ध एटले अर्धो भाग गुण शब्द दरेकमा लगाडवो. तेथी ए अर्थ छे के चोथा भाग जेटला तथा अर्ध जेटला गुणोए करी जे हीन एटले विकळ ए कहेला गुणोमाथी होय ते अनुक्रमे मध्यम अने अवर जाणवा अर्थात् चोथा भागे हीन ते मध्यम अने अर्ध हीन ते जघन्य जाणवा

तेभ्योपि हीनतरेषु का वार्त्त स्याह इत्तो परेण त्ति—एभ्यो परेणा र्द्धा दप्य धिकैं र्हीना रहिता दरिद्रप्राया अकिंचनजनकल्पा मुणितव्या वेदितव्या—यथाहि दरिद्रा उदरकदाभरण चिंता व्याकुलतया न रत्नक्रय मनोरथ मपि कुर्वंति, तथै तेपि न धर्माभिलाष मपि विदधती ति. (छ)

तेथी पण जे वधु हीन होय ते केवा गणवा ते कहे छे एथी वधारे एटले अर्धा भागथी पण अधिक गुणे करीने जे हीन एटले रहित होय ते दरिद्रप्राय एटले भिखारी जन जेवा जाणवा जेम दरिद्रीओ पेट भरवानी चिंतामाज व्याकुळ होवाथी रत्न खरीदवानो मनोरथ मात्र पण करी शकता नथी, तेम एओ पण धर्मनी अभिलाषा पण करी शकता नथी

एवंच स्थिते य द्विधेय तदाह.

धम्मरयणत्थिणा तो—
पढम एयज्जणमि जइयव्वं,
ज सुद्ध भूमिगाए—
रेहइ चित्त पवित्त पि ३१

એમ છે ત્યારે શુ કરવુ તે કહે છે

તે માટે ધર્મ રત્નના અર્થિએ પહેલા એ ગુણો ઉપાર્જન કરવા યત્ન કરવો જોઇએ. જે માટે પવિત્ર ચિત્ર પણ શુદ્ધ ભૂમિકામાં જ શોભે છે ૩૧

धर्मरत्न मुक्तस्वरुप तदर्थिना तल्लिप्सुना तत स्तस्मात् कारणात् प्रथम मादा वेषा गुणाना मर्जने विढपने यतितव्य–तदुपार्जन प्रति यत्नो विधेय–स्तदविनाभावित्वा द्धर्मप्राप्ते—रत्रैव हेतु माह यस्मात् कारणा च्छुद्धभूमिकाया प्रभास चित्रकरपरिकर्मितभूमा विवा कलकाधारे रेहइ त्ति राजते चित्र चित्रकर्म पवित्रमपि प्रशस्त मप्या लिखित सदिति (छ)

પૂર્વે કહેલ સ્વરૂપવાળુ ધર્મરત્ન તેના અર્થિએ એટલે તેને મેળવવા ઇચ્છા રાખનારે તે કારણે પ્રથમ એટલે શરૂઆતમા એ ગુણોના અર્જનમા એટલે વધારવામા યત્ન કરવો કેમકે તેમ કર્યા વિના ધર્મપ્રાપ્તિ થતી નથી ઇહાજ હેતુ કહે છે જે માટે શુદ્ધ ભુમિકામા એટલે કે પ્રભાસ નામના ચિતારાએ સુધારેલી ભૂમિના માફક નિર્મળ આધારમાજ ચિત્ર એટલે ચીતરામણ સારૂ ચિતરેલુ હોય તે પણ શોભી નીકળે છે

पूर्व सूचित प्रभास चित्रकृत्कथा चैव

विलसत नागपु नाग, सगय पुर मिह त्थि साएय,
कइ लाससिहर सिहरव, किंतु बहु म्हइरधवलहर १

ઇહા જેમ નાગ અને પુનાગ નામના વૃક્ષોથી કૈલાસ પર્વતના શિખર શોભે છે, તેમ નાગ (હાથી) અને પુનાગ (મોટા માણસો) થી શોભતુ અને ઘણા મનોહર ધવલગૃહવાળુ સાકેત નામે નગર હતુ ૧

राया महाबलो त्ति, रूसवाण महावऊ व्व तत्थ त्थि,
सो अत्थाणु यट्ठिओ अन्नदिणे पुच्छए दूय २

भो मम रायतरभावि, गयर्लीलोचिय न किं अत्थि,
सो भणइ सामि सव्वंपि, अत्थि मुत्तूण चित्तसह ३

नयणमणो हारि विचित्त, चित्तअवलोयणेण रायाणो,
ज किर तीएवि फुड, कुणंति चंकमणलीलाओ ४

इय आयन्निय रन्ना, महल्ल कोहल्ल पूरिय मणेण,
आट्ठो वरमंती, तुरियं कारेसु चित्तसह. ५

दीहर विमालसाला, बहुसउणालंकिया सुहच्छाया,
उज्जाण महि व्व लहु, महामहा तेण निम्मविया ६

ત્યા દુશ્મનરૂપી ઝાડોને ઊખેડવા મહાબળ (પવન) સમાન મહાબળ નામે રાજા હતો તે એક વેળા સભામા બેઠો થકો દૂતને પૂછવા લાગ્યો ૨

હે દૂત, મારા રાજ્યમા રાજ્યલીલાના બરાબર શુ કામ નથી? દૂત બોલ્યો કે હે સ્વામિ, એક ચિત્ર સભા શિવાય બીજુ બધુ છે ૩

કેમકે આખને પ્રિય લાગતા અનેક ચિત્રો જોવાથી ત્યા રાજાઓ ખુલ્લી રીતે હરફરની મઝા મેળવી શકે છે ૪

એમ સાભળી મોટા કુતકળી (ગેડિન) રાજાએ મુખ્યમ ત્રિને ફરમાવ્યુ કે જલદી ચિત્ર સભા ચણાવો ૫

ત્યારે તેણે બહુ વિશાળ (મહાન્) સાલ (વૃક્ષ) વાળી, બહુ શકુન (પક્ષિઓ) થી શોભતી, અને શુભ છાયાવાળી ઉદ્યાન ભૂમિના જેવી વિશાળ શાળા (ઓરડા) વાળી, બહુ શકુન (મગળ) થી અલકૃત અને પવિત્ર છાય (છત) વાળી મહા સભા તૈયાર કરાવી ૬

आहूया नरवइणा, चित्तयरा चित्तकम्म कयकरणा,
विमल पहाम भिहाणा, तत्तो तुरिय पुरपहाणा ७

अद्धद्धविभाएण, विभइत्ता अप्पिया सहा तेसिं,
दाविउं अंतरा जणणिय च वुत्ता निवेणं व ८

भो तुब्भेहिं कम्म, कयाति नहु पिच्छियव्व मन्नुन्न,
नियनियमईइ निउण, इह चित्ता चित्तियव्व च ९

विंठी न मन्नियव्वा, जहविन्नाण च कारिउ पसाओ,
अहमइ भिगाउ तत्तो, सम्म कम्म कुणंति इमे १०

जाव गया छम्मासा, तो पुठा ऊसुएण ते रन्ना,
विमलेण तओ भणिय, निप्पन्नो देव मह भागो ११

मेरू व्व तय भागं, सुवन्नच्छर विचित्तभूभाग,
पिच्छिउ निवो तुठो, महापसाय कुणइ तस्स १२

પછી રાજાએ ચિત્રના કામમા હુશિયાર ગણાના નગરના મુખ્ય ચિતારા વિમળ અને પ્રભાસ નામે હતા તેમને બોલાવ્યા ૭

તેમને અર્ધી અર્ધી સભા વેહેચીને આપી અને વચમા પડદો બધાવી રાજાએ તેમને આ પ્રમાણે ફરમાવ્યુ ૮

જુવો, તમારે એક બીજાનુ કામ ક્યારે પણ ન જોવુ કિંતુ ઇહા પોતપોતાની મતિથી બરોબર ચિત્ત ચીતરવા ૯

ચોવટચીરો નહિ માનતા હુ તમારી હુસિયારી પ્રમાણે તમને ઇનામ આપીશ એમ રાજાએ કહ્યાથી તેઓ સ્પર્ધા સ્પર્ધાથી મન લઈ કામ કરવા મડયા ૧૦

એમ કરતા છ માસ પસાર થયા ત્યારે રાજાએ ઉત્સુક બની તેમને પૂછતા વિમળ બોલ્યો કે હે દેવ મારો ભાગ મે તૈયાર કરી લીધો છે ૧૧

ત્યારે મેરૂના માફક તે ભાગને સોનાથી શોભતો અને સરસ રીતે ચીતરેલો જોઇને રાજાએ ખુશી થઈ તેને મોટુ ઇનામ આપ્યુ ૧૨

पुठो भणइ पहासो, चित्तारभपि देव न करेमि,
ज अज्जवि मे विहिय, भूमीए चेव परिकम्म. १३

त भूकम्म नणु केरिम ति भूवेण अवणिया जवणी,
ताव सविमेमरम्म, सुचित्तकम्म तहिं दिठ. १४

तो भणिओ सो रन्ना, रे किं अम्हेवि विप्पयारेसि,
अन्नोवि न वचिज्जइ, किंपुण सामि त्ति मो आह. १५

पडिबिंब सकमो देव, एस इय भणिय तेण परियच्छी,
दिन्ना तओ निवेण, सा दिठा केवला भूमी १६

अह विम्हिएण रन्ना पुठ कीरइ कि मेरिसा भूमी,
सो भणइ देव एरिम, महीइ चित्त हवइ उचिय १७

પ્રભાસને પૂછતા તે બોલ્યો કે મે તો હજુ ચીત્ર કાઢવાની શરૂઆત પણ નથી કરી, કેમકે હજુ સૂધી તો મે ભૂમીની સુધારણાજ કરી છે ૧૩

રાજાએ કહ્યુ એવુ તે ભૂમિ કર્મ વળી કેવુ છે એમ કહી પડદો ઊંચકયો એટલે ત્યા તો વળી વધારે શોભતી ચિત્રામણ જોઈ ૧૪

ત્યારે રાજાએ તેને કહ્યુ કે અરે તુ અમને પણ ઠગે છે કે? બી જાને પણ ઠગવુ ન જોઈયે તો વળી ધણીને ઠગવુ એ શુ ? ત્યારે તે બો લ્યો ૧૫

હે દેવ, એ તો પ્રતિબિંબ સક્રમ્યુ છે એમ કહી તેણે પડદો નીચે કર્યો કે રાજાએ ત્યા ખાલી ભૂમિજ જોઈ ૧૬

ત્યારે વિસ્મય પામી રાજાએ પછયુ કે આવી ભૂમિ શામાટે કરી છે? ત્યારે પ્રભાસ બોલ્યો કે હે દેવ, આવી ભૂમિમા એક તો ચિત્ર વધારે

वन्नाण फुरइ कती, अहिय सोह धरति रुवाइं,
पिच्छताण जणाण, भाउल्लासो भिस होइ. १८

त सुणिउं तस्स विवेग, राइणा राइणा पहिट्ठेण,
विउणो कओ पसाओ. सपसाय पभणिय चइमं १९

एमेव इम चिठउ, चित्तसहा मे चलतचित्त जुया,
होउ अपुव्वपसिद्धि त्ति, एस पुण उवणओ इत्थ २०

साएय ससारो, राया सूरी सहा य मणुयगई,
चित्तयरो भवियजिओ, चित्तसहाभूमओ अप्पा. २१

भूपरिकम्म सुगुणा, चित्त धम्मो वयाइ रुवाइ,
वन्नसमा इह नियमा, जियविरिय भावउल्लासो २२

ટકાઉ થાય છે, બીજુ રગોની કાંતિ વધુ સ્ફુરે છે, ત્રીજુ ચિત્રેલા વધુ શોભે છે, અને ચોથુ જોનારાઓને વધુ અને વધુ ભાવોલ્લાસ થ
૧૭–૧૮

તે સાભળીને તેના વિવેક તરફ રાજી થએલા રાજાએ તેને ઇનામ આપ્યુ અને તે સાથે વળી કહ્યુ કે હવે આ મારી ચાલતા ચિત્રે આ ચિત્રસભા જેવી છે તેવીજ રહેવા દે કે જેથી એની મો કરતા પ્રસિદ્ધિ થશે આ વાતનો ઉપનય અહિ આ રીતે છે–૧૯–૨૦

સાકેતપુર તે સસાર છે, રાજા તે આચાર્ય છે, સભા તે મનુષ્ છે, ચિત્રકર તે ભવ્ય જીવ છે, અને ચિત્રસભાની ભૂમિ તે આત્મા છે

તેમજ ભૂમિપરિકર્મ તે સદ્ગુણો છે, અને ત્યા ચિત્ર તે ધર્ આકાર તે વ્રતો છે, રગ તે નિયમો છે, અને ભાવોલ્લાસ તે જીવનુ છે ૨૨

एव प्रभासाभिध चित्र कृद्वत्—
कार्या स्वभूमि विबुध विशुध्धा,
येनो ज्वल धर्म विचित्र चित्र—
शोभा मनन्य प्रतिमा दधीर्ता २३

इति प्रभामकथा

આ રીતે પ્રભામ નામના ચીતારાની માફક પડિતોએ પોતાની આ ત્મભૂમિ નિર્મળ કરવી કે જેથી ત્યા ઉજ્વળ ધર્મરૂપી વિચિત્ર ચિત્રામણ અનુપમ શોભા પામી શકે ૨૩

(આ રીતે પ્રભામની કથા છે)

ननु धर्मो द्विधा—श्रावकधर्मो यतिधर्म श्च—तत्रा थोऽविरत विरत श्रावक-धर्मभेदात् द्विधा तत्रा विरतश्रावकधर्मस्या न्यत्र

વારૂ, ધર્મ બે પ્રકારે છે-શ્રાવકનો ધર્મ અને યતિનો ધર્મ ત્યા અવિરત અને વિરતભેદે કરી શ્રાવકધર્મ પાછો બે પ્રકારે છે ત્યા અવિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી અ થાતરમા આ રીતે કહેલ છે

"तत्थ हिगारी अत्थी, समत्थओ जो न सुत्तपडिकुठो,
अत्थी उ जो विणीओ, समुठिओ पुच्छमाणो य ''

"ત્યા જે અર્થી હોઈ સુત્રને અનુકૂળપણે સમર્થન કરનાર હોય, વળી અર્થી છતા પણ વિનીત હોઈ સામે આવી પૂછનાર હોય તે અધિકારી જાણવો "

इत्यादिना धिकारी निरूपित' विरतश्रावक धर्मस्य तु

આ રીતે અધિકારી જણાવેલ છે અને વિરત શ્રાવક ધર્મનો અધિકારી આ રીતે છે—

"सपत्तदसणाई, पइदियह जइजणा सुणेई य,
मामायारिं परम, जो खलु त सावय बिंति " २

तथा

परलोगहिय मर्म्म, जो जिणवयण सुणेइ उवउत्तो,
अइतिव्वकम्म विगमा, उक्कोसो सावगो इत्थ ३

"જે સમ્યક્ત્વ પામી દરરોજ યતિજન પાસેથી ઉત્તમ સામાચારી સાભળે તેનેજ શ્રાવક કહે છે તેમજ જે પરલોકમા હિતકારિ એવા જિન વચનને જે સમ્યક્ રીતે ઉપયોગપુર્વક સાભળે તે અતિતીવ્ર કર્મના નાશ થવાથી ઉત્કૃષ્ટ શ્રાવક જાણવો "

, इत्यादिभि रसाधारणैः श्रावकशब्दप्रवृत्तिहेतुभिः सूत्रै रधिकारित्व मुक्त यतिधर्माधिकारिणो प्यन्यत्रै व मुक्ता, स्तद्यथा,

"पव्वज्जाए अरिहा–आरियदेसमि जे समुप्पन्ना," इत्यादि तदेभि रेकविंशत्या गुणैः कतमस्य धर्मस्या धिकारित्व मुक्त मिति ?

ઇત્યાદિક ખાસ રીતે શ્રાવક શબ્દની પ્રવૃત્તિના હેતુરૂપ સૂત્રોવડે કરીને અધિકારિપણુ જણાવેલુ છે, અને યતિ ધર્મના અધિકારિઓ પણ બીજા સ્થળે આ રીતે કહેલા છે કે જે આર્ય દેશમા સમુત્પન્ન થયા હોય ઇત્યાદિ લક્ષણવાળા હોય તે તેના અધિકારી છે માટે આ એકવીશ ગુણોવડે તમે કયા ધર્મનુ અધિકારિપણુ કહો છો ?

अत्रोच्यते

एतानि सर्वाण्यपि शास्त्रांतरीयाणि लक्षणानि प्रायेण तत्तद्गुणस्यां गभूतानि वर्त्तते, चित्रस्य वर्णकशुद्धि–विचित्रवर्णता–सरेखाशुद्धि–नानाभाव प्रतीतिवत् प्रकृतगुणा' पुनः सर्वधर्माणा साधारणा भूमिकेव चित्रप्रकाराणा मिति सूक्ष्मबुद्ध्या परिभावनीय

द्रव्यश्रावको ज्ञशरीरभव्यशरीरव्यतिरिक्तो देवगुरुतत्त्वादिश्रद्धानविकल स्तथाविधाजीविकाहेतोः श्रावकाकारधारक श्च

દ્રવ્ય શ્રાવક તે જ્ઞશરીર ભ ય શરીર વ્યતિરિક્ત ગણિયે તો જે દેવગુરૂની શ્રદ્ધાથી રહિત હોય તે અથવા આ છવિકાઅર્થે શ્રાવકને। આકાર ધારણ કરનાર હોય તે

भावश्रावक स्तु

श्रद्धालुता श्राति शृणोति शासन,
दीन वपे दाशु वृणोति दर्शन,
कृतत्य पुण्यानि करोति सयम,
त श्रावक प्राहु रमी विचक्षणा

ભાવ શ્રાવક તો

"શ્રા એટલે જે શ્રદ્ધાળુપણુ રાખે કે શાસ્ત્ર સાભળે, વ એટલે પાત્રમા વાવે કે દર્શનને વરે, ક એટલે પાપ કાપે કે સયમ કરે તેને વિચક્ષણ જનો શ્રાવક કહે છે"

इत्यादि श्रावक शब्दार्थधारी यथाविधि श्रावको चित व्यापार परायणो वक्ष्यमाणः-सचेहा धिकृत'-शेपत्रयस्य यथाकथचिदेव भावा दिति

ઇત્યાદિ શ્રાવક શબ્દના અર્થને ધરનાર અને વિધિ પ્રમાણે શ્રાવકને લાયક વ્યાપારમા તત્પર રહેનાર આજ ગ્રથમા અગાડી વર્ણવવામા આવશે તે જાણવો અને તેનોજ અહા અધિકાર છે બાકી બીજા ત્રણ તો જેમ તેમ રહેલા છે (મતલબ કે અહા કામના નથી)

ननु

आगमे न्यथा श्रावकभेदा श्रूयते—यदुक्त श्री स्थानागे,

શંકા.

આગમમા તો શ્રાવકના ભેદ બીજી રીતે કહેલા છે, જે માટે શ્રી સ્થાનાગસૂત્રમા કહ્યુ છે કે —

"चउव्विहा समणो वासगा पन्नत्ता, तजहा, अम्मापिइ समाणे, भायसमाणे, मित्तसमाणे, सवत्तिसमाणे, अहवा चउव्विहा समणोवासगा पन्नत्ता–तजहा–अभ्यससमाणे, पडागसमाणे, खाणुसमाणे, खरटसमाणे."

શ્રમણોપાસક ચાર પ્રકારના કહ્યા છે–તે આ રીતે–માબાપ સમાન, ભાઈ સમાન, મિત્ર સમાન અને સોક સમાન અથવા બીજી રીતે ચાર પ્રકાર છે તે આ રીતે કે આરીસા જેવા વજ જેવા, સ્થાણુ જેવા, અને ખરટ જેવા

एतेच साधू न्नाश्रित्य द्रष्टव्या' तेचा मीषां चतुर्णां मध्ये कस्मिन्नवतरतीति ?

આ બધા ભેદ સાધુને આશ્રી શ્રાવકો કેવા તે માટે કહેલા છે

હવે આ બધા ભેદ અહીં કહેલા ચાર ભેદમા કયા ભેદમા ઊતરે ?

उच्यते

व्यवहारनयमतेन भावश्रावका एवे ते—तथा व्यवह्रियमाणत्वात्

निश्चयनयमतेन पुन. सपत्नीसरन्टसमानौ मिथ्यादृष्टिप्रायौ द्रव्यश्रावकौ, शेषा स्तु भावश्रावका—स्तथाहि—तेषां स्वरूप मेव मागमे व्याख्यायते

ઉત્તર

વ્યવહારનયે એ સર્વે ભાવશ્રાવક છે, કેમકે વ્યવહાર તેમ કરાય છે

નિશ્ચયનયનામતે સોક અને ખરટ જેવા મિથ્યા દૃષ્ટિપ્રાય જે હોય તે દ્રવ્ય શ્રાવક જાણવા અને બાકીના ભાવ શ્રાવક છે કારણ કે એ ચારે ભેદનુ સ્વરૂપ આગમમા આ રીતે વ્યાખ્યાત કર્યુ છે

इत्यल मतिप्रसगेन.

तस्य पुन र्भावश्रावकस्य लक्षणानि चिन्हा न्येतानि वक्ष्यमाणानि भणत्य भिदधति—शुभगुरव संविग्नसूरय इति (उ)

આ બીજા પ્રસગની વાત હવે બધ કરીયે છીયે

તે ભાવ શ્રાવકના લક્ષણો એટલે ચિન્હો શુભગુરૂ એટલે સવિગ્ન આચાર્ય આ એટલે અગાઉ કહેવામા આવશે તે કહે છે

इति श्रीदेवेंद्रसूरि विरचिताया श्रीमच्चारित्र महाराज प्रसाद कल्पाया श्रीधर्मरत्न टीकाया पीठाधिकारः समाप्त.

આ રીતે શ્રી દેવેંદ્રસૂરિ વિરચિત અને ચારિત્ર ગુણરૂપ મહારાજની પ્રસાદીરૂપ શ્રી ધર્મરત્નની ટીકામા પીઠાધિકાર સમાપ્ત થયો

